

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

LENIN

TEOKSET

40

JULKAISTAAN
VKP(b):n. IX EDUSTAJAKOKOUKSEN
JA SNTL:n NEUVOSTOJEN
II EDUSTAJAKOKOUKSEN
PÄÄTÖKSEN PERUSTEELLA

ИНСТИТУТ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА
при ЦК КПСС

В. И. Л Е Н И Н

СО Ч И Н Е Н И Я

Издание четвертое

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА

NKP:n KK:n MARXISMIN-LENINISMIN
INSTITUUTTI

V. I. LENIN

TEOKSET

*Suomennos neljännestä
venäjänkielisestä painoksesta*

KUSTANNUSLIIKE EDISTYS
MOSKOVA—PETROSKOI

V. I. LENIN

40
OSA

Agraarikysymyksen vihkot
1900—1916

ESIPUHE

Tämä osa sisältää "Agraarikysymyksen vihkot" — alustavaa aineistoa teoksia varten, joissa V. I. Lenin eritteli Länsi-Euroopan maiden, Venäjän ja Amerikan Yhdysvaltojen kapitalistista maataloutta, arvosteli agraarikysymyksessä esiintyneitä porvarillisia ja pikkuporvarillisia teorioita, reformismia ja revisionismia.

Tämän osan sisältämät aineistot käsittävät vuosien 1900 ja 1916 välisen kauden. Uusissa olosuhteissa, jolloin kapitalismi siirtyi korkeimpaan ja viimeiseen kehitysvaiheeseensa, imperialismin vaiheeseen, Lenin kiinnittää suurta huomiota proletariaatin vallankumouksellisen puolueen agraariohjelman ja agraaripolitiikan kehittelyyn ja perusteluun sekä marxilaisen agraariteorian edelleen kehittämiseen, t.s. niiden kysymysten kehittelyyn, jotka koskevat maaseudun luokkia ja luokkataistelua, proletariaatin johtamaa työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa ja näiden yhteistä taistelua tilanherroja ja kapitalisteja vastaan demokratian ja sosialismin puolesta. Vallankumouksen kohtalo riippui siitä, kenen mukana lähtee kulkemaan talonpoikaisto, joka käsittää monissa Euroopan maissa valtaosan tai huomattavan osan väestöstä. Talonpoikaiston saamiseksi proletariaatin liittolaiseksi lähestyvässä vallankumouksessa oli paljastettava lopullisesti vihollis-

puolueet, jotka pyrkivät saamaan talonpoikaiston johdet-
tavakseen, ja näiden puolueiden ideologit.

Uudella aikakaudella nämä kysymykset kävivät erittäin ajankohtaisiksi ja merkitykseltään kansainvälisiksi. Juuri sen vuoksi porvarilliset taloustieteilijät, reformistit ja revisionistit hyökkäilivät yhä kiivaammin marxilaisuutta vastaan. Marxilaisuutta arvostelivat porvariston apologeetat, pikkuporvarillisten puolueiden ideologit sekä sosialidemokratian riveissä olleet opportunistit. Kaikki he kiistivät Marxin maankorkoteorian, maanviljelystuotannon keskitymisen lain sekä suurtuotannon etuisuudet pientuotantoon verrattuna ja väittivät, että maatalous kehittyy muka erikoisten lakien mukaan ja että siinä vaikuttaa vääjäämätön "maan vähenevän hedelmällisyyden laki". He olivat sillä kannalla, että ratkaiseva merkitys maanviljelyksessä on valtoimilla luonnonvoimilla eikä ihmisen työllä ja työväliteillä. Tosiasioita ja tilastotietoja väärentämällä "Marxin arvostelijat" yrittivät todistella pienen talonpoikaistalouden "vankkuutta" ja sen paremmuuksia kapitalistiseen suurtuotantoon verrattuna.

V. I. Leninin historiallinen ansio agraarikysymyksen kehittämisessä on se, että hän suojasi Marxin vallankumouksellisen opin "arvostelijain" hyökkäyksiltä ja kehitti tätä oppia edelleen uusia historiallisia olosuhteita vastaavasti luodessaan uudentyyppisen proletaarisen vallankumouspuolueen ohjelmaa, strategiaa ja taktiikkaa, todisti mahdolliseksi ja välttämättömäksi proletariaatin johtaman työväenluokan ja talonpoikaiston liiton vallankumouksen eri vaiheissa ja osoitti, miten se saadaan aikaan.

Agraarikysymyksen teoreettisella kehittelyllä oli varsin suuri merkitys määriteltäessä työväenluokan ja erilaisten talonpoikaisryhmien oikeita keskinäisiä suhteita vallankumoustaistelun kehitysprosessissa. Talonpoikaisto jakautuu kapitalismin aikana erilaisiin etujensa kannalta toisistaan eriäviin ja vastakkaisiin luokkaryhmiin, jolloin keskivarakkaan talonpoikaiston "poishuuttoutumisen" kustannuksella toiseen kohtioon erottuu määrällisesti vähälukuinen, mutta taloudellisesti voimakas huippukerros, varakas kula-

kisto ja toiseen kohtioon maalaisköyhälistön, maaseudun proletaarien ja puoliproletaarien joukot. Lenin osoittaa, että talonpoika, pien-tavarantuottaja, on luonteeltaan kaksinainen, että sen taloudelliset ja poliittiset edut ovat kaksinaiset: toisaalta ne ovat sellaisen työtätekevän talonpojan perusetuja, joka kärsii tilanherran ja kulakin harjoittamasta riistosta, mikä pakottaa hänet hakemaan tukea ja apua proletariaatilta, ja toisaalta yksityisomistajatalonpojan etuja, minkä vuoksi häntä vetää porvariston puoleen ja hän on poliittisesti epävakaa ja horjuu työväenluokan ja porvariston välillä. Lenin korostaa työväenluokan ja talonpoikaiston sellaisen liiton välttämättömyyttä, jossa proletariaatti esittää johtajan osaa ja joka auttaa proletariaatin diktaatturin pystyttämistä ja sosialismin rakentamista työläisten ja talonpoikain yhteisin ponnistuksin.

* * *

Tämän osan *ensimmäinen* jakso sisältää agraarikysymystä käsittelevien Leninin teosten jäsennyksiä ja konsepteja. Ensi sijalla niiden joukossa on "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" teoksen (ks. Teokset, 5. ja 13. osa) alustava aineisto. Tässä osassa julkaistuista kyseisen teoksen lukuisista jäsennyksistä nähdään havainnollisesti, kuinka Lenin hahmottelee peruslinjan ja konkreettiset kysymykset ryhtyessään arvostelemaan porvarillisia reformistisia teorioita ja revisionismia. Niissä on esitetty ohjelma, jonka mukaan Lenin muokkasi lukuisista alkulähteistä ottamansa välttämättömän todenperäisen aineiston kumotakseen paljon puhuttua "maan vähenevän hedelmällisyyden lakia" koskevat "Marxin arvostelijain" perustelut, malthusilaiset katsomukset työtätekevien onnettomuuksien syistä, näiden hyökkäilyt Marxin maankorkoteoriaa vastaan j.n.e.

Kootessaan aineistoa "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" nimistä teostaan sekä agraarikysymystä koskevia

luentojaan ja referaattejaan varten Lenin tutki tarkoin tärkeimpiä lähdeaineistoja ja monia erikoistutkimuksia; hän käytti laajasti hyväkseen Euroopan maiden agraaritilastotietoja perustellakseen marxilaisen agraariteorian paikkansapitäväksi. Hän tarkasti ja eritteli valtavan määrän tilastoaineistoa, teki siitä yleistäviä yhteenvedoja ja taulukoita, jotka paljastavat vakuuttavasti numeroin taloudellisten prosessien syvälliset syyt, niiden olemuksen ja yhteiskunnallisen merkityksen. Leninin suorittama agraaritilastoaineistojen erittely osoittaa havainnollisesti, kuinka äärettömän suuri merkitys tilastotiedoilla on taloudellisten lakien tiedostamisessa, kapitalistisen yhteiskunnan ristiriitojen paljastamisessa sekä kapitalismin ja sen apologettojen tieteellisessä arvostelussa.

Osan ensimmäisessä jaksossa julkaistut asiakirjat osoittavat Leninin teoreettisten tutkimusten ja hänen suorittamansa marxilaisen agraariteorian kehittelyn liittyvän välittömästi työväenluokan käytännölliseen vallankumoustaisteluun.

Tässä osassa julkaistut aineistot, jotka Lenin kokosi ”Marxilaisia mielipiteitä agraarikysymyksestä Euroopassa ja Venäjällä” aiheisia luentojaan ja ”Sosialistivallankumouksellisten ja sosialidemokraattien agraariohjelma” aiheista referaattiaan varten, kuvastavat tärkeää vaihetta taistelussa, mitä Lenin kävi sosialistivallankumouksellisten pikkuporvarillista puoluetta ja sosialidemokratian riveissä olleita opportunisteja vastaan Venäjän marxilaisen työväenpuolueen todella vallankumouksellisen agraariohjelman ja taktiikan määrittelyn ja perustelun puolesta.

Venäjä oli siihen aikaan porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kynnyksellä. Kapitalismi oli Venäjällä kehittynyt imperialismiksi oloissa, jolloin maan talouselämässä ja koko valtiojärjestelmässä oli säilynyt huomattavasti maaorjuuden jäänteitä. Esikapitalististen suhteiden perusjäänteinä taloudessa oli tilanherrain maanomistus; maaorjuuden jäänteiden pauloittamaa oli niin ikään talonpoikain osuusmaanhallinta, joka oli mukautettu työllämak-

sujärjestelmään pohjautuvaan tilanherrain talouden hoitoon. Maaorjuuden jäänteet jarruttivat tuotantovoimien kehitystä sekä Venäjän teollisuudessa että maataloudessa, jätättivät Venäjää yhä enemmän jälkeen teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa Lännen kehittyneimmistä kapitalistimaista ja olivat työväenluokan ja talonpoikaiston orjuuttavien riistomuotojen säilymisen pohja. Sen vuoksi agraarikysymys oli Venäjän porvarillis-demokraattisen vallankumouksen perusta ja määräsi tämän vallankumouksen erikoisuuden.

Lenin korosti erikoisesti teorian merkitystä puolueen ohjelman laatimisessa: "Jotta voitaisiin verrata ohjelmia ja antaa niistä arvio, täytyy tarkastella *periaatteita* ja teoriaa, joista ohjelma juonuu" (tämä osa, s. 28). Talonpoikaistalouden taloudellisen olemuksen teoreettinen erittely soi Leninille mahdollisuuden määrittellä oikein, mitkä proletariaatin ja eri talonpoikaiskerrostien luokkaedut ovat porvarillis-demokraattisessa vallankumouksessa yhteneväisiä ja mitkä eriäviä, sekä viitoittaa politiikan talonpoikaiston suhteen. Porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kauden agrariohjelman perustehtävänä oli määrittää vaatimukset, joiden tarkoituksena oli saada talonpoikaisto proletariaatin liittolaiseksi taistelussa tsaarivaltaa ja tilanherroja vastaan. "Meidän agrariohjelmamme **ajatus**: Venäjän proletariaatin (maaseudun proletariaatin siinä luvussa) täytyy tukea talonpoikaistoa taistelussa maaorjuutta vastaan" (tämä osa, s. 38). Lenin arvosteli murhaavasti sosialistivallankumouksellisten (eserrien) agrariohjelmia ja todisti kumoamattomasti, kuinka periaatteettomuus ja eklektisismi teoriassa johtivat eserrät siihen, että he sivuuttivat taantumuksellisten tapaan vaitiololla tuon kauden historialliset tehtävät — maaorjuuden jäänteiden hävittämisen, kiistivät talonpoikaiston luokkakautumisen ja luokkataistelun maaseudulla, laativat erilaisia "maan sosialisointi"- ja "tasanjako"-luonnoksia j.n.e.

Samalla kun Lenin kohdisti arvostelunsa kärjen eserriä vastaan, hän paljasti P. P. Maslovin, A. S. Martynovin, D. B. Rjazanovin ja muiden tulevien menshevikkien marxi-

laisvastaiset katsomukset Venäjän maataloutta ja talonpoikaista koskevassa kysymyksessä: nämä väittivät, ettei talonpoikaisto voi esittää vallankumouksellista osaa, ja pitivät sitä kauttaaltaan taantumuksellisena joukkona. Toisin kuin menshevikit Lenin korosti, että narodnikkilaisuus oli luonteeltaan kaksinaista, siinä oli demokraattinen puoli, joka edellytti taistelua maaorjuuden jäänteitä vastaan, ja utooppinen taantumuksellinen puoli, joka kuvasti pikkuporvarin pyrkimyksiä ikuistaa pientaloutensa. Samassa yhteydessä Lenin sanoi, että narodnikkilaisuuden historiallista merkitystä arvioitaessa on otettava varteen sen kummatkin puolet.

Ensimmäinen jakso päättyy "Talonpoikaisto ja sosialidemokratia" kirjoituksen kahteen jäsennykseen (ks. tätä osaa, ss. 46—48). Nämä jäsennykset antavat perusteen olettaa, että Lenin aikoi kirjoittaa tästä aiheesta erikoisen teoksen tehdäkseen siinä yhteenvedon agraarisuhteiden tutkimuksen tuloksista ja ulkomaiden sosialististen puolueiden kokemuksesta agraariohjelmien laadinnassa sekä perustellakseen politiikkaa, jota VSDTP noudatti talonpoikaiston suhteen. Lenin mainitsee niissä tarkkanäköisesti "agraarikysymyksen käytännöllisestä merkityksestä todennäköisessä lähitulevaisuudessa" (tämä osa, s. 48), osoittaa Venäjän maaseudun luokkasuhteiden erikoisuudet ja sen, että maaseudun proletariaatin on taisteltava rintaman kahdella sivustalla: toisaalta tilanherroja ja maaorjuuden jäänteitä ja toisaalta porvaristoa vastaan. Lenin esittää ne johtavat periaatteet, joiden mukaan marxilaisen puolueen tulee orientoitua maaseudulla, missä luokkataistelua käydään mutkikkaassa tilanteessa: "Yhdessä talonpoikaistorvariston kanssa tilanherroja vastaan. Yhdessä kaupungin proletariaatin kanssa talonpoikaistorvaristoa vastaan" (tämä osa, s. 46).

Tämän osan *toisessa* jaksossa kuvastuu, kuinka on käsitelty kriittisesti sitä laajaa tosiasi- ja tilastoaineistoa, jota on esitetty agraarikysymystä koskevassa porvarillisessa ja pikkuporvarillisessa kirjallisuudessa ja virallisissa tietolähteissä. Erittäin mielenkiintoisia ovat

aineistot, jotka on omistettu useissa Euroopan maissa toimitettujen maatalouden ja eritoten talonpoikaistalouden tilaa koskevien erikoisten tilastotiedustelujen tulosten erittelylle ja muokkaukselle.

Leninin laatimat jäsennykset, konseptit ja muistiinpanot ovat loistava näyte agraarisuhteiden todella tieteellisestä erittelystä, marxilaisen metodin soveltamisesta yhteiskuntataloudellisten tilastotietojen muokkaukseen ja porvarillisten tietolähteiden ja kirjallisuuden kriittisestä hyväksikäytöstä. Lenin kumosi porvarillisten taloustieteilijäin, reformistien ja revisionistien väitteet ja todisti vakuuttavasti todenperäisten tietojen perusteella, että kapitalistinen suurtuotanto on maataloudessakin tuottoisampaa kuin pientuotanto ja että se syrjäyttää väistämättömästi viimeksi mainitun; että suurpääoma pakkoluovuttaa talonpoikaisten pientalouden ja työtätekevää talonpoikaisto joutuu taloudelliseen häviöön ja proletarisoituu. Sellainen on maatalouden kapitalistisen kehityksen *yleinen lainmukaisuus*, samalla kun sen ilmenemismuodot eri maissa ovat *erilaiset*.

S. Bulgakovin, E. Davidin, M. Hechtin, F. Hertzin ja K. Klawkin teoksia koskevissa arvostelevissa huomautuksissaan Lenin kumoo porvarilliset reformistiset teoriat, jotka ylistivät pientaloutta maanviljelyksessä ja sen "parremuutta" suurtuotantoon verrattuna. Hän paljastaa ne porvarillisten ja pikkuporvarillisten taloustieteilijäin käyttämät menetelmät, joiden avulla suurtalouksien tuloja keinotekoisesti alennetaan ja pientalouksien tuloja korotetaan. Sellaisten valheellisten ylistysten vastapainoksi, että pientalonpojan ahkeruuden ja taloudellisuuden, säästäväisyyden ja kestävyyyden ansiosta pientalous on muka "elin-kykyistä", Lenin osoittaa, että pientaloutta maanviljelyksessä pitää pystyssä pienviljelijän ylenmääräinen rasittava työnteko ja aliravitsemus, hänen elinvoimiensa jatkuva ryöstökulutus, karjakannan huononeminen ja maan tuottovoiman ryöstökäyttö.

Erittäin ankarasti Lenin arvostelee reformisteja ja revisionisteja, jotka "höynäyttävät muita sanoen olevansa

socialisteja” ja kaunistelevat kapitalistista todellisuutta ahkerammin kuin porvarilliset tusina-apologeetat. Lenin erittelee yksityiskohtaisesti E. Davidin kirjaa ”Sosialismi ja maatalous” — agraarikysymystä käsittelevää revisionismin tärkeintä teosta — ja osoittaa, että se on kokoelma ”sosialistisilla” fraaseilla verhottuja porvarillisia ennakkoluuloja ja porvariston valheita.

Samanaikaisesti Lenin poimii ja tutkii perin pohjin porvarillisista lähteistä ja kirjallisuudesta löytämänsä tietellisessä suhteessa kelvollisen tosiasia-aineiston sekä oikeat havainnot ja johtopäätökset. Lenin kirjoittaa muistiin O. Pringsheimin artikkelista huomautuksen, että ”nykyaikaista maataloudellista suurtuotantoa pitää verrata *manufaktuuriin (siinä mielessä, missä Marx sen käsittää)*” (tämä osa, s. 87), ja sitten esittää sen teoksissaan monta kertaa (ks. Teokset, 5. osa, s. 131 ja 22. osa, s. 89). F. Mauricen ”Maanviljelys ja sosiaalinen kysymys. Ranskan maanviljelys- ja agraariolot” kirjan johdosta Lenin tekee tällaisen huomautuksen: ”Tekijällä on kerrassaan typeriä mitä primitiivisimpiä anarkistisia ajatuksia. On joitakuuta mielenkiintoisia asiallisia huomautuksia” (tämä osa, s. 153).

Lenin kiinnittää erikoista huomiota Tanskan agraarijärjestelmää valaisevien tilastotietojen erittelyyn, sillä kapitalismin apologeetat kuvasivat Tanskan talonpoikaisen pientuotannon ”ihanne”-maaksi. Lenin paljastaa porvarillisten taloustieteilijöiden ja revisionistien väärennysmenetelmät ja näyttää, että agraarijärjestelmä tuossa maassa on luonteeltaan *kapitalistinen*. Porvarillinen poliittinen taloustiede ja revisionistit hämäävät sen perustosiasian, että valtaosa maista ja karjasta on Tanskassa kapitalistisesti talouttaan hoitavien maanomistajain hallussa (ks. tätä osaa, ss. 209 ja 378—384). ”Tanskan maatalouden perustana on suuri ja keskisuuri *kapitalistinen* maanviljelys”, Lenin kirjoittaa. ”Puheet ’talonpoikaismaasta’ ja ’pienviljelyksestä’ ovat pelkkää porvarillista apogeetiikkaa ja tosiasiaan vääristelyä, jota kaikenlaiset tittelöidyt ja tittelöimättömät pääoman ideologit harjoittavat”

(Teokset, 13. osa, s. 184). Lenin ruoskii "sosialisteja", jotka hämäävät tuotannon keskittymisen ja sen, että suurtuotanto syrjäyttää pientuotantoa, ja ovat vaiti siitä tosiasiasta, että Tanskan maatalouden kapitalistinen kukoistus pohjautuu maalaisväestön *joukoittaiseen proletarisoitumiseen*.

Osan kolmas jakso käsittää Euroopan ja USA:n kapitalistista maataloutta koskevaa tutkimusaineistoa vuosilta 1910—1916, m.m. aineistot, jotka liittyvät kirjaan "Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä. I vihko. Kapitalismi ja maanviljelys Amerikan Yhdysvalloissa".

Tässä teoksessa korostetaan, että USA "uusimman kapitalismin edistyneimpänä maana" on erittäin mielenkiintoinen maatalouden yhteiskunnallisen ja taloudellisen rakenteen sekä nykyaikaisen kapitalismin oloissa tapahtuvan maatalouden kehityksen muotojen ja lakien tutkimisen kannalta. "Amerikassa maatalouskapitalismi on *puhtaampaa*, työnjako *puhtaampaa*; *vähemmän* yhteyksiä keskiaikaan, maahan kiinnitettyihin työläisiin; maankorko painaa vähemmän; kaupallisen ja luontoistaloudellisen maanviljelyksen sekaantuminen toisiinsa vähäisempää" (tämä osa, s. 424). Tärkeää on niin ikään se, että USA on maa, jossa kapitalistinen maanviljelys on mittasuhteiltaan laajinta ja suhteiltaan moninaisinta, vivahteiltaan ja muodoiltaan rikkainta.

Todellista asiaintilaa väärentäen porvarilliset taloustieteilijät, reformistit ja revisionistit yrittävät kuvata USA:n farmaritalouden maanviljelyksen "ei-kapitalistisen kehityksen" mallinäytteeksi, siis sellaisen maanviljelyksen, jossa "omaan työhön perustuva pienviljelys" muka syrjäyttää suurtuotantoa, suurin osa farmeista on "omaan työhön perustuvia talouksia" j.n.e. Niitä yleisiä porvarillisia katsomuksia, että maanviljelys kehittyy kapitalistisessa yhteiskunnassa ei-kapitalistista tietä, edusti tyyppillisesti N. Gimmer, joka esitti nämä katsomuksensa USA:n vuoden 1910 väenlaskennan yhteenvedoista käsittelevässä artikkelissaan. "Gimmer porvarillisten katsomusten

kiteytymänä. Hänen lyhyt artikkelinsa on *tässä suhteessa* nidoksien veroinen”, Lenin huomauttaa (tämä osa, s. 412). Johtopäätöksiä tehdessään marxilaisuuden vastustajat ”nyhtäisevät erillisiä tosiasioita ja yksityisseikkoja, erillisiä numeroita ja pikkutietoja erilleen poliittisten ja taloudellisten suhteiden yleisestä yhteydestä”. Amerikan tilaston yleisiin tietoihin nojautuen Lenin luo ”kuvan kapitalismista Amerikan maanviljelyksessä kokonaisuudessaan” (Teokset, 22. osa, s. 7).

Porvarillinen tilastotiede, Lenin huomauttaa, kokoaa maataloustiedusteluja toimittamalla runsaasti aineistoa, mutta tämä kutakin erillistä taloutta koskevien tietojen ”runsauden ja täydellisyyden puolesta erinomainen” aineisto menettää arvonsa ja menee pilalle, muuttuu aivan kelvottomaksi väärän yhdistelyn ja ryhmittelyn vuoksi ja lopputuloksena on tolkuttomia numerosarakkeita, tilastollista ”numerokonstailua”.

Lenin muokkaa itsenäisesti yleisiä maataloudellisia tilastotietoja ja laatii taulukoita talouksien tieteellisiä ryhmittelyperiaatteita vastaavasti. Erinomaisena mallinäytteenä yhteiskuntataloudellisen tilastoinnin käyttämisestä eräänä sosiaalisen tiedostamisen välineenä on Leninin laatima yhteenvetotaulukko (ks. tätä osaa, ss. 444—445). Vertaamalla ja rinnastamalla keskenään kolmea eri farmiryhmää — tulojen, s.o. farmeilla tuotettavan tuotteen arvon, maan määrän ja tuotannon erikoisalan (tärkeimmän tulolähteen) kannalta — hän osoittaa kapitalismin ristiriidat ja kehityssuunnan USA:n maanviljelyksessä.

Leninin tekemä laajan faktillisen agraaritilastoaineiston ja yleisten tietojen analyysi todistaa kumoamattomasti USA:n maatalouden kehittyvän kapitalismin tietä. Siitä ovat todisteena palkkatyön käytön kauttaaltainen lisääntyminen, palkkatyöläisten osuuden suureneminen, itsenäisten yrittäjäin määrällinen väheneminen, keskiryhmien poishuuhtoutuminen ja äärimmäisten ryhmien voimistuminen, kun otetaan huomioon farmien kokonaismäärä sekä kapitalististen suurtalouksien kasvu ja pientalouksien

syrjäyttäminen. Kapitalismin kasvun teinä USA:n maanviljelyksessä, Lenin kirjoittaa, on sekä maa-alaltaan suurien talouksien joudutettu kehittäminen laajaperäisen maanviljelyksen seuduilla että tuotannon mittasuhteiden puolesta suurempien kapitalististen talouksien perustaminen pienemmillä maapalstoilla voimaperäisen maanviljelyksen seuduilla. Maataloudessa tehostuu tuotannon keskittyminen ja pienfarmareiden pakkoluovutus ja syrjäyttäminen — omistajien prosentuaalinen määrä farmarien joukossa pienenee.

Lenin osoittaa kirjassaan, kuinka kurja on pienfarmareiden ja vuokratilajelijöiden, eritoten neekerien asema, joita sorretaan häikäilemättömästi ja katalasti. "Kuo-reensa sulkeutuneisuus, luutuneisuus, raittiin ilman puute, jonkinlainen 'vapautettujen' neekerien vankila — sellainen on Amerikan etelä" (Teokset, 22. osa, s. 15). Samalla Lenin panee merkille, että Amerikan neekerien taloudellinen asema muistuttaa hämmästyttävästi entisten tilanherrain talonpoikien asemaa Venäjän keskisellä maanviljelysseudulla.

Muuan USA:n pienfarmareiden taloudelliseen häviöön joutumisen osoittimia on kiinnitettyjen farmien määrän lisääntyminen, mikä "merkitsee... sitä, että niiden hallinta siirtyy tosiasiallisesti pääoman käsiin". Finanssipääoman kynsiin jouduttuaan suurin osa farmareista köyhtyy vielä enemmän. "Ken pitää käsissään pankkeja, hän pitää *välittömästi* käsissään kolmasosaa koko Amerikan farmeista ja välillisesti hän hallitsee koko farmimassaa" (sama, ss. 82 ja 89).

Lenin tutki maatalouden kapitalistisen kehityksen yleisiä lainmukaisuuksia ja erikoisuuksia, joita niiden ilmenemisessä on eri maissa, ja valaisi kaiken sen perusteella syvällisesti ja kaikinpuolisesti, kuinka suurtuotanto syrjäyttää pientuotantoa. Tähän monimutkaiseen ja kivulliseen prosessiin sisältyy paitsi suurpääoman suorittama työätekevien talonpoikien ja farmareiden välitön pakkoluovutus myös "pienviljelijäin taloudelliseen häviöön joutuminen, heidän taloutensa aseman huononeminen, mikä

voi jatkua vuosia ja vuosikymmeniä” (sama, s. 60) ja ilmenee ylivoimaisena työntekona ja ravinnon huononemisenä, rasittavana velkataakkana, maanmuokkauksen ja karjan ruokinnan huononemisenä, pientalouden teknillisen kehityksen pysähtymisenä j.n.e.

Ajasta, jolloin Lenin teki analyysin Euroopan ja USA:n kapitalistisesta maataloudesta, on kulunut vuosikymmeniä. Kapitalististen maiden maataloudessa on tapahtunut näiden vuosien mittaan huomattavia muutoksia. Kapitalismin objektiiviset kehityslait ovat kuitenkin pysyneet järkkymättöminä. Kapitalistisen maatalouden kehitys todistaa täydellisesti ja kokonaan oikeaksi ja elinvoimaiseksi marxilais-leniniläisen agraariteorian sekä maaseudun luokkien ja luokkataistelun luonnehdinnan. Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen ohjelmassa korostetaan, että kapitalististen maiden maataloutta luonnehtii porvarilliselle järjestelmälle ominaisten ristiriitojen jatkuva syveneminen — tuotannon tehostuva keskittyminen, pienviljelijäin, talonpoikain ja farmareiden, pakkoluovutuksen voimistuminen. Monopolit ovat vallanneet maataloudessa hallitsevat asemat. Miljoonia farmareita ja talonpoikia joutuu taloudelliseen häviöön ja heitä häädetään mailtaan.

Vuosikymmeninä, jotka ovat kuluneet ajasta, jolloin Lenin teki analyysinsä, maataloustuotannon koneistamisessa on tapahtunut suuria muutoksia. Samalla kun kone kohottaa ihmistyön tuottavuutta, se johtaa niin kuin Marxin ja Leninin aikoinakin ristiriitojen jatkuvaan syvenemiseen kapitalistisessa maataloudessa.

Kapitalististen suurtalouksien tuotannon koneistamista seuraa tehostettu työn voimaperäistäminen, työolojen huononeminen, palkkatyöläisten syrjäyttäminen ja työttömyyden lisääntyminen. Samalla joutuu taloudelliseen häviöön yhä enemmän talonpoikain pientalouksia ja farmareita, jotka eivät pysty hankkimaan ja käyttämään järkipäisesti nykyaikaisia koneita ja joita painaa velka- ja verotaakka; suurtalouksien syrjäyttämistä pienistä ja keskiuurista farmareista tulee vuokraajia tai palkkatyöläi-

siä: osattomia vuokraajafarmareita häädetään mailta. Sitä todistavat USA:ssa, Kanadassa, Ranskassa, Saksan Liittotasavallassa ja muissa kapitalistisissa maissa toimitettujen maataloustiedustelujen yleiset tilastotiedot.

Vastoin reaalista todellisuutta nykyajan porvarillinen poliittinen taloustiede sekä kaikenkarvaiset reformistit ja revisionistit toistelevat kuitenkin erilaisissa muodoissa niitä marxismin-leninismin jo aikoja sitten torjuntia ja elämän kumoamia teorioita, joiden mukaan pieni talonpoikaistalous on kapitalismin aikana "vankkaa" ja sillä on "paremmuusia" suurtalouteen verrattuna ja joiden mukaan työtätekevien talonpoikien turvattu toimeentulo on mahdollinen kapitalismin aikana.

Nykyajan reformistit ja revisionistit yrittävät herättää henkiin vanhoja oppeja osuustoiminnan avulla tapahtuvasta "maanviljelyksen ei-kapitalistisesta kehityksestä". Porvariston ja sen "sosialististen" apureiden ylistämät tuotteiden myyntiosuuskunnat eivät kuitenkaan pelasta pienviljelijöitä puutteelta eivätkä häviöön joutumiselta. Nykypäivien todellisuus vahvistaa täydellisesti paikkansapitäväksi analyysin, jonka Lenin teki osuustoiminnasta kapitalistisessa yhteiskunnassa. Monien kapitalististen maiden meijeriosuuskuntia valaisevan konkreettisen aineiston pohjalla Lenin näytti, että osuuskunnat yhdistävät pääasiallisesti suuria (kapitalistisia) talouksia, mutta pienviljelijöistä kuuluu osuuskuntiin aivan mitätön vähemmistö (ks. tätä osaa, ss. 191, 193—194). Nykyäänkin kapitalistimaissa pankkien ja monopolien määräysvaltaan alistettua osuustoimintaa käyttävät hyväkseen etupäässä kapitalistiset taloudet eivätkä pienviljelijät.

Arvostelulla, jonka Lenin antoi porvarillisista reformistisista ja revisionistisista katsomuksista agraarikysymyksessä, on aktuaalinen merkitys nykyäänkin loistavana näytteenä puoluekantaisuudesta tieteessä, leppymättömästä taistelusta vihollismielistä ideologiaa vastaan, porvariston puolustusta, nykyajan reformismia ja revisionis-

mia vastaan. Kapitalismin yleisen kriisin ja luokkaristiiriitojen jatkuvan kärjistymisen kaudella porvaristo ja sen ideologit tehostavat taisteluaan saadakseen talonpoikaiston puolelleen käyttäen menetelmänään sosiaalista demagogiaa, luokkaetujen sopusoinnun reformistista propagointia ja lupaillen pientalonpoikaistolle, että sen asema paranee kapitalismin säilyessä. Leninin agrarikysymyksestä antamat ohjelmaluontoiset ohjeet auttavat kapitalisti- ja siirtomaiden kommunistisia ja työväenpuolueita ratkaisemaan oikein sellaisen tärkeän kysymyksen kuin on työväenluokan suhde talonpoikaistoon liittolaisena vallankumoustaistelussa, jota työväenluokka käy kapitalismia ja kolonialismia vastaan demokratian ja sosialismin puolesta.

Päinvastoin kuin porvarilliset neuvonantajat, jotka kylvävät pientalonpoikien keskuuteen harhakäsityksiä, että hyvinvoinnin saavuttaminen on mahdollista kapitalismin aikana, Lenin korosti, että marxilaisten arvio talonpoikaiston todellisesta asemasta kapitalistimaissa ”johtaa kiertämättä siihen, että tunnustetaan pientalonpoikaiston aseman ulospääsemättömyys ja toivottomuus (toivottomuus — jos se jää ulkopuolelle proletariaatin vallankumouksellisesta taistelusta koko kapitalistista järjestelmää vastaan)” (Teokset, 5. osa, s. 180).

Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden historiallisen esimerkin pohjalla koko maailman talonpojat vakuuttuvat maaseudun sosialistisen kehitystien paremmuudesta sekä siitä, että vain todella kansan vallan pysyttämisen ja tuotannollinen osuustoiminta kykenevät pelastamaan talonpojat kurjuudelta ja riistolta ja luomaan olosuhteet, joissa he voivat elää vauraasti ja kulttuurisesti. Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden kokemus on kumonnut lopullisesti pääoman palvelijoiden ”teorian”, että talonpoikaisto on muka juurta myöten sosialismia vastaan. Käytännössä on todistettu paikkansa-pitäväksi se marxismin-leninismien teesi, että talonpoikaistalouden menestyksellinen muuttaminen sosialistiseksi ja työtätekevän talonpoikaiston mukaan saaminen sosialis-

min ja kommunismin rakentamiseen on välttämätöntä ja mahdollista.

* * *

Perusosa tämän osan sisältämistä aineistoista julkaistiin ensimmäisen kerran XIX, XXXI ja XXXII Lenin-kokoelmassa vuosina 1932—1938. Ensimmäisen kerran julkaistaan seitsemän asiakirjaa: Muistiinpanoja E. Seignouret'n kirjasta "Esseitä yhteiskunta- ja agraaritaloudesta", "Ranskan maataloustilasto" kirjassa esitettyjen tietojen erittelylle omistettu käsikirjoitus, huomautuksia G. Fischerin teoksesta "Koneiden sosiaalinen merkitys maataloudessa", "Käsi- ja konetyö" kirjaa erittelevä käsikirjoitus, huomautuksia E. Jordin kirjasta "Sähkömootori maataloudessa" y.m.

Osassa on säilytetty Leninin käsikirjoituksen erikoisuudet: aineiston sijainti, reunaviivoitukset ja alleviivaukset tekstin sisällä. Viimeksi mainittu on osoitettu käyttämällä eri kirjasinlajeja: yhdellä viivalla alleviivatut kohdat on painettu kursiivilla; kahdella — *harvennetulla kursiivilla*; kolmella — *puolilihavalla*; neljällä — *harvennetulla puolilihavalla*; aaltoviivalla — *puolilihavalla kursiivilla*; kahdella aaltoviivalla — *harvennetulla puolilihavalla kursiivilla*.

Tämän laitoksen koko teksti on tarkastettu uudelleen V. I. Leninin käsikirjoitusten ja alkuperäisten lähteiden mukaan.

On tarkastettu uudelleen kaikki tilastotiedot; erinäisissä tapauksissa esiintyvät summien, erotusten ja prosenttilukujen epätarkkuudet on jätetty korjaamatta, sillä ne johtuvat siitä, että Lenin on pyöristänyt lukuja tehdessään muistiinpanoja kysymyksessä olevista lähteistä.

Tässä osassa on julkaistuja aineistoja koskeissa alleviivausmerkinnöissä viitattu V. I. Leninin teoksiin "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" ja "Uusia tietoja kapi-

talismin kehityslaeista maanviljelyksessä”. Ne osoittavat alustavien aineistojen olevan erottamattomassa yhteydessä Leninin teoksiin ja näyttävät havainnollisesti, miten Lenin on käyttänyt näitä aineistoja teoksissaan.

*NKP:n Keskuskomitean
marxismin-leninismien instituutti*

I
**AGRAARIKYSYMYSTÄ
KÄSITTELEVIEN TEOSTEN
JÄSENNYKSIÄ JA KONSEPTEJA**

"AGRAARIKYSYMYS JA 'MARXIN ARVOSTELIJAT' "1 TEOKSEN JÄSENNYKSIÄ

ENSIMMÄINEN VARIANTTI

Ehkä voi ryhmitellä näin:

- A) Bulgakovin eräitä yleisiä teesejä ja "teorioita"
- B) Contra-arvostelijain esittämiä asiatietoja
M. Hecht *
Badenin tilastokysely (Winzerien osalta) **
"Vankka talonpoikaisto"
K. Klawki ***
"Bäuerliche Zustände" 2
(Hertz ****, 15) Baudrillart 3
Ranskan tilasto. (Souchon ja Maurice) *****
Saksan tilasto ***** (osuuskuntien osalta)
Belgia (Vandervelde, Chłapowski *****?).
- C) Luokkataistelu *v a i* osuustoiminta?
Engelsin vääristely 4.
Yleiset tiedot isännistä ja työläisistä. Kapitalistinen järjestelmä.
Böttger 5. [Bulgakovin suurempi johdonmukaisuus]
- D) "Iskran" 3. numerossa julkaistu Venäjän agraari-ohjelma 6.

* Ks. tätä osaa, ss. 96—105. *Toim.*

** — viininviljelijäin osalta. Ks. tätä osaa, ss. 160—165. *Toim.*

*** Ks. tätä osaa, ss. 118—139. *Toim.*

**** Ks. tätä osaa, ss. 74—85. *Toim.*

***** Ks. tätä osaa, ss. 150—157. *Toim.*

***** Ks. tätä osaa, ss. 172—201. *Toim.*

***** Ks. tätä osaa, ss. 158—159. *Toim.*

TOINEN VARIANTTI

- A Bulgakov maan vähenevän hedelmällisyyden laista.
(vrt. Maslov, joka ei ole aivan oikeassa⁷)
- A Bulgakov suur- ja pientaloudesta.
((Ad * B?)) Bulgakov osuustoiminnasta ja individualismista maanviljelyksessä
- B Badenin tiedot (Hechtin yhteydessä).
- B Baudrillart...
- B "Bäuerliche Zustände..."
- C) ... Böttger...
- C) { Engelsin ja Marxin vääristely.
("Die Bauernfrage" **)
- B "Moritz Hecht".
- B) { Osuuskunnat. (Vrt. Saksan maitotaloustilastoa)
- C) { *Yleiset tiedot maaseudun työläisistä ja maaseudun isännistä.*
- D) { "Iskran" 3. numerossa julkaistu Venäjän agraariohjelma.
- B K. Klawki.
- B Ranskalaiset tiedot omistajista ja proletaariatista maanviljelyksessä.
- (Ad A?) Sähkö maanviljelyksessä

Pringsheim ***
Mack ⁸
Kautsky ⁹

KOLMAS VARIANTTI

ARVOSTELIJAT AGRAARIKYSYMYKSESSÄ

- A) 1. Johdanto. Repeämä ortodoksisessa marxilaisuudessa (Tshernov № 4, 127¹⁰).
- I 2. Arvostelijain yleiset "teoreettiset" menetelmät. Bulgakov: law of diminishing returns **** (vrt. Maslov)

* — kohtaan. *Toim.*
 ** — "Talonpoikaiskysymys", *Toim.*
 *** Ks. tätä osaa, ss. 86—89. *Toim.*
 **** — maan vähenevän hedelmällisyyden laki. *Toim.*

3. Bulgakovin kumoaminen hänen itsensä esittämillä tiedoilla.
4. Korkoteoria (vrt. Maslov).
5. Malthusilaisuus: vrt. Irlanti ¹¹.
- II 6. Hertz (+ Bulgakov). Maatalouskoneet, suur- ja pientuotanto (Bulgakov δ^* Hertz: ε^{**}). Contra Bulgakov I 240 II 115, 133.
7. Hertz. "Kapitalismi-määritelmä" (ja Tshernov)
8. — hypoteekit (ja Tshernov). Vrt. Bulgakov säästökassoista II 375.
9. — Engels Amerikasta ¹² (Idem Tshernov). Bulgakov II 433 (vrt. I 49)
Sähkö maanviljelyksessä (Pringsheim, Mack, K. Kautsky).
- III 10. Tshernov. Kautskyn höhentäminen (A — 6 Tshernov ¹³). Ibidem Kautsky koronkiskuruudesta, Kautsky proletariaatin tunnusmerkeistä. Voroshilov.
11. Voroshilov N. — onista y.m. (A — 1 Tshernov ¹³)
12. " kapitalismin "muoto ja sisältö"
- B) IV 1. M. Hecht (Blondel ¹⁴, Hertz, David, Tshernov).
2. K. Klawki (contra Auhagen) (Bulgakov)
- V 3. "Bäuerliche Zustände" (Hertzin ja Bulgakovin sitaatit) ¹⁵
4. Badenin tilastokysely.
5. Johtopäätökset "*vankasta talonpoikaistosta*" (Bulgakov ε^{***} . Hertz — S. 6 NB, Hertz δ^{****} . Tshernov pikkuporvarillisesta talonpoikaistosta. Tshernov № 7, 163; № 10, 240).
- VI 6. Baudrillart (Hertz s. 15 y.m., Bulgakov II, 282)
7. Souchon ja Maurice.
- VII 8. Ranskan tilasto. (Omaisuus ja travaux agraires ^{*****}, vrt. Hertz: "ei mitään proletarisointumista" S. 59. Patruunat ja työläiset; laitokset, joissa on palkkatyöläisiä.)
- VIII 9. Saksan tilasto. Latifundiumit. (Vrt. Hertz ja Bulgakov.)

* Ks. tätä osaa, s. 65. *Toim.*
 ** Ks. tätä osaa, s. 83. *Toim.*
 *** Ks. tätä osaa, s. 65. *Toim.*
 **** Ks. tätä osaa, s. 83. *Toim.*
 ***** — maataloustyöt. *Toim.*

- 9 bis. Saksan tilasto...* (Vrt. Bulgakov II 106.)
10. Saksan tilasto. Maataloustuotannon teollistaminen (Bulgakov ja Hertz. S. 88).
11. Saksan tilasto. *Osuuskunnat*. Vrt. Badenin tiedot Winzerien osalta.
- IX 12. Belgia. (Vandervelde, Chłapowski.)
- C)) X 1. Yleiset tiedot isännistä ja työläisistä. (*Kapitalistinen järjestelmä*)
2. Unfug** "talonpoikaiston" suhteen.
3. Engelsin ("Die Bauernfrage") vääristely. (Hertz, Tshernov.)
4. Bulgakov (johdonmukaisempi).
5. Luokkataistelu *vai* osuustoiminta.
6. *Böttger*.
- D)) XI Venäjän agraariohjelma ja "Iskran" 3. numero. Kysymyksen *asettelu "Iskrassa"*. 2a36:n¹⁶ vastaväitteet
Perustelut *pro* ja *contra*.

NELJÄS VARIANTTI

ARVOSTELIJAT AGRAARIKYSYMYKSESSÄ

I

1. Johdanto. Agraarikysymys — "repeämä" (ensimmäisen kerran) ortodoksisessa marxilaisuudessa. (Tshernov № 4, 127; № 8, 204).
2. Arvostelijain (Bulgakov, Hertz ja Tshernov) yleiset teoreettiset teesit ja mielipiteet. *Bulgakov: law of diminishing returns* (vrt. Maslov). Bulgakovin irra-seja: I, 2, 13, 17, 18, 20, 21 (29—30 erikoisesti), 34, 35, 64 ja monet muut. (Vrt. K. Kautsky Brentanoa vastaan. Bulgakov ei suotta ihannoit Brentanoa. I, 116.)
3. Tämän lain kumoaminen Bulgakovin omilla tiedoilla: *Englannissa*: I, 242, 260; *Saksassa*: II, 132—133. *Ranskassa* II, 211.
4. *Korkoteoria*. (Vrt. Maslov.) Bulgakov I, 92. 105. 111—113.

* Eräistä sanoista ei ole saatu selvää. *Toim.*** — Mielivalta. *Toim.*

5. *Malthusilaisuus*. Bulgakov I, 214, 255. II 41 etc. II 212 (Ranska N B) — vrt. II 159. Erikoisesti II 221 ja seur. 223, 237 ja 233. 249. 265 NB (ja 261). Irlanti II 351, 384. Bulgakov Hertzistä I 139 ("mainio").

II

6. Bulgakov + Hertz. *Maatalouskoneet* Bulgakov I, 43—51. Hertz S. 40, 60—65. *Taantumuksellinen suhtautuminen maatalouskoneisiin*: Hertz, 65; Bulgakov I 51—52; II 103. Contra koneista. Hertz 36 (Amerikka); 43—44; 15 (latifundiumit), 124 (höyryaura). Bulgakov I 240; II 115, 133. Koneet Englannissa: I 252
7. Bulgakov + Hertz. *Suur- ja pientuotanto*. Bulgakov I 142, 154; II 135; 280 (Vrt. 282—283). Contra Bulgakov I 239—240. Hertz 52, 81. (Koneet pientalouksissa.) Contra 74 (pientalous > työtä); 89—90 (talonpojan Arbeitsrente*); 91—92 (Nebenerwerb**). Bulgakov II 247 (pientalous omistaa < pääomaa). (Hertz 67: satoi-suuden kohoaminen höyryauran käytön seurauksena.) Contra Bulgakov. Englannissa: I 311, 316, 318—319. Pientuotanto > kärsi. I 333 (Englannissa—? ei ole todistettu niitä (pientalouksia) elinkyvyttömiksi?).
8. Hertz: "*kapitalismi-määritelmä*" (S. 10)— ja Tshernov № 4, 133. Ranska II 188—189. (Keskisuurien väheneminen — Bulgakovin verukkeita) II 213 (pientalous "on edellä"?). Irlanti II 359—360.

* — työllämaksukorko. Toim.

** — sivuansio. Toim.

9. Hertz (ja Bulgakov "Natshalossa"?¹⁷) — *hypoteekit*. Hertz 24, 26, 28. (*Tshernov* № 10, 216—217.) Kautskyn vastaus.
10. "Engelsin virhe" (Hertz 31; *Tshernov* № 8, 203). Vrt. Bulgakov I 49 ja II 433 ("naiivius"). Vrt. *Sähkö* maanviljelyksessä (Pringsheim, Mack, K. Kautsky).
- III
11. *Tshernov* — "Kapitalismin muoto ja sisältö": № 6, 209; № 8, 228.
12. *Tshernov Venäjän marxilaisista*: № 4, 139; № 4, 141; № 8, 238; № 10, 213; № 11, 241 ja № 7, 166 (ketkä ovat tovereita?) Nikolai — onin ja Kablukovin ylistelyä: № 10, 237. *Marxilaisuuden vääristämistä*: "Internationale": № 5, 35. Marx maanviljelyksestä № 6, 216, 231 ja monet muut. Engels Belgiasta, № 10, 234. Aikakauslehti "Natshalo" I, ss. 7 ja 13.
13. *Tshernov*. Kautskyn höyhentäminen: "tutustumatta edes Marxiin" (№ 7, 169) — idem kokoelmassa "Kunniakkaalla paikalla" koronkiskuruudesta, proletariaatin tunnusmerkeistä. *Voroshilov*: № 8, 229. (vrt. K. Kautsky.)

IV

14. *M. Hecht* (Blondel, p. 27, Hertz 68, 79; *Tshernov* № 8, 206. David).
15. *K. Klawki* (Bulgakov I 58). 2 sanaa Auhagenista. Hertz 70 ja Bulgakov I 58. (Vrt. Hertz 66: satoisuus Preussissa ja Etelä-Saksassa.)
16. "*Bäuerliche Zustände*". (Bulgakovin ja Hertzin sitaatit.)

V

17. *Badenin tilastokysely* (Hertzin viittaukset 68, 79 erikoisesti; ja Bulgakov passim*: erikoisesti II 272).

* — eri kohdissa. *Toim.*

18. VII Johtopäätökset "*vankasta talonpoikaistosta*" (Bulgakov II 138 NB ja 456), talonpojan suhteesta työläiseen (Bulgakov II 288; Hertz 4—15; 9. Hertz, 6 (1—2 palkkatyöläistä) ja 5. Tshernov № 7, 163 ("pikkuporvarillista"); № 10, 240 (talonpoika = työmies)). Bulgakov II 289 ("talonpoikaiskammo"). Bulgakov II 176 ("Ranskan talonpoikaisto on jakautunut proletariaatiksi ja omistajiksi") Bulgakov II 118 ("vankat talonpojat + koneita eniten käyttävät suurtalonpojat").

VI

19. *Baudrillart* (Hertz, 15 ja seuraavat, 56—58; Bulgakov II 282).

Vrt. Bulgakov II 208 Baudrillart'in I osasta

 Souchon ja Maurice. (Vrt. Bulgakov II 280 pientalouksien palkkatyöläisistä.) Souchon pien- ja suurtalouden välttämättömyydestä. Vrt. Bulgakov I 338 (Englanti: historian tuomio — pientalouden puolesta) Vrt. Rentengüter¹⁸.

VII

20. *Ranskan* tilasto. Maaseutuväestön jakautuminen. (Hertz 55; Bulgakov II 195—197 ja Hertz 59 ja 60: (ei mitään pauperisointumista). Patruunat ja työläiset (vrt. Bulgakov II 191). Laitokset, joissa on palkkatyöläisiä. Hertz S. 55 ja S. 140 palkkatyöläistalonpoikien vaeltamisesta Ranskan pohjoisosasta eteläosaan. (Vrt. Bulgakov II 191.)

VIII

21. *Saksan* tilasto. Pinta-alatilasto. Maata omistavien työläisten väheneminen (Bulgakov II 106). Latifundiumit. (Vrt. Hertz 15;

Bulgakov II 126, 190, 363.)
Teollistaminen (Bulgakov II
116; Hertz 88).

Osuuskunnat (vrt. Badenin tie-
dot Winzerien osalta) Hertz
120.

IX

22. *Belgia*. (Vandervelde. Sivuan-
siot. Chłapowski. Pientuotannon
asema. Sivuansiot.)

X

23. Yleiset tiedot isännistä ja työ-
läisistä Euroopan maanvilje-
lyksessä. (*Kapitalistinen*
järjestelmä.)

(Vrt. Maurice keskittymisestä.
Hertz 82 ja 55 (!).)

24. Unfug ”talonpoikaisto”-käsit-
teessä. (Vrt. Venäjän tilastoa.
Sen hyvät puolet.)

25. Engelsin (”Die Bauernfrage”)
vääristely osuuskuntakysymyk-
sessä. Hertz 122 (Tshernov № 5,
42; № 7, 157).

26. Bulgakov > johdonmukainen
(II 287, 266, 288). Hertz *sosia-
lismista*: S. 7, 14, 10, 72—73,
123, 76, 93, 105.

Sosialismista: Bulgakov II 289,
456, 266 [luokkataistelun kiis-
täminen: vrt. vielä Bulgakovia
I 303 ja 301.—Englanti].

27. Luokkataistelu *vai* osuustoi-
minta. Hertz 21, 89. (”Sosialis-
min päätehtävä”). (Vrt. *Tsher-
nov*. Ei-kapitalistinen kehitys
№ 5, 47; № 10, 229, 243—244.)

— Bulgakov II 260

[harhakäsitys, että]
suurtalous on edis-
tyksen eteenpäin-
viejä.]

— Hertz 21, 89
(”Sosialismin pe-
rustehtävä”).

Vrt. Bulgakov II 455
(”viljakysymys >
kauheaa kuin sosiaa-
linen”)

Kaupungin ja maa-
seudun vastakohtai-
suus. Hertz 76

Bulgakov
”*Natshalossa*”.

Luokkataistelu vai
mukautuminen
suur- ja pikkupor-
variston etuihin.

Tshernov kokoelmassa "Kun-
niakkaalla paikalla" 195, 185,
188, 196.

(Onko rahatalous
paras tie? Hertz 20.)

[Bulgakov versus
sosialismi ks. 26. §.]
Bulgakov II 255
(kasvitarhojen kan-
nalla: vrt. II 105:
Agraari. Idem vilja-
tulleista. II 141—
148).

28. Böttger (Vrt. K. Kautsky) (Tshernov siteeraa №)

XI

29. Venäjän agraariohjelma ja "Iskran" 3. numero.
Kysymyksen *asettelu*

{ (1) luokkataistelu }
{ (2) sen 2 muotoa }

30. 2a36:n vastaväitteet ("otrezkamaat").
Perustelut *pro* ja *contra*.

Kirjoitettu kesä- — syyskuussa 1901

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

"AGRAARIKYSYMYS JA 'MARXIN ARVOSTELIJAT' "
TEOKSEN SISÄLTÖ

§§	I. (Vähenevän hedelmällisyyden laki) ss.	2— 27.
	II. (Korkoteoria)	ss. 27— 48.
	III. (Koneet)	ss. 48— 73.
	IV. (Kaupunki ja maaseutu)	ss. 74—101.
	V. (Hecht)	ss. 102—117.
	VI. (Klawki)	ss. 118—144.
	VII. (Badenin tilastokysely)	ss. 144—168.
	VIII. (Saksan tilasto)	ss. 168—189.
	IX. (idem)	ss. 189—222.

Kirjoitettu kesä- — syyskuussa 1901

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

{ (57) c. 1-26 (102-112) Textus

{ (57) c. 27-39 (113 - -)

{ (57) c. 39-43

{ (57) 43-57 (E ad. anker)

{ (57) 56-67 3 kar. paplof. Kriuba
i ukrop. 7000 8 arbova

{ (57) 67-89. Upr. v. c. 2707
(1) ykol. v. c. 2078
(2) mas. v. c. 2078
(3) yk. v. c. 2078
v. c. 2078

IX 89-121: odig. v. c. 2078

89-94: c. 2078 8 pap. 2707 2078

94-99 mas. v. c. 2078

99-108 mas. v. c. 2078 2078

108-112 mas.

112-121 c. 2078
v. c. 2078

Handwritten scribble and the word "mittel" written vertically.

Handwritten scribble with the number "45" inside.

X Handwritten note in an oval:
v. c. 2078
v. c. 2078
v. c. 2078

Handwritten note in an oval:
v. c. 2078

V. I. Leninin käsikirjoitus
"Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'
teoksen V—IX luvun sisältö".— Ennen
helmikuuta 1906.

"AGRAARIKYSYMYS JA 'MARXIN ARVOSTELIJAT' "
TEOKSEN V—IX LUVUN SISÄLTÖ¹⁹

*)	{	(V §)	ss. 1—16	(102—117). Hecht	
		VI §)	ss. 17—39	(118— —). Auhagen ja Klawki.	{ { Kraft- futter- mittel *
		VI §	ss. 39—43	Hra Bulgakovin sitaatit "Bäuerliche Zustände".	
		VII §	43—56	(Badenin tilastokysely)	
		VII	56—67	Talonpoikaiston jakautumisen mer- kitys ja sen ignorointi Bulgakovin taholta.	
		VIII	67—89	Yhteenvedot Saksan tilastosta (1) pientalouksien lisääntyminen (2) latifundiumien merkitys (3) keskisuurten talouksien lisäänty- minen: työkarjan huonontuminen.	
		IX	89—121:	<i>Yleinen Saksan tilasto</i>	
			89—94:	karja eri talousryhmissä	
			94—98:	teolliset yritykset	
			98—108:	maitotalous	tupakanviljely + viininviljely
			108—112:	<i>osuuskunnat</i>	

112—121 maata omistava ja maaton *maalaisväestö*

*) nopeasti itsekseen lukiessa
menee noin 1/2 tuntia

120 sivua \cong noin 2 tuntia²⁰

Kirjoitettu ennen v. 1906 helmikuuta

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* - Väktrehut. Toim.

**MARXILAISIA MIELIPITEITÄ
AGRAARIKYSYMYKSESTÄ EUROOPASSA JA
VENÄJÄLLÄ** ²¹

LUENTOJEN KONSEPTEJA

ENSIMMÄINEN VARIANTTI

**MARXILAISIA MIELIPITEITÄ
AGRAARIKYSYMYKSESTÄ EUROOPASSA
JA VENÄJÄLLÄ**

A. Yleistä agrariikysymysteoriaa.

1. *Kaupallisen maanviljelyksen kasvu.*—Prosessin eri vaiheet.—Markkinain muodostuminen: kaupungit.—Teollisuudenharjoittajatalonpoika ("Kapital", III, 2?) ²².—Luontoistalouden jäänteet.—Missä määrin talonpoika on riippuvainen markkinoista.—Vapaa kilpailu maanviljelyksessä. Quoad? *

NB (Talonpoikaisen luontaisen kotitarveteollisuuden)
rappeutuminen K. Kautsky ja Engels ²³.

Rahantarve (Koronkiskurit. *Verot*.)

2. *Maan vähenevän hedelmällisyyden laki.* Ricardo—Marx (Bulgakov ja Maslov viime aikoina).

3. *Korkoteoria.* Ricardo—Marx: differentiaalikorke ja absoluuttinen korko. (Maslovin virhe.)

- 3 a. *Kaupungin erkaantuminen maaseudusta* (vrt. Bulgakov ja Hertz. "Zarja" № 2/3 ²⁴. Nossig **).

4. *Nykyinen maatalouspula.* (Parvus.) Maankoron paittaminen ja vakiinnuttaminen. Maankoron ies.

5. Pääoman "tehtävä" maanviljelyksessä

{	1) maanomistuksen erottaminen tuotannosta
	2) yhteiskunnallistaminen
	3) järkiperaistaminen

* — Kuinka kauan? Mihin asti? *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 256—257. *Toim.*

B. **Pientuotanto maanviljelyksessä** (1—4 yksi luento; 5—6 toinen).

1. *Suurtuotannon teknillinen paremmuus.* Tilastot. Koneet. (Suurtalous ja suurmaanomistus.)
2. *Talonpoikaiston syrjäyttäminen ja proletarisoituminen.* Pako kaupunkeihin.—Kotiteollisuusammatit.—Nebenarbeit*.
3. *Työkarjan huonontuminen.* Saksan tilasto. Kuhanspannung**.

Lisäys. Baudrillart, Souchon, Chłapowski

4. *Osuuskunnat.* Saksan tilasto.²⁵ (Hertz, David etc.).
5. *Suur- ja pientalouden tuottoisuuden vertailua.* Klawki,*** Stumpfe. Vrt.

}	ihminen
	karja
	maa

Hecht, Bäuerliche Zustände.
6. *Etelä-Saksan tilastokyselyt.* Badenin, Baijerin, Württembergin.²⁶

C. **Lännen marxilaisten ohjelmalliset julkilausumat.**

Siirrettävä IV (D) osaan, sen loppuun?
Länsieurooppalaisten ja venäläisten sosialidemokraattien agraariohjelma.

1. *Marx ja Engels 40-luvulla.* "Kommunistinen Manifesti".—"Uusi Reinin Lehti"²⁷—Marx Amerikan maanviljelyksestä 40-luvulla.²⁸
2. *Internationalen päätökset*²⁹, Engels v. 74, hänen ohjelmansa³⁰.
3. *Vuoden 95 agraarikeskustelut.*³¹ Engels "Neue Zeittissa" ranskalaisesta ja saksalaisesta ohjelmasta. NB Sozialdemokratie auf dem Lande. (Böttger Hugo.)
4. *K. Kautsky "Soziale Revolutionissa".*
 [Tähän D-§:stä? Venäjän agraariohjelman periaatteet.]****

* — Sivutyö. Toim.
 ** — Lehmävaljakko Toim.
 *** Ks. tätä osaa, ss. 118—139. Toim.
 **** V. I. Lenin on vetänyt viivan "C" kohdan yli. Toim.

D. *Agraarikysymys Venäjällä.*

Ad. D. Lasku Venäjän maataloudessa. Lamatila. *Nälkää ja t. Luhistumista vai siirtymistä kapitalismiin?*

narodnikkien teorit	1. Yhteisö. Fiskaalisen luonteen ignorointi. Erkaantumisen ignorointi.	Keskisiltä alueilta paetaan "kansantuotantoa" pääkaupunkiin ja reuna-alueille.	NB
	2. <i>Kansantuotanto.</i> Tshernyshevski — (V. V., N. —on).		
	3. <i>Ei ole maaperää kapitalismille.</i> Ei ole kotimaanmarkkinoita. Lamaannus.		

4. Narodnikkien teorioiden historiallinen merkitys.
5. *Talonpoikaiston jakautuminen.* Yleiset tiedot. Yhteenvedot. Merkitys (= pikkuporvaristo)
6. *Luokkataistelu maaseudulla.* Maatalousproletariaatin muodostuminen. Siirtyminen veropäivätyötaloudesta kapitalistiseen.
7. Kaupallisen ja kapitalistisen maanviljelyksen kasvu.
8. *Taistelu maaorjuuden jäänteitä vastaan.* Liikkumisvapaus (Maslov)³². Yhteisöstä eroaminen. Maan luovutusvapaus.
9. Sosialidemokraattien agraariohjelma. "Otrezka-maat".

II katsaus³³ (agraaritulasto)

1. Hecht + *Baijerin*
2. (Auhagen) Klawki. + *Württembergin*
3. "Bäuerliche Zustände" + *Stumpfe*
4. Badenin tilastokysely.
5. Saksan agraaritulasto
pientalous
latifundiumit
keskivarakas talonpoikaisto. Karjan huonontuminen.
6. Karja. Teolliset yritykset.

7. Maitotalous (Tupakanviljely, viininviljely).
8. Osuustoiminta.
9. Maalaisväestö asemansa mukaan.

Korko ³⁴.

- A. 1 desjatiina — 80 puutaa
 käytetty pääomaa 40 rpl +
 voitto 8 rpl = 48 rpl : 80 = 60 kop 51.2 rpl (64 kop)
 3.2 rpl
- B. 1 desjatiina — 75 puutaa
 käytetty pääomaa 40 rpl +
 voitto 8 rpl = 48 : 75 = 64 kop 48 rpl (64 kop)
- A) — 64 rpl 16 rpl
 B) — 60 rpl 12
- C) 1 desjatiina — 60 puutaa
 käytetty pääomaa 40 rpl +
 voitto 8 rpl = 48 : 60 = 80 kop 48 rpl

*Kirjoitettu ennen helmikuun
 10 (23) päivää 1903*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
 XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

TOINEN VARIANTTI
MARXILAISIA MIELIPITEITÄ
AGRAARIKYSYMYKSESTÄ EUROOPASSA
JA VENÄJÄLLÄ

A. Yleistä agraarikysymysteoriaa.

(Yksi luento A:sta)

1. Teoria edellyttää *kapitalistista* maanviljelystä = tavarantuotantoa + palkkatyötä.

Kaupallisen maanviljelyksen kasvu: markkinain muodostuminen

kaupungit (Euroopassa ja Venäjällä)

teollinen kehitys (Parvus)

kansainvälinen viljakauppa.

Kaupallisen maanviljelyksen muodot:

sen alueet

spesialisaatio

teolliset yritykset

esimerkki maitotalouden keskittymisestä alle 2 ha omaavissa talouksissa: artikkelin 103. sivu*.

David, S. 152, note **: "Im
 ! allgemeinen prosperiert in NB
 der Gärtnerei, wie in der
 Landwirtschaft, der Klein-
 betrieb. Nach der Betriebs-
 zählung von 1895 entfielen
 von 32 540 Kunst- und Han-
 delsgärtnereien.

David (ja K. Kautsky) Kunst- und
 Handelsgärtnereista.

40% 20 a asti

25 " 20—50 "

"nur" 6% > 2 ha" ***

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 202. Toim.

** — huomautus. Toim.

*** — "Kasvi- ja puutarhanviljelyksessä kukoistaa yleensä aivan samoin kuin maataloudessa pientuotanto. Vuoden 1895 teollisuustilaston mukaan 32 540:stä puu- ja kasvitarhataloudesta 40% omasi 20 aariin asti; 25% 20—50 aaria; ja 'vain' 6% enemmän kuin 2 ha." Toim.

Missä määrin talonpoika on riippuvainen markkinoista

{ rahan- } budjetin rahaosa prosenteissa.
 { tarve } Koronkiskurit. Verot.
 { } Patriarkaalisen kotitarveteollisuuden rappeutumi-
 { } nen (K. Kautsky ja Engels)
 Talonpoika = teollisuudenharjoittaja ja kauppias
 1/2:ksi ("Kapital", III, 2, 346³⁵, "**Kapitalismin
 kehitys**", 100*)

Farmarien ja palkattujen maataloustyöläisten luokan muodostuminen prosessin alku (K. Kautsky. S. 27³⁶. "Pääoma", III, 2, 332³⁷. "**Kapitalismin kehitys**" 118**)

palkkatyön moninaiset muodot maataloudessa ("Kapitalismin kehitys" 120***)

vrt. artikkelia ss. 68—70 pien-
 maanviljelijäin "it-
 senäisyydestä" ja
 "epäitsenäisyy-
 destä" ****.

maanhallinnan muodon (ei vaikutus ("Kapitalismin ke- NB hitys" 242****)

talonpoikain pals-
 tojen pirstominen,
 pienentäminen.

2. *Korkoteoria.*

Marxin Wert-teoria*****. Korko voidaan ottaa vain *Mehrwertista****** s.o. Surplusprofitista*****. Profit***** (= Mehrwert: "Kapital"). Keskimääräinen voitto. (K. Kautsky, 67)

Surplusprofit *erilaisesta he- delmällisyydestä.*

Differentiaali- korko

Differentiale Rente I.

Viljan hinta määräytyy huonoimman tuotannon mukaan

{ maata rajoitetusti }
 { markkinain kasvu }

Differentiale Rente II: pääoman lisäsjoitami- nen (käyttö) maahan.

* Ks. Teokset, 3. osa, ss. 129—130. *Toim.*
 ** Ks. sama, ss. 147—149. *Toim.*
 *** Ks. sama, s. 151. *Toim.*
 **** Ks. Teokset, 5. osa, ss. 183—186. *Toim.*
 ***** Ks. Teokset, 3. osa, ss. 282—283. *Toim.*
 ***** — Arvoteoria. *Toim.*
 ***** — *lisäarvosta.* *Toim.*
 ***** — ylivoitosta. *Toim.*
 ***** — voitto. *Toim.*

Differentiale Rente *kasvaa* monissa (useimmissa) kombinaatioissa.

Differentiale Rente syntyy maalla harjoitettavasta kapitalistisesta *taloudesta* syntyy *tuotoksen* määrän erilaisuudesta.

Maan yksityisomistuksen Absoluuttinen
monopoli. korko

—**Absoluuttinen korko**

eli = monopolihinta

(absoluuttinen korko) = eli = maanviljelyspääoman **alhalsemmasta** kokoonpanosta

Absoluuttinen korko ei synny Maan
maalla harjoitettavasta kapita- hinta
listisesta *taloudesta*, vaan maan
yksityisomistuksesta

— ei tuotoksen määrästä,
vaan se on *pakkovero*

Maan hinnassa fikseerattu pakkovero.

Maan hinta = kapitalisoitua maankorkoa. Pääoman ot-
taminen pois maanviljelyksestä
Korkeiden hintojen fikseeraus.

3. *Koron ja kapitalismin merkitys maanviljelyksessä.*
Korko estää viljanhintojen alene- Koron mer-
mistä (*Parvus*) kitys.

vrt. "Kapital", III, 2, ?³⁸

Korko *ottaa* kaikki maanviljelysparannukset
kaikki keskimäärän ylittävät voitot.

(Maan kansallistaminen hävittäisi absoluuttisen koron.)

Maatalouspula hävittää *absoluuttisen* koron.

{ korkoa tuottamattomien ja kor-
koa tuottavien maiden välinen }
kilpailu.

Kaksi koron perimismuotoa: Koron perimismuodot
farmarijärjestelmä

(K. Kautsky, 85)

hypoteekkijärjestelmä

(K. Kautsky 87—89. "Kapitalis-
min kehitys" 442 *)

* Ks. Teokset, 3. osa, s. 493. Toim.

Kumpikin prosessi =

- (1) maanomistajan erottuminen maanviljelyksestä. Sen yhteydessä panna merkillä kapitalismin merkitys maanviljelyksessä.
 - (2) maanviljelyksen järkiperäistyminen (kilpailu)
 - (3) sen yhteiskunnallistuminen
 - (4) velkaorjuuden ja työllämaksun häviäminen.
- 4 [3]. *Vähenevän hedelmällisyyden laki.*
 Ricardo (ja West). *Marxin oikaisu.* "Zarja" № 2/3, s. *
- Bulgakov: viljan tuotannon vaikeus.
 Kumoaminen. "Zarja" № 2/3, s. **
Maslov.

vastaan: toisaalta Bulgakovia vastaan
 toisaalta tunnustaa laajaperäisen talouden > tuotavuuden. Maslov ss. 72, 83 y.m. Erikoisesti 72.

Contra-Marx III, 2, 210³⁹ ("Ka- *Marx R. Jonesista*
 pitalismin kehitys" 186 ja *ote*⁴⁰
 187***)

"sijoittaa maanviljelys 1 desjatiinan alalle"

Maslov, ss. 79 ja 110 (ilman "Gesetzia"**** ei olisi myöskään Differentiale Rentea)
 s. 86 (maan vähenevä hedelmällisyys — kiistämätön tosiasia)
 Contra s. 114 (tapaa olla eri lailla!)

Maslov s. 72. "Lain" kiistävät taloustieteilijät joutuvat ymmälle

110: työn tuottavuus saattaa kasvaa, mutta "laki" jäädä voimaan. (Perustelematta!)

130—131: Marxia vastaan (kiistetään absoluuttinen korko).

NB 109: "ei selitä kilpailun johtuvan siitä, että korko on korkea, vaan päinvastoin". = *Maslovin* virheen merkitys. *Hämää pakkoveron (koron) — viljan tuotannon kustannukset — muka luonnosta johtuvilla syillä.*

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 100. *Toim.*

** Ks. sama, ss. 104—109. *Toim.*

*** Ks. Teokset, 3. osa, ss. 222 ja 223. *Toim.*

**** — "lakia". *Toim.*

5. *Maanviljelyskapitalismin ristiriidat*: maanviljelyksen järkiperaistaminen — ja maan ryöstökäyttö Kaupungin maaseudusta erkaantumisen merkitys (Bulgakov ja Hertz ja Tshernov ja "Zarja" № 2/3, s. *)

Nossig, s. 103: *otteita*

velkaorjuuden hävittäminen — ja maataloudessa työskentelevän palkkatyöläisen ja pientalonpojan painaminen alas.

tuotantovoimien kehitys — ja hintojen alenemista ja pääoman maanviljelykseen sijoittamista estävän *pakkoveron*, koron kasvu.

Suurtaulouden paremmuus (sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyy).

ad A. 1) K. Kautsky. 2) "Kapitalismin kehitys"; 3) "Zarja" (2/3) 4) Maslov 5) Parvus 6) Otteita Nossigilta.

B. *Pien- ja suurtuotanto maanviljelyksessä*. (kaksi luentoa B:stä) **.

1. Kysymyksen *irralisena* asettamisen virheellisyys (kaikki kapitalismin puitteissa. Pientuotannon syrjäyttäminen ei ole niinkään tärkeää kuin *koko*) maanviljelyksen kapitalistinen uudistaminen.

2. Suurtautannon teknillinen paremmuus. Koneet. "Zarja" № 2/3 *** (Bulgakovin, Hertzin, Davidin etc. vastaväitteet)

Kaupallinen halventuminen

koneet

(α) Lannoitteet

Salaojitus

α	{	työnjako
α		kooperaatio

(β) rakennukset

kalusto

(γ) myynti ja osto

* Ks. Teokset, 5. osa, ss. 135—149. *Toim.*

** "B" kohdan 1., 2. ja 3. pykälän yli on käsikirjoituksessa vedetty lyijykynällä kaksi pystysuoraa viivaa ilmeisesti toimitusvaiheessa. *Toim.*

*** Ks. Teokset, 5. osa, ss. 119—135. *Toim.*

3. Kleinbetriebe* moninaiset *syrjäyttämisen* ja *rappeutumismuodot*: kotiteollisuusammatit
 vieraspaikkalaiset ansiotyöt
 palkkatyö
 ravitsemuksen huonontu-
 minen
 työn lisääntyminen
 karjan huonontuminen
 maan „ (ryöstökäyttö)
 velkaantuneisuus
 j.n.e.

4. *Yksityiskohtaiset tutkimukset.*

(2. agraariartikkeli)

Hecht	NB	}	NB
Auhagen	+ Baijerin		+ Baudrillart
Klawki	+ Württem-		+ Souchon
„Bäuerliche Zustände“	bergin		
Badenin tilastokysely	+ Stumpfe		+ Chłapowski
	NB		NB

{ Yhteenveto: (1) ihminen
 (2) karja
 (3) maa }

5. *Saksan agraaritulaston yleiset tiedot.*

- (1) pientalous
- (2) latifundiumit
- (3) keskisuuri talous. Karjan huonontuminen
 Karjan jakautuminen. Teolliset yritykset.
 Maitotalous (tupakanviljely, viininviljely)

- ||| 6. — *Osuuskunnat* |||
 ||| 7. — *Maattomaksi joutuminen ja*
proletarisoituminen.
Maalaisväestön jakautuminen |||
maanomistuksen mukaan. |||

* — pientalouden. *Toim.*

C. *Agraarikysymys Venäjällä* (C:stä 1 luento).

1. Vanhat katsomukset = narodnikkilaisuus. *Narodnikkilaisuuden olemus*
 Talonpoikaisto = "kansantuotanto" (ei pikkuporvaristoa)
 Yhteisö = kommunismin ituja (ei fiskaalinen).
 ei ole maaperää kapitalismille:
 ei ole kotimaanmarkkinoita, talonpoikaisto on mitä suurin antagonistti, maanviljelyksessä ei ole luokkataistelua.
2. Se on kokonainen maailmankatsomus alkaen Herzenistä ja päättyen N. —oniin *. Yhteiskunnallisen ajattelun valtava vaihe. *"agraaridemokratia"*.
 historiallinen merkitys
 jäänteitä
 sosialistivallankumouksellisilla.
- Sen historiallinen merkitys:* maaorjuutta ja sen jäänteitä vastaan käydyn taistelun *idealisointia* ("Agrarische Demokratie") ** Marx *Demokratian* aineksia
 + utopistinen sosialismi
 + pikkuporvarilliset reformistit + pikkuporvarin taantumuksellisuus.
 On erotettava nisut *ohdakkeista*.
3. Keskeisin kysymys: talonpoikaiston *jakautuminen*, sen *muuttuminen* pikkuporvaristoksi, *luokkataistelu maaseudulla*. *talonpoikaiston jakautuminen* ("Davidien" virhe)

Talonpoikaiston jakautuminen.Keinot sen tutkimiseksi (yhteisön *sisällä*).

Sen perussymptomit: "Kapitalismin kehitys" 81 (14 tunnusmerkkiä 2—ja 12 +)***.

* — Danielson, N. F. *Toim.*** — ("agraaridemokratia"). *Toim.**** Ks. Teokset, 3. osa, s. 105. *Toim.*

Kunakin tunnusmerkin erittely muutamien esimerkkien valossa.

(Maslov talonpojat ostavat maata *ote*.)

Contra-Vihljajev s. 108⁴¹. Hevosetta jääminen, "staattisuus" ja "dynaamisuus".

Johtopäätökset = *pikkuporvaristoa*. ("Kapitalismin kehitys" 115, 2. kohta *.)

Hevoskannan laskennan yhteenvetotiedot ("Kapitalismin kehitys" 92 **).

Alueet, joilla tapahtuu jakautumista: *Etelä-Venäjä, maitotalous*, Amur (Maslov 324), *Orenburgin* (325 Maslov), *Siperian vointuotanto*.

(missä talonpojan vain on parempi, siellä tapahtuu jakautumistakin
sisäiset jakautumistendenssit)

Venäjän agraarijärjestelmä. Jos olisi yksinomaan kapitalismia, ei tarvittaisi agraariohjelmää. (Engels, Böttger.) Mutta... *maaorjuuden jäänteet*.

Jakautumista pidättävät:

NB | työllämaksu
| korkeat verot
| liikkumisvapauden puuttu-
| minen — (Maslov yhteisö:
| *ote*).
| koronkiskuripääoma

4. Siirtyminen veropäivätyötaloudesta kapitalistiseen.

(siirtymä-
järjestelmä) Työllämaksujärjestelmä. ("Kapitalismin kehitys" 133, 135 ***)
otrezkamaat etc.

Palkkatyöläisten *luokka*
maanviljelyksessä: 3¹/₂ miljoonaa *minimum*.

maaorjuuden
jäänteet

* Ks. Teokset, 3. osa, ss. 145—146. *Toim.*

** Ks. sama, s. 119. *Toim.*

*** Ks. sama, ss. 166—167 ja 169. *Toim.*

5. *Työläisten liikunta* Venäjällä kapitalismin kehityksen tuloksena
paetaan kansantuo- tantoa ("Kapitalismin kehitys" 466—469)*

Työläisten
 liikunta
 Venäjällä

Ergo **, Venäjän tämän hetken taloudellisen kehityksen (ja koko historian) olemus.

= *Maaorjuuden jäänteiden hävittäminen.*

= kapitalismin kehittymisvapaus
 = proletariaatin luokkataisteluvapaus

{ Aivan toisen- lainen agraari- kysymys (kuin Euroopassa) }	{ Lamatila, nälkäajat. Lamaannus- ta? <i>vai</i> ka- pitalismin vapautta? }

Agraari-
 ohjelmamme
 olemus

Siinä on *narodnikkilaisuuden* ydin, sen demokraattis-vallan-
kumouksellinen ydin

Varakas talonpoikaisto on jo muodostunut

Palkka-
 työläisten
 eri ryhmät.

10 milj.
 "Kapitalis-
 min kehitys",
 462***

— maaorjuuden jäänteiden hävittäminen muotoaa sen vallan ja laajentaa sitä

— elintason kohoaminen laajentaa kotimaanmarkkinoita, kehittää *teollisuutta*

* Ks. Teokset, 3. osa, ss. 520—524. *Toim.*

** — Siis. *Toim.*

*** Ks Teokset, 3. osa, ss. 516—517. *Toim.*

— *proletariaatin ja sosialis-
min puolesta käytävän
luokkataistelun kehitty-
minen.*

*Sosialistivallan-
kumoukselliset ja
Rjazanovit eivät
käsitä agraari-
ohjelmaa
Rudinin teesit*
Otrezkamaiden
"kohtuullisuus".
Fraasi: osuustoi-
minta + sociali-
sointi + pakkoluo-
vutus — ei ole
agraariohjelma,
eikä ohjelma*

*Kirjoitettu ennen helmikuun
10 (23) päivää 1903*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. tätä osaa, s. 37. *Toim.*

**SOSIALISTIVALLANKUMOUKSELLISTEN
JA SOSIALIDEMOKRAATTIEN
AGRAARIOHJELMA ⁴²**

REFERAATIN KONSEPTEJA

ENSIMMÄINEN VARIANTTI

**SOSIALISTIVALLANKUMOUKSELLISTEN ⁴³
JA SOSIALIDEMOKRAATTIEN
AGRAARIOHJELMA**

Jotta voitaisiin verrata ohjelmia ja antaa niistä arvio, täytyy tarkastella *periaatteita* ja teoriaa, joista ohjelma juontuu.

A) Eserrien suhtautuminen narodnikkilaisuuteen ⁴⁴.

1. Eserrät eivät ole puolesta eivätkä vastaan.

2. *Rudin* ⁴⁵ 29: "arvokas perintö" ("puhdistetut"!?)

3. *Rudin* kiistää differentiaation. *Rudin* 21. (!)

4. Piilotellaan häveliäästi narodnikkilaisuutta.

5. Eikä käsitetä sen *historiallista* merkitystä ("agrarische Demokratie" demokratian ensimmäinen muoto).

6. Poikkeama: ortodoksit, dogmaatikot lähtevät Venäjällä vallitsevista suhteista ja Venäjää koskevista tiedoista, kun taas narodnikkilaisten "perillisillä" ei ole *mitään* siitä, sen sijaan he viittaavat Belgiaan + Italiaan.

("Jo nytkin maa siirtyy Venäjällä paikoitellen *pääomalta* työlle" № 8, s. 8⁴⁶)

"Revoljutsionnaja Rossija" № 11, ss. 8—9: ja David ja K. Kautsky ja Guesde ja Jaurès ja Belgia ja Italia!! *Vetävät mukaan* talonpoikaa. *Mihin?*

B) Ei käsitetä lainkaan Venäjän taloudellista ja historiallista kehitystä.

1. Istuvat 2 tuolilla, ovat narodnikkilaisuuden ja marxilaisuuden välillä. "Vestnik Russkoi Revoljutsii" № 1 kapitalismin "rakentava puoli". (sitaatti "Zarjan" 1. numerosa, toimituksen artikkeli.)

"Revoljutsionnaja Rossija" № 12, 6: talonpoika — "palvelija ja isäntä" viettää elämää, joka perustuu "työn lakiin"

Luokkataistelu maaseudulla ("Revoljutsionnaja Rossija" № 11). "Emme tunnusta talonpoikaista" pikku-porvarillisiin kerrokseen kuuluvaksi. (narodnikkilaisuuden ja marxilaisuuden keskivälillä!)

"omaaan työhön perustuva" ja "porvarilliskapitalistinen" talous

2. Ei käsitetä Venäjällä tapahtuvaa 2 talousmuodon (maaorjuudellis-patriarkaalisena ja kapitalistisena) vaihtumista Vide*:

"Revoljutsionnaja Rossija" № 11, s. 9: "he eivät ole huomanneet, että maanviljelyksessä kapitalismin rakentava merkitys on heikompi kuin hävittävä", "desorganisoiva".

3. Onko maaorjuuden jäänteitä? Onko tehtävänä kehittää kapitalismia?

"Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 4, Kyllä. "Revoljutsionnaja Rossija" № 15, 6. "Vuoden 61 reformit raivasiivat (!) täydellisen (!!!) liikku-ma-alan kapitalismin kehitykselle."

"Revoljutsionnaja Rossija" № 15, 6: jos talonpoikaisto vaatii "maan tasaamista", on vain 2 ulospääsyä: joko (1) antaa yksilölliseen omistukseen tai (2) antaa kollektiiviseen omistukseen, sosialisointi

* — katso. Toim.

4. Otrezkamaat — velkaorjuutta. Taitaa olla niinkin (Rudin 14). "Muttei laajaluontoista" Rudin 14 (!)

"Ei turvaa *laajaa!* maansaantia" (Rudin 14). Pitää "antaa" enemmän, *luvata* enemmän!!

5. Hra Rudinin kaksi teesiä (17)

(α) maan anto talonpojille auttaa talonpoikaa taistelemaan kapitalismia *vas-taan!*

(β) — pidättää *muutenkin vaikeaa* suurtalouden kapitalisoitumista (prosessia!!)

Ehkä + teesi (γ) luokkataistelun "tylsistyminen" (17).

{ Ei kannata eritellä! Mitä varten? Mitä haluaa talonpoika: "*lisämaata*"!! "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 7? emme perusta laskelmia varakkaisiin talonpoikiin,— sillä sosialistinen liike on alkanut

"Revoljutsionnaja Rossija" № 13, s. 5: "on epäilemätöntä", että talonpoikain liike ei ole sosialistista. Mutta 1/2-sosialistisista ajatuksista propagandisti voi tulla "*puhtaasti sosialistisiin johtopäätöksiin*".

{ Köyhälistö on pohattoja vastaan, mutta *Iljin* puhuu liikkeen porvarillisten ja proletaaristen aineiden yhdistämisestä }

C. Ei käsitetä luokkataistelua, hämätään sitä.

1. Talonpoikaisto ei pysähdy otrezkamaihin. Rudin 18.

2. Talonpoikaisto — "oma työ" -periaate

{ Talonpoikain 1/2-sosialistinen ohjelma "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 3/1. "Oma työ -periaate". }

(eikä luokkataistelu?) Rudin 18.

3. Mitä seuraa otrezkamaiden jälkeen? Otrezkamaiden perästä? (Luokkataistelu.)

Inde:*

E. Ei käsitetä Venäjän vallankumousta.

1. Porvarillinen vai demokraattinen? "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 3/2 ja "Vallankumouksellista seikkailupolitiikkaa".

Kylvävät illuusioita.

2. Vulgääri sosialismi: ei saa puolustaa yksityisomistusta. "Revoljutsionnaja Rossija" № 13, ss. 5 ja 6. "Revoljutsionnaja Rossija" № 15, 6.

("Sosialistit" — porvarillisuuden levittäjiä!)

Contra Marx vuonna 48. ~~~~~

3. Talonpojan yhdenvertaisuus ("Koko Venäjän talonpoikaistolle", s. 28, 1. kohta)⁴⁷ — ja kiistetään oikeus määrätä maasta.

4. Liikkumisvapaus — ja yhteisö "Koko Venäjän talonpoikaistolle". S. 28, kohta 1.

(*Mastovin* tiedot)

F. Sosialidemokraattien agrariohjelma.

Martynov

1. Ei ole toteutet- ? Menemme "Pelottaa Marty-
tavissa takuuseen novin vuoksi".

2. Sen periaatteet (α) Maaorjuus → Rudin 26. Sitaatti
(β) luokka- taistelu *Martynovilta*⁴⁸.

(γ) sosialismi.

3. Sen ajatus = maalaisprole- Rudin "ei koko talon-
tariaatin täytyy auttaa rikasta poikaisto ole vanhan")

(!) *) "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 7, 1: "pikkuporvarilliset kerrokset" "yleensä aina" "pitävät kiinni olemassaolevasta järjestelmästä" (Sic!)

* — Tästä seuraa. *Toim.*

Edelleen Lenin on osoittanut sinikynällä piirtämälläan kaarella, miten on vaihdettava eri kohtien paikkaa, muttei ole muuttanut näiden kohtien kirjainjärjestystä. Kohdat julkaistaan Leninin osoittamassa järjestyksessä. *Toim.*

ja varakasta talonpoikaa tais-
telemaan maaorjuutta vastaan.

5. Mitä sanomme talonpo-
jalle?

4. Kysymyksen talonpoikais-
reformin tarkistamisesta on
asettanut Venäjän koko edis-
tyksellinen (=liberaalinen) si-
vistyneistö.

Sitaatti V. V:ltä. ⁵¹

Inde:

D. Madallettu pikkuporvarillinen narodnikkilaisuus + por-
varillinen "arvostelu"

1. Ortodoksien ja kriitikkojen
välillä ("Vestnik Russkoi Re-
voljutsii" № 2, s. 57). Pientuo-
tanto kasvaa.

2. "Uusi tie sosialismiin"
"Revoljutsionnaja Rossija".

3. Peliä: vääristellään Engel-
siä (otteet). "Revoljutsionnaja
Rossija" № 14, s. 6 ja Rudin
21.

4. Meidän ohjelmamme ja koko työväen = sosialidemo-
kraattisen sosialismin suhde pientalonpoikaan.

5. Osuuskunnat. "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 11
("kaikenlaiset").

yleensä!
(Levitski)

Porvarillinen ja sosialistinen osuustoiminta
Saksaa ja Venäjää koskevat tiedot!

Saksan osalta
Rocquigny ⁵²
Venäjän osalta

järjestelmän vihollinen"
15—16.

Contra: **sitaatti Engel-
hardttilta** ⁴⁹

Agraarijärjestelmä
(10:1¹/₂—2—6¹/₂) ⁵⁰

Vrt. Irlanti.

1)	agraaritaistelu ei-
kapitalistista.
2)	lunastus nykyään.
3)	narodnikkilaiset ver-
taavat Venäjää Ir-
lantiin.

* — eri kohdissa. Toim.

G. Sosialistivallankumouksellisten periaatteettomuus.

1. Ihminen vailla vakaumuksia — puolue vailla periaatteita.

2. Rudin 16: "tulevaisuus selvittää".

3. Sama "taivutettava batraki" (!!)

4. *Ei ole ohjelmaa!* Contra-Rudin, 4
 "Revoljutsionnaja Rossijakin" № 11, s. 6 kehaisee. ("Meidän ohjelmamme on esitetty") (?)

Siis

H. "Universaalisia ihmisiä" "Pojat, lisämaata" "Revoljutsionnaja Rossija"
 Osuustoimintaa olemme nähneet, № 8, s. 7.

mutta

Sosialisointi.

Neljä merkitystä:

<p>1) = kansallistaminen "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 11. (osuuskunnallinen talous y.m.).</p>	<p>ja korostetaan, että minimum! sosialisointi = s.o. "siirtäminen yhteiskunnan omaisuudeksi ja työtätekevien käytettäväksi".</p>
--	--

2) = sosialistinen vallankumous ("Koko Venäjän talonpoikaistolle") s. 31, kohta 12. (minimum?)

3) = yhteisö. Kansananarkia. "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 4, 2.

"Talonpoikaisto julistaa tasasuhtaisuusperiaatetta."

"Idealisointi on meille vierasta", mutta "yhteisömaankäytön perinteet" helpottavat. "Ennakkoluuloinen vastenmielisyys yhteisöperustetta kohtaan."

"Yhteisötalonpoikaiston suunnaton organisaatio" № 8, s. 9.

!! mitään luokkaa ei sysätä siinä määrin poliittiseen taisteluun. *Ibidem*, s. 8

"viedä loppuun saakka" omaan työhön perustuva, tasasuhtainen käyttö № 8, s. 8.

(Tasasuhtaisuus?

yhteisöjen välillä?)

4 = "hollantilainen merkitys" "Revoljutsionnaja Ros-

sija" № 15, s. 8 "parhaiten sopii hollantilainen tyyp-
pi"*) , s.o. kunnallistaminen.

(pikkuporvarillista typeryyttä)

Tosiaankin "universaalisia ihmisiä"!

*Kirjoitettu ennen helmikuun 18
(maaliskuun 3) päivää 1903*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

*) Hollantilainen: "yhteisön oikeuksien laajentaminen maan verotuksen, lunastuksen ja pakkoluovutuksen alalla". "Revoljutsionnaja Rossija" № 15. 7.

TOINEN VARIANTTI
 SOSIALISTIVALLANKUMOUKSELLISTEN
 JA SOSIALIDEMOKRAATTIEN
 AGRAARIOHJELMA

Kolme perusteemaa: I. Agraariohjelman periaatteelliset perusteet. II. Sosialidemokraattien agraariohjelma. III. Eserrien agraariohjelma.

I. *Agraariohjelman periaatteelliset perusteet* (= venäläisten sosialistien mielipiteet agraarikysymyksestä Venäjällä).

1. *Narodnikkilaisuus* = agraarikysymyksessä esiintyneiden vanhojen sosialististen katsomusten koko Σ. Venäjän sosialistisen ajattelun *koko* historia agraarikysymyksessä on ollut narodnikkilaisuuden ja tämän *marxilaisuutta vastaan käymän taistelun* historiaa.

2. *Eserrät eivät sitä eivätkä tätä.*

Toisaalta — kapitalismin "rakentava" puoli ("Vestnik Russkoi Revoljutsii" № 1, s. 2) *eivät* sano: "olemme narodnikkisosialisteja".

Toisaalta — "eivät tunnusta talonpoikaista pikkuporvarilliseksi" ("Revoljutsionnaja Rossija" № 11, s. 7)

"omaan työhön perustuva ja porvarillis-kapitalistinen talous". *ibidem*

Rudin (21) kiistää "differentiaation" (Rudin 21) "jo nytkin" "maa siirtyy paikoitellen pääomalta työlle" ("Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 8)

talonpoika — "työn laki", "palvelija ja isäntä" ("Revoljutsionnaja Rossija" № 12, 6).

3. *Kieroilua.* Soditaan "dogmaatikkoja", ortodokseja vastaan ja samaan aikaan vältetään ottamasta selvää

kantaa Venäjän sosialismin kysymyksissä ja viitataan Belgiaan + Italiaan!

"Kriitikkojen" ja "ortodoksien" välillä

David ja K. Kautsky } etc. etc.
Jaurès ja Guesde }

Vrt. "*Vestnik Russkoi Revoljutsii*" № 2, s. 57: (K. Kautsky ja "kriitikot")

4. "*Peliä*": Engelsin sitaatit. "Ollaan samaa mieltä" sekä Liebknechtin, Marxin että Engelsin kanssa!!

"*Revoljutsionnaja Rossija*" № 14, s. 7 sitaatit Engelsiltä (idem Rudin lyhyesti 21)

(täydellistä Engelsin vääristelyä)

Otteita Engelsiltä.

Böttger *täydentää Engelsiä*. (Ennustus käy toteen.)

5. Esimerkki sekaannuksesta Venäjän kysymyksissä: onko maaorjuuden jäänteitä? *Ei*: "*Revoljutsionnaja Rossija*" № 8, s. 4

Raivanneet täydellisen liikkuma-alan!!!

1 *niin*, ei juridisia, mutta taloudellisia. "*Revoljutsionnaja Rossija*" № 15, 6.

{ Ei mitään suoraa vastausta!! ylipäänsä ei mitään periaatetta!! }

Näin *ei voida* käsittää meidän agraariohjelmaamme eikä "otrezkamaita"!!

Selvittämättä suhdetta maaorjuuden jäänteisiin ja *koko* "vaihtumiseen", koko reforminjälkeiseen taloudelliseen kehitykseen ei voida käsittää mitään.

6. Sosialistit eivät voi *milloinkaan* puolustaa yksityisomistusta: "sosialistit" ovat "porvarillisuuden" "levittäjiä". "*Revoljutsionnaja Rossija*" № 13, 5 ja 6. № 15, 6.

ovat hyväksyneet "porvarillisen leirin tunnukset" etc.

ohjelmaan "on tuotu porvarillinen henki". "Revolju-
tionnaja Rossija" № 15, s. 7.

(vulgääri sosialismi)

*Contra-Marx vuonna 1848**

otteita.

7. Ei käsitetä (1) maaorjuuden jäänteitä
(2) pienen *vapaan yksityisomistuksen* historiallista merkitystä, mikä johtaa siihen, ettei käsitetä lainkaan otrezkamaita.

Sen sijaan, että arvioitaisiin *historiallinen* merkitys, arvioidaan merkitys yleensä maalla *turvaamisen* mielessä. *Rudin 14*: velkaorjuutta on y.m., muttei "laajaluontoista"!! (ei ole "laajaa maan saantia") (*Rudin 14*)

<p>(sen sijaan, että tehtäisiin <i>johtopäätös</i> kehityksestä, esitetään <i>hurskaita toivomuksia</i>: ! joko "antaminen" talonpojille yksityisomistukseen tai talonpoikain <i>tasasuhtaisen</i> maankäytön "järjestäminen".</p>	}	<p>"Revolju- tionnaja Rossija" № 15, 6</p>
---	---	--

8. Rudinin "teesit" (s. 17)

2	<p>(1) Maan <i>anto</i> auttaa taistelemaan kapitalismia vastaan
(2) pidättää <i>muutenkin vaikeaa</i> yksityisomistuksellisen talouden kapitalisoitumista
(3) tylsistää luokkataistelua.</p> |
|---|---|

9. Ei pysähdytä otrezkamaihin (*Rudin 18*). Ei tietenkään. Mitä edelleen? Luokkataistelu vai "oma työ" -periaate (*Rudin 18*)??

II. *Sosialidemokraattien agraariohjelma.*

1. *Ei ole toteutettavissa? Menemme takuuseen* — (missä mielessä).

* Käsikirjoituksen 6. kohta on vedetty yli lyijykynällä. *Toim.*

2. Sen periaatteet

(1) maaorjuuden jäänteet — vrt. *Martynov, s. 34.*

3

Rudin, 26 "pelottaa Martynovin vuoksi"

(2) luokkataistelu

(3) proletariaatin sosialistinen vallankumous.

3. *Etsitään maakysymystä otrezkamaista, silloin kun tämä on vain keino antaa määritelmä taistelusta maaorjuutta vastaan, maaorjuuden jäänteiden hävittämisestä.*

4. Kysymyksen "vuoden 1861 reformin" tarkistamisesta on asettanut Venäjän koko edistyksellinen (= liberaalinen = porvarillis-demokraattinen) ajattelu.

Sitaatti V. V:ltä

4 5. Meidän agraariohjelmamme ajatus: Venäjän proletariaatin (maaseudun proletariaatin siinä luvussa) täytyy tukea talonpoikaistoa taistelussa maaorjuutta vastaan.

Rudin 15—16: *"eikoko talonpoikaisto ole vanhan järjestelmän vihollinen"*.

Vrt. "Revoljutsionnaja Rossija" №8, s. 7: "pikkuporvarilliset kerrokset" "yleensä aina" "pitävät kiinni olemassaolevasta järjestelmästä"

5 6. *Mitä sanomme talonpojalle?* "Talonpoikaiston" agraarijärjestelmä

Contra-Engelhardt

Sosialistinen puolue ja päivän tehtävä = sosialismin puolesta käytävän luokkataistelun *alkaminen*.

III. *Sosialistivallankumouksellisten ag-raariohjelma.*

1. Ihminen vailla vakaumuksia = puolue vailla teoriaa
 2. Rudin 16: "tulevaisuus selvittää": "täytyy mennä sekä työläisen että talonpojan luo"

3. **Ei ole ohjelmaa** *Contra-Rudin 4* ja "Revoljutsionnaja Rossija" № 11, s. 6.

("meidän ohjelmamme on esitetty")

4. **Taantumuksellista** vaikenemista historiallisista ajankohdan tehtävistä — ja hurskaiden, sekavien "sosialisointi"-toivomusten keksimistä.

talonpojan yhdenvertaisuus "*Koko Venäjän talonpoikaistolle*", s. 28, 1. kohta

— eikä ole oikeutta määrätä maasta

liikkumisvapaus — eikä voi erota yhteisöstä.

(Maslovin tiedot)

5. **Osuustoiminta:** "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 11. { Saksassa
{ Venäjällä
{ Rocquigny

6. Sosialisointi

(yksi
 neljässä
 persoonassa)

(1) = kansallistaminen. "Revoljutsionnaja Rossija" № 8, s. 11. Keskustelut maasta, 15

(2) = sosialistinen vallankumous. "*Koko Venäjän talonpoikaistolle*", s. 31, 12. kohta.

(3) = yhteisö. "*Yhteisötalonpoikaiston suunnaton organisaatio*" № 8, s. 9.

yhteisön "perinteet helpottavat" etc.

"viedä loppuun saakka tasasuhtaisuusperiaate" № 8, s. 8.

(joskin "idealisointi" on meille vierasta!)

(4) *hollantilainen* silli

"yhteisön oikeuden laajentaminen maan verotuksen, lunastuksen ja pakkoluovutuksen alalla." "*Revoljutsionnaja Rossija*" № 15, s. 7

"parhaiten sopii" hollantilainen "tyyppi".
"Revoljutsionnaja Rossija" № 15, s. 8.
Universaalisia ihmisiä!!

*Kirjoitettu ennen helmikuun 18
(maaliskuun 3) päivää 1903*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

LOPPULAUSEEN JÄSENNYKSIA JA KONSEPTEJA

ALUSTAVA JÄSENNYS

- α Otrezkamaat eivät riitä. Nevzorov 3.
Tshernov 11.
servituutit. Nevzorov 6
Leninin ja Iljinin ristiriidat. Nevzorov 2
otrezkamaita pidemmälle; haksahavat (Tshernov 1) #
ad α ”ei voida toteuttaa” {Tshernov 10 ei}
luokkataistelu yhteisön sisällä (Tshernov 2). Libe-
raalikulakkeja nytkin: Tshernov 3
- β { yhteisö. Nevzorov 5
yhteistakuu. Nevzorov 4
- γ { K. Kautsky ja Engels. (Tshernov 8) (ja Tshernov 16)
toistetaan differentiaatiota ja proletarisoitumista
koskevat ennustukset (Tshernov 17)
ortodoksit ja kriitikot. Ei ole keskittymistä (Tsher-
nov 18)
- δ osuuskunnat (4—6 Tshernov)
- ϵ sosialisointi (Tshernov 7)
- ζ *pikkuporvariston kultivointi*. Tshernov 9 ja
{ Nevzorov 1 *sysääminen* }
Tshernov 12 (”Russkoje Bogatstvo”) ⁵³
- η Plehanov (Tshernov 13. Nevzorov 7)
- θ ”*Narodnaja Voljan*” 1. numero (Tshernov 14)
Böttger (Tshernov 15)
- ι narodnikkilaisuus = kyltti (Tshernov 19)

ALUSTAVAN JÄSENNYKSEN TIIVISTELMA

I 1 — 3 ι	I 6 — ζ
I 4 — γ	I 7 — 9 nil #
I 5 — nil ja α	II ¹ — ad α
	II 2 — 6 nil

III¹⁻² 3 — = III 5 ð
 III 4 nil III 6 ε
 Nevzorov β

YHTEENVETO REFERAATISTA:

1. *Narodnikkilaisuuden ja marxilaisuuden välillä.*

(”Hofstetter”)

Narodnikkilaisuus ”kyltti” (hra Vladimirirov)

Kablukov, N. —on (hra Vladimirirov)

(*Karyshevin, Vihljajevin*
 ”klassilliset”)

”Omaan työhön perustuva talous”?
Nil!

2. *Ortodoksien ja kriitikkojen välillä.*

Engelsin sitaatti (hra Vladimirirov)

K. Kautskyn sitaatti (hra Vladimirirov)

Kautskyn ”varaukset”: ”ei kaikki pidä paikkaansa” etc.!!

} + *Böttger*

Ennustusten toistamista (hra Vladimirirov) —

Ei ole keskittymistä, ”emme usko keskittymiseen”

(Ohjelma - minimum)

”Agraariohjelman ja työväenohjelman välillä ei voi olla periaatteellista eroa” (Nevzorov)

3. *Onko maaorjuuden jäänteitä? On ja ei.*
Nil.

{ otrezkamaita ei ole kaikkialla (hra Vladimirirov).
 { *Poltavan kuvern.*

{ otrezkamaita 3 eri lajia (Nevzorov)

{ servituutit (Nevzorov)

Lenin contra Iljin. (Nevzorov)

työllämaksun perustana eivät ole pääasiallisesti otrezkamaat (Nevzorov).

4. *Marx pienomistuksesta.*

(1) pikkuporvariston kultivointi (hra Vladimirirov).

(2) ei ole meidän asiamme sysätä. (Nevzorov ja sitaatti K. Kautskylta)

{ teknilliseen edistykseen myötävaikuttaminen }

(3) Nevzorov. (Marx contra Marx)

Lenin contra

5. Mitä sitten maaorjuuden jäänteiden hävittämisen? Luokkataistelu vai oma työ -periaate? Nil?

Meidän agraariohjelmamme

6. Ei voida toteuttaa hra Vladimirov "kukaan ei ole puhunut".

Sic Rudin, 13—14

["*Russkije Vedomosti*" = porvaristo.

Sitaatit V. V:ltä "*Russkije Vedomostista*" maatalouskonferenssista⁵⁴.

7. Agraariohjelman periaatteet. Kukaan ei sanaakaan.

8. Ovatko nämä periaatteet muuttuneet?

Plehanov ja vuoden 1886 ohjelma

{ Plehanov ja kansallistaminen

{ Plehanov ja pakkoluovutus

{ Marx ja pakkoluovutus + hypoteekki

+ tuotannolliset assosiaatiot.

["Plehanov sanoi siellä: "*todennäköisintä on, että maat siirtyvät talonpoikaisporvaristolle*" (niin kuin Engels ajatteli)...

{Plehanov — äärimmäisen heikkoluontoinen}

9. *Meidän agraariohjelmamme ajatus* = Venäjän proletariaatin täytyy tukea talonpoikaista. Nil.

Eserrien agraariohjelma.

10. *Taantumuksellisuus. Yhteistakuu ja yhteisö "periaatteessa vastaan"* (Nevzorov). *Yhdenvertaisuus eikä ole mahdollisuutta erota yhteisöstä.* Nil.

["Luokkataistelu yhteisön sisällä? (hra Vladimirov.) "sen vuoksi" maan yhteisomistuksen laajentaminen.

11. *Osuuskunnat. Hra Vladimirov. Kaksi liikettä* (Missä? "*Revoljutsionnaja Rossijassako*" vai "*Iskrassa*")?

12. *Sosialisointi.* 4 merkitystä. ((Pienet yhteisöt = maalaisporvariston herruus.))

REFERAATIN YHTEENVEDON JASENNYS

finaali: virheen alkujuuri
ei ole ymmärretty vaikeutta
meidän agraarijärjestelmämme
yhteenvedo

YHTEENVETO REFERAATISTA

- a) Nevzorovin virheen alkujuuri — yritys oikaista Plehanovia käsittämättä Plehanovia. Eserrien virheen alkujuuri *syvemmillä*: liikkeen *demokraattisen ja sosialistisen* tehtävän, *demokraattisen ja sosialistisen* sisällön sekoittaminen. Tämä sekoittaminen juontuu sosialivallankumouksellisuuden koko yhteiskunnallisesta luonteesta. Sosialivallankumouksellisuus = pikkuporvarillisen sivistyneistön yritys escamotoida työväenliikettä = = radikaalista, vallankumouksellista pikkuporvarillista demokratiaa. Niin kuin liberaalinenkin demokratia se *sekoittaa* demokraattiset ja sosialistiset tehtävät, sotkee asiaa sekä itsevaltius- että agraariohjelmakysymyksessä.
- b) Eserrät ja Nevzorov eivät ole ymmärtäneet lainkaan, *missä suhteessa* agraariohjelman laatiminen on *vaikeaa*. Heillä ohjelma koskee kaikkea, pätee mihin hyvänsä, ergo: ei mihinkään. Cд* Kiina ja Abessinia. Cp* Perú ja Uruguay. *Se ei ole ohjelma eikä se ole agraariohjelma*. Ei kuvasta mitään, ei määrittele *ajankohtaa* (historiallista ajankohtaa: vrt. ohjelman 3 ehtoa), ei *johda* kyseistä, nykyistä taistelua.
- c) Meidän agraarijärjestelmämme. Ei ole vastattu. Neljä horisontaalista kerrosta [suur- + talonpoikaistorvaristo 1½ (6½ 14:stä) + keskivarakas talonpoikaisto 2 (4 14:stä) + maaseudun puoliproletariaatti ja proletariaatti 6½ miljoonaa (3½ 14:stä)⁵⁵]. Jos olisi vain tämä, ei tarvittaisi agraariohjelmaakaan. Mutta on vielä *vertikaaliset* väliaidat = yhteisö, yhteistakuu, otrezkamaat, työllämaksu, velkaorjuus. Maaseudun puoliproletaaria ja proletaaria ei voida vapauttaa

* Ei ole saatu selville, mitä V. I. Leninin lyhentämät sanat merkitsevät.
Toim.

käymään taistelua vapauttamatta myös maaseudun porvaristoa työllämaksusta.

- d) Yhteenvedo eserrien ja sosialidemokraattien agraari-ohjelman eroavuudesta: 1) *totta* (puolittainen maaorjuus + luokkataistelu + kapitalistinen kehitys) + 2) *perätöntä* (syndikaatin jäsen, "yhteisötalonpoikaiston suunnaton organisaatio", suunnitelmallinen etenevä sosialisointi etc.).

Perättömiä puhuva politiikka = vallankumouksellista seikkailupolitiikkaa.

*Kirjoitettu v. 1903 helmikuun 18
(maaliskuun 3) ja helmikuun 21
(maaliskuun 6) päivän välillä*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

TALONPOIKAISTO JA SOSIALIDEMOKRATIA ⁵⁶

Talonpoikaisto ja sosialidemokratia.

Marxilaisuuden teoria ja sosialidemokratian ohjelma.

1. Agraarikysymys Länsi-Euroopan sosialidemokratiassa. David etc.
2. " Venäjällä: sekä vanhat narodnikit, liberaalit että sosialistivallankumoukselliset. Käytännöllinen merkitys reformien yhteydessä.
3. *Suur- ja pientuotanto*
Auhagen
Klawki etc.

Työntekijän, karjan ja maan ylläpitoa koskevat *yhteenvedot*.

Tanska.

4. *Osuuskunnat*. DAVID etc. Ranskalaiset taantumukselliset,
Rocquigny
Goltz
Buchenberger
5. Venäjän erikoisuudet.
Yhdessä talonpoikaisporvariston kanssa tilanherroja vastaan.
Yhdessä kaupungin proletariaatin kanssa talonpoikaisporvaristoa vastaan.

1. Margis ijin o all, Abd. p. la ytha —
 ijin o. Mena Sapa.
2. Anangtunang ija p. ca. Anangtunang ed u. u. —
 pp. (Caly, app. app. 2. ca), kbl. (1888) (Caly, ...)
 plus y. ca. (Caly ...)
3. Ija ay. ijin o. sand. Ija ay. o. Ija ay. —
4. Oca ijin o. ijin o. (Caly ...)
5. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
6. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
7. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
8. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
9. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
10. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
11. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
12. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
13. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)

- (Signature)*
- Margis ijin o. ijin o. ijin o.
1. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
 2. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
 3. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
 4. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
 5. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)
 6. Ija ay. ijin o. ijin o. (Caly ...)

—
 3

V. I. Leninin
"Talonpoikaisto ja sosialidemokratia"
artikkelin käsikirjoitus.—
Aikaisintaan syyskuussa 1904

6. Talonpoikain keskuudessa harjoitettavan sosialidemokraattisen agitaation merkitys erikoisesti poliittisen elämän vilkastumisen kaudella.

Talonpoikaiston itsetajunnan, demokraattisen ja sosialidemokraattisen ajattelun kehitys.

-
1. Marxilainen teoria (α) talonpoikaiston asemasta, kehityksestä ja merkityksestä — ja (β) sosialidemokratian ohjelma. Liittyvät läheisesti toisiinsa.
 2. Talonpoikaiskysymyksen aktualisuus. Sosialidemokraattisten puolueiden agrariohjelmat: Ranskan (luonteeltaan pikkuporvarillinen. Engelsin arvostelu), Saksan (1895. Breslau), opportunistinen ja vallankumouksellinen siipi, *Venäjän*. (Kriitikot. "David"). (Bulgakov)...
 3. Sosialidemokraattien *Venäjän* agrariohjelma, missä he erikoisesti eroavat *narodnikeista* ja *sosialistivallankumouksellisista*.
 4. Talonpoikaistoa koskevan marxilaisen teorian perusteet (vrt. "Kapitalismin kehitys" sitaatit Marxilta) (1) suurtuotannon merkitys; (2) talonpojan pikkuporvarillisuus; (3) hänen menneisyytensä ja tulevaisuutensa + {Souchon. Lisättävä K. Kautskyn "Yhteiskunnallinen vallankumous".
 5. Suur- ja pientuotanto maanviljelyksessä... *Manuscriptista: Hecht*, Auhagen, Klawki, Baden, Saksan tilasto, Stumpfe.
 6. Johtopäätös: työntekijän, karjan ja maan ylläpidon merkityksekkyyks.
 7. Lisättävä: Huschke, Haggard, Baudrillart, Lecouteux, *Preussin tilastokysely*, Baijerin ja Hessenin tilastokysely, Hubach.
 8. Velkaantuneisuus. *Preussin tilasto*.
 9. Osuuskunnat. Yleinen kysymyksenasettelu. Rocquigny, Goltz, Buchenberger, Haggard. Tilastotiedot: *Saksan ja Venäjän* (yhteisvuokraus). *Tanska*.
 10. Johtopäätökset Lännessä osalta.
 11. Venäjän erikoisuudet... 2:lla sivustalla.
Talonpoikaistorvaristo ja maaseudun proletariaatti. *Maaorjuuden* jäänteet ja taistelu porvaristoa vastaan.

12. Yhdessä talonpoikaisporvariston kanssa } sidotta-
 tilanherroja etc. vastaan } va ot-
 Yhdessä kaupungin proletariaatin kanssa } rezka-
 porvaristoa vastaan } maihin
13. Agraarikysymyksen käytännöllinen merkitys todennä-
 köisessä lähitulevaisuudessa. Maaseudun luokkavasta-
 kohtaisuuden paljastaminen. Demokraattinen ja sosia-
 lidemokraattinen agitaatio ja propaganda.

*Kirjoitettu aikaisintaan
 syyskuussa 1904*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
 XXXII Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

II

**PORVARILLISEN KIRJALLISUUDEN
ARVOSTELEVAA ERITTELYÄ
JA YLEISTEN AGRAARITILASTO-
TIETOJEN ANALYSOINTIA**

Vv. 1900—1903

ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA S. BULGAKOVIN
KIRJASTA "KAPITALISMI JA MAANVILJELYS",
I ja II OSA, JULK. v. 1900⁵⁷

Bulgakov

- I. "*Tekijältä*" "yritys luoda kapitalismin yleisestä kehityksestä johtuva agraariolojen kehitystä koskeva teoria (?)."
 - "orjallisesti riippuvainen aineistosta"...
1. I luku, 1. §: "Maan vähenevän hedelmällisyyden laki"...
2. Huomautus: "Teollisuudessa ihminen hallitsee (!?) luonnonvoimia", mutta maanviljelyksessä *mukautuu* (?)
13. Huomautus. Marx kiistää tämän lain, mutta hyväksyy Ricardon korkoteorian, joka rakentuu tämän lain pohjalle (??). (III, 2, 277?)⁵⁸
16. "Toimeentulovaikeuksien kasvu"...
17. — "Ilmeinen totuus", jonka toteaminen riittää (?)
 - joskin agraarinen edistys lakkauttaa tilapäisesti tämän lain tendenssin.
18. Vähenevän hedelmällisyyden laki on *merkitykseltään universaalinen* — *sosiaalinen kysymys liittyy siihen oleellisesti*.
20. *Agraarikriisi* — maan vähenevän hedelmällisyyden lain suoranainen seuraus (?)
21. Maanviljelyksessä ihminen on luonnonlakien "orja", teollisuudessa herra ("oleellinen ero").
25. Maanviljelys ei saa sitä hyötyä kooperaatiosta, mikä viimeksi mainitulle on ominaista.

- 26—27. Marxin epäonnistunut esimerkki (kooperaatiosta)...
- 29—30. "Ei voida soveltaa lainkaan maanviljelykseen"
 ($\text{laki} \ll \frac{v}{c}$) [Skvortsov] idem 52.
31. puhuu joutavia tärkeän näköisenä — koneista...
32. "Law of diminishing returns, *yksityistapaus*" — työn \gg * maanviljelyksen voimaperäistyessä.
34. "Luonnon despoottisuus"... työ \ll tuottavuuttaan...
35. "Alhaiseen työpalkkaan perustuva taloudenhoito"... "korkeaan työpalkkaan perustuva taloudenhoito ei sovi maanviljelykseen."
37. Maatalouteen kelpaa jokainen: venäläinen ei $<$ englantilaista.
38. — ..."vaikka kentaurit"... Contra II 433
43. *Maatalouskone* ei vallankumouksellista tuotantoa, ei tee työtä varmaksi eikä täsmälliseksi... luontoäidin käsissä... (Fraasi!)
44. Kone ei voi tehdä työläisestä lisäketttä.
45. ..."aura pysähtyy kyntäjän vapaasta tahdosta"... (sic!!)
46. "Koneen merkitys ei ole poikkeuksellinen" (pötyä ja vääristelyä).
48. "Olen kyllin vapaa siitä marxilaisesta ennakkoluulosta", että jokainen kone tietää edistystä..... Toisinaan maatalouskoneet ovat taantumuksellisia (!!)
49. "Naiivia" amerikkalaisten ja eurooppalaisten maatalouskoneiden vertailua.
50. Maanviljelyksen kehittyminen kaventaa koneiden käyttöalaa...
51. "Teknillisesti on samantekevää", onko työ käsi- vai konetyötä.
- 51 ja 52. *Puimakoneen hyödyllisyys on epäilyttävä* (!!)...
55. Vehnäsestä ette erota, mikä sen on tuottanut... luontoäiti on noita eroavuuksia korkeammalla...
- 59—60. Pientalouskin käyttää koneita: vuokraa!

* — maan vähenevän hedelmällisyyden laki, *yksityistapaus* — työn lisääntyminen, kasvaminen. *Toim.*

64. Maanviljelyksessä on kaksi valtointa voimaa, jotka eivät ole ihmisen valvonnassa: luonnonvoimat (!!) ja sosiaaliset voimat (!!)
67. Backhaus tervehtii työnjakoa maanviljelyksessä (Bulgakov — vastaan).
-
76. Ratkaiseva instanssi — tietoteoria (arvokysymyksessä).
82. Viljan hintaa *ei* määrää viimeinen työn- ja pääomansijoitus, vaan keskimääräinen.
87. Marx ei lisää nil* Ricardoon (differentiaalikorosta)
 — absoluuttinen korko —
 differentiaalikoron erikoistapaus.
90. "Maan tuotantovoimien rajoittuneisuus"
92. "Viljalla ei ole arvoa" (!)
- 95—96. Marxin *epäonnistunut* vesiputousesimerkki — Marxin "fetishismi"... (idem 105)
98. maanviljelyspääoma ei sisälly voiton suhdelluvun määritelmään.
104. petitio principii ** = *absoluuttinen korko*...
105. Korko "ei ole aineellinen esine", vaan "*käsité*".
106. Arvo-käsité — "*ilmasilta*" (?)
107. Marxin korkoteoria — epäselvä, ristiriitainen, ei mitään uutta etc.
111. "Omaa tietä kulkien", "omin voimin" ("eivät ole löytäneet aineellista korko-määritelmää").
113. Korko ei ole Mehrwert ***, — se maksetaan *ei maanviljely* styöstä.
 (Bulgakov on unohtanut koron historian)...
116. Brentanon "suurenmoinen" Agrarpolitik...
120. "Englantilaista korkoa" ei ole muissa maissa.
 — Maatalousvoitto jaetaan maanomistajan, farmarin ja työmiehen kesken.
 { kumoaa itse väitteensä }
125. Korko (tilanherran taloudessa) — ei englantilaisessa??

* — mitään. *Toim.*

** — todistettavan perustelu vetoamalla epävarmaan perusteeseen. *Toim.*

*** — lisäarvo. *Toim.*

131. "Englannissa vilja on kalliimpaa kuin mannermaalla" (?).
139. "Mystillinen keskittymislaki" — "marxilainen ennakkoluulo"
... "Hertzin mainio teos"...
142. "Talonpoikaistalous ei aiokaan tuhoutua"...
143. Marx contra Marx: dualismi — poliitikko ja tutkija.
- 146—147. Marx "hämää" — kulttuurin kehityslain mukaan musikan vaatimukset kasvavat...
148. Bulgakov itse vertaa vakinaisesti talonpoikaa ja *pääomaa*...
154. Talonpoikaistalous "on yhteiskunnalle kaikkein edullisin".

176. Hasbach: pienomistajan "työteliäisyys ja säänteliäisyys".
214. "Esikapitalistinen liikaväestö"...
- 237—238. Englannin maanviljelyksen edistys vuosina 1846—1877.
239. Suurtalouksien > kasvu
... "ei ole pien- ja suurtuotannon välisen taistelun tulosta"??...
- 239—240. Koska talous on pantu kapitalistiselle pohjalle, niin on kiistatonta, että tietyissä puitteissa suurtalous on pientalouden yläpuolella (!!! NB !!)
- 242—243. *Keskittymistendenssi* vv. 1851—1861—1871 aina v. 1880 saakka... Englannissa...
246. Kilpailun ruoska on jännittänyt koko tuotantotaidon äärimmilleen... mutta se ei ole kumonnut law of diminishing returns...
251. Laiduntalouden vallitessa pääoma l pinta-alayksikköä kohti kasvaa (käyttää pääomaa > tehokkaasti)...
252. Maatalouskoneiden määrällinen kasvu

1855 — 1861 — 1871 — 1880

55 236

1 205 2 160 4 222⁵⁹

252. Maataloustyöläisten väheneminen...
vv. 1851—1871 (ja 1881—1891)..

255. Millä on selitettävissä? *Liikaväestö edellisellä kaudella.*
 (+ ja maapalstojen yhteenliittäminen)
 (+ ja maatalouskoneiden käyttöönotto) (!!)
260. Marxin (ja *Hasbachin*) mielestä se vahvistaa keskittymislain, sen, että $\frac{c}{v}$ kasvaa. (Bulgakov vastaan!)
262. Englannin väestö elinkeinojen mukaan vv. 1851—1881.
268. *Kriisin perussy* — law of diminishing returns laki...
273. Tuottoisuus Englannissa eekkeriä kohti ei \ll . — Maitotalous, puutarhaviljely etc. *kehittyy*.
279. Kaikkein $>$ on kärsinyt korko (kriisistä)...
293. Työläisen palkka ja elintaso *kohoavat*...
301. Maataloustyöläisten liike ei ole milloinkaan ollut luonteeltaan sosialistista.
- 303: "maanviljelyksessä suurtalous ei johda positiivisiin sosiaalisiin seurauksiin" (maaloustyöläisten ammatillista liikettä ei ole alkuunsaakaan) (?).
306. Pikkufarmarit $<$ vakaita.
- 308—309. Farmien ja maa-alojen jakautuminen Englannissa 1880—1885—1895.
311. Kriisi painoi raskaimmin *pienisäntiä*...
312. *Engelsin "fantastinen konstruktio"*.
- 313: 19. vuosisadan alussa tuhoutui paljon pienisäntiä... }
316. Yeomanien * asema *kurjempi kuin työläisten*...
- 318—319. *Pienisännät* kärsivät $>$, heidän asemansa
- 320—321. huonompi kuin työläisten, hirveän *raskasta*...
325. Pyritään luomaan pientalonpoikaisto. Small Holdings Act⁶⁰ 1892—
- 328 ja 331. Small Holdings Actia ei sovellettu laajasti Small Holdings Actilla ei ollut käytännöllistä merkitystä.
333. Bulgakovin johtopäätökset: pientalouksien $>$ tuhoutuminen *ei todista* (!!)
- niiden olevan elinkyvyttömiä... (!!)

* — maanviljelijäin. *Toim.*

338. "Loppuyhteenvedo" — *talonpoikaiston* uudelleen muodostuminen. "Tuomio kapitalistiselle maanviljelysorganisaatiolle."

II*.

12. IX vuosisadalta XIX vuosisadan $\frac{1}{3}$ saakka oli vallalla kolmivuoroviljelys.
17. Instit⁶¹ vähenevät...
30. "Kommunistinen Manifesti" kuvaa todellisuutta *väärin* ("ennustelu").
41. 40-luvun Preussi — *yleinen liikaväestö*.
44. Saksan maanviljelyksen edistys vv. 1800—1850 }
($>$ kuin 1 000 vuodessa) ??... "suoranainen }
seuraus väestön kasvusta" ja "luontoistuottei- }
den käytöstä" }
45. Talonpoikain vapauttaminen — kapitalistisen }
maanviljelyksen perusta. }
46. Maanviljelyksen edistys tulee ilmi pääasiallisesti *suurtalouksissa* (s.o. *vaihdantatalouksissa*).
49. 30-luvun kriisi — kapitalismin koetus.
50. *Pientalous on tuhon oma...*
56. *Suurtaloudet kasvavat nopeammin kuin pientaloudet.*
57. Vv. 1852 ja 1858. Talouksien ja maan jakautuminen.
62. Suuri joukko pientalouksia tuhoutui... (vuodesta 1802)
63. "Suurtalouden kukoistus" (viinanpoltto)...
76. Maan tuottavuuden kasvu ja teknillinen edistys — — — pääasiallisesti *suurtaloudessa...* ("todennäköisesti")
79. Maataloudessa parannusta $\frac{1}{4}$ vuosisataa — nil maatyöläisille.
80. ..."*kohtalokas erikoisuus*": ei ole korkeaan työpalkkaan perustuvaa taloudenhoitoa
89. Vuokramaksun *kasvu* 1849—1869—1898...
- 89—90. Kriisin rasittavuuden tunki ensimmäiseksi talonpoikaistalous. Kohta selvisi, että kriisi oli tuhoisin *suurtaloudelle*.

* Jäsenneltävän kirjan II osa. *Toim.*

103. Höyrypuimakone tuotti työläisille epäilemättä vahinkoa. Siihen viittaa myös Goltz, rajoittaminen on *utopiaa*.
102. *Instien määrä* << vapaisiin työläisiin verraten.
104. Työläiset *katsovat paremmaksi* > vapaan aseman.
103. "Työläisten vanhan aseman kapitalistinen reorganisaatio" !!.
105. Maata omaavien palkkatyöläisten luominen on *utopiaa*. Vrt. II 255.
106. Kaikkien maataloustyöläisten ihanne — oma talous...
106. *Instien* väheneminen. 1882—1895. || NB
 maata omaavien työläisten määrä — ||
 " omaamattomien " " + ||
106. Maataloutta *sivutyönään* harjoittavien henkilöiden (maataloustyöläisten) määrän kasvu...
114. Maatalouskoneiden määrä 1882 ja 1895 kategorioittain.
- 116—117. Talouksia, joilla on yhteys teollisiin yrityksiin... (mielenkiintoisia, mutta epäselviä tietoja)...
117. "Kriisi *ei ole riistänyt* taloudelta edistymismahdollisuutta."
115. Suurtalous käyttää pääomaa aina tehokkaammin kuin pientalous ja *luonnollisesti* antaa etusijan mekaanisille tuotannon tekijöille elolliseen voimaan verrattuna (!).. ((mielenkiintoista on suurtalouden yllönnen heikkeneminen!))
- 115—116. "Viittaus, että koneet korvaavat työläisen, ei pidä lainkaan paikkaansa."
116. Edellä esitetyn perusteella suurtalouden asema on *kriittinen* (!)..
118. *Suurtuotannon täytyy kehittyä edelleen voidakseen säilyä*: tuloja vain niissä talouksissa, jotka ovat tekniikan tasalla.
119. Pientalouksien oloissa maan hinnat ovat *korkeammat* — ergo *suurtalous luovuttaa paikkaa pientaloudelle*.
119. Tendenssi: suurtalouden hajaantuminen pientaloudeksi... ja onneksi olkoon!!

120. Vuosien 1882 ja 1895 tilastot: *suurtalouden syrjäyttäminen ja melko huomattavassa mitassa*. (!!?)
126. Keskisuuri talonpoikaistalous on voimistunut palstatilojen ja suurतालouden (5—20 ha) kustannuksella.
126. *Latifundiumien* kasvu — rappeutumisen merkki (sillä voimaperäistymisen tulee johtaa pirstoutumiseen!!!)..
127. Maataloudessa palvelevien toimihenkilöiden (?) lisääntyminen (?).
131. Maataloustuotannon, *erikoisesti juurikasvi-* NB
ja *sokerijuurikasviljelysten*, kasvu
- 132—133. Preussin maanviljelys kehittyi, entä maalaisväestö? $\mp + 4.5^0/0$ (135)
133. "*Alituista raadantaa ja jopa työn haaskausta omassa taloudessa*" (NB)
135. Koneiden lisääntyminen *ei ainoastaan* suurतालoudessa, vaan myös keskisuudessa.
135. Keinotekoisien lannoitteiden käytön kasvu (huomautus).
- 135—136. Kuinka on mahdollista edistys hintojen las-
kiessa? (vastoin normaaleja oloja *)...
136. Saksa saa kiittää nykyisestä edistyksensä en-
nen kaikkea *talonpoikaistaloutta*... (!!)...
138. Poliitikko: *vankan* talonpoikaiston luominen
("Saksan sosialidemokratian täytyy osallistua"!!) "*Mahdollisuus perustaa itsenäinen talous*"...
141. Ei voida kiistää *viljatullien* tervehdyttävää vaikutusta
143. — "*tulleja ei voida ehdottomasti tuomita*".
144. *Goltz* on oikeassa: sekä työläiset (!!)
145. ..."kompromissi" — ainoa tie.
148. Suurतालouden teknillinen edistys on varsin epä-
||lyttävää, se on suorittanut historiallisen tehtä-
vänsä (!)

* Käsikirjoituksessa ei ole sanaa "oloja", sen on lisännyt toimitus ajatuksen mukaisesti. *Toim.*

159. Ranska 18. vuosisadan lopulla — ”*luontois-
taloudessa liikaväestöä*”.
168. Kaupunkilais- ja teollisuusväestön kasvu Rans-
kassa
171. *Suurtalouden maa-ala on 19. vuosisadalla laa-
jentunut 18. verrattuna....*
- 172—173. *Côtes foncières* * jako v. 1884 (2-laisia tietoja).
- 173—174. Ranskan talonpojan velkaantuneisuutta koskeva
|| Marxin väittäjä (1850) — ”*pelkkää fantasiaa*”
("ennakkoluulosta johtuvaa").
174. >> *côtes määrä*
| Contra Souchon, p. 87, vuodesta 83 << **
176. ”Talonpoikaisto on jakautunut proletariaatiksi
ja pienomistajiksi” (vallankumouksen jälkeen).
179. ”*Vähän käsiä*” = isännät *katsovat maksun kal-
liiksi* (Vicomte d’Avenel).
181. Edistuksen liikkeelle paneva voima Ranskassa —
markkinat. Mikä luokka? (? *suurkapita-
listit + omistajatalonpojat*).
185. Ranskassa lisääntyy erikoisesti *juurikasvien vil-
jelysalä* ja karjan määrä.
187. Maalaisväestö 1882 ja 1892.
188. *Farmijako* 1882 ja 1892.
190. Johtopäätös — ”*talonpoikaistalouksien lujittu-
minen*” ja — ”*latifundiaarinen rappeutu-
minen*” (!)
191. ”Ratkiviisaat tilastotieteilijät” selittävät alle
1 ha omaavien talouksien >> työläisten lisään-
tymisellä. *Contra*: näissä departementeissa >
talonpoikaistalouksia.
193. *Talouksia vähemmän kuin palstoja*. ”Tieten-
? (!) *kään ei ole* perusteita olettaa, että yksiin käsiin
kokoontuu paljon suurtiloja.... *niitä on vain*
2 1/2 0/0”
193. Viininviljelyksessä < 1 ha voi viedä *kaiken*
työajan.
194. *Isännöitsijäin johtamien (selvästi kapitalistis-
ten) talouksien määrän kasvu*
Maanviljelijäpäiväläisten määrän väheneminen.

* — kyseisen kommuunin (kyläyhteisö Ranskassa) alueella sijaitseva maa-
palsta, joka on yhden henkilön omaisuutta. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 152. *Toim.*

195. — "fantastisen väitteen" kumoaminen.
195. *Vuokrausten ("epäilemättä pienten") lisääntyminen?*
196. Maataloustyöläisten määrän supistuminen.
207. Ranskalainen maalaistyöläinen *muuttuu* (??) *talonpojaksi*.
210. Ranska saa kiittää edistyksestä pientaloutta (??)
211. || Ranskan maanviljelyksen edistyksestä huolimatta maalaisväestö on vähentynyt...
212. *maatalouskoneet* (? Vastaus — "katoaa liikaväestö")
213. *"Olemme nähneet, että pientalous kulkee edellä"* (!!)
- 213 ja 215. Talonpoikaistalouden ylistäminen.
214. Ei ollut keskittymistä: 3. sääty ostaa maata jo ennen vallankumousta... "Pakkoluovutetaan osa talonpoikaistosta"...
-
217. Väestöllä on rajoitetusti toimeentulovälineitä...
218. Bulgakov aliarvioi "kauan" Malthusia ("kuolematon teos")
220. Väestön lisäkasvu stimuloi uusiin talousmuotoihin siirtymistä.
221. ..."Epäilemättä" köyhyys johtuu osittain siitä, että on "absoluuttista liikaväestöä"...
221. Liikaväestöä oli aikaisemmin useammin (?)..
223. Liikaväestö ei ole sosiaalinen, vaan "yksinomaan" "taloudellinen" teoria.
223. lv = "erikoinen ongelma" (lv = liikaväestö)
224. "Uusmalthusianismi", syntyvyyden tietoinen säännöstely...
225. Dühring (Lange): alueen kapasiteetti.
229. Kapitalismi on välttämätön väestön tihentymistä varten... (Struve (Lange))
231. "Vanha kansantaloustiede". Verelendungstheorie, etc.*
233. Marxin "*sisällyksetön*" käsitys stionaarisesta liikaväestöstä...
237. "Talonpojat eivät kärsi niin raskaasti kriisistä."

* — Kurjistumisteoria j.n.e. Toim.

237. "Maaseudun liikaväestö"...
247. Talonpoikaistalous, joka pääoman kannalta
| on > heikko, on *luonnollisesti vähemmän kes-*
tävä (mikä ei koske kysymystä sen elinkyvystä).
249. "Alueen kapasiteetin noudattaminen" — hyvin-
voinnin tärkein negatiivinen ehto.
251. ...Yksi keino... väestön harventaminen (vrt.
h u o m a u t u s t a).
253. Kotiteollisuutta harjoittavat maanviljelijät Sak-
sassa.
255. (*Teollisuustyöläisten*) *vihannesviljelysten kehiti-*
tymistä tulee pitää tervehdittävänä (!!) Vrt.
II 105
259. Liikaväestön pohjalla kasvaa kulakisto, nälkää
tietävät vuokraukset y.m. (!!)
259. NB: Kuka on häviöön joutuvien talonpoikien
perillinen? *Samat talonpojat.*
260. "Konservatiivisten marxilaisten" "illuusio", että
suurtuotanto on edistyksen eteenpäinviejä.
261. "Hillitön himo"...
263. ..."Paheellisuus > kuin köyhän väestön lisään-
tyminen"...
265. Väestöprobleemi — kollektivismin suurin vai-
NB: keus...
266. Maanomistuksen individuaalisuus — korkein
laki.
271. Talonpoikaiston kohtalokas velkaantuneisuus —
mytologiaa...
272. Velkaantuneisuus. Numerotiedot. Ei ole suuri
talonpoikaistalouksissa.
280. Se on Kautskyn "fantasia", "viheliäinen olet-
tamus", että pientalous antaa muka palkka-
työläisiä suurtaloudelle.
(Ei ole suur- ja pientalouksien toisiinsa yhdis-
tymistä)
280. Piintynyt marxilainen ennakkoluulo, ettei
talonpoikaisto pysty teknilliseen edistykseen.
[Taulukot eivät todista mitään]
282. Talonpoikaistalouden edistys: "Bäuerliche Zu-
stände" * $\left(\begin{array}{l} \text{I } 72, 276 \\ \text{II } 222 \end{array} \right)$

* — "Talonpoikien asema". *Toim.*

- 282—283. Talonpoikaistaloudessa *luonnollisesti* työ > voimaperäistä kuin suurtaloudessa...
- 284—285. Talonpoikain osuuskunnat ("ja tietenkin suur- talolliset").
287. *On lyhytnäköisyyttä ja utopiaa pitää talon- poikain assosioitumista askeleena sosialismia kohti*
("Hertz on liian kovasti sidottu puolueensa mie- lipiteisiin")
Kollektiivien "suppeus"...
288. Yhteiskunnallistuminen — teollisuudessa (!)
individualismi — maanviljelyksessä
Demokraattinen kehitys — "tunnus".
288. *Talonpoika on samanlainen työtätekevä kuin proletaarikin...*
289. "Talonpoikaiskammoa" vastaan....
"Maaseudulla *ei ole sija luokkataiste- lulle*"... "tällä taistelulla ei ole kasvattavaa vaikutusta"... (bis)...
290. Talonpojalla on kaupunkilaiseen verrattuna < poliittisia intressejä...
-
311. Irlanti — liikaväestö.
323. 2 Irlantia koskevaa näkökantaa: malthusilainen ja agraarisuhteita koskeva.
324. Bulgakov: tietty osa pahasta landlordismin kon- tolla...
331. Middlemanisto ⁶² *niin kuin kulakistokaan ei ole talonpoikaistalouden välttämätön seuralainen.*
339. Vuokrausoikeus — alistettu merkitys...
340. Manuilovia vastaan.
346. Maatta jääminen seuraisi ilman landlordejakin liikaväestön vuoksi.
351. Vuoden 1846 nälänhätä oli hyväatekevä. Ei ole syytä yhdistää karkotusta ja emigraatiota (*taulukko todistaa päinvastaista*).
352. "Väestön väheneminen — Irlannin edistyksen syy"...
358. Perunapalstojen (alle 1 ha) kasvu (m.m. maa- laistyöläisten osalta) Irlannissa.

357. Irlannissa ei ole viljelysalojen supistumista (talonpoikaistalouden ansiota!)
359. *Farmit* kokonsa mukaan Irlannissa (ja 362) **(konsolidoituminen)**.
360. Irlannissa kehittyi *kapitalistinen maanviljelys*.
361. Kriisin aikana kapitalistinen maanviljelys Irlannissa taantuu (??)
 1) farmaritalouksien pääoma < (! 0.06%:a!)
 2) "irrallisia todisteita".
363. "Latifundiaarinen rappeutuminen" (!)
 { 30—200 eekkeriä — }
 { 200 ja > eekkeriä + }
365. *Marxilla* Irlannin suhteen "tendenssimäisyyttä", "kaaoksellinen röykkiö numeroita"...
- 369—370. Edistyksen aikaansaajana on ollut kapitalistinen talous, mutta viime aikoina > talonpojat (!!)..
371. Osuustoiminnan kehitys Irlannissa.
375. "*Hyönteistö leviää suurena aaltona alimpien kerrosten keskuudessa*" (luottotoimintaa harjoittavat säästökassat)...
379. Marx — "tendenssimäistä todellisuuden vääristelyä"...
380. Nyt taas liikaväestöä.
384. Irlannin historia — väestön mukautuminen alueen kapasiteettiin, sen merkitys...
-
385. Vähenevän hedelmällisyyden laki — ihmiskunnan vitsaus...
386. Marx antoi Wakefieldistä epäoikeudenmukaisen ja puolueellisen lausunnon.
393. — Wakefieldin arvioinnin mukaan Marx — *taantumismies taloustieteessä*. ("Kapitalismin asettamista villi-ihmisen tilalle ei ole syytä tuomita.")
396. Pohjois-Amerikan väestö elinkeinojen mukaan...
- 398—399. Amerikan teollisuus 1850—1860—1870—1880—1890...
412. Amerikassa on ilmaantunut miljonäärejä ja *pau-pereita*.
414. Maanviljelysala vv. 1850—1890 (≫)

- 422—423. Työnjako Amerikan maanviljelyksessä (ryöstökäyttö).
425. Kriisi itävaltioissa.
429. Maito- ja puutarhatalous itävaltioissa.
- 433: "naiiviutta" Pohjois-Amerikan koneistetun maanviljelyksen suhteen.
- 435—436. *Farmijako*
438. Ei ole keskittymistä ("riemastuneita marxilaisia" vastaan).
445. V. 1896 minä "en kiistänytkään" Zusammenbruchs theorieta *... ("olisin poistanut").
449. Kotimarkkinain määräävän aseman voimistuminen.
454. Kaupunkilaissivilisaatio *törmäisi law of diminishing returns* lakiin.
455. *Viljakysymys on >kauheaa kuin sosiaalinen*
- (!) 456. Marx on aivan väärässä maanviljelyskysymyksessä.
456. || *Ei pidä paikkaansa, että kapitalismi johtaa NB || kollektivismiin.*
456. *Vankka talonpoikaistalous* syrjäyttää suurtalouden ("demokraattinen vyöry").
457. Marxin ennustus — "historian pilkkaama *lyhytnäköisyys*" "tieteellisen sosialismin *pöyhkeys*".
457. ...*"yhteiskunnallisen tiedostuksen yliarvioiminen"*...
458. "Puoskarointia ja petkutusta" — — — — igno-
ramus **

Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901

Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — Romahdusteoriaa. *Toim.*

** — emme tiedä. *Toim.*

**BULGAKOVIN KIRJAA
KOSKEVIEN VASTAVÄITTEIDEN JÄSENNYS**

pantava erikoisesti merkille

- { α) law of diminishing returns.
- { β) korkoteoria.
- { γ) α:n kumoaminen Englannissa, Saksassa, Ranskassa, Irlannissa, Amerikassa
- { δ) maatalouskoneista.
- { e) "vankka talonpoikaisto" ja agraarit kysymyksessä, joka koskee työläisiä (vihannesviljelykset), koneita ja tulleja, "latifundiaarinen rappeutuminen"
II, 126, 190, 363 (contra Hertz 15*)
(Ad e: vrt. II 375)
- { ζ) täydellinen luopuminen sosialismista. II. 287, 266, 288
 - osuuskunnat
 - luokkataistelu II 289
 - kapitalismi ei johda kollektivismiin. II 456

*Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. tätä osaa, s. 75. *Toim.*

ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA S. BULGAKOVIN JA F. BENSINGIN TEOSTEN JOHDOSTA

II osan 273. sivulla 2. huomautuksessa hra Bulgakov on vääristänyt jälleen sitaattia mitä hävyttömimmän. Hänen taulukkonsa kolmas sarake ei koske "suurtaloutta", niin kuin hän sanoo sarakkeen otsikossa, vaan yleensä kaikkia talouksia (Untersuchungen etc. *, S. 573, Anhang, III).

Hra Bulgakovin taulukon viimeistä edellinen sarake ei osoita "keskisuuren talouden" velkaantuneisuusprosenttia (niin kuin hra Bulgakov sanoo), vaan maanomistuksen (sic!) keskisuuruutta pientaloudessa. (L. c., Anhang, V, S. 575.) Viimeinen sarake ei osoita "pientalouden" velkaantuneisuusprosenttia, vaan maanomistuksen keskisuuruutta suurtaloudessa (ibidem). Hra Bulgakov on sotkenut — se on uskomatonta, mutta totta — siteeraamansa originaalin taulukot ja "sekoittanut" maanomistuksen suuruutta ja velkaantuneisuusprosenttia koskevat numerotiedot keskenään.

Todelliset numerot:

843. ₁₀ <u>24</u> 35. ₁₃ %	643. ₂₀ <u>24</u> 26. ₈₀ %	485. ₀₆ <u>23</u> 21. ₀₉ %
---	---	---

(Keskimääräinen velkaantuneisuusprosentti)

<i>Klein-</i> <i>betrieb</i> **	<i>Mittel-</i> <i>betrieb</i> ***	<i>Großbe-</i> <i>trieb</i> ****
35. ₁₃ —	26. ₈₀ —	21. ₀₉

Vielä kerran: kuinka hra Bulgakov siteeraa.

* "Untersuchungen der wirtschaftlichen Verhältnisse in 24 Gemeinden des Königreichs Bayern" ("Baijerin kuningaskunnan 24 yhteisön taloudellisia oloja käsittelevä tutkielma"). Toim.

** — pientalous. Toim.

*** — keskisuuri talous. Toim.

**** — suurtalous. Toim.

Hän viittaa Bensingiin, S. 77, jolla Bensing sanoo, että maatalouskoneilla* on tuotannon kohottamisessa *pienempi* merkitys kuin teollisuuskoneilla.

Mutta se on Bensingin johdannossa *lukuun*, jossa *yhteenvetona*, S. 99, sanotaan tuotannon lisääntyvän huomattavasti maatalouskoneiden käytön ansiosta.

Hra Bulgakov siteeraa Bensingiä. I 32, 48, 44.

Bensing 4: Marx—Gegner der Maschinen in der Industrie**

Lisätä koneita käsittelevään §:ään*** Bensingistä:

1) Bensingin porvarillista suhtautumista maatalouskonekysymykseen (minkä Bulgakov omaksuu) kuvaa havainnollisesti se, että hän suhtautuu *samalla tavalla* koneisiin teollisuudessa.

(S. 4. Marx—Gegner der Maschinen (vrt. 1—2)

S. 5. Marx "dreht" vääristää koneiden hyväatekevää vaikutusta.

S. 11. Marx "allerhand Unheil nachsagt"****... maatalouskoneille.

Bensingin kanta on porvarin, yrittäjän kanta nais- ja lapsityövoiman käyttö—*nil* (S. 13—14)!!

2) Maatalouskoneiden tuotannon kohoaminen

a) erikoinen tilastokysely

β) kirjallisuudessa esiintyvien tietojen vertailua

S. 99 (yhteenvedot)

{ 81 078 = 117.4% } kustannusten supistuminen. S. 167
{ 69 040 = 100% } (yhteenvedot).

3) Bulgakov siteeraa Bensingiä S. 42 sanomatta, että Bensing valaisee sillä koneiden merkitystä: S. 45.

Bensing *sähköstä*: S. 127 ja 102.

NB niin ikään *Feldbahnen****** S. 127—129.

Voidaanko käyttää hyväksi Bensingin laskelmia (S. 145 und ff.) $\frac{c}{v}$:n ja sen muuttumisen määrittämiseksi?

Maatila = 310 ha (240 ha Acker + 70 ha Wiese)*****.

Parasta on ottaa Bensingin omat numerot, S. 171, joihin ne eivät ole aivan tarkat.

* Käsikirjoituksessa ei ole sanaa "koneilla", sen on lisännyt toimitus ajatuksen mukaisesti. *Toim.*

** — Bensing 4: Marx on teollisuudessa käytettävien koneiden vastustaja. *Toim.*

*** Ks. Teokset, 5. osa, ss. 119—124. *Toim.*

**** — "ennustaa kaikenlaisia onnettomuuksia". *Toim.*

***** — *maataloutta palvelevista kenttäradoista*. *Toim.*

***** — 310 ha (240 ha peltoa + 70 ha nilittyä). *Toim.*

Fall I*.

$$\begin{array}{rcl}
 v^{**} = 1 + 2 + 3 \text{ Lfd Nummer}^{***} & \text{Mk.} & \\
 (\text{S. 147} - 148, \text{ taulukko}) & = 2\,400 = 2 \text{ ihmistä} & \\
 & + 9\,700 = 17 \text{ „} & \\
 & 17\,525 = 13\,294 \text{ työp.} & \left\{ \begin{array}{l} 5\,242 \text{ miestä} \\ 8\,052 \text{ naista} \end{array} \right\}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{rcl}
 m^{**} = 10 (\text{Abgaben} + & & \\
 \text{Lasten}) + \text{Reinertrag}^{****} = 300 & & \\
 + 425 & v = 29\,625 & \\
 \hline
 725 \text{ Mk. } m = 725 & c^{**} = 38\,690 \text{ \#} & 19 \text{ ihmistä ja} \\
 & & 13\,294 \text{ työpäivää}
 \end{array}$$

$$W^{**} = 69\,040$$

$$c = 4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 + 11 + 12 + 13 \text{ Lfd. Nr.}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} c \text{ tässä} = \text{joka vuosi kuluva } c:n \text{ osa.} \\ \text{Koko } c = 57\,000 + 14\,000 + 150\,000 + (\text{osa } 35\,500) \\ (\text{nimittäin } 35\,000 - 29\,625) \end{array} \right\} \begin{array}{r} 4\,470 \\ 11\,699 \\ 1\,464 \\ 6\,660 \\ 2\,800 \\ 1\,000 \\ 6\,035 \\ 1\,900 \\ 2\,662 \end{array}$$

$$38\,690 \text{ Mk. \#}$$

Mk.

$$\begin{array}{r}
 \text{Pääoma: } 57\,000 \text{ elollinen irtaimisto} \\
 14\,000 \text{ eloton irtaimisto} \\
 150\,000 \text{ rakennukset} \\
 35\,500 \text{ liikkuva pääoma} \\
 \hline
 256\,500
 \end{array}$$

Fall II.

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{Mk.} \\ 1\,776 \\ \hline 832.5 \\ \hline 943.5 \end{array} \right\} v \left\{ \begin{array}{l} \text{Mk.} \\ 29\,625 \\ \hline 1\,446 \\ \hline 28\,179 \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} \text{Mk.} \\ 1\,776 = 1184 \text{ työpäivää} \\ \hline 330 = 220 \text{ „} \\ \hline 1\,446 = 964 \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} 13\,294 \\ \hline 964 \\ \hline 12\,330 \end{array} \right\}$$

$$\text{Also}^{*****} 19 \text{ ihmistä} + \\
 12\,330 \text{ työpäivää}$$

* - Tapaus I. Toim.

** c - pysyvä pääoma - tuotantovälineisiin käytetty pääoma; v - vaihteleva pääoma - työvoimaan käytetty pääoma; m - lisäarvo; w - kokonaistuotteen arvo. Toim.

*** Laufende Nummer - järjestysnumero. Toim.

**** - (verot + rasitukset) + puhdas tulo. Toim.

***** - Siis. Toim.

<i>m</i> 300 verot	<i>c</i> 38 690	<i>c</i> = 39 192.5
1 368.5 Reinertrag	+ 502.5 (uudet koneet)	<i>v</i> = 28 179
<hr/>	<hr/>	<i>m</i> = 1 668.5
1 668.5	39 192.5	<hr/>
		<i>W</i> = 69 040.0

Pääoma	
57 000	
16 010	}
	+ 14 000
	2 010
	<hr/>
150 000	
35 500 ? *)	
<hr/>	
258 510	

Fall III A.	<i>v</i>	28 179	{	546 Mk. = 439 työpäivää	}	{	12 330
		— 92		454 Mk. = 304 työpäivää			— 135
	<i>v</i> =	28 087		92 Mk. 135 työpäivää			12 195

Also: 19 ihmistä +
12 195 työpäivää

<i>c</i> = 39 192.5	<i>m</i> = 300 verot	Mk
+ 362.5 (1/4 × 1450)	4 878 Reinertrag	<i>c</i> = 39 555
<hr/>	<hr/>	<i>v</i> = 28 087
39 555	5 178	<i>m</i> = 5 178
		<hr/>
		<i>W</i> = 72 820

Pääoma	
57 000	Mk
17 460	}
	+ 16 010
	1 450
	<hr/>
150 000	
35 500	
<hr/>	

*)? Tekijä on olettanut, että liikkuva pääoma = 1/2 elollista + elotonta irtaimistoa 57 + 14 = 71 tuhatta. 71:2 = = 35.5, siis tässäkin pitäisi ottaa 57 + 16.01 = 73.01. 73.01:2 = = 36 505 Mk.

Fall III B.

$$\begin{array}{r}
 v \quad 28\,087 \\
 - \quad 1\,482.5 \\
 \hline
 26\,604.5
 \end{array}
 \left\{
 \begin{array}{l}
 1\,523 \text{ Mk.} = 1\,269 \text{ työpäivää} \\
 \quad 40.5 = 27 \text{ työpäivää} \\
 \hline
 1\,482.5 \quad 1\,242 \text{ työpäivää}
 \end{array}
 \right\}
 \begin{array}{l}
 c \quad 39\,555 \\
 + \quad 150 \quad \left\{ \frac{1}{4} \times 600 \right\} \\
 \hline
 c = 39\,705 \\
 v = 26\,604.5 \\
 m = 6\,510.5 \left\{ 300 + 6\,210.5 \right\} \\
 \hline
 W = 72\,820
 \end{array}$$

$$\left\{
 \begin{array}{r}
 12\,195 \\
 1\,242 \\
 \hline
 10\,953
 \end{array}
 \right\}
 \begin{array}{l}
 \text{Also: } 19 \text{ ihmistä ja} \\
 10\,953 \text{ työpäivää}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \text{Pääoma. Eloton irtaimisto} \\
 + 17\,460 \\
 + 600 \\
 \hline
 18\,060
 \end{array}$$

Fall III C.

$$\begin{array}{r}
 v \quad 26\,604.5 \\
 - \quad 418.5 \\
 \hline
 26\,186.0
 \end{array}
 \left\{
 \begin{array}{l}
 486 \text{ Mk.} = 360 \text{ työpäivää} \\
 \quad 67.5 = 45 \text{ " } \\
 \hline
 418.5 = 315 \text{ työpäivää}
 \end{array}
 \right\}
 \begin{array}{l}
 c = + 39\,705 \\
 + 400 \left\{ \frac{1}{4} \times 1\,200 + 100 \right\} \\
 \hline
 c = 40\,105 \\
 v = 26\,186 \\
 m = 6\,529 \left(300 + 6\,229 \right) \\
 \hline
 W = 72\,820
 \end{array}$$

$$\left\{
 \begin{array}{r}
 - 10\,953 \\
 315 \\
 \hline
 10\,638
 \end{array}
 \right\}
 \begin{array}{l}
 \text{Also: } 19 \text{ ihmistä +} \\
 10\,638 \text{ työpäivää}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \text{Pääoma. Eloton irtaimisto} \\
 + 18\,060 \\
 + 1\,200 \\
 \hline
 19\,260
 \end{array}$$

Fall III D.

$$\begin{array}{r}
 v \quad 26\,186 \\
 - \quad 2\,320.5 \\
 \hline
 23\,865.5
 \end{array}
 \left\{
 \begin{array}{l}
 2\,616 \text{ Mk.} = 2\,024 \text{ työpäivää} \\
 \quad 295.5 \text{ Mk.} = 197 \text{ työpäivää} \\
 \hline
 2\,320.5 \quad 1\,827
 \end{array}
 \right\}
 \begin{array}{l}
 c = + 40\,105 \\
 + 400 \left(\frac{1}{4} \times 1\,600 \right) \\
 \hline
 c = 40\,505 \\
 v = 23\,865.5 \\
 m = 8\,449.5 \left(300 + 8\,149.5 \right) \\
 \hline
 W = 72\,820
 \end{array}$$

$$\left\{
 \begin{array}{r}
 - 10\,638 \\
 1\,827 \\
 \hline
 8\,811
 \end{array}
 \right\}
 \begin{array}{l}
 \text{Also: } 19 \text{ ihmistä +} \\
 8\,811 \text{ työpäivää}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \text{Pääoma. Eloton irtaimisto} \\
 + 19\,260 \\
 + 1\,600 \\
 \hline
 20\,860
 \end{array}$$

Fall III E.

$$\begin{array}{r}
 v = 23\ 865.5 \\
 \quad \underline{1\ 470} \\
 v = 22\ 395.5 \\
 \quad + \quad 215 \\
 \quad \underline{\quad \quad} \\
 22\ 610.5 \\
 \\
 - \quad 8\ 811 \\
 \quad \underline{\quad 980} \\
 \quad \quad 7\ 831 \\
 \quad \quad \underline{\quad 140} \\
 \quad \quad \quad 7\ 971
 \end{array}
 \left\{ \begin{array}{l}
 2\ 100 \text{ Mk.} = 1\ 400 \text{ työpäivää} \\
 \quad \underline{630 \text{ Mk.}} = \underline{420 \text{ työpäivää}} \\
 -1\ 470 \text{ Mk.} = 980 \text{ työpäivää} \\
 + \quad 215 \text{ Mk.} *) = 140 \text{ työpäivää}
 \end{array} \right.
 \begin{array}{l}
 c = + 40\ 505 \\
 \quad \quad \quad 861 (735+126) \\
 \quad \quad \quad \underline{\quad \quad} \\
 \quad \quad \quad 41\ 366 \\
 \quad \quad \quad - \quad 215 *) \\
 \quad \quad \quad \underline{\quad \quad} \\
 c = 41\ 151 \\
 v = 22\ 610.5 \\
 m = 14\ 476.5 (300+14.176.5) \\
 W = 78\ 238
 \end{array}$$

Also: 19 ihmistä + 7 971 päivää

Pääoma.
 Eloton irtaimisto
 20 860
 (kone vuokrattu)
 (höyrypuimakone)

Fall III F.

$$\begin{array}{r}
 v = 22\ 610.5 \\
 \quad \underline{1\ 035} \\
 21\ 575.5
 \end{array}
 \left\{ \begin{array}{l}
 1\ 890 \text{ Mk.} = 1\ 575 \text{ työpäivää} \\
 \quad \underline{855} \quad \quad 690 \text{ työpäivää} \\
 1\ 035 \text{ Mk.} = 885 \text{ työpäivää}
 \end{array} \right.
 \begin{array}{l}
 c = + 41\ 151 \\
 \quad \quad \quad 250 (1/4 \times 1000) \\
 \quad \quad \quad \underline{\quad \quad} \\
 c = 41\ 401 \\
 v = 21\ 575.5 \\
 m = 14\ 781.5 (300+14\ 481.5) \\
 W = 77\ 758.0
 \end{array}$$

$$\left\{ \begin{array}{l}
 -7\ 971 \\
 \quad \underline{885} \\
 \quad \quad 7\ 086
 \end{array} \right\} \text{ Also: } 19 \text{ ihmistä} + 7\ 086 \text{ työpäivää}$$

eloton irtaimisto
 + 20 860
 + 1 000
 21 860

*) Nämä 215 Mk. (= 1/4 ça 861:stä) siirrän arviolta v:hen vuokratun koneen (puimakoneen) arvosta. [Sama Fall IV:ssä höyryaurankin suhteen.]

Fall IV.

$c = 38\,786$	eloton irtaimisto 21 860
$v = 23\,465,5$	+ 10 000 Feldbahn
$m = 18\,826,5$	<hr/>
	31 860
$W = 81\,078,0$	(höyryaura on vuokrattu)
	Also = 17 ihmistä ja 9 096 työpäivää

jo yksistään (höyryauran ja Feldbahnin käyttöönotto) muuttaa sekä elollisen irtaimiston että vakinaisten työläisten määrää.

19 ihmistä	
2 (Ochsenmeister und Pferde knecht) *	
— 1 250 Mk.	Päiväläiset
<hr/>	— 700 päivää (1,50 pltä = 1 050 Mk.)
17 ihmistä	Also minus 2 300 Mk.

Pieneneminen elollisen irtaimiston osalta:

— 7 hevosta	4 200
— 18 härkää	8 100
	<hr/>
	— 12 300 Mk.

Elottoman irtaimiston kunnossapito:

ennen =	24 866 Mk.
nykyään =	20 981 Mk.
	<hr/>
	— 3 885 Mk.

T. s. v on pienentynyt 2 300 Mk. (2 vakinaista + 700 päivää)

" c " "	16 185	{	12 300	}
		{	+ 3 885	}

Mutta sen sijaan c suurenee 1 000:lla ($\frac{1}{10} \times 10\,000$ Feldbahn) + $\frac{3}{4}$ (minun arvioni mukaan) Dampflogin vuokrausmaksusta, t.s. $\frac{3}{4} \times 16\,760 = 4\,190 \times 3 = 12\,570$, t.s. 13 570:llä

Siis c pienenee kaikkiaan $16\,185 - 13\,570 = 2\,615$:llä v pieneni 2 300 Mk., mutta sen sijaan suureni $\frac{1}{4} \times 16\,760 = 4\,190$:llä, 1,5 Mk. päivältä = φ 2 800 työpäivää

* — (härkämies ja hevosmies). Toim.

Ergo v suureni = 1 890 Mk. { - 2 vakinaisella + 2 100 työpäivällä. }

$c =$	<u>41 401</u>	$v =$	21 575,5	$m =$	300
	2 615		+ 1 890		18 526,5
$c =$	<u>38 786</u>		<u>23 465,5</u>		<u>18 826,5</u>
$v =$	23 465,5				
$m =$	<u>18 826,5</u>				
$W =$	81 078,0				

*Kirjoitettu kesä- --
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

**F. HERTZIN "AGRAARIKYSYMYKSET
YHTEYKSISSÄÄN SOSIALISMIIN" * KIRJAN
ARVOSTELEVA ERIITTELYÄ**

Hertz

VI. Kuvaavaa kysymyksen asettelua (epähistoriallisuus, epämääräisyys, keskittyy yksityisseikkoihin)

venäjännös 17.

1. K. Kautsky "Kiistämättä" selvitti *moitteettomasti* 2 kysymystä: *maaseudun työläiset suurmaanomistus*
Alias ** — "*talonpoikaiskysymys*".
2. Hertzin mielestä K. Kautskylla 2 tärkeää kohtaa:

NB {	1) maanviljelyksessä palkkatyöläisten intressit ovat suuremmat kuin omistajien.
	2) talonpoika on työläisen antagonisti.
3. Itävallassa.
8¹/₂ miljoonaa aktiivista maanviljelyksessä.
4¹/₄ miljoonaa maaseudun työläistä.
Hertz laskee 0,8 miljoonaa maaseudun työläistä de facto kanssaperillisiksi.
4. Kautskyn "Wortspiel" ***: yrittäjätalonpoika (vrt. Tshernov).
5. Talonpoika (K. Kautskylla) milloin työläinen, milloin yrittäjä.
6. *Huomautus 15*. Hertz pitää Kleinbetriebina eli

! {	talonpoikaistaloutena myös isäntiä, joilla on 1—2 työläistä.
-----	--

* Hertz, F. "Die agrarischen Fragen im Verhältnis zum Sozialismus". Wien 1899. *Toim.*

** — Toisin sanoen. *Toim.*

*** — "Sanansutkaus". *Toim.*

6. Työläisten ja Kleinbauernschaftin * välillä ei ole *luokka-antagonismia*.
 7. Vaatimusten täytyy olla "välittömästi toteutettavissa olevia" — (K. Kautskyn) maan yhteisomistus ei sitä tyydytä.
 9. Ei mikä tahansa Nebenerwerb** omaava talonpoika ole vielä proletaari [*äärimmäisen typerä*]. "Talkoot" eivät ole riistoa.
 10. Kapitalismi—"määritelmä" [unohti tavaratuotannon ja palkkatyön!!]
 10. Kapitalismin Realdefinition***: tuotantoa pääoman herruuden alaisena (!! ei muuta !!). "Genetische" Definition****
 10. *Huomautus* 25. "Kapitalistien taloudellisesta hyödyllisyydestä vielä kiistellään." (Sic!)
 11. "Durchaus falsch" — "die" *Agrarfrage* (!) *****
 11. Englanti — milloin "malli kaikille", milloin — "me emme ole Englanti" (Bernstein vastaan).
 12. "Normaali" — kapitalismi. (?!)
Tärkeintä: se tapaus, että kapitalistinen riisto ei liity *kapitalistiseen suurtuotantoon* tähtäävään edistykseen.
 12. Landwirtschaft in Russland ***** Nikolai —on.
 - 12—13. Suurmaanomistus ei ole edistänyt Venäjän maanviljelystä?
 13. Ein neuer Bauernstand***** (P. S:n 63 mukaan).
 14. *Also* — gilt *Nicolai* —on (??) ***** "Uusi tuotantotapa ei tule missään vanhan tilalle."
 14. Venäjällä pääoma ei ota *juridisesti* omistukseensa tuotantovälineitä, se tyytyy » osaan tuotoksesta.
- Sic! ((Eikö niin ikään sosialismikin kapitalismin suhteen?
15. Latifundiumit eivät ole Itävallassa niin laajalle levinneitä kuin K. Kautsky luulee (vaikka onkin Musterwirtschaften *****) (*eikä muuta*).

* — pientalonpoikaiston. *Toim.*
 ** — sivuansion. *Toim.*
 *** — reaalin määritelmä. *Toim.*
 **** — "Geneettinen" määritelmä. *Toim.*
 ***** — "Peräti valheellista" — *agraarikysymys* (!). *Toim.*
 ***** — Maatalous Venäjällä. *Toim.*
 ***** — Uusi talonpoikaisto. *Toim.*
 ***** — *Siis* — jää voimaan *Nicolai* —on (??). *Toim.*
 ***** — mallitalouksia. *Toim.*

15. *Schöne Werke* Baudrillarts.*
16. Keskiäika jätti perinnöksi paljon erikoisuuksia. *K. Kautsky* on yleistävissä yhteenvedoissaan ***durchaus unhistorisch*** ** [Missä? Mitä? Milloin?]
17. Itävallan Alpit: v. 1867 (idem 1887) sama talous kuin keskiajalla.
18. Velkaantuneisuuden tavaton kasvu.
20. Hertz on samaa mieltä Engelsin kanssa siitä, että talonpoika on riuhtaistava eroon patriarkaalisen luontoistalouden "kasvielämästä", mutta onko rahatalous *paras* tie? (Sic!)
- 20—21. Talonpoikain tuhoutuminen Alpeilla. Pohatat ostavat talonpoikain maita (metsästystarkoitukseen). Se ei ole lainkaan pientuotannon syrjäyttämistä suurtuotannon taholta.
21. Kapitalismin uudistustoimenpiteiden täydellinen fiasko Alpeilla!!
21. Ergo K. Kautsky on väärässä puhuessaan kapitalismin kasvattavasta toiminnasta: *palstavuokraus on omiaan syrjäyttämään tyyten suurtuotannon.*
- (!!) 21. Sen vuoksi "sosialismin päätehtävä" on *tukea osuuskuntia!!!*
22. Hypoteekkien keskittyminen. Hypoteekkeja ei aina 1) suurtaloudet velkaantuneet > kuin pientaloudet.
24. Hypoteekkipankkien pikkutallettajat. Vrt. numerotietoja.
- { Tallettajain %-määrä hyvin suuri }
{ ja pääoman %-määrä vähäinen. }
26. Sparkassen *** Itävallassa. 1'д ****
28. Venäjän säästökassat, 65,5% työläisten osalle etc.
28. Tämä ei ole sentralisaatio-, vaan *desentralisatiotendenssi* (!)
29. Maanomistajia pakkoluovuttavat pienkäsityöläiset ja työväki. *Bernstein on aivan oikeassa maatalouskysymyksessä: omistajain määrän kasvu (!!!).*

* — Baudrillart'in *mainiot* teokset. *Toim.*

** — *peräti epähistoriallinen. Toim.*

*** — Säästökassat. *Toim.*

**** — 1'д — tekstiä ei ole onnistuttu saamaan selville. *Toim.*

31. Engelsin virhe Amerikan kysymyksessä (suurfarmit syrjäyttävät pikkufarmareita).
- 33—34. Pohjois-Amerikan itävaltioissa maan hinta on laskenut, mutta maataloustuotannon edistys voimistuu, ja K. Kautsky on kerrassaan väärässä. [Vrt. Bulgakov II, 435—436.]
36. + Amerikka: *palstatilojen puuttuminen* tekee mahdolliseksi käyttää > koneita.
36. Amerikkalaiset ylpeivät sillä, ettei heillä ole sellaista *alhaisella tasolla olevaa talonpoikaista kuin on Euroopassa*.
39. Moderne Großbetriebein pitää verrata myös moderne Kleinbetriebe* [Tshernov].
40. Hirveä Arbeitsverschwendung** palstatilatalouden vallitessa Euroopassa; "absoluuttista" paremmuutta ei ole suurtaloudella eikä pientaloudella.
43. Euroopan talonpoikien fatalismi. Amerikkalainen katsoisi Wechselfähigkeitin*** rajoittamisen loukkaukseksi.
44. Euroopan talonpojan "freudlose Plage"****.
45. Kuvaava otsikko: "Sosiialistisia hyökkäilyjä pientuotantoa vastaan."
- 47—48. Maiden järjestys satoisuuden suuruuden mukaan: Englanti, Belgia, Tanska, Hollanti, Ruotsi, Ranska.

[4 pienviljelysmaata on Ranskaa korkeammalla!
talouksien %-määrän mukaan!!

49. Suurtuotannossa vehnäsato vain 0.49 hl korkeampi. [Kyllä, likipitään laskettaessa!]
50. Satojen kasvu Ranskassa 19. vuosisadalla.
51. Satojen lasku Englannissa.
52. Maatalouskoneiden määrällinen lisääntyminen Ranskassa — todiste (51), että *Kleinbetrieb* ei vieroksu tiedettä.

* — Nykyaikaisiin suuryrityksiin pitää verrata myös nykyaikaisia pienyrityksiä. *Toim.*

** — työn haaskaus. *Toim.*

*** — vekselinasettamiskelpoisuuden. *Toim.*

**** — "ilotonta tuskaa". *Toim.*

52. Omistajain määrällinen kasvu (???)
53. Ländliche Hausindustrie — Ranskassa *ei ole* (wir bemerken nichts)?? [Souchon] (Maurice, p. 294) *
53. *Vääristelyä*. Palstatilataloudet pienenevät *pintalan* kannalta (palkkatyön käytön kasvua koskeva kysymys!!)
54. Vääristelyä ”normaalia” kehitystä koskevassa kysymyksessä.
55. Kautskyn väite (joka koskee pientalonpoikien palkkatyötä) ”total zerfällt” ** — maata omaavien *päiväläisten* määrän vähenemistä osoittavat tiedot vuosilta 1862—1882—1892 (Bulgakov).
55. *huudahdusmerkki sen johdosta, että Großbetrieb on jo > 40 ha!*
56. K. Kautskyn sitaatti Ranskan talonpoikaistosta — lainattu romanttiselta taantumukselliselta daamilta. Foville kumosi . . .
- 56—58. *Baudrillart*...
59. Maaseudulla lihan kulutus *paljon* < kuin kaupungissa (vaikka kasvaa nopeammin!)
59. K. Kautskyn oletamus (lihan kulutuksesta).
59. *Pauperisierung der französischen Bauern keineswegs stattfindet (!) ****
60. Ranskan tila — kaikkien muiden maiden ”*taivoite*” (!)
60. Onko *absolut überlegener Betrieb ****?*
61. K. Kautskyn olisi pitänyt sanoa: *Großbetrieb voi olla korkeampitasoista kuin Kleinbetrieb.*
— K. Kautsky ei esitä *satolukuja Großbetrieбин ja Kleinbetrieбин osalta.*
61. ”*Pakinatyylinen metodi*”... (Kautskyn).
62. Erittelee *Großbetrieбин* puolesta puhuvia todisteita
Rakennukset
Koneet (osuuskunnat)
Luotto (eikä erittele).

* — Maaseudun kotiteollisuutta — Ranskassa *ei ole* (emme havaitse mitään)?? [Souchon] (Maurice, s. 294). *Toim.*

** — ”hajoaa kokonaan”. *Toim.*

*** — *Ei tapa h d u l a i n k a a n Ranskan talonpoikain pauperisointumista.* *Toim.*

**** — *ehdottomasti* parempia talouksia. *Toim.*

- 62—63. David "Sozialistische Monatshefte" *
 63. Höryaura: Ei voida käyttää kaikkialla
 — raskaalla maalla mainioita tuloksia
 — kevyellä ei.
64. Kertoo yksityiskohtaisesti, milloin höryaura ei kelpaa.
65. On muka typerää puhua, että höryaura on kaikissa oloissa korkeammalla (? kuka?? missä?).
65. Puinti talvella: työ (!) halpaa (NB).
65. Jälleen (bis) *absolut* (!!) (veijari!)
- 65—66. *Erträge* **.
66. — Elben laakson itäosa — ja *Etelä- (!) Saksa: j.n.e. (koomikko)*
67. Satojen kasvu sitten höryauran käyttöönoton.
68. — ja Etelä-Saksassa (Baden) vielä korkeampi!!!
- 68—69. *M. Hecht* *) — *vorzüglich* ***.
- 70—71. Auhagen. (Vrt. K. Kautsky)
72. Marx. Asettaa *Geldgewinnin* **** maanviljelyksen vastakohtaksi (!!) K. Kautsky ei kajoa edes tähän kysymykseen.
- 72—73. *Nachklang naturrechtlichen etc. ****** (maan yhteiskunnallinen omistus).
- 73—74. Märehtii sanoin kuvaamattoman banaalia kaavaa $\left(\frac{w-k}{t}\right)$ ***** ja kehuu Wagneria (!) —
74. Siitä syystä *rohe Methode* ***** — vertaa yksinkertaisesti kokonaistuloja.
74. *Kleinbetrieb* käyttää suhteellisesti > työtä kuin *Großbetrieb*.

*) M. Hechtin johdosta pitää muistaa mainita, että *lannoittamiseen* käytetään laajasti (ja *vuosisatoja*) kaupungin ruoka- ja likajätteitä etc.

* — "Sosialistisessa Kuukausijulkaisussa". *Toim.*
 ** — *Tulot. Toim.*
 *** — mainio. *Toim.*
 **** — rahatulon. *Toim.*
 ***** — Jälkikäikuna luontaisoikeudellisista j.n.e. *Toim.*
 ***** Tällä kaavalla Hertz osoittaa tuottavuuden tasoa; w merkitsee kokonaistuotteen arvoa, k — tuotantokustannuksia ja t — tuotantoon käytettyä aikaa. *Toim.*
 ***** — *karkea metodi. Toim.*

76. Suuri osa talonpojista käyttää vielä mitä alkeellisimpia välineitä.
76. *Kaupungin ja maaseudun* välisen vastakohtaisuuden hävittäminen (Hauptwunsch alter Utopisten * samoin "Kommunistisen Manifestin"), mutta "*me emme luule*"
- 76—77. "*Bäuerliche Zustände*" (Kutzleb??) [Ks. erikoista lehtistä. Vrt. *Bulgakov* II 282] osittain samoja viittauksia!
79. "*Vorzüglich*" — Moritz Hecht
80. Stumpfe talonpoikain karjataloudesta.
81. Pienmaanomistajat *stark* (?) *benützen*** maatalouskoneita (?)
82. *Großbetrieb Euroopassa ei > kuin¹/₃ maa-alasta. [”Ei voi kolminkertaistaa tuotantoa”]*
83. Kriisistä on kärsinyt eniten *Großbetrieb*.
- 84—85. *Engels* on väärässä olettaessaan, että valtamerenentakainen kilpailu voimistuu.
87. Kautskyn "kepponen" (tekoviiniä koskevat tiedot).
- 87—88. Kautskyn perusteettomat maatalouden teollistumistoiheet: syrjäyttäminen on mitättömän vähäistä. Maanviljelyksen ja teollisten yritysten toisiinsa yhdistyminen tapahtuu usein osuuskuntien tietä.
88. "*Wenn wirklich*" *Großbetrieb**** on yhdistänyt suurteollisuuden ja suuren maanviljelystuotannon. ("Wenn"!?)
88. 1) Keskittymistä ei ole.
2) Itsenäisten omistajien määrä kasvaa.
3) Kaikkien maanomistajien " " "
4) suurtuotannon paremmuus pientuotantoon verrattuna on gänzlich relativ****.
89. 5) Kaksi kehityssuuntaa:
suunta *keskisuuren* tuotannon kasvuun.
" palstatilatalouteen.

* — vanhojen utopistien perushaave. Toim.

** — käyttävät laajasti (?). Toim.

*** — "Jos todella" suurtuotanto. Toim.

**** — alvan suhteellista. Toim.

- 6) Kapitalistisen maatalouden lopullinen tarkoitusperä — *palstavuokraus*.
- 7) Kapitalismi ei luo sosialistisen suurtuotannon taloudellisia eikä psykologisia edellytyksiä.
- 8) "*Sosialismin päätehtävä*" — pientuotannon !! järjestäminen osuuskuntien avulla.
89. Pientalonpoika ja pienvuokraaja ei ole kapitalisti, vaan työläinen.
- 89—90. Pientalonpojan "*Arbeitsrente*" * laskee Existenz-minimumiin ** — (!! NB)
90. *Bodenpreis* *** — perussyy.
91. Pienmaanomistaja ostaa maata ja maksaa velkansa *Nebenerwerb*in avulla ((Lohnarbeit...!)) ****...
92. (NB (Nykyajan talonpoikaiskysymys on työttömyyskysymyksen muunnettu muoto. (Hertz puhuu rishtiin.)
92. Kautskysta talonpoikaiskysymys on kaikkialla sama.
93. Mitä sosialistinen valtio voi tehdä maataloudessa palveleville toimihenkilöille? (Viisasta!)
95. Maataloudessa taloudellisen egoismin (Selbst-|| interesse) vipusin on korvaamaton. [Venäjännös s. 227.]
- !!! [sosialisti!]
103. Hirveää *blaque'ta* ***** nykyaikaisen omistusoikeuden sisältöä koskevassa kysymyksessä etc.
- 104 — oma jako [pelkkää skolastiikkaa!]
- 105 — ja kaikki puhuu siitä, ettei tarvitse odottaa || sosiaalista vallankumousta. Se on meneillään. Omistus ei muutu "kerralla".
111. Talonpojat "astuvat sosialismiin": osuuskunnat...
112. Joka vuosi muodostuu lähes 1 500 maatalousosuuskuntaa.

* — "työllämaksukorko". *Toim.*

** — toimeentulominimiin. *Toim.*

*** — *Maan hinta*. *Toim.*

**** — *siuvansion* avulla ((palkkatyö...!)). *Toim.*

***** — *blaque* (ranskaa)— pötyä, typeryyttä. *Toim.*

- hankintaliittoon on yhtynyt 1 050 000 maalaisisäntää (K. Kautskya "vastaan"!!).
Kautsky on aivan väärässä...
Itävallassa (Hohenbruck) meijeriosuuskunnissa 1 isäntää kohti tulee < kuin 1 lehmä. [Vrt. Saksa!]
112. Osuuskunnista on eniten hyötyä pienisännille ja aivan pienille isännille.
- Sic! 113. Kautskyn vastaväite "*Absolut unhaltbar*". — *Komisch* * (?) maidonmyyntikysymyksessä. Talonpoika saa rahaa.
113. Kuinka "heikkoa" on osuuskuntien harjoittama maaseudun työläisten Ausbeutung**! sadoilla talonpojilla 2—3 työläistä (!?) Osuuskunta-asteet:
118. ... Disqualifizierung minderwertiger Produkte.***
... meijeriosuuskuntien määräykset karjan ylläpidosta etc.
119. Osuuskunnat ovat ryhtyneet rakentamaan siloja ja lajittelemaan tarkoin viljan.
120. *Winzergenossenschaften: vollkommener Großbetrieb* ****...
- 121: pelastavat köyhiä joutumasta vararikoon: ostavat näiltä *Weinberge****** ja vuokraavat !! *jälleen maksua vastaan!*
Avaavat omia Weinstuben ***** ...
... mitä Kautsky vielä haluaa?...
122. Engels myös osuuskunnasta.
123. Sosialististen osuuskuntien *vastoinkäymiset*. NB
123. Maatalouden keskitetty hoito
!! "on kerrassaan mahdotonta".

* — "kerrassaan kestämdtön". — Naurettavaa. Toim.
** — riisto. Toim.
*** — Ala-arvoisten tuotteiden hylkääminen. Toim.
**** — Viininviljelijäin osuuskunnat: aivan suurtuotantoa. Toim.
***** — viinimäet. Toim.
***** — viinitupia. Toim.

- 124: Tämä pienviljelijöitä varten, mutta suurmaan-
 viljely on yhteiskunnallistettu! höyry-
 !!! aura etc. on edullinen.
 129. Taantumuksellisetkin ovat osuuskuntien kan-
 nalla.

F. HERTZIN KIRJAA KOSKEVIEN VASTAVÄITTEIDEN
 JÄSENNYKSIÄ

1

- α "Kapitalismi-määritelmä" (S. 10)!
- β *Hypoteekit* (S. 24, 26, 28)
 (Desentralisaatio)
- γ Engelsin virhe Amerikan kysymyksessä (S. 31)
- δ Omistajien intressit maanviljelyksessä (S. 2, 3).
Talopoika—yrittäjä. ("Wortspiel") (S. 4)
 (S. 5) ja S. 89.
- || Kleinbetrieb — myös taloudet, joissa on
 1—2 palkkatyöläistä (S. 6, huomautus 15)
 Kleinbetriebin ja palkkatyöläisten välillä ei ole
 luokka-antagonismia (S. 6).
Nebenerwerbistä (S. 9)
- ε || *Absoluuttista* paremmuutta ei ole suurtaloudella
 (S. 40) (S. 60) (60—65)
 Puimakoneet: talvella työ halpaa: S. 65
 Sadot Ranskassa S. 49.
 Kleinbetrieb ei ole koneita S. 52 (Ranskaa koskevat
 summittaiset tiedot). Vrt. 81 (stark??)
 Maidon myynnistä: S. 113.
- ζ *M. Hecht*: 68 ja 79 y.m. ("vorzüglich")
 Sadot Elben laakson itäosassa ja Etelä-Saksassa (66)
 Auhagen: 70—71.
- θ Satojen kasvu sitten höyryauran käyttöönoton (67)
 124: höyryauran edullisuus!
 Itävallassa latifundiumien joukossa on mallitalouk-
 sia: S. 15 (Bulgakovia vastaan)
- contra || Amerikka: palstatilojen puuttuminen tekee mahdol-
 liseksi käyttää > koneita; ei ole sellaista alhaisella
 || tasolla olevaa talonpoikaista (S. 36) ja 43. 44.
 t Contra. Kleinbetrieb käyttää suhteellisesti enemmän

työtä (74). Suurimmalla osalla talonpojista on alkeelliset välineet.

Talonpojan Arbeitsrente: S. 89—90 (!!)

Pienviljelijä turvautuu Nebenerwerbiin: 91 vrt. 92.

x { Omistajain määrällinen kasvu Ranskassa 52 (??)
Ranskassa ei ole maaseudun teollisuutta 53 (??)
Vääristelyä palstatilatalouskysymyksessä (vähenevät määrällisesti) 53.
Pientalonpoikien palkkatyötä koskevan Kautskyn väitteen kumoaminen 55. }

λ Hertz N. —onista etc. (S. 12).

(Vrt. Tshernov)

Onko rahatalous paras tie? (S. 20).

Palstavuokraus — kapitalismin tarkoitusperä:
S. 21.

**Tuotannon teollistuminen: Kautskyn perusteet-
tomat toiveet** (87—88).

σ Vaatimusten täytyy olla välittömästi toteutettavissa olevia — contra maan yhteiskunnallista omistusta (S. 7).

S. 10: kapitalismin taloudellisesta hyödyllisyydestä vielä kiistellään.

S. 14. Sosialismin suhde kapitalismiin ehkä sama kuin Venäjän kapitalismin suhde patriarkaaliseen talouteen.

Vain suurempi osa!

Naturrechtlichen katsomusten Nachklang: S. 72—73.
Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittäminen. S. 76.

Maataloudessa egoismivipusin on korvaamaton: 95.

Mitä sosialismi tekee toimihenkilöille. 93.

Sosiaalisesta vallankumouksesta: 105.

123: Maatalouden keskitetty hoito on *kerrassaan* mahdotonta (!!).

τ "Sosialismin päätehtävä" on tukea osuuskuntia (S. 21) ja S. 89.

124: Osuuskunnat *pienviljelijöitä varten*, !!
mutta suurmaanviljelyn yhteiskunnal-
listaminen.

Winzerosuuskunnat 120

Osuuskunnat: "astuvat" sosialismiin (111).

Osuuskuntien jäsenmäärä (112)
 Meijeriosuuskunnat (112)
 Ad τ Engels osuuskunnista
 vääristelyä 122.

2

- α ”teoria”
 β hypoteekit
 γ Engels Amerikasta
 δ talonpoikaistosta ja versus * proletariaatista
 ε suur- ja pientuotanto
 ζ Hecht, Auhagen etc.
 θ suurtuotannon paremmuuden tunnustaminen
 ι sen tunnustaminen, että Kleinbetrieb vaatii Ueber-
 arbeit**
 κ Hertz ranskalaisista tiedoista
 λ Hertz ja narodnikkilaisuus
 μ —
 σ — suhtautuminen sosialismiin
 τ — osuuskunnat.

*Kirjoitettu kesä- —
 syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
 XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — vastaavasti. *Toim.*
 ** — ylenmääräistä työtä. *Toim*

**O. PRINGSHEIMIN ARTIKKELISSA
"MAATALOUSMANUFAKTUURI JA
SÄHKÖISTETTY MAATALOUS" ESITETTYJEN
TIETOJEN ERITTELYÄ⁶⁴**

Dr. Otto Pringsheim (in Breslau). Landwirtschaftliche Manufactur und elektrische Landwirtschaft. [Braun's Archiv, XV (1900), S. 406—418.]*

Kirjoittaja osoittaa alussa haluavansa yrittää luonnehtia "muotoja, joita maataloustuotanto saa kapitalistisella kaudella" (406). Tähän mennessä ei ole käsitelty juuri lainkaan "agraarimorfologian kysymyksiä". (Suur- ja pientalous on määritelty kaavamaisesti, ylimalkaan, vain muokatun maan pinta-alan perusteella — 407.)

Eikö kapitalistisella kotityöllä (käsiteollisuuden ja suurteollisuuden välinen rengas) ole vertauskohtaa maanviljelyksessä? — Hollannin tupakanviljelyksessä, sokerijuuri-kastuotannossa (riippuvaisuus sokeritehtaista, näiden harjoittama viljelysten valvonta y.m.—408). (Siis: paljon heikompaa kuin teollisuudessa — 409.)

Tarkastelkaamme esimerkin vuoksi tyypillistä nykyaikaista maataloudellista suurtuotantoa: Elben laakson itäosassa sijaitsevaa 200—400 ha:n maatilaa

vallitsevana eristetty käsityö
ja yksinkertainen kooperaatio
työnjako heikkoa
tilapäistä (elonleikkaajat ja lyhteensitojat)
vakinaista (karjanhoidossa).

* *Tri Otto Pringsheim* (Breslaussa). Maatalousmanufaktuuri ja sähköistetty maatalous. [Braunin arkisto, XV (1900), ss. 406—418.] *Toim.*

Koneita *) käytetään sporadisesti (niin kuin teollisuusmanufaktuurissakin. Vertaa "Das Kapital", I³, 335, 349⁶⁵) — s. 410. Ei ole konejärjestelmää (410).

Nyky aikaista maataloudellista suurtuotantoa pitää verrata *manufaktuuriin* (siinä mielessä, missä Marx sen käsittää) (410).

Ja myynti maataloudessa ei ole niinkään yleismaailmallista kuin paikallista (411). Eikä taloukseen ole kooltaan suurta: hyvin vähän sellaisia, joiden liikevaihto on 100 000 markkaa, mutta teollisuudessa se on ylitetty jo aikoja (411). NB

[Tämä viittaus on varsin tärkeä!] Poikkeukset vahvistavat säännön [Benkendorfin talous Saksissa, 2 626 ha, niistä 375 ha muokataan höyryauralla, karja — 123 työhevosta + 70 härkäparia + 300 lypsylehmää + 100 lihotettua sonnivasikkaa + 3 600 lihotettua karitsaa. Sokeritehdas ja viinanpolttimo j.n.e., 13 toimihenkilöä j.n.e. Menot 1¹/₂—2 miljoonaa markkaa vuodessa.— Böckelmann Atzendorffissa: 3 320 ha, oma höyryaura + (99 hevosta, 610 veto-härkää), sokeritehdas y.m.: Mitteilungen der deutschen Landwirtschaftsgesellschaft. 1899, Stück 17 **) *.

Yleensä maataloudellinen suurtuotanto ei ole luonteeltaan sitä kuin suurtuotanto teollisuudessa eikä ole vaikea todistaa, etteivät keskivarakkaat talonpojat ole sitä alempana.

Joskin Davidit ja Hertzit, Oppenheimerit ja Weisengrunit ovat ennustelleet maataloudelliselle suurtuotannolle pikaista loppua, on alkanut teknillinen kumous, joka kaiken

*) *Backhaus*. Agrarstatistische Untersuchungen über den preussischen Osten im Vergleich zum Westen. 1898. *F. Bensing*. Der Einfluss der landwirtschaftlichen Maschinen auf Volks- und Privatwirtschaft. 1898. (*Backhaus*. Itä-Preussia koskevat agraaritilastotutkimukset verrattuina Länsi-Preussia koskeviin. 1898. *F. Bensing*. Maatalouskoneiden vaikutus kansan- ja yksityistalouteen. 1898. *Toim.*)

**) Benkendorfista niin ikään Thiel's "Landwirtschaftliche Jahrbücher". 1887 (16. Jahrgang), S. 981. (Benkendorfista niin ikään Thielin "Maataloudellisissa vuosikirjoissa". 1887 (16. vuosikerta), s. 981. *Toim.*)

todennäköisyyden mukaan on omiaan lujittamaan maataloudellisen suurtuotannon asemaa ja kohottamaan sen korkeammalle kehitystasolle... 412.

Sähkötekniikka

- sähkökäyttöisten koneiden
- lypsykoneiden
 - maataloutta palvelevien kenttäratojen
 - puimakoneiden
 - aurojen j.n.e. j.n.e. etuisuudet.

Se merkitsee, että... konejärjestelmä maanviljelyksessä on mahdollinen... Sen, mitä höyryn voima ei pystynyt tekemään, saa sähkötekniikka varmasti aikaan, nimittäin: maatalouden muuttamisen vanhasta manufaktuurituotannosta nykyaikaiseksi suurtuotannoksi (414)*.

- Sinell.* Jahrbuch der Deutschen Landwirtschaftsgesellschaft. Band 14.
Benno Martiny. Arbeiten der deutschen Landwirtschaftsgesellschaft. Heft 37.
 "Technische Rundschau". 1899, № 43 (Sähköistetyt kenttäradat).
Adolf Seufferheld. Die Anwendung der Elektrizität im landwirtschaftlichen Betriebe, aus eigener Erfahrung mitgeteilt. Stuttgart 1899.
P. Mack. Der Aufschwung u. s. w. 1900.**

Sähkö kärjistää suur- ja pientalouden välistä kilpailua (osuuskunnat eivät korvaa suurtuotannon suomia etuisuuksia). ...Kirjoittajien, jotka ovat Hertzin tapaan käsitelleet pien- ja suurtuotannon kilpailua maanviljelyksessä sivuuttaen huomiotta sähkötekniikan merkityksen, täytyy aloittaa tutkimuksensa uudelleen alusta (415)***.

Maaseudun teollistumisen kasvu. Teollisuuden yhdistäminen maatalouteen (vrt. *Mack*).

- maaseudun läheneminen kaupunkia
- sivistyneempien työläisten käyttäminen (416)

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 133. *Toim.*

** — *Sinell.* Saksan maatalousseuran vuosikirja. 14. osa, *Benno Martiny.* Saksan maatalousseuran teoksia. 37. vihko. "Teknillinen katsaus". 1899, № 43 (Sähköistetyt kenttäradat). *Adolf Seufferheld.* Omakohtaisen kokemuksen perustuva tiedotus sähköön käytöstä maataloustuotannossa. Stuttgart 1899. *P. Mack.* Maataloustuotantomme kohottaminen j.n.e. 1900. *Toim.*

*** Ks. Teokset, 5. osa, s. 132. *Toim.*

— yötyöt (esimerkkejä Böömissä ja Saksissa (s. 417). Huomautuksessa (s. 417) viittaus myös Venäjään — V. Iljin, s. 166 *)

— nais- ja lapsityövoiman käyttö y.m.

”Maatalouden perspektiivit 20. vuosisadalla ovat todella loistavat” (417). *Max Delbrück*. ”Die deutsche Landwirtschaft an der Jahrhundertswende” (”Preußische Jahrbücher”, 1900, Februar) ** ennustaa satoisuuden kaksinkertaistumista viljakasvien tuotannossa, perunasadon kolminkertaistumista ja koko tuotannon kahdeksankertaistumista 20. vuosisadan lopussa 19. vuosisadan alkuun verrattuna.

Lemströmin tutkimukset sähköän vaikutuksesta kasvien kasvuun avaavat niin ikään ennen näkemättömiä perspektiivejä (418).

*Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. Teokset, 3. osa, ss. 201—202. *Toim.*

** — *Max Delbrück*. ”Saksan maatalous vuosisadan vaihteessa” (”Preussin vuosikirjat”, 1900, helmikuu). *Toim.*

**ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA
E. DAVIDIN ARTIKKELISTA
"TALONPOIKAISBARBAARIT"**

Davidin pahainen artikkeli "*Bäuerliche Barbaren*" ("Sozialistische Monatshefte", 1899, № 2, III Jahrgang, S. 62—71) * on kuvaava näyte siitä, miten luonnottomia käsityksiä on olemassa pientalonpojasta. David kuvaa siinä Hechtin mukaan (Moritz Hecht, *Drei Dörfer der badischen Hard. Leipzig 1895*) kolme Karlsruhen lähetyvillä, siitä 4—14 kilometrin päässä sijaitsevaa kylää. Yhdessä (Hagsfeld) on suurin osa työläisiä, jotka käyvät työssä Karlsruhessa, toisessa (Blankenloch) pieni vähemmistö ja kolmannessa (Friedrichsthal) ovat kaikki maanviljelijöitä.

Maata heillä on 1—3 ha *) (vain yhdellä 9 ha, vain 18:lla 4—6 ha) ja lisäksi vuokraavat 1/2—1 ha. Maattomia 29.

Hehtaarin hinta

4.2—4.4 tuhatta markkaa	45% pelloista (kylvöalasta) on <i>tupakkaviljelyksinä</i> Friedrichsthalissa (1 140 ihmistä)
4.8—5.0 tuhatta markkaa	47% pelloista (kylvöalasta) on <i>vilja-</i> (vehnä-) <i>vainioina</i> Blankenlochissa (1 684 ihmistä)
9.—10. tuhatta markkaa	42% pelloista (kylvöalasta) on <i>perunapeltoina</i> Hagsfeldissa.
(s. 67)	

*) "Talonpoikain omaisuus on kaikkialla *pientä ja kääpiömäistä*":

Hagsfeld	"keskimäärin" 2.0 ha
Blankenloch	" 2.5 "
Friedrichsthal	" 1.8 " (!!)

* — "*Talonpoikaisharbaarit*" ("Sosialistinen Kuukausijulkaisu", 1899, № 2, III vuosikerta, ss. 62—71). *Toim.*

Tulo (tupakasta) noin 1 800 markkaa (kokonaistulo, puhdas tulo 690) 1 ha:lta *). Satoisuus on kaikkialla *paljon* korkeampi kuin *keskisatoisuus Saksassa* (s. 67)

Peruna: 150—160 kaksoissentneriä ha:lta (87._g Saksan keisarikunnassa)
 ruis ja
 vehnä: 20— 23 " " (10—13 " " ")
 heinä: 50— 60 " " (28._g " " ")

Elintaso on korkea (vaatetus, ruoka, asunto j.n.e.), esim. sokeria käytetään kolmessa kylässä 17 kg henkeä kohti (Saksan keisarikunnassa 8,2 kg!) j.n.e.

Sellaisia ovat "takapajuiset pientalonpojat"! David riemuitsee näiden "yhä vielä todellisten ja oikeiden pienisäntien" johdosta (s. 66). Siten hän vain paljastaa olevansa itse todellinen ja oikea pikkuporvari, sillä hänen esittämänsä esimerkki kuvaa mitä havainnollisimmin *porvarillista maaseutua*, se on havainnollinen esimerkki pinta-alatilastojen kelpaamattomuudesta. Rikkaita tupakanviljelijöitä ja kaupungin lähitienoon talonpoikia — ja pienen maapalstan omaavia kaupungin lähitienoon työläisiä, siinä kaikki!

E. David asettuu heti alun pitäen vastustamaan ylenmääräistä työntekoa ja alikulutusta koskevaa teoriaa (62) ("yli-inhimillinen työnteko ja epäinhimilliset elinolot").

Ja tehtyään pilaa oikeauskoisesta marxilaisuudesta y.m. (63) E. David sanoo:

"Edelleen tahtoisin enää vain asettaa Kautskyn kuvaa *takapajuisen* pientalonpojan vastakohtaksi *nykyaikaisen* pientalonpojan kuvan. Sellainenkin tyyppi on todella olemassa; mutta isäntänä ja ihmisenä hän eroaa Kautskyn kirjassa näkemästämme köyhästä puolibarbaarista niin oleellisesti, että kaikkien, jotka haluavat ryhtyä harjoittamaan maakysymyksessä käytännöllistä agitaa-tiota, on varsin hyödyllistä tutustua häneenkin hiukan lähemmin" (63).

Sitä ennen E. David "selitti omin sanoin" Kautskya seuraavasti: Maataloudesta on tullut nähkääs "eräs

*) 1 ha:lta 1 825.₆₀ markkaa. Mutta tällä isännällä on 2.₅ ha ja lisäksi lypsylehmiä ja sikoja (maitotalous Karlsruhen lähellä) (s. 67). "Laskekoon lukija tämän (!) 'takapajuisen pientalonpojan' kokonaistulon" (67).

nykyajan vallankumouksellisimmista, ellei vallankumouksellisin elinkeino”, mutta talonpoikainen pientalous on ”kuviteltavissa olevista talouksista kaikkein epärationaalisin”. (Viittausta ”Agrarfrageen” ei ole.)

...”Toveri Kautsky lähtee olettamuksesta, että pientalonpoikainen talous ei yleensä voi olla rationaalista; että maataloustekniikan ja -tieteen saavutukset ovat sille aivan kuin olemattomia. Nykyaikaiset koneet, kemialliset lannoitteet, maaperän parantaminen, rationaalinen viljelykierro, siementen ja karjan parantaminen, myynnin ja luoton järjestäminen — kaikki se on hänen mielestään kapitalistisen suurmaatalouden erioikeutta; tästä taloudesta pirahdaa tosin muutamia vaivaisia muruja pientalonpojallekin, mutta ne eivät kuitenkaan millään muotoa riitä kohottamaan pientaloutta taloudellisessa ja teknillisessä suhteessa yhtä tuottoisaksi kuin on suurtalous” (63).

(Näyte marxilaisuuden ”vulgärisoinnista”!)

Tilastoa satojen tuottamasta tulosta: tulo lounaisissa valtioissa (pientalous) suurempi kuin Itä-Preussissa (suurtalous).

Se, että maaperä lounaassa on parempaa, selittää asiaa vain *osittain*.

Kun ruis- ja heinäsato on jopa Saksissakin alhaisempi kuin Hessenissä (vehnäsato korkeampi), niin se osoittaa parhaiten, kuinka *takapajuinen* on käsitys, että talonpoikaistalous on yleensä *takapajuista* (64).

Pientaloudella ei tietenkään ole mahdollisuutta käyttää koneita *niin* laajasti (*yhtä* laajasti), mutta

1) koneilla ei ole maanviljelyksessä niin suurta merkitystä

2) tärkeimmät koneet ”ovat mahdollisia” (zugänglich) pientaloudellekin.

”Höyry- ja muiden puimakoneiden suhteen sen tunnustaa niin ikään myös Kautsky; niiden käyttö tulee vuosi vuodelta yhä yleisemmäksi pientalouksissakin. Mutta Kautskyn väite, että ’paitsi puimakonetta koneiden käyttö pientaloudessa on tuskin huomattavaa’, ei pidä paikkaansa.

Niistä koneista, joista toimitettiin kysely talouksia koskevan v. 1895 laskennan yhteydessä, voidaan ennen

muuta osoittaa lisäksi rivikylvökone sellaisena, jota voi- !!
vat käyttää ainakin *kaikki* 5—20 ha omaavat taloudet
ja pienemmätkin taloudet, mikäli niiden kylvömaa on ta-
saista. Sitä jo nyt käyttävien pientalouksien *prosentti* on
vielä tosin mitätön, mutta kun tutustuu korkeihin *abso-*
luuttisiin numerotietoihin ja vv. 1882—1895 *saavutuksiin*,
niin voi jo vastata myönteisesti kysymykseen, onko niiden
käyttäminen kaikkialla *mahdollista*. Tämän vahvistaa seu-
raava katsaus. Kylvökoneita käyttivät*:

		Talouksien määrä:			
		1882:	1895:		
alle 2 ha	4 807	14 949	(214)	+	10 142
2— 5	4 760	13 639	(551)		8 879
5—20	15 980	52 003	(3 252)		36 023
	<u>25 547</u>	<u>80 591</u>	<u>(4 017)</u>		<u>55 044</u>
20—100	22 975	61 943	(12 091)		38 968
>100	15 320	26 931	(12 565)		11 611 (s. 65)

Nämä numerotiedot kumoavat ainakin *rivikylvökoneen*
suhteen sen väitteen, että muiden koneiden paitsi puima-
koneen käyttö on pientaloudessa tuskin huomattavaa.”

ja huomautuksessa viitataan ”Bäuerliche Zuständen”,
I, 106, että Weimarin maakunnassa ”*rivikylvökone* on saa-
nut kansalaisoikeuden varakkaampien keskuudessa (!) ja
tunkeutuu jo jopa 30—40 eekkerinkin talouksiin”.

(Huomautan, että 28.5 ha = 100 Weimarin eekkeriä)
(suunnilleen 9.5 ha = 30—40 ” ” ”)

”*Niittokoneestakaan* ei voida sanoa, ettei pientaloudella
ole lainkaan mahdollisuutta käyttää sitä. V. 1895 sitä käy-
tettiin jo 6 746:ssa 5—20 ha omaavassa taloudessa” (65)

Ja sitaatti Frankfurt am Mainissa sijaitsevan tehtaan
hinnastosta: 20—25—30—60 pfennigiä 1/2 päivältä koneen:
kylvökoneen (60 pfennigiä), äkeen (25 pfennigiä) j.n.e.
käytöstä.

”Nykyaikaisen maatalouden *muut saavutukset* ovat kui-
tenkin tunkeutuneet pientalonpoikaiseen talouteen paljon

* Vuoden 1882 laskennan yhteydessä kysely toimitettiin ainoastaan kylvöko-
neiden osalta; v. 1895 toimitettiin erillinen kysely haja- ja rivikylvökoneiden
osalta. Näin ollen vuoden 1882 numerotietojen vastakohtaksi on asetettava kum-
mankinlajisten koneiden yhteismäärää osoittavat vuoden 1895 tiedot; vähemmän
tärkeää hajakylvökoneetta käyttävien talouksien määrän, joka on suhteellisesti
pienempi, osoitamme suluissa, yleisen numeron jälkeen. (E. Davidin huomautus.)

suuremmassa määrin kuin koneet. Jotta siitä saataisiin havainnollinen käsitys, siteeraan hiukan yksityiskohtaisemmin erästä niistä talonpoikaiston asemaa käsittelevistä mitä perusteellisimmista (!!!) ja mielenkiintoisimmista (!) monografioista, joita viime aikoina on kirjoitettu"... *Hecht* (66) *

näissä 3 kylässä:

"Talonpoikain omaisuus on kaikkialla *pienä ja kääpiömäistä*" (kursivointi E. Davidin).

"Tässä sanotun pitäisi saattaa epäilyksen alaiseksi se Kautskyn yleisesti tunnustettuna totuutena esittämä väite, että päinvastoin kuin suurtalous talonpoikaistalous *ei* pohjaudu *suurempaan tuottavuuteensa*, vaan siihen, että *sen tarpeet ovat vaatimattomampia*" (68).

Kaikkien voimaperäistä *työntekoa* vaativien viljelyskasvien alalla pientalous on epäilemättä rationaalisempaa (68)

Hyvät asunnot, "siisti huone",.... mattoja, lamppuja, valokuvia, peilejä, kultasormuksia, postimerkkejä j.n.e. (69)

"Meidän Hardin talonpoikamme ovat jo puhtaan *rahatalouden* vaiheessa, *eikä* — voi ihmettä! — se ole vienyt heitä turmioon. Vastoin Kautskyn ennustuksia! He elävät jopa oikein hyvin, ja kaikki liikenevä raha — ja sellaista heillä tapaa olla usein — talletetaan heti viipymättä säästökassoihin kasvamaan korkoa" (68).

"Olen siteerannut tätä vakavaan numeroaineistoon perustuvaa tutkielmaa niin yksityiskohtaisesti siksi, kun se luonnehtii *nykyaikaisinta* tyyppiä olevaa länsisaksalaista pientalonpoikaistoa kaikin puolin niin mainiosti" (70).... että kaupunkilainenkin lukija pystyy käsittämään...

"Sillä ei pidä luulla, että Hechtin kuvaamat tosiasiat ovat poikkeustapauksia, joilla ei ole merkitystä pienen maataloustuotannon *yleisen aseman* eikä *tulevaisuuden* kannalta" (70)

Mombachissa (Mainzin lähellä), missä E. David asuu, talonpojilla on myös yhtä hyvät oltavat kuin Hardin talonpojilla. He viljelevät salaattia, parsaa, hernetä j.n.e.

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 150. Toim.

E. David nousee Kautskya vastaan, koska tämä esittää "muutamia kurjuuden kuvia" Rhöinin vuorilta, Spessarilta, ylä-Taunusilta j.n.e. ja tekee *yleiset* johtopäätökset (71). Hänen, Davidin, esittämä kuva auttaa löytämään *yleensä oikean keskitien* (71) (kursivointi minun).

Talonpoikaiston asema on nykyään ylipäänsä *parempi* kuin ennen. E. David siteeraa "Bäuerliche Zustände" I, 270 — (viimeinen kappale, ensimmäinen virke: "*Että hyvinvointi yleensä*" ja "*todistaa*" sanaan saakka) — ja *kursivoi* sen.

—

(*David ei puhu mitään* Hardin talonpoikain palkkatyöläisistä. Ylenmääräisestä työnteosta (muun työn jälkeen) *ei liioin sanaakaan*.)

*Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

—

M. HECHTIN "BADENIN HARDIN KOLME KYLÄÄ" KIRJASSA ESITETTYJEN TIETOJEN ERITTELYÄ ⁶⁶

Hecht

1. 4—14 kilometriä Karlsruheesta.

				niissä työläisiä		
2 957	{	Hagsfeld	1 273	asukasta	{	350
		Blankenloch	1 684	"		103
		Friedrichsthal	1 140	"		11
			Summa = 4 097		asukasta.	

3. Metsätyöansiot talvisin.

7. Väentiheys

	Hags- feld	(Friedrich- sthal)	(Blanken- loch)
1 ha kohti	3.2	4.5	2.3
Baden	1.04		
Saksa	0.83		

Maata kaikkiaan

Friedrichsthal	258	ha
Hagsfeld	397	"
Blankenloch	736	"

Summa = 1 391

Maiden jakautuminen:		Friedrichsthal	Hagsfeld	Blankenloch	
S. 7: Talou- dessa on 5—7 henkeä.	{	9 ha	—	—	1
		6—8 "	—	6	—
		5 "	—	3	2
		4 ha	—	6	4
		2 ha	43%	?	55%
	alle 2 ha		lopitut		
	maattomia — 8		14	7	

Vapaus jakaa

8. 1/2—1 ha:n lisämaan vuokraus.
9. 30- ja 50-luvulla oli laajaa maastamuuttoa (Amerikkaan)
10. Nykyään sitä vastoin muodostuu keskisääty (entisen köyhälistön tilalle)
11. Laajaperäinen ja luontoistalous — 18. vuosisata.

Väestö köyhää, *siirtolaisuus*

kaupunkeihin
ja Amerikkaan

12. *Hagsfeld* — teollisuustyöläisten asutuskeskus
Blankenloch ja *Friedrichsthal* — maanviljelyksen
spesialisaatio, rahatalous. *Maalaisisännästä on tullut kauppias ja yrittäjä.*
15. *Hagsfeldissa* maanviljelys on *sivuelinkeino*.
- 15—16. — Vain 9 perhettä harjoittaa yksinomaan maanviljelystä.
— *Hagsfeldin* talonpojasta on tullut tehdastyöläinen.
Vaimot harjoittavat maanviljelystä: lisäksi pesivät pyykkiä kaupungissa.
- 16—17. *Maan hinnat* *Hagsfeld*: 4.2—4.4 tuhatta markkaa
vrt. *Badenissa* *Blankenloch*: 4.8—5
2 tuhatta *Friedrichsthal*: 9—10
markkaa
17. Vain erikoisviljelmät tuottavat tuntuvasti huomattavia tuloja.
Ylhäisten herrojen pöytään menevä peruna.
"Siemenperuna".

17. — "Taituruus" perunalajien valinnassa
18. Perunaa 120 kaksois-
sentneriä $\times 4 = 480$ markkaa 1 ha:lta
Porkkana 1 300
Tupakka (vaatii paljon työkäsiä)
18. Lapsityövoima perunan istutuksessa (stecken!)
- (19) 220—230 tupakanviljelijää (plantaasinomistajaa)
(kaikkiaan lähes 100 ha)
20. *Friedrichsthalin* tulot tupakasta = 147 473 markkaa vuodessa
23. *Friedrichsthal* vuokraa niittyä ja ostaa heinää
24. *Maitotalouden* kasvu.
24. Kaikki myyvät 2—3 litraa maitoa, rikkaat perheet 10—20 litraa
Hagsfeldissa myydään maitoa, mutta ostetaan itselle voita (osittain *margariinia*)
25. *Friedrichsthalissa* meijeri on "spekulatiivista asiainhoitoa", sen vaarallinen riippuvaisuus karjaloudenharjoittajista
26. *Friedrichsthal* — 17 200 markkaa vuodessa sikojen myynnistä.
27. *Hagsfeldissa* lisääntyy *vuohien* määrä: talonpoikaissäädyn jakautuminen.
- 28—29. Suuremmissa määrässä luontoistaloudellisen *Blankenlochin* jälkeenjääneisyys.
- 29—30. Syy: paljon maata.
!! {Yhteisö helpottaa *olemassaolotaistelua*
30. Joskin yhteisön hajoaminen on edullista tuotannon kannalta, on se yhteiskunnallisesti epätarkoituksenmukaista, — työläisten turvaaminen (eritoten *Blankenlochin siirtyessä maanviljelyksestä teollisuuteen*). NB
30. *Friedrichsthalilaiset* ajattavat lantaa *Karlsruhesta* (20—30 kuormaa).
31. Päiväläissäätyä ei ole olemassa: suurin osa talonpojista tulee toimeen työläisittä
harvat "pyytävät" auttamaan
maksu suurenee lähempänä kaupunkia

- 32—33. Käsityön häviäminen täydellistä.
35. *Hagsfeldissa* enemmistö tehdastyöläisiä (300—350), suurin osa *kulkee* jalkaisin 3½ kilometriä (vain 100 ajoneuvoilla)
tehdastyöläisiä	{	Hagsfeld	350
		Blankenloch	103
		Friedrichsthal	10—12
35. Työpäivä tehtaassa = 10 tuntia
36. Tehtaalaisnaiset *ottavat* toisinaan *työtä kotiin* | !!
38. *Ylistetään* sitä, että *hagsfeldilaisella* työläisellä on *maakaistale*: ”tärkeämpää on tietoisuus”, että omistaa. | !!
- Vapaatuntien käyttö* |
- aamulla klo 4 — aamulla klo 7 tehtaalle | !!
- illalla kello 7 jälkeen — vielä 1—1½ tuntia | !!
39. Työläinen syö paremmin, lempää tehdastyön jälkeen. Naiset jäävät kotiin — siveellisyyskannalta parempi.
40. *Hecht* tekee ilmeisesti pilkkaa *sosialisteista* ”kapitalisteja”, ”maaorjuutta”.
40. Sosiaalisesti talonomistajat ovat korkeammalla
41. —„— ”oman mökin runoutta”.
- 58—59. Karlsruheen kasvu, *tori* y.m.
62. On ikävää, että vakavaraiset isännät petkuttavat toisinaan tupakanmyynnissä köyhiä.
63. *Blankenlochissa* ja *Hagsfeldissa* myydään viljaa syksyllä ja ostetaan *kevällä*.
65. Lannan ja lantaveden osto.
78. Varakkaammat perheet (3—4 ha) syövät lihaa 5—6 kertaa viikossa
köyhemmät 3—4 kertaa
hyvin harvat vain sunnuntaisin.
79. *Hagsfeldilainen työläinen* — vaimo kuljettaa päivällisen kaupunkiin (300:sta 150 saa päivällisen kotoa, 150 käy päivällisellä ravintolassa)...
- 79 > Köyhät naiset... vievät päivällisen tehtaalle...
- 79—80. *Blankenlochissa* ja *Friedrichsthalissa* järjestetään joka vuosi ruoanlaittokurseja (hänen

- kuninkaallisen korkeutensa suuriruhtinattaren aloitteesta) ...mikä merkitykseltään on ehkäpä yhtä tärkeä toimenpide kuin kulutusosuuskunnan tai säästökassan perustaminen. (Tässä hän on ytimiään myöten, tuo tri Hecht!)
- 80 ! | 90. *Hagsfeldilainen*... hän ei ole enää talonpoika, hän on kaupunkilainen.
91. Puhtaasti kirkolliset vakaumukset — eivät kuuntele sosialidemokraatteja, ehkä sentään tehtaalaiset, mutta näistäkin vain 20—30-vuotiaat.
- 92—93. Rikkaiden ja köyhien välillä ei ole "sosiaalista kuilua". "Herra" talonpoika (3—4 ha:n omistaja) "sinuttelee" renkiä ja piikaa ja puhuttelee ilman muuta nimeltä, nämä "teitittelevät" häntä, mutta syövät kaikki samassa pöydässä: "patriarkaaliset suhteet".

Siis "kolmessa kylässä"

Toisaalta rikkaita pikkuporvareita, tupakanviljelijöitä, maitotaloutta harjoittavia isäntiä y.m. (taitureita, jotka tuottavat erikoislajista perunaa, y.m.).

Tupakanviljelyn tuottoisuutta osoittava esimerkki.

Palkkatyö yleensä. (Isäntä ja renki)

Suurtalonpoikien harjoittama pientalonpoikien petkus.

Rikkaat myyvät maitoa 10—20 litraa		Köyhät 2—3 litraa
„ syövät lihaa 5—6 kertaa viikossa		„ 3—4 ja hyvin harvat vain sunnuntaisin.

Toisaalta. Lähes puolet koko väestöstä — tehdastyöläisiä (4 000 asukasta — lähes 1 000 työläistä, joista lähes 464 tehdastyöläistä). Suurin osa *tehdastyöläisistä* kulkee jalkaisin. Köyhät naiset vievät päivällisen tehtaalle.

Alikulutus (margariini)

Ylityö (tekevät kotona työtä tehtailijoille; työnteko aamuisin ja iltaisin)

Vuohien määrän lisääntyminen.

Viljan myynti syksyllä ja osto keväällä.

"Järkkymätön työteliäisyys" (ja esimerkki)

Tehdas- työläi- siä		Perheitä osapuili- leen	<i>per- heitä</i>	} ha
350	Hagsfeld	1 273 : 6 =	212	1 — = 9
				6 × 7 = 42 osapuilleen
103	Blankenloch	1 684 : 6 =	281	5 × 5 = 25 osapuilleen
11	Friedrichsthal	1 140 : 6 =	190	10 × 4 = 40 osapuilleen
<hr/>				22 116
464		4 097 : 6 =	683	
			1/2 = 341	29 — 0
			2/3 = 273	
			464 tehdastyöläistä	

Hagsfeld

— 212
— 9 (ilman sivutyötä)
203 — 350 tehdastyöläistä

lähes 200 — 350 lähes

200 1
350 — 460

$\frac{460 \times 200}{350} = 263$ työläisten perhettä kaikissa 3 kylässä * + 29 maata = 292

Kaikkiaan *lähes* 700 perhettä

niistä tehdastyöläisiä — *lähes* 300

I	25 — 30%
II	25 — 30%
III	50 — 40%
	<hr/>
	100 100

Lannoitteisiin

	ha	Mk	I h a : l l e	
Friedrichsthal	258	28 000	108	28 000 : 258 = 108
Hagsfeld	397	12 000	30	
Blankenloch	736	8 000	11	

* Sanat "työläisten" ja "kaikissa 3 kylässä" puuttuvat käsikirjoituksesta, toimitus on lisännyt ne ajatusta vastaavasti. *Toim.*

Kylvöalan jakautuminen %:na

Asukkaat	Kalkkiaan maata ha	Nautoja	Perunaa	Tupakkaa	Viljaa	Sikojia	Vuohia	Hevosia
1 140 Friedrichsthal	258	435	30%	45%	18%	497	—	40
			lähies 100 ha. S. 19		(51,48*) ha			
1 684 Blankenloch	736	634	17%	10,4%	47%	445	8	96
			(40 ha)		lähies 236 ha			
1 273 Hagsfeld	397	225	42%	0,6%	—	220	93	35

4 097

Friedrichsthalissa sadot paljon suurempia (Hecht s. 29).

Yleensä:

$\frac{1}{4}$ rikkaita ja vakavaraista talonpoikia

vakavaraista ovat yksinomaan *friedrichsthalilaiset* — mutta heitä on noin $\frac{1}{4}$

$\frac{1}{4}$ keskivarakkaita (blankenlochilaiset — talous enemmän jälkeenjäänyttä j.n.e.)

$\frac{1}{2}$ tehdastyöläisiä, joilla on maatilkkku (ks. edelliseltä sivulta likimääräisiä laskelmia)

	Perheitä osapullien ha	Maan hinta		Karjaa nautayksiköiksi muunnettuna 1 sonni = 1 hevonen = 4 sikaa = 10 vuohia
		tuhatta markkaa	tuhatta markkaa	
Friedrichsthal	190	258	$\times 9\frac{1}{2}$ tuh. = 2 451	599
Blankenloch	281	736	$\times 4,9$ = 3 606	842
Hagsfeld	212	397	$\times 4,3$ = 1 707	324
	683		7 764	1 765

Friedrichsthal:	
100 ha tupakkaa	45%
noin 50 ha viljaa	18%
noin 65 ha perunaa	30%
($\frac{2}{3}$ tupakasta)	93%

$258,0 : 1,8 = 143^{68}$
 $736,0 : 2,5 = 294$
 $397 : 2 = 196$
 143 + 294 + 196 = 633 perhettä

*) 143 Morgen = 51,48 ha (Hecht, 28) $258 \times \frac{18}{100} = 46,44$ ha ⁶⁷ ergo 678 Morgen = siis 236,6 ha.

"Pikku ihminen" (Friedrichsthalissa) saa $\frac{1}{4}$ morgenilta (9 aarilta) 30 kiloa tupakkaa, "rikas" ($3-3\frac{1}{2}$ ha omaava) vain 25 kiloa. Köyhä on ahkerampi (s. 71).

Eräällä oli 24 vuotta sitten 110 aaria. Nyt $3\frac{1}{2}$ ha — on ostanut lisää. Ja kaikki se on "yksinomaan järkkymättömän työteliäisyyden ansiota" (71). "Tällaisia esimerkkejä voidaan esittää vielä monia."

Lisäksi myös "järkevä avioliittopolitiikka".

"Emme hanki niinkään suuhun kuin taskuun" — tunnettu talonpoikainen sananparsa (71).

Hagsfeld — edistyksen aikaansaajana ei ole yksinomaan markkinasuhteisiin ryhtyminen eikä ainoastaan vapaa maanjako, vaan myös korkeampaan siveellisyyteen, työntekoon, itseapuun tähtäävä kasvatusta (71).

Sellaiset avut kuin työteliäisyys, säästeliäisyys ja kohtuullisuus, jotka ovat nykyään Hardin talonpojan erikoispiirteitä, eivät ole synnynnäisiä, vaan hankittuja (72).

Ja Hecht ylistää sitä, että valtio, kirkko ja koulu kasvattavat: otsansa hiessä heidän pitää hankkiman leipänsä! Miksi toinen saa tupakkaa 4 sentneriä 9 aarilta, mutta toinen 1? Miksi toinen viljelee tupakkaa, toinen ruista? Syynä laiskuus. Miksi naapurit (esimerkiksi Bruchsalin piirikunnassa) elävät huonommin, vaikka markkinaolot ovat samat? — 3 kylämme suotuisamman taloudellisen tilan tärkeimpänä syynä on mielestämme pidettävä siveysfaktorien selvempää esiintymistä ja kehitystä. Hardin talonpojan kasvatusta tulee ilmi kuitenkin myös itseavussa eikä yksinomaan suuressa työteliäisyydessä, kestävyudessa, ihmeteltävässä säästeliäisyydessä ja kohtuullisuudessa (73).

Myydään:	Perunaa vuodessa	Porkkanaa	Tupakkaa vuodessa	Viljaa vuodessa	Maitoa	Sikoja	Tupakkaa
Friedrichsthal	} 4 000 kak- sois- sent- neriä	} 1 750 kak- sois- sent- neriä	} 3 500 kak- sois- sent- neriä	} 500 kak- sois- sent- neriä	750 lit- raa viit- kossa	17 200 markkaa vuodessa	147 473 markkaa vuodessa
Blankenloch					4 700	? (s. 26)	?
Hagsfeld					1 400	?	?

Ostetaan	(markkoissa)		
	<i>Friedrich- sthal</i>	<i>Blanken- loch</i>	<i>Hagsfeld</i>
Lantaa.....	25 000	5 000	+ 3 000
lantavettä.....	—	—	+ 8 000
keinolanotteita.....	3 000	3 000	1 000
<hr/>			
väkirehua.....		40 000	
heinää.....	10 000	20 000	10 000
viljaa.....	23 100	12 510	
<hr/>			
sokeria.....		45—50 tuh. markkaa	
kahvia.....		60 000 markkaa.	

ha	markkaa
100 tupakkaa 100 ha	147 473
? 65 perunaa 65 ha noin 600 markkaa ha:lta	noin 36 000
(² / ₃ tu- (s. 18:150 kaksoissentneriä pakasta 4 markan mukaan) 30% ja 45%)	
? 50 viljaa 50 ha 26 kaksoissentn. ha:lta (s. 22)=1 300 kaksoissentn.	
? 15 sokerijuurikasta noin s. 22 = 6% = ¹/₇ 100:sta = 45% = 18 000 = noin 18 000	
230 15 ha 1 200 ha:lta (vrt. s. 18)	
maitoa 750 litraa × 50 = 37 500 15 pfennigiä l:lta = noin 5 625 (s. 64)	
sikoja.....	17 200
	<hr/>
	224 298

Kuinka suuri on friedrichsthalilaisen *keskimääräinen kokonaisuus*? 1,8 ha

224 tuhatta markkaa *ei* käsitä tietenkään *kaikkea*; jos otetaan pyöreän luvun 258 tuhatta markkaa, niin saadaan 1 ha kohti 1 000 markkaa ja 1,8 ha kohti 1 800 markkaa.

18. vuosisadan talonpoika 8—10 hehtaarin suuruisine maapalstoineen oli talonpoika ja fyysillisen työn tekijä; 19. vuosisadan kääpiötalonpoika 1—2 hehtaarin palstoineen on henkisen työn tekijä, yrittäjä, kauppias (s. 69).*

* Ks. Teokset, 5. osa, ss. 152—153. *Toim.*

Loppusanat: Kääpiötalonpoika ja tehdastyöläinen — kumpikin on noussut keskisäädyn tasalle... "Die 3 Dörfer der badischen Hard" muodostavat *nyt yhden suuren ja laajan keskisäädyn* (94). *

Amen!

*Kirjottettu kesä- —
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 157. *Toim.*

**H. AUHAGENIN "SUUR- JA PIENTUOTANNOSTA
MAATALOUDESSA"
ARTIKKELIN AINEISTOJEN ERITTELYÄ ⁶⁹**

*Hubert Auhagen. Ueber Groß- und Kleinbetrieb
in der Landwirtschaft (Thiel's Jahrbücher, Band 25.
Jahrgang 1896, SS. 1—55).**

Auhagen ehdottomasti pientalouden kannalla	{	Clauenin kylä (Hannoverin provinssi) (Peinen piirikunta) I—4. ⁶²⁵ ha (100) II—26. ⁵⁰ „ (573)	{	100 625	}	{ <i>Mainio</i> <i>(esimerkki!!)</i> }
		;		}		
				{		
				}		
						{ Salaojitus }

Kirjoittaja sanoo yrittäneensä löytää kylän, jossa "maa olisi ollut mahdollisimman yhdenlaista" (s. 1), mutta ei bonitoi I eikä II.

Kumpikin talous on *kyseisen paikkakunnan parhaita talouksia* (s. 1).

Maan muokkaus — ks. *erikoista liuskaa* **.

I:llä lehmät kyntävät ja saavat työpäivinä (105 päivää) enemmän rehua. Kuumina kesäpäivinä ne *rasittuvat liikaa* (s. 9), ja isäntä antaa niille silloin enemmän rehujuurikasta.

Sala-	I — 480	markkaa (3% = 14.40)	{vrt. tau-	
ojitus	II — 3000	(3% = 90.00)	{lukkoa***}	

* — *Hubert Auhagen. Suur- ja pientuotannosta maataloudessa. ("Thielin Vuosikirjat", 25. osa, julkaisu vuosi 1896, ss. 1—55). Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 114. *Toim.*

*** Ks. tätä osaa, s. 110. *Toim.*

Tuotteen arvo esitetään *yhtä suureksi*. Faktat puuttuvat. Pientalouksissa karjaa hoidetaan paremmin: "Isännän valvonnassa karja lihoon" (s. 27).

Maanviljelys on I:ssä ja II:ssa järjestelmältään ja luonteeltaan samanlaista.

Karjanhoito ei. II:ssa karjaa lihotetaan teuras-tettavaksi, muttei kasvateta, I:ssä taas *joka elukka on omakasvattama* (s. 28). Se on hyvin, hyvin tavanomaista, että suurtalonpoika ostaa pientalonpojalta laihaa karjaa ja lihottaa sen — kautta koko Saksan (s. 28): pientalous on karjan kasvatuksessa suurtaloutta edellä (s. 29).

Rakennusten kunnossapito — pientalonpoika korjaa useimmiten *itse* (s. 30).

Eloton irtaimisto on II:lla hyvin korkealaatuista (koneet), mutta I ei ole takapajuista (s. 31), sillä pientalonpoika *tulee toimeen* (!) yhtä hyvin yksinkertaisemmilla välineillä.

Kuoletukset I:llä 2%, II:lla 6%. II:lla kärryt kestävätkin 10—12 vuotta, I on hoitanut taloutta 22 vuotta isänsä jälkeen *eikä ole ostanut kärryjä* eikä muista *isänsäkään ostaneen*, ja tämä oli hoitanut taloutta 30 vuotta. Pieni kalusto käytetään pientalouksissa aivan loppuun saakka (31).

II käyttää työläisten palkkaukseen 3 872.⁹³ markkaa = 36.⁵³ l morgenia kohti, mutta pientalonpoika säästää *kaiken sen*, sillä hän on sekä *työläinen että isäntä* (s. 33 *kuvataan laveasti*). Se on pientalouden erittäin suuri etuisuus!!!

Pientalous — maannälkä.

Pienen tiluksen ostaja käsittää tavallisesti val-lan hyvin, että rahallisessa suhteessa hänen olisi edullisempaa tehdä työtä päiväpalkasta ja lisäksi saada tuloa pääomastaan korkoina. Mutta hän luopuu tuosta suuremmasta tulosta mukavamman aseman nimessä (33)...

Saarbrückenin kivihiilialueella "nämä pienomis-tajat ovat vuorityöläisten paras ydinjoukko" (33) — niin sanoi kirjoittajalle Neunkirchenin

NB

!!

tehtaan johtaja, ja vastoin *sosialidemokraatista agitaatiota* Auhagen olettaa, että:

"Parasta, mitä valtio voisi tällä seudulla tehdä työväenkysymyksen ratkaisemiseksi, olisi luottoa myöntämällä auttaa työläisiä hankkimaan pienet maapalstat" (33).

I:sen etuisuus: "Hänellä (pientalonpojalla) lapset alkavat auttaa taloudenhoidossa usein jo siitä hetkestä, kun alkavat juosta" (34)!

Ss. 39—40 — esimerkki pientalonpojan säästäväisyydestä (*Kautskyn siteeraama*): vaimo on 17 vuodessa miehelässä ollessaan kuluttanut yhden parin kenkiä j.n.e. j.n.e.

I saa *suurempia* satoja, syystä että

1) pellot muokataan paremmin — tekevät työtä itse;

"Tavallinen päivätyöläinen, varsinkin suurissa talouksissa, ajattelee työtä tehdessään: 'kunpa juhlapäivän aatto koittaisi pikemmin'; mutta pientalonpoika haaveksii ainakin kaikkina kiireellisimpinä työaikoina: 'kunpa päivä olisi vielä pari tuntia pitempi'" (42. s.)

2) I:ssä työt tehdään enemmän ajallaan: enemmän *työvoimaa* hehtaaria kohti. **Pientalonpoika voi nousta ylös aikaisemmin ja käydä nukkumaan myöhemmin** (43), kun on oikein kiire

3) I ei pelkää työtä: noppivat kuoriaisia käsin.

4) I korjaa elon pikemmin, vilja ei ehdi karista.

5) I — paremmat siemenet: valikoivat talvella käsin (ei ole lajittelukonetta!)

6) I — *enemmän lannoitteita, sillä karjaa on enemmän (lukuja ei ole)*.

myynti I = 3 400.⁸⁰ — 735.³¹ yhtä ha kohti

II = 14 097.⁴¹ — 531.⁹⁸ yhtä ha kohti

Puhdas tulo on niin ikään suurempi (ks. *pääomankorkotaulukkoa* *)

Auhagen näkee itse, että *elintaso* on erilainen (s. 49), ja jättää pois kotitalouden (ks. *taulukkoa* **)

* Ks. tätä osaa, s. 111. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 110—111. *Toim.*

— haluaisin kuitenkin huomauttaa siitä koko Sak-
sassa yleisestä ilmiöstä, että korko on pienissä
talonpoikaistalouksissa suurempi kuin suurtalon-
poikain ja kartanonomistajain tiloilla (49) Sic!

sen vuoksi *maakin on kalliimpaa pientalouden
vallitessa*. Maatilojen pirstominen... johtaa... *kans-
sallisuusmaisuuden arvon kohoamiseen* (50)

Auhagen myöntää, että pientalonpojalla tavataan
useammin takapajuisia taloudenhoitojärjestelmiä
(51). Suurtalonpojalla ne ovat mahdollittomia: saat-
taa pysyä pystyssä vain parannuksia tekemällä.
Mutta edistyksen aikaansaajana ei ole yksin-
omaan suurtalous, vaan myös *vakavarainen* omis-
taja (!).

Huomautuksia Saksan eri seuduista (lyhyesti suuruudel-
taan erilaisten talouksien paremmuudesta eri seuduilla).

"Ausgebaute" (kylistä pois muuttaneet, siirtotalolliset)
hoitavat enimmäkseen taloutta paremmin (54—55): kyläs-
sä on enemmän rutiinia.

Tulot

	I	II
	markkaa	markkaa
<i>I. Käteistä myydyistä:</i>		
peltoviljelystuotteista	1 596. ⁴⁰	7 991. ¹⁵
puutarhatuotteista	—	90
karjataloustuotteista	1 804. ⁴⁰	21 171. ²⁶
Muut tulot (maksu kyntö- ja ajotöistä)	42	200
Käteisten tulojen kokonaissumma	3 028. ⁸⁰ *	29 452. ⁴¹
<i>II. Kotitaloudessa käytettäväksi:</i>		
peltoviljelystuotteita	182	178
puutarhatuotteita	30	50
karjataloustuotteita	346. ¹⁵	233. ⁵⁰
	558. ¹⁵	461. ⁵⁰
<i>III. Palkkatyötäisten elintarvikkeiksi:</i>		
peltoviljelystuotteita	—	350
puutarhatuotteita	—	35
karjataloustuotteita	—	377. ⁰⁴
	—	762. ⁰⁴
Luontoistulojen kokonaissumma	558. ¹⁵	1 223. ⁵⁴

* Näin on alkulühenteessä. *Toim.*

<i>Menot</i>		I	II
<i>A. Taloudenhoitoon</i>		markkaa	markkaa
	Verot	63. ⁵⁵	321. ⁵⁴
	Vakuutus	89. ⁸⁵	600. ¹³
	Salaojien kunnossapito ja kuoletus 3%	14. ⁴⁰	90. ⁰⁰
	Rakennuksiin sijoitetun pääoman kuoletus (3/4%)	47. ²⁵	187. ⁵⁰
(α	<i>Rakennusten kunnossapito</i>	15. ⁰⁰	178. ⁰⁰ NB
(β	<i>Elottoman irtaimiston kuoletus (2%)</i> (ja 6%!!!)	14. ⁴²	291. ⁶⁶ NB
(γ	<i>Elottoman irtaimiston kunnossapito</i>	15. ⁰⁰	285. ⁰⁵ NB
	<i>Elollisen irtaimiston täydentäminen</i>	—	15 641. ⁰⁰ *)
	Palkkatyöläiset	—	3 872. ⁹³
	Keinotekoiset lannoitteet	198. ⁰⁰	2 052. ⁰⁰
	Väkirehut	141. ⁵⁰	1 537. ⁵⁰
	Astutusmaksu	8. ⁰⁰	—
	Eläinlääkäri	6. ⁰⁰	48. ⁰⁰
	Siementen uusiminen	2. ⁸⁰	60. ⁰⁰
	Pikkumenot	6. ⁰⁰	35. ⁰⁰
	Talousmenojen kokonaissumma	621. ⁸⁷	25 200. ⁹¹
<i>B. Kotitalousmenot</i>			
	Tulovero	12. ⁰⁰	104. ⁰⁰
	Kirkollisverot	22. ¹⁰	100. ⁹⁵
	Taloudessa tarvittavat elintarvikkeet	558. ¹⁵	461. ⁵⁰
	Perunan lisäosto	—	50
	Lihan "	18. ⁰⁰	124. ⁸⁰ } NB
	Siirtomaatavaroita	81. ⁹⁰	216. ⁰⁰
	Vaatteet	220. ⁰⁰	588. ⁰⁰
	Jalkineet	52	61
*) Siinä luvussa 14 355 markkaa 55 sonnivasikan oston, jotka sitten myytiin 19 420. ⁵⁰ markasta. Ilman niitä !!			
	I:llä — 0, mutta II:lla — 1 286 markkaa		
$\alpha + \beta + \gamma$	I:llä — 44. ⁴²	II:lla — 755. ³¹	
	44. ⁴²	2 041. ³¹	
mutta rakennusten, elottoman ja elollisen irtaimiston koko arvo = 9 151. ⁶⁰		43 259	} !!

	I markkaa	II markkaa
Poika kymnaasissa *)	—	700
Lääkäri ja apteekki	25	60
Tupakka	24	80
Juomat	26	70
Juhlat y.m.	25	120
Polttoaine	59. ¹⁵	—
Pikkumenot	35. ²⁰	—
Kotitalousmenojen kokonais- summa	1 158.⁵⁰ **)	2 736.²⁵
Menojen kokonaissumma	1 780.³⁷ **)	27 955.¹⁶
C		
Tulojen kokonaissumma:	3 586. ⁰⁵	30 675. ⁰⁵
Menojen kokonaissumma:	1 780. ³⁷	27 955. ¹⁶
Käteisvarajäännös:	806.⁵⁸ **)*	2 720.⁷⁹
Prosentuaalisesti myyntihintaan (33 651. ⁶ ja 149 559) verrattuna	2. ³⁹ % ***)	1. ⁸² %
Liittämällä tuloihin kotitalousmenot (s. 49) saamme:	1 965. ¹⁸	5 457. ⁰⁴
Prosentuaalisesti myyntihintaan ver- rattuna	5. ⁵⁸ % ***)	3. ⁷¹ %
Maanviljelyksestä saatu koko tul.	1 778 { ?s 26 }	8 519. ¹⁵
(s. 26) karjanhoidosta	2 150. ⁵⁵	6 613. ⁸⁰ ****)
Perheen jäsenet: I mies + vaimo	II mies + vaimo	
2 tyttäriä (16- ja 9-vuotias)	1 tytär, 9-vuotias	
5 henk. 1 poika (7-vuotias)	1 polka, 14-vuotias *)	
	5 henk. 1 sisarenpoika, 17-vuotias	

*) Ylläpito ja koulumaksu.

***) Kirjoittajalla virhe: 1750.³⁷ ja 836.⁵⁸, sillä summa virheellisesti 1128.⁵⁰ (vrt. ss. 48, 13) 1158.⁵⁰ asemesta.

****) Kirjoittajalla virhe: !! 5.⁴⁵ % ja !!! 8.⁸¹ %, sillä hän ottaa tulokset 836.⁵⁸ 806.⁵⁸ asemesta ja 2965.⁰⁸ (sic!!) 1965.⁰⁸ asemesta ja sotkee **hirveästi** % % laskiessaan!!!

*****) Lisätuloa 19 420.⁵ mk myydyistä sonneista = 5065.⁵⁰.

* — V. I. Leninin erittelemässä lähteessä on virhe: 806.⁵⁸ asemesta pitää olla 1806.⁵⁸. Tämän virheen V. I. Lenin on korjannut teoksessaan "Agraari-kysymys ja 'Marxin arvostelijat'" (Teokset, 5. osa, s. 158), vastaavasti muuttuvat myös luku 1965.⁰⁸ ja prosentit. *Toim.*

I		II		
Maata	4.6250 ha		26.50 ha	
		markkaa	markkaa	
Peltoa	4 ha × 5 400 =	21 600	25 × 4 000 =	100 000
Niittyä	0.50 × 3 800 =	1 900	1.25 × 3 600 =	4 500
Puutarhoja	0.125 × 8 000 =	1 000	0.25 × 7 200 =	1 800
	<u>4.625</u>	<u>24 500</u>	<u>26.50</u>	<u>106 300</u>

(Todennäköisesti II maa on *huonompaa*)
[sadot sen vuoksi pienempiä??]

Rakennukset	6 300	25 000
→ Eloton irtaimisto	721.20	4 861
Elollinen ..	2 130.40	13 398
Kokonaissumma (myyntihinta) =	<u><u>33 651.60</u></u>	<u><u>149 559</u></u>

	I	II
ajoneuvot.....	0	350 markkaa
rivikylvökone.....	0	400 ..
lannanhajotuskone.....	0	150 ..
leikkuukone	0	400
puimakone.....	0	700
lajittelukone.....	0	100
eläinten punnitsemi- seen käytetty vaaka	0	150
aura	25 (1)*	80 (2)* j.n.e.

Työvoimaa

I II
Perheenjäseniä — 3 jäsentä — 4 jäsentä?? vai 3?
(poika kymnaasissa)

(+ puintitalkoot)

Palkatut — { 5 ympäri vuoden
6 — 1.V ja 10.XI välisenä aikana
4 elonleikkuussa (4—5 viikkoa)
3 puinnissa (4 viikkoa)

* Kaarisulkeissa olevat numerot osoittavat aurojen määrää. Toim.

Siis		
työpäiviä 3×360	1 440	(? 1 080)
minun <i>noin</i> = 1 080	1 800	5×360
katso toista puolta*	1 140	6×190
	140	4×35
	84	3×28
[<i>noin</i> 100 : 400?]? <i>noin</i> = 100 : 450	4 604	

	ha	ha		Kaikkiaan työvoimaa
{	Maata	4.625	26.50	3
	Maata	100	573	11.8
				100
				393

Valjakot

I — 3 lehmää

II — 4 hevosta + 3 vetohärkää

Karja

	I	markkaa	II	
3 lehmää	1 260		1 200 (3) **	
2 sikaa	120		450	
sonnit	270 (1) **		6 750	
hevokset				
ja vetohäret	0		4 950 (4) (3) **	} (25 sonnivasikkaa lihotettavana) **
nuorta karjaa	260 (2) **		0	

Siis:

	I	II
suurta karjaa	3	10
nauta- + nuorta karjaa.....	3	25
sikoja	2	3
emakko + 12 por-sasta		0

Minulla kaikki nautayksiköiksi muunnettuina		
I		II
3		10
1.5		12.5
0.5		0.75
0.5		—
5.5	Summa	23.25

* Ks. tätä osaa, ss. 116—117. *Toim.*

** Kaarisulkeissa olevat numerot osoittavat karjan päälukua. Ks. taulukkoa tämän osan 116. sivulta. *Toim.*

Maan hoito
Maan muokkaus.

	Kyntösyvyys		Keinotekoisia lannoitteita <i>1 ha:lle</i>		Sato 1 ha:lla sentneissä	
	I	II	I	II	I	II
Sokeri- juurikas	25 cm	30 cm	31. ⁵⁰ markkaa	40. ⁵⁰ markkaa	816	740
analogisesti myös rehujuu- rikas s. 6			(3½ sentn.)	(4½ sentn.)		
Ruis	6 cm	15 cm	4 sentn.	6 sentn. superfosfaattia + 120 naulaa 120—300 Chilen salpietaria	64	56
Ohra	6 cm	15 cm	4 sentn.	4 sentn. superfosfaattia	60	56
Peruna	6 cm + 25 cm	10 cm + 20 cm	—	—	320	320
Pavut	9 cm	24 cm	796 sentn. navetta- lantaa	1 440	66	56
Aptila	?	?	8 sentn.	4 sentn. superfosfaattia	260	210
Syysvehnä	<u>25 cm</u>	20 cm	480 sentn. navetta- lantaa	{ 8 sentn. superfos- faattia }?	80	64

Siis II:lla muokkaus ja lannoitus on paljon parempaa, mutta sadot huonompia!! {On selvää, että maa on II:lla huonompaa} [Ei bonitoida]

I II

Kaikki menot keinotekoisiiin lannoitteisiin = 198.₀ — 2 052.₀ markkaa
1/4 ha:lle... 10.₇₀ — 19.₃₆ markkaa

Karjan hotto:

S s. 8 ja 20:

Karjan rehu

	I		II	
	sentn.	markkoissa	sentn.	markkoissa
Pavut	44. ⁶⁴	290. ¹⁶	250. ₀	1 625. ₀₀
Ruis	—	—	10. ₀	70. ₀₀
Vehnä	0. ⁴⁰	3. ²⁰	15. ₀	120. ₀₀
Ohra	19. ⁸¹	118. ⁸⁶	67. ₀	402. ₀₀
Kaura	—	—	239. ₀	1 505. ₇₀
Sokerijuurikasleik- keet	408. ₀	81. ₆₀	2 312. ₀	462. ₄₀
Rehujuurikas	192. ₀	96. ₀₀	—	—
Peruna	10. ₂₀	20. ⁴⁰	—	—
Aptila (kuiva)	65. ₀	195. ₀₀	210. ₀	630. ₀
<hr/>				
Kaikkiaan		805. ²²		4 815. ₁₀
<hr/>				
Maltoa	1 320	105. ⁶⁰	240	19. ₂₀
(hinnat minun laskemia)	litraa		litraa	
Ostorehut	25	141. ⁵⁰	275	1 537. ⁵⁰
	sentn.		sentn.	
<hr/>				
(minun) summa		1 052. ³²		6 371. ₈₀
% % (minun)		100	:	606

Epätilemättä karjan ravinto on II:ssa parempaa
ja runsaampaa

maidon tuotanto

I

II

3 lehmää 9 700 litraa — 3 lehmää 9 600 litraa.

II pitää syyskuun 15 päivästä 25 sonnivasikkaa, lihottaa ja myy ne tammikuun 1 päivään mennessä. Sitten tammikuun 1 päivän ja huhtikuun 1 päivän välisenä aikana pitää 30 sonnivasikkaa, jotka lihottaa ja myy. Sen vuoksi menoissa ja tuloissa 55 sonnivasikkaa. Rehun Auhagen laskee ilmeisesti 25 sonnivasikalle vuodeksi. } NB

Verratkaamme tähän karjan määrää osoittavia *täydellisiä* tietoja

			I Markkaa	II Markkaa
hevoset	—	—	4	3 600
vetohärät	—	—	3	1 350
lehmät	3	1 260	3	1 200
suuri ja nuori karja	3	530	25	6 750
sikoja	2	120	3	450
emakko ja porsaas	13	200	—	—
kanat	17	20,4	40	40
kyyhkyset	—	—	40	8
Elollisen irtaimiston kokonais- arvo		2 130,4		13 398
% % (minun)		100	:	629
mutta määrän mukaan		100 (5,5)	:	423 (23,25)

Jos kaikki muunnetaan likimääräisesti nautayksiköiksi, niin

suurta karjaa	3	—	10
pikkukarjaa à 1/2	1,5	—	12,5
pikkukarjaa à 1/4	0,5	—	0,75
pikkukarjaa à 1/8	1,5?? (1)*	—	—
	6,5 (5,5)*		23,25

Entä työntekijäin ylläpito?

I. 3 työtä tekevää *perheenjäsentä* (s. 3) ja 2 työtä tekemätöntä.

Heidän ylläpitonsa = 1 158,50 markkaa 3 työntekijää kohti

II. 3 työtä tekevää (!!)

perheenjäsentä (s. 15 "vakinaisesti töitä johtavia, *tarpeen tullen* työtä tekeviä").

* Tässä Lenin osoittaa kaarisulkeissa erotuksen (1 yksikkö), mikä hänen omiin laskelmiinsa verrattuna on syntynyt muunnettaessa 12 porsasta nautayksiköiksi (ks. tämän osan 113. sivua). *Toim.*

Työtä tekemättömiä perheenjäseniä 2 { 1? sillä poika on }
 kymnaasissa? }
 Heidän ylläpitonsa = 2 736.₂₅ 3 työntekijää kohti.
 Palkkatyöläisiä 5 + 3 + 0.8 = 8.8 ympäri vuoden.

markkaa }

Heidän ylläpitonsa = 3 872.₉₃ : 8.8 = 440 }
 { NB 440 } 1 158.₅₀ : 3 = 386 }
 { 386 }

Palkkatyöläiset: 5 ympäri vuoden.— 6 l. V ja 10. XI välisenä aikana, s.o. 6¹/₃ kuukautta, s.o. 6 × 6¹/₃ = 38 kuukautta = 3¹/₆ vuotta.— 4 4—5 viikkoa, s.o. 4 × 5 = 20 viikkoa, ja 3 4 viikkoa, s.o. 3 × 4 = 12 viikkoa, kaikkiaan 32 viikkoa. $\frac{1}{6}$ vuotta + $\frac{32}{52} = \frac{1}{6} + \frac{8}{13} = \frac{61}{78} = 78.2\%$.
 s.o. alle 80%.

Pienisäntä elää huonommin kuin suurtalollisen palkkalainen, kun otetaan huomioon maksettava työ: I:ssä 386 markkaa, II:ssä 440 markkaa 1 työntekijää kohti.

Yhteenvedot: pientalonpojalla

1. Maan hoito on *huonompaa*: kyntösyvyys (s. 6) * pienempi. Lannoitteita *vähemmän*. *Contra*: sadot. Siis maa on parempaa.
2. Karjan hoito on *huonompaa*: tilastotiedot s. 7**.
3. Työntekijän ylläpito on *huonompaa*: s. 7*** (ja s. 5****)
4. Elottoman irtaimiston hoito on *huonompaa*: s. 5*****.
5. Työn tuottavuus on *alhaisempi* (vrt. työntekijäin määrää ss. 6***** ja 5*****)

Pientalonpoika elää huonommin kuin suurtalonpojan palkkalainen ja "ravitsee" maata ja talouttaan niukemmin. Pientalonpoika tekee raskaampaa työtä: 3*****

*Kirjoitettu kesä- —
 syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
 XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. tätä osaa, s. 114. *Toim.*
 ** Ks. tätä osaa, s. 115. *Toim.*
 *** Ks. tätä osaa, ss. 116—117. *Toim.*
 **** Ks. tätä osaa, ss. 110—111. *Toim.*
 ***** Ks. tätä osaa, s. 110. *Toim.*
 ***** Ks. tätä osaa, ss. 112—113. *Toim.*
 ***** Ks. tätä osaa, s. 111. *Toim.*
 ***** Ks. tätä osaa, s. 108. *Toim.*

**ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA
K. KLAWKIN "MAATALOUDELLISEN
PIENTUOTANNON KILPAILUKYKYISYYDESTÄ"
ARTIKKELIN JOHDOSTA ⁷⁰**

Landwirtschaftliche Jahrbücher. Zeitschrift für wissenschaftliche Landwirtschaft. Herausgegeben von Dr. *H. Thiel*. Berlin 1899. XXVIII (28). Band (1899). (6 vihkoa vuodessa.) (1081 sivua + taulukot.)

Dr. juris *Karl Klawki*. Über Konkurrenzfähigkeit des landwirtschaftlichen Kleinbetriebs (S. 363—484).*

Erittäin laajat laskelmat 12 tilan osalta, jotka sijaitsevat Braunsbergin piirikunnassa Itä-Preussissa. (Selailemastani) pantava merkille: s. 453 (ja 452).

[αα] (S. 452) "Suurtalous käyttää omassa taloudessaan keskimäärin $\frac{1}{4}$ kokonaistulostaan, keskisuuri noin $\frac{1}{3}$ ja pientalous suunnilleen $\frac{1}{2}$. Torilla myytäväksi jäävä osa on pientaloudessa siitä huolimatta suurempi kuin suur- ja keskisuudessa taloudessa. Tämän ilmiön syynä on ennen kaikkea se, että pientalonpojat rajoittavat tavattomasti kotitalousmenoja. *Emme voi suoralta kädeltä ratkaista, johtaako se osittain tiettyyn alikulutukseen*, sillä käytettävissämme olevien aineistojen perusteella emme voi tehdä oikeita johtopäätöksiä isännän ja hänen perheensä yleisestä kotitalousbudjetista."

* Maataloudelliset vuosikirjat. Tieteellisen maatalouden aikakauslehti. Julkaisija tri *H. Thiel*. Berliini 1899. XXVIII (28.) osa (1899). (6 vihkoa vuodessa.) (1081 sivua + taulukot.)

Lakittieteen tri *Karl Klawki*. Maataloudellisen pientuotannon kilpailukykyisyydestä (ss. 363—484). *Toim.*

Ruokamenot yhtä perheenjäsentä kohti markoissa (vain omasta taloudestako?)*

%	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
(s. 453)	--	269	--	185	240	--222	--252	--159	136	--142	--163	--97
(Minun laskelmani)												
Keskimäärin =	227						=218					=135

Klawkin mukaan (373)

Pientalous	1— 10 ha
Keskisuuri talous	10—100 ha
Suurtalous	>100 ha

ββ ... (453). Osittain pientalonpojat käyvät vielä uut-
terasti päivätöissä ja saavat näinä päivinä työnantajal-
taan paitsi työpalkkaa myös sapsukat... Emme kuitenkaan
voi väittää, ilmeneekö pientalouksissa tiettyä *alikulutusta*,
mutta *pidämme sitä luultavana* IV ryhmän pientalouden
suhteen. *Mutta se on tosiasia, että pientalonpojat elävät
hyvin säästeliäästi ja myyvät paljon sellaista, minkä he
säästävät, niin sanoaksemme riistävät omasta suustaan.*
(Sic!)

S. 479: Kun viimeisessä laskelmassa havaitsemme, että
tietyn tuotemäärän voi tuottaa halvimmalla keskisuuri
talous, meidän pitää ottaa huomioon, että pientalous voi
arvioida kaiken käyttämänsä työvoiman suhteellisesti hal-
vemmaksi kuin keskisuuri ja suurtalous nimenomaan sen
vuoksi, että se on sen omaa työvoimaa. Maatalouspulan
aikana ja muulloinkin juuri pientalous tulee olemaan kes-
tävin, se *kykenee myymään tuotteita suhteellisesti enem-
män kuin muut talousryhmät supistamalla äärimmilleen
kotitalousmenoja*, mikä supistaminen on tosin johtava tiet-
tyyn alikulutukseen **. (I)

* Tämän taulukon erittelyä ks. tämän osan ss. 133—134. Toim.

** Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. Toim.

Sadot	Pientalous	Keskisuuri talous	Suurtalous	S. 441. Keskimääräiset
Vehnä:	6—7 sent-neriä	7—8	8—9	(1 morgenia kohti) antaa Klawki itse.
Ruis:	7	8—9	10	

"Samoin on asianlaita kaikkien muidenkin viljelyskasvien suhteen" (441).

"Vain pellavan viljelyksessä, mikä on perin laajaperäisen talouden viljelyskasveja, voidaan panna merkille yhä voimistuva tendenssi pientalouksien eduksi."*

Nimittäin

keskisuuri talous	I 5	"steiniä" pellavaa (1 morgenia kohti?)	
	IV 6	"	
pientalous	I 6.5	"	(tuloa 4.50 markkaa)
	III 8	"	(" 4.50 markkaa)
	IV 8	"	(" 4.50 markkaa)

$\frac{1}{2}$ steiniä pellavaa = $18\frac{1}{2}$ naulaa (406).

Ellemme ota huomioon nykyään yleensä vähäisen merkityksen omaavan pellavan satoa, niin suurimmat sadot saadaan suurtaloudessa ja pienimmät pientaloudessa (441).

Syyt: 1) Pienisännillä ei ole juuri lainkaan sala-ojitusta. Tai asentavat putket *itse* — *huonosti*.

Suurtalou-
dessa maa
on lannoi-
tettu mer-
keliillä

2) Eivät kynnä kyllin syvälti — hevoset ovat heikkoja. (Lehmävaljakko on arveluttava. Raskasta työtä tehdessään lehmät lypsävät vähän.)

3) Karjalla — nautakarjalla — on useimmiten riittämättömästi rehua.

4) Lannan tuotto on heillä huonompaa — heidän viljastaan saadut oljet ovat lyhyempiä, suurin osa oljista menee karjan rehuksi ja aluseksi (Unterstreuen) jää vähemmän. **

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 160. Toim.

** Ks. sama, s. 161 ja 13. osa, s. 181. Toim.

(442). Sellaiset ovat ennen kaikkea ne neljä syytä, joiden vuoksi pientalous jää nykyään jälkeen suurtaloudesta tuottoisuudessa. Ja edelleen Klawki sanoo, ettei koneilla ole maanviljelyksessä niin suurta merkitystä (tavanomaisia argumentteja. *Ei mitään* tosiasioita). ...

Koneluettelot kumoavat *Klawkin* väitteen:

	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Höyrypuimakone.....	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hevoskiertopui- makone.....	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0
Viskuukoneet.....	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Lajittelukone.....	1	1	2	—	1	1	0	0	0	/		
Rivikylvökone.....	1	1	0	—	0	0	0	0	0			
Lannanhajotuskone	1	1	0	1	0	0	0	0	0			
Hevosharava.....	3	2	2	1	1	1	1	0	0			
Kiekkojyrät.....	1	1	1	1	1	0	0	0	0			
Kaikkiaan =	29				11				1			

...Suurisäntä lainaa mielellään pienisännälle jyräänsä, hevosharavaansa ja viskuukonettaan, jos tämä lupaa hänelle antaa siitä hyvästä niittomiehen kiireenä työaikana ... (443). (Kuvaavaa "vastapalvelusten tekoa"!)*

Maatalous kärsii epäsuotuisista myyntiehdoista. Talonpojat myyvät enimmäkseen "paikanpäällä", ja pikkukaupungeissa kauppiaat alentavat suuresti hintoja (373).

Suuret maatilat ovat tässä suhteessa paremmassa asemassa, sillä ne voivat lähettää samalla kertaa suuria eriä maakunnan pääkaupunkiin. Ne saavat siten sentneriltä tavallisesti 20—30 pfennigiä enemmän kuin pikkukaupungeissa myytäessä.**

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 162. Toim.

** Ks. sama, s. 163. Toim.

Mutta Klawki on laskenut hinnat kaikkien osalta samanlaisiksi (373).

Kirjanpito on tarkkaa vain suurmaanomistajilla (374). Talonpojilla ainoastaan poikkeustapauksissa.

Ei ole maataloudellisia teollisia yrityksiä. "Turpeenostolla on suuri merkitys ennen kaikkea pientalouksille, sillä niillä on siihen välttämätöntä aikaa ja työvoimaa" (439).

Pellavanviljelyä harjoittavat enää vain pienisännät: vaatii suurta ihmistyövoiman käyttöä. Piensisäntien perheissä sitä on, mutta suurisännille palkkaaminen käy kalliiksi ja hankalaksi (440).

Parannettu vuoroviljely:.....	suurtalous I—IV	keskisuuri talous I, II ja IV	pientalous II	} (441)
Vanha kolmivuoroviljely:.....	—	keskisuuri talous III	pientalous I, III ja IV	

Karjanhoito. Suurtalous I jalostaa maidon voiksi: "erittäin tuottavaa omintakeista maidon käyttöä". Suurtaloudet II—IV lähettävät maidon kaupungin meijeriin ja saavat sen vuoksi suurempia tuloja kuin keskisuuret taloudet, jotka jalostavat maidon voiksi kotona ja myyvät kauppiaille.

Keskisuuressa taloudessa on painopiste hyvin lihotetun karjan myynissä.

Pientalous myy karjan nuorempana — ei voi rehunpuutteessa ruokkia sitä niin kauan kuin keskisuuressa taloudessa (444).

Keskisuurissa talouksissa (Klawki nimittää niitä säännöllisesti *talonpoikaisiksi suurtalouksiksi*) on voi *parempaa* kuin pientalouksissa (käytetään separaattoreita, valmistetaan joka päivä), jotka sen vuoksi saavat kauppiailta 5—10 pfennigiä vähemmän naulalta.*

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 163. *Toim.*

<i>1 morgenia kohti</i> (markkoissa)	Suur- talous	Keski- suuri talous	Pien- talous	
(Keskimääräiset 4 talouden osalta)				
(Viljellyn maatalous- maan 1 morgenia kohti (444))*				
Tuloja maanviljelyk- sestä	16. ₆	18. ₂	22. ₇	} s. 445 } ¹⁾
Tuloja karjanhoidosta	15. ₈	27. ₃	41. ₅	
Summa	32. ₃	45. ₅	64. ₂	s. 447
Maanviljelystuotteiden myynti	11	12	9	} ss. 448-449 }
Karjataloustuotteiden myynti	14	17	27	
Summa	25	29	36	
Siinä luvussa maidon ja voin myynnistä				
	7	3	7	(s. 450) ²⁾
Maanviljelystuotteiden käyttö omassa talou- dessa	6	6	14	(s. 452)
Karjataloustuotteiden käyttö omassa ta- loudessa	2	10	14	
Summa	8(¹ / ₄)	16(¹ / ₂)	28	(lähes ¹ / ₂ kai- kista tuloista)

¹⁾ Hintojen aleneminen johtaa yleensä siihen, että karjanhoito syrjäyttää maanviljelystä.

Syy, josta johtuu pientalouden paremmuus maanviljelyksessä: suurtalous kuluttaa enemmän rehun tuotantoon ja karjan ruokintaan (*karjan rehun Klawki jättää pois maanviljelystuloista* (s. 441): se muka kuuluu karjanhoitoon).

Pientalous pitää *paljon enemmän* karjaa 1 morgenia kohti, vaikkei niiden karja tietenkään ole niin arvokasta (446) ja hevoset ovat huonompia (447). Keskisuuren talouden karja *ei ole huonompaa* kuin suurtalouden.

²⁾ Keskisuudessa taloudessa kulutetaan melko paljon omassa taloudessa, suurtaloudessa — myynti on edullista, pientaloudessa — omassa taloudessa käytetään voita ja kuorimatonta maitoa hyvin vähän, ... IV ryhmän pientaloudessa ei käytetä lainkaan (450).

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 160. *Toim.*

1 morgenia kohti
(markkoissa)

	Suur- talous	Keski- suuri talous	Pien- talous	
(Keskimääräiset 4 talouden osalta)				
Rakennuksiin sijoitettua pääomaa	89	91	147	(s. 455)
Eloton irtaimisto	13	21	37	(minun laskelmani)
Salaojitukseen käytetty pääomaa	14	8	2	(")
Elollinen irtaimisto	29	49	59	(s. 459)
Keinotekoiset lannoitteet	0. ₈₁	0. ₈₈	0. ₄₃	(s. 460)
Väkirehu*)	2	0	0	(s. 461)
Johto- ja valvontamenot	1,7	{ noin }	0	(s. 461)
Menojen suuruus: (yhteenselaskettuna) ottamatta huomioon työvoiman arvoa ottaen sen huomioon	(α) 21. ₈₁		16. ₈₄	5. ₃₃
100 markan arvoinen tuotemäärä tuotetaan menojen ollessa	(β) 23. ₃₁	27. ₀₃	51. ₆₇	(s. 479)
	(α) 65	38	8 (mk)	
	(β) 70	60	80	

Landwirtschaftlich benutzte Fläche⁷¹ 1 morgenia kohti markkoissa

Klawki esittää nämä 2 taulukkoa ja sanoo:

Kummastakin taulukosta näkyy erittäin selvästi se suuri merkitys, mikä on isännän ja hänen perheensä omalla työvoimalla. Kun viimeisessä laskelmassa havaitsemme, että tietyn tuotemäärän voi tuottaa halvimmalla keskisuuri talous, meidän pitää ottaa huomioon, että pientalous voi arvioida kaiken käyttämänsä työvoiman suhteellisesti halvemmaksi kuin keskisuuri ja suurtalous nimenomaan sen vuoksi, että se on sen omaa työvoimaa. Maatalouspulan aikana ja muulloinkin juuri pientalous tulee olemaan kestävin, se kykenee myymään tuotteita suhteellisesti enemmän kuin muut talousryhmät supistamalla äärimmilleen

) Meidän talonpoikaistaloutemme eivät käytä mitään väkirehuihin. Ne hangottelevat edistystä vastaan ja ovat erittäin kitsaita tekemään mitään menoja puhtaassa rahassa (461).

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 162. *Toim.*

!!
 kotitalousmenoja, mikä supistaminen on tosin johtava tiettyyn alikulutukseen. Sitä, niin kuin näimme, ilmenee jo nykyään IV ryhmän pientaloudessa. Monia pientalouksia siihen valitettavasti pakottaa velkakorkojen suuruus. Mutta sillä tavalla niille käy mahdolliseksi — vaikkakin suurella vaivalla — pysytellä pystyssä ja tulla jotenkuten toimeen. Nähtävästi juuri kova kulutuksen supistaminen pääasiassa selittää sen pienten talonpoikaistalouksien lisääntymisen paikkakunnallamme, minkä valtakunnan tilastot toteavat (vrt. 372. sivulla olevaa taulukkoa). (480)*.

Königsbergin hallintopiirikunnassa (s. 372)

Talouksien määrä				Viljelty maatalousmaa ha:ssa		Ja Klawki kiiruh- taa sanomaan, ettei tämä ilmiö ole suotava. <i>Mutta</i> pientalouksienkin keskuudessatapah- tuu edistystä: ja kaikki käy parhain päin.
		1882	1895	1882	1895	
Alle 2 ha	2	55 916	78 753	26 638	33 890	
2— 5 ..	5	11 775	14 013	37 998	44 596	
5— 20 ..	20	16 014	18 933**	174 054	196 498	
20—100 ..	100	13 892	13 833	555 878	555 342	
100 ja enemm.	1	955	2 069	613 038	654 447	

Suurisännällä on se *etu*, että hän myy vaunukaupalla j.n.e. paljon edullisemmin, ja hän osaa hinnoitella viljansa paremmin (451). *Sama* koskee karjaa.

Suurisäntä myy viljaa sentnereittäin ja karjaa painon mukaan

Talonpoika myy viljaa vakoittain (Scheffel) ja karjaa silmämitalla, minkä vuoksi hän häviää paljon.***

Pientalonpojat tekevät itse kaikki rakennusten korjaustyöt (y.m.).

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. *Toim.*

** Ks. sama. *Toim.*

*** Ks. sama, s. 163. *Toim.*

Keskisuuret taloudet III ja IV sekä pientaloudet asentavat itse salaojaputket. (Kyseisellä paikkakunnalla salaojitus on välttämätön ja putkien kysyntä kasvaa tavattomasti.)

S. 460: suurin osa niistä (talouksista) käytti keino- tekoista lannoitetta ensin vain kokeeksi.

Menot työvoiman palkkaukseen.

100 morgenia kohti

	Suur- talous	Keski- suuri talous	Suurtalous				Keskisuuri talous			
			I	II	III	IV	I	II	III	IV
Palkkatyö päivissä	887	744	1061	970	771	613	750	895	622	488
			1061	970	771	746 ¹⁾	972 ²⁾	895	622	488 ³⁾
Käsityö päivissä.....	887	924 ⁴⁾	(ottaen huomioon talonpoikain työn) (s. 463)							
Tuotteita markoissa 100 työpäivää kohti	372	481 ⁵⁾	(s. 463)							
Kokonaismenot käsityön osalta 100 morgenia kohti	1 065	1 064	(s. 465)							
Menot 1 työpäivää kohti	1. ²⁰	1. ⁵⁸	(s. 466)							
Työläisen vuotui- nen keskipalkka	391	458								
Tulot kutakin työ- voiman palkkauk- seen käytettyä 100 markkaa koh- ti	305	470								
Luontoissuoritusten ja rahamaksun välinen (s. 467) suhde (s. 467):			Suurtalous 7 : 6 Keskisuuri talous 24 : 6							
Työkyvyttömyys- ja vanhuusvakuutus 0. ²⁰ markkaa 0. ¹⁸ morgenia kohti			{ Pientaloudessa sitä ei ole laisinkaan (s. 469)							
Palkkatyö päivissä 100 morgenia kohti	887	744								
Työpäiviä 100 mor- genia kohti										
vakinaisia työläisiä	822	638	instmannit y.m. (s. 472)							
päiväläisiä	112	30	"vapaita työläisiä" (II)							

Pientalouksien osalta ei voida laskea. Kuitenkin on ilmeistä, että niissä on jonkin verran liikaa työvoimaa (464).

-
1) Isännän 2 poikaa korvaavat 2 työläistä täydellisesti. 2) Isännän 2 naimatonta sisarta korvaavat 2 piikaa. 3) Isännän 2 poikaa korvaavat itse vanhan isännän.	}	Yläriivi vaihtoehtoja. Alariivi vaihtoehtoja.
4) Osa töistä on nähkääs kotitaloustöitä: palvelijattaret. Se pienentää osittain erotusta. 5) Tekevät työtä paljon ahkerammin: isännän osoittama "esimerkki" kannustaa "suurempaan ahkeruuteen ja huolellisuuteen".		

			Irtaimisto (markkoissa)	Palkka- työläi- set	Schar- wer- ker ⁷²	P ä i v ä l i i s e t										
			elollinen	eloton	naimisissa olevia	naimatto- mia	23	ympäri vuoden niitto	kesällä	peruna, niitto, juurikas	25	Tulot	Menot	Voitto	Puhdas voitto	1 ha kohti
Suurtalous	I.	513. ₇₁ ha	55 954	19 270	21	8	23	6	6	—	25	53 996. ₅₇	—	15 745. ₃₀	13 745. ₅₀ ¹⁾	35. ₂₄
		lähes 50 mor- genia menee rengeille														
”	II.	362. ₅₀ ha	35 394	20 133	13	2	19	—	3	12	—	43 459. ₀₆	—	12 094. ₇₃	10 094. ₇₃ ¹⁾	31. ₂₈
”	III.	430. ₂₀ ha	18 027. ₅₀	11 545	7	5	7	—	14	—	—	23 156. ₄₆	—	6 295. ₅₃	7 483. ₁₀ ²⁾	33. ₂₆
”	IV.	125. ₀₀ ha	15 427	5 291	4	5	3	—	2	—	—	17 187. ₉₀	—	8 436. ₃₅	6 536. ₃₀ ³⁾	58. ₀₈
		1 431. ₄₁	124 802. ₆₀	56 239	Rasitukset— veropäivätyöt, pikkutyöt ja sivuansiot							Saldovoitto		Puhdas voitto		
		: 4	: 4	: 4												
		= 357. ₈₅	= 31 201	= 14 059												
Keskisuuri talous [talonpoikainen suurtiia]	I.	74. ₂₅ ha	13 933	5 303	3	2	—	—	2	—	—	12 586. ₇₄	—	7 147. ₈₆	5 431. ₈₆ ⁴⁾	80. ₄₄
	II.	57 ha	10 600	4 990	2	4	—	—	2—3	—	—	9 708. ₇₁	—	5 226. ₈₈	3 726. ₈₈ ⁵⁾	67. ₇₆
mies vanha + vaimo + 2 aikuista poikaa + tytär	III.	55. ₅ ha	9 170	3 458	—	3	—	—	3	—	—	7 433. ₂₆	+	4 649. ₁₂	3 149. ₁₂ ⁶⁾	69. ₂₀
mies + vaimo + vanhemmat	IV.	15. ₈₇₅ ha	2 923	1 545	1				2	—	—	3 181. ₃₂	+	2 419. ₀₃	1 219. ₈₇ ⁷⁾	76. ₈₁
		202. ₆₂₅ :4	36 626	15 296	Knechtin ase- mesta työtä tekevä veli saa 100 markkaa											
		= 50. ₆	9 156	3 824												
Pientalous (mies + vaimo + van- hemmat)	I. *)	7. ₁₂₅ ha	1192	754								1 292. ₀₆	+	1 184. ₈₀	184. ₈₆ ⁹⁾	25. ₉₂

mies + vaimo + aikuinen poika + aikuinen tytär	II. ¹⁰⁾	7,00 ha *	1 408	1 109	1 673,04	+	1 535,69	535,69 ¹¹⁾	76,52
(2 poikaa + tytär)	III. ¹²⁾	5,00 ha	1 059	576,80	1 135,08	+	1 059,09	159,09 ¹³⁾	31,80
(mies + vaimo + 1 aikuinen poika + 2 aikuista tytärtä)	IV.	2,875 ha	916	703	1 093,76	+	992,02	192,02 ¹⁴⁾	67,00
		22,000:4	4 570	3 148					
		=5,5	1 142	787					

- 1) 2 000 Mk Klawki vähentää korvauksena isännän tekemästä työstä.
 2) Lisäys johtomenojen pienentymisen seurauksena (maanviljelys- ja metsätalouden yhdistyminen).
 3) Korvauksena työstä, minkä ovat tehneet isäntä ja hänen kolme aikuista poikaansa, jotka ovat käyneet maatalouskouluja (397) ja antautuneet välittömästi [pontevasti, tosissaan] taloudenhoidolle, vähennetään 1 900 Mk (1 200 korvauksena isännälle ja 700 poikien osalle).

- 4) Korvauksena isäntäväen tekemästä työstä vähennetään 1 500 (mies ja vaimo) + 216 (valmon 2 sisarta).
 5) — 1 500 (mies, vaimo + 17-vuotias tytär)...
 6) — 1 500 (vaimo, tytär + 2 poikaa)... $5\,916 : 4 = 1\,479$
 7) — 1 200 (mies ja vaimo)...

- 8) Isäntä käy 20 päivää päivätöissä. Harjoittaa (samoin kuin keskisuuri talous IV) turpeen nostoa.
 9) — 1 000 ("Työvoiman arviointi" mies + vaimo + vanhemmat).
 10) Isäntä oli aikaisemmin *vaununtekijä ja tekee sen vuoksi itse kaikki tarpeelliset korjaus- ja muut työt* (430).
 11) — 1 000 (idem [2 miehestä + 2 naisesta])
 12) Omistajan henkilökohtaiseen käyttöön menevien taloustuotteiden arvo on tässä taloudessa ja pientaloudessa IV melko alhainen. Mutta tulee muistaa, että kummassakin taloudessa omistajat ja vastaavasti myös heidän kotiväkensä käyvät *uutterasti päivätöissä* saaden maksun lisäksi vielä sapuskat (435).
 13) — 900 (2 poikaa ja 1 tyttö orpojako?)
 14) — 800 [!! Sic!] [5 ihmisen osalta!!]

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. Toim.

1 000	} Ergo vähennykset isäntäväen ylläpitoon: }	* }	
1 000			Großbetrieb : 2 000—1 900 Mk.
900			Mittelbetrieb : 1 716—1 200 Mk.
800			Kleinbetrieb : 1 000— 800 Mk.
<hr/>			
3 700 : 4			
=925?			

rengin tulot = 850

Pientaloudessa ei ole työläisten vakuutusta, keskisuuressa taloudessa № I — 36.⁷⁸; II — 32.³¹; III — 24.⁶⁰ ja № IV toimihenkilöiden vakuutus 7.⁵⁴

Suurतालous I. On *pehtori*. Isäntä saapuu pääkartanostaan kerran kuukaudessa (374) — (sic! siitä 2 000 markkaa) muutamaksi päiväksi.** Kotitaloutta hoitamassa on kokenut naispuolinen töiden johtaja ja taloudenhoitajatar. Palkkamenot + konttorimenot = 1 350 + 150 markkaa + pehtorin ylläpito y.m. = 1 350. (Paitsi renkien ja päiväläisten palkkaa!). Työläisten vakuutus = 644.⁰⁴.

Suurतालous II. *Pehtori* ja kokenut naispuolinen sianhoidon valvoja. Isännän huolena vain johto ja yleinen valvonta. (Palkka 1 100, yleinen johto 100.) Työläisten vakuutus = 159.⁷⁶.

Suurतालous III — piispan maatila — on annettu hoidettavaksi vakinaista vuosipalkkaa vastaan. (Palkka = 1 800. Konttorimenot 150.) Työläisten vakuutus = 338.²⁵ markkaa.

Suurतालous IV... pitäisin oikeampana nimittää talonpoikaiseksi suurtilaksi. Työläisten vakuutus = 108.¹⁰.***

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 165. *Toim.*

** Ks. sama. *Toim.*

*** Ks. sama. *Toim.*

Sato 1 morgenia kohti sentnereissä (s. 441)

	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Vehnä	8.4	7	9.8	9.3	7	8.4	7.6	6.8	5.1	7.2	6.8	—
Ruis	10.83	10.5	10.6	7.6	8.4	10.1	8.6	7.9	6	8.0	7.3	8.4
Ohra	11.05	9.2	9.0	8.5	7.9	7.5	8.4	4.8	4.9	7.0	7.7	—
Kaura	9.08	7.3	8.6	9.0	8.3	9.3	9.0	7.3	5.0	8.7	8.3	10.0
Herne	9.49	—	7.2	7.4	—	6.7	9.0	7.5	—	7.6	—	10.8
Peruna	84	62	50	55	57	53	69	40	38	32	50	50
Rehjuurikas	225	200	135	200	200	200	125	100	70	100	200	100
Pellava	—	—	—	—	5 Stein	—	—	6 Stein	6 ¹ / ₂ Stein	—	8 Stein	8

Suurtaalous	Keskisuuri- taalous	Pien- taalous			Suurtaalous	Keskisuuri- taalous	Pien- taalous	
8.7	7.3	6.4	=	Vehnä	=	34.7	29.8	<u>19.1</u>
9.9	8.7	7.7	=	Ruis	=	39.5	35.0	29.7
9.4	7.1	6.5	=	Ohra	=	37.7	28.6	<u>19.6</u>
8.5	8.7	8.0	=	Kaura	=	34.0	33.9	32.0
8.0	7.7	9.2	=	Herne	=	<u>24.1</u>	<u>23.2</u>	<u>18.4</u>
63	55	42	=	Peruna	=	251	219	170
190	156	117	=	Rehjuurikas	=	760	625	470
—	5.5	7.5*	=	Pellava	=	—	<u>11</u>	<u>22.5</u>

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 160. *Toim.*

Ravinto yhtä perheenjäsentä kohti *) (Omassa taloudessa käytettävien tuotteiden määrä)
(s. 453)

xx	Suurtalous				Keskisuuri talous				Pientalous			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Henkilö- luku	—	5 ¹⁾	—	6 ²⁾	8	6	5	5	4	5	3	5
1 henkilöä kohti <i>mar-</i> <i>koissa</i>	—	269	—	185	240	222 ²⁾	252	159 ²⁾	136	142	163	97
(Minun laskema)	Keskimääräinen 227				218				135			

1) Pehtori, taloudenhoitajatar, naispuolinen töiden johtaja ja 2 kotitaloutta hoitavaa palvelijataria.

2) 2 alle 10-vuotiasta lasta = "yksi aikuinen"

3) $1\ 108.28 : 6 = 185$. Mies + vaimo + 3 poikaa + ?

Suurtalous IV ostaa muualta jopa voitakin. Edelleen meidän on otettava huomioon, että mitä suurempi on talous, sitä enemmän se tavallisesti ostaa elintarvikkeita muualta (453).*

Keskisuuri talous käyttää hyvin paljon, enemmän kuin edellyttää "keskimääräinen järkiperäinen ruokailu".

Mielenkiintoinen on Klawkin yritys (typerä) silottaa tätä erotusta:

Olettakaamme kuitenkin, että pientaloudet voivat kohottaa käteisiä tulojaan ainoastaan tietyn alikulutuksen perustalla. Korjataksemme tämän seikan otamme kulutuksen 1 henkilöä kohti 170 markaksi vuodessa (?? miksei 218—227?), jota summaa tulee pitää pikemminkin yliarvioituna kuin aliarvioituna, kun otamme huomioon, että tässä kuuluvat arviolaskuun vain omasta taloudesta otetut elintarvikkeet. Jos me yksinomaan ylläesitetyn taulukon numero-

*) Luontoistaloudellisesta kulutuksesta on vähennetty palveluskunnan elintarvikkeet ja esimerkiksi pellava. Muut summat jaetaan henkilöluvun mukaan.

tietoja lähtökohtana pitäen laskemme pientalouden keski-kooksi 20—25 morgenia ja taloudenhoitoon osallistuvien perheenjäsenten lukumäärän 4 henkilöksi, tekisi kulutus keskimäärin 135 markkaa henkeä kohti. Tähän lukuun verrattuna oletettu 170 markkaa käsittävä kulutus yhtä ihmistä kohti tekee plus 35 markkaa, mutta kun on 4 ihmistä, 140 markkaa. Kun se jaetaan 20—25 morgenin kesken, saadaan yhtä morgenia kohti 6—7 markkaa. Se merkitsee, että tässä tarkoituksessa pitäisi jättää markkinat vaille tuotteita tämän summan arvosta. Pientalous saisi siis vain 29—30 markkaa puhdasta tuloa 1 morgenia kohti ja olisi silloin yhtäläinen kuin keskisuuri talous; mutta suurtalouteen verrattuna se olisi kuitenkin vielä voitolla.*

Ottakaamme 170 asemesta 218 markkaa — 135 = 83; 4+5+3+5=17; 17 : 4 = 4¹/₄; 83×4.25 = 351.15; 351 : 20 = 17.5 markkaa; 351 : 25 = 14.4; 14.4 + 17.5 = 31.9; 31.9 : 2 = 15.9.

Siis morgenia kohti 14¹/₂—17¹/₂ markkaa keskiarvo 15.9

{36—14.5=21.5; 36—17.5=18.5} 36—15.9=20.1

	Suurtalous	Keskisuuri talous	Pientalous
Tulot myynnistä	25	29	20.1

S. 464: Pientaloudet ovat vastustuskykyisimpiä.

Pientalonpoika voi arvioida... käytettävän työvoiman... suhteellisesti halvemman hinnan mukaan, sillä se on hänen omaa voimaansa, kun sitä vastoin suurtalonpoika ja kartanonomistaja ovat riippuvaisia yleisistä palkkaehdoista ja heidän pitää ottaa suuremmassa tai pienemmässä määrässä huomioon työläisten vaatimukset. Pientalonpoika pystyy niin ikään pienentämään enemmän kuin suurtalonpoika ja ennen kaikkea enemmän kuin kartanonomistaja yrityksen johtamiseen menevää osaa, yrittäjänvoittoa, sillä kriittisinä aikoina hän kykenee rajoittamaan suuresti (sic!) kotitalousmenojaan.

Pulan aikana se on pientalouden etuisuus. ... Työläisten ravinto talonpoikaistaloissa on epäilemättä parempaa kuin kartanonomistajain luona (467).**

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 166. Toim.

** Ks. sama, s. 164. Toim.

Työläiset tulevat kalliimmiksi, mutta tuottavat enemmän. (Poikkeus: suurtalous IV — pikemminkin — talonpoikainen suurtalous.)

	paikka Scharwerkerille ⁷³
Tulot: instmannin perhe (suurtalous I) = 799—120=679 mk	
.. deputerantin ⁷³ perhe (suurtalous I) = 704— 60=644	
.. instmannin perhe suurtalous II = 929—120=809	
.. deputerantin perhe suurtalous II = 658— 60=598	
.. instmannin perhe suurtalous III = 779— 89=690	
.. IV = 861— 75=786	
Keskisuuri talous II (instmannin perhe) = 737— 30=707	
Keskisuuri talous I = sama.	
Jos taas Scharwerker — omia lapsia, niin instmannin perheen tulot = 800—900 mk (s. 475)	
deputerantin = 600—700 mk	
(perheenjäsenten lukumäärää ei ole osoitettu missään!)	

Niinpä siis instmann menee mieluummin isännän — talonpojan — palvelukseen muun kuin suuremman maksun vuoksi. Syy: kuulemma enemmän vapaata aikaa, voi käydä päivätöissäkin (!?) (s. 476).

Sellaiset instmannit ostavat, kun hyvin käy, muutaman morgenin maata säästöillään (säästetty palkkarahoista). He joutuvat raha-asiajn kannalta suurimmaksi osaksi huonompaan asemaan; he tietävät sen itsekin, mutta heitä houkuttelee vapaampi asema (476). Monet — eivätkä läheskään huonoimmat — siirtyvät kaupunkiin.

Nykyajan agraaripolitiikan tärkeimpänä tehtävänä — jotta saataisiin ratkaistuksi kysymys maalais-työläisistä idässä — on kannustaa kyvykkäimpiä työläisiä asettumaan vakinaisille asuinpaikoille antamalla heille mahdollisuus ellei ensimmäisessä, niin vaikkapa toisessa sukupolvessa hankkia palstan maata omaisuudekseen (476).*

S. 477 Klawki selittää, että talonpojan on helpompi hankkia työläisiä. Mutta työläisten hankintakysymys käy talonpojankin kohdalta *yhä kärkevämmäksi*. Talonpojat valitsevat, että on vaikea saada työläisiä, varsinkin piikoja.

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 167. Toim.

Lopullinen ver-

<i>I morgenia kohti markoissa</i>	Suurtalous			
	I	II	III	IV
1) Kaikkiaan tuloja	35. ⁰⁵	33. ⁶⁸	25. ⁸⁰	38. ¹⁸
2) Kaikkiaan menoja	26. ²⁴	25. ⁸⁶	17. ⁴⁶	23. ⁶⁶
Puhdas tulo morg. kohti	8. ⁸¹	7. ⁸²	8. ³⁴	14. ⁵²
" " ha "	35. ²⁴	31. ²⁸	33. ³⁶	58. ⁰⁸

Keskimäärin *morgenilla*9.⁸⁷

Keskimäärin: 1) 33.¹⁸—44.¹⁸—64.²⁴ Omituista, että tämä
 2) 23.³⁰—27.⁰³—51.⁶⁶
 9.⁸⁸ 17.¹⁵ 12.⁵⁸

K. Klawkin laskelmia *vastaan*.

- 1) hän katsoi hinnat samanlaisiksi (s. 3)*. Mutta suurtaloudet
- 2) hän alentaa oikein arvioissaan perheen työvoiman arvoa
- 3) hän ei ota laskuissa huomioon keskisuudessa ja pientalou (asentavat putket itse) y.m.
- 4) Oman talouden tuotteiden käyttö ravintona vähenee puuttuu))* (9—10)*. (Samaan: pientalouksien palkkatyö: sille!! Klawkin mietteet siitä ss. 1 ja 2, ss. 5, 10)*.
- 5) *Keskisuuren* talouden työläiset tekevät työtä voimaperäi kuin *suurtaloudessa*.
- 6) *Suurtaloudella* suuremmat menot työkyvyttömyys- ja tekoiset lannoitteet, väkirehut, salaojitus).
- 7) *Keskisuudessa* taloudessa ei oteta lainkaan lukuun las

* Käsikirjoituksen sivuilla olevat viitteet ovat vastaavasti tämän osan seuran ss. 7 ja 8 — ss. 128—130; s. 5 — ss. 125—126; s. 2 — s. 120; s. 5 — s. 126; s. 1 — s. 119; s. 135; s. 1 — ss. 118—119; s. 2 — ss. 119—120; s. 5 — ss. 124—125; s. 10 — s. 134; s. 6 —

taus: (S. 483)

Keskisuuri talous				Pientalous							
I	II	III	IV	I	II	III	IV				
46. ⁶¹	44. ¹⁴	40. ⁸³	50. ⁰⁹	45. ³⁴	59. ⁷⁸	56. ⁷⁵	95. ¹⁰				
26. ⁵⁰	27. ²⁰	23. ⁵³	30. ⁸⁸	38. ⁸⁶	40. ⁶⁵	48. ⁸⁰	78. ³⁵				
20. ¹¹	16. ⁹⁴	17. ³⁰	19. ²¹	6. ⁴⁸	19. ¹³	7. ⁹⁵	16. ⁷⁵				
80. ⁴⁴	67. ⁷⁶	69. ²⁰	76. ⁸⁴	25. ⁹²	76. ⁵²	31. ⁸⁰	67. ⁰⁰				
18. ³⁹				Vrt. Bulgakov, I 58				12. ⁵⁸ Mk			

laskelma (minun) eroaa jonkin verran Klawkin numeroista!

saavat enemmän (ss. 3—4, s. 5)*

suurtaloudesta keskisuureen ja pientalouteen (ss. 7 ja 8)*

dessa tehtäviä korjaustöitä (s. 5)*, salaojitusta (ss. 2 ja 5)*

suurtaloudesta pientalouteen (ss. 1, 2, 4 lopussa (*matto* s. 3 ylhäällä, s. 7, s. 11 kannattaa maan antamista työläi-

semmin (s. 6 huomautus 5)* (ja saavat enemmän: s. 11)*

vanhuusvakuutukseen ja maatalouden parantamiseen (keino-

kuissa *valvontatyötä*.)

villa sivuilla: käsikirjoitus, s. 3 — tämä osa, s. 122; ss. 3—4 — ss. 122—123; s. 5—s. 125; s. 2 — s. 119; s. 4 — s. 123; ss. 9—10 — ss. 133—134; s. 3 — s. 121; s. 7 — ss. 128—130; s. 11 — s. 127; s. 11—s. 135. *Toim.*

Klawkin esittämät tiedot ovat varsin epätarkkoja: hyvin paljon aukkoja. Esimerkiksi ei ole lainkaan tietoja karjan rehusta. *Kokonaissatoa* ei ole jaettu eri tarpeisiin: kylvö, karjan rehu, kulutus, myynti.

Näiden aukkojen täyttämisen lienee tuskin mahdollista.

Esimerkiksi suurtalous I. Kaikkiaan 513.⁷¹ ha
(siis — 2 054.⁸⁴ morgenia)
Viljelty maatalousmaa = 1 540 morgenia
(s. 375 ja s. 382). 514.⁸⁴ morgenia

Peltoviljelmät ja kylvöniityt	Morgenia		Morgenia
Vehnä		<i>metsää</i>	= 449. ⁸⁴
Syysruis.....			
Kevätruis	— 14	joutomaata	= 2. ⁸⁸
Ohra.....	— 22	lammikkoja	= 20. ⁸⁸
Kaura.....	—180	teitä	= 15. ⁰⁴
Herne.....	— 42		<u>38.⁸⁰</u>
Virna.....	— 33		<u>488.⁶⁴</u>
Peruna	— 42	<i>puutarhoja</i>	25. ⁹⁶ +
Valkojuurikas	— 22		<u>514.⁶⁰</u>
Lupiini	— 33		
Apila ja timotei	—540		
	<u>1 252</u>		
"Deputaatti" -maata ⁷⁴ noin	50 (todennäköisesti: 53. ⁸⁴)		
	<u>1 302</u>		1 305. ⁸⁴
Niittyä	123		123. ⁴⁸
	<u>1 425</u>		1 429. ³²
Parhaita laitumia (?)	=110. ⁹²		110. ⁹² — 2 054. ⁸⁴
	<u>1 535.⁹²</u>		<u>1 540.²⁴</u>
Puutarhoja	25. ⁷⁹		514. ⁸⁰

	ha	morgenia
tiet ja pihamaat.....	3. ⁷⁶	
lammikot	5. ²²	
peltomaa	326. ⁴⁶	= 1 305. ⁸⁴
niityt	30. ⁸⁷	= 123. ⁴⁸
parhaat laitumet.....	27. ⁷³	= 110. ⁹²
metsä	112. ⁴⁶	
puutarhat	6. ⁴⁹	
jouto- ja savimaa	0. ⁷²	
	<u>513.⁷¹</u>	

Koska K. Klawki esittää sekä myytävät että talou-
dessa käytettävät tuotteet *vain* rahassa, pitäisi 1) mää-
rittää kokonaissato kertomalla jokainen morgeniluku
kunkin viljalajin osalta keskisadolla; 2) vähentää kylvö;
3) kertoa erotus keskihinnolla (mutta näitä hintoja ei
ole esitetty kaikkien tuotteiden osalta); 4) vähentää
myytyt tuotteet j.n.e. Edelleen, koska karjaa ei ole muun-
nettu samaksi yksiköksi, *ei kuitenkaan voida* määrittää
lukumäärällisesti, kuinka hyvin karjaa ruokitaan.

Kaikki sellaiset laskelmat ovat siis *hyödyttömiä*.

Vertaa *Brasen* kirjoitusta*, erikoisesti ss. 292 ja
297—298.

*Kirjoitettu kesä—
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. tätä osaa, ss. 140—148. *Toim.*

BRASE JA MUUT ⁷⁵

a.

BRASEN "TUTKIELMA MAATILOJEN VELKAANTUNEISUUDEN
VAIKUTUKSESTA NIIDEN TALOUDENHOITTOON"
ARTIKKELISSA ESITETTYJEN TIETOJEN ERITTELYÄ

Thiel's Jahrbücher. 28. Band (1899).

Dr. Brase. Untersuchungen über den Einfluss der Verschuldung ländlicher Besitztümer auf deren Bewirtschaftung. (S. 253—310.)

Tutkittavana olivat "Liegnitzin hallintopiirikunnan erään alueen" (*Ala-Sleesia*) kartanonomistajain (17) ja talonpoikain (34) taloudet.

Artikkelin kirjoittaja luettelee kaikki nämä taloudet, muttei tee loppuyhteenvetoa. 17 kartanonomistajaa, kullakin 75—924 ha (9:llä 200—500 ha; 1:llä alle 100 ha, nimitäin 75, 1:llä 127 ha; 1:llä 924; 1:llä 819). Kunkin talouden osalta on osoitettu vain ha-määrä (ja maalajin mukaan), karjan määrä, arviohinta ja velkaantuneisuus ("vuoden 1896 tutkimuksen mukaan").

17:stä 2 ei ole velkaantunut lainkaan (204 ja 333 ha); 2 yli 100% arvosta (105 ja 104%); 1 90—100%; 3 80—90%; 2 70—80%; 2 60—70%; 1 50—60%; 2 40—50%; 1 30—40%.

Talonpojista 5 ei ole velkaantunut. $\left. \begin{array}{l} 1:llä 7 \text{ ha} \\ 7:llä 10\text{--}20 \text{ ha} \\ \text{muilla} \\ 20\text{--}110 \text{ ha} \end{array} \right\}$

2	10%:iin arviohinnasta
5	10—20
7	20—30
3	30—40
5	40—50
3	50—60
3	60—70
1	70—80

34

”Velkaantumattomina” kirjoittaja pitää niitä, 1) joilla ei ole hypoteekkiavelkoja; 2) joilla on hypoteekkiavelkoja, mutta pääomat eivät ole pienemmät; 3) joiden velkaantuneisuus on mitätöntä (ss. 262—263).

Seikkaperäinen kuvaus *talouksista* (kartanonomistajain taloudet on merkitty latinalaisin pikkukirjaimin: a—r)

a) 205 ha. Mainio talous: (8 hevosta + 14 härkää + 106 nautaa) alueen ”helmi”. (Velkaantuneisuus = 87% arvosta.) Erittäin runsaat sadot, viljelys korkeaa tasoa. ”Maaperä on saatettu tähän kuntoon vasta vähitellen salaojittamalla systemaattisesti, lannoittamalla runsaasti, möyhentämällä syvälti ja käyttämällä peltoa vaalien, muokkaamalla sen kunnollisesti ja oikeaan aikaan, harjoittamalla rivi- ja vakoviljelystä” (264. s.).

Kaikki rakennukset ovat massiivisia — ”täällä on sijoitettu tavattoman suuria pääomia”. ”Poikkeuksetta koko karja on erittäin hyvin ruokittua.”

Kaikenlaisia koneita. Järkiperäinen vuoroviljelyjärjestelmä, lannoitteiden käyttö erittäin runsasta (lantaa ja keinotekoisia lannoitteita).

”Kalliit uudisrakennukset nielevät kaikkinaisen korun.”

b) 301 ha; velkaantuneisuus-% 46.3%.

Maata on parannettu monivuotisella viljelyksellä, raihattu kivet y.m., lisätty suuri määrä kalkkia.

Rakennukset hyviä, kaikki massiivisia, tulleet maksamaan 170 000 markkaa.

Koko karja (10 hevosta + 26 vetohärkää + 100 nautaa + 400 lammasta) ruokitaan ja hoidetaan järkiperäisesti.

Kaikenlaisia koneita (ei ole lueteltu).

Lanta säilytetään hyvin. Ostetaan keinotekoista lannoitetta.

Kyntösyvyys 17—20 senttimetriä (juurikas: 30—35 senttimetriä). Riviviljelys.

c) 758 ha. (Karja: 26 hevosta + 54 vetohärkää + 220 nautaa + 900 lammasta.) Velkaantuneisuus = 76,9% arvosta. Samoin kuin *a* ja *b* c:kin on mallitalous.

Maa, rakennukset ja karja — oikein hyviä. Koneita.

"Navetta- (karjan-) lanta säilytetään mitä parhaimmalla tavalla." Ostetaan 20 000 kiloa Chilen salpietaria + 30 000 ammoniakki-superfosfaattia + 3 000 — 4 000 kiloa kainiittia.

Kyntö syvää; riviviljelys; niittyjen kastelu; sadot erittäin runsaita.

d, e, f— eivät ole mallitalouksia, mutta "järkiperaisiä".

d) (75 ha) systemaattisesti salaojitettu. Vahvasti lannoitettu. Keinotekoisia lannoitteita. Kyntö syvää. Rivi- ja vakoviljely.

e) (229 ha). Salaojitus pantu alulle. Rakennukset massiivisia, osittain uusia. Karjaa ruokitaan hyvin. Keinotekoisia lannoitteita (10 000 kiloa Chilen salpietaria; 25 000 superfosfaattia; 50 000 kiloa kalisuolaa + kalkkia).

Kyntösyvyys 12—17 senttimetriä, perunaa varten 20—25 senttimetriä, juurikasta varten vieläkin syvempi.

f: salaojitettu. Kyntö syvää j.n.e. "Rakennusten ja niiden kunnossapidon hyväksi tehdään pikemminkin liian paljon kuin liian vähän" (272).

Karjan ruokinta erittäin hyvää. 8 litraa maitoa päivässä lehmää kohti.

Keinotekoisia lannoitteita 5 000—6 000 markan arvosta vuodessa (15 000 kiloa Chilen salpietaria, 30 000—40 000 superfosfaattia, 50 000 kiloa kainiittia).

g (819 ha). Rakennukset hyviä. Tallit osittain uusia. Salaojitettu.

Maitoa 3 000 litraa lehmää kohti (vuodessa).

Koko karja paraslaatuista. Rehu hyvää.

Keinotekoisia lannoitteita. Koneita. Kyntö syvää.

h (693 ha) — salaojitus. Hyvä lannoitus. Rakennukset massiivisia, osittain uusia.

Karjaa ruokitaan hyvin. Ostetaan väkirehua.

Keinotekoisia lannoitteita. Kyntö syvää.

i (527 ha). Rakennukset massiivisia, hyvässä kunnossa. Karjaa ruokitaan hyvin. Koneita. Kyntö syvää. Keinotekoisia lannoitteita.

k (445 ha). (Velkaantuneisuus 95,7%.) Hoitaa taloutta "yksinkertaisesti". Rakennukset "ränsistyneitä", olkikat-
toisia.

Kyntö syvää, 12—17 senttimetriä. Riviviljelys.

Isäntä elää varsin vaatimattomissa oloissa.

Ei osteta keinotekoisia lannoitteita eikä rehua. Hevo-
set huonokuntoisia (voimaperäisestä ruokinnasta huoli-
matta).

l (347 ha). Velkaantuneisuus 42,3%. (On otettu käyt-
töön riviviljelys, käytetään keinotekoisia lannoitteita, os-
tetaan väkirehua, on otettu käyttöön höyryvoimalla käy-
viä koneita, mutta tulos on ollut kielteinen.)

Palataan "laajaperäiseen" talouteen: keinotekoisia lan-
noitteita ja rehua ostetaan mahdollisimman vähän.

Karjaa ruokitaan yksinkertaisemmin. Maitoa 5 litraa
päivässä lehmää kohti.

m (924 ha, 750 ha metsää). Pääasiallisesti metsäta-
loutta. Taloudenhoito yksinkertaista, halpaa.

n (572 ha) {tavattomasti velkaantunut}. Epäsuotui-
sat olot. Vuoden 1872 salaojitus *joutunut rappiolle*.
Uutta varten ei ole varoja. Maasta on maksettu hirveä
hintaa.

Kaikki rakennukset ovat massiivisia, mutta työläisille
tarkoitettu talo — vanha olkikattoinen savimaja. On koneita,
osittain käyttökeltottomia, rehusta on puutetta, maa-
perä laihaa — yleensä kaikki huonosti.

o (281 ha). Uudet tallit. 6—8 litraa maitoa päivässä.

Keinotekoisia lannoitteita. Karjaa ruokitaan voimape-
räisesti.

”Karjan voimaperäisen ruokinnan ansiosta saadaan lantaa; se jää lojumaan navettaan lantakouruihin aina siihen saakka, kunnes viedään pellolle, ja säilytetään järkipäristä kainiitin ja superfosfaatin avulla. Kuivikkeina käytetään yksinomaan rukiin- tai vehnänolkia eikä niin kuin aikaisemmin kanervaa, metsänpuiden y.m. lehtiä” (286—287).

Kyntö 17—20 senttimetriä. Riviviljelys.

p (127 ha). Ostettu äärettömän kalliilla hinnalla. Velkaantuneisuus 57%.

Uusi omistaja ostaa enemmän keinotekoisia lannoitteita ja rehua, parempia koneita j.n.e.

q (204 ha) (kun kysymyksessä on tällainen maa, taloutta hoidetaan liian kalliisti; ”loistokartano”, ”tehdään kaikki parhaimmalla tavalla teknillisessä, muttei taloudellisessa suhteessa”).

Rakennukset massiivisia, tallit holvikattoisia ja niissä on lantala. Ostetaan rehua.

Koneita — pikemminkin liian paljon.

Talous intensiivistä. Keinotekoisia lannoitteita.

	kiloa
	120 000 kainiittia
35—40 000	tuomaskuonaa
	5 000 superfosfaattia
	5 000 ammoniakkia
	2 500 Chilen salpietaria

r (333 ha). Rakennukset massiivisia.

Navetat holvittomia, niistä pidetään hyvää huolta.

Työläisten asumukset uusia.

Eloton irtaimisto vaatimatonta. Kynnön syvyys 12—17 senttimetriä.

Niittyjen kastelu.

Talonpoikaistalouksia ei ole lueteltu erikseen.

”Suur- ja keskisuuret talonpojat hoitavat tavallisesti taloutta paremmin, intensiivisemmin kuin pientalonpojat, suuret puutarhanviljelijät (Großgärtner) ja kääpiöpalstojen omistajat” (292):

kyntö syvempää (lehmät heikkoja)

riviviljelys

ostetaan keinotekoisia lannoitteita ja rehua.

”Kun talonpoikaistalouksien satoisuus jää jälkeen kar-
tanonomistajain tilojen valtaosan satoisuudesta, niin se
riippuu ennen kaikkea pienen ja keskisuuren maanomistuk-
sen omalaatuisuudesta. Talonpoika kyntää 5 tai 8 sentti-
metriä matalampaan säälien nuoria hevosiaan, jotka hän
haluaa myydä edullisesti. Yleensä hän osaa säästää kar-
jaansa paljon enemmän kuin palkatut rengit tavallisesti
säästävät. Hän ei voi hankkia kutakin eri tarkoitusta var-
ten erikoista kalustoa, parantaa loputtomiin viljelysmene-
telmiä, suorittaa pitkällisiä kokeiluja lannoituksen ja vil-
jelyn alalla eikä paljoa muuta” (292).

Talonpoika yrittää hoitaa talouttaan paremmin ja ottaa
käyttöön keinoitekoisia lannoitteita ja rehutarpeita, koneita.

”Talonpoika on tullut jo aikoja sitten vakuuttuneeksi
syväkynnön ja oikea-aikaisen maanmuokkauksen tärkey-
destä, arvokkaiden kylvösiemenlajien oikean valinnan ja
navettalannan säilyttämisen välttämättömyydestä ja pal-
josta muusta sellaisesta. Ellei hän kuitenkaan poista kor-
jattavissa olevia puutteita ja menettelee niin muodoin vas-
toin vakaumuksiaan tai hänen on pakko menetellä siten,
syynä on tavallisesti se, ettei hänellä ole kylliksi pääomaa
sitä varten” (293).

Rakennukset ovat ”miltei kaikkiialla” massiivisia ja
hyvässä kunnossa. Karjaa ruokitaan hyvin.

Tämä on ensimmäinen ryhmä talonpoikaistalouksia, 12
(piirikunnan pääkaupungista (Kreisstadt) etelään) 34:stä
(№ 1—11 ja № 18)

№ 18 = 110 ha

Toinen ryhmä 22 (pohjoiseen) 34:stä (näistä 22:sta:
neljä 10—20 ha; yksitoista 20—50 ha; seitsemän 50—
95 ha). Maa *märkää* hiekkaa, kärsii pysyvästä kosteudesta.
Kynnön syvyys 10—13 senttimetriä.

”*Alkeellista puusahraa vetää pieni loppuun ajettu
hevonen tai heikkovoimainen puolinälkäinen lehmä-
valjakko.*” (296).

Liian suuret viljakasviviljelykset... *oljet lyhyitä, kor-
ret ohuita, tähkät tyhjiä ja jyvät litteitä... Karjaa on
tavallisesti enemmän kuin niukat rehuvarat antavat
myöten. Usein on puutetta rehusta ja kuivikkeista...* NB
Talvisin tätä lukuista karjaa ruokitaan jotenkuten
oljilla, akanoilla, ruumenilla, vähän juurikkailla ja

mädällä heinällä. Rehua on kaikkina aikoina täpärästi ja se on laadultaan huonoa, eräin paikoin juomavesi, jossa on paljon rautaa, on karjan terveydelle vahingollista. *Siitä syystä karja on pienikasvuista, laihaa, karheakarvaista, ellei se suorastaan menehdy ja näe nälkää ahtaassa ja pimeässä navetassa.* Siksi ei voida vaatia sen oikeaa hyväksikäyttöä eikä toivoa saatavan paljon hyvää lantaa.

"Kaikki viljelyskasvit lannoitetaan, mutta mitättömässä määrässä. Tätä vähäistä ja riittämättöntä lannoitusta ei voida täydentää... ostamalla *kainiittia.* On kohtuutonta vaatia sairaalta mieheltä työkyntöisyyttä. *Paitsi välttämättömiä varoja* puuttuu opastusta ja kokemusta. Talonpoika ei käytä milloinkaan kalkkia, vihantalantaa vain erinäisissä tapauksissa... (297). *Pellon muokkaus on äärettömän alkeellista* ja siitä huolimatta vaivalloista; koottu lanta hajotetaan, $\frac{2}{3}$ tai $\frac{3}{4}$ siemenistä kylvetään käsin, sitten kynnetään ja sen jälkeen kylvetään loput $\frac{1}{3}$ tai $\frac{1}{4}$ siemenistä maan pinnalle ja karhitaan omatekoisella karhilla. Ruista kylvetään aika ajoin, silloin tällöin, koska puuttuu tarpeellista lannoitetta. *Siementen vaihto olisi tietenkin edullista, mutta se ja paljon muutakin jää tekemättä pääoman puutteessa.* Talonpoika karttaa periaatteessa kaikkea, *mikä maksaa rahaa,* jos hän haluaa elää edelleen. Hän pui vanhaan tapaan viljansa *varstalla, viskaa sen käsin tai seuloo seulalla kaikki roskat.* Hiljattain muutamat paremmassa asemassa olevat omistajat hankkivat itselleen pienen hevostiettopuimakoneen. Oljet käytetään ennen kaikkea rehuna, silloin kun ne sopisivat paremmin (pääasiallisesti) eläinten kuivikkeiksi. Sitten täytyy tehdä heinä- ja olkisilppua, kattaa oljilla peruna- tai juurikassäiliö, korjata keho olkikatto, sekoittaa olkiin hiukan heinää, jotta sitä riittäisi mahdollisimman pitkäksi aikaa, niin että sadon ollessa huono olkia ei jää ollenkaan kuivikkeiksi tai jää mitättömän vähän. Käy niin, että tavanomaisesta puunlehtien käytöstä tulee yleinen sääntö. Kuivikkeiksi ei anneta enää silppua, vaan yksinomaan havuja, joita tavallisesti kootaan joka vuosi metsästä. Tämä vuorostaan johtaa siihen, että harvalukuiset paljaalla hiekkamaalla kasvavat männyt alkavat kovasti

surkastua ja silloin, kun lukemattomia kertoja korjattu, ränsistyneet rakennukset uhkaavat hajota lopullisesti, ei riitä rakennuspuuta, vaikka on laajat metsät. Rahakkaammatkaan omistajat eivät kykene pystyttämään uusia rakennuksia. On puute mukulakivestä, sorasta, savesta, rakennuspuusta ja lopuksi nimenomaan *rahasta... Kaikkea on niukasti*. Tämän murheel-lisen seudun *surkuteltava maanomistaja* vaivaa itseään ja tekee työtä aamuvarhaasta iltamyöhään, päivästä toiseen *perheensä* kanssa, *joka on usein suuri*; hänen känsäinen kouransa ja laihat kasvonsa ovat todisteena *vain raskaasta ainaisesta raatamisesta*. Hän kamppailee kaikkea muuta kuin kadehdittavan toimeentulonsa puolesta, kamppailee murhetta ja huolia vastaan ja *tulee jotenkuten toimeen*; hän *ponnistaa kaikin voimin* hankkiakseen *niin kauan kuin suinkin on mahdollista* erääntyneiden korkojen ja *verojen* maksamista varten ja pelkää kuitenkin sortuvansa. Perinpohjaisiin *parannuksiin hänellä ei ole lainkaan varoja*; kuitenkin *vain ne* voisivat auttaa häntä ja johtaa siihen, että luonnostaan niin köyhä maatilkkku tulisi taatusti tuottoisaksi ja voisi ruokkia paremmin isäntänsä” (298)

— ilahduttavana poikkeuksena näistä toisen ryhmän 22 tilasta on ainoastaan kylänvanhimman tila R:ssä (№ 18: 110 ha, 43 nautaa, 4 sikaa + 6 hevosta, velka 50.3^o/o, sitä suurempi velkaantuneisuus vain kolmella talonpojalla näistä 22:sta).

Herra R. korjaa viljaa keskimäärin 2—3 kertaa, perunaa 3—4 kertaa, juurikasta 6—8 kertaa enemmän kuin kaikki muut R:n omistajat, jotka hoitavat taloutta vanhaan tapaan ja jotka velkaantuneisuutensa vuoksi eivät voi ja joiden ei pidäkään hoitaa sitä muutoin. Herra R. viljelee sellaisia kasveja, joita hänen naapurinsa eivät voi liittää *menestyksellisesti viljelykiertoonsa*, koska heidän maansa on *vailla tarpeellista muokkausta ja lannoitusta...* Hän (herra R.) on maksanut tilastaan käteisellä ja hänellä on käytettävissään *p ä ä o m a a*. Pääoma ja työ ovat johtaneet niin mainioihin tuloksiin. Sama talonpoika ei olisi milloinkaan kyennyt luomaan ”keidasta erämaahan”, ellei hänellä kaikissa ponnistuksissaan olisi ollut rahallista tukea ehdotmana edellytyksenä (300).

Hänellä — ”*kuiva hiekka*” otetaan vähitellen viljelykseen (vihantalannoitus). Kainiittia y.m. hän käyttää ”laajassa mitassa”, *harjoittaa riviiviljelystä,ei ole oljenpuutetta, uudet karjanavetat....* erilaisia koneita.... Karja on hyvin ruokittua.... Navetta on rakennettu hyvin, se on tilava ja valoisa..... Karjalla on puhtaat ja kuivat makuusijat (299) j.n.e., se antaa paljon hyvää lantaa j.n.e. j.n.e.

Pitää palkollisia...

(Lopuksi artikkelin kirjoittaja väittää lujasti sitä vastaan, että velat myötävaikuttavat talouden parempaan hoitoon. Velat muka päinvastoin masentavat j.n.e. Taloutta varten tarvitaan pääomaa, esimerkkejä rikkaista pääomaa omaavista talonpojista, kauppiaista, entisestä poliisista j.n.e. j.n.e.)

Sato kiloissa 1 ha:lta:						
	vehnä	ruis	ohra	kaura	peruna	rehujuurikas
<i>Kartanonomistajilla</i>	1000—2800	600—2200	1200—3000	600—2800	10—21 tuh.	20—80 tuh.
<i>Talonpojilla</i>	400—1800	300—1400	250—2000	450—1800	4 $\frac{1}{2}$ —14 tuh.	4—52 tuh.

b.

BIBLIOGRAFISIA HUOMAUTUKSIA JA ANNOTAATIOITA KIRJOISTA

Dr. Michael *Hainisch*: ”Die Zukunft der Deutsch-Oesterreicher”. Eine statistischvolkswirtschaftliche Studie. (Wien 1892.) S.S. 165.*

Tilastoa siinä on itse asiassa nähtävästi hyvin vähän, mutta taitaa olla yhtä ja toista talonpoikaiston velkaantuneisuudesta ja talonpoikaistalouden tuhoutumisesta *raha*-talouden vaikutuksesta: IV osa (ss. 114—153): ”Talonpoikaiston hädänalainen asema j.n.e.”

Dr. Carl von *Grabmayr* (Landtagsabgeordneter in Meran). Schuldnoth und Agrarreform. Eine agrarpolitische

* Tri Michael *Hainisch*: ”Itävallan saksalaisten tulevaisuus”. Taloustilastollinen tutkielma. [Wien 1892.] S. 165. *Toim.*

Skizze mit besonderer Berücksichtigung Tirols. Meran 1894. (S. S. 211).*

{ Velkaan-
tunei-
suuden
kasvua
osoitta-
vat
yleiset
numerot }

S a m a. Die Agrarreform im Tiroler Landtag. Meran 1896. (S. S. 157).**

Statistische Monatsschrift. Wien 1901, Neue Folge, VI. Jahrgang (der ganzen Reihe 27. Jahrgang).

(*Alfred Hölder*, k. u. k. Hof- und Universitätsbuchhändler. Wien I. Rothenthurmstrasse. 13).***

samaten hänen Verlagissa

"*Sociale Rundschau*", herausgegeben vom k. k. arbeitsstatistischen Amte. Kuukausijulkaisu; vuodessa 2 K. = 2 Mk. Einzelne Hefte = 20 H. = 30 Pf.****

*Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* *Tri Carl von Grabmayr* (Meranin maapäivien edustaja). Velkataakka ja agraarireformi. Agraaripoliittinen katsaus, jossa huomioidaan erikokoisesti Tirolin asema. Meran 1894. (S. 211.) *Toim.*

** *S a m a.* Agraarireformi Tirolin maapäivillä. Meran 1896. (S. 157.) *Toim.*

*** Tilastollinen kuukausilehti. Wien 1901, uusi sarja, VI vuosikerta (koko sarjan 27. vuosikerta).

(*Alfred Hölder*, keisarin ja kuninkaan hovin ja yliopiston kirjakauppias. Wien I. Rothenthurmstrasse. 13.) *Toim.*

**** "*Sosiaalinen katsaus*", keisarillisen ja kuninkaallisen työtilastohallituksen julkaisema. Kuukausijulkaisu; vuodessa 2 kruunua = 2 markkaa. Erillinen vihko = 20 helleriä = 30 pfennigiä. *Toim.*

ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA A. SOUCHONIN KIRJASTA "TALONPOIKAIN OMAISUUS" 76

NB Souchon

Souchonin kirjassa pantava merkille:

Pages

6. Pienomaisuus (ranskalaisten sosialistien mielestä) — ilman palkkatyötä.

12. *Talonpoikain omaisuuden valeur sociale** — *défenseurs de la propriété***

(NB)

14. *l'agent de conservation sociale****

NB

16. *ehkäisee janoamasta sosiaalisia uutuuksia...*

23. Pientalosalueet kadottavat väestöä nopeammin kuin suurtalosalueet.

24. Omistajia koskevat

Ja viittaus
v. 1892
tilastokyselyyn! 77

numerotiedot
maata omaavia päivä-
läisiä
maattomia päiväläisiä

1862	— <i>toiset</i>	} kuin Bulga- kovilla
1882	— <i>samat</i>	
1892	— <i>toiset</i>	

NB? NB II. 195—196

25. Pienimmät omistajat > taipuvaisia muuttamaan kaupunkeihin.

39. *Kolme* tärkeintä argumenttia suurtuotannon puolesta:

(a) Vähemmän frais — Contra — (41) *assosiaatiot*
généraux ****

* — *sosiaalinen merkitys. Toim.*

** — *omistuksen puolustajat. Toim.*

*** — *sosiaalinen vakautuneisuus -tekijä. Toim.*

**** — *yleiset kulungit. Toim.*

(b) Työnjako ja ko- — Contra: koneita ei voida
neiden käyttö käyttää aina (43), suur-
suurempaa. tuotannon epäedullisuus:
viljanhintojen lasku (46)

(c) > maanparan-
nustöitä, teknil-
lisiä tuotanto-
aloja etc. — Contra: osuuskunnat (47)

57. *Sekä suur- ("malli") että pienomaisuus on tarpeen (!)*

57—58. Maata omaavien päiväläisten luku pienenee —
vastoin teoriaa pienyrittäjäin merkityksestä palk-
kатыöläisinä.

61. Lasketaan omistajia 57.4% 100 cotes * kohti.

67. *Sivuansion omaavat omistajat (ei-päiväläiset)*

68. Talonpoikaistalous = 5—20 ha (< 5 ha NB
ei voi elättää perhettä:
pages 68 ja 69, huomaus 2)

ha

72: 1 427 655 — maatonta maatalous-
työläistä

1 400 000 — maata omaavaa maa-
taloustyöläistä

1 300 000 — sivuansion omaavaa
pienyrittäjää (vrt. 71
ja 67) (käsityöläiset
etc.)

7 miljoonaa

1 000 000 — talonpoikaa

10 miljoonaa

140 000 — suuryrittäjää
(> 20 ha), joilla on
palkkатыöläisiä

23 miljoonaa

$\Sigma =$ 5 267 655

40 { — miinus
valtion-
y.m.s.
maat }

79. Maatalouspula on varsin epämääräinen asia. Siitä on huudettu jo 40 vuotta.

* — tilaa. Toim.

87. Vuodesta 1883 lähtien cotes foncières luku supistuu... — tendenssinä keskittyminen.
- 88—89 — *kaupunkeihin muuttavat pienimmät yrittäjät*
- 89 — ”Keskittymisen uhreina pienimmät omistajat”
- 92—93. Maatalouspulan täytyy päättyä pian.
94. Maatalouskoneiden määrä lisääntyy hyvin hitaasti, verkkaiseen.
- 156—158. *Allotments act*⁷⁸ — vähämerkityksinen (ei \cong *
1 eekkeriä, ehdollisesti etc.)
163. *Rentengüter* — *feodaalisen* puolueen luomia
- 164 ————— sosialisteja vastaan
kaupunkeihin muuttoa vastaan
työläisten puutetta ”
- 167 — v. 1896 mennessä pirstottiin 605 maatilaa, joilla oli 53 316 ha, ja muodostettiin 5 021 Rentengüter
1 088 2¹/₂—5 ha
1 023 5 —7¹/₂ ha
- 169 *työläisten hankinnan helpottuminen* (NB)

*Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — ei vähempää, ei enempää. *Toim.*

ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA
F. MAURICEN KIRJASTA
"MAANVILJELYS JA SOSIAALINEN KYSYMYS.
RANSKAN MAANVILJELYS- JA AGRAARIOLOT" 79

F. Maurice.

[Olen ainoastaan lehteillyt. Tekijällä on kerrassaan typeriä mitä primitiivisimpiä anarkistisia ajatuksia. On joitakuuta mielenkiintoisia asiallisia huomautuksia.]

P.p. * Pantava merkille

48. Maanviljelijät valittavat... Mitkä maanviljelijät?
 pienviljelijät: 5 miljoonaa — 12 miljoonaa ha (NB)

suur " 0.869 — 37 " "

85. (Ranskalaisen) sotilaan annos — 1 kilo leipää

300	grammes	lihaa
160	"	vihanneksia
16	"	suolaa
15	"	kahvia
21	"	sokeria

117. Cotes ** 14 074 801; 59.3% talouksista — donc *** —
 8 346 000 omistajaa (?)

119: Vuosi 1882:

84.7%	talouksista —	25.1%	pinta-alasta	}	"Äärimäinen" keskit- tyminen
15.3%	(868 tuh.) —	74.9%	(37.1 miljoonaa ha)		

122. Maalaisväestön jakautuminen vuoden 1886 tilastojen mukaan.

122—123. Lähes 720 000 poissaolevaa omistajaa (absentismi).

131—132. Pienviljely elättää paljon > väestöä.

* Pages — sivut. *Toim.*

** — Tiloja. *Toim.*

*** — siis. *Toim.*

160. Vuodesta 1831 vuoteen 1886 maaseutu on antanut kaupungeille **6 miljoonaa ihmistä.**
165. Maanviljelysväestö vv. 1851 ja 1886
- $$\left\{ \begin{array}{l} < \text{omistajain luku} \\ = \text{osaviljelijäin luku} \\ + \text{työläisten luku} \end{array} \right\} \text{NB}$$
167. Vakinaiset työläiset vv. 1862 ja 1882 (—). [Numerot samat kuin *Bulgakovilla* (6)]
174. Suurkaupunkien kasvu vuodesta 1831 vuoteen 1886.
- 194—195. Tekijä on paix socialen*, "laitostemme vankkuuden" kannalla ja vastustaa "maanviljelyksen yletöntä teollistamista"

ja tämä on sosialisti! Konfusionsrath! **

- 195—197. Nyt maanviljely on *laajaperäistä* (suurtaloudessa), antaa vähän tuotteita etc.
- Pitää olla *pientä*, voimaperäistä.
197. *pienomaisuus, pientuotanto*: Mauricen tunnus.
197. Maanviljelyksen uusi (tuleva) vaihe "*puutarhaviljelyn*" (kursivoinut tekijä) tai "*pienviljelyn kausi*" (!) — ainoa mahdollinen pelastus (!). Nykyajan yhteiskunnan tendenssinä työn ja omaisuuden yhteensulautuminen.
198. Miten se saadaan aikaan?
"Varsin yksinkertaisesti" (!) —
199. tarvitaan *reformi*, — täytyy ottaa huomioon nykyään *joukkojen* keskuudessa vallalla olevat aatteet — *yksilöllinen omaisuus* (!) *perhe* (!!)
200. Suurtalouden "asteittainen" syrjäyttäminen.
203. Julistaa jokainen kansalainen oikeutetuksi käyttämään kansallista aluetta

siis maan kansallistaminen.

* — sosiaalisen rauhan. *Toim.*
** — Sotkumestari! *Toim.*

204. Ensiksi valtiomaiden antaminen pientalouksille
 205. — suurten maaomaisuuksien verottaminen.
 etc.
234. (234—266) (!!) — Lakiehdotus (!!) Maan jako
 arvalla j.n.e.
- 278 — Erinäisiä eri departementtien kuvauksia.
 { Arvokkainta kirjassa. }
- Nord. Juurikastuotanto* (287. pivot de la culture *).
 Voimaperäinen lannoitus.
Vallitse-		1—10 ha :	32 000 taloutta —	248 000 ha
vana (??)		10—50	: 10 000 „ —	206 000 ha
pien-		50 ja >	: 690 „ —	53 000 ha
viljelys				
- Farmit:
- NB || 232 ha. Sokeritehdas etc. Mallifarmi. 1 ha:lta: 30 hl blé
 "ne sont pas sensiblement supérieurs à ceux de
 la région" ** (p. 291)??? (vertaa Nordissa 24)
- NB || 50 000 kiloa juurikasta (vertaa Nordissa 45 000)
- || 140 ha. 20 lypsylehmää. 30 hl, 50 000 juurikasta.
 7 ha. 6 lypsylehmää. 25 hl, 40 000 juurikasta (sic!)
 "Tous frais payés, la famille en partie nourrie,
le bénéfice, ici plutôt le salaire, est de 15 à
 1 800 frs. par an" *** (291).
Industrie ja mines **** — niiden valtava kehitys
294. || *Koko väestö pienen maatilkun* ||
	omaavaa puolittain maanviljelys-	
	puolittain teollisuusväestöä. Alle	
	5 ha omaava ei saa elatustaan.	
295. — *maksaa oman maansa viljelemisestä (!)*
 [Toisinaan työllä!]
 — lihottaa karjaa kauppiaille maksusta.
296. Juurikkaan viljely — *koneiden* avulla. *Lasten*
työ.
 — *tekevät työtä Lillen valmiiden vaat-*
teiden kauppiaille (NB) NB

* — tärkein viljelyskasvi. *Toim.*
 ** — 30 hehtolitraa vehnää "ei ole paljoakaan enemmän kuin alueella yleensä". *Toim.*
 *** — "Kun on maksettu kaikki kulungit, ruokittu osittain perhe, *voitto*, tässä tapauksessa pikemminkin *työpalkka*, tekee 15—1 800 frangia vuodessa." *Toim.*
 **** — *Teollisuus ja kaivokset. Toim.*

- (14-tuntinen työpäivä — *perheelle* (!)
1—1¹/₄ frs).
297. Maaseudun työläisen asema *assez dure* *...
Lihaa *sunnuntaisin*... Kurjuus...
- 298—299. *Palkkatyössä käyvien pienomistajien määrän lisääntyminen.*
Mauricen ”moraali”:
maanviljelyksen teollistaminen on ”vaarallista” (juurikas), on ”virheellistä” (308) suhtautua maanviljelykseen kuin teollisuuteen ja muuta sel-
laista. On kehitettävä pientuotantoa! j.n.e.
309. *A i s n e.* Vallitsevana on suurviljelys — päinvas-
toin kuin *Nordissa.*
Maa huonompaa, maanviljelys takapajuista
- 315.
	talouksia	ha
< 1 ha	— 29 000	— 14 000
1— 10	— 22 000	— 94 000
10— 50	— 7 000	—169 000
50—100	— 991	
100—300	— 1 016	} 404 000
300 ja >	— 69	
320. Juurikastuotannon kasvu. (Idem 316)
322. Työläiset ovat perin tyytymättömiä (”ei ole pal-
joakaan servagea ** parempi”!)
...vähän palkkaa ja ruokaa...
340. Picardien työläisen ja ”beauceronilaisen” asema
ei ole parempi
342. *Puutarhaviljelys Pariisin* talouksia ha
ympäristössä... 28 000	< 1 ha:	11 000 — 5 000	
ha:sta... 1 800 ha puutarha-
viljelyksiä, jotka on jaettu	1— 10:	2 600	} 23 000
10 000 yritykseksi... 1 000	10— 50	290	
metres carrés *** aina 1 heh-
taariin (344)...	50—300	13	
Puutarhaviljelijät vuokraavat maata enimmäkseen
2 000 frs hintaan ...	300—500	2	
			28 000

* — *melko tukala. Toim.*** — *maaorjan asemaa. Toim.**** — *neliometriä. Toim.*

345. — — Kokonaistulo 1 ha:lta = 20 000 frs
 (yrityksen hoitamiseen
 tarvittava pääoma 25 000 frs)
 puhdas tulo = 10 000 frs
345. Työläisiä 1 ha kohti mies ja vaimo (isäntäväki) — 2
 { Työpalkka { 3 työmiestä — 3
 ja ylläpito = 6 000 { 2 tyttöä — 2
 frs { naispuolinen
 päiväläinen — 1 (kesä-
 si)
- Normandia.*
358. *Hyvin pienet omistajat käyvät palkkatöissä.*
361. — Vähemmistölle Normandia on "pays riche" *,
 mutta talonpoikaisjoukoille "rude et inhospita-
 lière" **....
375. Cherbourg'n lähitieneon puutarhaviljelijät (kaa-
 lin etc. myynti Englantiin). Maa maksaa 15—20 tu-
 hatta frs (1 ha).
376. 1—10 ha omaavat taloudet...
 (NB) 1 ha kohti tarvitaan 2—3 työmiestä (300—
 500 frs) ja Maurice on ihastuksissaan: "pien-
 viljely"l..

*Kirjoitettu kesä- —
 syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
 XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — "rikas maa". *Toim.*
 ** — "karu ja yrmeä". *Toim.*

MUISTIINPANOJA
A. CHŁAPOWO-CHŁAPOWSKIN KIRJASTA
"BELGIAN MAATALOUS 19. VUOSISADALLA" ⁸⁰

Chłapowo-Chłapowskilta.
 Belgian tätige * maatalousväestö

	Maataloustöihin osallistuvat per- heenjäsenet	Gesinde ** ja päivä- läiset	Kaikkiaan (kumpaakin sukupuolta)
1846)	906 575	177 026	1 083 601
1880)	982 124	217 195	1 199 319
1895)	1 015 799	187 106	1 204 810
		+ 1 905 Hofbeamte ***	

ibidem 69—71 — "nykyaikainen" suurtuotanto.
 71—72. Palstatilalliset suuryrittäjän työläisinä.
 99—100. Idem (NB).
 102. Pien- ja suurtalouksien välinen kilpailu.
 137. Palstatilallisten=työläisten lisääntyminen.
 139. Maaseudun työläisten surkea asema.
 Idem 145—146.

* — ansiotoimintaa harjoittava. *Toim.*
 ** — Palvelusväki. *Toim.*
 *** — taloudenhoitajat. *Toim.*

144. *Pienyrittäjillä työ voimaperäisempää* (NB).
148. Työläisten korottaminen pienomistajiksi.
148. Pien- ja suuryrittäjien väliset suhteet. (Tukeminen.)

*Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

HUOMAUTUKSIA BADENIN TILASTOKYSELYN AINEISTOJEN JOHDOSTA ⁸¹

Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Großherzogthum Baden.
1883. Karlsruhe*.

(3, oikeastaan 4 isokokoista osaa, sillä 3:nteen + *Ergebnisse* der Erhebungen**.

Useita monografioita eri yhteisöistä ja sitten yhteenvedot. Hyvin paljon budjetteja.)

I osa. Pantava merkille (lehteilystä)

Sandhausenin yhteisö (Heidelbergin piirikunta) I osa, VIII*), s. 30 [I osa, VIII* (yhteisö)].

Budjetit. Suurtalonpoika. 9.80 ha. 1 renki + 1 palvelijatar + + 379 päivää päivätyötä.

Pientalonpoika. 2.96 ha (1.62 omaa + 1.34 vuokrattua)

viljelee tupakkaa ja humalaa.

10 ihmistyöpäivää (päivätyöt).

[kun kysymyksessä on tupakka ja humala, täytyy laskea työtä 1¼ työpäivää aaria kohti. Siis summa = 370 päivää

mies — 300	}	370.]	Koko tulo = 2 032.32
vaimo — 60			Menot 1 749.91
päiväläinen — 10			282.41

*) Kutakin yhteisöä koskeva kuvaus on painettu erikoisena julkaisuna omine sivunumerointineen. Siitä syystä viittauksissa on osoitettava osa ja yhteisö: II osa, XI = XI yhteisö II osassa.

* Tutkielma maatalouden tilasta Badenin suurherttuakunnassa. 1883. Karlsruhe. Toim.

** Tutkimuksen tulokset. Toim.

Sama

Päiväläinen = pienvuokraajan talous.

2.30 ha	12.6 aaria omaa			
	217.2	”	vuokrattua	16 päiväläisten työpäivää.
	229.8 aaria kaikkiaan			1 ³ / ₄ työpäivää 1 a kohti.

Kokonaistulo —1543.50				
menot —1472.58		Σ=410 työ-	{	16 — päiväläinen
+ 70.92		päivää		300 — mies
				94 — vaimo

Ergebnisse. Ss. 56—57. Päivittäinen lihankulutus henkeä kohti *suurissa* ja *keskisuurissa talonpoikaistalouksissa.* *Kaikkialla* (8 esimerkkiä) suurtalonpojilla *paljon suurempi.*

II osa. II, XI yhteisö. S. 48. 18 *aarin* tupakkaviljelelmä vaatii 80 työpäivää.

[Kokonaisuudessaan tämä Badenin tilastokysely on tutkielma 37 tyypillisestä yhteisöstä. Kaiken summana — mitä tarkimmat, *yksityiskohtaisimmat*, tavattoman yksityiskohtaiset budjetit (70), joiden *tärkeimmät* tulokset on esitetty lainaamassani taulukossa.

Mielenkiintoinen on *Ergebnissen* Anlage VI: "Uebersichtliche Darstellung der Ergebnisse der in den Erhebungsgemeinden angestellten Ertragsberechnungen" (S. 149—165).* Siinä on *taulukon* muodossa yhteenvedot erikseen kuvattujen talouksien budjetti- (ja taloutta valaisevista) tiedoista. (37 + 33 = 70 budjettia.)

Ks. näiden 70 budjetin tietoja koskevia muistiinpanoja muistiosta. ⁸²	31 suurtalonpoikaa (eli siirtotalollista)
	21 keskisuurta talonpoikaa
	18 pientalonpoikaa (siinä luvussa 1 viininviljelijä)
	70

Ergebnissessa [olen *lehteillyt ainoastaan* *Ergebnissen.* Varsinaista aineistoa (1—3 osa) en, koska sen kvintessensi on budjettitaulukossa eikä ole tilaisuutta tutkia aineistoa varta vasten] — kiintyy huomio johtopäätösten ylimalkaisuuteen: yhteenvedoissakaan *ei ole* missään *erotettu* toisistaan johdonmukaisesti suuria, keskisuuria ja

* Mielenkiintoinen on Tulosten VI liite: "Lyhyt katsaus tutkituissa yhteisöissä toimitetusta tulojen laskusta saatuihin tuloksiin" (ss. 149—165). *Toim.*

pientalonpoikia, kaikkialla, jopa esimerkiksi kulutuskysymyksessäänkin, puhutaan ”ylipäänsä”. Verrataan yhteisöjä eikä suuria, keskisuuria ja pienyrityksiä. (Esim. ss. 55—56.)

Ergebnissen 21. s. on seuraavanlainen taulukko (v. 1873 tietojen perusteella)

				Maatalous- yrityksiä	%	Pinta-ala ha	%
I ”sekayritykset” (”pölväläisten ja kotiteollisuuden- harjoittajain”)	0—10	morgenia	(0—3 ₀ ha)	160 581	72 ₀	227 213	28 ₅
II pientalonpoikain yritykset	10—20	..	(3 ₀ —7 ₂ ha)	38 900	17 ₅	193 923	24 ₃
III keski suurten talonpoikain yritykset	20—50	..	(7 ₂₀ —18 ha)	18 346	8 ₃	193 936	24 ₃
IV suurttalonpoikain yritykset	50—100	..	(18—36 ha)	3 721	1 ₆	90 152	11 ₃
V suuryritykset (niiden joukossa suurtalonpoikain- kin yrityksiä)	100—500	..	(36—180 ha)	1 177	0 ₅	65 671	8 ₁
VI	500 ja enemm.	..	(180 ja enemm.)	21	0 ₀₁	5 542	0 ₆
Yhteisömaat y.m.	—	—	—	—	—	21 060	2 ₆
				222 746	100	797 597*	100

Sivuansiot — kotiteollisuusammatit (Görwihl, Witten-
schwand, Neukirch) (s. 43)

metsätyöt

päivätyöt

tehdastyöt, kivilouhimot j.n.e. j.n.e.

Käydään myös toisilla paikkakunnilla maa- ja metsätöis-
sä (Neusatz, s. 45).

Neukirchissa pidetään pienimpänä elatuksen antavana
maa-alana 40 ha. S. 44.

$\frac{z}{\alpha}$ ja $\frac{\beta}{\beta}^{**}$ koskevien tietojen johdosta (ks. muistiossa ole-
vaa taulukkoa) on mielenkiintoista panna merkille:

Suurten ja keski suurten talonpoikain osalta, joiden tilat
käsittävät likimain 7—10 ha viljaseuduilla ja 4—5 ha kau-
pallisten kasvien viljelys- ja viininviljelysalueilla... (ja

* Tässä sarakkeessa alkulähteessä on sataluvussa virhe (tulokseksi saadaan
797 497). Toim.

** $\frac{\alpha}{\alpha}$ — keskimääräinen vuosivoitto ha:ta kohti (markkaa); $\frac{\beta}{\beta}$ — maatilan suu-
rimman mahdollisen verotuksen ja velkojen prosentuaalinen suhde verotettavaan
maatilan kapitalisoituun arvoon. Toim.

metsää 20—30 ha)... laskutoimituksen $\binom{\alpha \beta}{\alpha \beta}$ tulokset eivät ole huonot (s. 66)... Niiden osalta on vaaraton 40—70%:n, keskimäärin 55%:n velkaantuneisuus.

...Vähemmän suotuisiksi muodostuvat sitä vastoin *pientalonpoikaisen* väestön olosuhteet, t.s. ... kun harjoitetaan 4—7 ha:lla maanviljelyä, 2—4 ha:lla kaupallisten kasvien ja viininviljelyä... omataan metsää aina 30 ha ...

Näiden pientalonpoikien siedettävän velkaantuneisuuden keskiraja on... kaikissa suhteissa paljon alhaisempi kuin tulee määrittää keskisuurten ja suurtalonpoikain suhteen.

...Mainitunkokoisten tilojen osalta *puhtaasti* viljaseuduilla, perheen ollessa *keskisuuri*, velkaantuneisuuden raja... ei saa nousta yli 30% maatilan arviohinnasta edellyttäen, että korkojen maksu ja velan kuoletus on turvattu *täydellisesti* ja *säännöllisesti* tapahtuvaksi... (s. 66).

...Edellä esitetyt numerotiedot ovat näin ollen vahvistaneet sen hyvin yleisen mielipiteen, että ne talonpoikaistilojen omistajat, jotka ovat rajamailla (*keskivälissä*) päiväläisten ja keskitalonpoikien välillä (heihin kuuluvia maalaisäntiä sanotaan kylissä tavallisesti "*keskisäädyksi*" — Mittelstand), ovat usein vaikeammassa asemassa kuin tilojen suuruuden kannalta heitä ylempänä tai alempana (sic!) olevat ryhmät,— sikäli kuin he, kestäen menestyksellisesti *kohtuullisen* velkaantuneisuuden, silloin kun velkaraja on tietyllä tasolla eikä kovin korkea, pystyvät vain kovin vaivalloisesti täyttämään sitoumuksiaan, koska heillä ei voi olla *säännöllisiä* sivutuloja (päiväläistyötä y.m.s.) eivätkä he voi niiden avulla suurentaa tulojaan*. He voivat täyttää sitoumuksensa vasta sitten, kun lapset ovat jo kasvaneet ja nämä on saatu järjestetyksi ja perheen ylläpitokustannukset rasittavat vähemmän näitä pientalouksia. Sitä vastoin juuri *maapalstan omaavat päiväläiset* (kotiteollisuudenharjoittajat), mikäli heillä on edes jossain määrin säännöllisiä sivuansioita, ovat usein tuntuvasti paremmassa asemassa kuin "*keskisäätyyn* kuuluvat", sillä sivuansiot tuottavat usein niin suuria puhtaita (s.o. raha-) tuloja, kuten laskelmat hyvin monessa tapauksessa osoittavat,

NB

* Ks. Teokset. 5. osa, s. 177. *Toim.*

että käy mahdolliseksi kuolettaa jopa *suuriakin* velkoja*; tällä on selitettävissä se usein havaittu ilmiö, että siellä, missä on mainitunlaiset olosuhteet, päiväläisten y.m.s. kaltaiset pienmaanomistajat lunastavat vähitellen pienet talonpoikaistilat vapaiksi veloista. Nämä laskelmat osoittavat niin ikään sen, että juuri niillä maalaisisännillä, jotka kuuluvat itsenäisen talonpoikaisväestön alimpiin kerroksiin, on eniten syytä käyttää *varovasti* luottoaan ja sen vuoksi heidän tulee kiinteää omaisuutta hankkiessaan tarkastaa erittäin huolellisesti finanssimahdollisuutensa (ss. 66—67).

[Velkaantuneisuuskysymyksessä *ovat* niin ikään *vallitsevina yhteisöjä* valaisevat tiedot.]

Vrt. erikoisesti s. 97: "Loppuyhteenvedo (velkaantuneisuuskysymyksestä); *pientalonpoikaisen* väestön suhteellisesti huonompi asema."

Tilaryhmittäin toimitetut velkaantuneisuustutkimukset osoittivat seuraavaa:

Miltei kaikkialla... kävi ilmi, että *eniten* velkaantuneita *prosentuaalisessa suhteessa* ovat maanomistajain *alimmat* ryhmät (maapalstan omaavat päiväläiset) ja että *varsinaisen talonpoikaisväestön* osalta tämä prosentuaalinen suhde päinvastoin alenee tuntuvasti, ja yleensä se *alenee* sitä mukaa kuin tilat suurenevät ja toisinaan jopa *hyvinkin nopeasti* ja ylimmissä ryhmissä (talonpoikain suurtilat) *katoaa hyvin usein jopa miltei kokonaan* (s. 89).

Kyseisissä yhteisöissä toimitettujen velkaantuneisuustason tutkimusten lopputulokset osoittautuvat näiden tietojen mukaan seuraavanlaisiksi:

Maapalstan omaavien *päiväläisten* kiinteistövelka on miltei kaikkialla hyvin huomattava. Siitä huolimatta tämä osa velasta on vaarattomin (s. 97) — sillä tämä maalaisväestön osa luottaa pääasiallisesti muihin kuin maasta saataviin tuloihin ja kokemus osoittaa, että kun on säännöllisiä ("jossain määrin" säännöllisiä) ansiotöitä päiväläiset suoriutuvat veloistaan (mitkä useimmiten aiheutuivat maan ostosta).

Keskisuurten ja *suurtalonpoikien* kiinteistövelka tutkitujen yhteisöjen valtaosassa, jopa sellaisissakin yhteisöis-

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 177. *Toim.*

sä, joita pidetään *tavattoman velkaantuneina*, pysyttelee tilojen koon sanelemissa rajoissa, ja melko lukuisissa yhteisöissä, joita on *kaikissa* talouspiireissä, tämä velkaantuneisuus on *hyvin vähäistä...*

Toisaalta *pientalonpoikaisväestön* velkaantuneisuus melko monissa tutkituissa yhteisöissä on suhteellisesti suurempaa ja vaarallista, kun otetaan huomioon siedettävän velkaantuneisuuden raja, ja koska tämä suurempi velkaantuneisuus on *viime kädessä* katsottava johtuvaksi pääasiallisesti tietyistä *ulkoisista* olosuhteista... (97) (maa, ilmasto, maanpuute j.n.e.), niin voidaan olettaa, että maan muissakin yhteisöissä tavataan samaa.

Tämä velkaantuneisuus on tulosta pääasiallisesti *kiinteistölainan otosta* (maan osto ja tilojen haltuunotto).

...juuri *pientalonpoikaiselta* väestöltä ja sen rinnalla olevalta *päiväläisväestöltä* ennen kaikkea vaaditaan... erikoisen suurta taloudellista varovaisuutta maata ostettaessa (s. 98) — tämä on kohta, johon viitataan suurimmassa osassa tutkimusselostuksia. NB

Pientalonpojat *myyvät* melko vähän *käteisellä*, vaikka heillä on erittäin kova rahantarve: siksi...

ja pääoman vähyys tekee heille kaikkinaiset raesateet, karjakadot j.n.e. erittäin tuntuviksi.*

Kirjoitettu kesä- — syyskuussa 1901

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Ks. Teokset, 5. osa, s. 177. Toim.

**MUISTIINPANOJA M. E. SEIGNOURET'N KIRJASTA
"ESSAIS D'ÉCONOMIE SOCIALE ET AGRICOLE"⁸³**

M. E. Seignouret. "Essais d'économie sociale et agricole". Paris 1897. (p. 232 et suivantes) — vertaa eräissä näistä essays pien-, suur- ja keskisuurta taloutta (1869 — Société d'agriculture de la Gironde) vinicole

exemplum fictum NB

- I. pientalous 1 ha 60 a — tekee työtä vain yksin perheineen
- II. keskisuuri 10 „ 25 „ — sekä itse perheineen että yksi työläinen (aide laboureur) + päiväläisiä
- III. suurtalous 51 „ 25 „ — itse ei tee työtä. Maitre-valet 1, valets-laboueurs (3) et vigneron (6--7) à prix-fait

Ad I: tarvitaan työpäiviä: 250 miesten + 200 naisten
{ 50 miesten + 50 naisten }
{ jää päivätöiden osalle }

Omaisuuden arvo	<i>pientalous</i>	<i>keskisuuri</i>	<i>suurtalous</i>
	<i>frs</i>	<i>frs</i>	<i>frs</i>
viinitarhat.....	4 800	24 000	110 000
muu maa	900	10 500	55 000
talo.....	1 000	2 000	18 000
kalusto ja karja.....	—	1 000	4 000
	$\Sigma = 6\ 700$	$\Sigma = 37\ 500$	$\Sigma = 187\ 000$

MUISTIINPANOJA E. SEIGNOURET'N KIRJASTA
"ESSEITÄ YHTEISKUNTA- JA
AGRAARITALOUDESTA"

Hra E. Seignouret. "Esseitä yhteiskunta- ja agraaritaloudesta". Pariisi 1897 (s. 232 ja seuraavat) — vertaa eräässä näistä esseistä pien-, suur- ja keskisuurta viininviljelystaloutta (1869 — Gironden maatalousseura)

keksitty esimerkki NB

- I. pientalous 1 ha 60 a — tekee työtä vain yksin perheineen.
- II. keskisuuri 10 „ 25 „ — sekä itse perheineen että yksi työlläinen (kyntöapulainen) + päiväläisiä
- III. suurtalous 51 „ 25 „ — itse ei tee työtä. Isäntärenki 1, kyntörenkejä (3) ja viinitarhureita (6—7) sopimuspalkalla

I:seen: tarvitaan työpäiviä: 250 miesten + 200 naisten
 { 50 miesten + 50 naisten }
 { jää päivätöiden osalle }

Omaisuuden arvo	<i>pientalous keskisuuri suurtalous</i>		
	<i>frangla</i>	<i>frangla</i>	<i>frangla</i>
viinitarhat.....	4 800	24 000	110 000
muu maa.....	900	10 500	55 000
talo.....	1 000	2 000	18 000
kalusto ja karja.....	—	1 000	4 000
	<u>Σ = 6 700</u>	<u>Σ = 37 500</u>	<u>Σ = 187 000</u>

<i>Menot:</i>	<i>pientalous</i>	<i>keskisuuri</i>	<i>suurtalous</i>
4%	268	1 500	7 480
impôt et prestations.....	36	190	805
échelas pour les vignes	25	120	550
vime	15	70	350
achat de fumier.....	40	erilaisia menoja	+ 125 33 eläinten ken- gitys ja kuo- letukset *
" " paille.....	16		lannoite 400
kuljetus	15		
talon korjaus.....	15	45	200
palovakuutus	4	10	30
tynnysten etc. korjaus.....	+10 30	+130 60	150
<i>vendanges</i> (№ 1).....	20	250	+2 000 1 170
		palkka +600 187+	2 450
			vielä palkka = 1 350
250 miestyöpäivää à 2. ₂₅ = 562		300 miestyöp. 2. ₂₅ = 675	soutrage, jonc 210
200 naistyöpäivää „ 0. ₇₅ = 150		250 naistyöp. 0. ₇₅ = 187	% - 215 ertl. = 625
	Σ = 1 210 **	Σ = 4 182	Σ = 18 510

(№ 1) Quelques journées d'hommes ou de femmes payées ou rendues, et la nourriture achetée estimées: 20 frs. (p. 241)

* Tähän sarakkeeseen Seignouret on merkinnyt: "Eläinlääkintävakuutus tai eläinten arvonmenetys oli tuntuvampi kuin pienmaanomistajalla." *Toim.*

** Pientalouden menoeräluettelosta Lenin on jättänyt pois sarakkeen: korkomenot - 4 frangia. *Toim.*

<i>Menot:</i>	<i>pientalous</i>	<i>keskisuuri</i>	<i>suuritalous</i>
4%	268	1 500	7 480
vero ja luontoissuoritukset	36	190	805
tukiseipäät viinitarhaa varten.....	25	120	550
vitsakset.....	15	70	350
lannan osto.....	40	erilaisia menoja	+ 125 eläinten ken- 33 gitys ja kuo- letukset
olkien osto	16		lannoite 400
kuljetus	15		
talon korjaus.....	15	45	200
palovakuutus.....	4	10	30
tynnyrien y.m. korjaus.....	+10 +30	+130 +60	150
viininkorjuu (№ 1).....	20	250	+ 2 000 + 1 170
		palkka + 600 + 187 +	2 450
			vielä palkka = 1 350
250 miestyöpäivää à 2.25 = 562		300 miestyöp.	kaislaa, 2.25 = 675 ruokoa 210
200 naistryöpäivää ” 0.75 = 150		250 naistryöp.	% - 215 0.75 = 187 eril. = 625
	<u>Σ = 1 210</u>	<u>Σ = 4 182</u>	<u>Σ = 18 510</u>

(№ 1) Palkkaa tai korvausta muutamista päivistä päiväläisiksi palkatuille miehille tai naisille, muonan osto — arvioperustana: 20 frangia (s. 241)

<i>Tulot</i>	<i>pientalous</i>	<i>keskisuuri</i>	<i>suurtalous</i>
4 tynnyriä viiniä à 240	= 960	18 ¹ / ₂ tynnyriä	75 tynnyriä
		à 250 = 4 625	à 275 = 20 625
		maasta — 732	90 hl
		<u> </u>	vehnää = 2 250
		Tulot = 5 357	loppu
			maasta = 655
			<u> </u>
			Σ = 23 530

Bilanssi — 250 *Bilanssi* + 1 175 *Bilanssi* + 5 020

Eli toisin sanoen

tulot = 960 — 498 = 462	}
(498 = 1 210 — 562 — 150)	
päivätyöt	
50 miestyöpäivää à 2 ²⁵ = 112 ⁵⁰	
50 natstyöpäivää .. 0 ⁷⁵ = 37 ⁵⁰	
<u> </u>	612

mutta *premier valetin* ominaisuudessa
(työläinen)

hän olisi saanut 840 frs

Kirjoitettu kesä- — lokakuussa 1901

*Julkaistaan ensi kerran,
käsikirjoituksen mukaan*

<i>Tulot</i>	<i>pientalous</i>	<i>keskisauri</i>	<i>suurtalous</i>
4 tynnyriä viiniä à 240	= 960	18½ tynnyriä	75 tynnyriä
		à 250 = 4 625	à 275 = 20 625
		maasta — 732	90 hehtolitraa
			vehnää = 2 250
		Tulot = 5 357	loppu
			maasta = 655
			<u>Σ = 23 530</u>

Bilanssi — 250 *Bilanssi + 1 175* *Bilanssi + 5 020*

Eli toisin sanoen

tulot = 960 — 498 = 462	}
(498 = 1 210 — 562 — 150)	
päivätyöt	
50 miestyöpäivää à 2.25 = 112.50	
50 naistyöpäivää „ 0.75 = 37.50	
<u>612</u>	

mutta *ensimmäisen rengin* ominaisuudessa
(työläinen)

hän olisi saanut 840 frangia

SAKSAN MAATALOUSTILASTOSTA ⁸⁴

(Ss. 1—20)

1882 Koneita käyttäneiden talouksien määrä
vuonna 1882

	Dampf- pflüge*	Säema- schinen*)**	Mähmaschi- nen***	Dampf- Dreschmaschinen****	andere	Σ
< 2	3	4 807	48	4 211	6 509	
2— 5	7	4 760	78	10 279	23 221	
5— 10	6	6 493	261	16 007	51 822	74 589
10— 20	18	9 487	1 232	18 856	86 632	116 225
5— 20	24	15 980	1 493	34 863	138 454	190 814
20—100	92	22 975	10 681	17 960	115 172	
100 ja >	710	15 320	7 334	8 377	15 011	
	836	63 842	19 634	75 690	298 367	

Ilmeisesti nämä koneet on otettukin näiden muistiinpanojen 5. sivulle ***** , jotta voitaisiin verrata vuoteen 1895 (viiden maatalouskoneen käyttötapausten määrää). Tässä tiedot samojen koneiden osalta vuodelta 1907 (käyttötapausten määrä):

1907 < 2 ha	131 489;	ryhmän 100 taloutta kohti =	3.8
2— 5	313 641;	” ” ” ”	= 31.2
5—20	968 349;	” ” ” ”	= 90.9
20—100	469 527;	” ” ” ”	= 179.1
100 ja >	64 098;	” ” ” ”	= 271.9
Σ =	1 947 104		33.9

*) Vuonna 1895 Säemaschinen käyttävien talouksien määrän pieneneminen on muka (S. 36 *) osittain selitettävissä sillä, "dass die Landwirte jetzt an Stelle der Säemaschinen die Drillmaschinen in Gebrauch genommen haben" *****.

* — Höyryauroja. Toim.

** — Kylvökoneita. Toim.

*** — Niittokoneita. Toim.

**** — Höyry- ja multa puimakoneita. Toim.

***** Ks. tätä osaa, s. 178. Toim.

***** — "että maalaisisännät käyttävät nyt tavallisten kylvökoneiden sijasta rivikylvökoneita". Toim.

Tulee osoittaa puutarhamaiden (gärtnerisch benutzt) ja metsämaiden jakautuminen

Yhteensä talouksia		Niillä kakkiaan maata	Niistä yksinomaisesti puutarhatalouksia		Puutarhamaita ha	Talouksia, joilla on metsää	%	1907		
				%				Niillä metsää ha	Metsää v. 1907 ha	
Alle 2	ha	3 236 367	2 415 914	367 402	11,35	99 034	147 777	4,57	413 033	514 279
2— 5	..	1 016 318	4 142 071	1 387	0,14	50 420	222 749	21,02	546 860	654 607
5— 20	..	998 804	12 537 660	536	0,05	79 154	400 557	40,10	1 850 277	2 121 024
20—100	..	281 767	13 157 201	69	0,02	57 091	146 997	52,17	2 197 830	2 186 484
100 ja >	..	25 061	11 031 896	5	0,02	43 642	13 754	54,88	2 574 276	2 203 360
		5 558 317	43 284 742	369 399	6,65	329 341	931 834	16,76	7 582 276	7 679 754

Näistä tiedoista ilmenee, että puutarhaviljelyksessäkin on keskittymistä, mutta sen mittasuhteet eivät ole määriteltävissä.

Metsät ovat keskittyneet suurtalouksiin (> 20 ha — 4.77 miljoonaa ha 7.58:sta, t.s. enemmän kuin 60%).

Jos taas otetaan kaikki metsät (ei yksistään maatalouteen yhteydessä olevat), niin käy ilmi, että 953 874 taloudella on 13 725 930 ha metsää ja kaikkiaan maata 30 847 317 ha. Miltei puolet kaikista metsistä (6 733 044 ha 13.7 miljoonasta, t.s. 49.05%) on **1000 ja > ha omaavien** talouksien hallussa.

Kaupallisen puutarhaviljelyn (*Kunst- und Handelsgärtnerei* = "kasvihuoneviljely" j.n.e.?) keskittymisestä on erikoiset tiedot:

NB

Taloudet kaupallisten puutarhaviljelysten koon mukaan	Talouksia	%	Niillä maata		Maata keskimäärin 1 taloutta kohti		
			puutarhamaata	%	yleensä maatalousmaata	puutarhamaata	muuta maatalousmaata
Alle 10 a	7 780	23.01	344	1.46	17 313	0.04	2.2
10—50 a	13 724	42.17	3 230	13.70	56 519	0.24	4.1
50 a — 1 ha	5 707	17.54	3 677	15.61	77 945	0.64	13.6
1 ha — 2 ha	3 397	10.44	4 208	17.66	162 277	1.24	47.7
2 ha — 5 ha	1 441	4.43	3 987	16.02	157 934	2.74	109.6
5 ha ja >	491	1.51	8 124	34.47	66 119	16.51	134.7
Yhteensä	32 540	100.00	23 570	100.00	538 107	0.72	16.6

Vertaa Davidia, S. 152, 40% — alle 20 a

Weinbaubetriebe: Viininviljelytalouksia

Viinitarhojen koko	Talouksia		Niillä maata		maata isäntää kohti		
		%	viinitarhoja	%	muuta maatalousmaata	viinitarhoja	muuta
Alle 10 a	88 362	25.63	4 962	3.94	221 340	0.05	2.5
10—20 a	81 936	23.76	11 399	9.04	258 756	0.14	3.1
20—50 a	103 777	30.09	32 179	25.51	371 357	0.31	3.5
50 a—1 ha	47 148	13.67	31 407	24.90	201 888	0.66	4.3
1—5 ha	22 542	6.83	35 399	28.07	158 247	1.57	7.0
5 ha ja >	1 085	0.32	10 763	8.54	30 599	9.92	28.2
Yhteensä	344 850	100.00	126 109	100.00	1 242 187	0.36	3.6

$\left. \begin{array}{l} 49\% - 13\% \\ 30\% - 26\% \\ 21\% - 61\% \end{array} \right\}^{85}$

Ryhmät *maatalousmaan* (landwirtschaftlich benutzte Flächen) mukaan:

Alle 20 a	1 134.3 ha	} viinitarhat	} alle 1 ha — 15 477 ha	} 102 367 = 87.17 %
20—50 ..	4 476 ..			
50 a—1 ha	9 867 ..	} 36 271	} 1 — 10 — 86 890 ..	} 12.83 %
1—2 ha	20 794 ..			
2—5 ha	41 158 ..		10 — 50 — 19 015 ha	
5—20 ha	37 649 ..		50 ja > — 4 727	
20—100 ha	8 746 ..			
100 ja >	2 285 ..			
			$\Sigma = 126 109$	
	$\Sigma = 126 109$..			

Ranskassa		%	%
alle 1 ha	136.2 tuhatta ha	7.56	} 42.98
1—10	637.5	35.42	
10—40	467.9	25.98	} 57.02
40 ja >	558.9	31.04	
	<u>1 800.5</u>	<u>100.00</u>	

Epäitsenäisten suuri (suhteellisen suuri!) % (0.35 % ja 0.39 %) 100 ja > ryhmässä on selitettävissä sillä, että *epäitsenäisten* kirjoille maanviljelyksessä ovat tässä joutuneet ainoastaan Verwaltungs- und Aufsichtspersonen * (s. 49*).

Edelleen itsenäiset A—C 100 ja > ryhmässä ovat suurimaksi osaksi *metsänomistajia, teollisuudenharjoittajia ja kauppiaita.*

S. 47*

1 = A 1 Selbständige **

2 = A 1 Unselbständige ***

3 = A — C Unselbständige + D

4 = A — C Selbständige

5 = Andere Berufsarten ****

Taludet Hauptberufin ***** kannalta % %

	1. Maatalous itsenäisiä	2. Maatalous epäitse- näisiä	3. Maatalous + teollisuus + kauppa + am- matit ja muut epäitsenäiset	4. Puutarhaviil- jelys + teilli- suus + kauppa + muut itse- näiset	5. Muut elin- keinot	Σ %
Alle 2 ha	17.43	21.30	50.31	22.53	9.73	100
2— 5	72.30	2.43	8.63	16.31	2.86	100
5— 20	90.79	0.21	1.11	6.96	1.14	100
20—100	96.18	0.05	0.17	2.52	1.15	100
100 ja >	93.86	0.35	0.39	1.50	4.25	100
Yhteensä	44.96	12.90	31.08	17.49	6.47	100

2 499 130 + (717 037) + 1 727 703 + 971 934 + 359 550 = 5 558 317

- * — hallintokunta ja valvojat. *Toim.*
 ** — itsenäiset. *Toim.*
 *** — epäitsenäiset. *Toim.*
 **** — muut elinkeinot. *Toim.*
 ***** — pääelinkeinon. *Toim.*

Nebenberufin* omaavien *itsenäisten* maalaisisäntien prosentuaalista määrää koskevat tiedot osoittavat selvästi 100 ja > ha omistavien isäntien olevan *erittäin* edullisessa asemassa (heidän Nebenberuf = metsätalous, suurteollisuus, maataloustuotteita jalostavat teolliset yritykset, sotilas- ja siviiliviran hoito etc.).

Alle 2 ha	26.08	Nebenberufin omaavien
2— 5	25.54	itsenäisten maalais-
5— 20	15.26	isäntien %
20—100	8.82	(S. 48*)
100 ja >	23.54	
	<u>20.10</u>	

Selbständige		Unselbständige	
A 2—6)	31 751	A 1)	717 037
B)	704 290	A 2—6) ..	67 605
C 1—10)	130 682	B)	790 950
C 11—21)	32 994	C)	12 757
C 22)	72 217	C)	101 781
		C)	836
	971 934	D)	36 737
			<u>1 727 703</u>
+	1 727 703		
Andere Berufsarten ..	359 550		
	<u>3 059 187</u>		
+			
A 1)	2 499 130		
	<u>5 558 317</u>		

Koneita käytetään suunnattomasti enemmän suurtalouksissa (79% ja 94%, kun taas keskisuurissa 46% ja pientalouksissa 14%—2%) (S. 36*)

samoin *maitotalouksissa* käytettävät koneet (NB: S. 39*) (31%—3% suurtalouksissa, 3%—1% keskisuurissa, 1%—0.02% pientalouksissa)

* — sivuelinkeinon. *Toim.*

Vuoteen 1882 verraten:

Höyryauroja:			Niittokoneita:		Höyrypuimakoneita:	
		talouksilla > 20 ha	kalkkiaa > 20 ha			
1882:	836	802	19 634	18 015	75 690	26 337
1895:	1 696	1 602	35 084	27 493	259 364	62 120
	+ 860	+ 800	+ 15 450	+ 9 478	+ 183 674	+ 35 783
1907:	2 995	2 873	301 325	155 526	488 867	86 472
	(+ 1 299)	(+ 1 271)				

Koneita käyttäneiden talouksien määrän *prosentuaalinen* lisääntyminen on tietenkin suurinta *alimmissa* ryhmissä: pienet suuret kasvavat prosentuaalisesti nopeammin.

(S. 36* + S. 39*)

	Yhteensä maatalous- koneita käyttäneitä 100 taloutta kohti	Yhden tai toisen maata- louskoneen käyttö- tapauksia 100 taloutta kohti	(ks. s. 2)*			
			1907	1882	1895	
Alle 2 ha	2,03	2,30	3,8	0,50	1,59 + 1,09	
2— 5	13,81	15,46	31,2	3,91	11,87 + 7,96	
5— 20	45,80	56,04	90,9	20,59	43,86 + 23,27	
20—100	78,79	128,46	179,1	59,17	92,01 + 32,84	
100 ja >	94,16	352,34	271,9	187,07	208,93 + 21,86	
Yhteensä	16,38	22,36	33,9	8,68	16,59 + 7,91	
			5—10 ha	71,1	13,5	32,9
			10—20	122,1	31,2	60,8

(vrt. "Deutsche Volkswirtschaft am Schlusse 19. Jahrhunderts", S. 51)**

* Ks. tätä osaa, s. 172. Toim.

** — "Saksan kansantalous 19. vuosisadan lopulla", s. 51. Toim.

Vuosina 1882 ja 1895 erilaisia koneita käyttäneiden talouksien määrän vertaamisesta puheen ollen tulee muistaa, että pienet ja keskisuuret taloudet käyttävät laajassa mitassa *ainoastaan* pumakoneita, muita koneita taas aivan mitättömässä määrässä.

Höyryauroja käytetään (*aletaan* käyttää) vain suurta-
louksissa.

Rivikylvökoneita käyttää	18—57 %	suurta- louksista	5% keski- suurista
Lannanhajotus- koneita —	3—37 %	„	0.2% keski- suurista
Milchzentrifugen* —	10—15 %	„	4% keski- suurista

Sitten (*NB*) on laskettu tapaukset, jolloin on käytetty sekä omia *että vuokrattuja* koneita. Koneiden keskityksen pitää siis olla vieläkin suurempaa.

Osoitettava vielä karjanhoidon keskittymiskysymyksessä, että vuonna 1895 *koko* Deutsches Reichissa ** laskettiin olleen

		Rindvieh *****		
<i>NB</i>	<i>Ohne Fläche</i> ***	663	landwirtschaftliche Betriebe ****.	Niilla 6 905
	unter ***** 0,1 Ar	663	„	„ 4
	0,1—2 Ar	76 223	„	„ 1 310
	2—5 „	212 331	„	„ 4 986
	5—20 „	748 653	„	„ 47 414
	20—50 „	815 047	„	„ 176 987

- * — separaattoreita. *Toim.*
- ** — Saksan valtakunnassa. *Toim.*
- *** — ilman maata. *Toim.*
- **** — maatalousyrityksiä. *Toim.*
- ***** — nautoja. *Toim.*
- ***** — alle. *Toim.*

”*Latifundiaarista* rappeutumista” (Bulgakov) koskevaan kysymykseen. Tiedot 1 000 ja > ha omaavista talouksista:

1895: 5 7 2 taloutta, joilla on

802 115 ha landwirtschaftlich benutzte Fläche *
(2.46 %, jota vastoin v. 1882 2.22 %)

1 159 674 ha Gesamtfläche ** (2.68 %, jota vastoin
v. 1882 2.55 %)

siinä luvussa

798 435 ha varsinaista maatalousmaata

3 655 „ puutarhoja

25 „ viinitarhoja

298 589 „ metsää (25.75 %)

Öd-und Unland *** — 1.72 % *minimum* kaikista ryhmistä.

1907: 3 69 taloutta,

joilla 693 656 ha Gesamtfläche
siinä luvussa 497 973 ha landwirtschaftliche
Fläche ****

2 563 „ Gartenland *****

0 „ Weingarten *****

145 990 „ Forstland *****

[]:siin tiedot vuoden 1907 ajalta.

Karjaa pitää — yleensä — 97.90 %, Großvieh 97.73 %, lampaita 86.01 %, sikoja 90.73 % j.n.e. Karjan määrä: hevosia: 55 591 [42 502]; Rindvieh: 148 678 [120 754]; lampaita 703 813 [376 429]; sikoja 53 543 [59 304]; vuohia 175 [134].*****

* — viljeltyä maatalousmaata. *Toim.*

** — koko pinta-ala. *Toim.*

*** — viljelemätöntä ja joutomaata. *Toim.*

**** — maatalousmaata. *Toim.*

***** — puutarhoja. *Toim.*

***** — viinitarhoja. *Toim.*

***** — metsää. *Toim.*

***** Ks. Teokset, 5. osa, s. 188. *Toim.*

Maatalouskoneiden käyttö: yleensä — 555. Höyryauroja 81 [120]; kylvökoneita 448 [284]; lannanhajotuskoneita 356; niittokoneita 211 [328]; höyrypuimakoneita 500 [337]; Milchzentrifugen 72 [137] + 140. (Koneiden käyttötapausten $\Sigma = 2\ 800$.)

Edelleen näistä (1 000 ja > ha omaavista talouksista) on yhteydessä

sokeritehtaisiin	—	16
viinanpolttimoihin	—	228
tärkkelystehtaisiin	—	16
myllyihin	—	64
olutpanimoihin	—	6

$$\Sigma = 330 \quad (33\ 000 : 572) = 57.7\%$$

211 viljelee juurikasta (26 127 ha)

302 viljelee perunaa viinan- ja tärkkelyksentuotantoa varten.

21 käy kaupungissa maitokauppaa (1 822 lehmää)

204 kuuluu meijeriosuuskuntiin (18 273 lehmää)
 $20\ 400 : 572 = 35.6\%$

572:sta 544 on itsenäisiä maanviljelijöitä Hauptberufin kannalta (544:stä 227 (42%) ilman Nebenberufia
 317 (58%) omaa Nebenberufin)

9 — Hauptberuf itsenäisiä metsätalouden harjoittajia, kauppiaita ja teollisuusmiehiä

19 — andere Berufsarten.

Ilman Pachtland * — 63.29% näistä talouksista

Niillä Pachtland = 12.56% niiden koko maa-alasta.

* — vuokramaata. Toim.

Yksinomaan Preussi.

1895: Milchzentrifugen käytävien talouksien määrä

	1895			1907		
	Talouksia	Talouksia, jotka käyttävät Milchzentrifugen mit Hand- betrieb*	Talouksia, jotka käyttävät Milchzentrifugen mit Kraftbe- trieb**	Σ	Talouksia	Talouksia, jotka käyttävät Milchzen- trifugen
Ohne Fläche	—	13	11	24	—	—
Unter 0,1 Ar	262	—	1	1	488	—
0,1— 2 ..	45 554	7	3	10	69 774	10
2— 5 ..	146 672	28	12	40	206 958	27
5— 20 ..	525 466	147	76	223	560 511	128
20— 50 ..	520 236	326	56	382	515 114	378
50— 1 ha	410 944	555	83	638	385 867	1 515
1— 2 ..	398 979	1 415	141	1 556	362 265	7 606
2— 3 ..	233 596	1 618	189	1 807	223 325	11 828
3— 4 ..	163 126	1 747	317	2 064	166 117	14 058
4— 5 ..	126 058	1 697	433	2 130	131 472	14 991
5— 10 ..	314 634	6 137	3 111	9 248	349 352	58 347
10— 20 ..	214 095	6 492	4 565	11 057	233 808	60 777
20— 50 ..	155 539	7 574	4 575	12 149	147 724	47 349
50—100 ..	32 575	2 279	953	3 232	28 252	8 506
100—200 ..	8 697	876	306	1 182	8 236	2 330
200—500 ..	8 050	798	589	1 387	7 871	2 031
500—1 000 ..	3 110	307	445	752	2 670	899
1 000 ja > ..	533	70	132	202	340	129
Σ	3 308 126	32 086	15 998	48 084	3 400 144	230 909

* — käöseparaattori. Toim.

** — volmaseparaattori. Toim.

	Työeläimiä (hevosia + vetohärkiä)			Yhteensä työeläimiä (hevosia + vetohärkiä + lehmii)		Lehmiä prosentuaali- sesti työeläinten kokonaismäärästä		
	1882	1895		1882	1895	1882	1895	
Alle 2 ha	62 912	69 366	+ 6 454	501 212	459 337			
2— 5 ..	308 323	302 310	— 6 013	1 385 769	1 412 015			
5— 20 ..	1 437 384	1 430 512	— 6 872	2 086 251	2 222 431	31.1	35.0	+ 4.5
20—100 ..	1 168 544	1 155 438	— 13 106	1 193 319	1 213 350	2.1	4.8	+ 2.7
100 ja > ..	650 450	695 230	+ 44 780	650 607	698 129	0.02	0.4	+ 0.38
Yhteensä	3 627 613	3 652 856	+ 25 243	5 817 158	6 005 262			

Työeläimiä omaavia talouksia

	1882			1895		
	1882	1895		1882	1895	
Alle 2 ha	325 005	306 340	— 18 665	10.01	9.40	— 1.15
2— 5 ..	733 967	725 584	— 8 383	74.79	71.30	— 3.40
5— 20 ..	894 696	925 103	+ 30 407	96.56	92.02	— 3.94
20—100 ..	279 284	275 220	— 4 064	99.21	97.68	— 1.53
100 ja ..	24 845	24 485	— 360 *)	99.42	97.70	— 1.72
	2 257 797	2 256 732	—	42.79	40.00	— 2.19

*) Contra: höyryauroja käyttäviä talouksia

	1882	1895	
20—100 ha	92	277	+ 185
100 ja > ha	710	1 325	+ 615

	Yksinomaan lehmiä käyttäviä % %			Yleensä lehmiä* käyttäviä % %			Hevosia ja vetohärkiä käyttäviä % %		
	1882	1895		1882	1895		1882	1895	
Alle 2 ha	83.71	82.10	-1.64	85.21	83.85	-1.26	14.79	16.05	+1.26
2— 5 "	68.29	69.42	+1.13	72.95	74.93	+1.98	27.05	25.17	-1.98
5— 20 "	18.49	20.30	+1.81	29.71	34.75	+5.04	70.29	65.25	-5.04
20—100 "	0.25	0.28	+0.03	3.42	6.02	+2.60	96.58	93.98	-2.60
100 ja > "	0.10	0.03	+0.03	0.25	1.40	+1.15	99.75	98.60	-1.15
	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	41.61	41.82	+0.21	48.18	50.48	+2.30	51.82	49.52	-2.30

* T.s. sellaisia, jotka käyttävät lehmiä, mutta myös hevosia ja vetohärkiä. Toim.

Nämä tiedot työeläinten käytöstä osoittavat, että talousolojen huononeminen, työeläinten laadun huononeminen on ollut suurinta keskisuurissa talonpoikaistalouksissa.

5—20 ha omistavissa talouksissa työeläimet ovat verrattomasti huonompia 5—10 ha:n ryhmässä.

	Yhteensä talouksia	Niistä työeläimiä omistavia	Niistä käytävät lehmä		Kaikista työeläimistä omistavista talouksista % %
				yksinomaan lehmiä	
5—10)	605 814	548 378	50 619 + 30 970	÷ 172 094	= 31.3 % (!)
10—20)	392 990	376 725	31 373 + 20 671	+ 15 704	= 4.2 %
		%			
		90.5	253 683		= 46.3 % (!)
		95.8	67 748		= 17.9 %
					} 34.75 % (oikeastaan 18.0 %)

Ja nimenomaan 5—10 ha:n ryhmä kasvoi eniten vuodesta 1882 vuoteen 1895:

	talouksia % %			koko pinta-ala % %			maatalousmaata % %		
	1882	1895		1882	1895		1882	1895	
5—10 ha	10.50	10.90	+0.40	11.90	12.37	+0.47	12.20	13.02	+0.76
10—20 "	7.06	7.07	+0.01	16.70	16.50	-0.11	16.48	16.88	+0.40

<2 ha	0.16	0.02
2—5	1.18	0.18
5—20	2.77	1.26
20—100	5.41	2.94
100 ja >	10.13	7.17
Σ	1.13	0.45
	1895	1907
5 koneen käyttötapausten $\Sigma =$	5—10) 199 172	464 197
	10—20) 238 760	504 152
	437 932	

[Ks. tietoja Preussin osalta (Milchzentrifugen) edeltä, erikoisesti *]

*) Huomautus. "Die Betriebe mit Hackmaschinen und Milchzentrifugen konnten nicht genügend zuverlässig ermittelt werden; vergleiche hierüber den einleitenden Text." ** [NB suurimmalta osalta liioiteltuja; s. 39* tekstissä luodaan katsaus eri valtioita koskeviin tiedotuksiin niiden virheiden syistä (ja luonteesta), joita on Milchzentrifugen valaisevissa tiedoissa. Tästä katsauksesta seuraa, että nämä Milchzentrifugen määrää osoittavat tiedot ovat suurimmalta osalta liioiteltuja; monesti nämä koneet on sotkettu yhteen toisten kanssa. Ergo, vuoteen 1907 vertaamista varten voidaan kuitenkin ottaa varauksin.] Mutta tekstissä (S. 38*) sanotaan, että näitä koneita koskevat tiedot ovat suurimmalta osalta *vääriä Preussia lukuun ottamatta* (ibidem). *Sittenkin* (s. 39*) % (talouksien määrästä) on las-
kettu!

* Ks. tätä osaa, s. 182. *Toim.*

** — "Harausvälineitä ja separaattoreita käytäneitä talouksia ei voitu saada selville kyllin paikkansapitävästi; vertaa johdannon tekstiä." *Toim.*

S. 60// 1898:	Tupakan- viljelijöitä	Heillä (likimain) tupakkaviljelmiä ha	ha (maximum)
I Alle 1 a	61 040	} 88 tuhatta	600
II 1—10 a	27 132		2 700
III 10 a—1 ha	49 420	} 51 tuhatta	3 300
IV > 1 ha	1 579		
	139 171	139 tuhatta	17 652 ha

88 tuhatta (63%) — ei > kuin 3,3 tuhatta ha (20%)

NB:

51 tuhatta (37%) — lähes 15 tuhatta ha (80%)

139 tuhatta

[NB: Fiskaalista tilastoal!]

Äärimmäisen ylimalkaisen ryhmittelyn vuoksi (kaikkiaan 4 ryhmää!!) ei voida tehdä mitään. ei edes likimääräistä jakoa III ja IV ryhmän välillä.

Selvää on ainoastaan se, että 88 tuhannella viljelijällä (lähes 63%) on enintään *za** 3 tuhatta ha (ei > kuin 3,3 tuhatta = 20%).

Mutta 51 tuhannella viljelijällä (*za* 37%) on lähes 15 tuhatta ha (*za* 80%).

* — noin. Toim.

Talouksia, joilla on yhteys seuraaviin teollisiin yrityksiin:

1895:

	< 2 ha	2-5 ha	5-10 ha	5-20 ha	10-20 ha	20-100 ha	100 ha ja >	Σ
(1) Sokeritehtaat.....	154	34	(21)	52	(31)	34	76	350
(2) Viinanpolttimot.....	689	388	(465)	1 041	(576)	1 042	2 762	5 922
(3) Tärkkelystehtaat.....	33	29	(28)	45	(17)	58	274	439
(4) Myllyt.....	8 847	11 372	(11 754)	20 867	(9 113)	5 316	696	47 098
(5) Olutpanimot.....	1 641	1 719	(1 905)	3 874	(1 969)	1 823	198	9 255
Yhteensä	11 364	13 542		25 879		8 273	4 006	63 064
	%	%		%		%	%	%
	0.35	1.33		2.59		2.97	15.98	1.14
Mutta talouksien kokonaismäärä	3 236 367	1 016 318		998 804		281 767	25 061	5 558 317
V. 1907 tapauksia, jolloin on ollut yhteys näihin 5 teolliseen yritykseen	10 660	20 884		33 514		8 464	5 588	79 110

Vrt. Bulgakov II, 116 vääristelty

”Eikä pidä luulla, että ne (maataloustuotteita jalostavat teolliset yritykset) ovat yhteydessä pääasiassa suurtalouksiin” (Bulgakov II, 116). Osui naulankantaan!!

!! ”valtaosa (juurikkaasta ja perunasta) tuotettiin pientalouksissa” (ibidem). !! *Tässä tiedot juurikasta viljelevistä talouksista:*

	talouk- sia	kokonais- määrästä % %	juurikasta ha *)	%	Juurikas- viljelmiä v. 1907 ha	Talouksia, jotka viljelivät perunaa viinan- ja tärkke- lystuotantoa varten	talouksien kokonais- määrästä % %
Alle 2 ha	10 781	0,33	3 781	1,0	9 730	565	0,01
2— 5 ha	21 413	2,10	12 693	3,2	18 858	947	0,09
5— 20 ..	47 145	4,72	48 213	12,1	77 582	3 023	0,30
20—100 ..	26 643	9,45	97 782	24,7	125 961	4 293	1,52
100 ja > ..	7 262	28,98	233 820	59,0	281 691	5 195	20,72
Σ =	113 244	2,03	396 289	100	513 822	14 023	0,25

Perunan osalta ei ole numerotietoja pinta-alasta. Talouksia koskevat numerotiedot ku- moavat Bulgakovin täydellisesti.

*) { 5—10 ha — 18 752 }
{ 10—20 .. — 29 461 }

Tiedot pien- ja suurtalouksien merkityksestä maittaloudessa [Bulgakov II. 117 on vääristänyt tätäkin asiaa] ovat tällaiset:

Talouksien kokonaismäärä	Niistä Rind- viej omistavia % %	Talouksia, jotka myyvät tai varastoivat maltoa <i>kaupungissa</i>				Talouksia, jotka ovat voimeijeriosuuskuntien ja vastaanottoasemien osakkaita				
		Talouksia	%	Niillä lehmia	Lehmiä 1 taloutta kohti	Talouksia	%	Lehmiä	Lehmiä 1 taloutta kohti	
< 2 ha	3 236 367	28. ⁵⁹	8 998	0. ₃	25 028	2. ₈	10 300	0. ₃	18 556	1. ₈
2— 5	1 016 318	92. ⁴¹	11 049	1. ₁	30 275	2. ₇	31 819	3. ₁	73 156	2. ₃
5— 20	998 804	97. ⁰⁵	15 344	1. ₅	70 916	4. ₆	53 597	5. ₄	211 236	3. ₉
20—100	281 767	98. ⁰⁰	5 676	2. ₀	58 439	10. ₃	43 561	15. ₁	418 563	9. ₄
100 ja >	25 061	97. ⁷²	863	3. ₁	31 213	36. ₁	8 805	35. ₁	361 435	41. ₀
	5 558 317	56. ⁵²	41 930	0. ₈	215 871	5. ₁	148 082	2. ₇	1 082 946	7. ₃
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Alle 2 ha	58. ²³	21. ⁴⁶	11. ⁵⁹	6. ⁹⁵	1.71	21. ⁴⁹	6. ⁷⁶	19. ⁵¹	38. ⁶⁵	72. ⁰² %
2— 5	18. ²⁸	26. ³⁵	14. ⁰³	36. ¹⁹	29. ⁴²	5. ⁹⁵	33. ³⁷			
5— 20	17. ⁹⁷	36. ⁵⁹	32. ⁸⁵	41. ⁵³						
20—100	5. ⁰⁷	13. ⁵⁴	27. ⁰⁷							
100 ja >	0. ⁴⁵	2. ⁰⁶	14. ⁴⁶							
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

Maitotalouden keskittyminen on siis *erittäin suurta* ja *valtaosan* myytäväksi valmistettavista maitotuotteista tuottaa *kapitalistinen suurtalous*.

Maitotalouden keskittymisen ja *maanviljelyksen* keskittymisen ei tietenkään tarvitse lainkaan käydä yhteen. Ryhmitys *pinta-alan* perusteella on sen vuoksi tässä tapauksessa epätarkkaa. Keskittymistä on kunkin viljelyspinta-alaltaan yhtä suuren ryhmän *sisälläkin*:

	Maitotalouksia, joissa alle 2 ha			Maitotalouksia, joissa 2-5 ha			Maitotalouksia, joissa 5-20 ha			5-10 ha		
	talouksia	niillä lehmiä	1 ta- loutta kohti	talouksia	lehmiä	1 ta- loutta kohti	talouksia	lehmiä	1 ta- loutta kohti	talouk- sia	lehmiä	1 ta- loutta kohti
1 lehmä	4 024	4 024	1	1 862	1 862	1	756	756	1	551	551	1
2 lehmää	2 924	5 848	2	4 497	8 994	2	2 687	5 374	2	1 946	3 892	2
3 ja >	2 050	15 156	7. ₁	4 690	19 419	4. ₃	11 901	64 786	5. ₄	6 103	29 213	4. ₉
	8 998	25 028	2. ₈	11 049	30 275	2. ₇	15 344	70 916	4. ₆	8 600	33 656	

Valitettavasti on esitetty vain *kolme* ryhmää. Huomautamme niin ikään, että alle 2 ha omistavien maitotalouksien ryhmään on joutunut talouksia, joissa *ei ole lainkaan*

viljelyspinta-alaa. Sellaisia talouksia on 471 ja niillä on 5344 lehmää (t.s. 11.3 lehmää 1 taloutta kohti!!); vain 6:lla näistä talouksista on 1 lehmä ja vain 17:llä 2, siis loppuilla 448 on 5304 lehmää, t.s. 11.8 lehmää kullakin. On selvää, että maitotalouden keskittyminen on *verrattomasti* suurempaa kuin pinta-alaa koskevat tiedot osoittavat ja että maitotaloudessa kehittyä erikoisia *mattofarmareja*.

Vielä esimerkkejä: samojen *alle 2 ha omistavien ryhmään* kuuluvien talonpoikien keskuudessa, joilla on Molkereien etc.* kaupungeissa, tapaamme seuraavanlaisia suhteita: *2—5 a omistavia*... 158 taloutta (38:lla 1 lehmä, 23:lla 2) — 1287 lehmää (1 kohti 8.1 lehmää), mutta kun vähennämme 1—2 lehmää omistavat taloudet, saamme 3 ja > lehmää omistavia talouksia 97, niillä 1203 lehmää (1 kohti 12.4)

[Alvan samoin näemme meijeritosuuskuntienkin kuuluvien talouksien joukossa *alle 2 ha omistavien ryhmässä* 56 *maatonta* taloutta, joissa on 466 lehmää (1 kohti 8.3), sekä *2—5 a omistavia talouksia* 52, joissa 574 lehmää (1 kohti 11.0 lehmää).] Jos *alle 2 ha omistavien talouksien ryhmä* jaetaan yleensä kahteen alaryhmään: *alle 50 a omistaviin* ja *50 a — 2 ha omistaviin*, saamme *ensimmäisessä* alaryhmässä *keskimäärin* paljon enemmän lehmä *1 taloutta kohti* kuin toisessa: selvä osoitus *maito- ja karjanhoitotalouden spesialisoinnista erilleen maanviljelystaloudesta*.

* — maitokauppoja y.m. Toim.

Kaupungeissa maitoa myyvät alle 2 ha omistavat taloudet:

	talouksia:	Niistä omistaa			Ergo 3 ja >	Niillä lehmä	1 isäntää kohti	Yhteensä lehmä	Meijeriosuuskuntiin kuuluvat alle 2 ha omistavat taloudet		
		1 lehmän	2 lehmää						talouksia	lehmä	1 isäntää kohti
0—50 a	1 944	722	372	850	9 789	11,5	11 255	869	3 514	4	
50 a—2 ha	7 054	3 302	2 552	1 200	5 367	4,5	13 773	9 431	15 042	1	
	8 998	4 024	2 924	2 050	15 156	7,4	25 028	10 300	18 556	1,8	

Mitä edelleen tulee maitotalouden keskittymisen äärirajoihin Saksassa, niin mielenkiintoista ovat myös *ylimpien* ryhmien alaryhmät. Kaupungeissa maitoa myyvien talouksien ryhmässä on 500—1 000 ha: 73 taloutta, joilla 4 888 lehmää. Keskimäärin 66 lehmää
1 000 ja > ha: 21 " " 1 822 " Keskimäärin 87 lehmää

meijeriosuuskuntiin kuuluvien talouksien ryhmässä:

500—1 000 ha: 1 573 taloutta, joilla 97 403 lehmää. Keskimäärin 62 lehmää.

1 000 ja > ha: 204 " " 18 273 " Keskimäärin 89 lehmää.

500 ja > ha: 1 777 " " 115 676 "

200—500 ha: 3 708 " " 158 702 "

200 ja > ha: 5 485 " " 274 378 " Keskimäärin noin 50 lehmää.

Karjan määrä
auf je 100 ha landwirtschaftlich benutzter Fläche*:

		(Rindvieh)	Schweine
Saksa	1882	— 48.49	— 26.46
	1895	— 52.44	— 41.71
Iso-Britannia	1885	— 50.37	— 18.20
Tanska	1893	— 59.81	— 29.24
Hollanti	1895	— 74.02	— 31.76
Belgia	1880	— 69.71	— 32.59
Ks. tilastoja v. 1895 ajalta, tekstiä, S. 60*—65*			

Karjan jakautuminen ryhmittäin:

	Rindvieh			Schweine		
	1882	1895		1882	1895	
Alle 2 ha	10.5	8.3	— 2.2	24.7	25.6	+ 0.9
2— 5 "	16.9	16.4	— 0.5	17.6	17.2	— 0.4
5— 20 "	35.7	36.5	+ 0.8	31.4	31.1	— 0.3
20—100 "	27.0	27.3	+ 0.3	20.6	19.6	— 1.0
100 ja > "	9.9	11.5	+ 1.6	5.7	6.5	+ 0.8
	<u>100</u>	<u>100</u>		<u>100</u>	<u>100</u>	

Kaupallisen *lammastalouden* tavaton lamaantuminen (vuosien 1882 ja 1895 välisenä aikana lampaiden määrä on vähentynyt 8½ miljoonalla (21.1—12.6), ja tästä lankeaa > 20 ha omistavien talouksien osalle 7 miljoonaa) tekee suurtalouden aseman epäsuotuisammaksi karjan kokonaisuuden kannalta:

Koko karja (arvon mukaan):

	1882	1895	
Alle 2 ha	9.3	9.4	+ 0.1
2— 5 "	13.1	13.5	+ 0.4
5— 20 "	33.3	34.2	+ 0.9
20—100 "	29.5	28.8	— 0.7
100 ja > "	14.8	14.1	— 0.7
	<u>44.3</u>	<u>42.9</u>	
	<u>100</u>	<u>100</u>	

Saksa 1907 (ilman
0—2 ha) 1 taloutta
kohti = 12.8 ha
2 357 573 taloutta, joilla
30 103 563 ha maata-
lousmaata.
Niistä
1 006 277 2— 5 ha
652 798 5—10 "

* — jokaista 100 viljellyn maatalousmaan hehtaaria kohti. Toim.

Suurtalouksien osuuden *suuruutta* on tässä tiettävästi pienennetty, sillä karjan arvo on oletettu kaikkialla samaksi, vaikka suurtaloudessa karja on tietenkin parempaa ja kalliimpaa, ja ryhmien välinen *suhdekin* on niin ikään saattanut siitä syystä tulla valaistuksi väärin (karjakan- nan paraneminen suurtalouksissa).

Mutta karjan kokonaismäärä oli lisääntynyt suurtalouksissa tietenkin *heikommin* kuin pientalouksissa.

Suurtaloudet menettivät *eniten* kaupallisen lammas- talouden suuresta lamaantumisesta, ja voimistamalla *tun- tuvammin* (kuin pientaloudet) *nautakarjan-* ja *sianhoitoa* ne *vain lievensivät*, mutta eivät korvanneet kärsimäänsä menetystä.

Kirjan "Die deutsche Volkswirtschaft am Schlusse des 19. Jahrhunderts" * 54. sivulla esitetään tällaiset karjan nautayksiköiksi muuntamisen perusteet:

"1 Rind = 4 Schweine = 10 Schafe."

Kun lisäämme puolestamme niin ikään 1 Rind = 10 Ziegen, saamme:

	1895	1882
1895. hevosia	3 367 298	3 114 420
nautoja	17 053 642	15 454 372
lampaita ($\frac{1}{10}$).....	1 259 287	2 111 696
sikoja ($\frac{1}{4}$).....	3 390 660	2 107 814
vuohia ($\frac{1}{10}$).....	310 525	245 253
	<hr/>	<hr/>
	25 381 412	23 033 555
	<hr/>	
	23 033 555	
	<hr/>	
	2 347 857	

* — "Saksan kansantalous 19. vuosisadan lopulla". *Toim.*

	talouksia
1 lehmän omistavia	6 718— 6 718 lehmää
2 lehmää „	10 338—20 676 „
	17 056—27 394
3 ja > „	24 874—188 477 : 24 874 = 7
Yhteensä	41 930—215 871 ⁸⁶

NB S. 69 * osoitetaan, että Amerikassa, ”*nicht mitgezählt* (maatalousyriityksistä) sind dabei alle landwirtschaftlichen Betriebe unter 3 Acres (= 1.₂₀ ha), sofern sie nicht im Censusjahr wenigstens einen Bruttoertrag im Wert von 500 \$ geliefert haben, was nur bei einigen wenigen in der Nähe von Großstädten gelegenen Gärtnereibetrieben u. d. gl. zutrifft”*,

NB minkä vuoksi vertaaminen Saksaan on muka *mahdotonta*.

* — ”tässä yhteydessä ei otettu lainkaan huomioon (maatalousyriityksistä) alle 3 eekkeriä (=1.₂₀ ha) omistavia talouksia, koska niiden kokonaistulo tilastointivuotena ei noussut 500 dollariin, jollainen se tapaa olla vain muutamissa suurkaupunkien läheisyydessä sijaitsevilla harvalukuisissa puutarha- y.m.s. talouksissa”. *Toim.*

*Saksan maanviljelysväestön vv. 1882 ja 1895 Berufsstatistik **
(*Erwerbstätige***)

NB: Maanviljelys *varsinaisessa merkityksessä*. [A 1] (Tuhansissa)

		Henkilöitä, joille maanviljelys on <i>pääelinkeino</i>				Henkilöitä, joille maanviljelys on pää- ja sivuelinkeino			
		1882	1895			1882	1895		
A	Itsenäisiä (omistajia, vuokraajia)	2 253	2 522	+ 269		A) 4 372	4 682	+ 310	
C 1	(heidän perheensä jäsenet)	1 935	1 899	— 36		C 1) 2 599 *)	2 960 **)	+ 361	
	I	4 188	4 421	+ 233	+ 5,6%	6 971	7 642	+ 671	
	II								
C 3	(maatööläiset, joilla on omaa tai vuokrattua maata)	866	383	— 483	— 55,8%	C 3) 876	443	— 433	
	A + C 1 + C 3 =	5 054	4 804	— 250		7 847	8 085	+ 238	
B	(toimihenkilöt)	47	77	+ 30	+ 63,8%	B) 48	78	+ 30	
C 2	(rengit ja piilat)	1 589	1 719	+ 130		C 2) 1 872	1 942	+ 70	

C 4 (maattomat maatyö- läiset)	1 374	1 445	+ 71	
III	3 010	3 241	+ 231	+ 7.7 %
Yhteensä	8 064	8 045	- 19	- 0.2 %

I	51.9	} 62.7	54.9	} 59.7	+ 3.0	} - 3.0
II	10.8		4.8		- 6.0	
III	37.3	40.3	+ 3.0			
	100.0		100.0			

C 4)	1 441	1 518	+ 77
	3 361	3 538	+ 177
	11 208	11 623	+ 415

Samat tiedot yksinomaan
Nebenberufin osalta:

	1882	1895	
A)	2 120	2 160	+ 40
C 1)	664	1 061	+ 397 + 59.8 %
	2 784	3 221	+ 437
C 3)	9	60	+ 51
B)	1	1	± 0
C 2)	283	223	- 60
C 4)	67	73	+ 6
	351	297	- 54
	3 144	3 578	+ 434

*) Niistä 21.7%, joille maanviljelys on Nebenberuf.
 **) " 35.8 " " " " " " " " " "

* - elinkeinotilastot. Toim.

** - Ansiotoimintaa harjoittava väestö. Toim.

Ammateissa tapahtuneita muutoksia tutkittaessa on otettava perustaksi:

1) maatalous sen *varsinaisessa mielessä*: A1 eikä A1—6 (hra Bulgakov, II, 133, ottaa nimenomaan A1—6 saaden + Erwerbstätige määrän, t.s. liittää maanviljelykseen *kaupallisen puutarhaviljelyksen, metsätalouden ja kalastuksen*, mikä on epäilemättä väärin)

2) Hauptberuf, t.s. henkilöt, joille maanviljelys on pääelinkeino. Nebenberufia koskevat tiedot ovat äärimmäisen epämääräisiä siinä mielessä, ettei niistä näy, mikä merkitys on tällä Nebenberufilla j.n.e.

Johtopäätökset:

1. Bulgakov on aivan väärässä sanoessaan, että maataloustyön määrä *on lisääntynyt*. Se *on vähentynyt* Hauptberufissa. *Emme voi* sanoa, missä määrin maanviljelystyön lisääntyminen Nebenberufissa paralysoi tämän.

2. Ammattien jakautumisessa (Hauptberuf) tapahtunut muutos osoittaa:

- a) pakkoluovutuksen lisääntyneen: maata *omaavien* henkilöiden (isäntien, vuokraajien ja työläisten) kokonaismäärä *on vähentynyt* 250 tuhannella. Isäntien määrä on lisääntynyt 233 tuhannella, mutta sellaisten työläisten määrä, joilla on maata, *on vähentynyt* 483 tuhannella. Pakkoluovutettu on siis maanviljelijäin *k ö y h i n* osa.

Kapitalistisesti käytettyjen työläisten määrä *on kasvanut* 231 tuhannella (+7.7%, t.s. kasvanut tuntuvasti enemmän kuin isäntien määrä, mikä on lisääntynyt 5.6%).

Maanviljelyksen kehityssuunta on siis ollut nimenomaan ja erikoisesti *kapitalistinen*.

[Huomautamme, että on kerrassaan virheellistä laskea palkkatyöläisiksi myös työtä tekevät isännän perheen jäsenet (C 1), niin kuin on tehty tilastoitaessa ja sen jälkeen on tehnyt hra Bulgakov, II, 133. C 1 = isäntiä, kanssaomistajia, mutta C 2—C 4 ovat palkkatyöläisiä. Siitä syystä C 1 pitää yhdistää A:n kanssa, kun on puhe työn *kapitalistisen* käytön määrittelystä.]

Mitä C 3 tulee, niin se on tietenkin väliryhmä: toisaalta he ovat palkkatyöläisiä ja toisaalta isäntiä. Ja juuri tämä väliryhmä on 13 vuodessa *karsiintunut* eniten pois.

*Kirjoitettu kesä- —
syyskuussa 1901,
lisäykset tehty v. 1910*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

**"RANSKAN MAATALOUSTILASTO. VUONNA 1892
KYMMENEN VUODEN AJALTA SUORITETUN
TUTKIMUKSEN YLEISET YHTEENVEDOT" KIRJASSA
ESITETTYJEN TIETOJEN ERITTELYÄ ⁸⁷**

I osa

Pp.

80. Vehnäsadot (Nord — suurimmat)

87. Kaurasadot (idem)

90. Viljakasvikylvöjen *vähenneminen* 1862—1882—1892

100. Viljakasvien kokonaistuotannon *kasvu* vuodet 1834—1865—1885—1895

105. *Kasvu* erittäin voimaperäistä vv. 1882—1892 (!)

106. Syy: lannoitteet etc.

108. Vehnäsadot vuodesta 1815 vuoteen 1895 (Hertzillä, S. 50)

114 113. Vehnäntuotanto (koko) vuodesta 1831 vuoteen 1891 (+ +) erikoisesti — keskimäärät vuosikymmenittäin

115. Vehnän kulutuksen kasvu henkilöä kohti (ja *teollisiin* tarkoituksiin *NB*)

137. Pavun- etc. tuotannon vähenneminen

143. *Perunan-* y.m. tuotannon lisääntyminen ja satoisuuden kasvu (s. 144)

158. *Rehuntuotannon* kasvu 1862—1882—1892

	1862	1882	1892	
kylvöniittyjä	2.8	3.1	3.2	mlj. ha
luonnonniittyjä	5.0	5.9	6.2	" "

161. *NB. Niittyjen* prosentuaalinen kasvu vuodesta 1862 (*NB*)

163. Cultures industrielles keskuudessa *ovat vallitsevina* saccharifères * (52.14%)

* — Teollisuuskasvien keskuudessa *ovat vallitsevina* sokerikasvit. Toim.

164. — Nord edellä.
 180. Sokerijuurikas: erikoisesti *Nord*
 183. Sokerintuotannon kasvu vuodesta 1887 vuoteen 1897
 198. Puutarhaviljelyksiä enimmäkseen suurkaupunkien lähellä (NB).
 203. Puutarhaviljelykset pienenevät sitten vuoden 1882.
 206. Kesannot vähenevät.
 242. Kaikkien viljelmien vertaaminen vuoteen 1840
 257. Erittäin rikas karjasta on Nord
 340. *Lihankulutus*

	Vehnä ... hl vehnää koko maa- talousmaan 100 ha kohti	Tuotanto hl	hl 1 ha:lta
1. Nord.....	594	3 144 749	25.5
2. Pas-de-Calais	505	3 205 744	20.2
3. Somme.....	469	2 778 499	21.2
4. Ardennes.....	297	1 498 899	21.4
5. Oise.....	436	2 455 795	22.8
6. Aisne.....	482	3 412 329	23.9
7. Seine-et-Oise	409	2 167 158	23.9
8. Seine.....	381	1 03 379	26.8
9. Eure-et-Loire.....	455	2 579 191	21.5
10. Seine-et-Marne ..	453	2 570 100	22.5

24

Ranskassa keskimäärin 230 $\Sigma = 117\,499\,297$ 16.1
 koko Ranskassa

Ranska. 1892: (Pp. 356—359)

		Superficie				
		talouk- sia %%	Talouden keskikoko	cultivée *	non culti- vée **	totale ***
Alle 1 ha	39.19	0.59	2.88	1.35	2.67	
1—10 ..	45.90	4.29	24.07	13.83	22.80	
10—40 ..	12.48	20.13	30.00	21.98	28.98	
40 ja > ..	2.43	162.21	43.05	62.86	45.55	
	$\Sigma = 100$		100	100	100	

* — Viljelty maa. *Toim.*
 ** — Viljelemätön maa. *Toim.*
 *** — kaikkiaan. *Toim.*

Superficie cultivéen jakautuminen

	terres la- bourables*	Prai- ries**	Vig- nes***	Jar- dins****	Bois et fo- rêts*****
Alle 1 ha	2.78	3.20	7.56	16.26	1.18
1—10 ”	25.71	29.27	35.43	34.48	11.96
10—40 ”	32.33	36.43	25.98	25.98	18.94
40 ja > ”	39.18	31.10	31.04	23.27	67.92
	71.51		57.02	49.26	
Σ = 100		100	100	100	100

Exploitations ***** määrä (2. osa, p. 221—225)

	Alle 1	1—10	10—40	40 ja >
1862	?	2 435 401	636 309	154 167
1882	2 167 667	2 635 030	727 222	142 088
1892	2 235 405	2 617 558	711 118	138 671

Maatalouskoneet (2. osa, p. 256—259)

Höyry- koneita ja loko- mobiileja	Char- rues*)	Houes á che- val*****	Puima- koneita	Kylvö- koneita	Niitto- koneita	Leikkuu- koneita	Helinä- pöyhi- jöitä	Kalk- kiaan koneita	
1862	2 849	3 206 421	25 846	100 733	10 853	9 442	8 907	5 649	3 367 851
1882	9 288	3 267 187	195 410	211 045	29 391	19 147	16 025	27 364	3 765 569
1892	12 037	3 669 212	251 798	234 380	52 375	38 753	23 432	51 451	4 321 401

Souchon riemuitsee suotta (p. 94), että koneiden määrä lisääntyy hyvin kohtuullisessa mitassa. Ellei auroja las-
keta ”koneisiin” kuuluviksi, osoittautuu kasvu melko
voimakkaaksi (p. 195).

*) bisocs ou 1862—?
polysocs ***** 1882—157 719
1892—198 506

- * — peltomaat *Toim.*
** — niityt *Toim.*
*** — viinitarhat *Toim.*
**** — puutarhaviljelykset *Toim.*
***** — lehdot ja metsät *Toim.*
***** — Talouksien *Toim.*
***** — hevosharoja *Toim.*
***** — kaksi- tai moniteräisiä (auroja) *Toim.*

Tuotannon kasvu	(2. osa, p. 201)			(p. 195)	
	<i>juustoa</i> tuhatta kiloa	ja <i>voita</i> tuhatta kiloa	Lypsy- lehmiiä	1 leh- mästä hl	Maitomäärä yhteensä milj. hl
1882	114 696	74 851	5 019 670	15	68.206
1892	136 654	132 023	5 407 126	16	77.013

Viinitarhat

II osa, p. 89: Ha-määrä on pienentynyt vuodesta 1882, mutta viinimäärä hl:oissa 1 ha kohti lisääntynyt 15.28:sta 16.12:een

Juurikas (sokerijuurikas) (2. osa, p. 63)

	ha	qx* ha:lta
1862	136 492	324
1882	240 465	368
1892	271 258	267

Talouksien määrä: (1. osa, 363)

	> 40 ha	40—100 ha	%	100 ja > ha	%
1882	142 tuhatta	113 tuhatta	1.98	29 tuhatta	0.52
1892	139 tuhatta	106 tuhatta	1.84	33 tuhatta	0.68
	— 3 tuhatta	— 7 tuhatta		+ 4 tuhatta	
			%		
Lisääntyi: < 1 ha	1882	2 168	tuhatta	38.22	
	1892	2 235	tuhatta	39.21	
			%		
ja 5—10 ha	1882	769	tuhatta	13.56	
	1892	788	tuhatta	13.82	

Perunaviljelmiä prosentuaalisesti
10 ja > %

Basses-Alpes	Loire
Rhône	Vosges
Puy-de-Dôme	Pyrénées—Orientales
Sarthe	Haut-Rhin (Belfort)
Haute Vienne	Seine
Saône-et-Loire	Ariège
Dordogne	Ardèche
Correze	

* — kvintaalia. Toim.

vignes * % % 5% ja >	Indre-et-Loire Gard
Vaucluse	Lot-et-Garonne
Lot	Rhône
Maine-et-Loire	Pyrénées-Orientales
Loire-et-Cher	Gironde
Tarn-et-Garonne	Gers
Puy-de-Dôme	Aude
Var	Hérault
Haute-Garonne	17

} VII 10%

viljan kylvöala-% p. 65

teollisuuskasvien kylvöalat (ilman % !!): p. 164

puutarhaviljelykset p. 199 ilman %.

viinitarhat p. 211 % on

Kaikki (?) (ei kaikki) viljelyskasvit % %: p. 238.

perunan osalta % on p. 139.

Viinitarhojen pinta-ala Ranskassa (Bulgakov, II, 193)

	koko maata- lousmaasta	Koko pinta-ala (ha)	tämä viinitarhojen pinta-ala <i>cirka</i>
alle 1 ha	11%	1 327 253	145 tuh. ha
1-10 ..	6%	5 489 200	} = 11 244 700
10-40 ..	2.7%	14 313 417	
40 ja > ..	3%	22 493 393	675 tuh. ha
Keskimäärä	4.5%	49 378 763	386 tuh. ha
			675 tuh. ha
			1 881 tuh. ha

s. 184, 4. huom. mukaan
viinitarhoja on 1 800 tuh. ha

* - viinitarhoja. *Toim.*

Departementit, joissa juurikasviljely on kehittyneintä:
(p. 180)

	juuri- kasta ha	40 ja > ha:n talouksien pinta-ala	Kaikkien talouksien pinta-ala ha		perunaa ha	p. 139 % suhteessa terres labou- rables *
1. Nord	47 903	167 836	511 166	1/3	19 714	5.8
Aisne	61 429	392 007	674 860	> 1/2	13 286	2.6
Pas-de-Calais	37 325	250 733	629 350	< 1/2	24 279	4.6
Somme	35 096	253 496	591 250	< 1/2	15 374	3.1
5. Oise	24 828	296 201	529 983	> 1/2	7 601	1.0
Seine-et-Marne	16 278	339 419	547 800	> 1/2	10 001	2.4
Seine-et-Oise	9 992	287 377	501 302	> 1/2	16 802	4.4
8. Ardennes	5 212	271 518	485 290	> 1/2	17 149	6.0
Σ =	238 063	2 258 587	4 471 001	> 1/2	124 206	
271 258 ha käsittä- västä kokonais- määrästä	> 1/2 keskimääräisen ollessa Ranskassa 45.25% (1 474 144 : stä)					Keskimäärin koko Ranskassa 5.72%

(mutta tuotteita
nliissä 64 miljoonaa
quintaux 72:sta)

1892 = 271 tuh. ha

1882 = 240 " "

1862 = 136 " "

1840 = 58 " "

Kirjottettu v. 1901

Julkaistaan ensi kerran,
käsikirjotuksen mukaan

* - peltomaihin. Toim.

**YHTEENVETOTIEDOT SAKSAN, RANSKAN, BELGIAN, ENGLANNIN, USA:n
JA TANSKAN MAANVILJELYSTALOUKSISTA 1880- ja 1890-LUVUN
LASKENNAN MUKAAN ⁸⁸**

Maat	Talouksien koko	Talouksia 1882	%	Talouksia 1895	%	Talouksien pinta-ala 1882	%	Talouksien pinta-ala 1895	%
Saksa	Alle 2 ha	3 061 831	58. ₀₈	3 236 367	58. ₂₃	1 825 938	5. ₇₃	1 808 444	5. ₅₆
	2— 5	981 407	18. ₀₀	1 016 318	18. ₂₈	3 190 203	10. ₀₁	3 285 984	10. ₁₁
	5— 20	926 605	17. ₅₈	998 804	17. ₀₇	9 158 398	28. ₇₄	9 721 875	29. ₀₀
	20—100	281 510	5. ₃₄	281 767	5. ₀₇	9 908 170	31. ₀₀	9 869 837	30. ₃₅
	> 100 ha	24 991	0. ₄₇	25 061	0. ₄₅	7 786 263	24. ₄₃	7 831 801	24. ₀₈
	Yhteensä:	5 276 344	100	5 558 317	100	31 868 972	100	32 517 941	100
Ranska		1882		1892		1882		1892	
	Alle 1 ha	2 167 667	38. ₂₂	2 235 405	39. ₂₁	1 083 833	2. ₁₀	1 327 253	2. ₆₅
	1— 5	1 865 878	32. ₀₀	1 829 259	32. ₆₈	5 597 634	11. ₂₉	5 489 200	11. ₁₂
	5—10	769 152	13. ₅₈	788 299	13. ₈₃	5 768 640	11. ₆₃	5 755 500	11. ₀₅
	10—40	727 222	12. ₈₁	711 118	12. ₄₇	14 845 650	29. ₀₃	14 313 417	28. ₉₉
	> 40 ha	142 088	2. ₅₁	138 671	2. ₄₂	22 296 105	44. ₁₆	22 493 393	45. ₅₈
Yhteensä:	5 672 007	100	5 702 752	100	49 591 862	100	49 378 763	100	
Belgia		1880		1895					
	Alle 2 ha	709 566	78. ₀	634 353					
	2— 5	109 871	12. ₁						
	5—20	74 373	8. ₂						
	20—50	12 186	1. ₃						
	50 ja > ha	3 403	0. ₄	3 584					
Yhteensä:	909 399	100	829 625						

		1895		1895			
Englanti	1-5 eekkeriä		117 968	22,7		366 792	1,13
	5-20		149 818	28,8		1 667 647	5,13
	20-50		85 663	16,5		2 864 976	8,73
	50-100		66 625	12,8		4 885 203	15,01
	100-300		81 245	15,6		13 875 914	42,88
	300-500		13 568	2,6		5 113 945	15,70
	500-1000		4 616	0,9		3 001 184	9,21
	1000 ja >		603	0,1		801 852	2,40
		1880	520 106	100	1880	32 577 513	100
Amerikka		1880	1890	1880			
	Alle 10 eekkeriä	139 241	150 194				
	10-20 eekkeriä	254 749	265 550				
	20-50	781 574	902 777				
	50-100	1 032 810	1 121 485				
	100-500	1 695 983	2 008 694				
	500-1000	75 972	84 395				
	> 1000	28 578	31 546				
		4 008 907	4 564 641	536 081 835		623 218 619	
Tanska "N", XIX, 2, 623 (G. Bang)		1885	1895	1885		1895	
	Alle 2,5 ha	117 816	125 602	Tönde Hartkorn *	6 226		6 349
	2,5-10	67 773	66 591		34 506		34 102
	10-40	43 740	44 557		96 685	Tönde Hart- korn-keski- määräinen 10 ha	98 107
	40-120	27 938	27 301		172 282		169 195
	Yli 120 ha	1 953	2 031		55 153		56 822
		259 220	266 082	364 852		364 575	

Kirjoitettu kesä- — syyskuussa 1901

Julkaistaan ensi kerran,
käsitteilytöiden mukaan

* — Hartkorn — pinta-alayksikkö maaveron määrittämiseksi kootun sadon mukaan. Tönde — tonni. Toim.

HOLLANNIN MAATALOUSTIE

*Hollannin maataloustiedustelut vuodelta 1890. (Thiel's (1893). Grohmannin *)*

työläisten ja talonpoikien elottoman ja elollisen
Heistä

Tyypillisiä yhteisöjä		Vakuutettujen kokonaismäärä	Omis-tajia	Vuok-raajia	Samanaikai-sesti kumpiakin
30	Työläiset	4 551	1 693	2 055	803
44	Pientalon-pojat ja talonpojat	4 319	1 700	1 363	1 256
44	Suurtalon-pojat	2 671	972	1 013	686
30	Työläiset	4 551	1 693	2 055	803
45	Pientalon-pojat ja talonpojat	4 149	1 553	1 331	1 265
45	Suurtalon-pojat	2 670	1 022	955	693

* Thieliin "Maataloudelliset vuosikirjat". 22. osa (v. 1893) Grohmannin artik-keli. Toim.

DUSTELUT VUODELTA 1890⁸⁹

Landwirtschaftliche Jahrbücher. B. 22
Artikkeli

irtaimiston vakuutus kategorioittain ja prosentuaalisesti.

Kaikista vakuutuksen ottaneista ovat vakuutaneet
kohteittain ja prosentuaalisesti

Asunnon	%	Talous- kaluston	%	Karjan	%	Sadon	%
2 020	44.4	1 524	33.5	730	16	720	15.8
3 084	71.4	2 263	52.4	1 712	39.7	1 787	41.4
2 059	77	1 827	68.4	1 472	55.1	1 631	61.0

Vakuutetun karjan määrä lajeittain
ja prosentuaalisesti

Lypsy- lehmät	%	Nuori karja	%	Lampaat	%	Lihotetut siat	%	Vuohet ja pukit	%
4 062	89.3	1 416	31.1	4 041	88.8	6 028	132.5	3 089	68
17 470	421.0	11 129	268.3	11 441	275.8	12 414	299.2	802	19.3
28 166	1 050.5	22 513	843.2	21 667	811.5	13 562	507.9	349	13

Jatkoa:

Hevoset

Veto- härät	%	Ruunat ja tammät	%	Nuoret hevoset	%
85	1.9	103	2.3	3	0.0
253	6.0	3 545	85.5	346	8.4
84	3.1	7 159	268.2	1 504	56.3

Hollannin maataloustiedustelut vuodelta 1890:

Yhteisöt	Maanviljelijäryhmät				Muita lannoitteita paitsi lantaa käyttäneitä		Sellaisia, joilla on renkejä (dinstboden)					Sellaisia, joilla on työläisiä									
		Niillä maata ha	Niillä maata kalkkiaan ha	Määrä (maanviljelijöin)	Keino-tekoisia	Sekalantaa	1	2	3	4	5 ja y	v. t.		v. t.		v. t.		v. t.			
												1	1	2	2	3	3	4	4	>4	>4
Laren	Työläiset	1-2	?	359	4	2	27	7	3	—	—	7	40	1	4	1	1	—	—	1	
	Ajurit	2-10	}	181	1	—	51	18	4	1	—	2	30	—	2	—	1	—	—	—	
	Pientalonpojat	10-20		108	—	—	35	29	8	11	—	1	24	—	1	—	2	—	—	—	
	Suurtalonpojat	30-40		29	—	—	8	8	4	3	5	—	5	—	1	—	—	—	—	—	2
	Yhteensä			677	5	2	121	62	19	15	5	10	99	1	8	1	4	—	—	—	3
Geldermalsen ? (voor-Vracht)	Maanviljelijät	50 ja y	396	6	/	7	3	—	—	—	1	—	3	—	—	6	—	—	—	—	
	„	25-50	333	9	/	10	—	—	—	—	3	3	2	—	—	4	—	—	—	—	
	„	10-25	272	17	/	16	—	—	—	—	4	5	—	4	—	—	—	—	—	—	
	Työläiset	1-10	225	78	/	16	4	—	—	—	5	11	—	3	—	—	—	—	—	—	
	Ajurit	1 ja <	16	24	/	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		1-10	87	15	/	—	—	—	—	—	1	3	—	1	—	—	—	—	—	—	
Yhteensä			149			49	7	—	—	—	14	22	5	8	—	10	—	—	—	—	
Wamel	Suurtalonpojat		530	13	/	17	1	—	—	—	3	—	6	5	—	8	—	—	—	—	
	Pientalonpojat		406	39	/	25	—	—	—	—	14	6	4	5	—	5	—	—	—	—	
	Tupakanviljelijät		84	38	/	—	—	—	—	—	4	13	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Työläiset		26	65	/	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Yhteensä		1 046	155		43	1	—	—	—	21	19	10	10	—	13	—	—	—	—	—
Leeuwen	Suurtalonpojat		334	12	/	12	6	—	—	—	1	1	3	5	—	6	—	—	—	—	
	Pientalonpojat		360	40	/	27	—	—	—	—	9	14	1	19	—	2	—	—	—	—	
	Tupakanviljelijät		191	90	/	13	—	—	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Työläiset		28	37	/	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Summa		913	179		52	6	—	—	—	10	58	4	24	—	8	—	—	—	—	—

Voorst	Suurtalonpojat	20-70	Z	64	24	1	35	46	13	2	16	28	3	13	1	1				
	Pientalonpojat	10-20	Z	42	4	2	33	5			2	16		2						
	Ajurit	5-10		33	4		14					7								
	Työläiset	2-6		35	6		5					4								
	Summa			174	38	3	87	51	13		2	18	55	3	15	1	1			
Raalte	Työläiset	1-2	Z	591			2													
	Ajurit	2-10	Z	18			12													
	Pientalonpojat	10-20	Z	195		2	58	17	1			2								
	Suurtalonpojat	20-60	Z	191		10	50	71	11	10	2	2		2		1				1
	Summa			995		12	122	88	12	10	2	4		2		1				1
Dalftsen	Suurtalonpojat		Z	129	2	2	72	17			2	3	1							3
	Talonpojat		Z	257			56	1			1	3								1
	Pientalonpojat		Z	176			6					2								
	Työläiset		Z	379	1	1	5					3								
	Summa			941	3	3	139	18			3	11	1							4

Tässä sarakeessa esiintyy toisinaan koko summan ylittävä luku, sillä olen laskenut yhteen taloudet, jotka pitävät 1 (2 j.n.e.) *renkiä* ja *piikaa*, silloin kun on olemassa talouksia, jotka pitävät kumpiakin. Valitettavasti *ei ole osoitettu* palkkatyön käyttöön turvautuvien talouksien *kokonaisuutta*.

Siis voidaan laskea yhteen *joko* vain tapaukset, jolloin palkataan työläisiä, *tai* palkkatyöläisten määrä (ja kertoa 1:llä, 2:lla, 3:lla j.n.e.).

"Työläisten" harjoittama maanviljely (1-2 ha) on näemmä tyypillistä ja kaikissa yhteisöissä.

*) v. = vast (ferme; bleibend) — vakinainen, t. = tijdelijk (temporel, passager) — tilapäinen, v. = vrouwelijk (weiblich) — naispuolinen.

Tiedustelun otsikkona on "Uitkomsten van het Onderzoek naar den Toestand van den Landbouw in Nederland" *, mitkä tutkimukset on toimittanut agraarikomissio, joka nimitettiin kuninkaallisen päätöksen nojalla syyskuun 18 p:nä 1886. Neljä suurta nidettä (Haag 1890).

Yhteisöjä koskevat kuvaukset à la Badenin y.m. tilastokyselyt (mutta miltei ilman budjetteja). Erikoisen mielenkiintoisia ovat monien yhteisöjen osalta taulukot *työläisten*, "ajureiden", pientalonpoikien ja suurtalonpoikien talouksien jakautumisesta (yhteisössä № 1, Laren, työläisiä ovat tavallisesti 1—2 ha omaavat, "ajureita" 2—10; pientalonpoikia 10—20 ja suurtalonpoikia 30—40 ha omaavat: I nide, s. 7). Tässä joitakuita tuon taulukon otsikoita: 1) Getal = talouksia ryhmittäin; 2) "maan tila ja sijainti on määritelty tietyn maanviljelijäjoukon osanotolla" (sijaintinsa puolesta ...talouden maa on edullista, keskinkertaista, huonoa); — "gebruikte Mest" (lannoitteiden: lannan, keinotekoisien lannoitteen käyttö talouksien määrän mukaan). — Hevosia ja karjaa, kaikki lajit erikseen. — Voita ja juustoa valmistavia talouksia (Zuivelboeren = maitotaloutta harjoittavat talonpojat). "Maitotaloustuotannon" "vanhoja" (old, alt) ja "uusia" menetelmiä käyttäviä talouksia. "Renkejä" ja "työläisiä" pitäviä talouksia, kolme eri ryhmää: 1 työläinen, 2 ja "3 ja enemmän"

NB

IV niteessä, yhteenvedoissa, on esitetty yhteisöittäin tiedot eräiden, harvalukuisten tietojen osalta, *muttei ole yksikään yhteenvetotietoja, jotka käsittäisivät kaikki yhteisöt* (kaikkiaan tutkittiin 95 yhteisöä).

Ryhmittely on tässä erilaista: 1) työläiset, pientalonpojat, suurtalonpojat; 2) maan mukaan 1—5 ha j.n.e. 60—70, 70 ja enemmän ha j.n.e.; 3) *hevosten mukaan* (yhteisö № 92: pientalonpoikia 1 hevosen omistajat; talonpoikia 2 hevosen omistajat; suurtalonpoikia 3 ja useampia hevosia omistavat); 4) erikseen on erotettu puutarha- ja tupakanviljelijät j.n.e. j.n.e.

Kirjoitettu aikaisintaan
huhtikuussa 1902 —
myöhäisintään huhtikuussa 1903

Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXII Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — "Alankomaiden maanviljelyksen tilaa koskevien tutkimusten tulokset".
Toim.

HUOMAUTUKSIA E. STUMPFEN TEOSTEN JOHDOSTA ⁹⁰

A

STUMPFEN "PIENEN JA KESKISUUREN MAANOMISTUKSEN
KILPAILUKYKYISYYDESTÄ SUURMAANOMISTUKSEEN
VERRATTUNA" ARTIKKELIN TIETOJEN ERITTELYÄ

Stumpfe. Über die Konkurrenzfähigkeit des kleinen und mittleren Grundbesitzes gegenüber dem Großgrundbesitze.

Thiel's Landwirtschaftliche
Jahrbücher, 1896, Band 25 *.

Stumpfe aloittaa suoraan siitä, että jos suuromistus olisi maanviljelyksessäkin niin paljon korkeammalla pienomistusta kuin teollisuudessa, olisi laki Itä-Preussin kolonisaatiosta virhe, *socialidemokraatit olisivat oikeassa* (s. 58).

Vuoden 1882 tietojen mukaan keskisuuret taloudet (10—100 ha!!) = 12.4% talouksista ja 47.6% maasta — !
"talonpoikaiston suuri taloudellinen merkitys" (s. 58).

9 taloutta [Suur- ja keskisuuret taloudet — pidettiin kirjaa. Pientaloudet — "mitä voimakkain epäily" s. 59].

- I ryhmä. Glogaun piirikunta — hiekkamaa, ruis ja peruna.
- II .. Neumarktin ja Breslaun piirikunta — hyvä maa, juurikasviljely, erittäin voimaperäistä.
- III .. Liegnitzin piirikunta — vähemmän voimaperäistä, juurikasviljely heikompaa.

* — *Stumpfe*. Pienen ja keskisuuren maanomistuksen kilpailukykyisyydestä suurmaanomistukseen verrattuna. Thielin Maataloudelliset vuosikirjat. 1896, 25. osa. *Toim.*

	Paljonko maata ha?	Bonitointi Luokka ha	Kyivö ha	Sato morgenta kohti sentne-reissä	peru-na	Karjan päälu-ka	hevo-sia	nauto-ja
I ryhmä								
	Suurtalous { vuodet 1892—1893 }	1033	V—52 VI—203 VII—198 VIII—23	476 (1903 morgenta)	7.5	79	23 +	170
I ryhmä	Keskisuuri talous	21.25	? miltei samanlainen maa Huomautus № I *	19	5 kaura: 7.5	50	2 +	9 (+6 sikaa)
	Pientalous	11.25	V—0.25 VI—3 VII—3.50 VIII—3	10	5.25	?	1 +	5 (+4 sikaa)
	Suurtalous (vv. 1892—1893)	471.5	I—212.5 II—120.5 III—59.0	361 ³ / ₄	10.7 juurikas 146 vehnä 12.75		30 +	180 (111 lammasta **)
II ryhmä	Keskisuuri talous	51.5	III—25 IV—13 V—4 VI—0.75	47.5	8.9 juurikas 137 vehnä 11.3		6 +	29 (14 sikaa)
	Pientalous	8.5	II—1 III—4 IV—3.5	7.25	?		0 +	5 (6 sikaa)
	Suurtalous (vv. 1893—1894)	445	?	?	?		29 +	173 { 324 lammasta 47 sikaa }
III ryhmä	Keskisuuri talous	40.75	III—11.5 IV—22.25 V—3.5	37.25	?		7 +	29 19 sikaa
	Pientalous	8.0	III—3.00 IV—1.75 V—2.60	7.75	?		?	?

* Ks. tätä osaa, s. 220. Toim.

** Tämä luku merkitsee lampaiden määrällistä lisäkasvua vuosina 1892—1893. Toim.

Tulot (markoissa)					Summa	
viljan	Myynti	karjan ja maidon	Erilaisia	Kotitalous	(Tuloja kaikkiaan)	
38 136		27 289	62 111 viinanpolitto	5 500 ("linnan tilin mukaan")	133 489	
	+ 453 *					
1 257		758	—	—	2 015	
618		491	—	—	1 109	
64 476	matto	21 357	juurikas	46 144	vuokrauksesta	172 714
		+ 19 370	peruna		2 866	
	karja	6 455	+ hedelmät yleensä	4 767	5 852 (= käteisvarat)	
	lampaat					
5 574		4 050	juurikas	767	rapsi ja apila	11 066
	+ 198 *		peruna	40	437	
1 010		1 095	—	—	2 105	
34 334	muuta viljaa	18 201	peruna	1 145	vuokrauksesta	68 667
+ siemeniä			tulot		117	
12 005			lammaskarjasta	—	2 865	
3 584	karja	1 910	peruna	504	apila	153
	maito	780			siat =	1 007
	siipikarja	76				
	+ 530 *					
632	karja	176	juurikas	105		1 478
	maito	290		155 =	kurkut	
	siat	120			ja kaali	

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

 * Stumpfe on osoittanut nämä tuloerät (453, 198 ja 530 markkaa) "Insgemein" ("Tulot yleensä") erään kuuluvina. *Toim.*

[Jatkoa]

Menot

a) verot b) palo- ja raeva- kuutus	a) virkapalkka ja palko- listen palkka b) päiväpalkat	Erilaista	a) karjan rehun b) keinotekoi- sen lannoit- teen osto c)	a) rakennusten korjaus b) muutto-, kuljetus- ja posti- menot c) menot yhteensä	<i>k a i k- k l a a n</i>	
a) 953 b) + 2 120	7 098 + 19 221	4 939 (taloustar- peet) 36 593 (viljanpoltto)	a) 12 506 b) + 11 175 c) + 11 796	1 617 1 162 2 223	111 398	
34 + 40	{ 347	50 (erilaista)	90 - -	64 (seppä, satula- seppä, vau- nuntekijä)	625	
a + b = 33 + b	{ 90	42 + 30	63 - -	29 (seppä y.m.)	287	
a) 1 374 b) { 734 1 084	a) 9 933 b) 24 725 c) 4 089	erilaista: 2 355 viljan osto = 5 423 höyry- auraan = 2 530	a) 14 557 b) 24 552 c) 10 052	a) 692 b) 1 111 c) 2 914	1 203 50	
	palkollisten elintarvik- keet		lammaskartano- menot = 4 962	6 168 - käsityöläi- sten palkka 1 595 lämmitys 1 500 poltto- ja tarvepuu		
a + b	{ 379	siementen osto 239	a) 554 b) 890 c) 634	yleiset menot 969 275 - seppä y.m.	5 500	
a) b)	30 26	erilaista: 65	a) 100 b) 225 c) 26	seppä y.m. 31	503	
a) b)	1 288 2 238	a) 5 336 b) 13 228 432 palkolliset ja elintarvikkeet	2 836 puut ja hiili erilaista: 661 lammaskartano- menot 113	a) 2 070 b) 5 320 c) 775 siemenet: 177	a) 375 b) 117 c) 618 2 714 käsityö	38 298
a) b)	159 152	a) + { 1 137 218 palkollisten elintarvikkeet	262 käsityö vanhuus- vakuutus = 34	a) 549 b) 900 c) 305 siemenet 147	a) - b) - c) 770	4 633
a) b)	34 22	- yleinen 68	a) 90 b) 110 c) 40	46 seppä y.m.	410	

Voitto (miinus palkkio isännälle)	Puhdas tulo markkoissa	Sama <i>h a k o h t i</i>		
— 22 091 — 1 500	20 591	36. ₇₂	Suurtalous	I ryhmä
— 1 390 — 350 (!!)	1 040	50. ₁₂	Keskisuuri talous	
— 822 — 300 (!!)	522	52. ₂₀	Pientalous	
— 52 364 — 1 500	50 864	118. ₄₀	Suurtalous	II ryhmä
— 5 566 — 450	5 116	99. ₃₂	Keskisuuri talous	
— 1 602 — 450	1 152	135. ₅₆	Pientalous	
— 30 369 — 900	29 469	76. ₀₄	Suurtalous	III ryhmä
— 3 911 — 450	3 461	84. ₉₂	Keskisuuri talous	
— 1 068 — 350	718	89. ₇₂	Pientalous	

*Huomautuksia taulukkoihin *.*

№ 1. "Siinä (I ryhmän keskiuudessa taloudessa) ei voitu saada selville maan arvoa, mutta peltomaa oli laadultaan miltei samanlaista kuin kartanonherran maatilalla (suurtalous I), ehkä hieman yhtäläisempää" (s. 63).

I ryhmästä artikkelin kirjoittaja (joka on itse ollut — s. 66 — kaksi vuotta tällä kartanonherran maatilalla virkamiehenä ja tuntee maaseudun) sanoo:

Kun kartanonherran maatilalla talous, suuria rehuun ja keinotekoiseen lannoitteeseen meneviä menoeriä ja suuria palkkamenoja lähtökohtana pitäen ja maan hiekkaperäisyyden huomioon ottaen, tulee luonnehtia erittäin intensiiviseksi ja epäilemättä täysin nykyaikaisella tasolla olevaksi, niin kummastakin talonpoikaistaloudesta on sanottava aivan päinvastaista.

Sic! "Niitä hoidetaan melkein kaikissa suhteissa vanhaan tapaan, ja niiden tuotanto on pääoman ja työn käytön kannalta luonnehdittava ekstensiiviseksi. Rehua ja lannoitetta ei osteta lainkaan, vaan vieläpä myydäänkin huomattava määrä olkia ja eritoten ruista ja perunaa. Sen seurauksena ravinteiden korvaus ei ole riittävää... Tuloksena ovat huonommat sadot ja karjan puute.

!?? Se, miten sitkeästi sikäläiset talonpojat pitävät kiinni vanhoista tottumuksista, on vieläkin käsittämättömämpää sen vuoksi, että hyvä esimerkki, jonka he näkevät joka päivä edessään, saattaisi silti kiihottaa heitä kilpailemaan. Viime aikoina on kuitenkin tässäkin tainnut alkaa tapahtua käänne parempaan" (s. 61).

Korvaukseksi suurtaalouden omistajan tekemästä työstä lasketaan 7 500 (tavanomainen johtajan palkka!): 5 (isännällä 5 maatilaa!) = 1 500. Keskiuuden talouden — 350 ("maassa tavanomainen palkka" (s. 64) sellaisen talouden hoitamisesta!). Pientalouden — 300 ("kohde !!! on puolta pienempi kuin edellinen" s. 66).

Perheiden suuruutta ei ole osoitettu.

* Taulukkoja ks. tämän osan 216—219 sivuilta. *Toim.*

II ryhmän johdosta Stumpfe huomauttaa, että taloudet eivät ole täysin verrattavissa, sillä suurtaloudessa *maakin on parempaa* (koko talous — helmi Sleesian maatilojen joukossa (s. 74), Hallesta olevan professorin lausunnon mukaan!!) ja talouskin sijaitsee *paljon paremmassa* paikassa, vain 1 mailin päässä Breslausta (pientaloudet paljon kauempana). Ja sittenkin!! pientalous on hyvin edullinen!!!

II ryhmän keskisuuresta taloudesta: "Mutta juuri siinä onkin talonpoikaistalouden erityinen suuri etuisuus, että talouden hoito on kokonaan omistajan huostassa ja että työnteko omaksi eduksi ja omaa etua silmälläpitäen on miltei aina täysipainoisempaa, taloudellisempaa ja tuloisempaa kuin työnteko vieraiden ihmisten eduksi" (s. 69).

Korvaus pientalouden osalta 450 markkaa = (1) isännälle 350 + (2) 100 markkaa vaimon vanhemmille, jotka korvaavat *vieraan työvoiman* (ss. 72—73). [Halvalla korvaavat!]

Keskisuurikin talous on muka nykyajan tasalla ja ylipäänsä moitteeton, ei suurtaloutta huonompi.

(ei ole yksityiskohtaisia tietoja koneista!!)

Kylässä on maidon vastaanottoasema, koneiden käyttö on osuuskunnallista, lannoitteiden hankinta on osuuskunnallista j.n.e.

III ryhmästä saamme tietää vain sen, että suurtaloutta hoidetaan erinomaisesti (s. 74) [Koko kuvaus III ryhmän osalta on äärimmäisen pinnallinen (ss. 74—77).]

Stumpfen johtopäätös: mitä pienempi tila, sitä suurempi korko (s. 77).)) !!

... On aivan ilmeistä, että talonpoikaistaloudessa, jossa omistaja huolehtii asian vaatimalla tavalla töiden edistymisestä tai osallistuu itse työntekoon, tehdään töitä sekä laadullisesti että määrällisesti aivan toisin kuin kartanonherrojen maatiloilla, paitsi ehkä määrällistä puolta urakatöitä tehtäessä (s. 78). || !!

... minkä vuoksi osittain vähäisestä kokonaistulosta huolimatta pientalouksien puhdas voitto oli kuitenkin korkeampi... (s. 78).

I ryhmä. Tulo markkoissa (s. 78)

	maanviljelyksestä		karjanhoidosta		yleensä		summa	
	summa	1/4 ha kohti	summa	1/4 ha kohti	summa	1/4 ha kohti	summa	1/4 ha kohti
Suurtalous	63 652	28. ₃₇	27 289	12. ₁₆	773	0. ₃₄	91 715	40. ₈₇
Keskisuuri talous	1 257	15. ₁₄	758	9. ₁₃	—	—	2 015	24. ₂₇
Pientalous	618	15. ₄₆	491	12. ₂₇	—	—	1 109	27. ₇₃

j.n.e. j.n.e. yhtä ja samaa

!! talonpoika myös voi supistaa suuresti kotitalous-
menojaan (s. 80) y.m.s.

!! { Sama: s. 83 ("panna suu säkkiä myöten")

Järkeilee, että sokerijuurikas- ja viinantuotanto pyrkivät erkaantumaan maanviljelyksestä j.n.e., että etuisuudet ovat pientalouksienkin *saavutettavissa osuuskuntien* avulla (s. 85) j.n.e. (Vrt. *David* — laulaa samaa)

Koneella ei ole sitä merkitystä maanviljelyksessä. (Vrt. *David!*)

!! "Se on joka tapauksessa varmaa, että höyryaura ei tee tuotteita lainkaan halvemmaksi" (s. 87) (Vrt. *Bensing ja Fischer*)

Pientalonpoika *korjaa itse* (!! (s. 92) ja työvälineet kestävät hänellä kauemmin (s. 92) — "Tähän on epäilemättä yhteydessä sekin, että käsityöläisten ansiot suurtalouksissa ovat suuremmat (ei siksi, että suurtaloudet maksavat enemmän, vaan siksi, että heitetään menemään milloin työkalu, milloin lauta, joita pientaloudessa olisi käytetty hyväksi *vielä pitkän aikaa* (!!). Yleensä tämä pyrkimys käyttää pienimmätkin esineet, tämä mahdollisuus supistaa sitä tietä äärimmäisen vähiin kaikki pienet jokapäiväiset taloustarvemenot on pientalouden tärkeä luonteenomainen etuisuus..." (s. 92).

Sosialidemokratia uhkaa maaseudullakin — seuraava lakkojakin, kaikki se on paljon vaarallisempaa suurtaloudelle (94).

Työläisten ylläpitomenot ovat suuromistajalla suuremmat, sillä hän ruokkii kokonaisia työläisperheitä, mutta pienomistaja enimmäkseen naimattomia, ja joskin pienomistaja ruokkii paremmin — joskin työläisten ruoka talonpoikain luona on tuntuvasti parempaa ja siis kalliimpaa kuin kartanonherrain maataloilla, niin sen sijaan näemme tässä toisaalta, juuri siitä johtuvana, nuorten, voimakkaiden, hyvin ravittujen työläisten paljon suuremman työn tuot-

tavuuden, ja tällä seikalla on suuri merkitys, eritoten kun tulee ottaa huomattavassa määrässä varteen myös kiihottavana ja kasvattavana momenttina isännän alustava ja yhteinen työ (s. 95).

NB

”Koko työnjärjestely suur- ja pientalouksissa, ainakin Sleesiassa, on sellaista, *ettei millään muotoa voida epäillä* työn olevan halvempaa talonpoikaistaloudessa” (s. 96).

NB

— edelleen isännän ja *hänen lastensa* työnteko vaikuttaa kiihottavasti (s. 96). Palkollisten elintarvikkeet ovat talonpojilla parempia.

Työkyvyttömyys- ja vanhuusvakuutus niin ikään ovat suuratalouden rasituksia:

II ryhmä

{	kaikkiaan 490 markkaa suurtalous	0.30 markkaa	}	morge- nia kohti
	34 ” keskisuuri			
	talous	0.16 ”		
	0 ” pientalous	0 ”		

(s. 101) Herrat sosialidemokraatit ovat haksahant neet pahasti maatalouden suhteen...

s. 102. Sering siirtoasuttamisesta (”Työvoima” herrojen maanomistajien ”määräysvaltaan”!), — mutta ”Suurmaanomistus ei voi kilpailla sen suunnattoman pääoman kanssa, mikä näillä ihmisillä (siirtolaisilla) on *käsissään* ja *jaloissaan*” (Sering, siteerattu s. 102).

!

S. 106: *kaupalliselta* kannalta suurtaloudet ovat suurimmalta osalta korkeammalla, mutta *osuuskunnat* auttavat talonpoikaa.

S. 108: *talonpojat* myyvät tavallisesti *vähemmän* edullisesti sekä viljaa että karjaa [mutta sen muka tasapainottaa muu].

”Ei Saksan junkkeri ole talonpojan vihollinen, epäolennaisia, pikemminkin sisäisen merkityksen omaavia kiistakysymyksiä lukuun ottamatta kummallakin on samat edut ja samat viholliset. Tämä on vakuumus, joka on viime aikoina raivannut itselleen tietä voimalla” (s. 113).

NB

[Kas sellainen hän on — Stumpfe!]

Kirjoitettu kesäkuussa 1901 —
maaliskuussa 1903

Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXII Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

B

HUOMAUTUKSIA E. STUMPFEN KIRJASTA
"PIENMAANOMISTUS JA VILJANHINNAT"

Dr. Emil *Stumpfe* („Der kleine Grundbesitz und die Getreidepreise". Leipzig 1897, Band III, Heft 2 der Staats- und Sozialwissenschaftliche Beiträge von *Miaskowski*) * esittää melko laajojen budjettitietojen perusteella mielenkiintoiset yhteenvetotiedot Saksan eri alueiden pientalouksista (181 taloutta alle 10 ha), mutta *yksistään maataloustuotteiden myynnin ja oston osalta.*

Stumpfe väittää *Davidia* vastaan ("Neue Zeit" 1894/5 № 36), joka on ottanut Hessenin tilastokyselyn tiedot ja laskenut myynnin ja oston. (*Kühn* laski yksinomaan myynnin 1 ha kohti.) *Stumpfe* vähentää ostosta 33—40% valmistuksen osalle — ei saa muka ottaa ostettavan valmisteen hintaa, vaan ainoastaan valmisteen tuottamiseen käytetyn *raaka-aineen* hinta!! Tämä menettely (typerä) pilaa pahasti koko teoksen. (Joskin tämä muunnos toimitetaan *vain silloin*, kun se muuttaa tulosta!)

NB: laskien <i>yhteen</i> kaikkien lajien plussan ja miinuk- sen	}	Erittelen muuten tekijän joka kerta merkitsemät muuntamistapaukset: № 19 (Baden, 2—3 ha) miinus muuttuu plussaksi, № 31 (Baden 2—3 ha) — samoin, № 50 yhtä kaikki miinus, № 112 Württemberg 2—3 ha
---	---	--

* — Tri Emil *Stumpfe* ("Pienmaanomistus ja viljanhinnat". Leipzig 1897. *Miaskowskin* "Valtio- ja yhteiskuntatieteellisiä teoksia". III osa, 2. nidos). *Toim.*

N ^o 40 yhtä kaikki plus	N ^o 143 yhtä kaikki plus
N ^o 41 samoin	„ 151 „
„ 48 „	„ 152 „
„ 49 „	„ 154—161 „
„ 51 „	„ 169 „
„ 60 „	„ 170 „
„ 75 „	„ 171 „
„ 79 „	„ 172 „
„ 94 „	„ 173 „
„ 98 „	„ 174 „
„ 100 „	„ 175 „
„ 111 „	„ 179—181 „

Siis vain 3 tapauksessa Stumpfen typerä menetelmä on väärentänyt asiaa, muuttanut yhteisen miinuksen (ostoa enemmän kuin myyntiä) plussaksi.

Valtaosassa tapauksia tulos ei muutu *yhteisen miinuksen osalta*. (Stumpfe laskee plussan ja miinuksen kolmen lajin, erikseen viljatuotteiden (I), karjataloustuotteiden (III) ja kaikkien muiden (II) osalta.)

Sen vuoksi voin ottaa Stumpfen taulukon yhteenvedot *plussista ja miinuksista* (myynti ja osto kokonaisuudessaan, lopputulos) tehtyäni *kolme* oikaisua.

Stumpfe vertaa erikseen I, II ja III *myyntiä ja ostoa*:

I vilja- ja palkokasvit	antaa taulukossa
	(1) I
II kaikki muut maan antimet	(2) I + II
III karjataloustuotteet	(3) I + II + III

Sitten Stumpfe esittää erikseen lopputulokset maittain ja erottaa *Etelä-Saksan* (Baden 60*), Hessen 44, Württemberg 12 + Baijeri) *Pohjois-Saksasta* (Saksi 6 + 28, Sleesia 24, Hannover 7). Minä otan ainoastaan *Etelä- ja Pohjois-Saksaa* koskevat lopputulokset.

(52 Stumpfe on koonnut *itse!!*: 24 Sleesia + 28 Saksin kuningaskunta.)

*) alle 10 ha omaavia talouksia. Stumpfe ottaa vain alle 10 ha omaavat ja liittää yli 10 ha omaavat taloudet erikoiseen liitteeseen.

<i>taloudet</i>	Etelä- ja Pohjois-Saksa	talouksia	ravittavia yli perheenjäseniä alle 14-vuotiaita	
alle 2 ha	Etelä-Saksa	20	56	50
	Pohjois-Saksa	7	19	12
	Σ	27	75	62
1½—2 ha	Etelä-Saksa	5	19	10
	Pohjois-Saksa	7	19	12
	Σ	12	38	22
2—3 ha	Etelä-Saksa	21	66	47
	Pohjois-Saksa	9	23	19
	Σ	30	89	66
3—4	Etelä-Saksa	10	40	17
	Pohjois-Saksa	12	32	24
	Σ	22	72	41
4—6	Etelä-Saksa	26	103	55
	Pohjois-Saksa	(25)	(74)	(49)
	Σ	51	177	104
6—8	Etelä-Saksa	23	102	31
	Pohjois-Saksa	2	7	4
	Σ	25	109	35
8—10 ha	Etelä-Saksa	19	88	39
	Pohjois-Saksa	7	25	18
	Σ	26	113	57

Stumpfen kirja on yleensä huomattoman *tendenssimäistä* tullien *puolustelua*.

Alussa Stumpfe erittelee kysymystä, kuinka viljanhinnat vaikuttavat muiden maataloustuotteiden hintoihin, todistellen (oikein), että *viljanhintoilla* on valtava, kaikkimääräävä merkitys.

Kuinka monessa taloudessa? Myynti suurempi (+) tai osto suurempi (-)		Koko maatalousmaa	1 ha kohti		Aikuisia + lapsia (2 lasta = 1 aikuinen)
+	-		aikuisia	lapsia	
6	14	24.54	2.28	2	3.30
7	—	13.06	1.45	0.9	1.9
13	14				
3	2	8.73	2.2	1.1	2.7
7	—	13.06	1.45	0.9	1.9
10	2				
16*)	5	52.83	1.25	0.80	1.69
9	—	24.12	0.91	0.77	1.32
25*)	5				
9	1	37.20	1.07	0.45	1.29
12	—	42.93	0.74	0.55	1.01
21	1				
26	—	131.69	0.78	0.11	0.98
25	—	120.75	0.11	0.40	0.81
51	—				
22	1	156.99	0.65	0.20	0.75
2	—	14.50	0.48	0.27	0.61
24	1				
19	—	168.88	0.52	0.23	0.63
7	—	60.75	0.41	0.28	0.55
26	—				

*) Stumpfella 19 ja 2, mutta summaarisesti 28 ja 2

Leipäviljan kylvöala Saksassa käsitti 1878 52.59% koko maatalousmaasta

1883 53.46

1893 54.37

Muiden viljojen kylvöalojen laajentaminen (karjataloutta vastaavasti) johtaa nopeasti vastaavaan liikatuotantoon, mikä jälleen tasoittaa hinnat (vrt. Marx Smithistä, Stumpfe ei siteeraa Marxia eikä yhdistä kysymykseen korkoteoriaa)

Kursivointi
Stumpfen

"Näin ollen voidaan täysin perustellusti esittää teesi, että korossa, minkä erinäiset viljelyskasvit tuottavat pinta-alayksikköä kohti, ei voi olla pitkällistä epäsuhdetta ja että lyhyemmän tai pitemmän ajanjakson kuluttua täytyy seurata tasoittuminen" (s. 15).

Stumpfe erittelee myös karjataloustuotteiden hinnat ja todistelee samaa.

Stumpfe polemisoi valtakunnankansleri Hohenlohea vastaan, joka sanoi maaliskuun 29 pnä 1895, että korkeista hinnoista ovat kiinnostuneita yksinomaan yli 12 ha omistavat taloudet, t.s. vain 4 miljoonaa 19-miljoonaisesta maatalousväestöstä, kun lasketaan 3½ henkilöä taloutta kohden. Stumpfe jaottelee maatalousväestön likipitäen seuraavasti (v. 1882 tietojen perusteella) (s. 40)

		miljoonaa maatalousväestöä
Palstatilatalouksia	alle 2 ha	$0.6 \times 3.5 = 2.1$ miljoonaa
Pientalouksia	2— 5 "	$0.99 \times 4.5 = 4.4$ "
Keskisuuria talouksia	5— 20 "	$0.96 \times 7 = 6.7$ "
Suurtilonpoikain "	20—100 "	$0.29 \times 13 = 3.7$ "
Suurtalouksia	yli 100 "	$0.025 \times 90 = 2.2$ "
		19.1 "

Stumpfe laskee, että 3 miljoonasta taloudesta alle 2 ha:n talouksien osalle tulee maatalousväestöä korkeintaan 0,6 miljoonaa. "1 ha pienempien palstatilojen omistajat... ovat val-

taosaltaan käsityöläisiä, pieniä ammatinharjoittajia, tehdastyöläisiä y.m., siis mitä hyvänsä, mutta eivät talonpoikia tai itsenäisiä maalaisiäntiä” (s. 39).

Sic!
Stumpfe
puhuu
toisin
muussa
yhtey-
dessä!

Kutakin alle 2 ha omaavaa taloutta kohti 3½ henkilöä, sillä ”täysikasvuiset lapsethan palkkautuvat suurimmaksi osaksi heti” (s. 40).

Tässä perheiden kokoomusta koskevat tilastot Stumpfen esittämien tietojen mukaan:

Taloutta kohti tuli (s. 82)

	Ryhmät	Talouksia	Aikuisia	Lapsia	Summa
ha:	0— 1½	15	2.5	2	4.5
	1½— 2	12	3.16	2.6	5.76
	2— 3	30	3	2.2	5.2
	3— 4	22	3.27	1.86	5.1
	4— 6	49	3.6	2.1	5.7
	6— 8	25	4.3	1.4	5.7
	8—10	26	4.34	2.2	6.5
	10—20	37	6	2	8
	20 ja yli	12	8.75	2.1	10.85

Ja Stumpfe teki johtopäätöksen: 5—20 ha:n talouksissa ”keskiarvoksi” tuleekin noin 7, 20—100:n noin 13, jos 20—30:n noin 11.

(Koomikko! hän on unohtanut *palkkatyön*!!)

(Stumpfen toimittama maatalousväestön jako on mielenkiintoinen *palkkatyön* tilan kannalta.)

Viljanhinnat muka kiinnostavat kaikkia talonpoikia }
ja — suurtalouksien työläisiä!! }

Stumpfe itse epäilee, että tiedot, jotka hän on koonnut (Sleesiasta y.m., ks. edellä *), voivat vaikuttaa epätotuisuuden mukaisilta (s. 50), ja siksi hän puolustautuu jo etukäteen: minkä vuoksi, hänen tietojensa mukaan, olosuhteet *Pohjois-Saksassa* ovat paljon suotuisimmat, silloin kun *Etelä-Saksaa* pidetään kulttuurillisesti kehittyneempänä?

* Ks. tätä osaa, s. 225. *Toim.*

- Ja sitten Stumpfe karkaa *Etelä-Saksan* kimp-
puun "...tilat tavattoman pirstottuja" (s. 48) —
10—12—20 palstaa 1 ha:n alalla! — siitä johtuen
"kauttaaltansa talouksien voimaperäinen työvoi-
malla varustaminen" (s. 49) — etelässä väestö
yleensä paljon vakinaisemmin asuvaa (s. 49) —
ks. muka *Baijerin* tilastokyselyä vuodelta 1895,
uusi! — vallitsevana 3-vuoroviljelys (Baijeri; tilas-
tokysely) — "koko talous tavattoman takapajuis-
ta" (s. 51), usein vielä voimassa *tosiasiallinen* vai-
niopakkojärjestelmä, edelleen "pirstoutuneisuus ja
sarkajako estävät tai vaikeuttavat kaikkinaista
maanparannusta" (s. 52), tekevät usein miltei
Ha ha!! mahdottomaksi niin täydellisiksi kehitettyjen uusien
maanviljelysvälineiden käyttöönoton ja käyttämi-
sen (s. 52), esimerkiksi *Baijerin* 24 yhteisöstä vain
Ha ha! neljä käyttää rivikylvökoneita. "Rivikylvökoneella
toimitetun kylvön etuisuudet ovat niin tunnetut ja
kiistattomat" (s. 52) j.n.e. ja muutkin koneet ovat
harvinaisia, vanhat aurat "malliltaan usein mitä
! || alkeellisimpia" (s. 52), jyriä ei tunneta j.n.e. ...
Tämä koneiden ja teknillisen kaluston takapajui-
suus...
- Ha ha! (sama Stumpfe, joka toisessa yhteydessä aliar-
vioi tyyten koneiden merkityksen — pientaloutta)
puolustellessaan)
- yhdessäkään *Etelä-Saksan* tilastokyselyn kuvaamassa
paikassa ei yhtään separaattoria (s. 53). "Tämän teknilli-
sen takapajuisuuden kruunaa" Christazhofenista ja Inger-
kingenistä saatu tieto puimisesta hevosilla (ratsain) —
"sellainen perin vanhanaikainen jyvienirrottamiskeino",
huudahtaa Stumpfe.
- ...Lannoitusmenetelmissä on paljon toivomisen varaa
(53) j.n.e.
- { — mutta "Bäuerliche Zuständesta" otetut pohjoista
koskevat sitaatit *puhuvat* pientalouden *puolesta*
(ss. 54—55). Nämä sitaatit ovat jostain syystä Bulga-
kovin sitaattien kaltaisia! *Pitää verrata!*
- Sleesiassa talonpojilla on rivikylvökoneita, lannanhajo-
tuskoneita y.m. y.m. (s. 55), vallitsevana monivuoroinen
viljelyjärjestelmä, jyriä (ss. 56—57).

”Jo näiden perin tärkeiden (sic!) työväli-
neiden luetteleminen riittää paljastamaan
maanviljelyksen tavattoman erilaisen tilan
Etelä- ja Pohjois-Saksassa” (s. 57). Sitten
”tavallisesti aliarvioidaan” (s. 58) — pohjoi-
sessa ”hyvää esimerkkiä” (s. 59), jota näyt-
tävät kartanonherrat (sic!), talonpoikien
”opettajat” (!), malli, ”maanviljelyksen pio-
neereja” (s. 59)! Etelässä taas suurtalous
puuttuu enemmän tai vähemmän täydellisesti
(s. 60).

!!

Oi
herra
Stumpfeli!

Kirjoitettu aikaisintaan
huhtikuussa 1902 —
myöhäisintään
huhtikuussa 1903

Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXII Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

**HUOMAUTUKSIA G. FISCHERIN TEOKSESTA
"DIE SOCIALE BEDEUTUNG DER MASCHINEN
IN DER LANDWIRTSCHAFT"⁹¹**

Gustav Fischer. "Die sociale Bedeutung der Maschinen in der Landwirtschaft". Leipzig 1902. (Schmollers Forschungen, XX. Band, 5. Heft.)

Alkulauseessa esitetään sosialidemokraattien kirjallisuudesta Kleinbetriebeja koskevia lainauksia. Muun muassa *Sering.* "Die Agrarfrage und der Sozialismus" (suunnattu Kautskya vastaan) *Schmollerin* "Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft". Band 23, 4. Heft.

Sering on jo osoittanut, ettei maanviljelys ole teollisuuden kaltaista — varsinkaan konekysymyksessä.

I. Kapitel. "Die Kosten der Maschinenarbeit und die Grenzen ihrer Rentabilität".

"Die Bedingungen für die Anwendung landwirtschaftlicher Maschinen waren am frühesten im Großbetriebe gegeben" (S. 4) — ensi alkuun tehtailijatkin huolehtivat koneista vain suurtalouksia varten. Nyt he toimittavat koneita myös pientalouksille.

Teoksen kirjoittaja haluaa määrittää Grenzen näiden uusien koneiden osalta uusien tietojen perusteella.

**HUOMAUTUKSIA G. FISCHERIN TEOKSESTA
"KONEIDEN SOSIAALINEN MERKITYS
MAATALOUDESSA"**

Gustav Fischer. "Koneiden sosiaalinen merkitys maataloudessa". Leipzig 1902. (Schmollerin tutkimuksia, XX osa, 5. nidos.)

Alkulauseessa esitetään sosialidemokraattien kirjallisuudesta pientaloutta koskevia lainauksia. Muun muassa *Sering*, "Agraarikysymys ja sosialismi" (suunnattu Kautskya vastaan) *Schmollerin* "Lainsäädännön, hallinnan ja kansantalouden vuosikirja". 23. osa, 4. nidos.

Sering on jo osoittanut, ettei maanviljelys ole teollisuuden kaltaista — varsinkaan konekysymyksessä.

1 luku. "Konetyön hinta ja kannattavuuden rajat".

"Edellytykset maatalouskoneiden käyttöön olivat ennen muuta suurtalouksissa" (s. 4) — ensi alkuun tehtailijatkin huolehtivat koneista vain suurtalouksia varten. Nyt he toimittavat koneita myös pientalouksille.

Teoksen kirjoittaja haluaa määrittää rajat näiden uusien koneiden osalta uusien tietojen perusteella.

Tässä hänen laskelmien-
sa tulokset (S. 24—25):

Kautsky, S. 94. "Agrarfrage"
osoittaa nach Kraft a) 1000 ha,
β) 70 ha Grenze der vollen
Ausnutzung. (S. 5)

Bezeichnung der Maschine:	Kosten der				A A ks. edem- pää *
	Grenze des wirtschaftli- chen Nutzens	Maschinen- arbeit bei voller *) Ausnut- zung	Hand- arbeit Mk	*) tämä volle Ausnut- zung	
	bei ha:	Mk pro ha	pro ha	bei ha	
(z) Dampfpflug (20 Pferde- stärke)	192	34	51.20	500	
Dampfpflug (12 Pferde- stärke)	121	33.8	42.7	250	
Breitsäemaschine	—	0.88	0.44	> 360	ha
Drillmaschine (3.706m)	21.6	2.56	6.04	360	17
(β) Drillmaschine (1.88m)	13.6	3.48	6.04	160	8.8
Düngerstreumaschine	—	1.12	0.55	> 280	
Hackmaschine (3.766m)	4	2.13	16	180	3.7
Hackmaschine (2.0m)	1.2	2.06	16	75	1.1
Hackmaschine einreihig	0.27	4.2	16	22.5	0.23
Grasmähemaschine	13.4 (bezw. 6.7)	3.5	5	58	3.4
Getreidemähemaschine mit Selbstablage	9.5	6.9	11	76	7.1
(β) do mit Garbenbinder	—	11.25	11	> 76	24.2
do mit Handablage	8.1	7.0	11	68	5.1
Heuwender	2.9 (bezw. 1.5)	6.3	12.5	35	0.96
Gespannrechen mit Kut- schersitz	13.8 (bezw. 6.9)	1	1.6	90	8.0(4)
Do ohne Kutschersitz	9.45 (bezw. 4.73)	1.3	1.6	67.5	3.9(1.9)

* Ks. edempää, tämä osa, s. 236. Toim.

Tässä hänen laskelmien-
sa tulokset (ss. 24—25):

Kautsky "Agraarikysymyksen"
 94. sivulla osoittaa Kraffin mu-
 kaan α) 1000 ha; β) 70 ha
 täydellisen hyväksikäytön raja-
 na. (S. 5)

Koneen nimitys	Kuinka paljon maksaa				AA ks. edem- pää*
	Taloudel- lisen hyö- tyisyyden raja	konetyö, kun hyväk- sikäyttö on täydellistä*)	käsityö	tämä täydelli- nen hy- väksi- käyttö	
	ha:eissa	markkoissa ha kohti	markkoissa ha kohti	hehta- relissa	
(α) Höyryaura (20-hevos- voimainen)	192	34	51. ₂₀	500	
Höyryaura (12-hevos- voimainen)	121	33. ₈	42. ₇	250	
Hajakylvökone	—	0. ₈₈	0. ₄₄	360	ha
Rivikylvökone (3. ₇₆₆ m)	21. ₆	2. ₅₆	6. ₀₄	360	17
(β) Rivikylvökone (1. ₈₈ m)	13. ₆	3. ₄₈	6. ₀₄	160	8. ₈
Lannanhajotuskone	—	1. ₁₂	0. ₅₅	280	
Kultivaattori (3. ₇₆₆ m)	4	2. ₁₃	16	180	3. ₇
Kultivaattori (2. ₀ m)	1. ₂	2. ₀₆	16	75	1. ₁
Kultivaattori, yksirivinen	0. ₃₇	4. ₂	16	22. ₅	0. ₂₃
Niittokone	13. ₄ (tai 6. ₇)	3. ₅	5	58	3. ₄
Elonleikkuukone, itse- luovuttava	9. ₅	6. ₉	11	76	7. ₁
(β) sama, sitova	—	11. ₂₆	11	76	24. ₃
sama, käsinluovutus- laitteella varustettu	8. ₁	7. ₀	11	68	5. ₁
Heinäpöyhijä	2. ₉ (tai 1. ₅)	6. ₃	12. ₅	35	0. ₉₅
Ajoistuimella varustettu hevosharava	13. ₈ (tai 6. ₉)	1	1. ₆	90	8. ₀ (4)
Istuimeton hevosharava	9. ₄₅ (tai 4. ₇₃)	1. ₂	1. ₆	67. ₅	3. ₈ (1. ₉)

Teoksen kirjoittaja laskee esittämänsä Grenze des Nutzens seuraavasti: hän ottaa päivittäisen Leistung (5 ha Dampfflug), määrittää, paljonko maksaa käsi- (respective Gespann-) arbeit siltä ajalta, ja laskee, *kuinka monta päivää minimum* pitää tehdä työtä koneella, jotta hinta olisi *s a m a*. Tämä minimum (muunnettuna ha:eiksi) onkin hänen Grenze

(se on siis *minimaalinen* Grenze, jolloin kone *ei* vielä käy käsityötä halvemmaksi).

Teoksen kirjoittaja siteeraa usein Bensingiä (ja asettaa hänen lausuntojensa vastapainoksi esimerkiksi Rimpaun maininnan, että Gespannpflug tekee työtä yhtä hyvin kuin höyryaura, vorausgesetzt, dass er ebenso tief pflügt: S. 8).

Kartoffellegemaschinesta ei ole tähän mennessä tullut mitään (perunat ovat erilaisia, ja paino $\frac{1}{4}$ ha kohti 8 Ctr., kun taas Körnersaat < 1 Ctr). Mutta hiljattain valmistettiin Kartoffelpflanzlochmaschine, joka tekee säännöllisin välimatkoin kuopat, auttaa zupflügen ja hacken, peruna vain pannaan käsin (S. 11). Säästää työtä ja *Ertragssteigerung* lasketaan 5%:ksi (S. 12).

Ei ole vielä onnistuttu rakentamaan *täysin* hyviä Kartoffelerntemaschinen eikä Rübenheber.

II. Kapitel. "Die Anwendbarkeit der Maschinen in kleineren Betrieben". (S. 27)

	Getreide	Zuckerrüben	Wiesenheu
Verbilligung <i>pro ha</i>	17. ³² Mk:	52 Ctr. (Ertrag)	30. ⁷⁸ 8. ³⁰
gegen Handarbeit <i>pro Ctr.</i>	= 0. ³⁴ Mk pro Ctr	0. ⁰⁵ (640 Ctr)	(:80 Ctr=) 0. ¹⁰

Halpeneminen on siis *vähäistä*. Contra muka Bensing, sillä tämä *schreibt die Gespannkosten den Maschinen nicht zur Last* (S. 28) — "nicht ganz richtig".

Kun otamme lukuun, että Gespannkosten jäävät pois eräiden durch Zugthiere bewegten Maschinen osalta (sillä onhan taloudessa kuitenkin karjaa eikä se ole täysin

Teoksen kirjoittaja laskee esittämänsä hyötyisyysrajan seuraavasti: hän ottaa päivittäisen suorituksen (5 ha höyryauraa kohti), määrittää, paljonko maksaa käsi- (vas- taavasti valjakon suorittama) työ siltä ajalta, ja laskee, *kuinka monta päivää* vähintään pitää tehdä työtä koneella, jotta hinta olisi *s a m a*. Tämä vähimmäismäärä (muunnet- tuna ha:eiksi) onkin hänen rajansa

(se on siis *minimaalinen* raja, jolloin kone *ei* vielä käy käsityötä halvemmaksi).

Teoksen kirjoittaja siteeraa usein Bensingiä (ja asettaa hänen lausuntojensa vastapainoksi esimerkiksi Rimpaun maininnan, että hevosaura tekee työtä yhtä hyvin kuin höyryaura, kun edellytetään, että se kyntää tarkalleen yhtä syvälti: s. 8).

Perunanistutuskoneesta ei ole tähän mennessä tullut mitään (perunat ovat erilaisia, ja paino $\frac{1}{4}$ ha kohti 8 sentneriä, kun taas siemenjyvien — alle 1 sentnerin). Mutta hiljattain valmistettiin perunan kuoppaistutus- kone, joka tekee säännöllisin välimatkoin kuopat, auttaa vakoamaan ja multaamaan, peruna vain pan- naan käsin (s. 11). Säästää työtä ja *tulon kasvu* las- ketaan 5%:ksi (s. 12). NB

Ei ole vielä onnistuttu rakentamaan *täysin* hyviä peru- nan- eikä juurikkaannostokoneita.

II luku. "Koneiden käyttömahdollisuus pientalouksissa". (S. 27)

	<i>Viljakasvlt</i>	<i>Sokertijuurikas</i>	<i>Nitityhetnä</i>
Halpeneminen <i>1 ha kohti</i>	17. ₅₂ markkaa:	52 sentn. (sato)	30. ₇₈ 8. ₃₀
käsityöhön verrat- tuna <i>1 sentn.</i> <i>kohti</i>	0. ₃₄ markkaa 1 sentn. kohti	0. ₀₅ (640 sentn.)	(:80) 0. ₁₀ (sentn.)

Halpeneminen on siis *vähäistä*. Muka Bensingiä vas- taan, sillä tämä *ei vie koneiden debetpuolelle valjakon vaatimia menoja* (s. 28) — "ei ole aivan oikein".

Kun otamme lukuun, että valjakkoon menevät menot jäävät pois eräiden koneiden osalta, jotka toimivat veto- juhtien avulla (sillä onhan taloudessa kuitenkin kar- jaa eikä se ole täysin kuormitettua), saamme vielä

kuormitettua), saamme vielä alhaisemman (Grenze des wirtschaftlichen Nutzens (S. 28) (ks. AA taulukossa *).

|| "Nun sind ja freilich die Landwirte, deren Besitz durch seine Größe die Verwendung von Maschinen eben noch gestattet, denjenigen gegenüber im Nachtheil, welche die überhaupt mögliche Ausnutzung erreichen oder ihr nahe kommen, indessen vermindern sich die Kosten der Maschinenanwendung pro ha nicht proportional der Zunahme der Benutzungszeit, sondern anfangs rasch, dann immer langsamer" (S. 29).

Esim. Mähmaschine 8 Tage maksaa pro 1 ha — 5.⁹⁴ Mk
 " 20 " " " " " 5.²⁴ "

Ha ha! || "...70 Pfennig pro ha, also gewiss nicht sehr bedeutend" (S. 30).

Sitä paitsi pienyrittäjällä pitää laskea kuoletukseen koneiden osalta "eigentlich" *alin* 0/0: enemmän Sorgfalt. Ks. muka Auhagen **, Stumpfe ***, *Herkner* (!) ("Die Arbeiterfrage". Berlin 1897. S. 226).

Pienyrittäjällä on mahdollisuus käyttää *osuuskunnallisesti* koneita: koneen (hyvin usein puimakoneen) vuokraus (S. 31) (mukavinta myös höyryauran suhteen, S. 32) (joskaan *pienyrittäjä* ei voi vuokraamallakaan käyttää höyryauraa: S. 33, geringe Längenausdehnung der Ackerstücke).

NB || Leihweise Überlassung der Maschine.. ist vrt. || sehr verbreitet (S. 33). "Der Großgrundbesitzer verleiht seine Drillmaschine.. an seinen NB || kleinen Nachbarn.."

Osuuskunnat ovat kehittyneet > kuin tilastot osoittavat. Baijerissa oli v. 1890 282 Dreschmaschinengenossenschaften, mutta varsin monet taloudet yhdistyivät yksiyhistiä.

* Ks. tätä osaa, s. 234. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 110. *Toim.*

*** Ks. tätä osaa, s. 222. *Toim.*

alhaisemman taloudellisen hyötyisyyden rajan (s. 28) (ks. AA taulukossa *).

”On itsestään selvää, että isännät, joiden tila kokonsa vuoksi tekee hädin tuskin mahdolliseksi koneiden käytön, ovat epäedullisessa asemassa niihin verrattuna, jotka kykenevät käyttämään koneita niin täydellisesti tai melkein niin täydellisesti kuin se on ylipäänsä mahdollista sen vuoksi, että koneiden käyttökustannukset 1 ha kohti eivät supistu samassa suhteessa kuin käyttöaika kasvaa, vaan ensin nopeasti ja sitten yhä hitaammin” (s. 29).

Esim. niittokone maksaa 8 päivältä 1 ha kohti 5.94 mk.
 ” ” ” 20 ” ” ” 5.24 ”

”...70 pfennigiä 1 ha kohti ei tietenkään ole kovin paljon” (s. 30). || Ha ha

Sitä paitsi pienyrittäjällä pitää laskea kuoletukseen koneiden osalta ”oikeastaan” *alin* ^o/_o: enemmän huolenpitoa. Ks. muka Auhagen, Stumpfe, *Herchner* (!) (”Työväenkysymys”. Berliini 1897, s. 226).

Pienyrittäjällä on mahdollisuus käyttää *osuuskunnallisesti* koneita: koneen (hyvin usein puimakoneen) vuokraus (s. 31) (mukavinta myös höyryauran suhteen, s. 32) (jokaan *pienyrittäjä* ei voi vuokraamallakaan käyttää höyryauraa: s. 33, peltomaiden vähäinen ulottuvuus pituussuuntaan).

Koneiden vuokralle anto... on varsin yleistä || NB
 (s. 33). ”Suurmaanomistaja vuokraa rivikylvökonettaan... pienille naapureilleen”... || vrt.
 || Klawki!!
 || NB

Osuuskunnat ovat kehittyneet enemmän kuin tilastot osoittavat. Baijerissa oli v. 1890 282 kone- (puimakone-) osuuskuntaa, mutta varsin monet taloudet yhdistyivät yksityistietä.

III. Kapitel. "Die Bedeutung der Maschinen für die Arbeiterfrage".

Joskin koneet (Säemaschine etc.) ovat *kalliimpia*, niitä otetaan usein käyttöön siksi, *ettei riitä työläisiä*. Voivatko koneet dem Arbeitermangel abhelfen?

Enemmistö vastaa: *kyllä* (S. 37). *Von der Goltz: skeptisch* (voimistavat talvikauden työttömyyttä etc.).

Tässä kirjoittajan laskelmat työn säästöstä koneita käytettäessä: (S. 39).

Bei Anwendung der	werden in 1 Tage bearbeitet ha	dazu sind erforderlich		zur gleichen Leistung bei Handarbeit		Ersparnis durch Maschinen	
		Mann	Jungen oder Frauen	Männertage	Jungen-oder Frauentage	Männertage	Jungen-oder Frauentage
Breitsäemaschine	9	1	—	2	—	1	—
Drillmaschine 3.77 m	9	4	—	2	—	—2	—
Drillmaschine 1.88 m	4	3	—	1	—	—2	—
Düngerstreuer	10	1	1	2.2	—	1.2	—1
Hackmaschine 3.7 m	9	3	—	—	120	—3	120
Hackmaschine za 2 m	3.75	1	1	—	50	—1	49
Grasmähemaschine	3.2	1	—	8	—	7	—
Getreidemähemaschine mit Selbstableger	3.8	1	1	8	—	7	—1
Getreidemähemaschine mit Selbstbinder	3.8	1	1	8	8	7	7
Getreidemähemaschine mit Handablage	3.4	2	—	7	—	5	—
Rübenheber	1.7	2	9	—	13	—2	4
Heuwender	7	1	—	—	14	—1	14
Gespannrechen mit Sitz	6	1	—	—	4.8	—1	4.8
Gespannrechen ohne Sitz	4.5	1	—	—	3.6	—1	3.6

"Mit Ausnahme der Drillmaschine, deren Verwendung in die Frühjahrs- und Herbstperiode fällt, und des Düngerstreuers mit nahezu demselben Arbeitsbedarf zeigen also alle Maschinen eine Arbeitersparnis gegenüber der Handarbeit" (S. 38).

III luku. "Koneiden merkitys työväenhuuimyyksen kannalla".

Joskin koneet (kylvökoneet y.m.) ovat *kalliimpia*, niitä otetaan usein käyttöön siksi, *ettei riitä työläisiä*. Voivatko koneet auttaa työläisten puutteessa?

Enemmistö vastaa: kyllä (s. 37). *Von der Goltz: epäileväisesti* (voimistavat talvikauden työttömyyttä j.n.e.).

Tässä kirjoittajan laskelmat työn säästöstä koneita käytettäessä: (s. 39).

Kun käytetään	1 päivässä käsitelty ha	siihen tarvitaan		sama suoritus vaatii käsi-työtä tehtäessä		työn säästö koneiden avulla	
		miehiä	alalaisia tai naisia	miestyöpäiviä	alalaisten tai naisten työpäiviä	miestyöpäiviä	alalaisten tai naisten työpäiviä
Hajakylvökoneetta	9	1	—	2	—	1	—
Rivikylvökoneetta 3. ₇₇ m	9	4	—	2	—	—2	—
Rivikylvökoneetta 1. ₈₈ m	4	3	—	1	—	—2	—
Lannanhajotuskoneetta	10	1	1	2. ₂	—	1. ₂	—1
Kultivaattoria 3. ₇ m	9	3	—	—	120	—3	120
Kultivaattoria n. 2 m	3. ₇₅	1	1	—	50	—1	49
Niittokoneetta	3. ₂	1	—	8	—	7	—
Luovuttavaa elonleikkuukoneetta	3. ₈	1	1	8	—	7	—1
Sitovaa leikkuukoneetta	3. ₈	1	1	8	8	7	7
Käsinluovutuslaitteella varustettua elonleikkuukoneetta	3. ₄	2	—	7	—	5	—
Juurikkaannostokoneetta	1. ₇	2	9	—	13	—2	4
Heinänpöyhijää	7	1	—	—	14	—1	14
Ajoistuimella varustettua hevosharavaa	6	1	—	—	4. ₈	—1	4. ₈
Istuimetonta hevosharavaa	4. ₅	1	—	—	3. ₆	—1	3. ₆

"Kaikki koneet, lukuun ottamatta rivikylvökoneetta, jonka käyttö lankeaa kevät- ja syyskaudelle, ja lannanhajotuskoneetta, mikä vaatii melkein samanlaista työn kulutusta, säästävät siis työtä käsityöhön verrattuna" (s. 38).

erikoisesti Hackmaschine — (erittäin tärkeä)
ja Mähmaschine — sen vuoksi käytetään Selbstbinder,
vaikka se onkin kallimpi (elonkorjuun aikana on vähän
työläisiä!). Samaten Dampfpflug.

„Die vorstehend besprochenen Maschinen haben alle den Vorzug, den Landwirt von dem Bedarf an Arbeitern unabhängiger zu machen. Er kann übertriebenen Lohnforderungen, denen er sonst widerstandslos preisgegeben wäre, entgegentreten und, was viel wichtiger ist, er kann Arbeiten ausführen, für welche er sonst Arbeitskräfte überhaupt nicht finden würde“ (S. 40).

Düngerstreuer tekee työtä paremmin kuin kokematon
työläinen, tasaisemmin.

Drillmaschine — Saatgut *s ä ä s t ö*.

„Zu den Maschinen, welche einen durch Handarbeit nicht zu erreichenden Gütegrad der Arbeit liefern, gehört auch... die Milchzentrifuge“ (S. 41). Vuonna 1900 Sak-
sassa oli 2 841 Molkerei-osuuskuntaa.

Die Statistik von 1895 zeigt ferner, dass gerade die bäuerlichen Betriebe der absoluten Zahl nach am stärksten daran beteiligt sind, während im Verhältnis zur Zahl der vorhandenen Wirtschaften der Großbetrieb allerdings noch sehr weit voran ist.

„Es waren an Molkereigenossenschaften oder Sammel-
molkereien beteiligt“
(S. 41)

	Betriebe	Von 100 Betrieben jeder Größenklasse
unter 2 ha	10 300	0,3 %
2— 5 ha	31 819	3,1
5—20 ha	53 597	5,4
20—100 ha	43 561	15,4
100 ha und mehr	8 805	35,1

!?

„Die verhältnismässig geringe Beteiligung der kleineren Wirtschaften an den Molkereigenossenschaften wird sich übrigens zum Teil wenigstens daraus erklären, dass sie in der nächsten

erikoisesti kultivaattori (erittäin tärkeä)
 ja elonleikkuukone — sen vuoksi käytetään itsesitojaa,
 vaikka se onkin kalliimpi (elonkorjuun aikana on vähän
 työläisiä!). Samaten höyryaura.

”Kaikilla edellä mainituilla koneilla on se etuisuus,
 että ne tekevät maalaisännän vähemmän riippuvai-
 seksi työvoiman kysynnästä. Hän kykenee taistelemaan
 liian suuria palkkavaatimuksia vastaan, joiden uhriksi
 hän päinvastaisessa tapauksessa joutuisi vastarinnatta,
 ja, mikä on paljon tärkeämpää, hän voi suorittaa töitä,
 joita varten hän muuten ei löytäisi yleensä työvoimaa”
 (s. 40).

Lannanhajotuskone tekee työtä paremmin kuin kokema-
 ton työläinen, tasaisemmin.

Rivikylvökone — siemenvarojen säästö.

”Koneisiin, joiden tekemä työ on laadullisesti arvoltaan
 sellaista, ettei sitä voida saavuttaa käsityön avulla, kuu-
 luu niin ikään maitoseparaattori” (s. 41). Vuonna 1900
 Saksassa oli 2 841 meijeriosuuskuntaa.

Vuoden 1895 tilastot osoittavat edelleen, että niissä oli
 osallisena mitä laajimmassa mitassa juuri talonpoikais-
 talouksien ehdoton enemmistö, samaan aikaan kun niihin
 osallistuvien talouksien määrän kannalta suurtalous on
 joka tapauksessa vielä hyvin paljon edellä.

”Meijeriosuuskuntien tai maidon vastaanottoasemien
 jäseninä oli”
 (s. 41)

	talouksia	kunkin suuruusluokan kutakin 100 taloutta kohti
alle 2 ha	10 300	0.3 %
2— 5 ha	31 819	3.1
5— 20 ha	53 597	5.4
20—100 ha	43 561	15.4
100 ha ja yli	8 805	35.1

”Pientalouksien suhteellisen vähäinen osallisuus
 meijeriosuuskuntiin on muuten selitettävissä osit-
 tain sillä, että ne sijaitsevat pääasiallisesti kau-
 punkien lähimmässä ympäristössä ja myyvät

!?

Umgebung der Städte vorwiegen und mehr als die größeren Güter ihre Milch ohne Verarbeitung unmittelbar an die städtischen Kunden verkaufen" (S. 41).

Dreschmaschine johtaa der Drescher, der gebundenen Tagelöhner, korvaamiseen durch *freie Arbeiter* (S. 42) (vrt. Max Weber). Luontoispalkka vaihdetaan *raha palkkaan*, "dadurch wird auch der kleinere Besitzer mehr als früher auf Barmittel angewiesen... Das sind sozial ungünstige Wirkungen der Dreschmaschine (S. 42).

Maatalouskoneet vaativat > valistuneita työläisiä (contra teollisuustyöläiset??)...

IV. Kapitel. "Die Elektrizität in der Landwirtschaft".

Kirjoittaja pitää Kautskyn ja Pringsheimin olettamuksia liioiteltuina, esittää kaksi esimerkkiä sähkön *tosiasiallisesta* käytöstä (kuninkaallisilla domeeneilla * vuonna 1895/1896), kiistää erästä laskelmaa vastaan, laskee, että tuotanto kallistuu eikä halpene (kuten kuninkaallisia domeeneja koskevan selostuksen laatija laskee), ja sanoo, että "der elektrische Betrieb noch nicht in der Lage ist, eine erhebliche Verminderung der Kosten herbeizuführen, wenn er auch für die Ausführung der Arbeiten mancherlei Bequemlichkeiten und Annehmlichkeiten bietet" (S. 51).

Halvempaako Großbetrieille? Ei paljoa, sillä maanviljelyksessä kaikki Kleinmotoren.

Maanviljelyskoneiden vaihtaminen sähkömoottoreihin (Pringsheim) kuuluu spekulatiion alaan.

Finaali:

"Die Erzeugung des elektrischen Stromes wird sich in großen Zentralen am billigsten bewirken lassen, an die der kleine Besitzer so gut wie der grosse sich anschliessen kann. Die Vorteile, die der letztere durch die etwas bessere Ausnutzung der Motoren und den ihm vielleicht gewährten kleinen Rabatt hat, sind gering. Eine Verschiebung der sozialen Verhältnisse zum Schaden der Kleinbetriebe ist daher nicht zu erwarten" (S. 54).

* Domeeni, Domäne — sukukartano; perintötila. *Toim.*

laajemmassa mitassa kuin suuremmat taloudet maionsa jalostamattomana välittömästi kaupunkilaisille ostajille” (s. 41).

Puimakone johtaa puimamiesten, sitoumuksenalaiden päiväläisten, korvaamiseen *vapailla työläisillä* (s. 42) (vrt. Max Weber). Luontoispalkka vaihdetaan *rahapalkkaan*, ”minkä vuoksi myös pienempikin omistaja alkaa olla enemmän riippuvainen käteisvaroista kuin aikaisemmin... Se on puimakoneen käyttöönoton sosiaalisesti epäsuotuisia seuraamuksia” (s. 42). NB

Maatalouskoneet vaativat valistuneempia työläisiä (teollisuustyöläisiin verrattuna??)...

IV luku. ”Sähkö maataloudessa”.

Kirjoittaja pitää Kautskyn ja Pringsheimin olettamuksia liioiteltuina, esittää kaksi esimerkkiä sähkön *tosiasiallisesta* käytöstä (kuninkaallisilla domeeneilla vuonna 1895/1896), kiistää erästä laskelmaa vastaan, laskee, että tuotanto kallistuu eikä halpene (kuten kuninkaallisia domeeneja koskevan selostuksen laatija laskee), ja sanoo, että ”talouden sähköistäminen ei vielä kykene johtamaan monenlaisia mukavuuksia ja otollisia seikkoja töiden suorituksen kannalta” (s. 51).

Halvempaako suurtaloudelle? Ei paljoa, sillä maanviljelyksessä kaikki pikkumootoreita.

Maanviljelyskoneiden vaihtaminen sähkömoottoreihin (Pringsheim) kuuluu spekulatiin alaan.

Finaali:

”Sähkövirran tuotanto on pysyvä kaikkein halvimpana suurissa voimakessuksissa, joihin pienomistaja voi yhtyä yhtä hyvin kuin suuromistajakin. Ne etuisuudet, joita viimeksi mainittu saa moottorien hiukan paremman käytön ja hänelle ehkä myönnetyn pienen alennuksen tuloksena, ovat vähäpätöisiä. Siitä syystä tässä ei ole odotettavissa mitään muutosta sosiaalisissa suhteissa pientalouden vahingoksi” (s. 54).

V. Kapitel. "Die Maschinen in der Landwirtschaft Nord-amerikas".

Koneiden taloudellisen hyötyisyyden raja on vielä alhaisempi (sen pitää olla), sillä palkka on korkeampi.

Nopeimmin kasvavat *keskisuuret* farmit (Georges K. Holmes Amerikan maanviljelyksen edistyksestä "Year-book of the United States Department of Agriculture" 1899).

(320 acres = 128 ha pidetään keskisuurina talouksina, sillä koko Betrieb on laajaperäisempää: S. 58.)

Suurtaloudet eivät niele missään pientalouksia (S. 62), koneet eivät voi antaa suurtalouksille sellaista yliotetta kuin teollisuudessa (S. 63).

Voimaperäistymisen kasvua on seuraava myös talouksien jakautuminen pieniksi.

Pientalouksilla on samoja koneita kuin suurtalouksilla.

Esimerkki: 300—320 acres 1 Sitz- 1 Scheibe- 1 Drillma-
pflug, negge, schine
ja 6 500 acres 22 " 32 " 10 "
j.n.e. (Fischer ei näe koneiden moninaisuudesta koituvia etuisuuksia!)

? | "Aus der Maschinenanwendung erwächst also dem Großgrundbesitzer hier kein Vorteil" (S. 59)?

!! | Pienyrittäjä on tarkempi ja huolehtivaisempi, hän säästää ne 100 \$, jotka suuryrittäjä maksaa työläisille palkkiona parhaiten gedibbelte maa-aloista j.n.e. (S. 59).

Suuria vehnäfarmeja on vain North Dakotassa, talous varsin laajaperäistä.

?! || Ausnutzung suurempaa? (1 Bindemäheriä kohti toisessa tapauksessa 156 acres, pientaloudessa 65 acres), mutta tämä "nur gering" (S. 61).

Schlußbetrachtung (S. 64—66)

...koneet tulevat yhä yleisemmin käyttöön pientalouksissa eniten työläisten puutteen y.m. takia

V luku. "Koneet Pohjois-Amerikan maataloudessa".

Koneiden taloudellisen hyötyisyyden raja on vielä alhaisempi (sen pitää olla), sillä palkka on korkeampi.

Nopeimmin kasvavat *keskisuuret* farmit (Georges K. Holmes Amerikan maanviljelyksen edistyksestä "Yhdysvaltojen maanviljelysministeriön vuosikirjassa" 1899).

(320 eekkeriä = 128 ha pidetään keskisuurina talouksina, sillä koko talous on laajaperäisempää: s. 58.

Suurtaloudet eivät niele missään pientalouksia (s. 62), koneet eivät voi antaa suurtalouksille sellaista yllätettä kuin teollisuudessa (s. 63).

Voimaperäistymisen kasvua on seuraava myös talouksien jakautuminen pieniksi.

Pientalouksilla on samoja koneita kuin suurtalouksilla

Esim.: 300—320 eekkeriä 1 ajoistui- 1 lautas- 1 rivikyl-
minen aura äes vökone
ja 6 500 eekkeriä 22 " " 32 " 10 "

j.n.e. (Fischer ei näe koneiden moninaisuudesta koituvia etuisuuksia!)

"Näin ollen tässä koneiden käytöstä ei koidu mitään etuisuuksia suurmaanomistajalle" (s. 59)?

Pienyrittäjä on tarkempi ja huolehtivaisempi, hän säästää ne 100 dollaria, jotka suuryrittäjä maksaa työläisille palkkiona parhaiten viljellyistä maa-aloista j.n.e. (s. 59). !!

Suuria vehnäfarmeja vain Pohjois-Dakotassa, talous varsin laajaperäistä.

Hyväksikäyttö suurempaa? (1 sitojaa kohti toisessa tapauksessa 156 eekkeriä, pientaloudessa 65 eekkeriä), mutta tämä "vain vähän" (s. 61). ?

Loppupäätelmät (ss. 64—66)

...koneet tulevat yhä yleisemmin käyttöön pientalouksissa eniten työläisten puutteen y.m. takia

Prosentuaallinen lisääntyminen vuodesta 1882 vuoteen
1895 (S. 65)

	Dampf- pflüge	Drill- maschinen	Mähma- schinen	Dampfdresch- maschinen	Andere Dresch- maschinen
< 2 ha	33	211	410	733	145
2— 5 ha	257	187	669	414	187
5— 20 ha	171	226	352	214	130
20—100 ha	201	169	83	160	57
> 100 ha	87	76	9	83	1

”Diese Zusammenstellung zeigt, daß die prozentuale Zunahme der Betriebe mit Maschinenanwendung in den Kleinbetrieben... wesentlich stärker stattgefunden hat, als im Großbetrieb...”

Ha ha! ... Diese Zahlen beweisen am besten (!?), dass die Maschinen in der Landwirtschaft durchaus keine Domäne des Großbetriebs sind (S. 66), sillä niiden merkitys selviää ja käyttömahdollisuus Sic! lisääntyy nopeasti bis in die Parzellenbetriebe.

Kirjoitettu v. 1902

*Julkaistaan ensi kerran,
käsikirjoituksen mukaan*

Prosentuaalinen lisääntyminen vuodesta 1882 vuoteen 1895 (s. 65)

	Höyry- aurat	Rivikylvö- koneet	Elonleik- kuukoneet	Höyrypuima- koneet	Muut puima- koneet
alle 2 ha	33	211	410	733	145
2— 5 ha	257	187	669	414	187
5— 20 ha	171	226	352	214	130
20—100 ha	201	169	83	160	57
yli 100 ha	87	76	9	83	1

”Tämä rinnastus osoittaa, että koneita käyttävien talouksien määrän prosentuaalinen lisääntyminen pientalouksissa... tapahtuu huomattavasti voimakkaammin kuin suurtaloudessa...”

Ha ha!

...Nämä numerot todistavat parhaiten (!?), että koneet maataloudessa eivät ole suinkaan ominaisia vain suurtaloudelle (s. 66), sillä niiden merkitys selviää ja käyttömahdollisuus lisääntyy nopeasti aina palstatilatalouksiin saakka.

Sic!

**MUISTIINPANO P. TUROT'N KIRJASTA
"VUOSIEN 1866—1870 MAATALOUDELLINEN
TILASTOKYSELY" ⁹²**

Paul *Turot*. "Enquête agricole de 1866—1870, resumée par..." Paris 1877.

Tilastokysely käsitti 33 nidosta, jotka eivät ole tulleet myyntiin. Ensimmäiset 4 nidosta sisältävät yleiset yhteenvetotiedot, joista hra Turot on tehnyt yleiskatsauksen. Joskin hänen teoksensa on "kruunattu" kultamitalilla, se on äärimmäisen alhaista tasoa. Se ei ole yhteenveto tilastokyselyn antamista tiedoista, vaan yhteenveto tilastokyselyä johtaneen ylivaliokunnan "päätöksiä koskevista tiedoista". Päätökset taas ovat esimerkiksi sellaisia, että koneiden tuonnin pitää olla tullitonta, täytyy palkita keksijöitä (pp. 84—87: ei kerrassaan mitään tosiasioita koneiden käytöstä!!), ei tarvitse ottaa käyttöön työkirjoja (p. 81—84) etc. Tämän "Chapitre III. Salaires. Main d'oeuvre" * "luvun" sisällön mukaan (ei mitään sisältöä) on peut juger ** muista.

Ei ole ihme, että kirja (Britannian museossa) on yhä aukileikkaamatta.

*Kirjoitettu aikaisintaan
huhtikuussa 1902 —
myöhäisintään
huhtikuussa 1903*

*Julkaistaan ensi kerran,
käsikirjoituksen mukaan*

* — "III luku. Palkka. Suorituspalkka". *Toim.*
** — voidaan päätellä. *Toim.*

MUISTIINPANOJA H. BAUDRILLART'IN KIRJASTA
 ”RANSKAN MAANVILJELYSVÄESTÖ. 3. SARJA.
 ETELÄN VÄESTÖ”⁹³

Baudrillart (Henri). Les populations agricoles de la France. 3-me série. Les populations du Midi. Paris 1893.

Kun selailee tätä kirjaa, joka on kirjoitettu samassa hengessä ja samaan tyyliin kuin edellisetkin osat, voi tehdä vain vähäisiä merkintöjä.

*Rhône*en suisto. Marseillen kaupunki. Maatalouden kuvaus hyvin pintapuolista. Pannaan merkille *kahdaviiljelyksen* levinnäisyys (métayer, *méger*). Muuten: le comte de Tourdonnet: ”Étude sur le métayage en France” * (ei osoiteta paikkaa eikä aikaa).

Esimerkiksi: ”...Pienomistajan ja maaseudun työläisen asemassa olevien maanviljelijätalonpoikien keskuudessa on vallitsevana keskisuuri varallisuus”, menot esimerkiksi 510 frangia (mies + vaimo), tulot = 850 frangia. ”Perhe siis voi (!!!) elää kunnollisesti (!!), kun sillä on 500 frangia, ja tehdä säästöjä” (!!). Hän, Baudrillart, on aina samanlainen!

Ss. 267—269 maanviljelyksen (Hérault'ssa) ja teollisuuden (verkatuotanto) ”solidariteetista” — esimerkiksi Vileneuvetessa sijaitseva tehdas (100 miestä + 300 naista). Sama tehtaailijasuku vuodesta 1792 (Maistre), työläiset koko ikänsä samassa tehtaassa, ”kristillinen” henki omistajan ja työläisten välisissä suhteissa. Tehtaan omistaja ”johtaa” tehtaan ”pientä yhteisöä kunnallisneuvoston avulla, joka on lähtöisin sen (= tehtaan johtokunnan) syvistä

* — Kreivi de Tourdonnet: ”Katsaus kahdaviiljelykseen Ranskassa”. *Toim.*

riveistä” j.n.e. Sellainen on Baudrillard! Kolmannelle osalle on näköjään erittäin kuvaavaa uskomaton kuivuus, yksitoikkoisuus, pöytäkirjatyö ja *täydellinen sisällyksetömyys*. On mahdotonta ja hyödytöntä lukea tuota ”ylhäisen vanhuksen” jaaritusta, ja vain Bulgakovin kaltaiset ”arvostelijat” voivat ottaa vakavalta kannalta moisen kirjailijan.

*Kirjoitettu
alkaisinaan v. 1901 —
myöhäisintään
tammikuussa 1903*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXII Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

È. COULET'N KIRJAA KOSKEVA MERKINTÖ

Élie Coulet. "Le mouvement syndical et coopératif dans l'agriculture française". La fédération agricole (thèse pour le doctorat). Montpellier 1898 *.

[Kirjallisuusuuhettelo, on mainintoja syndikaattien suorittamista maataloustyöläisten erottamisista, ei ole sosialisti, mutta *luultavasti* "katederi": à vol d'oiseau ** katsottuna. Lähteenä Rouanet. Taitaa olla mielenkiintoisia tietoja.]

*Kirjoitettu ennen
helmikuun 10 (23) päivää 1903*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXII Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — *Élie Coulet.* "Syndikalistinen ja osuustoimintaliike Ranskan maanviljelyksessä". Maanviljelijäliitto (tohtorin väitöskirja), Montpellier 1898. *Toim.*

** — lintuperspektiivistä. *Toim.*

MUISTIINPANOJA G. ROUANET'N ARTIKKELISTA
 ”MAANVILJELIJÄIN SYNDIKAATTIEN
 VAARALLISUUDESTA JA TULEVAISUUDESTA”

”*Revue socialiste*”*) (29. osa) février 1899
 (pp. 219—237).

(Revue économique. ”Du danger et de l'avenir des syndicats agricoles” par M. *Gustave Rouanet*)*
 siteerataan Rocquignya, p. 42 kirjassa ”Les syndicats agricoles”⁹⁴

G. *Rouanet*'n artikkeli on kirjoitettu *Élie Coulet*'n kirjan⁹⁵ johdosta. G. *Rouanet* ylenkatsoo ”syndikaatteja” ”parti agrarien” ** hankkeena, niihin kuuluu *p ä ä a s i a l l i s e s t i* suuria ja keskisuuria maanomistajia, niiden toiminta *työläisten* hyväksi on *naurettavan mitätöntä*, niiden tarkoitusperä: maanomistajain trusti, näiden yhtyminen maanviljelystuotteiden myyntiä varten — niiden poliittinen ohjelma: suurmaanomistajien edut, suurmaanomistajien, jotka johtavat koko tätä liikettä, vetävät perässään pienmaanomistajia ja työläisiä ja pyrkivät saamaan täydellisen herruuden suurmaanomistajain puolueen valtiossa.

Syndikaatit kuten kaikki trustitkin toimivat uutterasti sosialismin hyväksi.

1 391 syndikaattia, joissa oli 438 596 jäsentä (1897), perusti:

*) Administrateur: M. Rodolphe Simon. (78. Passage Choiseul, Paris) 1 franc — 1 №. *Ilmaiseksi*: tableau des articles depuis 1885. (Johtaja: hra Rodolphe Simon. (78. Passage Choiseul, Pariisi) 1 frangilla 1 numero. *Ilmaiseksi*: artikkelien luettelo vuodesta 1885 lähtien. *Toim.*)

* ”Sosialistinen katsaus” (29. osa) helmikuu 1899 (ss. 219—237). (Taloudellinen katsaus. Hra *Gustave Rouanet*'n ”Maanviljelijäin syndikaattien vaarallisuudesta ja tulevaisuudesta”.) *Toim.*

** — ”agraaripuolueen”. *Toim.*

”työturvallisuusyhdistyksiä: *yhden*; orpokoteja (orphelinats) *yhden*; paikanhakutoimistoja ja -konttoreita: *kolmetoista*; sovinto-oikeuksia, sovintokamareita *kolme*; ruumiillisen työn avustamisyhdistyksiä: *kaksi*; luontoisapua (secours en nature, dons d'effets aux enfants *) antavia *yhden*; työvälineiden hankinnassa auttavia (service de prêts d'outils et d'instruments agricoles **): *kaksi*” (p. 225) ja Rouanet ivaa Deschanelia ⁹⁶.

NB

NB

Rouanet siteeraa myös Rocquignya monta kertaa ja sanoo muun muassa, että tämän démocratie rurale *** = = 300 000 suurmaanomistajaa!! (p. 231).

*Kirjoitettu ennen
helmikuun 10 (23) päivää 1903
Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXII Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — esinelahjoja lapsille. *Toim.*
** — työvälaineitä ja maatalouskalustoa tilapäiskäyttöön antavia. *Toim.*
*** — maaseudun demokratia. *Toim.*

NOSSIGIN KIRJASSA ESITETTYJEN TIETOJEN ERITTELYÄ ⁹⁷

Nossig ("Revision des Sozialismus", Band II. Die moderne Agrarfrage) * esittää seuraavia mielenkiintoisia tietoja maan hedelmällisyyden ennallistamisesta

Grandeau (Station agronomique de l'Estin johtaja) ** laskee *Ranskassa* olevan 25 miljoonaa ha viljelysmaata

maasta otetaan vuodessa: annetaan

metritonneja samoin tuh.

Stickstoff (typpeä)	613 000	285	} 49 miljoonaa päättä käsittä- västä karjasta saatu lannoite
Phosphorsäure (fos- forihappoa)	298 000	147	} antaa (Tis- serandin mu- kaan)
Pottasche (potaskaa)	827 000	549	
	—	+	

{ Tämä on koko kar-
jan antama määrä,
mutta ei se kaikki
mene lannoitukseen! }

T.s. vajaus on keskimäärin noin 50⁰/o! (S. 101)

Eivätkä keinotekoisetkaan lannoitteet korvaa likimain-
kaan kaikkea, mikä otetaan maaperästä.

Englannissa maaperästä otetaan keskimäärin 1.9 milj.
sentneriä Phosphorsäure, mutta *lunnunlanta* ja *luujauho*
korvaavat vain *puolet* (S. 109).

* — *Nossig* ("Sozialismin revisio", II osa. Nykyajan agraarikysymys.)
Toim.

** — *Grandeau* (Itäisen maanviljelysaseman johtaja). *Toim.*

Näin muodoin voimaperäisestä taloudesta ja keinotekoisista lannoitteista on ollut hyötyä ainoastaan yksityisten omistajain kukkarolle, muttei maalle (S. 109).

Nykyään aletaan myöntää, etteivät yksinomaan väki- ja keinotekoiset lannoitteet riitä.

1 ha:lle tarvitaan 60 000 kg lannoitetta.

Aikaisemmin se pyrittiin korvaamaan 125 kg Phosphorsäure

(S. 111)

+ 60 kg Stickstoff

+ 60 kg Pottasche

Nykyään myönnetään, että pelkät keinotekoiset väkilannoitteet kuivettavat maaperää ja että paitsi niitä tarvitaan myös lantaa.

Grandeau on sitä mieltä, että 60 000 kg:sta pitää olla ehdottomasti ainakin

20 000 kg luonnollista lannoitetta.

Grandeau: "Annalles de la Station agronomique de l'Est".

Déherain: "Les plantes de grande culture" * erikoisesti pp. 27—29 (samaten 188—193).

Nossig (joka käyttää hyväkseen *uusinta* maanviljelystiedettä ja viittaa Grandeau'hon, Déherainiin, Wollny'hin, Hellriegeliin, Dünckelbergiin, Cohniin ja moniin muihin) tekee johtopäätöksen

että voimaperäinenkin talous tietää varsin usein *maanryöstökäyttöä*.

Se kohottaa satoisuutta tilapäisesti, muttei lisää maan hedelmällisyyttä pitkäksi aikaa eikä pysyväisesti.

Maalle on palautettava niin ikään makkilanta. (S. 102, 108, 112.)

Kirjoitettu ennen helmikuun 10 (23) päivää 1903

Julkaistu ensi kerran v. 1932 XIX Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — Grandeau: "Itäisen maanviljelysaseman vuosikirja". Déherain: "Tärkeimmät viljelyskasvit". Toim.

**ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA
E. DAVIDIN KIRJASTA
"SOSIALISMI JA MAATALOUS" 98**

A

David.

- 20 *Marxilaisuus* on "yksinkertaisesti" "siirtänyt" maanviljelykseen teollisuudessa vaikuttavat lait.
- 23 Viittaus "*Bäuerliche Barbaren*" *
- 28 artikkeliin. "Menestys" (marxilaisen ohjelman agitoinnissa talonpoikaiston keskuudessa) = nolla.

tyypillistä opportunistin ahdaskatseisuutta: lähtee Internationalen päätöksistä eikä teoreettisesta erittelystä.

{ "Kommunistinen Manifesti" on kierretty.
Utooppinen sosialismi samoin
sekä Sismondi etc. }

- 33 On sivuutettu Engelsin alkulause "*Bauernkriegen*" **
- 33 I osassa Marx *stiefmütterlich* behandelt *** maanviljelykselle.
- 36 Talonpoikaiston aseman paraneminen 19. vuosisadan 3:nnella neljänneksellä.
(ovat kadonneet *Lehmböden* etc. ****)
etelä ja länsi.

* — "Talonpoikaisbarbaarit". Ks. tätä osaa, ss. 90—95. *Toim.*
 ** — "Talonpoikaisotaan". *Toim.*
 *** — on antanut vähän sijaa. *Toim.*
 **** — savilattiat y. m. *Toim.*

- "Aufschwung" "*des Bauerntums*"*
 (eikö talonpoikaisporvariston??)
 43 Engels v. 1894⁹⁹ — "das Heitere" — Rettungsvorschläge — "unheilbarer Widerspruch" (Absturz) — on ymmärtä-
 ersparen) ** nyt!
 49 "*Schwerer Schlag*" der marxistischen Lehre***: vuoden 1895 laskenta, keskivarakkaan talonpoikaiston *Vormarsch*****.
 49 huomautus. *Määritelmä: Kleinbetrieb* = ilman *vakinaisia* vieraita työläisiä ja ilman *Nebenerwerb* alempana: *Zwergbetriebe* ylempänä: *Mittelbetriebe* (isäntäkin tekee työtä)
 51 *Großbetriebe* (isäntä *valvoo*)
 V. 1895 laskenta: *pientuotanto syrjäyttää suurtuotantoa (!)*
 52 Kautskyn "Agrarfrage" — "ver zweifelter Versuch"*****
 [52: Eigentumsfrage***** — II osassa] ...
 53 *Hertz* hämmästytti Kautskya. *Bernstein*.
 56 *Pientuotanto* on korkeammalla *voimaperäistetyillä* aloilla: voimaperäistämiseen siirtyminen vaatii *pientuotantoa* ((= ilman palkkatyöläisiä!?? vrt. 49)).
 57 Tieteen *tulee olla puolueiden yläpuolella* — *Sering*, *Conrad* — *Kleinbetriebe*in kannalla
 59 Talonpoika *valmistelee omalla tavallaan sosialismia: osuuskun-*

* — "*talonpoikaiston*" "edistys". *Toim.*

** — Tässä Lenin tarkoitti Davidin seuraavaa ajatusta: "Huvittavaa (das Heitere), että Engels osoittaessaan talonpojan pelastumisen kerrassaan mahdottomaksi ('absoluten Rettungslosigkeit' des Bauern) kehottaa samanaikaisesti pelastamaan (Rettungsvorschläge), kehottaa säästämään tuholta (Absturz ersparen) tämän talonpojan." "Nämä ehdotukset ovat sovittamattomassa ristiriidassa (unheilbarer Widerspruch) Engelsin niiden katsomusten kanssa, jotka koskevat pientalonpoikain tulevaisuutta." *Toim.*

*** — "*Raskas isku*" marxilaiselle opille. *Toim.*

**** — *etenemismarssi*. *Toim.*

***** — Kautskyn "Agrarikysymys" — "tolvoton yrittys". *Toim.*

***** — Omaisuus- (maaomaisuus-) kysymys. *Toim.*

- nat* ("während die marxistischen Theoretiker" etc.) (die Wege... dem Sozialismus) *
- *Produzentengenossenschaften* **: "asosiaatio- ja individuaalisuusperiaatteen kompromissi".
- "noch keine sozialistischen Gebilde", — weit davon. Mutta noch weniger *** — "siirtymistä kapitalismiin" (K. Kautsky).
- 60 | — "Die machtvollen Anfänge des Sozialisierungsprozesses" **** (= osuuskunnat)
- 61 | ...*Kapitel I. "Wesenunterschied"*...*****
- 66 | ...fehlt durchaus... *Konzentration* ***** (v. 1895 laskenta!!)
- 70 | ... *teollisuus — mekaaninen, maanviljelys — orgaaninen prosessi* (= olemus!) **Ei pidä paikkaansa.** (käymistila etc.)
- (1) puuttuu jatkuvuutta.
- (2) laadultaan erilaisten töiden vuorottelu.
- (3) paikanmuutokset. (Työpaikka muuttuu.)
- (4) tahdin määrää luonto.
- (5) työhallit laajoja.
- (6) lannantuotanto — (analogioita!).
- (7) tuotteiden määrää voidaan lisätä vain hitaasti.
- 77 | Kleinbetriebein kasvi- ja eläinorganismien
- "ravinto* (sic!), *lisääntyminen*, *hoito* ja *suojaelu*" ei ole huonompaa, usein parempaa
- 77 | *fraaseja* "luonnon konservatiivisuus-

* — Täydellisesti tämä kohta on Davidilla seuraavasti: "Sillä aikaa kun marxilaiset teoreetikot (Während die marxistischen Theoretiker) yrittivät omalla tavallaan perehtyä talonpoikaan ja saada hänet kiintymään sosialismiin, talonpoika itse toimi uutterasti rajatakseen omalla tavallaan tietä sosialismille (die Wege ... dem Sozialismus)". *Toim.*

** — *Tuotanto-osuuskunnat. Toim.*

*** — "eivät ole vielä sosialistisia muotoja", — eivät iikimainkaan. Mutta vieläkin vähemmän. *Toim.*

**** — "Voimakkaita sosialisimisprosessin alkeita". *Toim.*

***** — I luku. "*Olenainen* eroavuus". *Toim.*

***** — puuttuu tyyten.. *keskittyminen. Toim.*

desta" (!! — sen yhteydessä "*vähenevän hedelmällisyyden laki*" (!) ("mißverstanden, aber im Kerngedanken richtig") *.

Yksinkertainen kooperaatio

- 82 ...Talonpojan saama "naapurin apu" (ha ha!). Naapureiden esimerkki (eikä yksistään puute) saa aikaan pientalonpojan *rastlosen Fleiß* **. !!!
- 84 ...Marx "im übrigen"??? "*Völlig übersieht*"*** (pötyä), että kapitalismi synnyttää *valvonnan* työntekijän vastaanhangoitelun vuoksi. (Ja sitten heti sitaatteja Marxilta!)
- 86 — *Hubert Auhagen* (NB) — "instruktive Studie" ****
Kleinbetriebissa peltojen muokkaus parempaa.
- 88 Großbetrieb verfügt über huonompaa Arbeit und *bezahlt sie teurer* *****!
- 89 Maataloudellista sivistystä vastaan... *talonpoika opiskelee lapsuudesta pitäen!!!*
- 90 Tietenkin on *paljon Rückständigkeit****** , mutta myöskään *useimmat* Großbetriebe nichts weniger als Musterbetriebe *****!!
(Esimerkki verukehtimisestä!)
- 92 "Kriittilisiä momenteja". Marx on väärässä: tässä on puute työläisistä. (Hyvin on käsittänyt!!)
- 92 Talonpojalla on >työvoimaa }
pro Fläche, höchste jännitys } ("etuisuuksia")
etc., Arbeitsfieber ***** }
- 94 *Yksinkertainen kooperaatio ei suo suuryritykselle mahdollisuutta saavuttaa samoin*

* — "väärin käsitety, mutta perusajatukseltaan oikean". *Toim.*
 ** — *väsymbättömän utтеруuden. Toim.*
 *** — Marx "muuten"??? "ei huomaa lainkaan". *Toim.*
 **** — "perusteellinen tutkielma". *Toim.*
 ***** — Suuryrityksellä on suoritettavanaan huonompaa työtä ja se maksaa siitä kalliimman hinnan. *Toim.*
 ***** — *lakapajuisuutta. Toim.*
 ***** — suuryritykset eivät ole malliyrityksiä. *Toim.*
 ***** — pinta-alaa kohti, suurempi jännitys j.n.e., työkuume. *Toim.*

- työvoimavaroin sitä tulosta kuin saavuttaa talonpoikaisyhteisö (Pötyä!!)*
- 95 "Normaali" perhe (6—4 henk.) useimmiten riittää...— ha ha! "Talkoot" ("Ausbitten").
- 97—99 Tuotantovälineiden säästö suurtaloudessa. *Ei ainoatakaan esimerkkiä!*
- 101 Großbetrieb saa yleensä > maasta...
- 107 *Rentengutsbildung in Preussen... im Prinzip durchaus zu begrüßen... (Sic!) ... (Sic!) **
(Sering... on aivan oikeassa...)... erhöhte Summe von Arbeitskraft für Restgüter... **
- 109 ja 110 *Der kleine baut billiger*** (kurisivointi Davidin) — "Vorteil" (Auhagen)*****
— "die persönliche Beteiligung schließt ein übers Ohr gehauen werden aus" *****
(erittäin kaunista!)
- 113 *Stumpfe: "mitä pienempi talous, sitä korkeampi korko"...*
- 114 Työvälineiden säästön (suurtaloudessa) kuittaa > kuin täydellisesti "huolellinen hoito" ("eigenhändige Reparatur"!!) *****
(suurenmoista!)
- Stumpfe: ("...6 Jahre keinen Rechen...") ***** Auhagen*
- 117 Suurtalouden kaupalliset etuisuudet? Pientalous myy kuluttajille (Sic!)
- 117—118 Johtopäätös: varjopuolet tasoittavat > kuin täydellisesti etuisuudet (kooperaa-

* — *Vuosiverotilojen muodostamista Preussissa... on periaatteessa ehdottomasti tervetullava... (Sillä lailla!) ... (Sillä lailla!). Toim.*

** — suuri määrä työvoimaa jäljelle jääville tilojen omistajille. *Toim.*

*** — *Pieni rakentaa halvemmalla. Toim.*

**** — "etuisuus" (*Auhagen*). *Toim.*

***** — "henkilökohtainen osanotto ehkäisee kalliin työn ja leväperäisen työntöön". *Toim.*

***** — "korjataan omakätisesti". *Toim.*

***** — ("... 6 vuoteen ei mitään haravoita..."). *Toim.*

tiot ja kalustosta koituvat säästöt etc.)
(ha ha!)

Yksinkertainen kooperaatio ei anna suurtaloudelle keinen Vorsprung*...

Kapitel III. Työnjako.

Maanviljelys ja karjanhoito widerstrebt einer radikalen (!!) Spezialisierung**.

Siitä syystä David on vaiti suurtalouden suuremmasta, ei "radikaalisesta" spesialisaatiosta

- 141 Suurtaloudessa karjaa hoidetaan huolimattomasti. Contra talonpojalla... (Tanska).
- 146 (145 ja hirveästi kaikenlaisia järkeilyjä:)
talonpojan "persönliche Interessiertheit"***.
- 149 Nichts trichter, als**** käsitys, että talonpoika on typerä: monipuolinen työ etc.
- 152 Im allgemeinen prosperiert in der Gärtnerei der Kleinbetrieb.***** (Tavattoman kuvaavaa! "numerotiedot"!)
- (Nimenomaan!) suurenmoista!
- 155 [nur 6% über 2 ha]*****
Maanviljelys estää Nacheinanderia muuttumasta Nebeneinanderiksi*****
- (ei pidä paikkaansa!)
- 159 Suurtaloudessa kein differenzierteres Handwerkszeug***** (ei pidä paikkaansa)
- 170 Marx koneista maanviljelyksessä (I osa)...
"überträgt ohne Bedenken"*****...
- 173 Ei kiistä etuisuuksia, joita koituu maata-

* — mitään etuisuutta. Toim.
** — haraa radikaalista (!!) spesialisaatiota vastaan. Toim.
*** — "henkilökohtainen kiinnostus". Toim.
**** — Ei mikään ole typerämpi kuin. Toim.
***** — Yleensä puutarhaviljelyksessä kukoistaa pientuotanto. Toim.
***** — [vain 6% yli 2 ha:n]. Toim.
***** — "perättäistä" muuttumasta "rinnakkaiseksi". Toim.
***** — ei ole erilaistunutta käsityökalua. Toim.
***** — "siirtää epäroimättä". Toim.

- loudellisen ja teknillisen, *mutta* ei kaikkinaisen muokkauksen yhdistämisestä (!!!)
- 178 Puimakone. (Halvempi ja parempi. Bensing (S. 175).) Useammin suurtalouksilla (Pientalouksilla ei ole useinkaan mitään puitavaa!!! Koomikko).
"Teknillisesti" ei mikään estä pientaloutakaan (!!!)
- 181 Höryaura — *ei ole syrjäyttänyt vielä ainoatakaan Kleinbetrieb* [rohkeasti sanottu!] *Tiefkultur**... ei ainoastaan silloin, kun on höryaura [surkea verukel]
- 183 — Dampfflug kein Universalpflug** [uutta!]
- 191 "Dampfflugphantasie"*** K. Kautskyllä (missä?? veijari).
- 192—193 "Hand and Machine Labor"**** — Kone tulee *halvemmaksi*.
- 201 Pientalouskin pystyy käyttämään sähköä (Verukkeita!)
- 207 Sähköaura ei aiheuta mitään "vallankumousta" (Sukkeluuksien luonne: petit bête*****)
- 209 Viittaus *Fischeriin* (ettei koneesta ole pelkoa pienyrittäjälle)...
- 221 "Im kleinbäuerlichen Betrieb ist die *Kuh* das *ideale*, d. h. rationellst verwendbare und billigste Zugtier"***** (NB NB)
tietty lihastoiminta raittiissa ilmassa on hyödyllistä....
....parasta ruokintaa [Manilovilaisuutta *****!] *billig* ja taasen:

* — *s y v ä k y n t ö*. *Toim.*
** — Höryaura ei ole universaalinen aura. *Toim.*
*** — "Fantastisia käsityksiä höryaurasta." *Toim.*
**** — "Käsi- ja konetyö". Ks. tätä osaa, ss. 278—289. *Toim.*
***** — matalaa tyisjärkisyttä. *Toim.*
***** — "Pienessä talonpoikaistaloudessa *lehmä* on *ihanteellinen*, t.s. järkiperaisimmin käytetty ja halvin työjuhta." *Toim.*
***** — Saanut alkunsa N. V. Gogolin "Kuolleet sielut" teoksen erään satii-risen henkilöahmon, tilanherra Manilovin, turhanpäiväisen haihattelijan, sentimentaalisen äitelän tyhjäntoimittajan ja suunsoittajan, nimestä. *Toim.*

- Auhagen* (mainitsematta *matalamasta* kynnöstä!)
- 239 Drillmaschine "durchaus zugänglich" *
[Pienten lukujen kasvu!] (Veijareita).
- 246 ... Mähmaschinen... einföhrbar... **
- 250—253 *Johtopäätökset koneista.* Joukko veijarintempuja. *Suurtaisuus ei-maschineller!* Edullisuus vähäistä (*yksi* Fischerin esittämä esimerkki, mutta muista on vaiti!!) Ei lisää tuotteiden määrää. [Valhetta: *contra Bensing*]
- 257—258 ...Die arbeiterersetzende Wirkung der landwirtschaftlichen Maschinen *völlig paralisiert* wird... voimaperäistämisen yhteydessä entsteht viel mehr neue Handarbeit, als alte durch Maschinen ersetzt***.
- Koomikko: $\frac{c}{v}$!! ei ole ajatellut
- 262 ...maataloustyöläisten freisetzung**** *ainoastaan* (??) siirryttäessä laajaperäisiin.
- 265 Koron aleneminen Englannissa = *Entwertung des nationalen Bodens******.
- 267 Maatalouskoneet eivät johda *työn automatisointiin?*
- [Yksinkertainen elonleikkuukone?]
- 271 Maatalouskone *ganzunschuldig****** *nais- ja lapsityövoiman käyttöön* (?)
- 281 Vastoin "konehullujen" väitettä harte mehanische Arbeit nicht vermindert*****
- [Taantumuksellinen. Minkä vuoksi? Orjat huokeita]
- 284—285 Lasten työ: kaikkein *suotuisin edellytys* pienessä talonpoikaistaloudessa. (Tompson)

* — Rivikylvökoneen "käyttö on täysin mahdollista". *Toim.*

** — Elonleikkuukoneita... voidaan ottaa käyttöön... *Toim.*

*** — Seikka, mikä *paralysoi täydellisesti* maatalouskoneen vaikutuksen ihmistyön korvaamisessa... voimaperäistämisen yhteydessä ilmaantuu uutta käsityötä paljon enemmän kuin se, minkä maatalouskoneet ovat korvanneet. *Toim.*

**** — vapautumista, supistumista. *Toim.*

***** — kansallisen maan arvon alentuminen. *Toim.*

***** — aivan syytön. *Toim.*

***** — raskas mekaaninen työ ei ole vähentynyt. *Toim.*

- 282 Jää fyysillinen työ
288 (eikä mielihyvä) } oppor-
— "monien miljoonien täytyy } tunistin
ryhtyä harjoittamaan ammatik- } tulevai-
seen mekaanista työtä" } suus-
ihanne!
- 292 Arbeitsschutz ja Kinderschutz * — suurta-
louden laskuun...
- "Korkean työpalkan antama säästö" —
— on unohtanut!!! Vrt. Bulgakov
- 301 Koneen aikaansaamasta työpäivän piden-
tymisestä b. c. ** nirgends | rohkeasti sa-
nottu| ...
- 299 työväenliike Itä-Preussissa.... maaseudun
"räsistyneisyys"...
- 323 Työläisten asema Itä-Preussissa.
Ei pientalous, vaan suurtaalous pysyy
pystyssä vain sen vuoksi, että työnte-
kijä on puutteessa....
- 325 Maataloustyöläinen ei jaksakaan käsittää,
kuinka suurta tuotanto on edulli-
sempää kuin pientuotanto. Sic!
327 **Produktivgenossenschaft** auf dem Lan-
de? ***
Ihanne?
- On sekoittanut tavarata-
loudessa tavattavien assosiaa-
tioiden kanssa. Vrt. 328: vaati-
sivat viljattulleja.
- Konfu-
sions-
rat! ****
- 328 *Kohottava pientalonpoikaiston joukkoon!!*
("Ortodoksi marxilainen ristii silmänsä")
- 342—343 "Voimaperäinen (tiefe... S. 344) mekaani-
nen maanmuokkaus" (lämmön säilyttämi-
seksi)... Kleinbetrieb???

* — Työsuojelu ja lasten suojelu. *Toim.*** — Ei ole saatu selville, mitä merkitsevät käsitteissä olevat kirjaimilla: b. c. alkavat sanat. Kohdassa, josta Lenin puhuu, David kirjoittaa: "Työpäivän pidentymisestä maatalouskoneiden käytön seurauksena ei ole kuultu missään" (nirgends). *Toim.**** — *Tuotanto-osuuskunnat* maaseudulla? *Toim.***** — Sotkija! *Toim.*

- 352 Tiefkultur... * ei aina, täytyy menetellä
"järkevästi"
- 352—355 Mitä suurempi talous, sitä työläämpää on
järkiperäinen valvonta, mutta pientalonpo-
jalla — *Herz und Hirn!* **
- 357 Maanparannustyöt. Kleinbetrieb???
- 360 Pienyrittäjä *ebenso* osallistuu maanpa-
rannustöihin Suoranaista valhetta! .
- 362 Maanparannustyöt in keiner Weise auf
Großbesitz beschränkt *** ...
numerotiedot ilman *o*/₁₀ ryhmän osalta!
"...Woraus ohne weiteres erhellt..." ****
- 389 Keinotekoiset lannoitteet.
Pienyrittäjällä > käytännöllisiä tietoja
ha ha!
_____ huolehtivaisempi
_____ "...nichts im Wege..." *****
- 415—417 Mitä pienempi on talous, sitä helpompi
on saada aikaan sopusuhtaisuus (lannoi-
tuksessa) ja *kohottaa* hedelmällisyyttä... (?
- 417 Palstatilojen maanviljelyksen ja teolli-
suustyön yhdistäminen — "*sopusuh-
taista elämää*"... erilaisia töitä etc.
("narodnikit")
- 420 Kaupungin ja maaseudun välisen vasta-
kohtaisuuden hävittäminen... "nur" vuosi-
satoja (Merci!)
- 424 *Pienyrittäjällä* > *karjaa pro ha—
ergo Dünger...* ***** yksinkertaista!
- 427 ..."sicherer Besitz": ***** David ylistä-
nyt... "Interesse"...
- 428 _____ "Idealist oder Esel" ***** kuvaa-
vaa... hm!
- 429 "Täuschung" ***** , että vuokraus syr-
jäyttää omakohtaisen tuotannon.

* — Syväkyntö. *Toim.*
** — *sydän ja aivot. Toim.*
*** — eivät millään muotoa rajoita suurmaanomisilusta. *Toim.*
**** — "Josta jo ilman muuta näkee". *Toim.*
***** — "mikään ei ole tiellä", "mikään ei estä". *Toim.*
***** — ha kohti — *s i i s lannoitetta. Toim.*
***** — "vakaa omistus". *Toim.*
***** — "Idealisti tai aasi". *Toim.*
***** — "Harhaluulo". *Toim.*

Kapitel VIII.

- 439 Yhä moninaisempien kasvien viljelykseen-
otto Euroopassa erikoisesti 19. vuosisata—
Kleinbetrieb?
- 440—441 Jalostettujen lajikkeiden valinta ja vil-
jely. — — — — *Kleinbetrieb?*
- 455 Viljan puhdistus. "Die modernen Trieure
etc." *
" " *Kleinbetrieb?*
- 456 " " Huolellinen työntekeo *pit-
kinä talvi-iltoina!!!* "Kleinbetrieb *entschie-
den im Vorteil*" **
- 459 *Fruchtwechsel* — eines der wirksamsten
Mittel der Unkrautbekämpfung... ***
Kleinbetrieb?
- 463 ...interessierte Auge... **** — — —
- 465 Taistelu tuhohyönteisiä ja -eläimiä vas-
taan — kasvien hoito etc.
- 466 "*Den Vorsprung, den der kleine Selbst-
wirtschafter bei all diesen Arbeiten* (hyön-
teisten hävittäminen, kasvien suojele etc.)
*von Haus aus hat, kann der Große nicht
einholen.* (Kursivointi Davidin.) Freilich
sieht es in zahllosen Kleinbetrieben, dank
der Unwissenheit ihrer Besitzer, heute
noch schlimmer aus als auf den Aeckern
der Großlandwirte. Allein die Unwissen-
heit ist kein spezifischer, und vor allem
kein *organischer* (kursivointi Davidin)
Fehler des Kleinbetriebs." *****
Siinä Davidin perusajatus!

* — "Nykyaikaiset puhdistuskoneet j.n.e.". *Toim.*** — "Pientuotannon ratkaiseva yllote (etevämyyys)". *Toim.**** — *Vuoroviljelys* — tehokkaimpia rikkaruohonvastaisia taistelukeinoja
*Toim.***** — asiasta kiinnostunut silmä. *Toim.****** — "*Suuryrittäjällä ei voi olla sitä etuisuutta, joka itsenäisesti maata
viljelevällä pienyrittäjällä on asemansa vuoksi kaikissa näissä töissä* (hyönteis-
ten hävittäminen, kasvien suojele j.n.e.) (kursivointi Davidin). Tosin nykyään
monet pienyritykset omistajiensa tietämättömyyden vuoksi ovat vieläkin sur-
keampi nähtävyyks kuin suuryritykset. Tietämättömyys ei kuitenkaan ole millään
muotoa pientalouden erityinen, *elimellinen* (kursivointi Davidin) pahe." *Toim.*

- 479 Züchtung*. Vrt. Rinder** painoa.
 480 *Keskipainon lisääntyminen — Kleinbe-*
triebissa??
 481 "An der Spitze des Zuchtvereinswesens
 marschieren die klein- und mittelbäuer-
 lichen **Gebiete**"*** (Ivain nel)
 486 Pientaloudet kasvattavat karjaa, mutta
 suurtaloudet "verwerten"**** [vrt. V. V.]¹⁰⁰
 490 Tiere... mit reiner und ausreichender Streu
 zu versehen. — — — — — Kleinbe-
 trieb?*****
 494—495 *Stumpfe*: talonpojat ovat parhaita Züch-
 ter*****
 504 Za 1850—1880 (S. 503) Sak-
 san eteläosassa katosivat
olkikatot, rakennettiin pa-
 rempia talleja y.m. y.m.) NB
 509 Reparaturarbeit...***** (vrt. S.36)
 Talonpoika ei maksa... korjaa
 itse... Es erspart dem Bauern
 manchen Taler***** } Tietenkin!
 511 Ei pidä paikkaansa, että { mielenkiin-
 "Hausindustrie"... "normale toista!
 Ergänzung" (Marx) "in Contra na-
 jedem Falle unzutref- rodnikit!
fend"***** }
 512 "*Die untere* (!) (entä millainen on
 (ja 518) 'ylin' ???) Grenze der Arealgröße für den
 landwirtschaftlichen *Kleinbetrieb* liegt da,
 wo die Bodenfläche noch gerade ausreicht,
 der selbstwirtschaftenden Bauernfamilie!
 volle!! Beschäftigung und normalen

* — Karjan kasvatus. *Toim.*
 ** — nautojen. *Toim.*
 *** — "Karjanhoitojärjestöjen kärjessä ovat pienen ja keskisuuren
 talonpoikaistalouden alueet." *Toim.*
 **** — "realisoivat", "käyttävät". *Toim.*
 ***** — Varustaa eläimet... puhtailla oljilla ja riittävässä määrässä. — — —
 — — — Pientuotanto? *Toim.*
 ***** — karjanhoitajia. *Toim.*
 ***** — Korjaustyöt. *Toim.*
 ***** — Se säästää talonpojalle montakin taaleria. *Toim.*
 ***** — "kotiteollisuus"... "normaali lisä" (Marx) "joka tapauksessa vää-
 rin". *Toim.*

|| Lebensunterhalt zu gewähren"*. volle!
ani harvoin

Millään muotoa ei saa verquicken *Zwergbesitzümern* kanssa, — *unterhalb* dieser Grenze...nur Verwirrung in die Frage (!!) **

Es ist eine Binsenweisheit, daß Leute, die nicht Land genug haben, ... einer anderen Beschäftigung bedürfen... ***

513 Herabsinken des Minimalareals...**** voimaperäistämisen vaikutuksesta. Hecht 513—516, *erikoinen huomautus 516* (Schönfärber) *****

518 Maaseudun kotiteollisuuden harjoittajat kuuluvat *teollisuusyöläisten* armeijaan
 "Der bäuerliche Selbstwirtschafter aber gehört einer anderen Wirtschaftskategorie"***** (oikein!! Mutta mihin kategoriaan, David hyvä?)

528 Kautskyn "völlig haltlose Behauptung"*****, että sokeriteollisuus } Veion klassillinen esimerkki maatalou- } jari!
 dellisestä Großindustrie }
 ja prosentuaalisesti ... *kokonaismäärästä*
 "Das bedarf keines weiteren Kommentars"***** — nimenomaan!

528—529 "...Was der Großbetrieb allenfalls an besserer oder billigerer Kraft- und Werkzeugmaschinerie voraus hat, das bringt der kleine

* — "Atimpana (!) (entä millainen on 'ylin'???) rajana *pienmaanomistuksessa* on sellainen palsta, joka antaa *riittävästi!!* työtä ja normaalin elatuksen vain kaikille itsenäisen talonpoikaisperheen jäsenille!". *Toim.*

** — sekoittaa *kääpiöpalstojen* kanssa, jotka ovat tämän rajan *alapuolella*... vain kysymyksen sofkemista (!!). *Toim.*

*** — Se on kulunut totuus, että ihmiset, joilla ei ole kyläksi maata, ...kaipaavat muuta puuhaa. *Toim.*

**** — Minimaalisten palstojen supistuminen. *Toim.*

***** — Optimisti. *Toim.*

***** — "Maanviljelystä harjoittava itsenäinen talonpoika kuuluu toiseen taloudelliseen kategoriaan." *Toim.*

***** — "aivan perusteeton väite". *Toim.*

***** — "Tämä ei kaipaa laajempia selityksiä." *Toim.*

- ||| Selbstwirtschafter durch die sorgfältigere
 ||| Pflegearbeit wieder reichlich herein."
 ||| ("Kern")) *
- 529 Ei (talonpojan) *Hörigkeit*** (sokeritehtaasta), vaan "Organisation" — !
- 531 Teknillisiä tehtäviä koskevat numerotiedot: *hän, hölmö, on jäljentänyt ne niitä käsittämättä.*
- 532 "...Die weitaus größte Zahl der Nebenbetriebe mit landwirtschaftlichen *Kleinbetrieben* verbunden sind"*** Suoranaista väärentämistä!
- 533—534 Ei mitään Industrialisierung,— *das Gegenteil* (!!), Kautskylla ainoastaan „heiliger Hegel“, "der olle dialektische Prozess"****.
- 539 Osuustoiminta... *umwälzende Kraft, ein neues genossenschaftliches Wirtschaftsprinzip* — *Produzentengenossenschaft******
- 540 *Milchverarbeitung am energischsten****** — —
- 541—542 Tanska... "gesunde" Arbeits-Teilung... (546 vrt. trusts)*****
- 550—551 1898 Tanskassa 179 740 *Viehställe******
 30 ja > Kühe 7 544 = 4%
 10—29 " 49 371 = 27.82
 <10 " 122 589 = 68.97, joista 1—3 Stück
 70 218 = 39.85%
 (???) 179 504 100.79 (??)

* — "Kaikki ne etuisuudet, joita suurtuotannolle suo parempi tai huokeampi energia ja kalusto, korvaa itsenäisessä pientaloudessa runsain mitoin huolellisempi työnteko." ("Ydin"). Toim.

** — *riippuvaisuus*. Toim.

*** — "Suurin osa maataloustuotteiden jalostuslaitoksista on yhteydessä pieniin maatalousyrityksiin." Toim.

**** — Ei mitään teollistamista,— *päinvastoin* (!! — Kautskylla ainoastaan "pyhä Hegel", "otollinen dialektinen prosessi". Toim.

***** — *mullistava voima, uusi osuustoiminnallinen talousperiaate—tuotanto-osuuskunnat*. Toim.

***** — *Maidon jalostus tehokkainta*. Toim.

***** — "terve" työnjako... (546 vrt. trustit). Toim.

***** — *navettaa*. Toim.

Ergo:

tuh.		za
7.5	(30 ja >)	$\times 30 = 225$
49.4	(10—29)	$\times 11 = 536$
52.4	(4—9)	$\times 5 = 250$
70.2	(1—3)	$\times 1.5 = 100$
<u>179.5</u>	tuh.	<u>1111 t.</u>

Näistä 1 111 000 Milchkühen — 900 000 an genossenschaftlichen Molkereien kirjoilla*,

t.s. 33%:lla noin 75%!!!

555 *Sellaista ivailua, että maidon myynti huonontaa ravintoa—tomppeli!*

556 *Bangin huomautus: talonpoika syö paremmin kuin työläinen.*

560 *Pienyrittäjä kamppailee > pulaa vastaan: "die Kleinen können sich leichter aufs äusserste einschränken" ***

561 *Meijeriosuuskunnat "eivät ole läheskään sosialistinen ilmiö", mutta "noch weniger" "rein kapitalistische" ***.*

569 *("Trustit")—vilja-, maito- etc. alalla. David vertaa niitä Gewerkschaften NB kanssa!! ("nichts einzuwenden") *****

573 *Ranska — hochentwickelten ***** osuuskunnat.*

576 *Tanskan talonpoika + Englannin työläinen (välitön menekki) ((mikä tomppeli!*

581 *Beide Teile der Genossenschaftswelt, Bauer und Arbeiter ***** , syrjäyttävät kapitalistischen Unternehmer ******) !

586 *Englannin kulutusyhtymät ovat luopuneet talonpoikaiston kollektivisoinnista maanviljelyksessä*

* — Näistä 1 111 000 lypsylehmästä — noin 900 000 meijeriosuuskuntien kirjoilla. *Toim.*

** — "pienet voivat vähentää äärimmilleen menojaan". *Toim.*

*** — "vielä vähemmässä määrässä" "puhtaasti kapitalistisia". *Toim.*

**** — ammattiyhdistysten kanssa ("sitä vastaan ei voi väittää"). *Toim.*

***** — pitkälle kehittyneet. *Toim.*

***** — Osuuskuntajärjestöjen kumpikin osa, talonpoika ja työläinen. *Toim.*

***** — kapitalistiset yrittäjät. *Toim.*

- 588 "optimistisia teoreetikkoja" vastaan!! (persönliche Interesse etc.!)
 592 Luotto-osuuskunnat — *koronkiskurin* surma (contra *marxilaisuus!*)
 Osuustoiminta-aatteen "rakentava voima" — on vienyt ad absurdum* sen marxilaisen opin, että talonpojan "tuhoutuminen on ehdotonta".
- 598 Kulutusosuuskuntien kauttaaltainen perustaminen pelastaa talonpojan *kapitalistisilta välittäjiltä*.
 (Davidin virheen olemuksena on se, että hän sekoittaa keskenään välittäjiltä, kauppiailta pelastumisen ja *pääomalta* pelastumisen.)
- 601 "*Interessenvereinigung der Landbebauer und der Industriearbeiter*"** (kursivointi Davidin).
- 604 — Talonpoikain liitot ja työläisten kulu- tussyhtymät — *Zelle des Organisations- systems**** ((tietenkin = à la trusts))
- 611 Vähenevän hedelmällisyyden "laki"— *siinä saavuttaa huippunsa mekaanisen ja orgaanisen tuotannon välinen eroavuus!!* von allergrößter Bedeutung****
- 614 Turgot (vrt. "die Kunst nicht weiteres zu tun kann")*****
- 615 (1) vasta tietyn intensiivisyydsasteen jäl- keen pienenee Ertrag (pro Aufwand)*****
 (2) laki ei sano *mitään* siirtymisestä yh- destä tieteellis-teknillisestä vaiheesta toi- seen.
 (*Ainoastaan yhdessä vaiheessa.*)
- 617 J. St. Mill — "im Grunde richtig... *****"

* — järjettömyksiin. *Toim.*

** — "maanviljelijän ja teollisuustyöläisten etujen yhdistyminen". *Toim.*

*** — organisaatiojärjestelmän solu. *Toim.*

**** — mitä suurmerkityksellisin. *Toim.*

***** — Turgot (vrt. "taito ei voi tehdä mitään sen enempää"). *Toim.*

***** — tulo (kustannuksiin verrattuna). *Toim.*

***** — "pohjimmaltaan oikeassa". *Toim.*

- 619 Marx mißachtet die dem Bodenertrags-
gesetz zu Grunde liegende große Wahr-
heit...*
- 620 — — Hänen ekskurssinsa taloushistoriaan
on vilppiä
- 621 Marx puhuu ristiin Pääomassa, III, 2,
277 — (tuo David on aasi)
- 626 ...Rente... aus dem Boden **...!!!
- 635 ...*Arbeitsteilung*... in der Landwirtschaft...
keine Rolle spielt ***
- [rohkeasti sanottu! näyte vääristelystä!]
- 637 ...beliebige Verzehnfachung (der Arbeit)
unangängig ****...
- 643 Saksassa (erinäisissä suurtalouksissa)
satoisuus *kaksinkertaistunut* 100 vuodessa
(Ranska 10.₂—15.₈ Hektoliter)
- 644 Tuottoisuus *ei ole kaksinkertaistunut*
("sicherlich nicht") ***** (kulunkien, lan-
noitteiden etc. lisääntyminen)
- [Produktivitätssteigerung ***** — työn
tuottavuus, hra David? luultavasti > kuin
kaksi kertaa! Mitä tekemistä siinä on me-
nojen lisääntymisellä C:n osalta?? On
siinäkin taloustieteilijä!]
- 644 naturale Aufwand an *lebender* Arbeit
gestiegen... unterliegt keinem Zwei-
fel ***** [rohkeasti sanottu]
- [viittaus: Produktionskosten!!! ***** —
ha ha!]
- 644 Tuottoisuus on lisääntynyt, mutta beschei-
dener ***** kuin teollisuudessa.

* — Marx suhtautui halveksivasti maan hedelmällisyyden lain perus-
tana olevaan suureen totuuteen. Toim.

** — Korko... maasta...!!! Toim.

*** — Työnjako... maataloudessa... ei näyttele mitään osaa. Toim.

**** — ehdonvaltaista (työn) kymmenkertaistamista ei ole tapahtunut.

Toim.

***** — ("varmasti ei"). Toim.

***** — Tuottavuuden kasvu. Toim.

***** — *I h a* styön luonnollinen kulutus on lisääntynyt... se on aivan
epäilemätöntä. Toim.

***** — tuotantokustannukset. Toim.

***** — vaalimattomammin. Toim.

- 645 1) *luonnon konservatiivisuus*
 2) työn määrää supistavien keksintöjen soveltamisen rajoittaminen. "Voimaperäistymisen lisääntyessä konetyö jää *prosentuaalisesti* (!) jälkeen käsityöstä" $\left(\frac{c}{v}?\right)$
- 654 "Koneistaminen ja tuotemäärän lisääntyminen ovat täysin vastakkaisia *orgaanisessa* tuotannossa" (!!)
 "je höher die Intensität, desto weniger Maschinenarbeit" *.
- 655 *M. Hecht* — "typisch" ** (hänen esittämänsä tiedot) (!)
- 656 Bang "Neue Zeitissa": tulojen suureneneminen talouden pienetessä (*Aufsteigen* *** itsenäisten talouksien kategoriassa).
 (Fischer:) suuryrittäjä maksaa työläisille palkkion hyvästä työstä. "Das spart der kleinere Besitzer." ****
- 660 Maataloudessa *palkkatyö* vähenee, *itsekohtainen työ lisääntyy*.
- 667 "Vähenevän hedelmällisyyden laki" — johdattaa Arealerweiterungiin ***** — kautta maailman (valtamerentakainen kilpailu)
- 670 Karjan *painon* lisäys.
- 674 Pientalouksilla karjaa enemmän.
- 683 Sosialidemokratia on *talonpoikaistalouden* kaikinpuolisen *Hebungin* ***** etc. kannalla.
- 687 Marxilaisuus trifft nicht zu ***** (maatalouteen).
- 699 *Suurtalouksien muuttuminen pientalonpoikaisiksi*.
- 700 Maaseudun työläisten maataloudellisia osuuskuntia vastaan (vrt. tuotantoyhtymiin!!)

* — "mitä voimaperäisempää, sitä vähemmän konetyötä". *Toim.*
 ** — "tyypillisiä". *Toim.*
 *** — *kasvu*. *Toim.*
 **** — "Pienomistaja säästää siinä." *Toim.*
 ***** — *kylvöalan laajenemiseen*. *Toim.*
 ***** — *kohottamisen*. *Toim.*
 ***** — ei sovellu. *Toim.*

- 701 *Produzentengen ossenschaften — taloudenhoidon individuaalisen ja assosiaatioperiaatteen välinen kompromissi.*
- 701 Pientalonpojalla työ on "aatteelliselta sisällöltään" paljon korkeampaa tasoa...
- 701 Obereigentumsrecht der Gesamtheit und Nutznießungsrecht des einzelnen* yhdistyminen...
- 703 Pientalonpoikien ja maaseudun työläisten yhdistyminen...

*Kirjoitettu maaliskuussa —
huhtikuussa 1903*

*Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — koko yhteiskunnan ylimmän omistusoikeuden ja yksilön käyttöoikeuksien. *Toim.*

B

Davidilta:

- S. 109: "Pienyrittäjä rakentaa halvemmalla kuin suuryrittäjä." Tekee työtä itse. "Tämä etuisuus" (sic!) koskee rakennusten kunnossapitoakin.
- S. 115 (Auhagenilta): pienyrittäjä ei ole ostanut kärkyjä 22 vuoteen (suuryrittäjä kuluttaa loppuun 10—12 vuodessa ja myy sepälle)...
- S. 152: "Im allgemeinen *prosperiert* (!) in der Gärtnerei wie in der Landwirtschaft, der Kleinbetrieb." *

|| NB Vrt. tilastoja

221: "Im kleinbäuerlichen Betrieb ist die *Kuh* das ideale das heißt rationellst verwendbare und billigste Zugtier." ** (!!)

S. 528—529—532. Veijarintemppuja à la Bulgakov, että pientalous on useammin yhteydessä juurikasokeri- ja perunanjalostusteollisuuteen.

550—551. Tanska ((ja kansilehti))

424: Pientaloudessa karjaa pro ha kaksi kertaa enemmän kuin suurtaloudessa. (Vrt. Drechsler¹⁰¹).

Kirjoitettu maaliskuu-
huhtikuussa 1903

Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — "Yleensä puutarhaviljelyksessä niin kuin maataloudessakin *kukoistaa* (!) pientuotanto." *Toim.*

** — "Pienessä talonpoikaistaloudessa *lehmä* on ihanteellinen, toisin sanoen järkipärisimminkin käytetty ja halvin työjuhta." (!!)

**MUISTIINPANOJA KIRJASTA
"HAND AND MACHINE LABOR"**

"Hand and Machine Labor" (Thirteenth annual report of the commissioner of labor. 1898. Vol. I and II. Wash. 1899) ¹⁰²

[hyvin mielenkiintoinen, erikoislaatuinen ja tavattoman arvokas teos käsi- ja konetuotantoa koskevasta kysymyksestä. Vertaillaan tuotantoaloittain article produced or work accomplished ("unit" — yhteensä 672 units), työajan määrää, operaatioiden määrää ja erilaisten työntekijäin määrää käsi- ja konetyön osalta sekä niin ikään labor cost = työpalkan arvoa tuoteyksikköä kohti. Samat tiedot on esitetty tuotantoaloittain jokaista eri operaatiota kohti. Valitettavasti tiedot ovat äärettömän seikkaperäisiä eikä ole yritetty tehdä yhteenvetoa, resp. esittää vaikkapa likipitäisiä yleisiä numerotietoja.

Vrt. p. 93: yleinen johtopäätös agricultuuresta:

"The aggregates presented by these 27 units necessarily vary very much with the crop produced, and the gains made by the supplanting of primitive methods by modern ones are quite different in different instances. With the exception noted in unit 22 there is a gain in each case, and in some instances, as in units 3 and 26, it is very large, though of course not comparable with those found in the manufacturing industries. An average deduced from the 27 units here reported shows that one man with the improved machinery in use to-day can cultivate and harvest nearly twice as large a crop as was possible under the primitive method."

MUISTIINPANOJA KIRJASTA "KÄSI- JA KONETYÖ"

"Käsi- ja konetyö" (Työasiainvaliokunnan 13. vuosiselostus. 1898. I ja II osa. Washington 1899)

[hyvin mielenkiintoinen, erikoislaatuinen ja tavattoman arvokas teos käsi- ja konetuotantoa koskevasta kysymyksestä. Vertaillaan tuotantoaloittain valmistettuja tuotteita tai suoritettua työtä ("unit" — yhteensä 672 units), työajan määrää, operaatioiden määrää ja erilaisten työntekijäin määrää käsi- ja konetyön osalta sekä niin ikään labor cost = työpalkan arvoa tuoteyksikköä kohti. Samat tiedot on esitetty tuotantoaloittain jokaista eri operaatiota kohti. Valitettavasti tiedot ovat äärettömän seikkaperäisiä eikä ole yritetty tehdä yhteenvedoa, resp. esittää vaikkapa likipitäisiä yleisiä numerotietoja.

Vrt. s. 93: yleinen johtopäätös maanviljelyksestä:
"Kaikista näiden 27 units esittämistä viljelyskasveista saatiin mitä erilaisimpia satoja, ja tulo, joka on saatu muokattaessa maata alkeellisin menetelmin, eroaa erittäin suuresti siitä, joka on saatu nykyaikaisin menetelmin muokattaessa. 22. unitia lukuun ottamatta kaikkialla on saatu tulo, joka erinäisissä tapauksissa, kuten esim. 3. ja 26. units, on hyvinkin korkea, joskaan sitä ei tietenkään voida verrata jalostusteollisuuden tuottamiin tuloihin. 27 units perusteella tehty laskelma osoitti, että parannettuja työkaluja käytettäessä yksi mies voi nykyään kylvää ja korjata keskimäärin kaksi kertaa suuremman sadon kuin mikä oli mahdollista alkeellisia maanmuokkausmenetelmiä käytettäessä."

(Nämä 27 units ovat omenapuu-, vehnä-, puuvilla-, ohra-, marja-, tupakka-, peruna- y.m. viljelmiä. Jokainen unit on jaettu 1. osassa operaatioittain.)

Konetuotannossa operaatioita on yleensä paljon enemmän (työnjakol esim. boots and shoes: 45—102 operaatiota käsituotannossa ja 84—173 konetuotannossa), mutta maanviljelyksessä tapaa olla *päinvastoin* (useimmiten taitaa ollakin päinvastoin). Syy: konetuotannossa on yhdistetty useita operaatioita. Esim. unit 27, wheat, 20 bushels (1 acre).

Hand method 8 operations
machine " 5 "

käsityö: voimanlähteinä
Ox and Hand

Ia — breaking ground

Ib — sowing seed

Ic — pulverizing topsoil and covering seed

konetyö:

I — breaking ground, sowing and covering seed, and pulverizing topsoil (gangplow, seeder, and harrow — voimanlähde: steam).

NB |||

Ks. esimerkkejä erilliseltä liuskalta.* { 1597 pp.
kummassa-
kin osassa }

Eri operaatioita valaisevat tiedot kuvaavat mainiosti *työnjakoa*. On sääli, ettei ole yritetty tehdä yhteenvetoja useampien "units" osalta.

Edelleen pitäisi tehdä yhteenveto *operaatioiden määrästä* (ja operaatioista prosentuaalisesti) ja motive power *käsiä lukuun ottamatta*.

Ei ole yhteenvetoja työläisten *keski-ikästä* (eikä sukupuolesta) käsi- ja konetyön alalla

Ei ole yhteenvetoja *työpalkasta* käsi- ja konetyön alalla.

Kaikki ne voitaisiin (ja pitäisi) laskea *units* määrän ja *operations* määrän mukaan. Muuten ne jäävät pelkiksi *esimerkeiksi*, illustraatioiksi.

* Ks. tätä osaa, ss. 284—289. *Toim.*

(Nämä 27 units ovat omenapuu-, vehnä-, puuvilla-, ohra-, marja-, tupakka-, peruna- y.m. viljelmiä. Jokainen unit on jaettu 1. osassa operaatioittain.)

Konetuotannossa operaatioita on *yleensä* paljon enemmän (työnjako! esim. saappaat ja kengät: 45—102 operaatiota käsituotannossa ja 84—173 konetuotannossa), mutta maanviljelyksessä tapaa olla *päinvastoin*kin (useimmiten taitaa ollakin päinvastoin). Syy: konetuotannossa on yhdistetty useita operaatioita. Esim. 27. unit, vehnä, 20 bushelia (1 eekkeri).

Käsityömenetelmää käytettäessä 8 operaatiota
konetyömenetelmää " 5 "

käsityö: voimanlähteinä
vetohärät ja kädet
Ia — maan kyntö
Ib — kylvö
Ic — äestys

konetyö:

I — maan kyntö, kylvö, äestys
(aura, kylvökone ja äes — voiman-
lähde: höyry).

Ks. esimerkkejä erilliseltä liuskalta. { ss. 1597
kummassa-
kin osassa }

Eri operaatioita valaisevat tiedot kuvaavat mainiosti *työnjakoa*. On sääli, ettei ole yritetty tehdä yhteenvetoja useampien "units" osalta.

Edelleen pitäisi tehdä yhteenveto *operaatioiden määrästä* (ja operaatioista prosentuaalisesti) ja käyttövoimasta *käsiä lukuun ottamatta*.

Ei ole yhteenvetoja työläisten *keski-ikästä* (eikä sukupuolesta) käsi- ja konetyön alalla

Ei ole yhteenvetoja *työpalkasta* käsi- ja konetyön alalla.

Kaikki ne voitaisiin (ja pitäisi) laskea *units* määrän ja *operaatioiden* määrän mukaan. Muuten ne jäävät pelkiksi esimerkeiksi, illustraatioiksi.

Tekstissä (I osa) on *yksinomaan* selittäviä huomautuksia joka unitin osalta *erikseen*, niin ettei ole *mitään yleisyyksiä*.

(Kun on kysymyksessä *yksityiskohtainen* tutustuminen työnjakoon *eri* tuotantoaloilla, koneiden merkitys *eri* operaatioissa, työläisten ammattialojen merkitys ja näiden ammattialojen englanninkieliset nimitykset — teos on varsin arvokas. Mutta se on kauttaaltaan muokkaamatonta aineistoa, Nachschlagebuch eikä muuta.)

On erittäin tärkeää panna merkille, että eri tuotantojärjestelmien tekniikan kehitystason *aivan tarkkaa* vertaamista varten kaivataan ehdottomasti nimenomaan *jaottelua operaatioittain*. Tämä menetelmä on ainoa tieteellinen. Miten paljon se antaisikaan maanviljelykseen sovellettuna!

Sama Report kuin on edellisellä sivulla,— VI ja VII osa on omistettu *Cost of production*. Kahdessa hyvin laajassa osassa esitetään jokaisen *sadan* tutkitun tuotantolaitoksen osalta mitä yksityiskohtaisimmat numerotiedot tuotantokustannuksista, materiaaleista, työpalkasta etc., edelleen cost of living ja budjetit, työn tuottavuuden taso j.n.e. Valitettavasti kaikki se on aivan muokkaamatonta ja sellaisena miltei hyödytöntä aineistoa (paitsi ehkä vain erinäisten tietojen lähteenä). Kummallista, etteivät näiden kirjojen laatijat ole yrittäneet lainkaan tehdä mitään yhteenvetoja eivätkä edes muutamia yleisiä johtopäätöksiä!

Tekstissä (I osa) *yksinomaan* selittäviä huomautuksia joka unitin osalta *erikseen*, niin ettei ole *mitään yleistyksiä*.

(Kun on kysymyksessä *yksityiskohtainen* tutustuminen työnjakoon *eri* tuotantoaloilla, koneiden merkitys *eri* operaatioissa, työläisten ammattialojen merkitys ja näiden ammattialojen englanninkieliset nimitykset — teos on varsin arvokas. Mutta se on kauttaaltaan muokkaamatonta aineistoa, hakuteos eikä muuta.)

On erittäin tärkeää panna merkille, että eri tuotantojärjestelmien tekniikan kehitystason *aivan tarkkaa* vertaamista varten kaivataan ehdottomasti nimenomaan *ja ottelee operaatioittain*. Tämä menetelmä on ainoa tieteellinen. Miten paljon se antaisikaan maanviljelykseen sovellettuna!

Sama selostus kuin on edellisellä sivulla,—VI ja VII osa on omistettu *tuotantokustannuksille*. Kahdessa hyvin laajassa osassa esitetään jokaisen *sadan* tutkitun tuotantolaitoksen osalta *mitä* yksityiskohtaisimmat numerotiedot tuotantokustannuksista, materiaaleista, työpalkasta ynnä muusta, edelleen elinkustannukset ja budjetit, työn tuottavuuden taso j.n.e. Valitettavasti kaikki se on aivan muokkaamatonta ja sellaisena miltei hyödytöntä aineistoa (paitsi ehkä vain erinäisten tietojen lähteenä). Kummallista, etteivät näiden kirjojen laatijat ole yrittäneet lainkaan tehdä *mitään* yhteenvetoja eivätkä edes muutamia yleisiä johtopäätöksiä!

Kirjasta "Hand and
Eräitä esimerkkejä "Summary of
["Käsi- ja konetuotannon

Unit number [Tuotantoalan numero]	Name [Nimitys]	Description [Laji]		Quantity [Määrä]
		Hand [käsiyö]	Machine [konetyö]	
2	Apple trees [Omenapuut]	Apple trees 32 months from grafts [omenapuut, 32 kuun ikäisinä oksastetut]		10 000 (1 acre)
14	Onions [Sipuli]	Onions [Sipuli]	Onions [Sipuli]	250 (1 acre bush.)
27	Wheat [Vehnä]	Wheat [Vehnä]	Wheat [Vehnä]	20 (1 acre bush.)
69	Boots [Saappaat]	Men's cheap grade etc. [Miesten, halpalaatuiset j.n.e.]		100 pairs [100 paria]
91	Bread [Leipä]	1 — pound loaves bread [1 — naula leipää]		1 000
176	Wheels [Pyörät]	Carriage wheels etc. [Kärryn- y.m. pyörät]		1 set (4) [1 laite]
212	Trousers [Housut]	Cottonade trousers etc. [Housut huonolaatuisesta pumpulikankaasta j.n.e.]		12 dozen pairs [12 tusinaa]
241	Cottonades [Huonolaatuinen pumpulikangas]	todennäköisesti kangaslaatu		500 yards [500 yardia]

Tämä on 1. osasta — General table, introduction and analysis.

2. osassa on yksinomaan taulukoita joka *operaation* osalta kussakin unitissa. Esimerkkinä esitän 2. osan taulukoiden otsikot: 1) operation number; 2) work done (kunkin operaation kuvaus); 3) machine, implement or tool used (erikseen kussakin operaatiossa); 4) motive power (hand, foot, horse, ox, steam, electricity etc.); 5) persons necessary on one machine; 6) employees at work on the unit — number and sex (työläisten); — occupation (ammatti tai työosasto); — age (työläisten ikä); — time

Machine Labor

 production by hand and machine methods":
 yhteenvetotiedoista":]

Year of production [Tuotantovuodet]		Different operations performed [Erilaisia operaatioita, jotka suoritetaan]		Different workmen employed [Erilaisia työntekijöitä, jotka tekevät työtä]		Time worked [Työaika]		Labor cost (\$) [Työn arvo]		Unit number
Hand [käsityö]	Machine [konetyö]	Hand [käsini]	Machine [koneella]	Hand [käsini]	Machine [koneella]	Hand [käsityö]	Machine [konetyö]	Hand [käsityön]	Machine [konetyön]	
						Hours [tuntia] Minutes [minuuttia]	Hours [tuntia] Minutes [minuuttia]			
18 ⁶⁹ / ₇₁	189 ³ / ₅	17	20	37	125	1240. ₄	870. ₂₄	193. ₅	111. ₆	2
1850	1895	9	10	28	675	433. ₅₅	223. ₂₃	30. ₈	22. ₃	14
18 ²⁹ / ₃₀	189 ⁵ / ₆	8	5	4	10	64. ₁₅	2. ₅₈	3. ₇	0. ₇	27
1859	1895	83	122	2	113	1436. ₄₀	154. ₅	408. ₅	35. ₄	69
1897	1897	11	16	1	12	28	8. ₅₆	5. ₆	1. ₅	91
1860	1895	13	30	2	27	37	4. ₂₃	9. ₃	0. ₇	176
1870	1895	6	13	1	16	1440	148. ₃₀	72	24. ₄	212
1893	1895	19	43	3	252	7534. ₁	84. ₁₄	135. ₆	6. ₈	241

Tämä on 1. osasta — Yleinen taulukko, johdanto ja eritely.

2. osassa on yksinomaan taulukoita joka *operaation* osalta kussakin unitissa. Esimerkkinä esitän 2. osan taulukoiden otsikot: 1) operaatioita; 2) suoritettu työ (kunkin operaation kuvaus); 3) kone, laite tai muu työväline, jota käytetään (erikseen kussakin operaatiossa); 4) käyttövoima (käsi-, jalka-, hevos-, härkä-, höyry-, sähkö- y.m. voima); 5) yhtä konetta kohti tarvittava ihmismäärä; 6) palkkatyöläisiä unitissa — lukumäärä ja sukupuoli (työläisten); — occupation (ammatti tai työosasto); — age (työläisten

worked; — pay of labor (rate per — —) — labor cost (rate kerrottuna time worked tai kappaleluvulla kappalepalkan ollessa kysymyksessä).

Esimerkiksi № 241. Käsityötä: 3 Housewives vain naispuolisia (worked at odd hours), 50-vuotiaita; ei mitään koneita.

Konetuotanto: pääasiallisesti steam frames and machine. Työtä tehdään 11 tuntia päivässä. Ikä 10 vuodesta (sic!) 50:een. Sekä mies- että naispuolisia.

Tahi № 27 (wheat). Käsityötä: hand, ox. 4 "laborer", 21—30 vuoden ikäistä. Plow, sickles, flails, shovel.

Konetuotanto: Gang plow, seeder, combined reaper and thrasher. Steam and horse. 10 employees (kaikki ammattimiehiä: engineer, fireman, water hauler, separator man, header tender, sack sewers, sack fillers, teamsters).

Yritetään poimia yhteenvedot 27 maanviljelysunitin osalta:

Σ=27 eekke-
riä erilaisia
viljelmiä

Vuodet	Erilaisia operaatioita:	Erilaisia työläisiä:	Time worked tunt. min.	Labor cost \$
1829—1872	Käsi- 304	366	9.758	1 037. ₅
1893—1896	Kone- 292	1 439	5.107	597. ₈

Kun määritellään erilaisten työläisten määrä ottamatta lukuun № 14 (onions), 28 käsin ja 675 koneella työtä tekevää, saamme:

käsin työtä tekeviä 338

koneella työtä tekeviä 764

jos vähennetään vielä apple trees (№ 2), 37 käsin ja 125 koneella työtä tekevää, ja № 19 (strawberries), 32 käsin ja 156 koneella työtä tekevää, saamme:

käsin työtä tekeviä 269

koneella työtä tekeviä 583 kuitenkin

runsaasti kaksi

kertaa enemmän!

ikä);— työaika;— työpalkka (normihinta ... kohti) työn arvo (normihinta kerrottuna työajalla tai kappaleluvulla kappalepalkan ollessa kysymyksessä).

Esimerkiksi № 241. Käsityötä: 3 kotiemäntää vain naispuolisia (tekivät työtä muutamia tunteja), 50-vuotiaita; ei mitään koneita.

Konetuotanto: pääasiallisesti höyrykäyttöisiä työstö-y.m. koneita. Työtä tehdään 11 tuntia päivässä. Ikä 10 vuodesta (Sic!) 50:een. Sekä *mies-* että *naispuolisia*.

Tahi № 27 (vehnä). Käsityötä: käsin, vetohärät. 4 "sekatyöläistä", 21—30 vuoden ikäistä. Aura, sirpit, varstat, lapiot.

Konetuotanto: Monisiipinen aura, kylvökone, kombinoitu elonleikkuu- ja puimakone. Höyry- ja hevosvoima. 10 palkkatyöläistä (kaikki ammattimiehiä: teknikko, lämmittäjä, vedenajaja, puimakoneen käyttäjä, elonleikkukoneen käyttäjä, säkkien ompelijat, säkkien täyttäjät, ajaja).

Yritetään poimia yhteenvedot 27 maanviljelysunitin osalta:

$\Sigma = 27$ eekke-
riä erilaisia
viljelmiä

Vuodet	Eritaisia operaatioita:	Eritaisia työläisiä:	Työaika tunt. min.	Työn arvo \$
1829—1872	Käsi- 304	366	9.758	1 037.5
1893—1896	Kone- 292	1 439	5.107	597.8

Kun määritellään erilaisten työläisten määrä ottamatta lukuun № 14 (sipuli), 28 käsin ja 675 koneella työtä tekevää, saamme:

käsin työtä tekeviä 338

koneella työtä tekeviä 764

jos vähennetään vielä omenapuut (№ 2), 37 käsin ja 125 koneella työtä tekevää, ja № 19 (mansikka), 32 käsin ja 156 koneella työtä tekevää, saamme:

käsin työtä tekeviä 269

koneella työtä tekeviä 583 kuitenkin

runsaasti kaksi kertaa enemmän!

27 unitista vain 1 tapauksessa (№ 22, tobacco) työaika ja l[abor] cost on konetuotannossa suurempi (199 ja 353 tuntia; 5.9 ja 30.2 \$). Tekijä huomauttaa: "Unit 22 is unique in that the total time at the later date was nearly twice that at the earlier, a fact for which no other explanation appears than that previously offered" (p. 93) — page 91: "The methods used at the two periods differ so largely that no comparison can be made."

Kirjoitettu syksyllä 1904

*Julkaistaan ensi kerran,
käsikirjoituksen mukaan*

27 unitista vain yhdessä tapauksessa (№ 22, tupakka) työaika ja työn arvo on konetuotannossa suurempi (199 ja 353 tuntia; 5.₉ ja 30.₂ \$). Tekijä huomauttaa: "22. unit on ainoa siinä suhteessa, että koko työaika viimeksi kuluneen vuoden ajalta oli miltei kahta kertaa suurempi kuin edellisenä vuonna, se on tosiseikka, joka voidaan selvittää vain samalla tavalla kuin aikaisemmin on tehty" (siv. 93)—siv. 91: "Näiden kahden kauden aikaiset työmenetelmät ovat niin erilaiset, että vertailu on mahdotonta."

L. HUSCHKEN (PIENVILJELYSTÄ KOSKEVIEN) TIETOJEN ERITTELYÄ ¹⁰³

Huschke (pienviljelyksestä)

Verfüttert Weizen u[nd] Roggen: * %		% :a menee Verfüttern **	
		kauraa	Gerste ***
5.84	Kleinbetrieb	69. ₀ 77. ₇	(S. 52) 35. ₀ 20. ₅
9. ₀₉	Mittelbetrieb I	72. ₃₉ 68. ₃₁	(S. 75) 12. ₂₂ 13. ₉₁
29. ₅₆	Mittelbetrieb II	54. ₀₁ 75. ₉₁	(S. 93) 52. ₃₉ 46. ₅₂
3.55	Großbetrieb	82. ₇₂ 74. ₇₀	(S. 112) 11. ₈₁ 24. ₀₈
<hr style="border-top: 3px double #000;"/>		<hr style="border-top: 3px double #000;"/>	
(S. 165)	$\Sigma = 574.72 : 8 = 71.84 \%$	$\Sigma = 216.82 : 8 = 27.08 \%$	

* — Syötetään vehnää ja ruista. *Toim.*

** — rehuksi. Kummankin sarakkeen ylimmät prosenttiluvut eri tyyppiä olevien talouksien osalta koskevat vuosia 1887—1891 ja alimmat vuosia 1893—1897. *Toim.*

*** — ohraa. *Toim.*

Siis tiedot karjan ruokinnasta:
(respective * keskimääräinen 10-vuotiskaudella)

	Groß- vieh ** kpl	Getreide (dz) dz ***	Rehua- ala (ha)	Futtermi- tel **** menot markoissa	Kauraa ha
Kleinbetrieb	11	47,5	5,5	90	2
		4,3	0,50	8	
Mittelbetrieb I	29	131	15,5	1 290	7,6
		4,5	0,53	44	
Mittelbetrieb II	25	203,5	12,1	404	6,9
		8,1	0,48	16	
Großbetrieb	67	184	42,1	3 226	8,9
		2,7	0,63	48	
	Σ = 132	565,5	75,1		
		4	0,57		

alhaalla = keskimääräinen 1 Großviehia kohti *****

Jotta voitaisiin laskea tarkalleen jokaisen talouden rehu-ala, täytyisi muuntaa *hehtaareiksi* karjan ravinnoksi käytetty viljamäärä 4 eri lajin osalta (Weizen, Roggen, Gerste und Hafer *****), pitäisi (1) vähentää Gesamt-ern-*testa* Aussaat *****; (2) jakaa nettosato niin monella ha:lla kuin on bestellt ***** kutakin viljalajia; (3) jakaa saadulla osamäärällä ne dz, jotka on syötetty karjalle.

Sellaisen laskelman teko 4 viljalajin, 4 talousryhmän ja 2 viisivuotiskauden osalta on liian suuritöistä.

Laskuvirhe ei kuitenkaan voi olla suuri, jos ilman muuta lasketaan *kaikki* Hafer *rehukauraksi*, sillä sen kauran, jota ei käytetä rehuksi, tasoittaa rehuksi käytetty ohra (Gerste).

* — suhteellisesti; vastaavasti; tai. *Toim.*

** — suurta karjaa. *Toim.*

*** — viljaa (kaksoissentneriä). *Toim.*

**** — rehu-. *Toim.*

***** Rivin: "alhaalla = keskimääräinen 1 Großviehia kohti" Lenin on lisännyt kynällä taulukon otsikon: "Siis tiedot karjan ruokinnasta" yläpuolelle. Tämä huomautus koskee taulukon 2., 3. ja 4. sarakkeen, t.s. "Viljaa", "Rehu-*alaa*" ja "Rehumenot" sarakkeiden, alarivin numeroita. *Toim.*

***** — vehnä, ruis, ohra ja kaura. *Toim.*

***** — bruttosadosta siemenjyvät. *Toim.*

***** — kylvetty. *Toim.*

Olettakaamme siis, että kauran *koko* kylvöala on yhtä kuin rehuala: (t.s. Hafer + Gemenge* + kaikki reuheinät + Weizen).

	Koko rehuala	
Kleinbetrieb	7.5 0.68	
Mittelbetrieb I	23.1 0.70	Näissä tiedoissa osoitetut keskimäärät ovat niin (melko) pysyviä, että niihin voidaan todennäköisesti luottaa: 0.75 ha pro 1 Stück Großvieh. Ennen kuin voidaan verrata Saksan yleisiin tilastoihin, on otettava huomioon, että Huschke on laskenut Großvieh <i>toisin</i> kuin minä.
Mittelbetrieb II	18.9 0.76	
Großbetrieb	51.0 0.76	
	Σ = 100.50 0.75	

Ero ei johdu normien eroavuudesta, vaan siitä, että *Huschke* karjakannan jaottelu on perin yksityiskohtaista. Huschke erottaa toisistaan Fohlen, Jungvieh, Kälber, Läufer Schweine (S. 53, Anmerkung 1)**, kun taas minä 12. VI. 1907 toimitetun yleisen maataloustiedustelun tietojen perusteella *en voi* ottaa huomioon näitä detaljieroa-uuksia.

NB Jotta voitaisiin verrata, Huschken tiedot on siis muunnettava 12. VI. 1907 tilastotietojen laskuperusteita vastaaviksi, t.s. *kaikki* Pferde ja *kaikki* Rinder = 1.0; *kaikki* Schweine = 1/4; *kaikki* Schafe = 1/10***.

Tällöin saamme:

			rehua ha
keskimäärin 10 (8) vuoden ajalta	Kleinbetrieb:	13.45	7.5
	Mittelbetrieb I:	31.85	23.1
	Mittelbetrieb II:	36.81	18.9
	Großbetrieb:	88.8	51.0
		170.91	100.50 0.58

* — sekoitus. *Toim.*

** — varsat, nuoren karjan, vasikat, porsaat (s. 53, huomautus 1). *Toim.*

*** — kaikki hevoset ja kaikki naudat = 1.0; kaikki siat = 1/4; kaikki lam-paat = 1/10. *Toim.*

mutta koko Saksassa (1907) rehuala on 13 648 628 ha (Wiesen + Futterpflanzen + Hafer + Menggetreide *) 29 380 405 Großvieh kohti, t.s. kutakin kohti 0.46.

Tämä on varsin todennäköistä, sillä Huschken tiedot koskevat *hyviä* (erittäin hyviä) isäntiä.

|| Huschken || esittämistä tiedoista seuraa tällaisia johtopäätöksiä:

}	1) suurtalous kuluttaa paljon enemmän <i>Kunstdüngerin</i> (S. 144)
	2) „ kyntää paljon syvemmästi (S. 152, 2. huomautus)
	3) „ omaa paremman <i>elottoman irtaimiston</i>
	4) „ turvaa suurimman satoisuuden kohoamisen määrääjassa
	5) „ ruokkii karjaa paremmin
	6) „ kuluttaa enemmän vakuutukseen (S. 139)
	7) „ saa paremman hinnan tuotteistaan (S. 146) (S. 155)

	1887/1891	1893/1897	(S. 139)
{ Vertaa } { S. 144 }	Ad 1) <i>pro ha</i> Kleinbetrieb	17.18	16.91 -
	Mittelbetrieb	40.48	32.60 -
	Großbetrieb	22.80	20.74 -
	Großbetrieb	41.34	48.95 +
			} <i>pro ha in</i> } Mark } Samen } Futter- } Düngemittel

Ad 3). Kalustoluettelo, s. 107 y.m., S. 47.

Menot Instandhaltung des toten Inventars, der Gebäude und Drainage *pro ha in Mk* **

	1887/1891	1893/1897	
Kleinbetrieb	14.10	7.43	-6.67
Mittelbetrieb	13.98	15.95	+2.57
	10.70	9.91	-0.79
Großbetrieb	9.64	11.95	+2.31

* — niityt + rehuksavit + kaura + sekavilja. *Toim.*

** — elottoman irtaimiston, rakennusten ja yhden ha:n alalla olevien sala-
ojien kunnossapitoon markoissa. *Toim.*

Ad. 4. Erträge pro ha in dz 4 viljalajin (Roggen, Weizen, Hafer + Gerste) osalta

		1887/91	1893/97	
NB:	} (S. 51) Kleinbetrieb (S. 73) Mittelbetrieb (S. 92) (S. 111) Großbetrieb	20.46	20.66	+0.20
Großbe-		17.90	17.13	-0.77
trieb in		19.09	21.06	+1.97
maa		17.46	19.77	+2.31
huo-				
nompaa				
(S. 125)				

Karjan rehu (dz)

Karjaa nautayk- sikoiksi muunnet- tuna ¹⁾	Karjan hintä		Weizen	Roggen	Gerste	Hafer	Σ
10.7 ₅	2 765 (S. 47)	1887/91	2.1 ₉	1.6 ₈	14.2 ₄	30.7 ₄	48.8 ₅
11.3	3 019 Kleinbe- trieb	1893/97	1.4 ₄	0.4 ₀	8.8 ₁	35.5 ₆	46.3 ₁
26.4	9 474 (S. 74)		12.7 ₈	1.3 ₄	21.1 ₆	77.0 ₄	112.3 ₂
30.6	11 091 Mittelbe- trieb I		14.3 ₆	6.3 ₈	29.7 ₅	99.8 ₇	150.2 ₆
23.5	10 574 (S. 87)		12.7 ₁	2.3 ₉	59.2 ₄	94.3 ₃	168.6 ₇
25.9	10 971 Mittelbe- trieb II		25.7 ₁	33.7 ₄	57.3 ₈	122.0 ₉	238.9 ₂
67.1	23 442 (S. 112)		18.6 ₁	0.6 ₃	15.9 ₀	128.8 ₃	163.9 ₇
66.8	23 300 Großbe- trieb		15.4 ₀	1.1 ₅	41.2 ₅	146.9 ₀	204.4 ₀

¹⁾ Huschke esittää luvut 9.4 ja 10 (S. 53), mutta ne eivät käy yhteen hänen itsensä esittämien normien kanssa (S. 53)

?

= Perennierende
Futterkräuter? *

Bodenbenutzung ** (ha)

			1	2	3					
	Weizen, Roggen, Hafer + Gerste [Vehnä, ruis, kaura + ohra]	Kartoffeln [Peruna]	(Erbsen, Bohnen, Wicken) Hülsen- fruchte [(Herne, papu, virona) pal- kokasvit]	Futterrüben [Rehu- juurikas]	Wickfutter, Mais, Rotklee + Luzerne [Rehuvirna, maissi, puna-apila + sini- mailanen]	Zuckerrüben [Sokerijuurikas]	Σ [summa]	Wiesen [Niityt]	Maan koko Σ	Yhteensä rehua- laa (1 + 2 + 3)
Kleinbe- trieb.....	6 ₆	1	0 ₄	1	4	—	13 ₇₉	0 ₅	13 ₆₄	5 ₆₀
Mittelbe- trieb I.....	33 ₃	4	5	2	12 ⁽¹⁾ + 1 ₅ ⁽²⁾	3	61	—	(50 ₁₆)	15 ₅₀
						Brache *****			61 ₁₂	
Mittelbe- trieb II	20 ₅	2 ₇	4	2 ₅ (Raps) ***	9	2 ₅ 2 ₅	43 ₃	0 ₀₉	45 ₁₈	12 ₁₉
Großbe- trieb.....	45 ₁₁	6 ₁₁	8 ₀ + 2 ₁₁	6 ₀ Raps 4 ₀ Run- kelrü- ben *****	2 ₀ { Ge- men- ge, Mais etc. ***** + 25(? ³)	3 ₁₁	101	5 ₁₈	108 ₄₂	(?)42 ₀₈

1) Perennierende Futterkräuter...

2) Gemenge zum Abfüttern *****...

3) "loppu" (S. 110) ? 101 — 76 = 25

- * — monivuotiset rehuksvit? Toim.
- ** — maan käyttö. Toim.
- *** — rapsi. Toim.
- **** — rehujuurikas. Toim.
- ***** — sekarehu, maissi y.m. Toim.
- ***** — kesanto. Toim.
- ***** — sekalainen lihotusrehu. Toim.

		Karjan arvo:			
α) 1. 5-vuotiskausi	β) 2. 5-vuotiskausi	kpl nau- tayksiköiksi muunnettuna	Mk	Nau- tojen keski- arvo	
I (Kleinbe- trieb) (S. 47)	α) 53. ₈₅ : 5 = 10. ₇₅		2 765. ₀₀	261. ₅	$52.3 \times 10 =$ $= 523 : 2 = 261.5$
	β) 56. ₀₀ : 5 = 11. ₀₂		3 019. ₀₀		
	110. ₄₅ : 10 = 11. ₀₄		5 784		
			: 2 = 2 892. ₀		
II (Mittelbe- trieb) (S. 69)	α) 134. ₂ : 5 = 26. ₈		9 474. ₀	357. ₅	$5 784 : 110.45} =$ $= 52.3 \times 5 = 261.5$
	β) 153. ₂ : 5 = 30. ₆		11 091. ₀		
	287. ₄ : 10 = 28. ₇₄		20 565		
			: 2 = 10 282. ₅₀		
III (Mittelbe- trieb) (S. 87)	α) 70. ₆ : 3 = 23. ₅		10 574. ₀₆	430. ₀	$20 565 : 287.4} =$ $= 71.5 \times 5 = 357.5$
	β) 129. ₇ : 5 = 25. ₀		10 971. ₀₀		
	200. ₃ : 8 = 25. ₀₄		21 545. ₀₆		
			: 2 = 10 772. ₈₃		
IV (Großbe- trieb) (S. 107)	α) 335. ₅ : 5 = 67. ₁		23 442. ₀	349. ₅	$21 545.06} : 200.3} =$ $= 107.5} \times 5 = 537.5}$ $107.5} \times 8 =$ $= 860 : 2 = 430$
	β) 333. ₂₅ : 5 = 66. ₆		23 300. ₀		
	668. ₇₅ : 10 = 66. ₈		46 742		
			: 2 = 23 371. ₀₀		

S. 123:

I - 13. ₀₁	ha 11	} kpl Großvieh
II - 61. ₁₀	29	
III - 45. ₀₆	25	
IV - 108. ₄₁	67	

väärin. Pitää jakaa
2 892 : 11.₀₄ j. n. e.
Mutta *suhteet* eivät
muutu.

*Kirjoitettu aikaisintaan
syyskuussa 1910 —
myöhäisintään vuonna 1913*
Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

III

*AINEISTOA EUROOPAN JA USA:n
KAPITALISTISEN TALOUDEN
TUTKIMISEKSI*

Vv. 1910—1916

SAKSAN AGRAARITILASTO (1907)¹⁰⁴

44 sivua. 40 ruutua pystysuuntaan × 33 (vaakasuuntaan)*

*Statistik des
Deutschen
Reichs.*

Saksalaisia tilastojulkaisuja:
Puttkammer und Mühlbrecht. Französische Straße, 28. Berlin.
(Verzeichniss *unentgeltlich.*)

Band 212. Berufs- und Betriebszählung vom 12. VI. 1907. *Landwirtschaftliche Betriebsstatistik.***

kolme ensimmäistä osaa: 1 a; 1 b; 2 a

"Ennakkohuomautuksista" taulukkoihin 4 ja 5 ("Osa 1 b"). Ensi kerran nämä numerot koottiin vuonna 1907. "Perustana näihin 11 luokkaan jakamisessa henkilöstön suuruuden mukaan on käytetty ohjekortin litteran C 1—3 tietoja; näin muodoin on otettu huomioon myös tilapäisesti avustavat perheenjäsenet (C 2 b) ja ei-vakinainen työvoima (C 3 c)" (sivu 455). "...Niiden talouksien luku, jotka on jaoteltu sarakkeisiin 14—64" (laitokset, joissa on työläisiä kussakin 1, 2 j.n.e. aina 200 saakka), "on tavallisesti pienempi kuin talouksien yhteinen luku 1. sarakkeessa" (*kaiikkien* maataloudellisten "yritysten" luku), "koska tässä on sen lisäksi osoitettu myös taloudet, joissa on suurin määrä työläisiä, ja taloudet ilman henkilöstöä". (455).

* Tämä laskelma (40×33 ruutua) merkitsee ruudullisen käsikirjoitusvihkon sivun kokoa (formaattia). *Toim.*

** — *Saksan tilasto.* Saksalaisia tilastojulkaisuja: *Puttkammer ja Mühlbrecht.* Französische Straße, 28. Berliini. (Katalogi ilmainen.) 212. osa. Vuoden 1907 kesäkuun 12 pn ammatillinen ja tuotannollinen tilastokysely. *Maataloustuotannon tilasto.* *Toim.*

Yleensä kaikista *kolmesta* osasta (1 a, 1 b ja 2 a) tähän vihkoon on otettu *kaikki* oleellinen.

pois on jätetty toisarvoinen: metsätaloudet, erityiset ja detaljisarakkeet, siipikarja karjan pääluvun sarakkeessa, j.n.e. j.n.e.

Osoittaakseni, kuinka epäedullista maanviljelyksessä on työvoiman jakaminen sukupuolen ja iän mukaan, esitän tietoja ("Statistisches Jahrbuch"*, 1910) *koko teollisuudesta* vuoden 1907 kesäkuun 12 pn tilastokyselyn mukaan. Koko henkilöstö = 14 348 016 henkeä, siihen luettuna *naispuolinen henkilöstö* 3 510 464 (= 24.4%). Iän mukaan on nähtävästi jaoteltu *vain* apulaiset ja työläiset. Näiden kokonaisluku = 7 474 140 miestä + 1 862 531 naista, summa = 9 336 671; näistä 16-vuotiaita ja vanhempia — 6 923 586 miestä + 1 663 070 naista; 14—16 vuoteen — 527 182 miestä + 190 454 naista, summa = 717 636; *alle 14-vuotiaita*: 23 372 miestä + 9 007 naista [summa = 32 379 = 0.3% 9 336 671:stä].

14—16 vuoteen	717 636
alle 14-vuotiaita	32 379

750 015 = 8.0%

Edelleen avustavat perheenjäsenet (141 295 miestä + 790 602 naista) jakautuvat näin: 16-vuotiaita ja vanhempia — 126 738 miestä + 767 127 naista; alle 16-vuotiaita: 14 557 miestä + 23 475 naista.

Statistik des Deutschen Reichs. Band 202. Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907. *Berufsstatistik* (12. VI. 1907 kyselyn mukaan),

{

202. osan tarkka nimi

}

202. osa (1909). (Hinta 6 Mk)

Abteilung I.
Einführung

**

211. osa (*valmisteilla*) — "Zusammenfassende Darstellung der Ergebnisse"***.

* — "Tilastollinen vuosikirja". *Toim.*

** — Saksan tilasto. 202. osa. Vuoden 1907 kesäkuun 12 pn ammatillinen ja tuotannollinen tilastokysely. *Ammatillinen tilasto* (vuoden 1907 kesäkuun 12 pn kyselyn mukaan), 202. osa (1909). (Hinta 6 markkaa.) 1. osasto. *Johdanto. Toim.*

*** — Yhteenvetoja numerotiedoista. *Toim.*

Vuoden 1895 tilasto: *Statistik des Deutschen Reichs, neue Folge. Band 112* (Berlin 1898): "Die Landwirtschaft im Deutschen Reich nach der landwirtschaftlichen Betriebszählung vom 14. VI. 1895" *.

Osa 2 a. Taulukko 10. Viiniviljelystaloudet
(*viiniviljelmien alan mukaan*)

	Viiniviljelystalouksia	Näillä talouksilla on			Viiniviljelystalouksien omistajia, jotka eivät ole päätoimensa puolesta maalaisisäntiä
		yhteensä maata ha	maata viinitarhoina ha	muuta maatalousmaata	
Alle 2 a	2 239	4 287	23	3 726	1 228
2—5	25 240	61 016	836	52 440	11 665
5—10	56 183	149 617	3 922	135 135	23 127
10—20	79 031	270 713	10 998	235 714	25 900
20—50	99 805	409 727	30 806	334 396	23 054
50—1 ha	44 373	227 764	29 328	171 583	7 156
1—2	16 167	124 645	20 973	85 140	2 578
2—3	2 747	35 262	6 315	19 777	541
3—4	868	25 104	2 927	10 620	189
4—5	437	10 433	1 860	5 218	114
5ja enemmän	768	44 098	7 119	13 581	201
Yhteensä	327 858	1 362 666	115 107	1 067 330	95 753

* — *Saksan tilasto, uusi sarja. 112. osa* (Berliini 1898): "Saksan maatalous vuoden 1895 kesäkuun 14 pn maataloustiedustelun tietojen mukaan". *Toim.*

- 1) ylhäällä = Summe
 2) = pääyri-
 tyksiä
 3) alhaalla = apuyri-
 tyksiä

tässä taulukossa on
 paljon omaa ja vuokra-
 maata koskevia yk-
 sityiskohtia, jotka
 olen jättänyt pois.

Osa I a. Taulukko 1.

Tauluk

	Maatalousyrityksiä yhteensä		Koko maa-alasta on			Talouksia.	
	yrityksiä	maa-ala ha	omaa maata	vuokra- maata	muuta maata	yksin- omaan puutarha- maata	yksin- omaan peruna- maata
Alle 0,5 ha	2 084 060 89 166 1 994 894	619 066 142 995 476 071	369 752	157 132	92 182	623 711	360 944
0,5-2 ha	1 294 449 369 224 925 225	1 872 936 725 021 1 147 915	1 333 022	426 380	113 534	13 263	21 831
2-5	1 006 277 718 905 287 372	4 306 421 3 153 829 1 152 592	3 501 620	713 415	91 386	1 200	249
5-20	1 065 539 980 970 84 569	13 768 521 12 702 834 1 065 687	12 401 022	1 239 747	127 752	289	74
20-100	262 191 254 661 7 530	12 623 011 12 097 243 525 768	11 622 873	946 723	53 415	27	2
100 ja >	23 566 23 110 456	9 916 531 9 696 179 220 352	7 873 850	2 028 962	13 719	3	—
siinä luvus- sa 200 ha ja >	12 887 12 737 150	7 674 873 7 555 522 119 351	6 063 052	1 607 373	4 448	—	—
Σ	5 736 082 2 436 036 3 300 046	43 106 486 38 518 101 4 588 385	37 102 139	5 512 359	491 988	638 495	383 100
5-10 ha	652 798 589 266 63 532	5 997 626 5 376 631 620 995	5 266 586	671 655	59 385	233	54
10-20 ha	412 741 391 704 21 037	7 770 895 7 326 203 444 692	7 134 436	568 092	68 367	56	20

* Alla oleva taulukon sarake on siirretty tähän V. I. Leninin ohjeesta käsikirjitysten summaa, keskimmäiset pääyri-tyksiä ja alimmat apuyri-tyksiä. Toim.

- 1) summa
- 2) pääyrityksiä
- 3) apuyrityksiä *

ko 2.

joilla on		Koko maa-alasta on			Koko maa-alasta on maatalousmaata yleensä
metsä- talous- maata	viljelemä- töntä ja jouto- maata	peltoa ha	puu- ja kasvitar- hamaata ilman koriste- puutarhoja	viini- tarhoja ha	
38 762	22 788	246 961	76 431	6 256	359 553 24 400 335 153
118 994	61 782	976 345	71 296	29 046	1 371 758 462 317 909 441
237 117	117 939	2 350 006	73 454	39 346	3 304 878 2 446 400 858 478
445 922	218 712	7 728 039	138 511	34 185	10 421 564 9 710 848 710 716
141 258	80 009	7 220 699	79 810	5 878	9 322 103 9 064 769 257 334
13 630	8 775	5 910 304	42 214	657	7 055 018 6 953 946 101 072
8 411	5 231	4 683 308	31 867	236	5 555 793 5 495 247 60 546
995 683	510 005	24 432 354	481 716	115 363	31 834 874 28 662 680 3 172 194
					alle 2 ha 1 731 311 2-20 13 726 442 yli 20 ha 16 377 121
240 369	117 892	3 379 657	69 450	23 379	4 607 090 4 182 257 424 833
205 553	100 820	4 348 382	69 061	10 806	5 814 474 5 528 591 285 883

joituksen 17. sivulta (tämän osan 333. sivu). Sarakkeen ylimmät luvut merkitsevät

- 1) ylhäällä = *miespuolisia*
 2) keskellä = *naispuolisia*
 3) alhaalla = yhteensä

Tässä taulukossa, tässä ja edelleen, kaikki summat (mies- + nais työvoiman osalta) olen laskenut *itse*.

Osa I b. Taulukko 4: Maatalousyritysten hen

	Työssäkäypien luku kesäkuun 12 pnä 1907		Työssäkäypien korkein määrä ajalla kesäkuun 13. 1906-kesäkuun 12. 1907		Näistä... maatalousyrityksissä	1		
	yhteensä	näistä vaki-naista työvoimaa	yhteensä	näistä ei-vaki-naista työvoimaa		yrityksiä	henkilöstö	
							12. VI. 1907	korkein määrä
Alle 0,5 ha	522 343 1 491 964 2 014 307	325 043 528 973 854 016	964 858 1 648 732 2 613 590	516 509 231 555 748 064	1 060 700	147 753 912 947	381 957 991 575	
0,5-2 ha	801 850 1 536 895 2 338 745	492 153 802 695 1 294 848	1 240 243 1 812 754 3 052 997	563 252 397 971 961 223	492 565	60 418 432 147	242 890 524 494	
2-5 ha	1 330 625 1 583 252 2 913 877	1 012 783 1 066 337 2 079 120	1 709 508 1 941 006 3 650 514	519 004 498 023 1 017 027	93 154	23 101 70 053	69 240 109 349	
5-20 ha	2 324 888 2 270 970 4 595 858	1 882 107 1 618 741 3 500 848	3 045 451 3 024 803 6 070 254	992 858 1 047 081 2 039 939	14 227	8 391 5 836	23 602 20 285	
20-100 ha	1 139 898 929 535 2 069 433	919 070 634 009 1 553 079	1 565 150 1 310 234 2 875 384	613 760 593 277 1 207 037	755	589 166	2 353 1 382	
100 ha ja enemmän	728 224 509 105 1 237 329	542 097 291 815 833 912	844 801 625 384 1 469 685	301 164 330 517 631 681	62	62 -	694 611	
siinä luvussa 200 ha ja enemmän	560 063 380 727 940 790	416 934 218 121 635 155	636 171 458 853 1 095 024	218 795 239 469 458 264	30	30 -	453 494	
Yhteensä	6 847 828 8 321 721 15 169 549	5 173 253 4 942 570 10 115 823	9 369 511 10 362 913 19 732 424	3 506 547 3 098 424 6 604 971	1 661 463	240 314 1 421 149 1 661 463	720 736 1 647 696 2 368 432	
5-10 ha	1 239 883 1 251 454 2 491 337	1 001 675 892 956 1 894 631	1 593 788 1 616 384 3 210 172	483 185 502 028 985 213	11 822	6 563 5 259 11 822	17 668 15 890	
10-20 ha	1 085 005 1 019 516 2 104 521	880 432 725 785 1 606 217	1 451 663 1 408 419 2 860 082	509 673 545 053 1 054 726	2 405	1 828 577	5 934 4 395	

kilöstö lukumäärän ja sukupuolen mukaan.

työskentelevistä, yritysten isännöitsijät mukaan laskettuna:

2			3			4-5		
yrityk- siä	henkilöstö		yrityk- siä	henkilöstö		yrityk- siä	henkilöstö	
	12. VI. 1907	korkein määrä		12. VI. 1907	korkein määrä		12. VI. 1907	korkein määrä
324 880	250 567 399 193	318 171 434 458	66 372	79 406 119 710	95 129 130 939	19 644	34 269 48 554 82 823	39 695 53 319 93 014
426 043	319 863 532 223	446 119 618 457	182 016	224 209 321 839	277 889 367 778	81 584	151 820 194 193 346 013	176 531 220 032 396 563
330 535	296 159 364 911	414 281 474 573	312 821	431 143 507 320	539 652 611 119	222 679	449 854 498 361 948 215	529 782 577 755 1 107 537
121 400	126 194 116 606	212 595 208 956	252 719	385 231 372 926	542 336 537 519	475 524	1 058 301 1 032 429	1 361 568 1 344 729
2 354	2 943 1 765	7 977 6 302	8 605	15 911 9 904	33 406 24 169	57 167	150 793 111 409 262 202	247 806 193 646 441 452
32	55 9	392 375	49	95 52	522 462	158	500 233 733	1 378 999 2 377
15	24 6	237 252	14	32 10	181 209	27	88 36	362 331
1 205 244	995 781 1 414 707 2 410 488	1 399 535 1 743 121 3 142 656	822 582	1 135 995 1 331 751 2 467 746	1 488 934 1 671 986 3 160 920	856 756	1 845 537 1 885 179 3 730 716	2 356 760 2 390 480 4 747 240
102 110	104 613 99 607 204 220	166 855 165 933	194 618	290 540 293 314 583 854	389 482 397 234	274 771	590 891 599 881 1 190 772	728 042 738 760 1 466 802
19 290	21 581 16 999	45 740 43 023	58 101	94 691 79 612	152 854 140 285	200 753	467 410 432 548 899 958	633 526 605 969 1 239 495

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

Nälstä . . . maatalousyrityksissä työskentelevistä.

	6-10			11-20			21-30		
	yrityksiä	henkilöstö		yrityksiä	henkilöstö		yrityksiä	henkilöstö	
		12. VI. 1907	korkein määrä		12. VI. 1907	korkein määrä		12. VI. 1907	korkein määrä
Alle 0,5 ha	2 239	6 007 9 095 15 102	7 203 10 338 17 541	183	1 325 1 212	1 793 1 487	33	488 356	567 454
0,5-2 ha	11 710	33 370 45 959 79 329	38 251 51 753 90 004	972	6 147 7 096	7 263 8 093	144	2 115 1 372	2 788 1 918
2-5 ha	32 692	102 339 116 750 219 089	115 989 132 611 248 600	2 450	15 942 17 842	18 246 20 252	344	4 692 3 530	5 719 4 126
5-20 ha	185 008	629 332 629 739 1 259 071	766 674 778 448 1 545 122	11 760	76 534 80 289	87 732 93 320	1 363	16 593 16 632	18 976 19 151
20-100 ha	150 553	609 305 494 583 1 103 888	827 983 690 869 1 518 852	36 727	259 354 229 139	322 736 289 113	4 026	50 242 47 615	60 187 58 008
100 ha ja enemmän	992	5 551 2 610 8 161	10 345 6 736 17 081	3 569	35 656 20 330	49 619 33 356	3 966	61 029 39 705	76 503 54 314
Siinä luvussa 200 ha ja enemmän	118	608 337 945	2 001 1 662 3 663	377	4 379 1 753	6 923 3 933	1 058	18 704 8 823	23 959 14 126
Yhteensä	383 194	1 385 904 1 298 736 2 684 640	1 766 445 1 670 755 3 437 200	55 661	394 958 355 908 750 866	487 389 445 621 933 010	9 876	135 154 109 210 244 364	164 740 137 971 302 711
5-10 ha	62 941	206 045 214 834 420 879	242 528 252 678 495 206	3 741	24 802 26 293 51 095	27 973 29 895	511	6 356 6 152 12 508	7 329 6 962
10-20 ha	122 067	423 287 414 905 838 192	524 146 525 770 1 049 916	8 019	51 732 53 996	59 759 63 425	852	10 237 10 480	11 647 12 189

yritysten isännöitsijät mukaan laskettuna:

31-50			51-100			101-200			yli 200		
yrityksiä	henkilöstö		yrityksiä	henkilöstö		yrityksiä	henkilöstö		yrityksiä	henkilöstö	
	12. VI. 1907	korkein määrä		12. VI. 1907	korkein määrä		12. VI. 1907	korkein määrä		12. VI. 1907	korkein määrä
21	590 202	976 579	16	852 229	1 322 371	11	912 436	962 556	1	179 30	179 30
60	1 484 811	1 810 1 042	25	1 099 581	1 300 667	10	862 446	1 109 569	3	463 228	516 175
111	2 758 1 381	3 229 1 790	50	2 303 1 271	2 543 1 482	18	1 548 829	1 760 930	4	786 1 004	980 945
482	10 027 8 180	11 701 9 886	174	7 244 4 289	8 867 5 294	47	3 942 2 479	4 684 3 097	15	3 099 1 565	3 273 1 650
1 167	23 278 19 968	28 875 25 538	320	13 236 7 763	16 475 11 525	95	8 687 4 440	10 719 6 241	27	5 560 2 783	5 936 2 946
5 956	141 141 95 068	164 612 118 881	6 230	255 654 177 056	289 423 212 650	2 115	160 220 119 793	176 208 136 154	406	68 261 54 249	74 315 60 858
3 379	87 952 48 939	103 628 64 070	5 431	229 374 152 908	258 941 183 845	2 043	154 674 116 005	169 638 131 735	388	64 198 51 910	69 826 58 191
7 797	179 278 125 610 304 888	211 203 157 716 368 919	6 815	280 388 191 189 471 577	319 930 231 989 551 919	2 296	176 171 128 423 304 594	195 442 147 547 342 989	456	78 348 59 859 138 207	85 199 66 604 151 803*)
164	3 441 2 760 6 201	4 087 3 366	76	3 282 1 722 5 004	3 772 2 102	16	1 460 728 2 188	1 740 930	9	1 890 904 2 794	2 041 999
318	6 586 5 420	7 614 6 520	98	3 962 2 567	5 095 3 192	31	2 482 1 751	2 944 2 167	6	1 209 661	1 232 651

*) Σ maximum (> 6 työlläistä) = 6 088 551. Σ (maximum) = 19 507 799.

verti- = miespuolisia
 kaalinen = naispuolisia
 järjestys = yhteensä

Samassa. Taulukko 5. Maatalousyritysten henkilöstö

	Yritysten isännöitsijät				Perheen	
	α yhteensä	näistä			β vakinaisesti työskenteleviä	
		omis- tjia	vuokralai- sia	muuta (johtajia, isännöit- sijöitä j.n.e.)	mie- hia/naisia	siinä luvussa alle 14-vuo- tiaita
Alle 0,5 ha	279 464	135 084	98 928	45 452	31 353	2 364
	135 017	92 817	33 816	8 384	369 641	2 841
	414 481	227 901	132 744	53 836	400 994	5 205
0,5—2 ha	363 273	304 138	45 309	13 826	98 286	7 904
	123 044	110 100	10 901	2 043	643 391	8 311
	486 317	414 238	56 210	15 869	741 677	16 215
2—5 ha	681 216	635 969	38 392	6 855	272 863	16 468
	73 917	70 880	2 611	426	920 203	16 647
	755 133	706 849	41 003	7 281	1 193 066	33 115
5—20 ha	936 185	906 121	25 478	4 586	626 299	26 790
	57 062	55 692	1 028	342	1 247 274	25 239
	993 247	961 813	26 506	4 928	1 873 573	52 029
20—100 ha	242 975	228 370	11 360	3 245	185 277	5 258
	13 585	12 974	451	160	275 514	4 749
	256 560	241 344	11 811	3 405	460 791	10 007
100 ha ja enemmän	22 980	12 978	5 107	4 895	4 191	104
	775	552	167	56	6 193	139
	23 755	13 530	5 274	4 951	10 384	243
Siinä luvussa 200 ha ja enemmän	12 702	6 287	2 957	3 458	1 548	76
	436	301	108	27	2 138	107
	13 138	6 588	3 065	3 485	3 686	183
Yhteensä	2 526 093	2 222 660	224 574	78 859	1 218 269	58 888
	403 400	343 015	48 974	11 411	3 462 216	57 926
	2 929 493	2 565 675	273 548	90 270	4 680 485	116 814
	220 716	(ja yhteensä talouksia 225 697)			415 295	
5—10 ha	562 393	544 423	15 448	2 522	333 626	15 548
	35 692	34 868	618	206	741 594	14 927
	598 085	579 291	16 066	2 728	1 075 220	30 475
10—20 ha	373 792	361 698	10 030	2 064	292 673	11 242
	21 370	20 824	410	136	505 680	10 312
	395 162	382 522	10 440	2 200	798 353	21 554

tuotannollisen aseman ja sukupuolen mukaan.

jäsenet		Vieras työvoima					
vain tilapäisesti työskenteleviä		valvonta- ja tilinpitohenkilökuntaa (α) m./n. δ	vakinaista työvoimaa		(α):sta (β):sta ja (γ):sta oli alle 14-vuotiaita	ei-vakinaista työvoimaa	
miehiä/naisia	siinä luvussa alle 14-vuotiaita		renkejä ja piiköitä (β) s	päiväläisiä, työläisiä ja instmanneja (γ) t		miehiä/naisia η	siinä luvussa alle 14-vuotiaita
123 306 888 204 1 011 510	19 191 17 871 37 062	1 003 469 1 472	4 297 19 617 23 914	8 926 4 229 13 155	177 259 436	73 994 74 787 148 781	681 620 1 301
184 838 612 088 796 926	38 533 34 070 72 603	1 646 486 2 132	12 094 27 245 39 339	16 854 8 529 25 383	717 647 1 364	124 859 122 112 246 971	1 564 1 192 2 756
177 721 376 646 554 367	49 761 42 233 91 994	2 131 555 2 686	32 958 59 365 92 323	23 615 12 297 35 912	3 028 2 251 5 279	140 121 140 269 280 390	2 766 1 947 4 713
170 486 358 981 529 467	66 132 56 446 122 578	4 965 1 614 6 579	254 249 281 870 536 119	60 409 30 921 91 330	16 750 7 002 23 752	272 295 293 248 565 543	9 984 5 498 15 482
32 320 82 948 115 268	12 431 10 508 22 939	10 146 3 577 13 723	359 451 278 809 638 260	121 221 62 524 183 745	13 702 4 141 17 843	188 508 212 578 401 086	12 038 8 230 20 268
1 040 3 052 4 092	117 105 222	44 341 6 229 50 570	147 731 68 265 215 996	322 854 210 353 533 207	4 301 3 689 7 990	185 087 214 238 399 325	18 118 18 123 36 241
442 1 163 1 605	20 33 53	35 494 4 222 39 716	106 702 48 452 155 154	260 488 162 973 423 461	3 223 2 929 6 152	142 687 161 343 304 030	12 907 13 181 26 088
689 711 2 321 919 3 011 630	186 165 161 233 347 398	64 232 12 930 77 162	810 780 735 171 1 545 951	553 879 328 853 882 732	38 675 17 989 56 664	984 864 1 057 232 2 042 096	45 151 35 610 80 761
101 259		6 754	497 655	91 394		288 171	
108 928 221 400 330 328	39 776 34 115 73 891	2 264 641 2 905	77 028 101 642 178 670	26 364 13 387 39 751	6 171 3 187 9 358	129 280 137 098 266 378	3 769 2 266 6 035
61 558 137 581 199 139	26 356 22 331 48 687	2 701 973 3 674	177 221 180 228 357 449	34 045 17 534 51 579	10 579 3 815 14 394	143 015 156 150 299 165	6 215 3 232 9 447

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

Vain tässä sarakkeessa summat (m.+n.) on esitetty originaalissa. Muissa sarakkeissa olen laskenut nuo summat itse.

Ergo, myös 20—50 ha:n ryhmässä on palkkatyöläisiä enemmän kuin perheeseen kuuluvia työntekijöitä

(Minun laskelmani)
Yhteensä työvoimaa

yhteinen henkilöluku

 $(\alpha + \beta + \gamma)$
perheeseen
kuuluvia

 $(\delta + \epsilon + \zeta + \eta)$
palkkalaisia

Alle 0,5 ha	522 343 1 491 964 2 014 307	1 392 862 1 826 985	99 102 187 322
0,5—2 ha	801 850 1 536 895 2 338 745	1 378 523 2 024 920	158 372 313 825
2—5 ha	1 330 625 1 583 252 2 913 877	1 370 766 2 502 566	212 486 411 311
5—20 ha	2 324 888 2 270 970 4 595 858	3 396 287	1 199 571
20—100 ha	1 139 898 929 535 2 069 433	372 047 832 619	557 488 1 236 814
100 ha ja enemmän	728 224 509 105 1 237 329	10 020 38 231	499 085 1 199 098
Siinä luvussa 200 ha ja enemmän	560 063 380 727 940 790	18 429	922 361
Yhteensä	6 847 828 8 321 721 15 169 549	6 187 535 10 621 608	2 134 186 4 547 941
	1 621 244	737 270	883 974
5—10 ha	1 239 883 1 251 454 2 491 337	998 686 2 003 633	252 768 487 704
10—20 ha	1 085 005 1 019 516 2 104 521	664 631 1 392 654	354 885 711 867

(Minun laskelmani) Alle 14-vuotiailta työläisiä			Prosentuaalisesti alaikäisiä			Työllisiä yhtä taloutta kohti		
yhteensä	perheen- kuuluvia	palkka- laisia	yhteen- sä	perheen- kuulu- vista	palkka- laisista	yhteen- sä	perheen- kuulu- via	palkka- laisia
44 004	42 267	1 737	2.2	2.3	0.9	1.0	0.9	0.1
92 938	88 818	4 120	3.9	4.4	1.3	1.8	1.6	0.2
135 101	125 109	9 992	4.6	4.9	2.4	2.9	2.5	0.4
213 841	174 607	39 234	4.7	5.1	3.3	4.3	3.2	1.1
71 057	32 946	38 111	3.4	3.9	3.1	7.9	3.2	4.7
44 696	465	44 231	3.6	1.2	3.7	52.5	1.6	50.9
32 476	236	32 240	3.5	1.2	3.5	73.0	1.4	71.6
601 637	464 212	137 425	3.9	4.4	3.0	2.6	1.8	0.8
							3.3	
119 759	104 366	15 393	4.8	5.2	3.1	3.8	3.1	0.7
94 082	70 241	23 841	4.5	5.0	3.3	5.1	3.4	1.7

Osa 2 a. Taulukko 6: Karjan

	Maatalousyrityksiä, jotka omaa				
	α ei siipi- eikä muuta karjaa α	β vaikka siipikarjaa, mutta ei mi- tään muuta karjaa β	vaikka muuta karjaa, mutta ei mitään siipikarjaa γ	sekä siipi- että muuta karjaa δ	summa ($\beta-\delta$)
Alle 0,5 ha	714 035	185 382	498 870	685 773	1 370 025
0,5—2 ha	93 210	44 308	217 790	939 141	1 201 239
2—5 ha	17 812	7 884	69 634	910 947	988 465
5—20 ha	7 075	2 089	28 304	1 028 071	1 058 464
20—100 ha	1 569	207	3 346	257 069	260 622
100 ha ja enemmän	331	28	1 228	21 979	23 235
Sinä luvussa 200 ha ja enemmän	140	16	820	11 911	12 747
Yhteensä	834 032	239 898	819 172	3 842 980	4 902 050
			4 662 152		
20—50 ha					
5—10 ha	4 824	1 574	21 179	625 221	647 974
10—20 ha	2 251	515	7 125	402 850	410 490

jätän pois kanoja, ankoja ja hanhia omistavien luvun (sekä tämän siipikarjan pääluvun)

pääluku maatalousyrityksissä.

talouttaan varten pitävät:

X sellaisia yrityksiä yleensä	suurta karjaa			niitä, joilla on		
	vaikka			lampaista	sikoja	vuohia
	hevosia, mutta ei mitään nautakarjaa	λ nautakar- jaa, mutta ei mitään hevosta	hevosia ja nautakar- jaa			
164 907	6 573	157 024	1 310	48 348	923 528	705 477
670 552	26 766	618 821	24 965	49 122	908 996	627 417
954 878	20 685	760 651	173 542	55 202	828 156	219 306
1 053 432	9 916	354 882	678 634	140 365	972 062	193 464
260 051	1 368	6 762	251 921	85 909	246 512	35 093
23 182	133	163	22 886	11 875	20 566	2 618
12 722	53	81	12 588	7 964	11 182	1 415
3 127 002	65 441	1 908 303	1 153 258	390 821	3 899 820	1 783 375
644 040	7 292	299 631	337 117	65 583	585 724	120 813
409 392	2 624	65 251	341 517	74 782	386 338	72 651

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

	Karjan pää				
	hevosta	nautakarjaa		lampaista	sikoja
		yhteensä	siitä lehmistä		
Alle 0,5 ha	9 598	196 262	173 567	179 402	1 975 177
0,5—2 ha	61 769	1 119 370	852 962	236 359	2 407 972
2—5 ha	241 636	3 154 323	2 030 808	359 943	3 107 038
5—20 ha	1 323 490	7 873 092	3 989 026	1 448 545	6 334 146
20—100 ha	1 202 174	5 305 871	2 285 643	2 326 268	3 655 146
100 ha ja enemmän	652 436	2 327 291	1 007 959	4 371 103	1 386 272
Siinä luvussa 200 ha ja enemmän	491 670	1 692 299	713 947	3 864 778	1 026 651
Yhteensä	3 491 103	19 976 209	10 339 965	8 921 620	18 865 751
20—50 ha					
5—10 ha	528 088	3 748 898	2 042 953	537 561	3 158 595
10—20 ha	795 402	4 124 194	1 946 073	910 984	3 175 551

81/

Teil 2a. Tab. 6: Der Viehstand der Lwischen B-be.

Anzahl der Lwischen B-be, welche für ihren B-B halten:

Großvieh									
Kühe				Schafe			Pferde		
Wachsen Befähigung zu viel	Zu wenig Befähigung zu wenig	Zu wenig Befähigung zu wenig	Zu wenig Befähigung zu wenig	Wachsen Befähigung zu viel	Wachsen Befähigung zu viel	Wachsen Befähigung zu viel	Wachsen Befähigung zu viel	Wachsen Befähigung zu viel	Wachsen Befähigung zu viel
71035	185382	498870	685773	1370.085	164.207	6.573	157024	1.370	48348
93.210	44308	917.720	939.141	1.201.220	670.552	26.768	618.821	24.965	42122
17.812	7884	69634	910.947	988.465	954878	20.885	760.654	17.242	55.208
7075	2089	28304	1028.071	1058.464	1053422	2.916	364882	672634	140365
1.569	207	3346	257069	260622	260.057	1.368	6762	257.221	85909
331	28	1.228	91929	23235	23.122	193	163	22286	11.875
140	16	820	11211	12747	12.722	53	81	12.588	7964
834.032	239.898	819.172	3842.980	4.202.050	3127002	65.441	1.202.303	1.152.268	340.821
4662.452									
4.824	1.574	21.179	625.221	647.274	644.040	7.222	299.631	332.112	65.573
2.251	515	7.125	402.250	410.430	402.322	2.624	65.284	341.512	74.282
						65.251			

5-10 ha
10-20 ha

ausgew. 7-Lo Vieh (u. 7-Lo Vieh u. Vieh)
Kühe, Schafe, Pferde

mehr bzw. weniger

Größe des Viehstands

Schweine		Pferde		Rinder		Schafe		Ziegen	
2-4	5-10	1-2	3-4	1-2	3-4	1-2	3-4	1-2	3-4
929.528	705.477	9.528	196.262	173.567	173.402	1.978.177	1.312.416		
909.996	622.917	61.769	1.119.370	852.362	2.407.922	1.324.010			
822.156	212.206	241.636	3.159.223	2.020.208	3.529.943	3.107.038	412.208		
972.062	192.464	1.323.420	7.273.022	3.989.026	1.442.575	6.332.146	42.2652		
246.572	35023	1.202.174	5.305.671	2.225.644	2.216.268	3.652.146	29.576		
20.566	2.618	652.436	2.227.221	1.007.953	4.371.103	1.306.222	8.314		
11.182	1.415	491.670	1.622.229	713.947	3.864.798	1.026.657	4.440		
3.892.820	1.783.975	3.421.103	10.926.109	10.322.265	8.221.020	1.886.751	3.653.910		
535.724	12.813	052.8088	3.742.228	2.042.253	537.561	3.152.595	252.120		
326.338	726.57	795.402	4.124.124	1.946.073	910.984	3.175.551	174.462		

9

Lwische		
1-2	3-4	5-10
1.058.935	2.543.070	3.312.825
892.917	1.912.123	2.761.177
137.518	623.229	1.222.718
25.696	57.329	812.250
9.164	12.107	376.520
1.776	2.140	8.902
359	384	547
156	165	246
1073.210	2.639.260	4.517.283

ausgew.

V. I. Leninin käsikirjoituksen
"Saksan agraaritilasto (1907)" 8. ja 9. sivu.—
Syyskuu 1910—1913

(Minun laskelmani)

luku		Isäntä		
vuotta		$(\underline{\alpha} + \underline{\beta})$ ilman mitään karjaa	$(\underline{\Sigma} - \underline{x})$ ilman nautakarjaa	$(\underline{\Sigma} - \underline{x} + \underline{\lambda})$ ilman hevosia
1 312 416	}	899 417	1 919 153	2 076 177
1 384 810		137 518	623 897	1 242 718
	< 2 ha	1 036 935	2 543 050	3 318 895
419 208		25 696	51 399	812 050
429 656		9 164	12 107	376 989
99 506		1 776	2 140	8 902
8 314		359	384	547
4 440		156	165	246
3 653 910		1 073 930	2 609 080	4 517 383
255 190		6 398	8 758	308 389
174 466		2 766	3 349	68 600

Samassa. Taulukko 7. Maatalousyri

	yrityksiä, jotka viimeisenä vuotena käyttivät seuraavanlaisia koneita:	höyryauroja			hajakylvökoneita		
		talouk-sia	omia		talouk-sia	omia	
			talouk-sia	omien höyryaurojen luku		talouk-sia	omien kylvökoneiden luku
Alle 0,5	18 466	5	1	1	2 696	68	68
0,5—2	114 986	13	3	4	11 442	468	471
2—5	325 665	23	5	7	15 780	4 219	4 225
5—20	772 536	81	25	26	87 921	63 067	63 183
20—100	243 365	319	21	23	73 481	67 958	69 919
100 ja >	22 957	2 554	360	381	15 594	15 527	28 255
200 ja >	12 652	2 112	321	341	9 429	9 412	20 347
Σ	1 497 975	2 995	415	442	206 914	151 307	166 121
5—10 ha	419 170	31	15	15	33 272	19 220	19 246
10—20 ha	353 366	50	10	11	54 649	43 847	43 937

minun merkintäni:

A = yleensä talouksia, jotka käyttävät koneita

B = „ „ „ „ joilla on omia koneita

C = tämänlaisten ”omien” koneiden lukumäärä.

tykset ja maatalouskoneiden käyttö:

leikkuukoneita			rivl- ja ryhmäkylvö- koneita			harakoneita		
talouk- sia	omia		talouk- sia	omia		A	B	C
	talouk- sia	omien leikkuuko- neiden luku		talouk- sia	koneiden luku			
231	178	189	998	21	23	31	13	13
1 132	569	598	3 899	224	226	270	200	202
6 812	4 422	4 459	4 983	1 578	1 581	1 140	1 052	1 060
137 624	125 640	130 561	33 123	24 319	24 370	4 146	3 726	3 773
136 104	131 292	158 375	30 795	28 125	28 438	6 011	5 597	5 794
19 422	19 297	47 381	9 327	9 274	13 493	2 814	2 793	4 978
10 943	10 887	32 270	5 761	5 741	9 479	1 716	1 706	3 537
301 325	281 398	341 563	83 125	63 541	68 131	14 412	13 381	15 820
36 261	30 816	31 128	10 443	6 273	6 280	1 395	1 214	1 227
101 363	94 824	99 433	22 680	18 046	18 090	2 751	2 512	2 546

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

	höyrypuimakoneita			<i>(muilla puimakoneita)</i>			perunais- tutuskoneita		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Alle 0,5	10 468	116	125	5 431	444	444	4	3	3
0,5—2	60 750	680	702	39 321	10 370	10 405	71	32	32
2—5	127 739	1 455	1 500	163 287	116 187	116 297	55	29	29
5—20	203 438	3 360	3 441	539 285	502 826	503 717	312	204	204
20—100	69 005	4 311	4 380	190 618	185 895	187 317	866	679	681
100 ja >	17 467	9 906	10 436	9 061	8 656	9 746	1 352	1 342	1 624
200 ja >	10 721	7 702	8 202	3 649	3 488	4 212	1 010	1 005	1 271
Σ	488 867	19 828	20 584	947 003	824 378	827 926	2 660	2 289	2 573
5—10 ha	118 840	1 687	1 733	275 793	249 979	250 490	116	84	84
10—20 ha	84 598	1 673	1 708	263 492	252 847	253 227	196	120	120

perunannostokoneita			vitjanrouhintakoneita			mattoesentrifugeja (separaattoreja)		
A	B	C	A	B	C	A	B	C
5	2	2	34	33	33	757	670	684
29	4	4	446	437	437	11 720	10 463	10 550
93	61	63	2 476	2 410	2 414	56 955	53 210	53 328
4 196	3 672	3 691	12 943	12 735	12 750	180 641	175 221	175 467
5 442	5 040	5 193	9 686	9 591	9 627	80 137	78 293	78 556
1 239	1 227	1 839	3 747	3 735	4 009	6 696	6 570	6 897
647	640	1 103	2 615	2 612	2 840	3 512	3 438	3 686
11 004	10 006	10 792	29 332	28 941	29 270	336 906	324 427	325 482
713	571	573	4 916	4 808	4 816	85 986	82 807	82 903
3 483	3 101	3 118	8 027	7 927	7 934	94 655	92 414	92 564

Σ — erikseen A kaikissa sarakkeissa tekee 2 424 543, mutta C:n summa — 1 808 704

[v. 1895 huomioitiin vain
Samassa. Taulukko 8. Maatalousyriyten

	Maatalousyriyksiä.		
	sokeritentaisiin	viinanpolttimeihin	tärkkelystentaisiin
Alle 0,5	8	582	9
0,5—2	12	4 199	7
2—5	23	11 459	10
5—20	67	13 859	29
20—100	118	2 750	60
100 ja >	231	3 910	319
200 ja >	170	3 056	281
Σ	459	36 759	434
5—10 ha	33	8 800	19
10—20 ha	34	5 059	10

5 ensimmäistä lajia]

yhteys sivuelinkeinoihin:

joilla on yhteys

jauhomyllyihin	olutpanimoihin	sahalaitoksiin	tiilitehtaisiin
1 265	191	360	248
3 893	494	889	616
8 383	1 009	1 908	1 285
16 747	2 812	4 895	3 178
4 193	1 343	1 504	1 952
943	185	498	1 449
656	85	386	1 072
35 424	6 034	10 054	8 728
9 467	1 281	2 511	1 621
7 280	1 531	2 384	1 557

Samassa. Taulukko 9. Maatalousyri-
tysten heidän päätoi

Maatalousyri- tysten omistajista ja muista <i>päätoimensa</i>					
A. J. Maatalou					
	itsenäisiä			105	
	yhteensä	näistä			
		ilman sivutoiminta	sivutoimen omaavia	hallinto- ja valvon- tähenkilö- kuntaa	renkejä ja piikoja
Alle 0,5 ha	85 213	66 111	19 102	14 175	1 502
0,5—2 ha	364 755	253 337	111 418	4 591	778
2—5 ha	717 699	495 439	222 260	406	127
5—20 ha	980 145	809 107	171 038	255	30
20—100 ha	253 877	230 363	23 514	216	4
100 ha ja enemmän	22 731	18 259	4 472	140	—
200 ha ja enemmän	12 568	9 541	3 027	64	—
Yhteensä	2 424 420	1 872 616	551 804	19 783	2 441
5—10 ha	588 958	468 744	120 214	142	25
10—20 ha	391 187	340 363	50 824	113	5

Yhteensä A (A.1 + A.2—6) = alle 0,5 ha = 494 761 } = 1 063 336
0,5—2 .. = 568 575 }

omistajat ja muut tuotannon johtajat
mensa mukaan:

tuotannon johtajista on heidän
mukaan:

dessa		A. 2-6. Puutarhanviljelyksessä, karjanhoidossa, kalastuksessa y.m.		B. Teollisuudessa			
				itsenäisiä		apuhenkilö- kuntaa	
päivä- läisiä, työläisiä	itsenäisiä	apuhen- kilö- kuntaa	yhteensä	siinä luvussa kotiteollis- suudessa työsken- televiä	yhteen- sä	siinä luvus- sa oppilaita, apulaisia ja työläisiä	
351 347	11 940	30 584	253 194	17 663	752 278	703 935	
155 330	13 007	30 114	203 677	10 042	305 102	291 039	
16 636	5 564	12 688	108 968	2 206	65 004	61 212	
1 078	2 040	4 979	37 575	201	5 477	4 613	
7	411	197	3 512	4	128	43	
—	41	7	230	—	7	—	
—	18	1	82	—	1	—	
524 398	33 003	78 569	607 156	30 116	1 127 996	1 060 842	
1 053	1 458	2 628	28 811	174	4 950	4 276	
25	582	2 351	8 764	27	527	337	

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

Maatalousyrittäjien omistajista johtajista on heidän						
	C. 1—11 Kauppa- ja vakuutus-alalla		C. 12—26 Liikenteessä ja yhteydessä		C. 27 Hotelli- ja ravintola-alalla	
	itsenäisiä	apuhenkilökuntaa	itsenäisiä	apuhenkilökuntaa	itsenäisiä	apuhenkilökuntaa
Alle 0,5 ha	70 786	14 878	11 993	104 011	27 837	863
0,5—2 ha	40 908	3 089	10 046	32 454	23 104	210
2—5	17 703	540	7 544	8 286	17 454	54
5—20	7 215	92	3 646	1 106	12 728	12
20—100	720	8	243	20	818	—
100 ja >	36	—	3	—	10	—
200 ha ja enemmän	13	—	1	—	2	—
Yhteensä	137 368	18 607	33 475	145 877	81 951	1 139
5—10 ha	5 386	75	2 768	985	9 281	10
10—20 ha	1 829	17	878	121	3 447	2

Tämän kirjaimen olen laittanut itse

Minun laskelmani

ja muista tuotannon päätoimensa mukaan:

D	E	F	G	H	K		
Kotipalvelus ja tilapäisluontoinen palkkatyö	Yksityis- ja julkiset toimet, vapaat ammatit	Ilman tointa ja ilman toimen osoitusta	Isäntien ylläpidossa olevat kotipalvelijat	Kotitalouden jäsenet, jotka yleensä eivät harjoita elinkeinoa tai harjoittavat vain sivuelinkeinoa	Yhteiskunnallisten yritysten johtajat	Yhteensä	siinä luvussa palkkatyöläisiä (punakynällä merkittyjen sarakkeiden Σ)
17 351	101 442	227 116	323	5 746	1 481	2 084 060	1 273 137 - 14 175
3 780	29 086	70 333	32	2 108	1 945	1 294 449	530 889 + 4 591
501	11 297	13 823	9	242	1 732	1 006 277	
52	3 916	3 307	6	30	1 850	1 065 539	
2	756	407	1	3	861	262 191	
—	61	57	—	—	243	23 566	
—	24	13	—	—	100	12 887	
21 686	146 558	315 043	371	8 129	8 112	5 736 082	
44	2 636	2 515	6	26	1 041	652 798	
8	1 280	792	0	4	809	412 741	

Osa I b: Taulukko 3. Peltomaa

	Peltomaata omaavien talouksien luku	Näiden koko maa-ala yhteensä	Koko maa-alasta		
			yhteensä	siitä kyl	
				kevätveh-nälle	syysveh-nälle
Alle 0,5 ha	1 352 763	368 098	246 961	1 299	1 912
0,5-2 ha	1 232 970	1 588 736	976 345 [49,1] 5,0	8 115 [0,4] 2,0	21 819 [0,9] 1,0
2-5 ha	985 613	3 948 861	2 350 006 [54,8] 9,0	17 468 [0,4] 4,0	99 763 [2,3] 7,0
5-20 ha	1 050 696	13 124 460	7 728 039 [56,1] 31,0	72 891 [0,9] 20,0	430 479 [3,1] 32,0
20-100 ha	259 475	11 942 678	7 220 699 [57,2] 29,0	106 714 [0,9] 29,0	426 074 [3,4] 32,2
100 ha ja enemmän	23 262	9 368 409	5 910 304 [59,6] 24,2	151 878 [1,5] 42,4	343 725 [3,5] 26,0
200 ha ja enemmän	12 769	7 379 305	4 683 308	114 751	262 029
Yhteensä	4 904 779	40 341 242	24 432 354 [56,1] 100,0	358 365 [0,9] 100,0	1 323 772 [3,1] 100,0
			< 2 ha) 1 223 306	9 414	23 731
			2-20) 10 078 045	90 359	530 242
			> 20) 13 131 003	258 592	769 799
5-10 ha	641 983	5 634 959	3 379 657	26 818	178 520
10-20 ha	408 713	7 489 501	4 348 382	46 073	251 959

Alla %% (Zahn, 1910, S. 574¹⁰⁶): [] = %:a maatalous %:a tämän viljalajin y.m. koko viljelysalasta [ks. tämän

* Ks. tätä osaa, s. 329. Toim.

ja sen viljely

on peltomaata

v e t ä ä n { kaikki nämä 7 = viljakasvien koko kylvöala }
(Zahnin mukaan)

speltti- vehnäille	rukiille	ohralle	kauralle	sekaviljalle	sokerijuuri- kaalle
"Zahnin" mukaan					
1 615	32 386	8 511	10 667	1 444	1 257
14 235 0.6 6.9	260 602 11.8 4.8	56 479 2.8 4.0	105 499 4.7 2.7	15 809 0.7 1.9	8 473 0.4 1.9
53 576 1.2 23.1	648 844 15.1 10.8	157 406 3.7 9.7	371 046 8.8 8.8	51 873 1.2 5.8	18 858 0.4 3.7
117 920 0.9 50.8	2 106 517 15.2 34.8	542 951 4.8 33.8	1 473 212 10.7 35.0	204 784 1.8 22.7	77 582 0.6 15.1
42 730 0.2 18.9	1 795 482 14.2 29.4	476 069 3.8 29.4	1 384 181 10.9 32.9	273 528 2.2 30.3	125 961 1.0 24.8
1 460 0.0 0.8	1 262 945 12.8 20.7	379 896 3.8 23.4	865 713 8.7 20.8	354 560 3.8 39.8	281 691 2.8 54.8
282	1 018 704	298 069	651 013	288 599	221 857
231 536 0.5 100.0	6 106 776 14.7 100.0	1 621 312 3.7 100.0	4 210 318 9.8 100.0	901 998 2.1 100.0	513 822 1.2 100.0
15 850 171 496 44 190	292 988 2 755 361 3 058 427	64 990 700 357 855 965	116 166 1 844 258 2 249 894	17 253 256 657 628 088	9 730 96 440 407 652
63 433	916 289	239 689	624 989	81 684	31 327
54 487	1 190 228	303 262	848 223	123 100	46 255

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

yritysten maa-alasta yleensä (=43 106 486), toinen luku:
vihkon 30. s.*].

[Jatkoa]

(Tämä taulukko on otettu *kokonaisuudessaan*)

	Koko maa-alasta on peltomaata					
	siitä kyivetään				peltolai- dun	kesanto (täysi)
	perunaa	rehukas- veja	vihan- neksia pellolla	muuta peltokas- veja		
Alle 0,5 ha	166 327	8 139	7 787	3 733	745	1 139
0,5-2 ha	333 605	80 516	20 877	29 127	11 836	9 353
	20,1 15,8	3,8 3,4	1,1 10,8	1,9 3,1	0,5 1,3	0,4 1,0
2-5 ha	447 484	262 426	42 916	94 397	42 207	41 742
	10,4 14,1	6,1 10,1	1,0 16,2	2,2 8,0	1,0 3,0	1,0 4,2
5-20 ha	948 993	841 726	100 569	366 102	221 618	280 695
	6,9 29,9	6,1 32,8	0,7 37,9	2,2 29,0	1,6 20,4	2,0 28,4
20-100 ha	609 723	720 375	62 546	310 916	492 910	393 490
	4,8 19,2	5,7 27,0	0,5 23,5	2,5 29,2	3,9 45,5	3,1 39,5
100 ha ja enemmän	667 698	671 500	30 841	316 388	315 073	266 936
	6,7 21,0	6,8 26,0	0,3 11,6	3,2 29,8	3,2 29,0	2,7 26,9
200 ha ja enemmän	562 501	528 225	22 351	254 403	246 139	214 385
Yhteensä	3 173 830	2 584 682	265 536	1 062 663	1 084 389	993 355
	7,4 100,0	6,0 100,0	0,6 100,0	2,5 100,0	2,5 100,0	2,3 100,0
<2 ha)	499 932	88 655	28 664	32 860	12 581	10 492
2-20)	1 396 477	1 104 152	143 485	402 499	263 825	322 437
> 20)	1 277 421	1 391 875	93 387	627 304	807 983	660 426
5-10 ha	470 609	381 869	49 776	134 387	79 264	102 003
10-20 ha	478 384	459 857	50 793	173 715	142 354	179 692

% % Zahnin mukaan:

	Leipävil- jaa		Leipä- viljan kylvöala yhteensä		Puutarha- maa		Niityt		Rehevä laidun		Viini- tarhat	
< 2 ha	13.7	4.3	21.7	3.7	5.0	30.7	12.0	5.2	0.5	1.5	1.4	30.6
2-5	19.0	10.2	32.3	9.3	1.7	15.2	18.0	13.3	1.0	4.0	0.9	34.1
5-20	19.3	34.0	36.0	33.3	1.0	28.8	16.2	38.0	1.5	24.1	0.3	29.6
20-100	18.8	29.6	35.7	30.5	0.6	16.6	12.7	26.8	3.3	49.2	0.1	5.1
100 ja >	17.8	21.0	33.0	22.8	0.4	8.7	9.4	15.6	1.7	20.3	0.0	0.6
Σ	18.6	100.0	34.2	100.0	1.1	100.0	13.8	100.0	2.0	100.0	0.3	100.0

	Maa- talousmaa yhteensä		Metsä- talousmaa		Vähäiset laitumet		Vilje- lemät- tömät maat ja joutomaat		Muut maat		Koko maa- ala yhteen- sä	
< 2 ha	69.3	5.4	20.6	6.7	2.2	5.2	2.4	4.0	5.3	12.4	100.0	5.3
2-5	76.8	10.4	15.2	8.5	2.2	9.1	3.1	9.1	2.7	11.0	100.0	10.0
5-20	75.7	32.7	15.4	27.6	2.6	33.5	4.4	40.0	1.9	25.4	100.0	31.9
20-100	73.9	29.3	17.3	28.5	2.8	33.7	4.4	37.4	1.6	19.3	100.0	29.3
100 ja >	71.1	22.2	22.2	28.7	2.0	18.5	1.3	8.9	3.4	31.7	100.0	23.0
Σ	73.9	100.0	17.8	100.0	2.5	100.0	3.4	100.0	2.4	100.0	100.0	100.0

Samassa. Taulukko 2. *Maataloustyöläisten*

	Maatalousyrityksiä yhteensä		Koko maa-alasta on		
	yrityksiä	maa-alaa	omaa maata	vuok- rattua maata	muuta maata *)
Alle 0,5 ha	357 945	85 395	16 332	20 068	48 995
0,5—2 ha	182 806	182 068	77 613	60 207	44 248
2—5 ha	34 998	113 967	73 209	35 407	5 351
5—20 ha	3 751	27 679	19 590	7 434	655
20—100 ha	—	—	—	—	—
100 ha ja enemmän	—	—	—	—	—
200 ha ja enemmän	—	—	—	—	—
Yhteensä	579 500	409 109	186 744	123 116	99 249
< 2 ha					
2—20 ha					
> 20					
5—10 ha	3 687	26 769	18 945	7 183	641
10—20 ha	64	910	645	251	14

*) Muu maa = virkamaat, deputaattimaat j.n.e.

tätä taulukkoa supistan kovasti. Jätän pois omaa ja vuokraamaa koskevat yksityiskohdat etc. etc.

ja päiväläisten taloudet lukumäärän ja maa-alan mukaan

Koko maa-alasta on				Talouksia, joilla on maata yksinomaan	
peltoa	puutarha- ja kasvitarhamaata (ilman koristepuutarhoja)	viini- tarhoja	maatalous- maata yhteensä	puutarhoina	perunalla
64 735	11 404	580	79 383	43 904	113 345
132 140	8 210	1 627	167 420	1 034	13 388
72 877	2 222	504	101 679	45	38
16 123	409	43	24 018	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
285 875	22 245	2 754	372 500	44 983	126 771
15 665	398	43	23 235	—	—
458	11	—	783	—	—

yhtä taloutta kohti on		Koko karjan pääluku nautayksiköiksi muunnettuna
maatalousmaata ha	yhteensä karjaa nautayksiköiksi muunnettuna	
0.17	0.4	826 963
1.1	1.5	1 922 168
3.2	4.2	4 243 647
		10 960 779
35.5	29.2	7 662 750
299.3	159.6	3 764 098
5.5	5.1	29 380 405
		2 749 131
		15 204 426
		11 426 848
7.0	7.8	5 141 657
14.1	14.1	5 819 122

Yhtä vakinaista työlläistä kohti on		alla: siinä luvussa vakinaisia työlläisiä
maatalousmaata ha	yhteensä karjaa nautayksiköiksi muunnettuna	<u>Kaikkien</u> työlläisten lukumäärä
0.4	0.9	2 014 307 854 016
1.6	1.5	2 338 745 1 294 848
1.6	2.3	2 913 877 2 079 120
		4 595 858 3 500 848
6.0	4.9	2 069 433 1 553 079
8.4	4.5	1 237 329 833 912
		940 790 635 155
3.1	2.9	15 169 549 10 115 823
< 2 ha:		4 353 052 2 148 864
2—20:		7 509 735 5 579 968
> 20:		3 306 762 2 386 991
2.4	2.7	2 491 337 1 894 631
3.6	3.6	2 104 521 1 606 217

Statistik des Deutschen
Vertauksen vuoksi otan vuoden 1895 tiedot

1895	maatalous- yritysten lukumäärä	Maatalous- tai maitotaloustuotantoa		
		ei mitään karjaa	karjaa yleensä	erikoisesti
				sellaisia talouksia yhteensä
< 2 ha	3 237 030	831 771	2 405 259	965 517
2—5	1 016 318	26 658	989 660	960 110
5—20	998 804	9 090	989 714	985 911
5—10}	605 814	6 542	599 272	596 429
10—20}	392 990	2 548	390 442	389 482
20—100	281 767	1 837	279 930	279 274
100 ja >	25 061	380	24 681	24 638
1895:	5 558 980	869 735	4 689 244	3 215 450
1907:	5 726 082	1 073 930	4 662 152	3 127 002
	+ 177 102	+ 204 194	— 27 092	— 88 448
1895				
¹ / ₂ —1 ha	676 215	91 406	584 809	521 172
1—2 ha	707 235	51 708	655 527	243 588 *)
1882:	5 276 344	834 441	4 441 903	3 255 887

Prosentuaalisesti

	ei mitään karjaa		karjaa yleensä	
	1895	1882	1895	1882
< 2 ha	25.70	26.30	74.30	73.70
2—5	2.62	2.36	97.38	97.64
5—20	0.91	0.56	99.09	99.44
20—100	0.65	0.26	99.35	99.74
100 ja >	1.52	0.38	98.48	99.62
Yhteensä	15.65	15.81	84.35	84.19

*) Näiden lukujen paikkaa on virheellisesti muutettu:
243 588 kuuluu riville 50 a — 1 ha,
521 172 kuuluu riville 1 ha — 2 ha.

Reichs, Band 112.
talouksista, joilla oli karjaa:

harjoittavista talouksista *pitävät* taloutta varten

suurta karjaa			yleensä		
pitävät nimenomaan			lampaista	sikoja	vuohia
hevosia ja nautakarjaa	hevosia, mutta ei nautakarjaa	nautakarjaa, mutta ei hevosia			
28 954	40 080	896 483	141 466	1 731 919	1 330 953
152 449	20 968	786 702	80 057	799 803	192 272
584 561	10 601	390 749	184 648	887 424	160 808
278 748	7 536	310 145	87 985	527 741	98 071
305 813	3 065	80 604	96 663	359 683	62 737
267 190	1 473	10 611	122 498	266 073	34 306
24 357	149	132	15 072	22 222	2 609
1 057 502	73 271	2 084 677	543 741	3 707 441	1 720 948
1 153 258	65 441	1 908 303	390 821	3 899 820	1 783 375
+ 95 756	- 7 830	- 176 374	- 152 920	+ 192 379	+ 62 427
+ 87 926					
5 067	12 213	226 308	34 911	428 775	357 522
21 752	18 829	480 591	41 101	483 609	246 734
996 244	42 180	2 217 463	749 217	2 950 588	1 505 357

talouksia, joilla oli

yleensä suurta karjaa		hevosia ja nautakarjaa		hevosia, mutta ei nautakarjaa		nautakarjaa, mutta ei hevosia	
1895	1882	1895	1882	1895	1882	1895	1882
29. ⁸³	35. ⁸⁴	0. ⁸⁹	0. ⁹¹	1. ²⁴	0. ⁶⁴	27. ⁷⁰	34. ²⁹
94. ⁴⁷	95. ¹⁸	15. ⁰⁰	14. ⁸³	2. ⁰⁶	1. ⁴⁷	77. ⁴¹	78. ⁸⁸
98. ⁷¹	99. ¹⁷	58. ⁵³	57. ³¹	1. ⁰⁶	0. ⁷⁸	39. ¹²	41. ⁰⁸
99. ¹²	99. ⁶⁸	94. ⁸³	94. ⁸⁷	0. ⁵²	0. ²⁸	3. ⁷⁷	4. ⁵³
98. ³¹	99. ⁵⁶	97. ¹⁹	99. ⁰⁷	0. ⁵⁹	0. ¹³	0. ⁵³	0. ³⁵
57. ⁸⁴	61. ⁷¹	19. ⁰²	18. ⁸⁸	1. ³²	0. ⁸⁰	37. ⁵⁰	42. ⁰³

	1895		Nautakarjan omistajain lukumäärä	
	Talouksien lukumäärä:		1895	1907
	ilman suurta karjaa	ilman hevosia		
alle 2 ha	2 271 513	3 167 996	925 437	802 120 —
2—5 ha	56 208	842 910	939 142	934 193 —
5—20 ha	12 893	403 642	975 310	1 043 516 +
5—10 ha	9 385	319 530	588 893	636 748 +
10—20 ha	3 508	84 112	386 417	406 768 —
20—100 ha	2 493	13 104	277 801	258 683 —
100 ja enemmän	423	555	24 489	23 049 —
v. 1895	2 343 530	4 428 207	3 142 179	3 061 561 —
v. 1907	2 609 080	4 517 383	3 061 561	
	+ 265 550	+ 89 176	— 80 618	
			3 213 707	
			(1882)	

vrt. Schmelzle ¹⁰⁷

NB

Nautakarjaa
omistavaa
taloutta kohti
tulee nautoja
kpl

1895 1907 + %

1.53 1.64 7.2

2.98 3.38 10.3

5.05 5.89 16.6

8.42 10.14 20.4

16.74 20.51 22.5

79.92 100.97 26.3

Yhteensä karjaa (Nutzvieh)

omistavien lukumäärä

1895

1907

Alle 0,5 ha 1 164 923 1 184 643 +

0,5—2 ha 1 240 336 1 156 931 —

< 2 ha 2 405 259 2 341 574 —

2— 5 989 660 980 581 —

5—10 599 272 646 400 +

10—20 390 442 409 975 +

2—20 ha 1 979 374 2 036 956 +

20—100 279 930 260 415 —

100 ja > 24 681 23 207 —

20 ja > 304 611 283 622 —

Yhteensä 4 689 244 4 662 152 —

1882: 4 441 903

[Vuonna 1895 lehmiä ei ole osoitettu erikseen]

	Karjan pää						
	<i>hevosia</i>			<i>nautakarjaa</i>			
	1895	1907		1895	1907		
< 0,5 ha	14 528	9 598	—	237 606	196 262	—	
0,5—2 ha	74 356	61 769	—	1 177 633	1 119 370	—	
50 a—1 ha	21 866			305 904			(1895 = 100)
1—2 ha	52 490			871 729			1907:
< 2 ha	88 884	71 367	—	1 415 239	1 315 632	—	
2—5	225 998	241 636	+	2 802 900	3 154 323	+	112,6
5—20	1 147 454	1 323 490	+	6 227 233	7 873 092	+	126.
5—10	441 345	528 088	+	2 974 531	3 748 898	+	126,0
10—20	706 109	795 402	+	3 252 702	4 124 194	+	126,8
20—100	1 254 223	1 202 174	—	4 650 933	5 305 871	+	114,1
100 ja >	650 739	652 436	+	1 957 277	2 327 291	+	118,8
Σ =	3 367 298	3 491 103	+	17 053 642	19 976 209	+	
1882	3 114 420			15 454 372			
			lehmä:	12 689 526			
1882			härkiä:	2 764 846			

luvun kasvu

<i>lampaista</i>			<i>sikoja</i>			
1895	1907		1895	1907		
223 453	179 402	—	1 473 823	1 975 177	+	
344 234	236 359	—	1 992 166	2 407 972	+	
142 297			873 416			(1895 = 100)
201 937			1 118 750			
567 687	415 761	—	3 465 989	4 383 149	+	126.4
489 275	359 943	—	2 338 588	3 107 038	+	132.8
1 871 295	1 448 545	—	4 210 934	6 334 146	+	150.0
682 591	537 561	—	2 106 453	3 158 595	+	
1 188 704	910 984	—	2 104 481	3 175 551	+	
3 498 936	2 326 268	—	2 658 560	3 655 146	+	132.0
6 165 677	4 371 103	—	888 571	1 386 272	+	167.2
12 592 870	8 921 620	—	13 562 642	18 865 751	+	
21 116 957			8 431 266			

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

Nautayksiköiksi muunnettuna

	vuohia				lammas = $\frac{1}{10}$; sika = $\frac{1}{4}$; vuohi = $\frac{1}{12}$	
					ks. s. 43*	
	1895	1907	1895	1907		
< 0,5 ha	1 260 176	1 312 416	747 951	826 963	+	79 012
0,5—2 ha	1 225 174	1 384 810	1 886 552	1 922 168	+	35 616
50 a—1 ha	754 841					1895
1—2 ha	470 333					=100
< 2 ha	2 485 350	2 697 226	2 634 503	2 749 131	+	114 628
2—5 ha	295 194	419 208	3 687 071	4 243 647	+	556 576
5—20 ha	252 096	429 656	8 635 557	10 960 779		126,9
5—10 ha	148 328	255 190	4 023 109	5 141 657	+	1 118 548
10—20 ha	103 768	174 466	4 612 448	5 819 122	+	1 206 674
20—100 ha	64 374	99 506	6 925 115	7 662 750	+	737 635
100 ja >	8 237	8 314	3 447 412	3 764 098	+	316 686
Yhteensä	3 105 251	3 653 910	25 329 658	29 380 405	+	4
V. 1882	2 452 527					

* Ks. tätä osaa, s. 270. *Toini.*

	Maatalousyrityksiä			Yhteensä maata			Viljeltyä maatalousmaata		
	1895	1907		1895	1907		1895	1907	
Alle 0,5 ha	1 852 917	2 084 060	+	522 712	619 066	+	327 930	359 553	+
0,5—2 ha	1 383 450	1 294 449	—	1 893 202	1 872 936	—	1 460 514	1 371 758	—
< 2 ha	3 236 367	3 378 509	+	2 415 914	2 492 002	+	1 808 444	1 731 311	—
2—5	1 016 318	1 006 277	—	4 142 071	4 306 421	+	3 285 984	3 304 878	+
5—10	605 814	652 798	+	5 355 138	5 997 626	+	4 233 656	4 607 090	+
10—20	392 990	412 741	+	7 182 522	7 770 895	+	5 488 219	5 814 474	+
2—20	2 015 122	2 071 816	+	16 679 731	18 074 942	+	13 007 859	13 726 442	+
20—100	281 767	262 191	—	13 157 201	12 623 011	—	9 869 837	9 322 103	—
100 ja >	25 061	23 566	—	11 031 896	9 916 531	—	7 831 801	7 055 018	—
20 ja >	306 828	285 757	—	24 189 097	22 539 542	—	17 701 638	16 377 121	—
Yhteensä	5 558 317	5 736 082	+	43 284 742	43 106 486	—	32 517 941	31 834 874	—

Zahn, "Annalen" 1910 S. 588	Hevosia			Nautakarjaa			Lampaita			Sikoja		
	1907	1895	1882	1907	1895	1882	1907	1895	1882	1907	1895	1882
< 2 ha	2.1	2.6	1.8	6.6	8.3	10.4	4.7	4.5	3.6	23.2	25.6	24.7
2—5 ha	6.9	6.7	6.5	15.8	16.4	16.9	4.0	3.9	3.5	16.5	17.2	17.6
5—20 "	37.9	34.1	34.2	39.4	36.5	35.7	16.2	14.8	12.7	33.6	31.0	31.4
20—100 "	34.4	37.3	38.6	26.6	27.3	27.0	26.1	27.8	26.0	19.4	19.6	20.6
> 100 "	18.7	19.3	18.9	11.6	11.5	10.0	49.0	49.0	54.2	7.3	6.6	5.7
Σ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Maatalousmaan 100 ha kohti

< 2 ha	4.1	4.9	3.1	76.0	78.3	88.4	24.0	31.4	41.2	253.2	191.7	114.1
2—5 ha	7.3	6.9	6.4	95.4	85.3	81.8	10.9	14.9	22.8	94.0	71.2	46.6
5—20 "	12.7	11.8	11.6	75.5	64.1	60.2	13.9	19.3	29.4	60.8	43.3	28.9
20—100 "	12.9	12.7	12.1	56.9	47.1	42.1	25.0	35.5	55.5	39.2	26.9	17.5
100 und > "	9.2	8.3	7.5	33.0	25.0	19.8	62.0	78.7	147.1	19.6	11.3	6.2
Σ	11.0	10.4	9.8	62.7	52.4	48.5	28.0	38.7	66.3	59.3	41.7	26.5

Vuohia		
1907	1895	1882
73.8	80.0	80.6
11.5	9.5	9.2
11.8	8.1	7.9
2.7	2.1	2.1
0.2	0.2	0.2
100	100	100
155.8	137.4	108.2
12.7	9.0	7.1
4.1	2.6	2.1
1.1	0.7	0.5
0.1	0.1	0.1
11.5	9.5	7.7

Zahn, S. 593
 10 000 maatalousyritystä
 kohti tulee pakko-
 myyntejä
 (Baijeri)
 (1903—1907)

< 2 ha	41.6
2—5	39.7
5—10	35.0
10—20	32.9
20—50	46.3
50—100	102.4
100 ja >	193.2
	<hr/>
	39.4

Kummallinen asia:
lehmien lukumäärä vähenee
 vuodesta 1882!! Luultavasti tiedot
 eivät ole vertailukelpoisia

1882:

	lehmia	sikoja
< 2 a	2 405	11 908
2—5 a	8 164	41 524
5—20 a	64 527	258 184
20 a—1 ha	565 230	1 027 664
1—2	937 158	744 402
		2 083 682
2—5	2 385 617	1 487 852
5—10	2 133 423	1 307 490
10—20	2 267 912	1 339 383
		4 134 725
20—50	2 528 533	1 383 768
50—100	728 778	348 797
		1 732 565
100—200	313 957	136 012
200—500	455 384	204 181
500—1000	249 831	116 865
1000 ja >	48 607	23 236
		480 294

	1	2	3	4
Ks. si- vu 45*	Väestö ansiotoimintaa harjoittavien p ä ä toimen mukaan			
	ansiotoi- mintaa harjoittavia	isäntäväkensä ylläpidossa olevia kotipal- velijoita	perheen- jäseniä ilman päätointa	yhteensä kyseiseen ammattiin (sarakkeet 1-3) lasket- tuja henkilöitä
Σ [summa] A 1 m [miehiä] w [naisia]	2 295 210 1 997 419 297 791	118 677 3 861 114 816	4 723 729 1 902 489 2 821 240	7 137 616 3 903 769 3 233 847
A 2 {	137 710 112 367 25 343	15 731 206 15 525	282 476 112 442 170 034	435 917 225 015 210 902
A 3 {	17 416 14 960 2 456	5 529 102 5 427	21 475 7 197 14 278	44 420 22 259 22 161
B 1 {	44 368 30 845 13 523	3 272 30 3 242	19 671 6 305 13 365	67 311 37 181 30 130
B 2 {	28 722 26 468 2 254	428 — 428	67 834 25 490 42 344	96 984 51 958 45 026
B 3 {	3 476 3 257 219	390 2 388	2 937 820 2 117	6 803 4 079 2 724

* Ks. tätä osaa, s. 372. Toim.

** Sarakkeet 7 ja 8 on jätetty tässä päivittäiseen järjestykseen, kuten käsi

5		6	8**	7**	9
ansiotoimintaa harjoittavista (sarake 1)			yleensä harjoittavat edellisessä sarakeessa mainittua <i>ammattia</i> <i>sivutoimena</i>	ansiotoimintaa harjoittavista (sarake 1) omaavat si- vutoimen (sivuelinkeinon) muun muassa maataloudessa	kyseistä am- mattia (sa- rakkeet 1 + 8) harjoittavien henkilöiden kokonaismäärä
eivät omaa sivutoimintaa	omaavat sivutoimen (sivuelin- keinoammatin) yleensä				
1 779 464 1 508 547 270 917	515 746 488 872 26 874		1 334 235 1 221 485 112 750	48 749 42 686 6 063	3 629 445 3 218 904 410 541
107 089 84 176 22 913	30 621 28 191 2 430		613 701 570 865 42 836	7 590 6 520 1 070	751 411 683 232 68 179
15 130 12 899 2 231	2 286 2 061 225		326 049 303 203 22 846	676 568 108	343 465 318 163 25 302
42 547 29 213 13 334	1 821 1 632 189		1 001 769 232	924 830 94	45 369 31 614 13 755
20 074 17 871 2 203	8 648 8 597 51		1 064 997 67	7 927 7 893 34	29 786 27 465 2 321
3 109 2 894 215	367 363 4		229 221 8	169 167 2	3 705 3 478 227

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

	1	2	3	4
	Väestö ansiotoimintaa harjoittavien p ä ä toimen mukaan			
	ansiotoimintaa harjoittavia	isäntäväkensä ylläpidossa olevia kotipalvelijoita	perheenjäseniä ilman päätoiminta	yhteensä kyseiseen pääammattiin (sarakkeet 1-3) laskettuja henkilöitä
C 1 {	3 883 034 1 051 057 2 831 977	123 — 123	94 889 37 772 57 117	3 978 046 1 088 829 2 889 217
C 2 {	1 332 717 707 538 625 179	82 — 82	24 428 9 697 14 731	1 357 227 717 235 639 992
C 3 {	259 390 213 717 45 673	776 — 776	572 324 216 958 355 366	832 490 430 675 401 815
C 4 {	236 534 219 220 17 314	1 248 — 1 248	690 610 276 140 414 470	928 392 495 360 433 032
C 5 {	1 343 225 646 236 696 989	1 231 — 1 231	691 009 265 412 425 597	2 035 465 911 648 1 123 817
yhteensä { I A {	9 581 802 5 023 034 4 558 718	147 487 4 201 143 286	7 191 382 2 860 723 4 330 659	16 920 671 7 888 008 9 032 663

5	6	8	7	9
ansiotoimintaa harjoittavista (sarake 1)		yleensä harjoittavat edellisessä sarakkeessa mainittua <i>ammattialastuloitena</i>	ansiotoimintaa harjoittavista (sarake 1) omaavat sivutoimen (sivuelinkeinon) muun muassa maataloudessa	kyseistä ammattia (sarakkeet 1 + 8) harjoittavien henkilöiden kokonaismäärä
eivät omaa sivutoimintaa	omaavat sivutoimen (sivuelinkeinon) yleensä			
3 741 662 980 807 2 760 855	141 372 70 250 71 122	2 951 361 589 229 2 362 132	1 239 762 477	6 834 395 1 640 286 5 194 109
1 319 072 697 078 621 994	13 645 10 460 3 185	79 539 21 914 57 625	617 599 18	1 412 256 729 452 682 804
19 108 13 104 6 004	240 282 200 613 39 669	63 962 55 512 8 450	238 219 198 884 39 335	323 352 269 229 54 123
4 670 4 001 669	231 864 215 219 16 645	6 040 5 267 773	231 719 215 096 16 623	242 574 224 487 18 087
1 317 664 632 159 685 505	25 561 14 077 11 484	116 403 52 448 63 955	936 504 432	1 459 628 698 684 760 944
8 369 589 3 982 749 4 386 840	1 212 213 1 040 335 171 878	5 493 584 2 821 910 2 671 674	538 765 474 509 64 256	15 075 386 7 844 994 7 230 392

Tässä on luultavasti virhe. *

Jakautuminen (tuhansissa), joka on otettu "Agraarikysymykseen", sivu 244¹⁰⁸

	1882	1895	1907
a) 2 253		2 522	2 450
		+	—
c 1) 1 935		1 899	3 883
		—	+
I (a + c 1)	4 188	4 421	6 333
		+	+
II c 3)	866	383	259
		—	—
I + II	5 054	4 804	6 592
		—	+
b) 47		77	76
c 2) 1 589		1 719	1 333
c 4 ja c 5) 1 374		1 445	1 580
III (b + c2 + c4 + c5)	3 010	3 241	2 989
		+	—
Yhteensä	8 064	8 045	9 581
		—	+

Samoin sivutoimi

	1882	1895	1907
a)	2 120	2 160	2 274
c 1)	664	1 061	2 951
c 2)	9	60	80
b)			2
c 3)			64
c 4—5)			122
	351	297	188
Yhteensä	3 144	3 578	5 493

* Tämä huomautus on lisätty myöhemmin. Se koskee alempana esitetyn taulukon niitä kahta kohtaa, jotka Lenin sitten korjasi. *Toim.*

Peltomaan jakautuminen (s. 15*).

	(ks. S. 15 *) leipäviljat (5 ensimmäistä)	α kaura ja sekavilja	β sokerijuuri- kas ja peruna	γ rehukasvit	α+β+γ	kasvikset j.n.e.	muut	Σ	peltolaidun ja kesanto	Σ
Alle 2 ha	406 973	133 419	509 662	88 655	731 736	28 664	32 860	1 200 233	23 073	1 223 306
2—20 „	4 247 815	2 100 915	1 492 917	1 104 152	4 697 884	143 485	402 499	9 491 783	586 262	10 078 045
20 ja > „	4 986 973	2 877 982	1 685 073	1 391 875	5 954 930	93 387	627 304	11 662 594	1 468 409	13 131 003
Σ	9 641 761	5 112 316	3 687 652	2 584 682	11 384 550	265 536	1 062 663	22 354 610	2 077 744	24 432 354
	niittyjä ha	reheviltä laitumia	vihannes- ja puutar- hamaa (ilman kor- istepuu- tarhoja)	viinitarhat	maatalous- maata yhteensä	vähäisem- mät syöt- tö- ja lai- dunmaat				Karjan pää- luku nauta- yksiköiksi muunnet- tuna
Alle 2 ha	312 372	12 604	147 727	35 302	1 731 311	55 674	Alle 2 ha.....			2 749 131
2—20 „	3 114 864	248 037	211 965	73 531	13 726 442	452 162	2—20 „			15 204 426
20 ja > „	2 524 394	593 165	122 024	6 535	16 377 121	553 456	20 ja > „			11 426 848
Σ =	5 951 630	853 806	481 716	115 368	31 834 874	1 061 292				29 380 405

2 524 000 ha niittyä karjan 11 427 000 pätä kohti (nautayksiköiksi muunnettuna) = 0.220**
 3 115 000 „ „ „ 15 204 000 „ „ („ „ „) = 0.204**

Johtopäätöksenä on, että karjan rehuksi (20 ja >) on *enemmän* viljoja kuin (2—20). Niittyä taas (2—20) on vajaat puolitoista kertaa enemmän (kuin 20 ja >); karjaa taas melkein 1½ kertaa.

* Ks. tätä osaa, ss. 326—327. Toim.

** Luvut 0.220 ja 0.204 tarkoittavat niittyhehtaarimäärää, mikä tulee karjan yhtä pätä kohti 20 ja siitä yli ja 2—20 ha:n talousryhmissä. Toim.

Taloudet palkkatyön käytön kannalta	(Kaikkiaan työntekijöitä yhtä taloutta kohti)	Talouksien lukumäärä	Kaikkiaan työntekijöitä
Melkein ilman palkkatyötä.....	(1—3)	3 689 289	6 539 697
Palkkatyöläiset pienenä vähemmistönä	(4—5)	856 756	3 730 716
Palkkatyöläiset enemmistönä	(6 ja >)	466 095	4 899 136
(s. 41)* Yhteensä.....		5 012 140	15 169 549
Proletaarisia ja pientalonpoikaisia	(alle 5 ha)	4 384 786	7 266 929
Keskitalonpoikaisia	(5—10 ha)	652 798	2 491 337
Suuratalonpoikaisia ja kapitalistisia	(> 10 ha)	698 498	5 411 283
Yhteensä.....		5 736 082	15 169 549

*) Laskettu työntekijäin prosenttimäärän mukaan, joka on

Kaikki yksityiskohdat *Wolffilla* "Les Engrais". Paris 1887.

Lantamäärän laskelmia koskevassa kysymyksessä tulee Bibliothèque Nationale, 8°. S. 11409), page 121—124***. sèches des fourrages) + litière (paille litière) multiplié par 1,3

idem Kraftin "Maataloussanakirjassa" 8°. S. 10575 |

J. Fritsch: "Les Engrais" (Paris 1909?; Bibliothèque 1/2 kuivaa rehuainetta (Trockensubstanz) + pehkut [Einstreu] sinkertainen määrä pehkuja ja rehuja considérés à l'état Σ (à l'état sec) kerrotaan 1,3 kgr. cheval; 1,5 boeuf de travail; [Siis Heuzèn ja Stoeckhardtin menetit lankeavat yhteen.]

* Ks. tätä osaa, s. 368. *Toim.*

** *Wolffilla* "Lannoitteet". Pariisi 1887. Kansalliskirjasto. 8°. S. 9558.

*** — *Garola*: "Lannoitteet" (Pariisi 1903.—Kansalliskirjasto. 8°. S. 11409).

**** — *Stoeckhardtin metodi*: rehu (kuivan rehuaineen paino) +

***** — *J. Fritsch*: "Lannoitteet" (Pariisi 1909?; Kansalliskirjasto: 8°.

***** — kuivana mitattuna. *Toim.*

***** — *Hra Heuzèn* mukaan. *Toim.*

***** — (kuivana) kerrotaan 1,3 kilolla hevosta kohti; 1,5 työhärkää; 2,3 leh

Likimäärin*)		Yhtä taloutta kohti tulee			Maatalouskoneiden likimääräinen*) luku	Yhtä taloutta kohti maa- talous- koneita
Maatalous- maata ha	Kaikkea karjaa nantayksiköiksi muunnettuna	työnte- kijöitä	maata	karjaa		
5 706 798	7 263 322	1.77	1.6	1.0	167 699	0.05
7 050 002	7 515 336	4.3	8.2	8.7	547 084	0.6
19 078 074	14 601 747	10.5	40.1	31.3	1 093 924	2.3
31 834 874	29 380 405	3.0	6.3	5.8	1 808 707	0.36
5 036 189	6 992 778				210 179	
4 607 090	5 141 657				398 495	
22 191 595	17 245 970				1 200 033	
31 834 874	29 380 405				1 808 707	

osoitettu s. 41* ryhmittäin kolmen kategorian osalta.

Bibliothèque Nationale 8°. S. 9558, page 100 et suivantes **.

panna merkille lähteet: *Garola*: "Engrais" (Paris 1903.—*Stoeckhardtin* metodi: fourrage (poids de matières (chevaux), 2.3 (vaches), 1.2 (moutons), 2.5 (porcs) ****.

Nationale: 8°. S. 13 195), page 98 ***** [*Wolffin* mukaan: samoin kuivana. $\Sigma \times 4$. Muiden kirjoittajien mukaan kaksec *****]. D'après M. *Heuzé* ***** , pehkujen ja rehujen 2.3 vaches; 2.5 porcs; 1.2 moutons. (Moyenne 1.8) *****

s. 100 ja seuraavat. *Toim.*

ss. 121—124. *Toim.*

pehkut (pehkuoljet) kerrottuna 1.3 (hevoset), 2.3 (lehmät), 1.2 (lampaat), 2.5 (siat). *Toim.* S. 13 195), s. 98. *Toim.*

mää; 2.5 sikaa; 1.2 lammasta kohti. (Keskimäärä 1.8). *Toim.*

maataloudessa:

Tilapäisiä työlläisiä (työntekijöitä)

perheeseen kuuluvia				palkattuja				yhteensä			
		näistä				näistä				näistä	
	(α) %	alle 14 vuoden	%		(α) %	alle 14 vuoden	%		(α) %	alle 14 vuoden	%
888 204				74 787				962 991			
1 011 510	55	37 062	3.6	148 781	79	1 301	0.8	1 160 291	58	38 363	3.3
612 088				122 112				734 200			
796 926	39	72 603	9.1	246 971	78	2 756	1.1	1 043 897	45	75 359	7.2
376 646				140 269				516 915			
554 367	22	91 994	16.5	280 390	68	4 713	1.7	834 757	29	96 707	11.5
221 400				137 098				358 498			
330 328	11	73 891	22.4	266 378	54	6 035	2.3	596 706	24	79 926	13.4
137 581				156 150				293 731			
199 139	14	48 687	24.4	299 165	42	9 447	3.1	498 304	23	58 134	11.6
82 948				212 578				295 526			
115 268	14	22 939	19.9	401 086	32	20 268	5.0	516 354	25	43 207	8.3
3 052				214 238				217 290			
4 092	11	222	5.4	399 325	33	36 241	9.0	403 417	32	36 463	9.0
2 321 919				1 057 232				3 379 151			
3 011 630	29	347 398	11.3	2 042 096	45	80 761	3.9	5 053 726	33	428 159	8.4

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

	Kaikki työntekijät yhdessä											
	perheeseen kuuluvia				palkattuja				yhteensä			
			näistä alle 14 vuoden				näistä alle 14 vuoden				näistä alle 14 vuoden	
		%	%		%	%	%		%	%	%	
Alle 0,5 ha	1 392 862 1 826 985		42 267 2,3	99 102 187 322		1 737 0,9	1 491 964 2 014 307		44 004 2,2			
0,5—2 ha	1 378 523 2 024 920		88 818 4,4	158 372 313 825		4 120 1,3	1 536 895 2 338 745		92 938 3,9			
2—5 ha	1 370 766 2 502 566		125 109 4,0	212 486 411 311		9 992 2,4	1 583 252 2 913 877		135 101 4,0			
5—10 ha	998 686 2 003 633		104 366 5,2	252 768 487 704		15 393 3,1	1 251 454 2 491 337		119 759 4,8			
10—20 ha	664 631 1 392 654		70 241 5,0	354 885 711 867		23 841 3,9	1 019 516 2 104 521		94 082 4,3			
20—100 ha	372 047 832 619		32 946 3,0	557 488 1 236 814		38 111 3,1	929 535 2 069 433		71 057 3,4			
100 ha ja >	10 020 38 231		465 1,2	499 085 1 199 098		44 231 3,7	509 105 1 237 329		44 696 3,0			
sijinä lu- vussa 200 ha ja >												
Yhteensä	6 187 535 10 621 608		464 212 4,4	2 134 186 4 547 941		137 425 3,0	8 321 721 15 169 549		601 637 3,0			
Alle 2 ha	2 771 385 3 851 905			257 474 501 147			4 353 052					
2—20	3 034 083 5 898 853			820 139 1 610 882			7 509 735					
20 ja >	382 067 870 850			1 056 573 2 435 912			3 306 762					

α = perheeseen kuuluvia työntekijöitä; β = työnvalvoja, isännöitsijöitä etc.; γ = vakinaisia renkejä ja piikoja; δ = vakinaisia päiväläisiä ja työläisiä; ϵ = tilapäistä työvoimaa.

Zahn 1 "Annalen", 1910 S. 595	Preussi					$\Sigma = 100\%$ absoluuttinen lukumäärä	Baijeri					$\Sigma = 100\%$ absoluuttinen lukumäärä
	α	β	γ	δ	ϵ		α	β	γ	δ	ϵ	
< 2 ha	88.5	0.1	1.5	0.8	9.1	2 594 470	89.3	0.1	1.9	1.0	7.7	382 369
2- 5 ha	84.5	0.1	3.2	1.2	11.0	1 497 799	89.6	0.1	3.6	1.0	5.7	461 674
5- 20 "	72.1	0.1	10.0	2.1	14.8	2 518 338	79.2	0.1	13.2	1.3	6.2	934 697
20-100 "	38.0	0.6	29.5	9.9	21.1	1 374 647	50.8	0.3	35.8	3.0	9.2	301 141
100 ja >	2.9	3.9	17.5	44.4	31.3	1 035 270	5.0	4.6	22.1	41.5	26.8	21 771
Σ	65.0	0.8	10.5	7.8	15.4	9 020 524	78.5	0.1	12.4	2.0	7.0	2 101 652
	Saksi						Württemberg					
alle 2 ha	84.8	0.3	1.4	2.1	11.3	94 372	90.9	0.1	1.2	0.8	7.0	220 355
2- 5 "	81.7	0.2	4.4	2.0	11.7	68 985	90.8	0.1	2.7	0.8	5.6	238 979
5- 20 "	69.0	0.3	19.0	2.0	8.8	166 231	77.6	0.1	12.7	1.8	7.8	236 082
20-100 "	34.1	1.6	42.4	8.3	13.3	86 601	46.8	0.8	32.5	5.1	14.8	51 785
100 ja enemmän	3.4	6.1	18.2	39.8	32.5	34 972	5.5	4.7	23.3	29.7	36.8	4 821
yhteensä	62.8	1.0	17.8	6.2	12.4	451 161	83.1	0.1	7.6	1.6	7.6	752 022
	Koko Saksa ($\Sigma = 15 169 549$ henkeä)											
		α	β	γ	δ	ϵ						
alle 2 ha	88.5	0.1	1.4	0.8	9.1							
2- 5 "	85.0	0.1	3.2	1.2	11.0							
5- 20 "	73.0	0.1	11.7	2.0	14.8							
20-100 "	40.2	0.7	30.8	8.9	21.1							
100 ja enemmän	3.1	4.1	17.4	43.1	32.3							
yhteensä	70.0	0.8	10.2	5.8	15.4							

Zahn (v. 1910, s. 567) nimittää	pieniksi talonpoikaistalouksiksi	2— 5	} ha hal }
	keskisuuriksi	5— 20	
	suuriksi	20—100	

Maatalousyrittäjien omistajista heidän päätoimensa mukaan oli itsenäisiä maalaisiäntiä:

(Zahn v. 1910,
s. 567)

	1907		1895	
	absol.	%	absol.	%
alle 2 ha	449 968	13. ₃	564 077	17. ₄
2— 5	717 699	71. ₃	733 813	72. ₂
5— 20	980 145	92. ₀	906 786	90. ₈
20—100	253 877	96. ₈	270 931	96. ₂
100 ja enemmän	22 731	96. ₈	23 523	93. ₀
Yhteensä	2 424 420	42.₃	2 499 130*	45.₀

Prosenttisuhde vuoden
1906 — 1907 maksimimäärään
kesäkuun 12 pnä 1907 **)

miehiä	naisia	yleensä
60. ₁	87. ₅	76. ₈
77. ₈	81. ₆	79. ₈
76. ₃	75. ₁	75. ₇
72. ₈	70. ₉	72. ₀
86. ₃	81. ₄	84. ₂
73. ₁	80. ₃	76. ₉

) vrt. tämän vihkon s. 38, alhaalla.

***) Zahn, v. 1910, s. 568: kesäkuun 12 pnä 1907 olleen työläisten kokonaismäärän vertailu *m a k s i m i m ä ä r ä ä n*.

* Ks. tätä osaa, s. 353. Toim.

Maatalousyrittäjien omistajista heidän päätoimensa mukaan oli epäitsenäisiä

Band 211. S. 89 ("Die berufliche und soziale Gliederung") ¹⁰⁹		teollisuudessa	liikenne- alaj- toksessa	kauppa- ja ravin- tola-alalla	palkkatyö, vaihteleva työ	Yhteensä
		Yhteensä	1907 1895	1 127 996 790 950	145 877 101 781	19 746 13 593
Alle 0,5 ha	1907	752 278	104 011	15 741	17 351	
	1895	514 840	67 632	10 493	29 078	
0,5-2 ha	1907	305 102	32 454	3 299	3 780	
	1895	227 928	27 250	2 513	6 910	
2-5 ha	1907	65 004	8 286	594	501	
	1895	44 479	6 146	472	685	
5 ha ja enemmän	1907	5 612	1 126	112	54	
	1895	3 703	753	115	64	

C 1 (perheen jäsenet) ammatteja koskevan saksalaisen tilaston tavattoman sekavuuden vuoksi on tärkeää Zahnin seuraava yksinkertainen ja selvä vertailu (s. 486), jossa kyseiseen ammattiin kuuluvat ovat "ansiotoimintaa harjoittavia, mukaan lukien heidän perheensä tointa vailla olevat jäsenet sekä kotipalvelijat".

	Ammatteja harjoittavat			miljoonaa
	v. 1882	v. 1907	Lisäys	
Iisensäiset (A mukaan lukien A 1 C 1).....	20 586 372	20 881 542	295 170	+ 0,5
Toimihenkilöt.....	829 865	3 067 649	2 237 784	2
Työläiset (C ilman A 1 C 1).....	18 398 378	28 396 761	9 998 383	10
Summa:.....	39 814 615	52 345 952	12 531 337	

Karjan rehua kos

	Oljet	Kaura, rehuheinä ja heinä			$\beta + \gamma + \delta$
	α 7 viljalajia*) ha	β kaura	γ rehuheinä	δ niityt	
Alle 0,5 ha	57 834 7	10 667	8 139 1	29 370 3	48 176 5
0,5—2 ha	482 558 25	105 499	80 516 4	283 002 14	469 017 24
2—5	1 399 976 33	371 046	262 426 5	800 045 19	1 433 517 34
5—10	2 131 422 41	624 989	381 869 7	1 056 821 20	2 063 679 40
10—20	2 817 332 45	848 223	459 857 8(1)	1 257 998 22(2)	2 566 078 44
20—100	4 504 778 59	1 384 181	720 375 9(3)	1 595 781 21(4)	3 700 337 48
100 ja >	3 360 177 89	865 713	671 500 18	928 613 25	2 465 826 65
Yhteensä	14 754 077 50	4 210 318	2 584 682 9	5 951 630 20	12 746 630 43
Alle 2 ha					
2—20 ha					
20 ha ja enemmän					

*) Kaikki 7 ensimmäistä, mukaan lukien myös kauran ja

(1) 7.9 (2) 21.6 $\Sigma = 29.5$

(3) 9.4 (4) 20.8 $\Sigma = 30.2$

* Ks. tätä osaa, ss. 326—327. Toim.

kevat tiedot:

 [alhaalla kaiken karjan 100
 päätä *kohti* nautayksiköiksi
 muunnettuna]

Laidun			$\varepsilon + \zeta + \eta$	sekaviljat + so- kerijuuri- kas + peruna	Koko rehuala $\beta + \gamma + \delta$ + sekaviljat
ε pelto- laidun	ζ rehevä laidun	η vähäinen laidun			
745	535	13 833	15 113 2	169 028	49 620 6
11 836	12 069	41 841	65 746 3	357 887	484 826 25
42 207	42 027	96 771	181 005 4	518 215	1 485 390 35
79 264	77 783	140 225	297 272 6	583 620	2 145 363 41
142 354	128 227	215 166	485 747 8	647 739	2 689 178 46
492 910	419 935	357 443	1 270 288 16	1 009 212	3 973 865 52
315 073	173 230	196 013	684 316 18	1 303 949	2 820 386 75
1 084 389	853 806	1 061 292	2 999 487 10	4 589 650	13 648 628 46
					534 446
					6 319 931
					6 794 251

sekaviljan.*

Taulukoissa sarakkeet 3 ja 4 on merkitty samoin kuin tässä, mutta tekstissä sarake 3 on ot-sikoitu: landwirtschaftlich benutzte Fläche*				
1895:	Maatalous-yrityksiä	Koko maa-ala	Maatalousmaa yhteensä (puu- ja viinitarhoineen)	peltoa, niittyä, laidunta y.m. maatalousmaata (ilman puu- ja viinitarhoja)
$\frac{1}{2}$ —1 ha	676 215	617 416	462 711	430 351
1—2 ha	707 235	1 275 786	997 803	947 796
5—10 ha	605 814	5 355 138	4 233 656	4 168 205
10—20 ha	392 990	7 182 522	5 488 219	5 436 867
Σ	5 558 317	43 284 742	32 517 941	32 062 491

100 taloutta kohti tulee maata vuokraavia talouksia		Maa-alan 100 hehtaaria kohti tulee vuokrattua maata	
1895	1882	1895	1882
51. ⁶⁶	49. ⁹⁴	24. ⁷⁹	27. ⁷¹
49. ⁵⁵	44. ⁷⁹	15. ⁹³	14. ⁶¹
35. ⁹¹	31. ⁴¹	8. ¹⁷	7. ²⁵
22. ⁶²	19. ⁰⁸	7. ³⁰	7. ⁰⁹
37. ⁵⁶	36. ⁷⁷	19. ¹⁸	22. ³⁹
46. ⁹¹	44. ⁰²	12. ³⁸	12. ⁸⁸

* — viljelty maatalousmaa. *Toim.*

1895

	Talouksia, joilla on:				Koko maa-alasta on	
	yksinomaan omaa maata	yksinomaan vuokrattua maata	enemmän kuin puolet	vähemmän vuokrattua maata	omaa maata ha	vuokrattua maata ha
Alle 2 ha	1 009 126	831 107	377 190	463 510	1 575 672	598 851
2—5	443 268	47 185	95 745	360 663	3 364 418	659 894
5—10	323 420	12 194	36 686	197 422	4 726 447	550 978
10—20	261 101	7 513	14 256	90 597	6 626 528	473 903
5—20	584 521	19 707	50 942	288 019	11 352 975	1 024 881
20—100	208 674	9 969	8 202	45 558	12 102 060	960 200
100 ja >	15 401	4 991	1 229	3 193	8 875 255	2 116 215
Σ	2 260 990	912 959	533 308	1 160 943	37 270 380	5 360 041

Mitä tulee sonstiges Landiin*, niin se on esitetty vuodelta 1895 neljänä alaosastona (Deputat-, Dienst-, Gemeinde-**, osaviljelysmaa), joita ei maksa esittää.

	%	%	%	%	%	%
Alle 2 ha	31.18	25.68	11.65	14.32	65.22	24.79
2—5	43.62	4.64	9.42	35.49	81.23	15.93
5—20	58.52	1.97	5.10	28.81	90.55	8.17
20—100	74.06	3.54	2.91	16.17	91.98	7.30
100 ja >	61.45	19.92	4.90	12.74	80.45	19.18
Σ	40.08	16.43	9.59	20.89	86.11	12.38

* — muuhun maahan. Toim.
 ** — deputaatti-, virka-, yhteisö-. Toim.

1895	A 1 Maatalous		A 2-6 Puutarhan- viljelys, kalastus y.m.		B Teollisuus		C 1-10 Kauppa		C 11-21 Liikenne ja yhteys		C 22 Ravintolanpito y.m.	
	itsenäisiä	epäitsenäisiä	itsenäisiä	epäitsenäisiä	itsenäisiä	epäitsenäisiä	itsenäisiä	epäitsenäisiä	itsenäisiä	epäitsenäisiä	itsenäisiä	epäitsenäisiä
<2 ha	564 077	689 523	24 163	52 329	534 323	742 768	105 018	12 234	23 539	94 882	41 971	772
2-5	733 813	25 212	4 578	10 602	121 263	44 479	17 315	419	6 432	6 146	16 308	53
5-20	906 786	2 066	2 286	4 476	44 204	3 588	7 519	99	2 818	729	12 715	11
20-100	270 931	148	592	194	4 320	111	787	5	197	24	1 209	—
100 ja >	23 523	88	132	4	180	4	43	—	8	—	14	—
	2 499 130	717 037	31 751	67 605	704 290	790 950	130 682	12 757	32 994	101 781	72 217	836
5-10	538 417	1 822	1 567	2 386	33 123	3 252	5 541	75	2 132	655	8 872	6
10-20	368 369	244	719	2 090	11 081	336	1 978	24	686	74	3 843	5

1895	D Vaihteleva palkkatyö	Σ Muunlaiset työt	Σ	Itsenaisia maanviljelijöitä	Itsenaisia teollisuudessa, kauppa-alalla y. m.	Palkkatyöllisiä	Erilaisia ja epämääräisiä	Yksityiskohtia A 1:stä maatalous				
								itsenäisiä		epäitsenäisiä		
								imän sivutointa	sivutoimen omaavia	isännöitsijöitä, työnvalvoja	renkejä, piikkoja	päiväläisiä, työllisiä
<2 ha	35 988	314 780	3 236 367	588 240	704 851	1 628 496	314 780	416 983	147 094	18 888	57 039	613 596
2—5	685	29 013	1 016 318	738 391	161 318	87 596	29 013	546 361	187 452	437	481	24 294
5—20	64	11 443	998 804	909 072	67 256	11 033	11 443	768 440	138 346	205	54	1 807
20—100	—	3 249	281 767	271 523	6 513	482	3 249	247 037	23 894	142	—	6
100 ja >	—	1 065	25 061	23 655	245	96	1 065	17 986	5 537	88	—	—
	36 737	359 550	5 558 317	2 530 881	940 183	1 727 703	359 550	1 996 807	502 323	19 760	57 574	639 703
5—10	52	7 914						444 417	94 000	110	45	1 667
10—20	12	3 529						324 023	44 346	95	9	140

Tarkastettu *Statistik des Deutschen Reichsin* mukaan, Bd. 112 (virheellinen pantu). Vertailun vuoksi otan tärkeimmät tiedot vuosilta 1882 ja 1895 Handwörterbuchista (1909, 3. A.), I, S. 245—246*:

		< 2 ha	2—5	5—20	20—100	100 ja >	Σ
Talouksia	1882: %	3 061 831 58.03 %	981 407 18.60 %	926 605 17.56 %	281 510 5.34 %	24 991 0.47 %	5 276 344 100 %
	1895	3 235 169 58.22	1 016 239 18.29	989 701 17.97	281 734 5.07	25 057 0.45	
Statistik des Deutschen Reichsin mukaan	1895	3 236 367 58.23	1 016 318 18.28	998 804 17.97	281 767 5.07	25 061 0.45	5 558 317 100 %
	1907:	58.9	17.5	18.6	4.6	0.4	100
Näillä	1882: %	1 825 938 5.73	3 190 203 10.01	9 158 398 28.74	9 908 170 31.09	7 286 263 24.43 %	31 868 972 100 %
	1895	1 807 870	3 285 720	9 720 935	9 868 367	7 829 007	
viljeltyä maatalousmaata	1895	5.56 1 808 444	10.11 3 285 984	29.90 9 721 875	30.35 9 869 837	24.08 % 7 831 801	100 % 32 517 941
	1907	5.4	10.4	32.7 %	29.3 %	22.2 %	100 %

	1882	2 159 358	3 832 902	11 492 017	12 415 463	10 278 941	40 178 681
		5. ³⁷	9. ⁵⁴	28. ⁶⁰	30. ⁹⁰	25. ⁵⁹	100 %
maata kalkkiaan	1895	2 415 914	4 142 071	12 537 660	13 157 201	11 031 896	43 284 742
		5. ⁵⁸	9. ⁵⁷	28. ⁹⁶	30. ⁴⁰	25. ⁴⁰	100 %
	1907	5. ⁸	10. ⁰	31. ⁹	29. ³	23. ⁰	100 %

1882:			
	Talouksia	Näillä kalkkiaan maata ha	maatalous- maata
5—10	554 174	4 780 980	3 906 947
10—20	372 431	6 711 037	5 251 451

Viljelty maa-ala tärkeimpien viljelyskasvien ryhmissä (ha ja %):

(ibidem 249)

	juvä- ja palkkas- vit	juuri- kasvit	rehu- heinä	kauppa- kasvit	pelto- laidun ja kesanto
Deutsches Reich 1893:	15 992 120	4 237 661	2 519 375	261 090	2 760 347
[Handwörterbuch der Staatswissenschaften]	60.9 %	16.2 %	9.6	1.0	10.5 %

NB Vuoden 1895 tilastossa *ei ole* peltomaan (Ackerbau) jaotusta viljojen mukaan, *ei ole* erotettu edes peltomaatakaan landwirtschaftlich benutzte Flächesta.

* — "Sosiaalipoliittisesta tietosanakirjasta" (v. 1909, 3. A.), I. ss. 245—246. Toim.

Koe järkipäisempään jaotukseen

	Talouk- sia	Työntekijöitä (12.VI.1907)			Näistä tilapäisiä työntekijöitä		
		yhteensä	perhee- seen kuuluvia	palkat- tuja	yhteensä	perhee- seen kuuluvia	palkat- tuja
Alle 0,5 ha	2 084 060	2 014 307	1 826 985	187 322	1 160 291	1 011 510	148 781
0,5-2 ha	1 294 449	2 338 745	2 024 920	313 825	1 043 897	796 926	246 971
2-5 ha	1 006 277	2 913 877	2 502 566	411 311	834 757	554 367	280 390
5-10 ha	652 798	2 491 337	2 003 633	487 704	596 706	330 328	266 878
10-20 ha	412 741	2 104 521	1 392 654	711 867	498 304	199 139	299 165
20-100 ha	262 191	2 069 433	832 619	1 236 814	516 354	115 268	401 086
100 ha ja >	23 566	1 237 329	38 231	1 199 098	403 417	4 092	399 325
Yhteensä	5 736 082	15 169 549	10 621 608	4 547 941	5 053 726	3 011 630	2 042 096
Ryhmät		Keskimäärä 1 taloutta kohti (työntekijöiden lukumäärän mukaan jaotelluista)					
< 0,5		1,3	1,2	0,1			
0,5-2		1,6	1,7	0,2			
2-5		2,9	2,5	0,4			
5-10		3,8	3,1	0,7			
10-20		5,1	3,4	1,7			
20-100		7,9	3,2	4,7			
100 ja >		52,8	1,6	50,9			
Σ		3,0	2,1	0,9			
Alle 2 ha	3 378 509	4 353 052 1 324 193	3 851 905	501 147			395 752
2-20	2 071 816	7 509 735 3 655 513	5 898 853	1 610 882			845 933
20 ja >	285 757	3 306 762 1 868 122	870 850	2 435 912			800 411

lyijykynällä = näistä miehiä **

* Käsikirjoitukseen on lisätty taulukon yläpuolelle lyijykynällä: "talouksien Σ =
** Tämä Leninin huomautus koskee alimmaisista lukuja 2. sarakkeen kolmella ensimmäisellä

alla — miesten lukumäärä.*
perustuvien taulukkojen laatimiseksi:

Taloudet niissä työskentelevien työntekijöiden kokonaismäärän mukaan

Työntekijöiden maksimimäärä	näistä tilapäisiä	1-3 työntekijää			4-5 työntekijää		
		talouksien luku	työntekijöiden luku	sama, maksimi	talouksien luku	työntekijöiden luku	sama, maksimi
2 613 590	748 064	1 451 952	1 908 576 477 726	2 352 229	19 644	82 823 34 269	93 014
3 052 997	961 223	1 100 624	1 890 699 604 490	2 477 627	81 584	346 013 151 820	396 563
3 650 514	1 017 027	736 510	1 692 687 750 403	2 218 214	222 679	948 215 449 854	1 107 537
3 210 172	985 213	308 550	799 896 401 716	1 153 062	274 771	1 190 772 590 891	1 466 802
2 860 082	1 054 726	79 796	215 288 118 100	392 231	200 753	899 958 467 410	1 239 495
2 875 384	1 207 037	11 714	31 278 19 443	75 589	57 167	262 202 150 793	441 452
1 469 685	631 681	143	273 212	3 056	158	733 500	2 377
19 732 424	6 604 971	3 689 289	6 539 697 2 372 090	8 672 008	856 756	3 730 716 1 845 537	4 747 240
			%			%	
			94. ₈			4. ₁	
			80. ₀			14. ₈	
			58. ₁			32. ₅	
			32. ₁			47. ₈	
			10. ₂			42. ₈	
			1. ₅			12. ₈	
			0. ₀			0. ₁	
5 666 587		2 552 576	3 800 275	4 829 856	101 228	428 836	489 577
9 720 768		1 124 856	2 707 871	3 763 507	698 203	3 038 945	3 813 834
4 345 069		11 857	31 551	78 645	57 325	262 935	443 829

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

012 140'' ja ''Σ (maximum) = 19 507 799''. Toim.
älisellä rivillä alhaalta. Käsikirjoitukseen nämä luvut on kirjoitettu lyijykynällä. Toim.

[Jatkoa]

Taloudet kaikkien niissä työskentelevien työntekijäin mukaan

(absoluuttiset
luvut: s. 7) *
naisia prosen-
tuaalisesti
työntekijäin
kokonaismäärästä

	6 ja useampia työntekijöitä			työntekijäin lukumäärän mukaan jaoteltujen talouksien summa			yhteensä	perheen- jäseniä	palkattuja
	talouksien luku	työntekijäin luku	sama, maksimi	talouksien luku	työntekijäin luku	sama, maksimi			
Alle 0. ₅ ha	2 504	21 908 10 348	26 817	1 474 100	2 014 307	2 472 060	74. ₁	76. ₂	53. ₂
0. ₅ –2 ha	12 924	102 033 45 540	117 254	1 195 132	2 338 745	2 991 444	65. ₇	68. ₁	50. ₃
2–5 ha	35 669	272 975 120 368	310 602	994 858	2 913 877	3 636 353	54. ₄	54. ₇	51. ₆
5–10 ha	67 458	500 669 247 276	586 402	650 779	2 491 337	3 206 266	50. ₂	49. ₈	51. ₀
10–20 ha	131 391	989 275 499 495	1 226 351	411 940	2 104 521	2 858 077	48. ₄	46. ₃	49. ₈
20–100 ha	192 915	1 775 953 969 662	2 357 151	261 796	2 069 433	2 874 192	44. ₈	44. ₇	45. ₁
100 ha ja >	23 234	1 236 323 727 512	1 463 974	23 535	1 237 329	1 469 407	41. ₀	26. ₂	41. ₆
Yhteensä	466 095	4 899 136 2 620 201	6 088 551	5 012 140	15 169 549 6 847 828	19 507 799	54. ₆	58. ₂	46. ₀
Ryhmät		Työntekijäin % jaoteltujen työntekijäin s:sta	Työntekijäin keskimäärä 1 taloutta kohti						
< 0. ₅		1. ₁	8. ₇						
0. ₅ –2		4. ₃	7. ₀						
2–5		9. ₄	7. ₇						
5–10		20. ₁	7. ₄						
10–20		47. ₀	7. ₅						
20–100		85. ₀	9. ₂						
100 ja >		99. ₀	53. ₂						
Σ			10. ₅						
Alle 2 ha	15 428	123 941	144 071	2 669 232	4 353 052	5 463 504			
2–20	234 518	1 762 919	2 123 355	2 057 577	7 509 735	9 700 696			
20 ja >	216 149	3 012 276	3 821 125	285 331	3 306 762	4 343 599			

* Ks. tätä osaa, s. 310. Toim.

			B A I ja B A 2-6	B ja C	ss. 13-14 ** punakynällä merkityt	E, F, H ja K
	(s. 2)* Talouksista sivu- talouksia	Talouksien kokonaismäärä	Siinä luvussa isännistä päätoimensa mukaan			
			Itsenäisiä maanviljelijöitä	Itsenäisiä teollisuudenharjoittajia, käsityöllisiä, kauppiaita etc.	Palkkatyöllisiä	Toimihenkilöitä, erilaisia ja epä- määräisiä
Alle 0,5 ha	1 994 894	2 084 060	97 153	363 810	1 287 312	335 785
0,5-2	925 225	1 294 449	377 762	277 735	535 480	103 472
2-5	287 372	1 006 277	723 263	151 669	104 251	27 094
5-10	63 532	652 798	590 416	46 246	9 918	6 218
10-20	21 037	412 741	391 769	14 918	3 169	2 885
20-100	7 530	262 191	254 288	5 293	583	2 027
100 ja >	456	23 566	22 772	279	154	361
Yhteensä	3 300 046	5 736 082	2 457 423	859 950	1 940 867	477 842
Alle 2 ha	2 920 119	3 378 509	474 915		1 822 792	
2-20	371 941	2 071 816	1 705 448		117 338	
20 ja >	7 986	285 757	277 060		737	

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

 * Ks. tätä osaa, s. 302. *Toim.*

 ** Ks. tätä osaa, ss. 322-325. *Toim.*

[Jatkoa]

Maatalouskoneiden käyttö:
(alla: 100 taloutta kohti)

	(%:a talouksien lukumäärästä) Yhteensä koneita käyttävien talouksien luku		Omia koneita					(s. 21) * Yhteensä karjaa nautayksiköiksi muunnettuna	Maataloudellisten ja teollisten yritysten yhdistämistä <i>paakkusia</i> (s. 12)**
			A-sarakkeiden summa	Käyttö-		Yhteensä			
				kaikkia, paitsi käsipuimakoneita ja separaattoreja	(muuta)	separaattoreja	yhteensä		
Alle 0,5 ha	18 466 0,9%	20 660	457	444	684	1 585 0,1	826 963	2 663	
0,5-2	114 986 8,8%	129 163	2 676	10 405	10 550	23 631 1,1	1 922 168	10 110	
2-5	325 665 32,3%	379 343	15 338	116 297	53 328	184 963 18,8%	4 243 647	24 077	
5-10	419 170 64,2%	567 766	65 102	250 490	82 903	398 495 61,4	5 141 657	23 732	
10-20	353 366 85,8%	635 934	176 900	253 227	92 564	522 691 126,6	5 819 122	17 855	
20-100	243 365 92,8%	602 464	282 430	187 317	78 556	548 303 209,1	7 662 750	11 920	
100 ja >	22 957 97,4%	89 273	112 396	9 746	6 897	129 039 547,8	3 764 098	7 535	
Yhteensä	1 497 975 26,1%	2 424 603 7543	655 299	827 926	325 482	1 808 707 31,5	29 380 405	97 872	
Alle 2 ha	133 452					25 216	2 749 131	12 773	
2-20	1 098 201					1 106 148	15 204 426	65 664	
20 ja >	266 322					677 342	11 426 848	19 455	

* Ks. tätä osaa, s. 340. *Toim.*** Ks. tätä osaa, ss. 320-321. *Toim.*

Oesterreichische Statistik LXXXIII. Band, 1. Heft. *Oesterreich*. Landwirtschaftliche Betriebszählung 3. VI. 1902 *

Ks. tästä kaikesta ja selkkaperäisemmin mustasta vihkosta ¹¹⁰.

Koko valtakunnan käsittävä summa		A. Pelkkiä perheitä talouksia:		Taloudessa työskenteleviä henkilöitä:						
Tuotannollisen maa-alan suuruusluokat	Talouksien kokonaismäärä	1. työhön osallistuu vain omistaja	2. työhön osallistuu perheenjäseniä	yhteensä	a) omistajia	b) perheenjäseniä	c) toimihenkilöitä	d) valvontahenkilöstöä	e) palvelijoita	f) päiväläisiä
Yhteensä:	2 856 349	547 107	1 677 830	9 070 682	3 424 016	4 389 405	12 294	57 657	942 766	244 544
-0,5 ha	343 860	150 944	181 323	676 498	378 485	285 573				
0,5- 1 "	369 464	115 117	227 109	846 265	427 081	401 905				
1- 2 "	561 897	126 203	379 991	1 477 786	662 367	775 754				
2- 5 "	792 415	114 833	545 274	2 454 298	954 844	1 384 305				
5- 10 "	383 331	29 719	227 476	1 412 013	476 644					
10- 20 "	242 293	8 565	91 456	1 044 972	325 083					
20- 50 "	127 828	1 441	23 602	706 665	171 126					
50- 100 "	17 372	182	1 299	126 291	17 791					
yli 100 "	17 889	103	300	325 894	10 595					

* Itävallan tilasto. LXXXIII osa, 1. vihko. *Itävalta*. Vuoden 1902 kesäkuun 3. päivän maataloustiedustelu. *Toim.*

Sivulla 22 olevan taulukon johdosta*.

Se on otettu 202. osasta, taulukko 1.

Minulla on taulukossa kaksi virhettä: sarakkeet 7 ja 8 ovat vahingossa vaihtuneet. Se ensiksi.

Edelleen, 8. sarakkeessa luvut ovat siirtyneet toiseen kohtaan**. Kumpikin virhe on merkitty.

Taulukko kuuluu I elinkeinoryhmään (toimiala A 1) = maatalous, maataloudessa pidettyjen kotieläinten kasvat-
tus, maitotalous, meijeri, maataloudellisesti harjoitettu
viinin-, hedelmän-, puutarhan-, tupakan- j.n.e. viljely (s. 5)
(toimiala A 1)

"Toimien A j.n.e. jaotuksiin (s. 4) kuuluvat:

a) itsenäiset sekä johtavat toimihenkilöt ja yrityksen muut johtajat; b) ei-johtavat toimihenkilöt, yleensä tieteellisesti, teknillisesti ja kaupallisesti sivistynyt hallinnollinen ja valvontahenkilöstö sekä kirjanpito- ja konttorihenkilökunta; c) muut apulaiset, oppilaat, tehtaiden palkkatyöläiset ja päiväläiset, mukaan luettuna teollisuudessa työskentelevät perheenjäsenet ja palvelijat" (s. 4).

"Elinkeinoryhmään I A (toimiala A 1) kuuluvat:

A 1) omistajat, yhteisomistajat; A 2) vuokraajat, perinnölliset vuokraajat; A 3) johtavat toimihenkilöt, tuotannon muut johtajat; B 1) talouden toimihenkilöt sekä myös harjoittelijat, oppilaat; B 2) valvontahenkilöstö; B 3) kirjanpito- ja konttorihenkilökunta; C 1) talon päämiehen taloudessa työskentelevät perheenjäsenet; C 2) rengit ja piit; C 3) maataloustyöläiset ja päiväläiset, jotka viljelevät omaa tai vuokrattua maata; C 4) maataloustyöläiset ja päiväläiset, jotka eivät viljele omaa eivätkä vuokrattua maata, mutta viljelevät muuta maata; C 5) maataloustyöläiset ja päiväläiset, jotka eivät viljele mitään maata" (s. 5).

En kirjoita elinkeinoryhmiä I B = puutarhanviljelys ja karjanhoito (toimialat A 2, A 3); II A metsätalous ja metsästyys (toimiala A 4) ja II B kalastus (toimialat A 5, A 6), jotka yhdessä I A:n kanssa muodostavat *toimijaotuk-*

* Ks. tätä osaa, ss. 344—347. *Toim.*

** 8. sarakkeeseen luvut olivat käsikirjoituksessa alunperin siirtyneet ryhmien 1—5 sarakkeeseen. Tässä osassa on niiden sijoitus korjattu Leninin osoituksen mukaan (ks. s. 345). *Toim.*

sen A. Tämän toimijaotuksen osalta on esitetty yhteenvedot A, B, C, mutta *ilman* A 1—3, B 1—3, C 1—5 alajaotuksia.

*Kirjoitettu syyskuussa 1910 ja
vuoden 1913 kesäkuun jälkeen*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

**KESÄKUUN 12 p:nä 1907 TOIMITETUN
SAKSAN MAATALOUSTIEDUSTELUN ANTAMIEN
TIETOJEN KÄSITTELYSUUNNITELMA ¹¹¹**

*Kapitalismi Saksan maanviljelyksessä.
Saksan maanviljelystalous vuoden 1907
tiedustelun antamien tietojen mukaan.*

Maatalouden kapitalistinen järjestelmä Saksassa
12. VI. 1907 tiedustelun mukaan

Seuraavat kysymysten (respective * teemojen) tärkeimmät ryhmät 12. VI. 1907 (landwirtschaftlichen) ** tiedustelun aineiston käsittelyssä

[ss. 1—8] ¹¹²

(I. 8—20)

I §. (ss. 8—20).

*”maatalouksien
3 perusryhmää
Saksassa”*

II §. Proletaariset
taloudet.
(20—30)

1. 0. *Johdanto*. Kysymyksen yleinen asettaminen: ”maa-alat”. Tietojen Σ erittely minulla.

2. 1. *Perusryhmät*.

Proletaariset,— talonpoikaiset,— kapitalistiset. 3:n ryhmän keskinäinen suhde.

Tämän ryhmituksen merkitys. Beweis *** sen oikeellisuudesta.

* — vastaavasti. *Toim.*

** — (maataloudellisen). *Toim.*

*** — Todistus. *Toim.*

- III §. (30—40). 3. *Palkkatyö*.
 IV §. (40—50) (4. 2. Naisten ja lasten työ. Pientuotantoinen "privilegium odiosum"*.
 I + II (1
 V § (50—59) 5. 3. Työvoima versus maatalousmaa ja karjan määrä. (Vergeudung** pien-
 tuotannossa)
 VI § (60—73) 6. 4. Koneet (vrt. *Unkarin* tilas-
 VII § (73—87). toon¹¹³).

7. 5. *Karja*. { Karjan päälu- } Ergo,
 { vun kasvu. Kar- } pakko-
 { janomistajien } luovu-
 { lukumäärän pie- } tuksen
 { neneminen. } kasvu

Vertaus *tanskalaisiin* tietoihin (confer**** *hollantilaisiin* ja *sveitsiläisiin*)

- ryhmi-

{	<i>NB</i>	}	10.
	Amerikan		
	ja Venäjän tilasto		

 9. 6. Isäntien *Hauptberuf****** (vrt. vuoteen 1895)¹¹⁴ (*Nebenbetriebe******).
 10. 7. Perhe-, *perhe*-kapitalistiset ja kapitalistiset taloudet *työntekijäin lukumäärän mukaan*.

[6 bis] 8. Teolliset yritykset.

8. 9. *Maan Benutzung******. [*Karjan määrä versus rehuala*. Vrt. *Drechsler*¹¹⁵ ja *Unkarin* tilasto.]

* — "kiroitu privilegio". *Toim.*

** — Tuhlaus. *Toim.*

*** Käsikirjoituksessa tämä viiva on tehty punakynällä. Se merkitsee, että siihen saakka Lenin on käyttänyt Saksan maataloustiedustelun antamien tietojen käsittelysuunnitelmaa kirjoituksessaan "Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä" (I kirjoitus). *Toim.*

**** — vertaa. *Toim.*

***** — pää *m m a t t i*. *Toim.*

***** — Sivuyrityksiä. *Toim.*

***** — käyttö. *Toim.*

{ Amerikan
ja
Venäjän
tilasto }

10. Maaseutuväestö sen mukaan, mikä on sen Stellung im Betrieb* (tiedot eivät ole vertailukelpoisia).
11. Weinbaubetriebe. (Nil mielenkiintoista)**.
11. 12. *Vertailu vuoteen 1895. Keskisuurten (talonpoikaisten) talouksien kasvu. Siirtyminen Viehwirtschaftiin***.*
- 1) Amerikan tilasto, ryhmittelystä,
 - 2) Tanskan } karjan
 - 3) Sveitsin } keskittymisestä,
 - 4) Unkarin, työvälineistä
 - 5) Venäjän, osuuskunnista.

Toiseen kirjoitukseen jäivät teemat:

8. Karjanhoito. Lukumäärän kasvu isäntien määrän vähetessä = pakoluovutus. Vrt. tanskalaisiin ja sveitsiläisiin tietoihin.
9. Karjan rehu. Vrt. rehualaan (vrt. Drechsler).
10. Haupt- und Nebenberuf****. Eimaanviljelijät ja puolimaanviljelijät. Vrt. v. 1895.
11. Perhe-, perhe-kapitalistiset ja kapitalistiset taloudet. Kolme perusryhmää.
12. Vrt. vuoteen 1895. NB: Amerikan tilasto 2:sta ryhmästä.

* — asema tuotannossa. *Toim.*
 ** — Vilinviljelytaloudet. (Ei mitään mielenkiintoista.) *Toim.*
 *** — *karjanhoitotalouteen. Toim.*
 **** — Pää- ja sivutoimi. *Toim.*

Taulukot: (I kirjoitukseen ¹¹⁶)

- 1) s. 19 — 3 perusrhmää (ja palkkatyö)—
- 2) s. 31 — työntekijäin luku (perheenjäsenet ja palkatut) 1 taloutta kohti 7 ryhmässä
- 3) s. 38 — tilapäisten työntekijäin % 7 ryhmässä
- 4) s. 42 — naisten % 7 ryhmässä
- 5) s. 45 — lasten % 7 ryhmässä —
- 6) s. 52 — talouksien keskikoko ja 1 työntekijää kohti 7 ryhmässä
- 7) s. 62 — koneet (% , omien lukumäärä ja %) 7 ryhmässä
- 8) s. 69 — palkkatyö ja koneet (3 ryhmää)
- 9) s. 79 — auroja Betriebissa — 8 ryhmää —
- 10) s. 86 — koneiden käyttötapausten % vuosina 1882, 1895, 1907 7 ryhmässä

*Kirjoitettu syyskuussa 1910 —
vuoden 1913 kesäkuun jälkeen*

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

TANSKAN TILASTO 117

Minulla oli viimeiset 5 (1-1) 1888—1909

Danmarks Statistik.

Kreaturholdet (Bétail): 1838: Statistisk Tabelværk, Ældste Række, 5 Hæfte.--1861: ibidem 3 Række, 3 Bind.--1866: ibidem 3 Række, 10 Bind.--1871: ibidem 3 Række, 24 Bind.-1876: 4 Række, Litra C. № 1.--1881: 4 Række, Litra C. № 3.-1888: 4 Række, Litra C. № 6.--1893: 4 Række, Litra C. № 8.--1898: 5 Række, Litra C. № 2 (und "Statistiske Meddelelser", 4 Række, 5 Bind, 4 Hæfte)--1903: "Statistiske Meddelelser", 4 Række, 16 Bind, 6 Hæfte.--1909: "Statistisk Tabelværk", 5 Række, Litra C. № 5.*

* *Tanskan tilasto.* Karja: 1838: Tilastotaulukkoja, vanhin sarja, 5. viikko.--1861: sama, 3. sarja, 3. osa.--1866: sama, 3. sarja, 10. osa.--1871: sama, 3. sarja, 24. osa.-1876: 4. sarja, littera C. № 1.--1881: 4. sarja, littera C. № 3.--1888: 4. sarja, littera C. № 6.--1893: 4. sarja, littera C. № 8.--1898: 5. sarja, littera C. № 2 (ja "Tilastollisia tiedotuksia", 4. sarja, 5. osa, 4. viikko).--1903: "Tilastollisia tiedotuksia", 4. sarja, 16. osa, 6. viikko.--1909: "Tilastotaulukkoja", 5. sarja, littera C. № 5. *Toim.*

Karjan lukumäärä Tanskassa:

	Nauta- karjaa (pääta)	Yhteensä karjaa nautayk- sikoiksi muunnet- tuna ¹⁾ :	Väestöä:	Nauta- karjaa pitäviä talouk- sia	Käräryjä	Multa ajoneu- voja	Parival- jakkoja	1898. S. 13* Karjan uni- fiointi [hevonen = 3; nauta = 1; lammas = 1/6; sika = 1/4]	1898 S. 25* Maaseutu- piirikun- tien väestö (suunnit- teen)	Yhteensä talouksia	Näillä kaikkiaan nauta- karjaa (pääta)
1838:	854 726	1 565 538						2 162 707			
1861:	1 118 774	1 856 041						2 464 768			
1871:	1 238 898	2 008 606	1 811 000					2 606 293			
1881:	1 470 078	2 278 135	1 999 000	176 452				2 902 718			
1888:	1 459 527	2 338 042	2 140 000	177 186	265 775	123 305	136 534	2 983 022	1 411 547		
1893:	1 696 190			179 800				3 343 148	1 423 613		
1898:	1 744 797			180 641	292 703	159 330	143 875	3 563 975	1 444 700	278 673	1 744 797
1903:	1 840 466			179 225				3 815 000			
1909:	2 253 982			183 643	327 003	206 076	166 531			274 248	2 218 350

1838—

1888: + 70.76% + 49.34%

¹⁾ 1 nauta = 1; 1 hevonen = 1¹/₂; 1 aasi = 1¹/₂; 1 lammas tai vuohi = 1¹/₁₀; 1 sika = 1¹/₄.
Yhteenvedot ilman vuohia ja ilman aaseja. (1888, s. XVI.)

(Vuodelta 1903 ei ole tietoja nau
Talouksia, joissa

	1	2	3	4-5	6-9
1909:	9 167	16 785	19 092	31 273	32 710
1903:					
1898:	18 376	27 394	22 522	27 561	26 022
1893:	20 596	27 714	21 908	26 877	25 494
1888:	29 394	32 115	19 982	22 889	23 013

Tanskan tilasto

Pages:

	(S. 48*)		Maata	Nauta- karjaa
	Talouksia	%		
<3.3 ha	101 124	42.2	2.6	4.9
3.3-9.9 ha	50 732	21.2	9.1	12.3
9.9-29.7 ha	55 703	23.3	31.2	35.2
>29.7 ha	31 916	13.3	57.1	47.6
	<u>Σ = 239 475</u>	<u>100.0</u>	<u>100.0</u>	<u>100.0</u>

takarjan lukumäärästä ryhmittäin.)

nautakarjan pääluku on:

10-14	15-29	30-49	50-99	100-199	200 ja >	Yhteensä
22 498	37 384	11 360	2 440	640	294	183 643
20 375	30 460	5 650	1 498	588	195	180 641
19 802	29 865	5 335	1 447	594	168	
19 855	24 383	3 638	1 233	555	129	177 186

vuodelta 1909

48*; 162

(p. 162)
Nautakarjaa pitävien
talouksien luku

%

38 696 38 %

49 558 98 %

55 188 99 %

31 781 99 %

175 223 73 %

Nauta-
karjan
pääluku

105 923

267 817

767 355

1 039 740

2 180 835

+ 4 738
179 961

+ 37 515
2 218 350

- α) Alle 3.3 ha = etwa* proletaareja ja puoliproletaareja
 β) 3.3—9.9 ha = pientalonpoikia
 γ) 9.9—29.7 ha = suurtalonpoikia, talonpoikaisporvaristoa
 δ) > 29.7 ha = kapitalistinen maanviljelys

	Talouksia	Maata	Nautakarjaa
	%	%	%
α + β))	63.4	11.7	17.2
δ))	13.3	57.1	47.6
γ + δ))	36.6	88.3	82.8 %

Talouksien lukumäärä nautakarjan
pääluvun mukaan

	1881	1888
1—3 päättä	79 320	81 491
4—14	67 122	65 757
15—49	28 089	28 021
50 ja enemmän	1 921	1 917
Yhteensä	176 452	177 186

(Page 42*)					Lisäys tai vähennys 1898—190
Talouksien lukumäärä nautakarjan pääluvun mukaan					
	1898	%	1909	%	
1—3 päättä	68 292	37.8	45 044	24.3	— 34.0 %
4—14	73 958	40.9	86 481	47.1	+ 16.9 %
15—49	36 110	20.0	48 744	26.3	+ 35.0 %
50 ja >	2 281	1.3	3 374	1.8	+ 46.3 %
Σ =	180 641	100.0	183 643	100.0	+ 1.7 %

* — suunnilleen. Toim.

Nautakarjan suhteellinen pääluku:

(p.18*)

	1 000 asu- kasta kohti	1 000 ha kohti
Tanska.....	837 (682) ¹⁾	578 (38) ²⁾
Saksa.....	330 (343)	382 (29)
Venäjä.....	270 (292)	68 (5)

Saksassa on 10—20 ha:n suuruisilla talouksilla 33% palkkatyöläisiä NB

	1898
	Talouksia
	%
Ilman maata.....	4.82
< 1 Tönde Hartkorn *	52.40
1—4 " "	16.34
4 ja > "	10.69
	84.34
hartkorn inconnu **.....	16.46
	Σ = 100.80

1) sulkeissa luvut vuosilta 1883—1888.

2) idem *par km²* ***

$$100 \text{ ha} = 1 \text{ km}^2$$

* — Hartkorn — pinta-alan mittayksikkö maaveron määrittelemiseksi korjatun sadon mukaan. Tönde = tonni. Vähemmän kuin 1 Tönde Hartkorn merkitsee: "palstat, joilla sato on alle tonnin". *Toim.*

** — palstat, joiden suuruutta ei tunneta. *Toim.*

*** Sama neliökilometriä kohti. *Toim.*

Talouksien lukumäärä nautakarjan pääluvun mukaan		1888	1881	
1885				
147 584	50 kappaletta ja enemmän	1 917	1 921	— 4
2 671	15—49 ..	28 021	28 089	— 68
144 913	4—14 ..	65 757	67 122	—1 365
87 621	1—3 ..	81 491	79 320	+2 171
232 534			176 452	

Kirjoitettu joulukuussa 1910 — 1913

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

ITÄVALLAN MAATALOUSTILASTO ¹¹⁸

MUISTIHIPANOJA

NB Oesterreichische Statistik, Band 83 (Band LXXXIII),
Heft 1. (1902).*

Tämän osan nimi: Ergebnisse der landwirtschaftlichen
Betriebszählung vom 3. Juni 1902 (etc). Wien 1909**.

Itävallan maataloustilasto.

Oesterreichisches Statistisches Handbuch.

Band 27 — 1908 etc. (taaksepäin)

Band 28 *) — 1909 (viimeinen)

Ergebnisse der landwirtschaftlichen Betriebszählung
vom 3. Juni 1902 (27. Band, S. 138) ***

		%
Yrityksiä yleensä	2 856 349	100
Pelkästään maataloudellisia	2 133 506	74.7
Maa- ja metsätaloudellisia	713 382	25.0
Pelkästään metsätaloudellisia	9 461	0.3

Yritysten keskkoko ha:

yhteinen pinta-ala = 10.5 ha
tuotannollinen pinta-ala = 9.9 ..

*) Band 29—1910 (Wien 1911. 6 kruunua).

Ei mitään maataloustilastosta. Vain viittauksia edelli-
siin vuosiin.

On teollisuutta koskevia tietoja.

* — Itävallan tilasto, 83. osa (LXXXIII osa), 1. vihko (1902). *Toim.*

** — Kesäkuun 3 pnä 1902 toimitetun maatalousyrityksiä koskevan tilasto-
tiedustelun yhteenvedot (y.m.). Wien 1909. *Toim.*

*** — Itävallan tilastollinen käsikirja.

27. osa — 1908 y.m. (taaksepäin)

28. osa — 1909 (viimeinen)

Kesäkuun 3 pnä 1902 toimitetun maatalousyrityksiä koskevan tilastotiedus-
telun yhteenvedot (27. osa, s. 138). *Toim.*

Maa- ja metsätalousyrityksiä,

Konelajien

Yritysten lukumäärä ja koneiden käyttö

	yhteensä *)	alle 2 ha	2—100 ha	yli 100 ha
Koneita yleensä.....	947 111	139 548	796 811	10 752
Silppukoneita.....	804 427	109 218	685 418	9 791
Puhdistus- ja lajittelu- koneita.....	372 501	33 273	332 186	7 042
Puimakoneita.....	328 708	10 089	310 316	8 303
Kylvökoneita.....	75 331	3 580	66 208	5 543
Rouhintakoneita.....	45 117	9 073	33 682	2 362
Harava- ja pöyhinkoneita	14 326	76	9 859	4 391
Niittokoneita.....	13 151	68	10 182	2 901
Separaatoreja.....	8 674	248	7 543	883
Juurikasvinnostokoneita	6 175	205	4 720	1 250
Maissinharauskoneita.....	4 608	277	3 863	468
Lannanhajotuskoneita.....	2 438	25	979	1 434
Heinän- ja oljenpuris- timia.....	1 668	255	1 147	266
Höyryauroja.....	383	—	45	338
Kenttäratoja.....	122	—	16	106

*) Jokaisesta 100
yrityksestä käytti ko-
neita.....

33.₂10.₉51.₁₀60.₁

* Tämän taulukon numerot on otettu "Oesterreichische Statistikista" LXXXIII. esitetty täydellisenä, toinen puolikas (s. 387) on mainitun lähteen monista taufu

jotka käyttävät maatalouskoneita:

mukaan:

niissä: osoitettu viljelyspinta-ala *

<u>2-5 ha</u>	<u>5-10</u>	<u>10-20</u>	<u>20-50</u>	<u>50-100</u>
288 931	220 588	174 876	100 520	11 896
248 163	190 237	149 706	87 038	10 274
87 271	92 355	95 292	52 322	4 946
43 142	76 744	109 982	72 595	7 853
6 592	11 993	25 450	19 840	2 333
9 216	7 417	8 403	7 475	1 171
155	417	2 134	5 511	1 642
261	575	2 530	5 616	1 200
562	799	2 488	3 246	448
608	904	1 498	1 356	354
490	698	1 321	1 113	241
54	97	183	406	239
250	248	276	284	89
1	—	4	19	21
—	3	1	5	7

Maa- ja metsätalousyriyten luokittelu *tuotannollisen* pinta-alan suuruuden mukaan (erottaa koko pinta-alasta yleensä, maatalous-, pelto- ja niittymaasta y.m.)

(27. Band, S. 141)

	Alle 0,5 ha	343 860	
	0,5— 1 ..	369 464	
	1 — 2 ..	561 897	
	2 — 5 ..	792 415	
	5 — 10 ..	383 331	
	10 — 20 ..	242 293	
Summan olen laskenut itse	20 — 50 ..	127 828	* 100— 200.....8 099 200— 500.....6 050 500—1 000.....2 100 > 1 000.....1 640
	50 —100 ..	17 372	
	>100 ..	17 889	
	Σ	2 856 349	

Pinta-alan mukaan ei ole yleistä ryhmitystä, on vain sekä <100 ha: (tuotannollisen

	Pinta-ala				
	Yriyten luku	Peltomaata	Niittyä	Puutarha- maata	Viinitarha- maata
Yhteensä	2 856 349	10 624 851	3 072 230	371 240	242 062
100 ha ja enemmän	17 889	1 640 937	391 047	32 617	7 372
alle 100 ha	2 838 460	8 983 914	2 681 183	338 623	234 690

* Nämä detaljinumerot yli 100 ha:n pinta-alaryhmistä on otettu Oesterreichi

** Allaolevan taulukon numerot on otettu samasta lähteestä, t.s. Oesterreichi

*** Tämän taulukon numerot on otettu samasta lähteestä, t.s. Oesterreichisches

(27. Band, S. 143)

	Yrityksiä maatalousmaan pinta-alan suuruuden mukaan	%	tuotannollisen pinta-alan suuruuden mukaan**	%
Alle 2 ha	1 322 565	46,5	1 275 221	44,6
2—5 ..	810 225	28,5	792 415	27,7
5—20 ..	613 290	21,6	625 624	21,9
20—100 ..	89 342	3,1	145 200	5,1
Yli 100 ..	11 466	0,3	17 889	0,7
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	2 846 888	100,0	2 856 349	100,0

tiedot yrityksistä, joiden pinta-ala on 100 ha ja enemmän pinta-alan mukaan) ***

ha:

Laidunta	Alppilaidunta	Metsää	Järviä, soita, lampia ja joutomaata	Yhteensä
2 655 371	1 399 724	9 777 933	1 857 373	30 000 784
652 273	900 899	5 477 565	750 866	9 853 576
2 003 098	498 825	4 300 368	1 106 507	20 147 208

sches Statistisches Handbuchista, 28. Jahrgang, 1909 (S. 149). Toim.
sches Statistisches Handbuchista, 27. Jahrgang, 1908, SS. 141 ja 142. Toim.
Statistisches Handbuchista, 27. Jahrgang, 1908, SS. 146—147. Toim.

(28. Band, S. 152)

Yritykset niiden henkilöstön ja

	Petkisiä perheyriityksiä	
	vain omistajien osanotolla	perheenjäsenten osanotolla
Alle 0,5 ha	150 944	181 323
0,5— 1 ..	115 117	227 109
1— 2 ..	126 203	379 991
2— 5 ..	114 833	545 274
5— 10 ..	29 719	227 476
10— 20 ..	8 565	91 456
20— 50 ..	1 441	23 602
50—100 ..	182	1 299
ylä 100 ..	103	300
Yhteensä	547 107	1 677 830

tuotannollisen pinta-alan mukaan:

Yrityksiä, joissa on perheeseen kuulumattomia henkilöitä

Ilman toimihenkilöitä ja valvontahenkilöstöä

toimihenkilöitä ja valvontahenkilöstöä

vain palvelijoita

vain päiväläisiä

palvelijoita ja päiväläisiä

vain muualta saapuneita työntekijöitä

tllaisuuden sattuessa myös muualta saapuneita työntekijöitä

7 569	1 093	79	1 000	1 852
10 326	2 688	173	12 960	1 091
25 146	5 441	503	22 945	1 668
72 380	13 675	1 952	41 286	3 015
81 182	12 027	3 302	26 546	3 079
107 401	8 193	6 955	15 960	3 763
79 277	3 469	9 887	4 702	5 450
9 189	579	2 060	332	3 731
3 844	207	828	79	12 528
396 314	47 372	25 739	125 810	36 177

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

		Henkilöstö							
		miespuolisia				naispuolista			
yhteinen henkilö-luku		yli	%	alle	%	yii	%	alle	%
		16 vuoden iklisiä							
Alle 0,5 ha	676 498	295 781		28 917		321 197		30 603	
0,5— 1 ..	846 265	366 460	43,1	44 368	5,7	389 709	45,4	45 728	5,8
1— 2 ..	1 477 786	632 150		96 609		651 033		97 994	
2— 5 ..	2 454 298	1 045 423	42,6	191 088	7,8	1 032 920	42,1	184 867	7,5
5— 10 ..	1 412 013	612 615		114 465		578 558		106 375	
10— 20 ..	1 044 972	466 357	43,9	70 279	7,5	444 227	41,6	64 109	7,0
20— 50 ..	706 665	329 369		44 257		296 132		36 907	
50—100 ..	126 291	66 803	47,6	6 311	6,1	48 233	41,3	4 944	5,0
yli 100 ..	325 894	228 949	70,3	7 500	2,3	83 220	25,6	6 225	1,9
Yhteen sä	9 070 682	4 043 907	44,6	603 794	6,6	3 845 229	42,5	577 752	6,3

Ansiotoimintaa harjoittavia henkilöitä

omistajia	perheen- jäseniä	toimihenkilöitä	työnvalvoja	päalvelus- väkeä	päiväläisiä
378 485	285 573	86	1 895	8 935	1 524
427 081	401 905	18	1 103	12 440	3 718
662 367	775 754	24	1 686	29 984	7 971
954 844	1 384 305	40	3 051	91 136	20 922
476 644	789 325	67	3 114	120 151	22 712
325 083	474 248	116	3 884	214 674	26 967
171 126	237 972	320	5 716	259 787	31 744
17 791	27 642	533	4 146	60 306	15 873
10 595	12 681	11 090	33 062	145 353	113 113
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
3 424 016	4 389 405	12 294	57 657	942 766	244 544

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

[Jatkoa]

	Pelkkiiä perhetalouksia	Talouksia, joissa on perheeseen kuulumattomia henkilöitä	Yhteensä talouksia *
Alle 0.5 ha	332 267	11 593	343 860
0.5— 1 ..	342 226	27 238	369 464
1— 2 ..	506 194	55 703	561 897
2— 5 ..	660 107	132 308	792 415
5— 10 ..	257 195	126 136	383 331
10— 20 ..	100 021	142 272	242 293
20— 50 ..	25 043	102 785	127 828
50—100 ..	1 481	15 891	17 372
> 100 ..	403	17 486	17 889
	<u>2 224 937</u>	<u>631 412</u>	<u>2 856 349</u>
Alle 5 ha		226 842	2 067 636
5—10 ..		126 136	383 331
10 ja > ..		278 434	405 382
		<u>631 412</u>	<u>2 856 349</u>

* Numerotiedot, jotka tässä on esitetty kolmessa merkityssä sarakkeessa, ovat gang. 1909 (S. 152) 6. taulukon numeroiden yhdistelemisestä. Toim.

** Muihin yrityksiin tai palkkatyöhön yhteydessä olevia talouksia koskevan taustatieteen "Statistikista", LXXXIII. Bd., 1. Heft, S. 41. Toim.

Talouksia, jotka ovat yhteydessä **			(Minun laskema summa) Yhteensä palkkatyöläisiä antavia	Kotiteollisuuteen yhteydessä olevien talouksien lukumäärä
maataloudelliseen	teolliseen	palkkatyöhön ilman tarkempaa merkintää		
palkkatyöhön				
103 949	47 585	25 072	176 606	27 266
131 738	36 152	27 587	195 477	27 271
190 504	44 314	39 090	273 908	39 782
186 271	38 381	37 082	261 734	47 611
} 58 173	11 437	14 036	83 646	23 833
670 635	177 869	142 867	991 371	165 763
(α+β) yhteensä palkkatyöläisten ja kotiteollisuudenharjoittajien kanssa			(α)	(β)
1 049 655			907 725	141 930
} 107 479			} 83 646	} 23 833
1 157 134			991 371	165 763

[Jatkoa seuraavalla sivulla]

tulos Leninin suorittamasta "Oesterreichisches Statistisches Handbuchin", 28. Järlukkosarjan tämän ja seuraavien taulukoiden numerotiedot on otettu "Oesterrei-

Jatkoa]

	Talouksia, jotka ovat yhteydessä		yhteensä miehiä	yhteensä naisia	%	
	muihin maatalous-yrityksiin	teollisuus-yrityksiin				
Alle 0,5 ha	}	13 187	324 698	351 800	52,0	
0,5— 1 ..			127 088	410 828	435 437	51,5
1— 2 ..				728 759	749 027	50,7
2— 5 ..		8 659	72 385	1 236 511	1 217 787	49,6
5— 10 ..		5 540	35 551	727 080	684 933	48,5
10— 20 ..		4 922	21 689	536 636	508 336	48,6
20— 50 ..		4 130	12 595	373 626	333 039	47,1
50—100 ..		1 354	2 702	73 114	53 177	42,1
yli 100 ..		3 396	4 726	236 449	89 445	27,4
		41 188	276 736	4 647 701	4 422 981	48,7
Alle 5 ha		221 319				
5—10 ..		41 091				
10 ha ja enemmän		55 514				
		317 924				

yhteensä lapsia (alle 16 vuoden)	%	yhteensä perheeseen kuuluvia työntekijöitä	yhteensä palkkatyöläisiä	yhteensä työntekijöitä	
59 520	8.8	664 058	12 440	676 498	
90 096	10.6	828 986	17 279	846 265	
194 603	13.2	1 438 121	39 665	1 477 786	
375 955	15.3	2 339 149	115 149	2 454 298	
220 840	15.6	1 265 969	146 044	1 412 013	
134 388	12.8	799 331	245 641	1 044 972	
81 164	11.3	409 098	297 567	706 665	
11 255	9.0	45 433	80 858	126 291	
13 725	4.2	23 276	302 618	325 894	
1 181 546	13.0	7 813 421	1 257 261	9 070 682	
		5 270 314	184 533	5 454 847	Koneita käyttäviä talouksia 428 479
		1 265 969	146 044	1 412 013	220 588
		1 277 138	926 684	2 203 822	298 044
		<u>7 813 421</u>	<u>1 257 261</u>	<u>9 070 682</u>	<u>947 111</u>

Band 28, S. 150

Karjanpito ja tuotannollisen pinta-alan suuruus

	Hevosia	Nauta- karjaa	Vuohia	Lampaita	Sikoja	Yleensä karjaa pitäviä yrityksiä*
a) Yllämainittua karjaa pitäviä yrityksiä						
alle 2 ha	78 750	720 490	244 373	71 004	486 891	
2- 5 "	230 079	714 530	62 709	73 713	462 421	761 527
5- 20 "	307 765	595 890	66 541	97 087	473 947	
20- 50 "	79 769	121 655	20 797	32 657	110 988	122 844
50-100 "	10 410	14 692	3 265	6 679	12 816	14 934
yli 100 "	10 771	12 110	2 156	4 178	7 695	12 620
Yhteensä:	717 544	2 179 367	399 841	285 318	1 554 758	2 544 792

b) Karjan päätluku

alle 2 ha	110 101	1 232 007	446 808	503 187	813 836
2- 5 "	379 087	1 975 503	148 818	599 797	981 935
5- 20 "	626 149	3 343 032	145 683	890 110	1 680 992
20- 50 "	215 739	1 493 417	50 397	379 272	674 273
50-100 "	39 286	301 599	15 339	127 702	108 629
yli 100 "	170 569	679 699	19 711	302 278	105 430
Yhteensä:	1 540 931	9 025 257	826 756	2 802 346	4 365 095

Yllämainittua karjaa pitäviä yrityksiä

alle 0,5 ha	5 790	86 197	93 321	14 501	98 340	215 941
0,5- 1 "	13 973	199 278	80 781	19 627	135 465	298 474
1- 2 "	58 978	435 015	70 271	36 876	253 086	507 990
5-10 "	176 081	362 559	34 941	55 561	275 007	373 892
10-20 "	131 684	233 331	31 600	41 526	198 940	236 570

Karjan päätluku

alle 0,5 ha	7 535	121 406	157 412	103 588	151 416
0,5- 1 "	18 515	297 048	149 762	130 128	217 274
1- 2 "	84 051	813 553	139 634	269 471	445 146
5-10 "	336 128	1 616 774	80 243	503 797	808 701
10-20 "	290 021	1 726 258	65 440	386 313	872 291

Kirjoitettu aikaisintaan v. 1910 —
myöhäisintään v. 1912

Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* Sarakkeessa "Yleensä karjaa pitäviä yrityksiä" esitetyt numerot Lenin on ottanut teoksesta "Oesterreichische Statistik", LXXXIII. Bd., 1. Heft, S. 21. Toim.

**HUOMAUTUKSIA SCHMELZLEN KIRJOITUKSESTA
"MAAOMAISUUDEN JAKAUTUMINEN
MAASEUDULLA, SEN VAIKUTUS MAATALOUDEN
TUOTTAVUUTEEN JA KEHITYKSEEN" 119**

Dr. *Schmelzle*: "Die ländliche Grundbesitzverteilung, ihr Einfluss auf die Leistungsfähigkeit der Landwirtschaft und ihre Entwicklung". (Annalen des Deutschen Reichs. 46. Jahrgang, 1913, № 6, S. 401—433.)*

Tekijä on typerys, kun yhdistää erilaiset, pienet, keskisuuret ja suuret taloudet, mutta antaa paljon mielenkiintoisia viittauksia uuteen kirjallisuuteen.

(Stumpfe)	Markkaa
Rakennusten arvo <i>ha</i> kohti	
suurissa talouksissa	360
(s. 407) keskiuurissa ..	420
pienissä ..	472
Quante ¹⁾ ¹²⁰ : Rakennusten arvo <i>ha</i> kohti	Markkaa
talouksissa alle 5 ha	1 430
Tämä merkitsee "suurempia	5—20 .. 896
kulunkeja korjauksiin, vakuu-	20—100 .. 732
tukseen ja kuoletukseen".	100—500 .. 413
500 ha	
ja enemmän	419
Dr. <i>Vogeley</i> ²⁾ ¹²¹ laskee tämän keskimääräissummaksi	
<i>ha</i> kohti;	Markkaa
keskiuurissa talonpoikaistalouksissa	64.48
suurissa ..	57.63

* Tri *Schmelzle*: "Maaomaisuuden jakautuminen maaseudulla, sen vaikutus maatalouden tuottavuuteen ja kehitykseen". (Saksan valtakunnan annaalit. 46. vuosikerta, 1913, № 6, ss. 401—433.) *Toim.*

"Untersuchungen betreffend die Rentabilität der schweizerischen Landwirtschaft". Bericht des Bauernsekretariats. Bern 1911.*

		Yrittäjän ja hänen perheensä työtulo miestyöpäivältä 1901–1909	
Pääomaa työvälineissä 1 ha kohti	alle 5 ha	395 frangia	2.01 frangia
	5–10 "	309 "	2.27 "
	10–15 "	253 "	2.31 "
	15–30 "	231 "	2.26 "
	yli 30 "	156 "	4.15 "
		viljeltyä maatalous- maata ha	siitä peltoa
1 työskentelevää kohti tuli	yli 15 ha:n talouksissa	4.67	2.87 ha
2) 122	10–15 "	3.63	1.88 "
	alle 10 "	2.59	1.32 "

Kirjallisuus:

Werner und Albrecht. Der Betrieb der deutschen Landwirtschaft am Schlusse des 19. Jahrhunderts. Berlin 1902.

M. Sering. Die Bodenbesitzverteilung und die Sicherung des Kleinbesitzes. Schriften des Vereins für Sozialpolitik. Band 68. (1893.)

Fr. Brinkmann: Die Grundlagen der englischen Landwirtschaft. Hannover 1909.

Keup-Mührer: Die volkswirtschaftliche Bedeutung von Gross- und Kleinbetrieb in der Landwirtschaft. Berlin 1913. [Hinta 11 frs 25]

2) *Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft.* Heft 118; 133; 123; 218; 130.**

* "Tutkimuksia Sveitsin maatalouden tuottavuudesta". Talonpoikaissihteeristöön kertomus. Bern 1911. Toim.

** *Werner ja Albrecht.* Saksan maatalouden tuotanto 19. vuosisadan lopussa. Berliini 1902.

M. Sering. Maaomaisuuden jakautuminen ja plenomaisuuden turvaaminen. Sosiaalipoliittikan seuran teokset. 68. osa. (1893.)

Fr. Brinkmann: Englannin maatalouden perusteet. Hannover 1909.

Keup-Mührer: Maataloudellisen suur- ja pientuotannon kansantaloudellinen merkitys. Berliini 1913. [Hinta 11 frangia 25 centimeaa]

Saksan maatalousseuran teokset. Vihkot 118; 133; 123; 218; 130. Toim.

- 1) *Thiel's Landwirtschaftliche Jahrbücher*. 1905. S. 955.
E. Laur, Grundlagen und Methoden der Bewertung etc. in der Landwirtschaft. Berlin 1911.

(Sammelwerk): "Neuere Erfahrungen auf dem Gebiet des landwirtschaftlichen Betriebswesens". Berlin 1910.

Petersilie: Schichtung und Aufbau der Landwirtschaft in Preussen. Zeitschrift des Königlichen Preussischen Statistischen Landesamts. 1913.

H. Losch: Die Veränderungen im wirtschaftlichen etc. Aufbau der Bevölkerung Württembergs. (Württembergische Jahrbücher für Statistik. 1911.)

M. Hecht: Die Badische Landwirtschaft. Karlsruhe 1903.*

Saksa v. 1907 (Dr. Arthur Schulz missä?) (S. 410)

Vakinaisesti työskentelevien henkilöiden laskettu kokonaismäärä	Yhtä vakinaisesti työskentelevää henkilöä kohti on				
	hevosia	nautakarjaa	sikoja	lampaita	siipikarjaa
2— 5 ha 2 346 000	0.10	1.34	1.19	0.15	6.25
5— 20 .. 3 891 000	0.34	2.02	1.62	0.37	7.09
20—100 .. 1 804 000	0.67	2.94	2.02	1.28	7.85
yli 100 .. 1 068 000	0.61	2.18	1.29	4.10	3.35

Yleensä pientuotanto on nähkääs heikompa (s. 414). On erikoiskasveja, puutarhanviljely, mutta niiden merkitys on pieni.

(S. 415) Viljellyn maatalousmaan 100 ha:sta oli vuonna 1907 viljakylvöjä

	Saksassa	Baijerissa
< 2 ha	31.2	29.4
2— 5 ..	42.4	38.8
5— 20 ..	47.5	41.8
20—100 ..	48.3	43.5
yli 100 ..	47.11	34.9

* *Thiellin* Maataloudelliset vuosikirjat. 1905. S. 955.

E. Laur. Maataloudellisten arvioiden y.m. perusteet ja menet. Berliini 1911.

(Kokoelma): "Uusimmat kokeet maataloustuotannon alalla". Berliini 1910.

Petersilie: Maatalouden kerrostumat ja rakenne Preussissa. Preussin kuninkaallisen tilastohallituksen aikakauslehti. 1913. *Toim.*

H. Losch: Muutokset Württembergin väestön taloudellisessa y.m. struktuurissa. (Württembergin tilastolliset vuosikirjat. 1911.)

M. Hecht: Badenin maatalous. Karlsruhe 1903. *Toim.*

Satotilasto (1901—1910)

		(kaksoisentnerejä)	
		vehnä	ruis
yhteenvedo nähtä käs ei ole pien- tuotannon hyväksi	Saksa	19.6	16.3
	Belgia	23.6	21.7
	Tanska	27.8	17.3
	Ranska	13.6	10.6
	Iso-Britannia	21.4	17.6

Karjanhoitotalous: Baijerissa (1907) viljellyn maatalous-
maan 100 ha kohti on

nauta-
yksikköjä
(s. 419)

yleensä nähtä käs suur- talouksissa karja on parempaa; (s. 419) Vrt. Heft 218 Arbeiten der Deutschen Landwirtsch- schafts-Gesell- schaft*	alle 2 ha	137.6
	2— 5 ..	125.1
	5— 20 ..	109.8
	20—100 ..	98.7
	100 ha ja enemmän	62.7

S. 420: (Heft 81 der Beiträge zur Statistik des König-
reichs Bayern, S. 146*)**

NB:	Baijeri:						Jokaista viljellyn maatalousmaan 100 ha kohti tulee nautayksikköjä		
	Jokaista allamainittua karjaa pitävää taloutta kohti tulee								
	nautakarjaa			sikoja					
	1907	1882	lisäys 1882— 1907 %	1907	1882	lisäys %	1907	1882	lisäys %
alle 2 ha	1.9	1.7	11.8	1.9	1.6	18.8	137.6	131.9	4.3
2— 5 ..	3.7	3.2	15.6	2.7	2.1	28.6	125.1	107.3	16.6
5— 20 ..	8.7	7.3	19.2	4.6	3.4	35.3	109.8	92.3	19.0
20—100 ..	21.4	17.3	23.7	10.2	7.1	43.7	98.7	80.7	22.3
100 ha ja enemmän	82.7	54.1	52.9	48.7	21.1	130.8	62.7	50.3	24.7

* Vrt. Saksan maatalousseuran teosten 218. vihkoa. Toim.

** S. 420: (Baijerin kuningaskunnan tilaston 81. vihko, s. 146*). Toim.

Yhden maitokilon tuotantokustannukset talouksissa, joiden pinta-ala on

5—10 ha	16. ³⁴	centimea
10—20 "	14. ⁹⁷	"
20—30 "	14. ⁴³	"
yli 30 "	12. ⁸⁰	"

Schmelzle,

"Wochenblatt des landwirtschaftlichen Vereins in Bayern". 1912, № 47 und folgende*

"Tutkimuksia sveitsiläisen talouden tuottoisuudesta"
1. c. (s. 422)

Kokonaistulon kasvu viljellyn maan ha:lta vuosina 1906—1909 verrattuna vuosiin 1901—1905

	Kokonaistulo ha:lta ilman metsää (1901—1909)	Puhdas tulo %:a tuotantopääomasta (1901—1909)	kokonaistulossa yleensä	kokonaistulossa karjanhoidosta
		%	%	
Pientalonpoikaiset taloudet alle 5 ha	169. ⁷⁰	2. ³⁵	+3. ⁷	14. ¹¹
pienet keskitalonpoikaiset..... 5—10 "	148. ²⁰	2. ⁹¹	17. ⁷	21. ²
keskitalonpoikaiset..... 10—15 "	128. ⁵⁵	3. ³⁴	16. ²	21. ⁸
suuret keskitalonpoikaiset..... 15—30 "	122. ⁰⁰	3. ⁴²	20. ⁵	22. ⁰
suurtalonpoikaiset yli 30 "	100. ⁰⁰	4. ⁴⁸	16. ⁹	15. ⁷

Kummankin siiven sosialidemokraatit nähkääs erehtyvät: radikaalit siinä, että unohtavat maatalouden ja teollisuuden välisen eron, revisionistit taas siinä, että syyn (kehitykseen pientuotantoa kohti) he näkevät pientuotannon etevämyydessä (s. 433). Tekijä — *keskitien mies* (!!), typerys. Voimistuu muka pien- ja keskitalonpoikainen, 5—20 ha, pinta-alatilasto v. 1907 j.n.e. j.n.e.

Kirjoitettu aikaisintaan heinäkuussa 1913

Julkaistu ensi kerran v. 1938 XXXI Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* *Schmelzle*, "Baijerin maatalousseuran viikkolehti", V. 1912, № 47 ja seuraavat. *Toim.*

**MUISTIINPANOJA E. LAURIN KIRJASTA
"TILASTOLLISIA MERKINTÖJÄ SVEITSIN
MAATALOUDEN KEHITYKSESTÄ
VIIMEISTEN 25 VUODEN AJALTA" ¹²³**

Statistische Notizen über die Entwicklung der schweizerischen Landwirtschaft in den letzten 25 Jahren.
(E. Laur.) Brugg 1907.*

Sveitsin maatalouden osallistuminen maan viljalla varusteluun (arvio).

80-luvun alussa = 1 850 000 kvintaalia ** = 38.5% tarpeesta

Nyt = 850 000 kvintaalia = 14.3%

Viljan kylvöalan pienentyminen %

	Zürich (1885) — 15 490 ha —	(1896) 13 590—12.3	
Kantonit Bern	(1885) — 48 170 .. —	(1905) 43 340—10.0	
Waadt	(1886) — 38 510 .. —	(1905) 28 330—27.2	

Karjan pitäminen	1886	1906	± %
Karjanomistajain lukumäärä	289 274	274 706	— 5.04
Karjanomistajia, jolla on maatalous- yrittäjä	258 639	239 111	— 7.55
Hevosten omistajia	56 499	72 925	+29.07
Nautakarjan omistajia	219 193	212 950	— 2.85
Pikkukarjan omistajia	232 104	206 291	—11.55
Hevosia	98 622	135 091	+36.98
Nautoja	1 212 538	1 497 904	+23.54
Sikoja	394 917	548 355	+38.86
Lampaita	341 804	209 243	—38.78
Vuohia	416 323	359 913	—13.55

* Tilastollisia merkintöjä Sveitsin maatalouden kehityksestä viimeisten 25 vuoden ajalta. (E. Laur.) Brugg 1907. *Toim.*

** kaksioisentneriä (100 kg). *Toim.*

Karjakannan arvo

	1886	1906	± %
hevosten.....	51 245 000 frangia	94 523	+ 84. ₄₅
nautojen.....	360 853 000 "	527 797	+ 46. ₃₈
sikojen.....	20 997 000 "	42 655	+103. ₁₅
j.n.e.....			
ja yhteensä.....	448 579 000 "	680 722	+ 51. ₇₃

Maidon tuotanto

Lypsylehmiä.....	663 102	785 577	+ 18. ₄₇
Lypsytuohia.....	291 426	251 970	- 13. ₅₅
Lehmänmaidon tuotanto.....	14 678 000 hl (2 210 1)	20 818 000 hl (2 650 1)	+ 41. ₈₄
Vuohenmaidon tuotanto.....	874 000 hl (300 1)	756 000 (300 1)	- 13. ₅₅
Koko maidon tuotos.....	15 552 000 hl	21 574 000 hl	+ 38. ₇₃
Väestön maidonkulutus.....	7 217 000 " (250 1)	10 391 000 (300 1)	+ 44. ₀₀
Maidonkulutus vasikoiden kasvatukseseen ja lihotukseen.....	2 437 000	3 124 000	+ 27. ₈₀
" vuohien kasvatukseseen.....	87 000	75 000	- 13. ₈₀
" sikojen kasvatukseseen.....	117 000	160 000	+ 36. ₇₅
" kondensointiin ja lastenjauhon valmistamiseen.....	369 000	886 000	- 140. ₁₁
" suklaan valmistamiseen.....	15 000	100 000	+ 566. ₆₇
" teknilliseen jalostukseen alppifarmeilla.....	5 311 000	6 838 000	+ 28. ₇₅
Maatalousyrityksessä ja kotitaloudessa käytetyn maidon määrä.....	5 450 000	6 563 000	+ 20. ₄₁
Maitoa myyty siinä luvussa maitoa ja maitotuotteita vientiä varten.....	10 102 000	15 095 000	+ 49. ₄₈
siinä luvussa maitoa ja maitotuotteita omassa maassa.....	3 500 000	4 502 000	+ 28. ₈₃
Maidontuotannon arvo.....	6 602 000	10 593 000	+ 60. ₄₅
Maidontuotannon arvo.....	215 500 000 frangia	333 210 000 frangia	+ 54. ₈₂
Maidontuotannon arvo ilman karjan kasvatukseseen ja lihotukseen käytettyä maitoa.....	175 597 000 "	286 180 000	+ 62. ₀₅
Sveitsin lihanuotannon kokonaisarvo.....	126 612 000 "	214 810 000	+ 70. ₇₃
Sveitsin lihankulutuksen kokonaisarvo.....	172 080 000	285 171 000	+ 65. ₇₁
Yhden lihakilon arvo.....	1. ₅₁₄	1. ₀₂₅	+ 7. ₃₈
Lihankulutus yhtä henkeä kohti.....	39. ₃₅₃ kg	50. ₁₀₃ kg	+ 27. ₃₁
Lihankulutus (kvintaaleissa).....	1 136 000	1 755 000	+ 54. ₁₈
siinä luvussa omassa maassa tuotettua.....	829 000	1 333 000	+ 60. ₇₉
siinä luvussa ulkomailta tuotettua.....	307 000	422 000	+ 37. ₄₅

Koko tuotoksen arvo (arvio)

	tuhansissa frangeissa 80-luvun puolli- välissä	%	tuhan- sissa fran- geissa nyt	%	± %
viljanviljely.....	39 000	7.16	21 300	2.92	-45.38
perunanviljely	24 471	4.80	27 000	3.70	+10.33
hampun- ja pellavanviljely	1 894	0.86	1 900	0.26	+ 0.32
tupakanviljely	1 000	0.17	1 000	0.14	-
erilaisten kulttuurikasvien viljely	250	0.04	400	0.06	+60.00
heinä maataloudessa käyttämättömien hevosten ruokintaan	3 600	0.68	4 500	0.62	+25.00
viininviljely	49 240	9.05	45 000	6.16	- 8.61
hedelmänviljely	49 500	9.00	60 000	8.21	+21.21
vihannesviljely	25 926	4.75	26 400	3.81	+ 1.68
nautakarjanhoito	6 485	1.19	5 600	0.77	-13.61
nautakarjan lihotus (siinä luvussa lihotus velttä varten).....	96 250	17.68	156 300	21.40	+62.36
hevoshoidto	288	0.05	350	0.05	+21.52
sianhoito	38 221	7.02	61 480	8.43	+60.26
lampaanhoito	3 800	0.70	2 590	0.36	-31.84
vuohenhoito.....	12 250	2.25	13 260	1.81	+ 8.24
siipikarjanhoito	13 256	2.48	14 000	1.91	+ 5.61
mehiläishoito	2 286	0.41	3 000	0.41	+31.28
maitotuotteita	176 597	32.49	286 180	39.20	+62.05
Summa.....	544 314	100.00	730 260	100.00	+34.16

Maatalousraaka-aineiden
ja koneiden tuonti

	80-luvun puolivälis- sä kvintaa- leissa	nyt kvintaa- leissa	± %	
Lannoite- ja jäteaineita	181 720	913 340	+ 402.80	
Rehuaineita.....	516 000	1 456 390	+ 182.75	
{ Leseitä, rehukakkuja, rouhittuja rehukakkuja.....	27 410	366 310	+1 236.41	
	Maissia	287 370	634 620	+ 120.63
	Jauhoja	86 230	171 850	+ 99.30
Oikia ja pehkuoikia.....	110 000	567 410	+ 415.82	
Siemeniä.....	24 130	11 450	- 52.55	
Maatalouskoneita ja -välineitä	1 340	40 340	+2 910.45	

vv. 1885—1888 v. 1905

	vv. 1885—1888	v. 1905	
Maataloudellisen kilpailun alaisten tarvikkeiden tuonti.....	198 381 000 frangia	351 681	+ 77.37
Vienti	78 399 000 frangia	81 512	+ 3.17
Maatalousväestö	v. 1888	v. 1900	%
Maatalouteen kuuluva	1 092 827	1 047 795	- 4.12
miespuolinen.....	568 024	555 047	- 2.28
naispuolinen	524 803	492 748	- 6.10
Teknillinen ja taloushenkilökunta			
miespuolinen	—	464	
naispuolinen	—	14	
Miespuolinen palvelusväki.....	61 320	57 849	- 5.68
Naispuolinen ".....	9 927	6 779	- 31.71
Miespuoliset päiväläiset.....	35 258	37 234	+ 5.80
Naispuoliset ".....	8 921	8 348	- 6.42
	<hr/>	<hr/>	
	115 426	110 210	

Kirjoitettu v. 1913

*Julkaistu ensi kerran v. 1938
XXXI Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

HUOMAUTUKSIA E. JORDIN KIRJASTA
"DER ELEKTROMOTOR IN DER
LANDWIRTSCHAFT" 124

Ernst Jordi: "Der Elektromotor in der Landwirtschaft". Bern 1910.

Kirjoittaja on käytännön mies Rütin maatalouskoulusta — Bern. Tämä koulu käyttää itse sähkömoottoria maataloustöissä. Kirjoittaja on koonnut tietoja sähkömoottorien käytöstä Sveitsin maataloudessa. Yhtenveto: suosittelee hartaasti sähkömoottoreita talonpoikain osuuskunnille.

"Der einfache und sichere Betrieb, die geringe Abnutzung, die Anpassungsfähigkeit, die sofortige Betriebsbereitschaft, die minima Wartung und Pflege und infolgedessen die kleinen Unterhaltungskosten des Elektromotors sind momentan von keiner anderen Kraftmaschine erreicht... Je nach der Betriebsweise wird sich auf größeren Gutsbetrieben meist ein eigener Motor rentieren. Für mittlere und kleinere Gutsbetriebe empfiehlt sich die genossenschaftliche Anschaffung und Haltung des Elektromotors..." S. 79.

Sähkön hinta:	hevosvoima	$1 \text{ voltti} \times 1 \text{ ampeeri} = 1 \text{ watti}$ kilowatti = 1000 wattia 1 hevosvoima P. S. H. P. = 736 wattia
"Eine effective P.S.— Stunde	\swarrow	a. den Elektromotor (4 P. S.) — 26 cts. b. menschliche Arbeitskraft — 300 cts. c. ein Pferd am Göpel — 100 cts.
kostet geleitet durch."	(S. 78)	

HUOMAUTUKSIA E. JORDIN KIRJASTA "SÄHKÖMOOTTORI MAATALOUDESSA"

*Ernst Jordi: "Sähkömoottori maatalou-
dessa". Bern 1910.*

Kirjoittaja on käytännön mies Rüttin maatalouskoulusta — Bern. Tämä koulu käyttää itse sähkömoottoria maataloustöissä. Kirjoittaja on koonnut tietoja sähkömoottorien käytöstä Sveitsin maataloudessa. Yhteenveto: suosittelee hartaasti sähkömoottoreita talonpoikain osuuskunnille.

"Yksinkertainen ja varma toiminta työssä, vähäinen kuluminen, suuri soveltuvaisuus, välitön valmeus työhön, minimaalinen valvonnan ja huollon tarve ja tämän tuloksena pienet lisämenot sähkömoottoria käytettäessä ovat seikkoja, jotka eivät ole nykyisin mahdollisia millekään muulle mekaaniselle voimakoneelle... Tuotantotavan mukaan oman moottorin pitäminen on suurtalouksissa useimmissa tapauksissa kannattavaa. Keskisuurille ja pienille talouksille voidaan suositella osuuskunnallista sähkömoottorin hankkimista ja pitämistä..." s. 79.

	1 voltti × 1 ampeeri = 1 watti
	{ kilowatti = 1000 wattia
	{ 1 hevosvoima P. S.
	H. P. = 736 wattia
Sähkön hinta:	a. sähkömoottoria
	(4 P. S.) — 26 centimea
"Efektiivinen P.S.— tunti	b. ihmistyövoimaa — 300 centimea
maksaa käytettäessä."	c. yhtä hevosta hevos-
(s. 78)	kierrossa — 100 centimea

} Ergo, sähkömoottori on } } kaikkia muita (paitsi vettä) } } halvempi }	} d. Wasser (sehr bil- } } lig) wenige centi- } } mes } } e. Explosionsmotoren } } (4 P.S.) — 60 cts. }
--	---

Die Wasserkräfte der Schweiz kirjoittaja laskee (virallisen tilaston mukaan) 7 2 2 6 0 0 H. P:ksi. Pyöristettynä $\frac{3}{4}$ miljoonaa H. P. (24 stündig). Oikeammin 1 miljoonaan saakka = 14—24 miljoonan ihmisen työksi (S. 13).

*Kirjoitettu syys- ja
lokakuussa 1914*

*Julkaistaan ensi kerran,
käsikirjoituksen mukaan*

Siis sähkömoottori on } d. vettä (hyvin halpaa)
 kaikkia muita (paitsi vet- } muutama centime
 tä) halvempi. } e. polttomoottoria
 (4 P. S.) — 60 centimea

Sveitsin vesivoiman kirjoittaja laskee (virallisen tilaston mukaan) 722 600 H. P:ksi. Pyöristettynä $\frac{3}{4}$ miljoonaa H. P. (24 tunnin aikana). Oikeammin 1 miljoonaan saakka = 14—24 miljoonan ihmisen työksi (s. 13).

KAPITALISMI JA MAANVILJELYS AMERIKAN YHDYSVALLOISSA ¹²⁵

JOHDANNON KONSEPTI

AMERIKAN MAATALOUSTIEDUSTELUT

Amerikan merkitys kapitalismin kehittyneimpänä maana. Esikuva. Edellä kaikista muista. Vapaampi kaikkia muita etc.

Maataloudellinen kehitys kysymyksen merkityksen, tärkeyden ja vaikeuden kannalta.

Amerikan maataloustilasto. Kymmenvuosittaiset väenlaskut. Yhdenlaatuinen aineisto.

Gimmer porvarillisten katsomusten *kiteytymänä*. Hänen lyhyt artikkelinsa on *tässä suhteessa* nidoksien veroinen.

Hänen kantansa olemus: *"omaan työhön perustuva"* maanviljelys (respective* maanviljelijät) tai *kapitalistinen*. Grundbegriffe**. *"Kapitalismin lamaanus"*?

JÄSENYSVARIANTTEJA

I

3 pääaluetta ja 2 *ala-aluetta*.

3 *osaa* ja 2 *alaosaa* (9 aluetta).

Vrt. v. 1900 julk. tehtyjen muistiinpanojen 4. s.:vuonna 1900 5 divisions *** oli *järkevämpää*.

Asukastiheys.

Kaupunkiväestön %.

Väestönkasvu.

Siirtoasutus (homesteadit).

* — vastaavasti. *Toim.*

** — Perusajatuksset. *Toim.*

*** — aluetta.— Ks. tätä osaa, s. 431. *Toim.*

Farmien lukumäärän kasvu.

Maanviljelyksen kasvu.

Maanviljelyksen voimaperäisyys

{ pääoma
{ lannoitteet.

Palkkatyö.

Viljelykasvit (maataloudelliset).

Sadot.

Farmien keskikoko ja sen muuttuminen

{ alueittainen
{ ajallinen.

Farmien kokonaisarvon ja maatalousvälineiden + -koneiden arvon prosentuaalinen jakautuminen.

Karjatalouden rehujen ja tuotteiden osto ja myynti.

Etelän neekerit ja näiden pako kaupunkeihin. Immigrantit ja näiden pyrkiminen kaupunkeihin.

Palkkatyö maataloudessa.

[Menot palkkatyöhön.]

Ammattitilasto.

Omistajat versus vuokramiehet

yleensä
etelässä.

Kiinnitettyt farmit. Kasvu.

Hevosenomistus ja muutokset siinä.

Farmien lukumäärä (ryhmittäin) ja muutokset.

Viljellyn maan määrä (idem) ja muutokset.

Lypsykarja (ja sen keskittyminen)...

Etelän plantaasit.

Yleiskuva teollisuudesta ja maanviljelyksestä niiden luokkarakenteen ja kehityksen kannalta.

Kolme ryhmitystapaa. NB)

(1900)...

Latifundiumit ja niiden pienentyminen.

II

Tärkeintä: kolme *aluetta* ja

A) pohjoisen 2 aluetta (New England + Middle Atlantic)...

[*Lisätä: teollisuustuotteiden hinnat*]

B) Etelä "kapitalismin lamaannus".

- C) Yhteenvedot maa-alaryhmistä.
 D) Kolmen ryhmitystyyppin vertailua.
 siirtoasutus.
 latifundiumit.
Omistajat versus vuokramiehet.
Yleiskuva maanviljelyksestä ja teollisuudesta.

III

1. *Johdanto*. Kysymyksen merkitys. Aineisto. "Gimmer".
 2. Yleiskatsaus 3 (+2) pääalueeseen (*yleinen* karakteristiikka) resp. 3—5 §§
(siirtoasutettava) länsi
pohjoinen (teollisuus-
alue)
(orjanomistuksellinen)
etelä | | Siirtyminen siirtoasutetta-
vasta asutettuun
<div style="text-align: right;">(1 alue)</div> <div style="text-align: right;">(1 alue)</div> |
|--|--|--|
3. Farmien keskikoko (1850—1910)

4. Ryhmät maa-alan mukaan.
5. *Sama*. Kokonaisarvon ja koneiden prosentuaalinen jakautuminen.
6. Ryhmät tulon mukaan.
7. Ryhmät tärkeimmän tulolähteen ("spesiaalialan") mukaan.
8. Kolmen ryhmituksen vertailu.
9. Pienmaaomaisuuden pakkoluovutus.

yhteenedot Yhdysvalloista ryhmityksissä omistajat ja vuokramiehet hevosenomistus	} kiinnitetyt farmit.
---	--------------------------
10. Palkkatyö maataloudessa.
11. Latifundiumien huomattavaa pienentymistä.
12. Yleiskuva.

- Edelleen (13 §§ jälkeen) etwa:
14. Pienviljelijäin pakkoluovutus
 - (a) pako maaseudulta
 - (β) omistajat

- (γ) hevosenomistus
 (δ) farmien velkaantuneisuus.
15. Yleiskuva NB +
 ((+ *ort. Amerikkaa Venäjään, jos kaikki*))
maat talonpojille.
15. Vertailukuva teollisuuden ja maanviljelyksen kehityksestä.
16. *Yhteenvedot ja johtopäätökset.*

Lisätä 3. § :ään pohjoinen
suuryritysten %-määrä

lisätä: suurituloisten %-määrä

alle 3 eekkeriä	5.2	NB
3—10	0.6	
10—20	0.4	
20—50	0.3	
50—100	0.6	

+ karjan hinnat

Lisätä: Latifundiumit %:a maasta

1900	1910
23.6	19.7

+ maan arvo:

7.1%	7.6%
------	------

+ karjan kasvu

virent* + maa: p. 6.

NIMIVARIANTTEJA

Etwa:

Kapitalismi ja maanviljelys Amerikan Yhdysvalloissa.

(Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä.)

Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä.

I vihko. Kapitalismi ja maanviljelys Amerikan Yhdysvalloissa.

* — niityt. *Toim.*

KATKELMIA ERI VARIANTEISTA

I

- I.
työllämaksukorosta kapitalistiseen.
Marx.
III. maahan sijoitettujen pääomien määrä.

II

- "Yhteenvedot ja johtopäätökset":
A) (Aineiston yhdenlaatuisuus.
Vivahteiden runsaus.
B) "Seitsemän teesiä".

16. *Yhteenvedot ja johtopäätökset.* s. 20:
+ sitaattit

III

Valtion suuruus ja monipuolisuus.
Kehitysvivahteiden, -suuntien runsaus:

3. || α) voimaperäistäminen *valtavan* teollisuustuotannon oloissa.
4. || β) Laajaperäinen talous (karjanhoito — satoja desjatiinoja)
2. γ) siirtoasutus.
1. δ) Siirtyminen feodalismista kapitalismiin (orjanomistus)
ε) farmien suhteellinen koko (?)
1. | koneet
2. | palkkatyö
3. || suurtaalous syrjäyttää pientaloutta
4. | Tämän syrjäyttämisen pienentely maan mukaan suoritettulla ryhmityksellä.
5. | Kapitalismin kasvu farmien koon pienentyessä (voimaperäistyminen).
6. | Pienmaaomaisuuden pakkoluovutus
| { omistajat ja vuokramiehet }
| { karjan omistus }
| { velkaantuneisuus. }
7. | Yhdenlaatuisuus teollisuuden kanssa (15. §).

IV

10. Taloudellisen tutkimuksen tavallisten menetelmien puutteellisuudet.
11. Pien- ja suurtaloudet tuotteiden arvon suuruuden mukaan.
11. Pien- ja suurtalouksien tarkempaa vertailua.
12. Erilaiset taloustyypit maanviljelyksessä.
13. Miten peitellään pientuotannon joutumista suurtuotannon syrjäyttämäksi maanviljelyksessä?

V

4. *Farmien keskikoko.*
"Kapitalismin lamaannus" etelässä.
Yhdysvallat, etelä, pohjoinen 2 pohjois-

$$\begin{array}{cccc} = & - & + & - \\ \text{aluetta länsi etelä} & & & \end{array}$$

$$\begin{array}{c} + \\ \hline \end{array}$$
5. *"Kapitalismin rappeutuminen" pohjoisessa.* New England + Middle Atlantic.
6. *Kapitalistinen luonne.*
6. *Ryhmät farmien koon mukaan.* **Yleinen yhteenveto.**
7. *idem etelä*
8. *Pohjoinen* New England + Middle Atlantic
9. *Länsi*
10. *Maanviljelyksen kapitalistinen luonne*
11. *Ryhmät arvon mukaan* (koko arvo ja koneet)
12. *Ryhmät tulon mukaan*
13. *Ryhmät spesiaalialan mukaan*
14. *Kolmen ryhmituksen vertailua*
15. *Pakkoluovutus*
16. *Yleiskuva*

VI

10. Puutteet maa-alan mukaisessa ryhmityksessä
11. Ryhmitys tulon suuruuden mukaan
12. Ryhmitys spesiaalialan (tärkeimmän tulolähteen) mukaan
13. Kolmen ryhmituksen vertailua.
{Vrt. Amerikkaa Venäjään, jos kaikki maa siirtyisi} }NB
{talonpojille}

VII

California

per acre

	1910	1900
<i>Labour</i>	4.38	2.16
<i>Fertilizers</i>	0.19	0.08

Pientuotannon tuhon *kaunistelu* (maan mukaan suorite-
tussa ryhmytyksessä):

(kukoistavien *vähemmistön* yhdistäminen takapa-
l juisten ja tuhoutuvien *suureen joukkoon*

NB

Lisätä:

suurituloisten (2500 \$ ja enemmän) talouksien joukossa
on prosentuaalisesti enemmän hyvin pieniä ja pieniä
talouksia

alle 3 eekkeriä	— 5.2
3— 10	0.6
10— 20	0.4
20— 50	<u>0.3</u>
50—100	0.6

SISÄLLYSLUETTELOIN VARIANTEJEJA

I

Sisällysluettelo:

1. Kolmen alueen luonteenomaiset piirteet. Siirtoasutettava Länsi.
2. Pohjoinen teollisuusalue.
3. Entinen orjanomistuksellinen etelä.
4. Farmien keskikoko.
"Kapitalismin rappeutuminen etelässä".
5. *Maanviljelyksen kapitalistinen luonne.*
6. Voimaperäisimmän maanviljelyksen alueet.
7. *Koneet ja palkkatyö.*
8. *Suurtaloudet syrjäyttävät pientalouksia* (viljelty maa).
9. Jatkoa. Numerotietoja arvosta. —
10. Maan mukaan suoritettujen ryhmytyksen puutteellisuudet. —
11. Talouksien ryhmitys tuotteiden arvon mukaan. —
12. Ryhmitys tärkeimmän tulolähteen mukaan. —
13. Kolmen ryhmytyksen vertailua. —

14. *Pienviljelijäin pakkoluovutus.*
 15. Vertailukuva teollisuuden ja maanviljelyksen kehityksestä.
 16. Yhteenvedot ja johtopäätökset. Ss. 155—161.
 Loppu.
 — merkitsee: §§:n ”otsikkoa korjailtava”

II

	<i>S i v u:</i>
Johdanto	1— 5
1. Kolmen alueen luonteenomaiset piirteet.	
Länsi	— 5
2. Pohjoinen teollisuusalue	— 12
3. Entinen orjanomistuksellinen etelä	— 15
4. Farmien keskikoko (etelä: ”kapitalismin rappeutuminen”)	— 21
5. Maanviljelyksen kapitalistinen luonne	— 30
6. Voimaperäisimmän maanviljelyksen alueet	— 39
7. Koneet ja palkkatyö	— 51
8. Suurtaloudet syrjäyttävät pientalouksia. Viljellyn maan määrä	— 60
9. Jatkoa. Numerotietoja arvosta	— 71
10. Maa-alan mukaan suoritettujen talouksien ryhmittäisyyden puutteellisuudet	— 78
11. Talouksien ryhmittäisyyden tuotteiden arvon mukaan	— 90
12. Ryhmittäisyyden tärkeimmän tulolähteen mukaan	— 105
13. Kolmen ryhmittäisyyden vertailua	— 115
14. Pienviljelijäin pakkoluovutus	— 127
15. Vertailukuva teollisuuden ja maanviljelyksen kehityksestä	— 141
16. Yhteenvedot ja johtopäätökset	— 155

HUOMAUTUKSIA AMERIKAN MAATALOUSTILASTOSTA

Mielenkiintoisinta — uutuutensa ja merkityksensä puolesta taloustieteessä — Amerikan maataloustilastossa on *kolmen* ryhmittymisen vertailu: 1) maa-alan mukaisen (tavallinen); 2) tärkeimmän tulolähteen mukaisen; 3) kokonaistulon mukaisen — by value of products not fed to live stock * (luultavasti rahallinen kokonaistulo).

Toinen ja kolmas ryhmittymys — sangen tärkeä ja opettavainen uutuus.

Toisesta ei tarvitse puhua paljon. Sen merkitys — sellaisten taloustyyppien selville saaminen, joiden *suuntana* on *kauppamaanviljelyksen* yksi tai toinen puoli. Tämä ryhmittymys osoittaa mainiosti, että eri tyyppiä olevat taloudet *eivät ole vertailukelpoisia* (maa-alan mukaan), ja eo ipso ** myös maa-alan mukaisen ryhmittymisen (resp.*** sellaisista ryhmittymyksistä tehtyjen johtopäätösten) soveltuvuuden *rajat*.

Ad. 1) Maa-alan mukaan eivät ole vertailukelpoisia tyyppiltään tällaiset taloudet: *Hay & grain* **** ovat tärkein tulolähde. Farmin keskikoko — 159.3 acres (ks. muistiinpanojani, ss. 7—8) *****. Keskimääräiset menot for labor — 76 \$ per farm (0.47 \$ per acre).

Flowers & plants *****. Keskikoko = 6.9 acres. Keskimääräiset menot for labor = 675 per farm, 97.42 \$ per acre, s.o. 9 742 : 47 = 207 kertaa enemmän.

* — karjan ruokintaan käyttämättömien tuotteiden arvon mukaisen. *Toim.*
 ** — siten. *Toim.*
 *** — vastaavasti. *Toim.*
 **** — *Heinä ja vilja. Toim.*
 ***** — Ks. tätä osaa, ss. 436—438. *Toim.*
 ***** — *Kukat ja kasvit. Toim.*

Sellaisten farmien lukumäärä, joiden tärkeimpänä tulo-
lähteenä ovat *flowers*, on tietysti mitätön (0.1%), sellais-
ten taas, joilla sinä ovat *hay & grain*, hyvin suuri (23.0%),
mutta keskimääriä laskettaessa syntyy virhe. Viljafarmeja
(*hay & grain*) on lukumääräisesti 200 (214) kertaa
enemmän ($1\ 319\ 856 : 6\ 159 = 214$), mutta keskimääräiset
menot työpalkkaan eekkeriä kohti ovat niillä 207 kertaa
pienemmät.

Samoin, mutatis mutandis, vegetables* (2.7% kaikista
farmeista; "labor"-menot = 1.62 \$ per acre** keskimäärän
ollessa 0.43 \$); fruits*** (1.4% kaikista farmeista; labor-
menot 2.46 \$ per acre) j.n.e.

Viljafarmit ovat suuria *maan puolesta* (keskimäärin
159.3 acres), mutta vähätuloisia (*kokonaistulon* mukaan)—
kokonaistulo keskimäärin 665 \$ per farm. "Kukka-" (*flo-*
wers) farmeilla—6.9 acres—kokonaistulo on 2991 \$ per
farm. Fruits—74.8 acres—kokonaistulo 915 \$ per farm
j.n.e.

Tai dairy produce****. Farmit keskikokoa *pienem-*
piä: 121.9 acres versus 146.6, pienempiä kuin viljafarmit
(159.3 acres), mutta kokonaistulo *suurempi* 787 \$ (versus
656 keskimäärin, 760 hay & grain farmeilla). Labor-menot
per farm = 105 (versus 64 keskimäärin, 76 hay & grain
farmeilla); 0.86 per acre, s.o. kaksi kertaa keskimääräistä
(0.43 \$ per acre) suurempi. Karjaa on näillä 5.58 \$ eekke-
riä kohti (versus 3.66 keskimäärin); implements & ma-
chinery***** 1.66 \$ per acre (versus 0.90 keskimäärin).

Ja tämä ei ole Amerikan erikoisuus, vaan *normi* kaikille
kapitalistimaille. Mistä se puhuu *siirryttäessä* viljatalou-
desta maitotalouteen?

Esimerkki (α) 10 viljataloutta siirtyy harjoittamaan
maitotaloutta.

$$\begin{aligned} (\beta) \quad 10 \text{ farmia} \times 160 &= 1\ 600 \text{ acres} \\ &: 120 \text{ (keskisuuri dairy pro-} \\ &\quad \text{duce farmi)}. \\ &= 13 \text{ farmia} \end{aligned}$$

* — vastaavin muutoksin, puutarhanviljely. *Toim.*

** — "työ"-menot = 1.62 dollaria eekkeriä kohti. *Toim.*

*** — hedelmät. *Toim.*

**** — maitotuotteet. *Toim.*

***** — välineitä ja koneita. *Toim.*

ja 2500 \$ ja > maximum) rinnan maa-alan suurentumisen kanssa (samoin 2 poikkeusta: 0 ja minimum).

Menot työpalkkaan (for labor) per acre.

Maa-alan mukaan. *Pienentymistä* (1 poikkeus) 40.30 \$:sta (< 3 acres) 0.25:een (> 1000 acres). 150-kertaisesti!!

Kokonaistulon mukaan. Säännöllistä *suurentumista* 0.06:sta 0.72 \$:iin.

Fertilizer-menot*. Maa-alan mukaan *pienentymistä* 2.36 \$:sta per acres 0.02:een.

Kokonaistulon mukaan *suurentumista* (1 poikkeus).

0.01:stä 0.08:aan (0.06),

implements & machinery per acre.

Maa-alan mukaan *pienentymistä*

27.57:stä 0.29:ään.

Kokonaistulon mukaan *suurentumista* (1 poikkeus)

0.38:sta 1.21:een (0.72).

Of improved land ** keskimäärä.

	Maa-alan mukaan <i>suurentumista</i> 1.7:stä
	520.0:aan
	Kokonaistulon mukaan <i>suurentumista</i>
	(1 poikkeus) 18.2:sta 322.3:een.

Tulojen mukainen ryhmitys liittää yhteen *maa-alaltaan* suuret ja pienet taloudet, koska ne ovat samanlaisia kapitalismin asteen puolesta. Sellaisen "faktorin" kuin *maan* määräävä merkitys jää ja esiintyy ryhmityksessä, mutta se esiintyy *pääomalle* alistettuna.

Tulojen mukainen ryhmitys: ryhmien eroavuus työpalkkamenojen mukaan on *valtava* (4—786) per farm, verraten pieni per acre (0.06 — 0.72).

Maa-alan mukainen ryhmitys: ryhmien eroavuus työpalkkamenojen mukaan per farm (16 — 1059) on *vähemmän* huomattava, per acre *valtava* (40.30 — 0.25).

* — lannoitemenot. *Toim.*

** — viljellyn maan. *Toim.*

Maa-alan mukaan: tuottoisuus (kokonaistulo per farm) ryhmittäin: 592 \$ — 1913 (55 334 \$), siis eroavuus *hyvin pieni*.

Yhteenveto: pienten ja suurten talouksien suhde osoitautuu (Amerikassa) *täysin* vastakohtaiseksi (tärkeiden tunnusmerkkien ja kapitalistiselle taloudelle tärkeimmän tunnusmerkin — työpalkkamenojen — osalta) siitä riippuen, otetaanko mittapuuksi kokonaistulo vai maa-ala.

[Täytyy panna merkille, että Amerikan maataloustilasto osoittaa Amerikan erään *tärkeimmän* eroavuuden manner-Euroopasta.

Amerikassa palstatila- (proletaaristen?) talouksien %-määrä on *mitättömän pieni*: alle 20 acres (=8 ha) 11.8% talouksista.

Euroopassa se on *valtava* (Saksassa alle 2 ha $> \frac{1}{2}$).

Amerikassa maatalouskapitalismi on *puhtaampaa*, työnjako *puhtaampaa*; *vähemmän* yhteyksiä keskiaikaan, maahan kiinnitettyihin työläisiin; maankorko painaa vähemmän; kaupallisen ja luontoistaloudellisen maanviljelyksen sekaantuminen toisiinsa vähäisempää.]

AMERIKAN AGRAARITILASTO *

(muistiinpanojen 1.—12. sivu)

Sivut

(muistiinpanojen)

- 1 — farmien luku *maa-alan mukaisissa* ryhmissä, jotka on yhdistelty *tulojen mukaisen* ryhmityksen kanssa.
- 2 — idem prosentuaalisesti kummassakin ryhmityksessä, jotka on yhdistelty *keskenään*.
- 3 — farmien suhteellinen koko alueilla.
- 4 — nil.
- 5 — farmien luku *maa-alan mukaan* yhdisteltynä *tärkeimmän tulolähteen* kanssa.
- 6 — *tärkeimmän tulolähteen* mukainen ryhmitys — %-määrä kokonaissummasta.
- 7 ja 8 — *keskimäärät* farmeista *tärkeimmän tulolähteen* mukaan.
- 9—10 — *keskimäärät* (ja %-määrä kokonaissummasta) farmeista *maa-alan ja tulojen mukaan* [[ilman yhdistelyä]]
- 11 ja 12 — nil.

Mielenkiintoisinta Amerikan tilastossa on *kolmen* — maa-alan, tulojen ja tärkeimmän tulolähteen mukaisen — ryhmityksen yhdistely (joskaan sitä ei ole viety loppuun).

Maa-alan mukaisen ja tulojen mukaisen ryhmityksen vertailu (muistiinpanojen 10. ja 9. sivu) osoittaa selvästi *viimeksi mainitun* paremmuuden.

* *P b. 1697*. Twelfth Census, 1900. Census Reports. Volum V. Agriculture. Washington. 1902 (Kahdestoista väenlasku v. 1900. Väenlaskuselostukset. V osa. Maanviljelys. Washington. 1902. *Toim.*).

Maa-alan
(Absoluuttiset

Yhdysvallat		alle 3	3—10	10—20	20—50
<i>Tulojen</i> mukaan:	<i>Farmeja</i>				
	5 739 657	41 882	226 564	407 012	1 257 785
\$ 0	53 406	1 346	5 166	8 780	12 999
1— 50	167 569	6 234	38 277	33 279	45 361
50— 100	305 590	7 971	55 049	64 087	89 424
100— 250	1 247 731	13 813	86 470	182 573	454 904
250— 500	1 602 854	4 598	28 025	89 116	471 157
500—1000	1 378 944	2 822	8 883	21 295	154 017
1000—2500	829 443	2 944	3 351	6 412	25 691
2500 ja enemmän	154 120	2 154	1 343	1 470	4 232
\$ 0—100	526 565	15 551	98 492	106 146	147 784
—1000 ja >	983 563	5 098	4 694	7 882	29 923
Tulottomien farmien likimääräi- nen % (0—100)	za : 9.1	37	43	25	12
Suuri- tuloisten farmien likimääräi- nen % (1000 ja >)	17.2	13	2	1.9	2

mukaan
luvut)

<u>50—100</u>	<u>100—175</u>	<u>175—260</u>	<u>260—500</u>	<u>500—1000</u>	1000 ja enemmän
1 366 167	1 422 328	490 104	377 992	102 547	47 276
6 159	12 958	1 451	2 149	1 110	1 288
19 470	18 827	2 333	2 290	902	596
44 547	33 168	4 922	4 197	1 428	797
271 547	176 287	33 087	21 061	5 497	2 492
495 051	358 443	87 172	53 121	12 108	4 063
420 014	492 362	152 544	97 349	22 398	7 260
101 790	310 420	182 868	149 668	34 210	12 089
7 589	19 863	25 727	48 157	24 894	18 691
70 176	64 953	8 706	8 636	3 440	2 681
109 379	330 283	208 595	197 825	59 104	30 780
5	4	1.8	2.2	3	5
8	24	43	52	57	66

Kummankin tärkeimmän (maa-alan mukaisen ja tulojen mukaisen) ryhmityksen vertailu on esitetty tällaisissa taulukoissa:

Farmien prosenttimäärä karjan ruokintaan käyttämättömien tuotteiden tietyn arvon mukaan:

	Kaikkien farmien prosenttimäärä	0	1—50	50—100	100—250	250—500	500—1000	1000—2500	2500 ja enemmän	
Kaikki farmit	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Alle 3	0.7	2.5	3.7	2.8	1.1	0.3	0.2	0.4	1.4	
3 ja alle 10	4.0	9.7	<u>22.8</u>	18.0	6.9	1.7	0.6	0.4	0.9	
10—20	7.1	16.5	19.9	<u>21.0</u>	14.6	5.8	1.5	0.8	1.0	
20—50	21.9	<u>24.3</u>	27.1	<u>29.3</u>	<u>36.5</u>	29.4	11.2	3.1	2.7	
50—100	23.8	11.5	11.8	14.6	21.8	<u>30.9</u>	30.5	12.3	4.9	
100—175	24.8	24.3	11.2	10.8	14.1	22.4	<u>35.7</u>	<u>37.4</u>	12.9	} suurenee
175—260	8.5	2.7	1.4	1.8	2.7	5.4	11.1	<u>22.0</u>	16.7	
260—500	6.6	4.0	1.4	1.4	1.7	3.3	7.1	18.0	<u>31.2</u>	} pienenee
500—1000	1.8	2.1	0.5	0.5	0.4	0.8	1.8	4.1	16.2	
1000 ja enemmän	0.8	2.4	0.4	0.2	0.2	0.2	0.5	1.5	12.1	

↓ *maximum*

Karjan ruokintaan käyttämättömien tuotteiden arvo

farmiryhmät	Kaikkien farmien prosenttimäärä	Farmten prosenttimäärä tietyn maa-alan mukaan eekereissä:									
		Alle 3	3—10	10—20	20—50	50— —100	100— —175	175— —260	260— —500	500— —1000	1000 ja enemmän
0	0.9	3.2	2.3	2.2	1.0	0.5	0.9	0.3	0.6	1.1	2.7
1—50	2.9	14.9	16.9	8.2	3.6	1.4	1.3	0.5	0.6	0.9	1.3
50—100	5.3	19.0	24.3	15.7	7.1	3.3	2.4	1.0	1.1	1.4	1.7
100—250	21.8	33.0	38.1	44.8	36.2	19.9	12.4	6.8	5.6	5.4	5.3
250—500	27.9	11.0	12.4	21.9	37.5	36.2	25.2	17.8	14.0	11.8	8.6
500—1000	24.0	6.7	3.9	5.2	12.3	30.7	34.6	31.1	25.8	21.8	15.3
1000—2500 2500 ja enemmän	14.5	7.0	1.5	1.6	2.0	7.4	21.8	37.3	39.6	33.3	25.6
	2.7	5.2	0.6	0.4	0.3	0.6	1.4	5.2	12.7	24.3	39.5
Σ =	100.0	100.0	→ pienenee minimum suurenee →						100.0	100.0	
Alle 500	58.8										
500—1000	24.0	6.7	3.9	5.2	12.3	30.7	34.6	31.1	25.8	21.8	15.3
1000 ja >	17.2	12.2	2.1	2.0	2.3	8.0	23.2	42.5	52.3	57.0	65.1

LXI sivulla tekstissä on esitetty arvokkaita viittauksia *tyypillisiin* (typical) farmeihin division'eittain

Divisions	Koko cekkereissä	Kokonaistulo (karjan ruokintaan käyttämättömistä tuotteista) \$	Tärkeimpänä tulolähteenä on
North Atlantic	50—100	500—1000	karja tai maitotuotteet
North Central	100—175	500—1000	karja tai heinä ja vilja
Western	"	"	"
South Atlantic	20—50	250—500	puuvilla
South Central	"	"	"

Vuonna 1900 divisions oli 5:

1) North Atlantic = New England + Middle Atlantic v.	1910
2) South Atlantic = idem	1910
3) North Central = West + East North Central	..
4) South Central = East + West South Central	..
5) Western = Mountain + Pacific *	.

* *Vuonna 1900 alueita oli 5:*

1) Pohjois-Atlantin valtiot = Uusi Englanti + Keski-Atlantin valtiot v.	1910
2) Etelä-Atlantin valtiot = samoin	1910
3) Pohjoiset keskivaltiot = Läntiset + Itäiset Pohjoiset keskivaltiot	..
4) Eteläiset keskivaltiot = Itäiset + Läntiset Eteläiset keskivaltiot	..
5) Länsivaltiot = Vuoristovaltiot + Tyynen meren valtiot	..

Toim.

Absoluuttiset luvut
Farmit ryhmiteltynä maa

Tärkein tulolähde:	Farmeja kaikkiaan	Alle 3	3 ja alle 10	10 ja alle 20	20 -50
Yhdysvallat	5 739 657	41 882	226 564	407 012	1 257 785
Heinä ja vilja	1 319 856	1 725	26 085	59 038	190 197
Vihannekset	155 898	4 533	23 780	23 922	41 713
Hedelmät	82 176	1 979	10 796	13 814	22 604
Karjanhoito	1 564 714	13 969	56 196	81 680	257 861
Maitotuotteet	357 578	5 181	15 089	20 502	59 066
Tupakka	106 272	397	5 827	12 317	26 957
Puuvilla	1 071 545	997	25 025	112 792	426 689
Riisi	5 717	123	996	614	1 185
Sokeri	7 344	50	345	629	2 094
Kukat	6 159	3 764	1 387	492	355
Ansarikasvit	2 029	121	262	307	429
Taro	441	171	141	47	31
Kahvi	512	47	200	94	68
Sekalaiset Alleliviattujen —kapitalisti- sesti voimak- kaasti kehiti- tyneiden vil- jelmien—sum- ma	1 059 416 724 126	8 825 16 366	60 435 58 823	80 764 72 738	228 536 154 502

(p. 18, table 3):

-alan mukaan eekkereissä

50-100	100-175	175-260	260-500	500-1000	1000 ja enemmän
1 366 167	1 422 328	490 104	377 992	102 547	47 276
294 822	415 737	152 060	137 339	33 035	9 818
30 375	22 296	5 069	3 086	813	311
15 813	10 858	3 061	2 131	781	339
384 874	423 741	156 623	125 546	38 163	26 061
90 814	104 932	35 183	20 517	4 514	1 780
25 957	21 037	7 721	4 836	1 063	160
238 398	164 221	52 726	35 697	11 090	3 910
814	810	396	385	206	188
1 787	1 029	391	380	233	406
112	43	4	2	—	—
387	302	96	86	32	7
31	8	2	4	2	4
30	25	16	13	7	12
281 953	257 289	76 756	47 970	12 608	4 280
166 120	161 340	51 939	31 440	7 651	3 207

Tärkeintä tulolähdettä koskevan ryhmituksen luon
%-määrä

Yhdysvallat:	Heinä ja vilja	Vihan- nekset	Hedel- mät	Kar- jan- hoito	Maito- tuot- teet	Tupak- ka	Puu- villa
Farmien luku	23.0	2.7	1.4	27.3	6.2	1.9	18.7
Eekkeriluku far- meilla	25.0	1.2	0.7	42.2	5.2	1.1	10.7
Farmarien omaisuus- den kokonaisarvo	31.1	2.7	2.1	36.6	8.3	1.0	5.4
Farmien ja paran- nusten arvo	35.2	2.8	2.4	34.3	7.3	1.0	5.3
Rakennusten arvo	24.8	3.5	2.4	33.7	12.0	1.5	4.8
Maatalousinventaa- rien ja -koneiden arvo	28.7	2.8	1.9	30.9	9.4	1.1	6.3
Karjan arvo	21.7	1.2	0.7	51.3	7.9	0.8	6.1
Tuotteiden arvo	26.6	2.8	2.0	32.8	7.5	1.7	12.2
Työvoiman palk- kaukseen käytet- ty summa	27.4	4.5	4.1	27.8	10.3	1.5	7.4
Lannoitteiden ostoon käytetty summa	14.6	10.9	3.4	14.0	7.5	5.2	22.5

tiivistelmä 4 ryhmään:

- 1) " " = viljelmia, joissa työpalkkamenojen %-määrä ylittää *kapitalistisia* talouksia.
- 2) Cotton = erikoisviljelmia, joissa kapitalismi on *heikosti* talouden luontoismuotoja; orjuuden jäänteitä ja sen
- 3) Karjanhoito — minimum kapitalismia.
- 4) Heinä ja vilja = "keskinkertainen" + sekalaiset.

*) Näille kapitalistisesti kehittyneimmille viljelmille on keskinkertaista pienempi (maata 3.4%, farmeja 6.3%), (24.2% versus 3.4% maata). Ja nimenomaan nämä viljelmät viljan kylvöala (cereals) kasvoi tuona aikana = + 3.5%, riisiin + 25.5%, kukkien + 96.1%.

**) < = less than 0.1%. (< = vähemmän 0.1%. Toim.)

nehtimiseksi yleensä esitän taulukosta 18 (p. 248).
kokonaissummasta:

Riisi	Sokeri	Kukat	An- sari- kasvit	Seka- laiset	□		Erikoisalan mukaan farmitt	
					kapitalisti- sesti voi- makaasti kehittyneitä	samoja il- man maito- tuotteita*)	keskinkertaisia (heinä ja vilja + sekataisia)	kapitalistise- sti heikosti kehittyneitä (karja + puuvil- ja)
0.1	0.1	0.1	< **)	18.5	12.5	6.3	41.5	46.0
0.1	0.3	<	<	13.5	8.6	3.4	38.5	52.9
0.1	0.7	0.3	0.1	11.6	15.3	7.0	42.7	42.0
0.1	0.7	0.2	0.1	10.6	14.6	7.3	45.8	39.6
0.1	0.4	0.6	0.1	16.1	20.6	8.6	40.9	38.5
0.2	4.4	0.2	0.1	14.0	20.1	10.7	42.7	37.2
0.1	0.2	<	<	10.0	10.9	3.0	31.7	57.4
0.2	1.0	0.5	0.3	12.4	16.0	8.5	39.0	35.0*
0.5	4.0	1.1	0.6	10.8	26.6	16.3	38.2	35.2
0.1	3.8	0.6	0.2	17.2	31.7	24.2	31.8	36.5

valtavasti maan %-määrän. Toisin sanoen, ovat erittäin kehittyneitä. Erikoisia taloudellisia suhteita (neekerien työ, palauttamista kapitalistisella perustalla).

erikoista se, että farmien koko on melkein *kaksi kertaa* lannoitteita käytetään *7 kertaa* keskinkertaista enemmän kasvoivat nopeimmin 10 vuoden aikana (1899–1909): koko + 78.3%, tupakan + 17.5%, sokerin + 62.6%, vihannesten

Keskimääräinen arvo

	maan		maatalousin- ventaarien ja -koneiden		koko karjan	
	farmla kohti	EEK- keriä kohti	farmla kohti	EEK- keriä kohti	farmla kohti	EEK- keriä kohti
Koko Yhdysvallat	2 285	15. ₅₉	133	0. ₉₀	536	3. ₆₅
Heinä ja vilja	3 493	21. ₉₃	166	1. ₀₄	506	3. ₁₇
Vihannekset	2 325	35. ₆₉	138	<u>2.₁₂</u>	244	<u>3.₇₄</u>
Hedelmät	3 878	51. ₈₂	175	<u>2.₃₄</u>	251	<u>3.₃₅</u>
Karjanhoito	2 871	12. ₆₆	151	0. ₆₆	1 009	4. ₄₅
Maitotuotteet	2 669	22. ₀₅	201	<u>1.₀₆</u>	676	<u>5.₅₈</u>
Tupakka	1 214	13. ₄₇	77	<u>0.₈₅</u>	235	<u>2.₆₁</u>
Puuvilla	653	7. ₈₂	45	0. ₅₃	176	2. ₁₁
Riisi	2 205	11. ₅₉	212	<u>1.₁₁</u>	317	<u>1.₆₇</u>
Sokeri	12 829	35. ₃₀	4 582	<u>12.₆₁</u>	957	<u>2.₆₃</u>
Kukat	4 550	656. ₀₁	222	<u>32.₀₄</u>	63	<u>9.₀₇</u>
Ansarikasvit	6 841	83. ₇₃	266	<u>3.₂₆</u>	228	<u>2.₇₉</u>
Taro	968	22. ₅₆	15	<u>0.₃₅</u>	107	<u>2.₅₀</u>
Kahvi	3 083	22. ₄₅	63	<u>0.₄₆</u>	160	<u>1.₁₆</u>
Sekalaiset	1 317	12. ₃₃	101	0. ₉₄	291	2. ₇₃

Koko Yhdysvallat

\$				
Farmarien koko omaisuuden arvo				
<i>farmla</i> kohti	<i>ekkeriä</i> kohti	%	Farmien luku	
3 574	24. ₃₉	100	5 739 657	Yhteensä farmeja
4 834	30. ₃₄	23. ₀	1 319 856	Heinä ja vilja
3 508	53. ₈₅	<u>2.₇</u>	155 898	Vihannekset
5 354	71. ₅₄	<u>1.₄</u>	82 176	Hedelmät
4 797	21. ₁₄	27. ₃	1 564 714	Karjanhoito
4 736	39. ₁₂	<u>6.₂</u>	357 578	Maitotuotteet
2 028	22. ₅₁	<u>1.₉</u>	106 272	Tupakka
1 033	12. ₃₆	18. ₇	1 071 545	Puuvilla
3 120	16. ₄₀	<u>0.₁</u>	5 717	Riisi
20 483	56. ₃₈	<u>0.₁</u>	7 344	Sokeri
8 518	1 229. ₇₂	<u>0.₁</u>	6 159	Kukat
9 436	115. ₄₉	alle	2 029	Ansarikasvit
1 276	29. ₇₃	¹ / ₁₀	441	Taro
3 775	27. ₅₃	pro-	512	Kahvi
2 250	21. ₀₇	sent-	1 059 416	Sekalaiset
		tia		
		18. ₅		

$\Sigma = 100.0$	
vihannekset	2. ₇
hedelmät	1. ₄
maito	<u>6.₂</u>
$\Sigma = 10.3 %$	

vilja	23. ₀
karja	27. ₃
sekalaiset	18. ₅
	<u>68.₈</u>
puuvilla	+ 18. ₇
	<u>87.₅ %</u>
	+ 12. ₅ %
	<u>100.₀</u>
	erikoiskasvit

Farmien ryhmitys tärkeimmän tulolähteen mukaan *)

Yhdysvallat:	Keskimääräiset kulungit työvoiman palkkaukseen farmeilla v. 1899		(kaikki maa) Eekkerituku farmeilla	(1899)	Keskimää- räiset ku- lungit lan- noiteisiin v. 1899	Viljellyn maan keski- määräinen pinta-ala	Viljele- mätöntä maata kes- kimäärin farmilla
	\$	\$		\$			
	farmia kohti	eek- keriä kohti	Keskimäärä farmia kohti	Keskimäärä farmia kohti	eek- keriä kohti	farmia kohti	
Yhteensä farmeja	64	0.43	146.0	656	0.07	72.3	+ 74
Heinä ja vilja	76	0.47	159.3	760	0.04	111.1	+ 48
Vihannekset	106	1.02	65.1	665	0.59	33.8	+ 31
Hedelmät	184	2.46	74.8	915	0.30	41.6	+ 33
Karjanhoito	65	0.29	226.9	788	0.02	86.1	+ 140
Maitotuotteet	105	0.86	121.9	787	0.09	63.2	+ 58
Tupakka	51	0.57	90.1	615	0.30	53.0	+ 37
Puuvilla	25	0.30	83.6	430	0.14	42.5	+ 41
Riisi	299	1.57	190.3	1 335	0.07	80.9	+ 110
Sokeri	1 985	5.40	363.4	5 317	0.77	140.5	+ 223
Kukat ja kasvit	675	97.42	6.9	2 991	7.41	5.6	+ 1
Ansarikasvit	1 136	13.91	81.7	4 971	0.84	67.7	+ 14
Taro	51	1.18	42.9	425	0.13	6.8	+ 36
Kahvi	360	2.02	137.1	568	0.08	27.6	+ 110
Sekalaiset	37	0.35	106.8	440	0.08	46.5	+ 60

*) farms classified by principal source of income, page CXXVIII.

<i>Yhdysvallat</i> *:	Tulottomat farmit alle 100	Ei-kapita- listiset far- mit tulot < 500 \$	Keskinker- taiset farmit 500–1000	Kapitalistiset farmit *) Suurituloiset farmit 1000 ja >
	Farmien lukumäärä	9.1	58.8	24.0
Eekkeriluku farmilla	5.1	33.3	23.6	43.1
Farmarin omaisuuden ko- konaisarvo	2.5	23.7	26.1	50.2
Farmin ja parannusten arvo	2.3	22.0	25.8	52.2
Rakennusten arvo	2.6	28.8	28.4	42.8
Maatalousinventaarien ja -koneiden arvo	2.0	25.3	28.0	46.7
Karjan arvo	3.2	24.8	24.2	51.0
Tuotteiden arvo	0.7	22.1	25.6	52.3
Työvoiman palkkaukseen käytetty summa	0.9	11.3	19.6	69.1
Lannoitteiden ostoon käy- tetty summa	1.3	29.1	26.1	44.8

*) Farmit, joiden tulot ovat > 1000 \$, on katsottava *kapitalistisiksi*, sillä *työpalkkamenot* ovat suuret: 158–786 \$ farmia kohti.

Farmit, joiden tulot ovat alle 500 dollarin, tulee katsoa *ei-kapitalistisiksi*, sillä *työpalkkamenot* ovat mitättömän pienet: alle 18 dollarin farmia kohti.

* Tämän taulukon Lenin on laatinut ss. 440–441 olevan taulukon numerotie-
tojen pohjalla. *Toim.*

% (table 18,

Karjan ruokintaan käyttämättömien tuotteiden

§

<i>Yhdysvallat</i>	<u>yhteensä</u>	<u>0</u>
Farmien lukumäärä		0.9
Eekkeriluku farmilla		1.8
Farmarin omaisuuden kokonaisarvo.....		0.7
Farmin ja parannusten arvo		0.6
Rakennusten arvo		0.3
Maatalousinventaarien ja -koneiden arvo.....		0.4
Karjan arvo		1.4
Tuotteiden arvo		—
Työvoiman palkkaukseen käytetty summa		0.3
Lannoitteiden ostoon käytetty summa		0.2
<hr/>		
Keskimääräiset kulungit työvoiman palkkaukseen (p. CXXVIII, table, CXXII).....		24 0.08
Keskimääräinen eekkeriluku farmia kohti	146.6	283.2
Keskimääräiset kulungit lannoitteiden ostoon v. 1899		2 0.01
Koko karjan arvo	536 3.66	840 2.97
Maatalousinventaarien ja -koneiden arvo	133 0.90	54 0.19
<i>Viljeltyä</i> maata keskimäärin farmilla (eekkeriä).....	72.3	33.4

p. 248)

arvon mukainen luokittelu, v. 1899

<u>1-50</u>	<u>50-100</u>	<u>100-250</u>	<u>250-500</u>	<u>500-1000</u>	<u>1000-2500</u>	<u>2500 ja ></u>
2.9	5.3	21.8	27.9	24.0	14.5	2.7
1.2	2.1	10.1	18.1	23.6	23.2	19.9
0.6	1.2	6.6	14.6	26.1	33.3	16.9
0.6	1.1	6.0	13.7	25.8	34.9	17.3
0.7	1.6	8.6	17.0	28.4	31.5	11.3
0.5	1.1	6.9	16.4	28.0	30.9	15.5
0.6	1.2	6.8	14.8	24.2	29.3	21.7
0.1	0.6	5.9	15.5	25.6	32.0	20.3
0.2	0.4	2.5	7.9	19.6	35.9	33.2
0.2	0.9	7.9	19.9	26.1	27.0	17.8
4	4	7	18	52	158	786
0.06	0.08	0.11	0.19	0.36	0.67	0.72
62.3	58.6	67.9	94.9	143.8	235.0	1 087.8
1	2	3	7	10	18	63
0.01	0.03	0.05	0.07	0.07	0.08	0.06
111	118	167	284	539	1 088	4 331
1.78	2.01	2.46	3.00	3.75	4.63	3.98
24	28	42	78	154	283	781
0.38	0.48	0.82	0.82	1.07	1.21	0.72
18.2	20.0	29.2	48.2	84.0	150.5	322.3

Maa-alan mukainen

Yhdysvallat				Maa-alan mukainen		
	alle 3	3 ja alle 10	10 ja alle 20	20 ja alle 50	50 ja alle 100	100 ja alle 175
Farmien lukumäärä	0,7	4,0	7,1	21,0	23,8	24,8
Eekkeriluku farmilla	—	0,2	0,7	4,9	11,7	22,0
Farmarin omaisuuden kokonais- arvo	0,4	1,2	2,1	7,9	16,8	27,9
Farmin ja parannusten arvo	0,2	0,9	1,8	7,2	16,0	28,1
Rakennusten arvo	0,8	2,7	3,8	10,7	20,1	28,0
Maatalousinventaarien ja -ko- neiden arvo	0,8	1,2	2,2	9,0	19,0	28,0
Karjan arvo	1,2	0,8	1,3	7,0	14,1	25,8
Tuotteiden arvo	0,7	1,2	2,3	10,8	18,3	27,3
Työvoiman palkkukseen käy- tetty summa	0,0	1,1	1,8	6,2	12,3	23,3
Lannoitteiden ostoon käytetty summa	0,1	1,3	3,4	14,0	21,7	25,7
Työpalkkame- not	77	18	16	18	33	60
{ farmia kohti	40,30	2,05	1,12	0,35	0,46	0,15
{ eekkeriä kohti						
Keskimääräinen eekkeriluku	1,9	6,2	14,0	33,0	72,2	135,3
Karjan ruokinta- aan käyttä- mättömien tuotteiden keskimääräi- nen arvo	592	203	236	324	503	721
Lannoitemenot	4	4	5	7	9	10
{ farmia kohti	2,38	0,90	0,31	0,20	0,12	0,07
{ eekkeriä kohti						
Karjan arvo ...	867	101	116	172	325	554
{ farmia kohti	456,76	16,32	8,30	5,21	4,51	4,99
{ eekkeriä kohti						
Maatalousin- ventaarien ja -koneiden arvo	53	42	41	54	106	155
{ farmia kohti	27,37	6,71	2,35	1,85	1,17	1,14
{ eekkeriä kohti						
Viljeltyä maata farmia kohti	1,7	5,8	12,8	26,2	49,3	83,2

Likimääräinen laskelma:

Vuonna 1910 45,9% farmeista piti palkkatyöläisiä. Vuosina 1900–1910 palkkatyöläisten lukumäärä kasvoi 27–48%:lla (*likimäärin*).

Olettakaamme, että v. 1900 40% farmeista piti palkkatyöläisiä. Keskisuuresta otetaan 40%. $24,8 \times 40 = 9,92$. Etwa 10%.

Pienestä $2\frac{1}{2}$ kertaa vähemmän $40 : \frac{5}{2} = \frac{80}{5} = 16$. $57,5 \times 16 = 9,2 = 9\%$.

Suuresta 3 kertaa enemmän $40 \times 3 = 120\%$. $17,7 \times 120 = 21,24$. 9%–10%–21%.

ryhmittä eekereissä . Yhdistely suuriksi ryhmiksi (eekereissä)

175 ja alle 260	260 ja alle 500	500 ja alle 1000	1000 ja enemmän	yhteensä	alle 20	kaikki alle 100 eekerein	100-175	175 ja >	
8.5	6.6	1.8	0.8		11.8	57.5	24.8	17.7	farmien luku
12.3	15.4	8.1	23.8		0.9	17.3	22.9	59.8	maata
15.1	15.3	5.9	7.6		3.7	28.2	27.9	43.9	maan arvo
15.9	16.4	6.1	7.4		2.9	26.1	28.1	45.8	
13.9	12.0	4.0	3.0		7.1	38.2	28.9	32.9	
13.6	13.1	5.1	7.6		3.7	31.7	28.9	39.4	välineet ja koneet
13.3	15.2	7.0	14.0		3.3	24.9	25.6	49.5	
13.7	13.0	5.2	6.7		4.1	33.5	27.8	39.2	tuotteiden arvo
14.6	17.1	8.8	13.7		3.8	22.3	23.5	54.2	työpalkka- ja lannoitte- menot
12.5	10.0	4.2	5.7		5.3	41.0	25.7	32.4	
109 0.52	166 0.48	312 0.47	1 059 0.25						
210.8	343.1	661.9	4 237.3	146.8					
1 054	1 354	1 913	5 334	656					
14 0.47	15 0.14	22 0.13	66 0.02	10 0.07					
834 3.98	1 239 3.81	2 094 3.16	9 101 2.15	536 3.88					
211 1.00	263 0.77	377 0.57	1 222 0.29	133 0.90					
129.0	191.4	287.3	520.0	72.3					

Arviolta:
 ((1900: || 22.3 || 23.5 || 54.2 [työpalkkamenojen %]
 × 40
 9.0 + 9.4 + 21.6 = 40%
 Etwa: 11 + 12.3 + 17.7 = 40

Kolmen ryhmittymisen
1900

		Tulojen mukaan [ks. s. 9] *			
Vastaavien (kansantaloustieteellisten) numerolukuosoittimien merkitys	Prosenttia kokonaissummasta (kolmen horisontaalisen) (sarakkeen summa = 100)	farmit			
		ei-kapitalistisia (tulot 500 \$) √	keskisuuria (500 - 1000)	kapitalistisia (1000 ja ^)	
Tavalliset ja tärkeimmät luvut:	Farmien luku Maan eekkerimäärä	58.8	24.0	17.2	
		33.3	23.6	43.1	
Tuotannon määrä:	Tuotannon määrä	Tuoton arvo	22.1	25.6	52.3
Maanviljelyskulttuurin taso; tekniikka; maan hoito	Pysyvä pääoma:	Välineiden ja koneiden arvo Menot lannoitteisiin	25.3	28.0	46.7
			29.1	26.1	44.8
Talouden kapitalistinen luonne	Vaihteleva pääoma:	Menot työpalkkaan	11.3	19.6	69.1
			1910		%:a farmeista
					%:a kaikesta maasta
					välineitä ja koneita

* Ks. tätä osaa, s. 439. Toim.

Сравнение трех группировок:

		По доходу			По расходам			По сбереж. коэф. к расходам			
		доход			расходы			сбереж. коэф.			
		всего	на душу	на 100 руб. дох.	всего	на душу	на 100 руб. дох.	всего	на душу	на 100 руб. дох.	
Значение числителя и др.	Третье к 1-й (числитель знаменателя = 100)	Условно бедн.	58,3	24,0	17,2	57,5	24,0	17,2	46,0	41,5	19,5
		Класс евро-земли	53,5	23,6	17,1	17,0	22,0	58,0	58,0	38,0	8,0
Остаток на душу	Пасивная группа	Среднедоход.	22,1	25,6	52,3	33,1	27,3	39,3	35,0	39,0	16,0
		Среднедоход.	25,3	28,0	46,1	37,2	28,0	39,0	37,0	42,2	20,1
Уровень дох. на душу	Среднедоход.	Среднедоход.	22,1	26,1	44,1	47,0	25,0	32,0	36,5	31,0	31,0
		Среднедоход.	14,3	19,6	68,1	22,3	23,0	54,0	35,2	38,2	26,0

1910

$\frac{1}{2} \times 44 = 22,0$
 $\frac{1}{2} \times 16 = 8,0$
 $0,7 \times 28,9 = 20,2$

$57,5 - 17,5 = 40,0$

$33,5 - 16,0 = 17,5$

$37,2 - 20,1 = 17,1$

$47,0 - 37,2 = 9,8$

Могут быть
 различия
 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7

V. I. Leninin käsikirjoituksen "Amerikan
agraaritulasto" 12. sivu.— V. 1914 toukokuun
5 (18) päivän ja v. 1915 joulukuun 29 (v. 1916
tammikuun 11) päivän välinen aika

Pienennetty

vertailua:

2 Maan määrän mukaan [ks. s. 10] *			1 Tuotannollisen erikois- alan mukaan: [ks. s. 6] **			
farmit			farmit			
pieniä (alle 100 eekkeriä)	keskisuuria (100-175)	suuria (175 ja >)	kapitaalisesti heikosti kehittyneitä (karja ja puuvilla)	keskinkertaisia (heinä ja vilja - seka- laisia)	kapitaalisesti voimakkaasti kehittyneitä (erik. → kasvit)	
57.5	24.8	17.7	46.0	41.5	12.5	1
17.5	22.9	59.6	52.9	38.5	8.6	2
33.5	27.3	39.2	35.0***	39.0	16.0	6
31.7	28.9	39.4	37.2	42.7	20.1	3
41.9	25.7	32.4	36.5	31.8	31.7	4
22.3	23.5	54.2	35.2	38.2	26.6	5
58.0	23.8	18.2				
17.9	23.4	58.7				
29.9	28.9	41.2				
57.5	12.5	45.0				
33.5	16.0	17.5				
31.7	20.1	11.6				
41.9	31.7	10.2				

k a u p p a kasvit

1 talouden laajape-
räästien mittasuht-
teiden osoitin

3 } talouden voimape-
rääsyyden
osoittin

4 }

5 }

* Ks. tätä osaa, s. 443. Toim.

** Ks. tätä osaa, s. 435. Toim.

*** V. I. Leninin julkaistussa teoksessa, Teosten 22. osassa, s. 70 tämä luku on korjattu 45.0:ksi. Toim.

Thirteenth census of the United States, taken in the

(p. 30, table 2)

Yhdysvaltojen kolme pääaluetta	Koko maa-ala		Koko väestö					Kaupunki-väestö		
	miljoonaa eekkeriä	%	(miljoonaa)		(miljoonaa)		1900—1910 väestön lisäys %	(miljoonaa)		1900—1910 lisäys %
			1910	%	1900	%		1910	1900	
Pohjoinen.....	587,8	30,8	55,8	60,8	47,4	62,3	17,7	32,7	25,2	29,8
Etelä.....	562,1	29,5	29,4	32,0	24,5	32,3	19,8	6,8	4,7	41,4
Länsi.....	753,4	39,8	6,8	7,4	4,1	5,1	66,8	3,3	1,7	89,8
Koko Yhdysvallat	1 903,3	100,0	92,0	100,0	76,0	100,0	21,0	42,8	31,8	34,8

(p. 34, table 3)

	Viljeltyä maata farmeilla (miljoonaa eekkeriä)			viljeltyä maata % (1910)	koko maatalasta farmeilla %		viljeltyä maata farmeilla % 1910	koko maatalasta viljeltyä % 1910
	1910	1900	lisäys %		1910	1900		
Pohjoinen.....	290	261	10,1	60,8	70,4	65,1	70,1	49,3
Etelä.....	150	126	19,5	31,5	63,1	64,4	42,5	26,8
Länsi.....	38	27	39,8	7,9	14,7	12,4	34,2	5,0
Koko Yhdysvallat	478	414	15,4	100,0	46,2	44,1	54,4	25,1

* Yhdysvaltojen kolmastoista väenlasku v. 1910. V osa. Maanviljelys. Washington

year 1910. Volume V. Agriculture. Washington 1913*

Maaseutu- väestö			Kau- punki- väestön %	Farmien luku (tuhatta)			Kaikkiaan maata farmeilla		
(mitjoo- naa)	1900— —1910 lisäys	%		1910	1900	lisäys %	(miljoonaa eekkeriä)	1910	1900
1910	1900		(1910)	1910	1900		1910	1900	
23.1	22.2	3.9	58.8	2 891	2 874	0.6	414	383	8.0
22.7	19.9	14.8	22.5	3 097	2 620	18.2	354	362	-2.1
3.5	2.3	49.7	48.8	373	243	53.7	111	94	18.2
49.3	44.4	11.2	46.3	6 361	5 737	10.9	879	839	4.8

(p. 37, t. 4)

 Keskimääräinen eekkeriluku 1 farmia
kohti

kaikkiaan maata: viljeltyä maata:

1910	1900	lisäys %	1910	1900	lisäys %
143.0	133.2	7.4	100.3	90.0	10.8
114.4	138.2	-17.2	48.8	48.1	1.0
296.0	386.1	-23.1	101.7	111.8	-9.0
138.1	146.2	-5.3	75.2	72.2	4.2

(p. 42, t. 7)

 Farmarien koko
omaisuuden arvo

 Maan ja rakennusten
arvo

(miljoonaa dollaria)			(miljoonaa dollaria)		
1910	1900	lisäys %	1910	1900	lisäys %
27 481	14 455	90.1	23 650	12 041	96.4
8 972	4 270	110.1	7 353	3 279	124.3
4 538	1 715	164.7	3 798	1 295	193.4
40 991	20 440	100.5	34 801	16 615	109.5

	Maan arvo			Rakennus- ten arvo			Maatalous- inventaarien ja -koneiden arvo			Karjan arvo		
	(miljoonaa dollaria)			(miljoonaa dollaria)			(miljoonaa dollaria)			(miljoonaa dollaria)		
	1910	1900	% +	1910	1900	% +	1910	1900	% +	1910	1900	% +
Pohjoinen	19 129	9 369	104. ₂	4 521	2 672	69. ₂	856	517	65. ₆	2 975	1 897	56. ₃
Etelä	5 926	2 562	131. ₃	1 427	717	99. ₀	293	180	62. ₀	1 325	811	63. ₃
Länsi	3 420	1 127	203. ₅	377	167	125. ₀	116	53	119. ₀	625	367	70. ₁
Koko Yhdysval- lat	28 475	13 058	118. ₁	6 325	3 556	77. ₈	1 265	750	68. ₇	4 925	3 075	60. ₁

	Arvo (milj. dollaria)							(Minun laskel- mani) kaikki karja- talous- tuotteet (β)	(Minun laskel- mani) kaikki maa- talous- tuotteet (α+β)
	p. 538, t. 8	p. 476, t. 3	p. 494, t. 21	page 507, t. 33	p. 517, t. 41	p. 520, t. 45			
	koko sato (α)	maito- tuot- teet (1)	villa	siipi- karja	mun- nat	hunaja ja vaha	myyty tai teu- rastettu karja yhteen- sä		
	1909	1909	1909	1909	1909	1909	1909	1909	1909
Pohjoinen	3 120	477	23	129	205	3	1 258	2 095	5 215
Etelä	1 922	114	6	61	75	2	414	672	2 594
Länsi	445	57	36	12	26	1	161	293	738
Koko Yhdysval- lat	5 487	648	65	202	306	6	1 833	3 060	8 547

Samat tiedot: (miljoonaa dollaria), mutta vuodelta 1899

Pohjoinen	1 812	346	18	90	103	3	(? vertaa- mat- tomia tietoja (p. 520))
Etelä	989	97	4	40	32	2	
Länsi	198	29	23	6	9	1	
Koko Yhdysval- lat	2 999	472	45	136	144	6	

	p. 560, t. 24.		Keskimääräiset kulungit viljellyn maan eekkeriä kohti farmilla				työ- palkka- meno- jen kasvu %:a
	työpalkkamenoja omaavien, luet- teloitujen farmien %		työvoimaan		lannoitteisiin		
	1909	1899	1909	1899	1909	1899	
Pohjoinen	55. ₁	1. ₃₈	0. ₈₂	0. ₁₃	0. ₀₉	+ 70. ₀₈	
Etelä	36. ₆	1. ₀₇	0. ₈₁	0. ₃₀	0. ₂₃	+ 87. ₁	
Länsi	52. ₅	3. ₂₅	2. ₀₇	0. ₀₆	0. ₀₄	+ 119. ₀	
Koko Yhdysvallat	45. ₀	1. ₃₆	0. ₃₆	0. ₂₄	0. ₁₃	+ 82. ₃	

(käännä) *

Huomautus: (1) Originaalissa $\Sigma = 656$, mutta se on virhe. kulutusta. Toim.) — (2) Including home consumption (Mukaan lukien

* Ks. tätä osaa, ss. 486—487. Toim.

(p. 43, t. 8) Farmarien omaisuuden keskimääräinen arvo farmien
 maasekkeriä kohti (doll. ja %)

farmarien koko omaisuus			maa			rakennukset			maatalousinventaa- rit ja -koneet			karja		
1910	1900	% +	1910	1900	% +	1910	1900	% +	1910	1900	% +	1910	1900	% +
66.46	37.77	76.0	46.26	24.48	89.0	10.93	6.18	56.8	2.07	1.35	53.9	7.20	4.58	45.2
25.21	11.79	114.7	16.72	7.08	136.2	4.03	1.88	103.3	0.83	0.30	66.0	3.74	2.24	67.0
40.98	18.28	123.0	30.88	12.01	157.0	3.40	1.79	89.9	1.04	0.54	85.7	5.83	3.92	43.8
46.64	24.37	91.1	32.40	15.57	108.1	7.20	4.24	69.8	1.44	0.80	61.8	5.80	3.87	52.8

p. 540, t. 10

Koko sadon arvon prosentti (1909)

koko sadon arvo %	sato luetteloitujen eekkerien alalta	vilja-kasvit	heinä ja rehu	tupakka ja puuvilla	vihanekset	hedelmät ja pähkinät	edellisten Σ
100	93.7	62.6	18.8	0.9	7.5	3.3	93.1
100	92.8	29.3	5.1	46.8	7.5	2.6	91.3
100	82.2	33.1	31.7	0.0	8.5	15.5	88.8
100	92.5	48.8	15.0	16.0	7.8	4.0	92.1

(p. 543, t. 12).

Farmien viljellyn maan prosentti (1909)

100	67.8	46.2	18.8	0.1	1.5	0.1	66.7
100	63.3	32.1	5.7	21.9	1.5	0.1	61.3
100	51.4	24.1	24.2	0.0	1.4	0.1	49.8
100	65.1	40.0	15.1	7.0	1.3	0.1	63.7

Excluding (NB) home consumption (Lukematta mukaan (NB) perheen perheen kulutuksen. Toim.).

	(p. 97, t. 1)			(p. 99, t. 3)					
	Hallintamuodot farmien luku (tuhansissa)			Keskimäärin maata farmia kohti			Keskimäärin viljeltyä maata farmia kohti		
<i>United States</i>	1910	1900	% +	1910	1900	% +	1910	1900	% +
Kaikki luokat	6 361	5 737	10.	138.1	146.2	-5.3	75.2	72.2	4.2
Farmit, joita hoitavat	3 949	3 653	8.1	151.6	152.2	-0.4	78.5	76.2	3.0
täydelliset	3 355	3 202	4.3	138.8	134.7	2.0	69.7	69.2	0.7
omista- jat { lisää (epätäydelliset omistajat) maata vuok- raavat	594	451	31.6	225.0	276.1	-18.6	128.1	125.7	1.0
isännöitsijät	58	59	1.7	924.7	1 481.7	-37.6	211.0	184.6	14.6
vuokramiehet	2 354	2 025	16.3	96.2	96.1	0.1	66.4	61.0	7.3
vuokra- miehet { osaviljelijät	1 528	1 273	20.0	93.2	92.1	0.9	69.1	65.0	6.3
rahavuokramiehet	826	752	9.9	101.7	102.0	-1.2	61.3	56.7	8.1

	(p. 105, t. 7) farmien luvun jakautuminen %:na (vertikaalisten sarakkeiden Σ = 100)								(p. 106, t. 9) Keskimää			
	United States		The North		The South		The West		Pohjoinen			
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	(α)		(β)	
omistajat	62.1	63.7	72.1	72.6	49.9	52.3	83.8	80.3	139.8	133.0	93.7	88.1
isännöitsijät	0.0	1.0	1.2	1.1	0.5	0.7	2.9	3.1	301.7	340.9	163.5	152.0
vuokramiehet	37.0	35.3	26.7	26.2	49.8	47.0	14.0	16.6	144.0	124.3	115.0	96.1

	(p. 102, t. 6) Farmien luku (tuhansissa)				Farmien %-määrä				Farmeja (tuhansissa).	
	1910	1900	1890	1880	1910	1900	1890	1880	(p. 141, t. 27) Koko joilla Y.-val- lat oi koti- eläimä	1910 1900
omistajia ja isän- nöitsijöitä	4 007	3 712	3 270	2 984	63.0	64.7	71.6	74.4	yhteensä	6 035 5 498
vuokramiehiä	2 354	2 025	1 295	1 025	37.3	35.3	28.4	25.6		
{ osaviljelijävuok- ramiehiä	1 528	1 273	840	702	24.0	22.2	18.4	17.3	omistajia	3 794 3 535
{ rahavuokramie- hiä	826	752	455	323	13.0	13.1	10.0	8.0	isännöit- sijöitä	52 54
Σ =	6 361	5 737	4 565	4 009	100.0	100.0	100.0	100.0	vuokramie- hiä	2 189 1 909

* Nämä %% Lenin on lisännyt myöhemmin liiykynällä. NKP:n KK:n marxisin-
jossa nämä prosentit on laskettu. *Toim.*

(p. 115, t. 19) Farmien luku (tuhansissa) ja % + (-).

	Pohjoinen			Etelä			Länsi		
	1910	1900	% +	1910	1900	+ %	1910	1900	% +
Yhteensä.....	2 891	2 874	0. ₄	3 097	2 620	18. ₂	373	243	53. ₇
Omistajia.....	2 091	2 088	+ 0. ₁	1 544	1 370		312	195	
Omistajia.....	1 749	1 794	- 2. ₃	1 329	1 237	7. ₅	276	171	61. ₉
epätäydellisiä omistajia.....	342	294	16. ₅	215	133	61. ₃	36	24	49. ₈
Isännöitsijöitä.....	34	33	2. ₀	16	19	- 13. ₂	8	8	7. ₃
Vuokramiehiä.....	766	753		1 537	1 281		53	40	
Osaviljelijä-vuokramiehiä.....	483	479	0. ₈	1 021	772	32. ₁	25	21	14. ₇
Rahavuokramiehiä.....	283	274	3. ₃	516	459	12. ₃	28	19	47. ₇

räinen eekkeriluku 1 farmia kohti (α) kaikkiaan maata (β) viljeltyä maata

Etelä				Länsi			
(α)		(β)		(α)		(β)	
1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
149. ₃	162. ₉	56. ₁	55. ₄	241. ₅	282. ₉	84. ₁	94. ₅
1 514. ₇	2 734. ₁	198. ₅	169. ₄	2 323. ₂	3 303. ₇	439. ₁	363. ₂
64. ₅	71. ₂	39. ₃	38. ₁	313. ₁	337. ₄	151. ₅	148. ₃

Karjaa pitävien farmien %-suhde farmien kokonaismäärään 1910 1900 minun laskelmani	(p. 145, t. 28) Farmeja (tuhansissa), joilla on hevosia		Hevosia omistavien talouksien %-määrä (minun laskelmani)		(Minun laskelmani "Divisions'ista", p. 145, t. 28) Hevosia omistavien farmien luku (tuhansissa)					
	1910	1900	1910	1900	The North		The South		The West	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
94. ₀ - 95. ₈	4 693	4 531	73. ₅	79. ₀	2 600	2 620	1 771	1 694	320	217
96. ₁ - 96. ₇	3 216	3 107	81. ₅	85. ₀	1 873	1 901	1 075	1 032	267	175
89. ₀ - 91. ₇	46	48	79. ₃	81. ₃	29	28	11	14	7	6
92. ₀ - 94. ₃	1 431	1 376	60. ₇	67. ₀	698	691	685	648	46	36

Hevosia omistavien farmien % (minun laskelmani)*	kaikkiaan omistajia isännöitsijöitä vuokramiehiä	%	%	%	%	%	%
		89. ₀	91. ₁	57. ₁	64. ₈	85. ₈	89. ₃
		89. ₀	91. ₀	69. ₈	75. ₂	85. ₀	89. ₈
		91. ₁	91. ₈	44. ₆	-5. ₆	86. ₈	90. ₀
					52. ₇		
					-8. ₁		

lenismin instituutin Puolueen keskusarkistossa on säilytettävänä erillinen liuska.

(p. 158, t. 1) Kiinnitettyt farmit

	1910	1900	1890
Omistuksessa olevien farmien luku:.....	3 948 722	3 638 403	3 142 746
Kiinnitettyjen (mortgaged) farmien luku:.....	1 327 439	1 127 749	886 957
%	33. ₈	31. ₀	28. ₂

Kiinnitettyjen farmien % p. 160	} pohjoinen:	41. ₉	40. ₉	40. ₃	
		} etelä:	23. ₅	17. ₂	5. ₇
			} länsi:	28. ₈	21. ₇

kiinnitettyjen farmien luku.....	1 006 511		886 957
maan ja rakennusten arvo	6 330 miljoonaa dollaria		3 055
velkasumma	1 726	1 086
velka %:a farmin arvosta.....	27.3 %		35.5 %

Mitä tulee kiinnitettyjen farmien määrälliseen kasvuun, niin pitää muistaa, että kiinnitysvakuus ei ole ehdottomasti merkki kukoistuksen puuttumisesta. Epäilemätöntä on, että amerikkalaiset farmarit olivat vuonna 1910 yleensä vauraampia kuin kahden edellisen väenlaskun suorittamisen aikana. Mutta kiinnitettyjen farmien % on nähkääs korkein kaikkein kukoistavimmissa valtioissa, kuten Iowan & Wisconsinin valtioissa. Toisinaan kiinnitetään puutteen vuoksi, toisinaan maanparannustöiden suorittamiseksi etc. (p. 158).

NB || Eräiden plantaasien pirstominen pikkufarmeiksi, — farmeiksi, joita hoitavat omistajat, mutta jotka on kiinnitetty ostohinnan osasta — on luultavasti jotenkin yhteydessä kiinnitettyjen farmien määrälliseen kasvuun etelässä (s. 159).

Neekereille (yleensä värillisille, mutta suurimmalta osaltaan he ovat neekereitä) kuuluvien farmien luku = 920 883 (= 14.5%) (1910). Siinä luvussa pohjoisessa vain 17884, lännessä — 12858. *Etelässä* — 890 141, siinä luvussa omistajia — 218 467, vuokramiehiä — 670 474; isännöitsijöitä — 1200.

Siis etelässä on valkoisten keskuudessa enemmän omistajia kuin vuokramiehiä, neekerien keskuudessa päinvastoin.

Vuonna 1900 neekereillä oli farmeja 767 764 (niistä 740 670 *etelässä*). Siis farmien luku kasvoi neekereillä + 19.6%, mutta valkoisilla + 9.5%.

Kaiken maan määrä farmeilla lisääntyi valkoisilla farmareilla + 4.4%, neekereillä + 11.7%

Viljellyn maan määrä farmeilla lisääntyi valkoisilla farmareilla + 15.2%, neekereillä + 19.5%
 Farmareiden koko omaisuuden arvo kasvoi valkoisilla farmareilla + 99.6%, neekereillä + 134.0%

farmareita:				Maata keskimäärin farmia kohti				Etelä-ssä osa- viljelli- joiden luku kasvoi valkoisten farmien keskuudes- sa 492 tu- hannesta 637:een (+29.8%), neekereillä 281 tuhan- nosta 384 tuhanteen (+37.0%).	Karjan lukumäärä ja arvo valkoisilla ja neekereillä (farmareilla). Farmeja kaikkiaan koko Yhdysvaltoissa: (p. 248).		
Etelä	valkoisia	neekereitä		valkoisilla	neekereillä				arvo	lukumäärä	(dollaria)
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900			
yhteensä	100	100	100	100	141.8	172.1	47.0	52.1			
omistajia	60.1	63.0	24.5	25.3	162.1	177.9	71.8	71.0	typsylehmiä	valkoisilla 19 655 747 neekereillä 969 685	683 996 175 22 240 132
isännöitsijöitä	0.7	0.0	0.1	0.3	1 612.1	2 962.8	291.5	269.0	hevosia	valkoisilla 16 780 511 neekereillä 649 907	1 903 612 666 54 942 151
vuokramiehiä	39.3	36.1	75.3	74.8	83.8	92.5	39.8	44.0	muuleja	valkoisilla 3 133 740 neekereillä 653 576	413 530 751 84 451 579

Vuokramiesten osuudesta, merkityksestä ja paikasta *omistajiin* verrattuna:

Vuokramiesfarmarien osalta ovat maan arvon luvut huomattavasti suurempia kuin rakennusten, kaluston, inventaarien ja elollisen irtaimiston arvon luvut. Tämä johtuu suuressa määrin siitä, että vuokramiesfarmarit eivät yleensä ole niin vauraita kuin farmien omistajat eivätkä kykene siinä määrin varustamaan farmejaan kalliilla kalustolla (ss. 100—101). Keskimäärä koko Yhdysvalloissa (1910) on: omistajilla maan arvo = 66,8% koko omaisuudesta, mutta "vuokramiehillä" = 74,9% (s. 101, 5. osa).

Vuokralle annettavien farmien omistajia koskevassa kysymyksessä kirjoittajat (s. 102) viittaavat vuoden 1900 väenlaskun tutkimuksiin, jolloin otettiin selvää (vuokralle annettavien) farmien omistajien *nimistä*. Keskittymistä nähkääs ja sellaista maanomistusmuotoa, jolloin maanomistaja ei asu tilallaan, plantaasillaan ("absentee land-lordism"),—ei ole. Vuokralle annettavien farmien omistajat ovat suurimmalta osaltaan entisiä vuokramiehiä, "jotka ovat joko vetäytyneet kokonaan syrjään—siirtyneet toiselle alalle, tai hankkineet farmeja maan muilla,

uudemmissa alueilla". "Etelässä ovat olosuhteet aina olleet hieman toisenlaiset kuin pohjoisessa, ja monet vuokrafarmeista ovat osia plantaaseista, jotka ovat melko isoja ja syntyneet jo kansalaissotaa edeltäneellä kaudella." Etelässä on "orjatyöhön perustuneen taloudenhoidon tilalle tullut vuokramiehiin, pääasiassa neekerivuokramiehiin perustuva taloudenhoito" (s. 102).*

|| NB

|| NB

Vuokrauskysymyksestä:

Vuokraussysteemin kehitys pistää eniten silmään etelässä, missä suuret plantaasit, joita ennen viljeltiin orjien työllä, oli useinkin jaettu pieniin lohkoihin (parselleihin), jotka annettiin vuokramiehille. Kuten 1. luvussa on jo selitetty seikkaperäisesti, näitä plantaaseja viljellään vielä nytkin useissa

* Ks. Teokset, 22. osa, s. 14. Toim.

NB || tapauksissa oikeastaan maataloudellisina yksikköinä, sillä vuokramiehet on pantu tiettyissä puitteissa valvonnan alaisiksi enemmän tai vähemmän samaan tapaan kuin pohjoisen alueen farmeilla palkkatyöläiset" (s. 104).

NB || "Tavattoman alhainen vuokrafarmien prosentti on havaittavissa Vuoristovaltioissa ja Tyynen meren valtioissa; ilmeisesti tällainen asiointila johtuu siellä etupäässä siitä, että nämä molemmat alueet on asutettu vasta hiljattain ja että monet farmarit siellä ovat homesteadin omistajia, jotka ovat saaneet maapalstansa hallitukselta." * NB

Koko tuossa II luvussa ("omistusmuodot") ei ole eriteltyä maan *omistajien lukumäärän kasvun* (respective —) syistä. Nuo kirjoittajat ovat porvariroistoja: nimenomaan tärkeimmän (pienen maanomistuksen pakko- luovutuksen) juuri hämäävät!!

Maaseutuväestön kasvu (1900—1910)	+ 11,2%
Farmien luvun	+ 10,9% (vähemmän)
Omistajain	+ 8,1 (vielä vähemmän).

Selvää pakkoluovutuksen kasvua!!

Mutta tuo kasvu on vieläkin selvempää, jos otetaan *pohjoinen, etelä ja länsi*.

Farmien kokonaisluku kasvoi 5 737 372:sta 6 361 502:een, siis 624 130:llä (p. 114, t. 18), siis 10,9%:lla. Mutta *pohjoisessa* tuo kasvu on vain 0,6% (+ 16 545 farmia!!). Se on pysähdystä. Sitä paitsi farmien luku *on vähentynyt* absoluuttisesti Pohjoisessa 3 alueella (divisions) 4:stä. Nimittäin alueilla New England, Middle Atlantic ja East. North Central *farmien luku pieneeni absoluuttisesti* (32 tuhannella). Vain West North Centralissa se kasvoi 49 tuhannella (ergo, $\Sigma = + 16\frac{1}{2}$ tuhatta). Mutta West North Centralissa on sellaiset valtiot kuin kumpikin Dakota, Nebraska, Kansas, missä vielä nytkin jaetaan paljon homesteadeja (ks. Statistical Abstract, p. 28).

* Ks. Teokset, 22. osa, s. 77. Toim.

Yleensä koko Northissa omistajien luku oli:

1900 — 2 088 000

1910 — 2 091 000

+ 3 000 = 0.1%!!!

	Koko Pohjoisessa	
	omistajia:	epätäydellisiä omistajia:
1900	1 794 216	293 612
1910	1 749 267	342 167
	<hr/>	<hr/>
	— 44 949	+ 48 555

Siis omistajien lukumäärä laski!!

Kasvoi **kaikkien** omien farmiensa *epätäydellisten* omistajien luku!!

Ja tuossa pohjoisessa on 60% Yhdysvaltojen kaikesta viljellystä maasta (1910)!!

Tuossa pohjoisessa viljellyn maan määrä kasvoi 10.9%:lla, 261:stä 290:een miljoonaan eekkeriin!!

Lännessä farmien luvun ja omistajien luvun kasvu on ymmärrettävää: maata asutetaan, *homesteadien* luku kasvaa (ks. Statistical Abstract, p. 28 ja edellä esitettyä sitaattia sivulta 104, näiden muistiinpanojen 3. sivulla)*.

Entä *Etelä*?? Siellä farmien lukumäärän kasvu tapahtuu pääasiallisesti (1) share tenantsin (*pääasiallisesti* neekereitä) osalta. Se on neekerien riiston kasvua. Edelleen (2) tapahtuu myös *omistajien* lukumäärän kasvua. Why?? Nähtävästi *plantaasien* palstatiloiksi jakamisen tuloksena. Sivulta 265 (t. 8) näkyy, että 1000 eekkerin ja > farmeilla olevan maan määrä on Yhdysvalloissa vähentynyt 30 702 109 eekkerillä (— 15.5%). Siinä luvussa *pohjoisessa* + 2 321 975. *Lännessä* — 1 206 872. Melkein kaikki tulee *etelän* osalle — 3 1 8 1 7 2 1 2 (— 27.3%). Tämä sama etelä antaa farmi-

* Ks. tätä osaa, s. 455. *Toim.*

luvun kokonaiskasvusta (+ 624 130) + 477 156 *) (siis suurimman osan, noin $\frac{3}{4}$), ja tällöin kasvaa pienten farmien luku:

alle 20 acres + 115 192

20—49 „ + 191 793

50—99 „ + 111 690

$\Sigma = 418\ 675$

Orjanomistukselliset plantaasit hajoavat, siinä on asian olemus!!

	<i>Etelä</i> (farmiluku) valkoista farmareita:	värillisiä
1910	2 207 406	890 141
1900	1 879 721	740 670

sitäpaitsi valkoisista on enemmän omistajia kuin vuokramiehiä, neekereistä *päinvastoin*.

*) 1910: 3 097 547

1900: 2 620 391

+ 477 156

	(p. 257, t. 1)		(minun supis- tama) idem (tuhans.)		(p. 309, t. 18)	
	(farmien luku)				Hevosia omista- vien farmien luku	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900
Yhteensä	6 361 502	5 737 372	6 361	5 738	4 692 814	4 530 628
Alle 20 eekkeriä	839 166 +	673 870	839	674	408 601 +	373 269
20— 49	1 414 376 +	1 257 496	1 415	1 258	811 538 —	834 241
50— 99	1 438 069 +	1 366 038	1 438	1 366	1 116 415 —	1 123 750
100—174	1 516 286 +	1 422 262	1 516	1 422	1 302 086 +	1 260 090
175—499	978 175 +	868 020	978	868	890 451 +	798 760
500—999	125 295 +	102 526	125	103	116 556 +	96 087
1000 ja enemmän	50 135 +	47 160	50	47	47 167 +	44 431

(p. 257, t. 1)	farmien lu- vun kasvu (1900—1910)		(page 257, t. 1)			
			Kaikki maa farmeilla eekkeriä			
	Kasvu	+ %	1910	1900	Kasvu	%
Yhteensä	624 130	10 _{,9}	878 798 325	838 591 774	40 206 551	4 _{,9}
Alle 20 eekkeriä	165 296	24 _{,3}	8 793 820	7 180 839	1 612 981	22 _{,3}
20— 49	156 880	12 _{,5}	45 378 449	41 536 128	3 842 321	9 _{,3}
50— 99	72 031	5 _{,3}	103 120 868	98 591 699	4 529 169	4 _{,6}
100—174	94 024	6 _{,8}	205 480 585	192 680 321	12 800 264	6 _{,6}
175—499	110 155	12 _{,7}	265 289 069	232 954 515	32 334 554	13 _{,9}
500—999	22 769	22 _{,2}	83 653 487	67 864 116	15 789 371	23 _{,3}
1000 ja enemmän	2 975	6 _{,3}	167 082 047	197 784 156	— 30 702 109 —	15 _{,3}

*) Hevosten omistuksen johdosta tulee huomauttaa, että tomaksi joutumista. Tuo kasvu = 1900: 1 480 652 (=25,8%); 1900: 1 155 tuhatta, 1910: 1 478, siis %:ssa: 1900—44,1%; kasvu ei korvaa hevoseettomaksi joutumista.

(minun supis- tama) *)		Hevosia omistavien farmien %		(page 257. t. 2) Prosenttia kokonaissummasta						Viljellyn maan % farmeilla	
idem (tuhans.)				Farmien luku		Kaikki maa farmeilla		Viljelty maa farmeilla			
1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
4 693	4 531	73. ₈	79. ₁₁	100	100	100	100	100	100	54. ₄	49. ₄
409	373	48. ₁₁	52. ₄	13. ₂	+ 11. ₇	1. ₀	+ 0. ₉	1. ₇	+ 1. ₆	90. ₁₁	89. ₇
812	834	57. ₄	66. ₃	22. ₂	+ 21. ₁₁	5. ₂	+ 5. ₀	7. ₆	- 8. ₀	80. ₆	79. ₄
1 116	1 124	77. ₆	82. ₂	22. ₉	- 23. ₈	11. ₇	- 11. ₈	14. ₉	- 16. ₂	69. ₁₁	68. ₃
1 302	1 260	86. ₅	88. ₁₀	23. ₁₁	- 24. ₈	23. ₄	+ 23. ₀	26. ₁₁	- 28. ₆	62. ₇	61. ₁
890	799	91. ₁₀	92. ₁₁	15. ₄	+ 15. ₁	30. ₂	+ 27. ₈	33. ₆	+ 32. ₇	61. ₁₁	58. ₂
117	96	93. ₂	93. ₇	2. ₁₁	+ 1. ₈	9. ₅	+ 8. ₁	8. ₅	+ 7. ₁	48. ₈	43. ₁
47	45	94. ₁	94. ₂	0. ₈	= 0. ₈	19. ₁₁	- 23. ₆	6. ₃	+ 5. ₀	18. ₇	12. ₃

(ibidem)				Farme- lunun	Viljel- lyn maan määrän	Viljel- lyn maan	Farme- lunun
Viljelty maa farmeilla cekkerä							
1910	1900	Kasvu	%	kasvu % %:			
478 451 750	414 498 487	63 953 263	15. ₁				
7 991 543	6 440 447	1 551 096	24. ₁	24. ₃	24. ₁	+	÷
36 596 032	33 000 734	3 595 298	10. ₁₁	12. ₃	10. ₉	-	+
71 155 246	67 344 759	3 810 487	5. ₇	5. ₃	5. ₇	-	-
128 853 538	118 390 708	10 462 830	8. ₈	6. ₈	8. ₈	-	-
161 775 502	135 530 043	26 245 459	19. ₄	12. ₇	19. ₄	+	+
40 817 118	29 474 642	11 342 476	38. ₅	22. ₂	38. ₅	+	+
31 262 771	24 317 154	6 945 617	28. ₁₁	6. ₃	28. ₁₁	+	+

muuleja omistavien farmien luvun kasvu ei korvaa hevokset-1910: 1 869 005 (=29.4%). Suurinta on kasvu etelässä 1910:—47.7%. Sielläkään muuleja omistavien farmien luvun

Ryhmien jaotuksen rationaalisia perusteita kirjoittajat "Valtion maa on suurimmaksi osaksi myyty tai muulla ruisina erinä" (s. 257).

NB "Jos tehdään päätelmiä viljellyn maa-alan muu pienemmät farmit (lukuun ottamatta alle 20 eekkerin keiksi, mutta suurfarmit saavat suhteellisesti tärkeäm asiasta, että suurimmat farmit sijaitsevat suurimmalta kehitty nopeimmin" (s. 258). Tuo viimeksi esitetty kuin New England, Middle Atlantic divisions havait voimakkaammin.

		Pohjoinen								Prosenttia Farmien luku	
		Prosenttia kokonaissummasta				Viljellyn maan %				Farmien luku	
		Farmien luku		Kaikki maa farmeilla		Viljelty maa		Viljellyn maan % farmeilla		Farmien luku	
		1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
Σ		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	70.1	68.3	100.0	100.0
< 20		9.5+	8.7	0.8	0.8	0.8	0.8	86.1	86.3	16.2	14.7
20 - 49		18.9-	16.0	3.3	4.2	3.6	4.7	76.2	76.2	30.9	29.2
50 - 99		24.2-	26.3	12.3	14.6	13.5	16.0	75.3	74.6	22.4	22.3
100 - 174		29.3+	29.0	28.1	29.7	29.3	31.8	73.2	72.6	18.1	19.8
175 - 499		20.2+	18.0	38.1	36.1	39.8	37.8	73.1	70.5	10.4	11.8
500 - 999		2.2+	1.6	10.3	7.3	9.0	6.8	60.8	56.9	1.3	1.6
1000 & >		0.3+	0.4	6.9	6.9	4.1	3.1	41.1	30.3	0.7	0.9

(loppu)		Kasvu vuodesta 1900 vuoteen 1910:									
Länsi		Pohjoinen								Farmien luku	
		Farmien luku		Kaikki maa farmeilla		Viljelty maa farmeilla		Farmien luku			
		absoluutiset	%	absoluutiset	%	absoluutiset	%	absoluutiset	%	absoluutiset	%
Σ		34.3	29.0	16.5	0.8	30 725	8.0	28 573	10.9	477.2	18.2
< 20		87.3	85.0	25.1	10.0	116	4.8	95	4.5	115.2	29.0
20 - 49		73.0	71.1	-57.0	-12.6	-2 295	-14.2	-1 743	-14.2	191.8	25.1
50 - 99		62.2	57.4	-55.2	-7.3	-4 072	-7.3	-2 708	-6.5	111.7	19.2
100 - 174		37.1	38.5	18.1	+2.2	2 503	2.2	2 435	2.9	42.7	8.2
175 - 499		43.4	46.7	65.0	12.7	19 720	14.3	17 966	18.5	18.8	6.1
500 - 999		46.8	44.1	18.5	40.4	12 430	40.0	8 756	50.8	-0.8	-2.0
1000 & >		22.0	17.2	2.1	16.4	2 322	8.8	3 773	47.0	-2.0	-8.8

eivät estä. NB vain:
tavalla jaettu 160 eekkerin tai suunnilleen sen suu- NB

kaan, mikä on todennäköisesti paras mittapuu, niin
farmeja) muuttuvat nyt suhteellisesti vähemmän tär- NB
män merkityksen. Se on normaali tulos siitä tosi-
osaltaan maan uudemmilla alueilla, joilla maanviljelys
selitys ei ole totta, sillä sellaisilla *vanhoilla* alueilla
semme suurfarmien *osuuden* kasvavan suhteellisesti

Etelä						Länsi					
kokonaissummasta				Viljellyn maan % farmeilla		Prosenttia kokonaissummasta				Viljellyn maan % farmeilla	
Kaikki maa farmeilla		Viljelty maa				Farmien luku		Kaikki maa farmeilla			
1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
100.0	100.0	100.0	100.0	42.5	34.8	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1.6	1.2	3.5	3.2	93.3	91.9	16.7	15.5	0.5	0.1	1.2	1.0
8.1	6.7	16.4	15.8	83.1	82.0	15.3	14.0	1.8	1.2	3.6	2.0
13.6	11.2	20.0	19.4	62.7	60.2	11.8	11.7	2.9	2.2	5.3	4.4
20.8 + 18.0	25.3 + 25.2	51.6	46.1	27.5	28.8	14.0 + 11.3	15.2 + 15.0				
24.9	22.2	24.1	24.0	43.2	39.1	19.1	19.3	20.2	15.8	25.7	25.2
7.6	7.5	5.5	6.1	30.0	28.3	5.3	6.1	12.1	11.0	16.0	16.7
23.0	32.2	4.8	5.4	8.5	5.0	3.0	4.8	48.3	58.4	32.3	34.8

(absoluuttiset luvut = 1000 farmia tai eekkeriä).

Etelä				Länsi					
Kaikki maa farmeilla		Viljelty maa farmeilla		Farmien luku		Kaikki maa farmeilla		Viljelty maa farmeilla	
abso- luut- tiset	%	abso- luut- tiset	%	abso- luut- tiset	%	abso- luut- tiset	%	abso- luut- tiset	%
— 7 583	— 2.1	24 583	19.5	130.4	53.7	17 065	18.2	10 797	39.8
1 301	29.5	1 278	31.5	24.0	66.3	195	58.3	178	63.3
5 406	22.2	4 772	23.0	23.0	67.3	731	66.8	566	72.5
7 497	18.5	5 731	23.5	15.5	54.8	1 104	52.5	787	65.2
5 351	7.8	6 345	20.0	33.2	47.8	4 945	46.8	1 683	41.4
4 796	6.0	5 369	17.1	25.7	54.3	7 818	53.5	2 911	42.8
— 118	— 0.4	712	9.3	5.1	34.5	3 478	33.3	1 874	41.3
— 31 817	— 27.3	375	5.5	2.0	25.3	— 1 207	— 2.2	2 797	29.8

Selvästi erottuu kolme pääryhmää (ks. Yhdysvaltoja koskevia + ja -): pienet farmit (alle 49 eekkerin), keskisuuret (50—174) ja suuret (175 ja >). (Samoista puitteista puhuu "valtion" normi ["homestead"] = 160 eekkeriä). Ottaen nämä kolme ryhmää saamme seuraavat tärkeimmät kokonaissumman % %:

		%:a kokonaissummasta				Far- mien %:n	Viljel- lyn maan %:n
		1910		1900			
		farmeja	vil- jeltyä maata	farmeja	vil- jeltyä maata	kasvu (tai-) 1900-1910	
Koko Yhdys- vallat	pienet	35.4	9.3	33.6	9.6	+	-
	keskisuuret	46.4	41.8	48.6	44.8	-	-
	suuret	18.2	48.8	17.7	45.7	+	+
Pohjoinen	pienet	23.4	4.4	24.7	5.7	-	-
	keskisuuret	53.7	42.8	55.3	47.6	-	-
	suuret	22.9	52.8	20.0	47.0	+	+
Etelä	pienet	47.7	19.0	43.9	19.0	+	+
	keskisuuret	40.3	45.3	42.1	44.6	-	+
	suuret	12.4	34.7	14.1	36.1	-	-
Länsi	pienet	32.0	4.8	29.5	3.9	+	+
	keskisuuret	39.3	20.5	40.3	19.1	-	+
	suuret	28.7	74.7	30.3	76.7	-	-
		%:a kokonaissummasta				Far- mien %:n	Viljel- lyn maan %:n
		1910		1900			
		farmeja	vil- jeltyä maata	farmeja	vil- jeltyä maata	kasvu (+) tai lasku (-) 1900-1910	
Koko Yhdys- vallat	pienet	58.0	24.2	57.4	25.8	+	-
	keskisuuret (100-174)	23.4	26.7	24.4	28.0	-	-
	suuret	18.2	48.8	17.7	45.7	+	+
Pohjoinen	pienet	47.6	17.9	51.0	21.5	-	-
	keskisuuret (100-174)	29.5	29.3	29.0	31.8	+	-
	suuret	22.9	52.0	20.0	47.0	+	+
Etelä	pienet	69.7	39.0	66.2	38.4	+	+
	keskisuuret (100-174)	18.1	25.3	19.8	25.2	-	+
	suuret	12.4	34.7	14.1	36.4	-	-
Länsi	pienet	43.8	10.1	41.2	8.3	+	+
	keskisuuret (100-174)	27.5	15.2	28.6	15.0	-	+
	suuret	28.7	74.0	30.3	76.7	-	-

Selvästi erottuvat kolmen alueen tunnusmerkilliset piirteet:

Pohjoinen: 1) Kapitalismi kehittynyt voimakkaimmin. 2) Farmien määrällinen kasvu pysähdyksissä. 3) Keski suurien farmien luvun ja osuuden lasku; 4) suurten luvun ja osuuden kasvu (myös hyvin pienten, mutta heikompi); 5) latifundiumit heikkoja (> 1000 : 0.5% farmeista ja 6.9% maasta).

Etelä: 1) Kapitalismi kehittynyt heikoimmin; 2) osaviljelys kehittynyt voimakkaimmin (49.6% tenants farms); 3) latifundiumit valtavia (> 1000 acres: 0.7% farmeista ja 23.9% maasta; pohjoisessa 0.5% farmeista ja 6.9% maasta); 4) näiden entisten orjanomistajien latifundiumien hajoaminen (1900—1910: — 32 miljoonaa eekkeriä — 27.3%); 5) pienten farmien suurin %-määrä (43—47%). Yhteenveto: orjanomistuksellisista latifundiumeista pieneen kaupalliseen maanviljelykseen.

Länsi: 1) Farmien luvun valtava kasvu: + 53.7%!! Homesteadit ja pieni kaupallinen maanviljelys!! 2) Valtava %-määrä maasta suurilla farmeilla (76—75%). 3) Hyvin suuret latifundiumit (> 1000 : 3.9% farmeista ja 48.3% maasta). 4) Vuokramiesten pienin %-määrä ja sen *pienentyminen*.

Viljellyn maan % < 20 acren*) farmeilla = 73—96% eri "division'eissa", ja > 1000 acren farmeilla 6.2—43.4% eri division'eissa.

Näiden kahden ryhmän välinen ero prosenttisuhteessa on luonnollinen tulos siitä tosiasista, että pienet farmit harjoittavat koko maassa tavallisesti viljakasvien viljelyä, kun taas suurfarmit, jotka myös viljelevät erällä alueilla huomattavalta osalta viljakasveja, harjoittavat muilla alueilla miltei yksinomaan karjanhoitoa (s. 264).

NB
("maa-ala-tilasto"-kysymykseen)

*) acre = 4000 qm = 2/5 ha.

Etelässä tapahtuu ”suurten plantaasien pirstoutumista pieniksi farmeiksi, joita hoitavat pääasiallisesti vuokramiehet” (s. 264).

Pienten hedelmänviljelyä harjoittavien y.m. farmien voimakas kehitys Tyynen meren rannikolla on tulosta, ainakin osaksi, viime vuosina järjestetystä kastelusta. Se on johtanut pienten, alle 50 eekkeriä omistavien farmien lisääntymiseen Tyynen meren valtioissa (s. 264).*

Karjanhoidon kaupallista luonnetta koskevassa kysymyksessä on mielenkiintoista panna merkille tiedot *karjaa* myyvien talouksien sekä myydyn ja teurastetun karjan %-määristä

	Farmeilla v. 1909 myydyn tai teuras- tetun (siis kumman- kin) karjan arvo (milj. dolla- reissa)	(Kaikkien karjaa myyvien farmien %-määrä)						
		nautakarjaa (lukuun ottamatta vasikoita)	vasikoita	sikoja	nautakarjaa (lukuun otta- matta vasikoi- ta)	vasikoita	sikoja	
						Myydyn tai teurastetun ja olemassaolevan karjan lukumäärän välinen suhde (%):		
Yhdysvallat	1 833	100,0	32,0%	23,0%	28,0%	40,7%	100,0	90,0
Pohjoinen	1 258	68,0 %	42,4%	34,3%	44,0%	42,0%	124,3	97,5
Etelä	414	22,6 %	23,3%	13,8%	15,0%	40,7%	68,2	77,6
Länsi	161	8,8 %	23,0%	13,5%	13,2%	33,4%	61,8	87,0
Uusi Englanti	30,4	1,7 %	34,7%	34,8%	16,1%	43,0	320,8	126,8
Keski-Atlant.	89,0	4,0 %	36,2	48,8	23,0	28,8	241,2	123,3

* Ks. Teokset, 22. osa, s. 40. Toim.

(p. 349, t. 14). (Taulukkoa olen supistanut)

	Farmeja, joilla oli				Prosentuaalisesti farmeja, joilla oli				Keskimäärä farmilla, jolla oli				
	nautakarjaa		lypsylehmiä		nautakar- jaa		lypsy- lehmiä		nautakar- jaa		lypsyleh- miä		
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	
Yhdysvallat	5 284 916	4 730 480	5 140 869	4 513 895	83.1	82.4	80.8	78.7	11.7	14.3	4.0	3.8	+0.2
Pohjoinen	2 582 462	2 568 255	2 546 115	2 503 655	89.3	89.4	88.1	87.1	12.8	14.4	5.3	4.8	+0.5
Etelä	2 426 302	1 972 548	2 334 605	1 835 841	78.3	75.3	75.4	70.1	8.0	11.3	2.4	2.3	+0.1
Länsi	276 152	189 677	260 149	174 399	74.0	78.1	69.7	71.8	33.6	44.6	5.2	5.0	+0.2

	Hevosia		Muuleja		(Hevosia)		(Muuleja)		(Hevosia)		(Muuleja)	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
Yhdysvallat	4 692 814	4 530 628	1 869 005	1 480 652	73.8	79.0	29.4	25.8	4.2	4.0	2.3	2.2
Pohjoinen	2 600 709	2 620 082	359 024	306 573	90.0	91.2	12.4	10.7	4.9	4.4	2.9	2.8
Etelä	1 771 659	1 693 878	1 478 382	1 154 810	57.2	64.6	47.7	44.1	2.6	2.7	2.1	2.0
Länsi	320 446	216 668	31 599	19 269	85.8	89.2	8.5	7.9	7.6	10.5	4.5	6.3

(p. 387, t. 36.)

	Sikoja (kaikki siat)		(kaikki siat)		(kaikki siat)	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900
Yhdysvallat	4 351 751	4 335 363	68.4	75.0	13.4	14.5
Pohjoinen	1 971 059	2 193 438	68.2	76.3	19.2	19.5
Etelä	2 230 841	2 023 508	72.0	77.2	8.3	9.2
Länsi	149 851	118 417	40.1	48.7	12.2	12.3

Nämä tiedot osoittavat, kuinka pohjoinen keskittää karjanomistusta etelään ja länteen verraten. Lypsylehmiä: pohjoinen—4.₈ ja 5.₃; hevosia—4.₄ ja 4.₉. Muuleja: 2.₆ ja 2.₉. Sikoja—19.₅—19.₂ (pienin vähennys)—tiedot keskimääristä 1 taloutta kohti.

Alueittain esitetyt numerotiedot osoittavat, että täydellisesti tämä koskee vain East North Centralia ja West North Centralia. New Englandissa lehmien keskimäärä *pieneni*, hevosten keskimäärä taas jäi sekä New Englandissa että Middle Atlanticissa *samaksi*.

	(p. 309, t. 18.)				(Minun laskelma)			Ks. s. * *	
	Farmeja, joilla oli lypsylehmiä (samoin tuhansissa)				%			Hevosia omistavien farmien luku	Hevosia omistavien %-määrä
	1910	1900	1910	1900	1910	1900			
United States	5 140 869	4 513 895	5 141	+ 4 514	80. ₈	78. ₇	+ 2. ₁	+ 36 tuh.	-3. ₅
< 20	443 331	334 361	444	+ 334	52. ₉	49. ₅	+ 3. ₄	+ 110 tuh.	-8. ₉
20—49	1 006 877	829 033	1 007	+ 829	71. ₂	65. ₀	+ 5. ₃	+ 178 ..	-4. ₈
50—99	1 260 346	1 150 172	1 260	+ 1 150	87. ₁	84. ₁	+ 3. ₀	+ 110 ..	-2. ₁
100—174	1 361 251	1 264 680	1 361	+ 1 265	89. ₈	88. ₀	+ 0. ₈	+ 96 ..	-1. ₀
175—499	913 991	803 667	914	+ 804	93. ₅	92. ₆	+ 0. ₉	+ 110 ..	-0. ₅
500—999	112 167	92 670	112	+ 93	89. ₈	90. ₃	- 0. ₇	+ 19 ..	-0. ₁
1000 ja >	42 906	39 312	43	+ 39	86. ₀	82. ₀	+ 3. ₁	+ 4 ..	

* Ks. tätä osaa, ss. 458—459. Toim.

	Pohjoinen		Etelä		Länsi	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900
Σ	2 890 618	+ 2 874 073	3 097 547	+ 2 620 391	373 337	+ 242 908
20	276 042	+ 250 904	500 614	+ 385 422	62 510	+ 37 544
20—49	401 332	— 459 264	955 907	+ 764 114	57 137	+ 34 118
50—99	699 417	— 754 621	694 737	+ 583 047	43 915	+ 28 370
100—174	852 051	+ 833 963	561 544	+ 518 836	102 691	+ 69 463
175—499	582 778	+ 516 910	322 612	+ 303 986	72 785	+ 47 124
500—999	64 313	+ 45 795	41 183	— 42 015	19 799	+ 14 716
1000 & >	14 685	+ 12 616	20 950	— 22 971	14 500	+ 11 573

(minun laskel-
ma alueittain)

	Pohjoinen		Etelä		Länsi		
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	
Σ	2 769 135	2 766 215	2 923 891	2 503 219	341 757	228 983	6 034 783
< 20	226 816	216 345	405 764	327 690	52 386	32 200	684 966
20—49	374 099	431 353	900 990	728 509	53 112	31 941	1 328 201
— 99	679 498	729 586	681 654	569 986	41 595	27 043	1 402 747
—174	833 045	819 122	554 235	511 269	91 144	65 585	1 478 424
499	577 839	511 980	319 794	301 383	69 720	46 273	967 353
—999	63 354	45 391	40 775	41 647	19 498	14 556	123 627
1000 & >	14 484	12 438	20 679	22 735	14 302	11 385	—9 465

(minun laskel-
ma alueittain)

	Pohjoinen		Etelä		Länsi		ΣΣ 4 760 milj.
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	
Σ	2 863. ₇	1 835. ₃	1 284. ₃	782. ₄	611. ₀	361. ₄	
< 20	49. ₃	+ 35. ₀	58. ₅	+ 33. ₃	41. ₀	+ 31. ₀	
— 49	138. ₆	+ 100. ₃	194. ₅	+ 91. ₂	27. ₀	+ 11. ₃	
— 99	441. ₁	+ 293. ₀	239. ₀	+ 115. ₁	33. ₃	+ 14. ₂	
—174	881. ₀	+ 548. ₃	293. ₅	+ 155. ₃	94. ₀	+ 55. ₈	
—499	1 059. ₅	+ 633. ₀	280. ₂	+ 157. ₃	127. ₇	+ 65. ₂	
—999	190. ₀	+ 122. ₁	72. ₀	+ 46. ₈	77. ₁	+ 43. ₂	
1000 & >	103. ₂	+ 102. ₇	146. ₀	— 183. ₄	209. ₂	+ 140. ₈	

Farmeja, joilla oli hevosia

	Pohjoinen						Hevosia omistavien %-määrä Pohjoinen	
	Pohjoinen		Etelä		Länsi		1910	1900 ±
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900 ±
Σ	2 600 709	2 620 082	1 771 659	1 693 878	320 446	216 668	89. ₀	91. ₄ -1. ₅
<20	180 119+	176 851	183 375+	168 012	45 107+	28 406	65. ₂	70. ₂ -5. ₃
20— 49	330 346-	387 672	431 805+	416 991	49 387+	29 578	82. ₃	84. ₁ -2. ₁
50— 99	641 509-	696 599	435 226+	401 520	39 680+	25 631	91. ₇	92. ₃ -0. ₆
100—174	805 125+	797 766	411 207+	399 859	85 754+	62 465	94. ₅	95. ₆ -1. ₁
175—499	567 012+	504 209	256 142+	249 479	67 297+	45 072	97. ₃	97. ₅ -0. ₂
500—999	62 329+	44 810	35 055-	36 941	19 172+	14 336	96. ₀	98. ₀ -1. ₁
1000 & >	14 269+	12 175	18 849-	21 076	14 049+	11 180	97. ₀	96. ₅ +0. ₅

Farmeja, joilla oli lypsylehmiä

	Pohjoinen						%-määrä Pohjoinen	
	Pohjoinen		Etelä		Länsi		1910	1900 ±
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900 ±
Σ	2 546 115	2 503 655	2 334 605	1 835 841	260 149	174 399	88. ₈	87. ₁ +1. ₇
<20	166 143+	151 359	245 526+	164 950	31 662+	18 052	60. ₂	60. ₂ -0. ₁
20— 49	324 302-	361 715	641 207+	443 786	41 368+	23 532	80. ₈	78. ₇ +2. ₁
50— 99	635 791-	672 516	590 109+	455 892	34 446+	21 764	90. ₀	89. ₁ +1. ₈
100—174	790 434+	774 299	504 825+	440 942	65 992+	49 439	93. ₅	92. ₈ +0. ₇
175—499	558 017+	490 228	298 761+	274 032	57 213+	39 407	95. ₇	94. ₈ +0. ₀
500—999	58 100+	42 579	37 048-	37 437	17 019+	12 654	90. ₃	93. ₁ -2. ₈
1000 & >	13 328+	10 959	17 129-	18 802	12 449+	9 551	90. ₈	86. ₀ +3. ₀

Työikäisten hevosten lukumäärä

	Pohjoinen		Etelä		Länsi	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900
	Σ	11 316 712	9 826 344	4 073 946	3 888 382	2 039 760
<20	280 688		242 330		136 011	
20 - 49	719 887		654 711		142 956	
50 - 99	1 944 522		823 210		151 830	
100 - 174	3 521 068		1 043 386		427 684	
175 - 499	3 871 018		871 197		518 337	
500 - 999	689 898		185 274		263 827	
1000 & >	289 631		253 838		399 115	

Vuodelta 1900 on tiedot vain *kalkista* hevosista (vuodelta 1910 näitä tietoja *ei ole*).

Lypsylehmien lukumäärä

	Pohjoinen		Etelä		Länsi	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900
	Σ	13 596 483 +	11 986 550	5 688 368 +	4 282 555	1 340 581 +
<20	278 221 -	289 135	376 500 +	262 187	71 223 +	49 274
20 - 49	824 089 -	848 854	1 089 372 +	716 853	128 297 +	66 612
50 - 99	2 670 595 +	2 453 724	1 254 360 +	898 269	154 263 +	82 035
100 - 174	4 756 705 +	4 147 973	1 418 157 +	1 114 074	300 130 +	280 275
175 - 499	4 469 057 +	3 761 844	1 194 299 +	950 115	362 757 +	153 261
500 - 999	477 560 +	383 171	221 737 +	193 677	158 655 +	111 629
1000 & >	120 256 +	101 849	133 943 -	147 380	165 256 +	123 442

Farmeja, joilla oli muuteja

	Pohjoinen		Etelä		Länsi	
	1910	1900	1910	1900	1910	1900
	Σ	359 024	306 573	1 478 382	1 154 810	31 599
<20	5 693	6 743	102 402	77 900	1 442	1 333
20 - 49	26 405	28 900	435 559	311 829	2 277	1 236
50 - 99	66 539	63 078	370 582	276 723	2 628	1 290
100 - 174	119 581	101 259	320 772	263 195	8 019	4 071
175 - 499	121 574	92 258	206 335	182 037	9 472	5 084
500 - 999	14 906	10 795	28 584	27 739	3 796	2 799
1000 & >	4 326	3 540	14 148	15 387	3 965	3 456

(p. 270, t. 11) Keskimääräinen arvo farmia kohti (dollareissa)

	Farmarien koko omaisuus		Maa		Raken- nukset		Maa- talous- inventaarit ja -koneet		Karja		
	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	
	Σ	9 507	5 030	6 618	3 260	1 564	930	296	180	1 029	660
	< 20	2 849	1 875	1 334	919	1 213	728	98	71	205	157
	20- 49	3 464	2 118	1 961	1 212	992	579	138	92	374	235
Pohjoinen	50- 99	5 772	3 455	3 602	2 128	1 279	773	223	146	667	408
	100-174	9 713	5 416	6 696	3 538	1 622	994	318	203	1 077	682
	175-499	17 928	9 342	13 369	6 451	2 209	1 349	484	290	1 867	1 253
	500-999	27 458	15 196	21 172	10 275	2 558	1 792	733	434	2 996	2 694
	1000 & >	52 969	28 805	40 631	17 481	4 068	2 528	1 198	643	7 072	8 153
	Σ	2 897	1 629	1 913	978	461	274	95	69	428	309
	< 20	838	483	450	240	237	132	27	20	124	92
	20- 49	1 217	673	734	393	230	125	42	29	212	126
Etelä	50- 99	2 237	1 171	1 390	692	407	218	81	52	359	208
	100-174	3 692	1 818	2 415	1 099	608	328	128	78	541	313
	175-499	6 742	3 414	4 608	2 138	1 023	608	219	132	893	536
	500-999	14 430	6 908	10 423	4 431	1 780	1 056	453	285	1 775	1 136
	1000 & >	47 348	26 807	36 390	15 660	2 897	1 930	1 065	1 211	6 996	8 006
	Σ	12 155	7 059	9 162	4 639	1 009	690	310	218	1 673	1 512
	< 20	5 025	2 953	3 342	1 523	867	507	108	79	710	844
	20- 49	7 359	3 578	5 727	2 544	912	560	202	123	518	351
Länsi	50- 99	9 404	4 358	7 386	3 101	967	570	263	162	789	524
	100-174	7 205	3 763	5 375	2 343	665	445	221	153	944	823
	175-499	14 111	7 667	10 844	5 184	1 082	790	398	282	1 788	1 412
	500-999	27 662	14 601	21 205	10 006	1 749	1 176	722	456	3 986	2 963
	1000 & >	74 186	44 972	55 110	29 443	3 206	2 402	1 384	915	14 486	12 212
	Σ	6 444	3 563	4 476	2 276	994	620	199	131	774	536
	< 20	1 812	1 139	956	564	605	375	56	42	195	158
	20- 49	2 103	1 280	1 284	750	474	303	76	55	270	172
Koko Yh-	50- 99	4 175	2 499	2 649	1 536	848	532	156	106	522	325
dysvallat	100-174	7 313	4 022	5 021	2 590	1 182	724	241	155	869	554
	175-499	13 955	7 175	10 291	4 872	1 734	1 059	390	234	1 540	1 012
	500-999	23 208	11 714	17 644	7 842	2 174	1 402	639	376	2 751	2 094
	1000 & >	56 757	31 799	43 047	19 530	3 330	2 206	1 196	987	9 185	9 077

Keskimääräinen arvo eekkeriä kohti (dollareissa)

Farmarien koko omaisuus		Maa		Rakennukset		Maatalous-inventaarit ja -koneet		Karja	
1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
66. ₁₀	37. ₇₇	46. ₂₆	24. ₄₆	10. ₉₃	6. ₁₈	2. ₀₇	1. ₃₅	7. ₃₀	4. ₁₆
308. ₈₁	193. ₃₆	144. ₅₅	94. ₈₂	131. ₁₁	75. ₁₉	10. ₅₉	7. ₈₅	22. ₂₆	16. ₁₉
100. ₀₇	60. ₁₁	56. ₁₈	34. ₃₇	28. ₈₃	16. ₅₂	4. ₀₁	2. ₈₂	10. ₈₅	6. ₀₉
77. ₁₆	46. ₈₆	48. ₈₇	28. ₇₄	17. ₉₇	10. ₁₃	3. ₀₁	1. ₉₇	9. ₀₁	5. ₅₁
71. ₂₆	39. ₇₅	49. ₁₃	25. ₁₆	11. ₉₁	7. ₂₉	2. ₂₃	1. ₄₀	7. ₈₁	5. ₇₇
66. ₂₅	35. ₁₀	49. ₄₀	24. ₁₇	8. ₁₆	5. ₀₅	1. ₇₉	1. ₁₈	6. ₆₀	4. ₈₉
41. ₂₄	22. ₁₁	31. ₇₀	15. ₄₈	3. ₈₁	2. ₇₀	1. ₁₉	0. ₈₅	4. ₅₉	4. ₀₆
27. ₁₁	13. ₈₉	20. ₈₂	8. ₃₇	2. ₁₈	1. ₂₁	0. ₆₁	0. ₃₁	3. ₈₂	3. ₁₀
25. ₃₁	11. ₇₉	16. ₇₂	7. ₀₈	4. ₀₃	1. ₁₆	0. ₈₃	0. ₅₀	3. ₇₄	2. ₂₁
73. ₃₀	42. ₁₀	39. ₃₇	20. ₀₁	20. ₇₇	11. ₅₁	2. ₅₅	1. ₇₂	10. ₈₇	8. ₀₂
39. ₁₈	21. ₁₂	23. ₅₈	12. ₃₃	7. ₃₁	3. ₁₁	1. ₃₅	0. ₉₁	6. ₈₁	3. ₉₇
32. ₃₀	16. ₈₁	20. ₀₇	9. ₁₄	5. ₈₈	3. ₁₃	1. ₁₇	0. ₇₄	5. ₁₈	2. ₁₆
28. ₁₈	13. ₇₅	18. ₃₇	8. ₃₁	4. ₆₃	2. ₄₁	0. ₇₇	0. ₅₀	4. ₁₂	2. ₃₇
25. ₅₅	12. ₁₂	17. ₁₆	8. ₀₉	3. ₈₈	2. ₃₉	0. ₈₃	0. ₅₀	3. ₃₈	2. ₁₃
21. ₀₈	10. ₈₅	15. ₈₈	6. ₈₂	2. ₇₁	1. ₆₃	0. ₉₉	0. ₄₄	2. ₇₁	1. ₇₉
11. ₆₉	5. ₂₈	8. ₁₉	3. ₁₈	0. ₇₂	0. ₃₈	0. ₂₆	0. ₂₄	1. ₇₃	1. ₅₈
40. ₅₃	18. ₂₆	30. ₉₆	12. ₀₁	3. ₄₀	1. ₇₉	1. ₀₁	0. ₅₆	5. ₈₃	3. ₉₂
595. ₃₀	333. ₆₁	395. ₈₇	172. ₁₃	102. ₆₆	57. ₃₁	12. ₃₇	8. ₈₀	84. ₁₂	95. ₃₈
230. ₁₂	111. ₅₉	179. ₃₂	79. ₃₅	28. ₅₅	17. ₄₆	6. ₃₃	3. ₈₂	16. ₂₂	10. ₁₆
128. ₇₁	58. ₈₉	101. ₁₅	41. ₈₅	13. ₂₄	7. ₈₉	3. ₆₀	2. ₁₈	10. ₈₁	7. ₀₇
47. ₆₇	24. ₇₁	35. ₅₆	15. ₃₉	4. ₄₀	2. ₉₂	1. ₁₆	1. ₀₀	6. ₂₄	5. ₄₁
45. ₇₇	24. ₇₁	35. ₁₇	16. ₇₁	3. ₅₁	2. ₅₄	1. ₂₉	0. ₉₁	5. ₈₀	4. ₅₃
39. ₇₉	20. ₈₉	30. ₅₀	14. ₈₁	2. ₅₂	1. ₈₈	1. ₀₁	0. ₆₅	5. ₇₃	4. ₂₁
20. ₁₈	9. ₅₀	14. ₉₂	6. ₂₂	0. ₈₇	0. ₅₁	0. ₃₇	0. ₁₉	3. ₉₂	2. ₃₈
46. ₈₁	24. ₃₇	32. ₄₀	15. ₅₇	7. ₂₀	4. ₂₄	1. ₄₄	0. ₈₉	5. ₀₀	3. ₆₇
172. ₈₁	106. ₁₁	91. ₂₂	52. ₁₂	57. ₇₃	35. ₁₉	5. ₈₇	3. ₉₆	18. ₅₇	14. ₈₃
65. ₅₃	38. ₇₁	40. ₀₀	22. ₇₂	14. ₇₇	9. ₁₆	2. ₈₆	1. ₆₅	8. ₁₂	5. ₂₁
58. ₂₂	34. ₆₂	36. ₉₄	21. ₂₈	11. ₈₈	7. ₃₇	2. ₁₇	1. ₄₇	7. ₂₈	4. ₅₁
53. ₀₇	29. ₀₉	37. ₀₅	19. ₁₁	8. ₇₂	5. ₃₅	1. ₇₈	1. ₁₄	6. ₄₂	4. ₀₉
51. ₄₅	26. ₇₄	37. ₉₅	18. ₁₅	6. ₃₉	3. ₀₅	1. ₄₄	0. ₈₇	5. ₈₈	3. ₇₆
34. ₇₆	17. ₇₀	26. ₁₈	11. ₈₅	3. ₂₆	2. ₁₂	0. ₉₆	0. ₅₇	4. ₁₂	3. ₁₆
17. ₀₈	7. ₅₈	12. ₁₂	4. ₆₆	1. ₆₀	0. ₅₃	0. ₃₆	0. ₂₄	2. ₇₆	2. ₁₆

Panna merkille:

"...Mountainin ja Pacificin alueilla 100—174 eekkerin farmeilla on rakennusten keskimääräinen arvo farmia kohti pienempi kuin niillä, joiden maa-ala on 50—99 eekkeriä. Tämä johtuu luultavasti siitä tosiasiasta, että 100—174 eekkerin farmit ovat noilla alueilla huomattavalta osalta talouksia, joita vasta joku aika sitten ovat ottaneet haltuunsa siirtolaiset, joilla ei ole ollut vielä aikaa eikä ehkä riittävästi varojakaan kalliiden rakennusten rakentamiseen" (s. 271).

Home-
steadit
"Wes-
tissä"

"...Suuret keskimääräiset numeroluvut (farmin koko kaluston arvo — *pienien* farmien osalta) näillä kahdella alueella (Mountain ja Pacific) johtuvat osaksi siitä, että näillä alueilla on paljon pieniä ja hyvin hoidettuja hedelmä- ja vihannesfarmeja, joissa monissa on järjestetty keino-kastelu" (s. 272).

Pienet
farmit
"Wes-
tissä"...

Satoja koskevaan kysymykseen:

	Keskimääräinen sato eekkeriltä (busheleissa)						p. 486, t. 14		(p. 485)
	(p. 584, t. 15)		(p. 593)		p. 603		Keskimääräinen maidontuotanto (galloneissa) kohti		Lehmiä keskimää- rin / farmia kohti (1909)
	<i>Maissi</i> ⁽¹⁾		<i>vehnä</i> ⁽²⁾		<i>kaura</i> ⁽³⁾	<i>lehmä</i>	<i>ä</i>		
	1909	1899	1909	1899	1909	1899	1909	1899	
United States	25.9	28.1	15.4	12.7	28.6	31.9	362	424	3.8
New England	45.2	39.1	23.3	18.0	32.0	35.9	476	548	5.9
Middle Atlantic	32.2	34.1	18.6	14.0	25.3	30.9	490	514	6.1
East North Central	38.6	38.3	17.2	12.0	33.3	37.1	410	487	4.0
West " "	27.7	31.1	14.8	12.2	27.3	32.1	325	371	4.0
South Atlantic	15.8	14.1	11.3	9.3	15.3	11.7	286	356	2.1
East South Central	18.6	18.1	11.7	9.0	13.1	11.1	288	395	1.9
West " "	15.7	21.9	11.0	11.9	21.1	25.8	232	290	3.1
Mountain	15.8	16.3	23.1	19.2	34.0	30.1	339	334	4.7
Pacific	24.0	25.2	17.7	15.6	35.3	31.4	475	470	5.1

(1) *maissi*. 1909: 20.6% koko viljellystä maasta.

(2) 9.3% (samoin).

(3) 7.3% samoin.

Northissa pitää *erottaa* (α) New England + Middle Atlantic ja (β) *East* ja *West North Centrals*.

α — 31 — 41 % (koko sadon arvo) =	Suurimmalta osalta kylvö-	α — sato	suurimmalta osalta
= heinä ja vihantarehu	heinää (heinästä ja vihantarehusta)		suurempi
β — 14 — 16 %	Huomattava merkitys	β — sato	suurimmalta osalta
	luonnon-, niitty- y.m. heinällä		pienempi

α — 17 — 21 % (idem) vihannekset	α palkkatyötä ja lannoitteita (eekkeriä kohti) paljon.
β — 4 — 7 %	β palkkatyötä ja lannoitteita (eekkeriä kohti) vähän.

α — homesteadit miltei <i>olemattomia</i> .	Asukastiheys suuri	ostavat lisäksi karjanrehua	
β — homesteadeja <i>on</i> .	Asukastiheys pieni.	myyvät karjanrehua	

Kun laskemme 10 vuoden (1901—1910) ajalta *alunperäisesti* (ei lopullisesti!!!) homesteadeiksi jaetun summan (Statistical Abstract, p. 28), niin saamme:

The West ...	55. ₃ milj. eekkeriä	{ Pacific — 13. ₄ }
		{ Mountain — 41. ₉ }
Homesteadit The North ...	55. ₂	(siinä luvussa <i>West North Central</i> 54. ₃)
The South ...	20. ₀	(siinä luvussa <i>West South Central</i> 17. ₃)
	<u>Σ = 130.₅</u>	

Siis *West-kauttaaltainen* homesteadien alue.

Northissa — *yksi* alue (*West North Central*) on homesteadien aluetta.

Southissa — samoin *yksi* (*West South Central*) on homesteadien aluetta.

Kaikki farmit = 1 182 099 ... 89 923 619 acres kaikki maa.

plantations
or farms

= 437 978 ... 28 296 815 " " "

325
aluetta

(11 southern states *: Alabama, Arkansas, Florida, Georgia, Louisiana, Mississippi, North & South Carolina, Tennessee, Texas & Virginia.)

XII luku. *Plantaasit etelässä:*

Plantaasien vuokraus ((1910))

Plantaasien koko vuokraus	Kaikki luokat	5-9 vuokra- miestä	10-19 vuokra- miestä	20-49 vuokra- miestä	50 vuokra- miestä ja enemmän	Census Year:	Maata keski- määrin eekke- reissä farmia kohti		Viljeltyä maata keskimäärin eekereissä farmia kohti		
							The South	The North	The South	The North	
Plantaaseja:	39 073	26 562	9 160	2 939	412	1910	114.4	143.0	48.0	100.3	
Herrasfarmeja	39 073	26 562	9 160	2 939	412	1900	138.2	133.2	48.1	90.0	
Vuokramiesten farmeja	398 905	168 089	118 862	82 404	29 550	1890	139.7	123.7	58.0	87.0	
Keskikoko	724.2	495.0	953.2	1 688.0	3 535.3	1880	153.4	114.0	56.2	76.6	
Viljellyn keskimäärä	405.3	273.8	528.2	974.0	2 084.1	1870	214.2	117.0	69.2	69.2	
Keski- koko { herras- farmit {	kaikki maa	330.0	227.3	438.4	785.0	1 374.0	1860	335.4	126.4	101.0	68.3
	viljelty	86.6	65.2	106.8	187.0	293.4	1850	332.1	127.1	101.1	65.4
.. { vuokra- miehen farmi {	kaikki	38.5	42.3	39.7	32.3	30.1					
	viljelty	31.2	33.0	32.5	28.1	25.0					
Pinta-ala											
kaiken maan	28 296 815	13 147 956	8 731 179	4 961 152	1 456 528						
Herrasfarmien	12 929 417	6 038 777	4 015 807	2 308 518	566 315						
Vuokramiesten farmien	15 367 398	7 109 179	4 715 372	2 652 634	890 213						
%:a vuokramiesten farmeilla	54.3	54.1	54.0	53.3	61.1						

* - 11 etelävalltiota. Toim.

"Tosiasia on se, ... että taloudellisen asemansa puolesta suuri osa etelän vuokramiehistä erosi jyrkästi maan muiden osien vuokramiehistä. Plantaasi hallinnollisen johdon yhteisten tarkoituserien yksikkönä ei ole hävinnyt. Monissa tapauksissa vuokramiehet ovat plantaaseilla omistajan, päävuokramiehen tai isännöitsijän samanlaisen kaikinpuolisen valvonnan kohteena kuin maatyöläiset Pohjoisen ja Lännen suurfarmeilla" (s. 877).

XI luku. *Kastelu.*

Kuiva alue: 1 440 822 farmia, 1 161 385 600 eekkeriä, 388.6 milj. eekkeriä maata farmeilla, 173.4 milj. eekkeriä viljeltyä maata. 307.9 milj. dollaria = kastelulaitteiden arvo (eekkeriä kohti = 15.92 dollaria).

158 713 keinokastelufarmia (13.7 miljoonaa eekkeriä kastelumaata).

Keskimääräinen sato eekkeriltä (1909)

	Kastelumaat	Kastelemattomat maat	±%
maissi.....	23.7 (bushelia)	25.9	- 8.5
kaura	36.8	28.5	+29.1
vehnä	25.6	15.3	+67.3%
ohra.....	29.1	22.3	+30.5%
mailanen	2.94 tonnia	2.14	+37.4%

Ottaen huomioon, että hra Gimmer puhuu ("Zavety" 1913, № 6) vuoden 1910 väenlaskun johdosta sellaista mitä julkeinta valhetta, että Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa

"Ei ole sellaisia alueita, joilla siirtoasuttamista ei enää tapahtuisi eikä suurkapitalistinen maanviljelys rappeutuisi ja syrjäytyisi omaan työhön perustuvan maanviljelyksen tieltä", (s. 60)*— tarkastelemme erikoisesti

kahta aluetta New England

ja Middle Atlantic. Siirtoasutus=0. (Homesteadeja ei ole.)

* Ks. Teokset, 22. osa, s. 26. *Toim.*

Maatalouden kapitalistinen luonne:

		1909	1899	%
Työpalkkameno- keriä kohti (viljeltyä maata)	New England.....	4.76	2.55	+ 86%
	Middle Atlantic	2.66	1.64	+ 62%
	Pacific	3.47	1.92	+ 80%
	Mountain	2.95	2.42	+ 22%
	Keskimäärä	1.38	0.86	+ 58%
	Yhdysvalloissa			

Siis kapitalistinen luonne kehittyi yhä voimakkaammin ja voimakkaammin!!!

Gimmerin "saatoi ymmälle" se, että maan keskimäärä farmeilla näillä alueilla ei pienene vain yleensä (Yhdysvallat 146.2—138.1; New England 107.1—104.4; Middle Atlantic—92.4—92.2), vaan vähenee myös viljellyn maan määrä (Yhdysvallat + 72.2 + 75.2; New England—42.4—38.4; Middle Atlantic—63.4—62.6)!!!

Sitä paitsi viljellyn maan puolesta farmit ovat New Englandissa *kaikkein pienimpiä!*

Tuo tyhmiini ei ole osannut tehdä eroa pienten maaalojen ja maatalouden kapitalistisen luonteen välillä.

		1909	1899	
Lannoitemenot (viljellyn maan eekkeriä kohti)	New England.....	1.30	0.53	+ 145 %
	Middle Atlantic.....	0.62	0.37	+ 78 %
	South Atlantic	1.23	0.49	+ 151 %
	Keskimäärä			
	Yhdysvallat	0.24	0.13	+ 83 %

Tulee huomauttaa, että eniten käytetään lannoitteita *puuvillanviljelyksessä* olevaan maahan (etelä!) (ks. 1900, tilasto). Puuvilla: 18.7% farmeista; 22.5% lannoitemenot

vrt. muistinpanojen l. s. (1910) (p. 560)*

Työläisiä patkkaavien farmien %-määrä	
NB	New England..... 66.0%
	Middle Atlantic..... 65.8%
	East North Central 52.7
	West 51.0
	Mountain..... 46.8%
	Pacific..... 58.0%
	NB

* Ks. tätä osaa, s. 448. *Toim.*

Lisäys (tai vähennys) 1900—1910

<i>New England</i>	Farmien luku	%	Kaikkiaan maata farmeilla (eekke-reissä)		Viljeltyä maata farmeilla (eekke-reissä)		Arvon prosentuaalinen lisääntyminen (1899—1909)	
			Määrä	%	Määrä	%	kaikkiaan omaisuutta farmeilla	välillä-neitä ja koneita
Yhteensä	—3 086	—1.6	— 834 068	—4.1	—879 499	—10.8	35.6	39.0
< 20	6 286	22.4	41 273	14.9	30 984	15.5	60.9	48.9
20— 49	17	0.1	33 243	—2.9	— 28 500	— 4.7	31.4	30.3
50— 99	—3 457	—7.0	—250 313	—7.2	—142 270	— 9.1	27.5	31.2
100—174	—4 020	—8.4	—466 663	—7.7	—309 499	—12.3	30.3	38.5
175—499	—1 999	—6.7	—459 948	—6.1	—421 081	—15.3	33.0	44.6
500—999	6	0.3	36 311	2.8	— 46 022	—12.8	53.7	53.7
1000 ja >	81	16.3	298 515	36.2	36 889	26.8	102.7	60.5
<i>Middle Atlantic:</i>								
Yhteensä	—17 239	—3.5	—1 669 034	—3.7	—1 465 317	—4.8	28.1	44.1
<20	5 754	7.7	29 704	4.1	15 550	2.5	45.8	42.9
20— 49	— 5 955	—7.1	—225 471	—8.0	—210 859	—9.5	28.3	37.0
50— 99	—11 639	—8.2	—772 300	—7.6	—623 012	—8.1	23.8	39.9
100—174	— 5 745	—4.4	—746 852	—4.5	—605 047	—5.1	24.9	43.8
175—499	495	1.0	169 095	1.4	—59 567	—0.8	29.4	54.7
500—999	— 59	—3.1	—27 161	—2.3	17 990	3.8	31.5	50.8
1000 ja >	—90	—16.1	—96 049	—8.0	—372	—0.2	74.4	65.2

Nämä numerot puhuvat selvästi siitä, että suurtalous syrjäyttää pientaloutta.

Kummallakin alueella *kaikki* keskiryhmät (20—499) *menettävät* (%).

Voittavat (1) kaikkein pienimmät (< 20)

(2) suuret (500—999 ja 1000 ja >).

Sekä prosentuaalisesti että absoluuttisesti (*viljellyn* maan määrä) *suuret* ovat voittaneet *enemmän* kuin pienet!!

[Pienet (alle 20 acres) ovat taas siellä hyvin usein erittäin kapitalistisia talouksia] sillä maksimaalinen %-määrä maasta siellä on vihanneksilla. Minimum viljakasveilla.

Maatalousinventaarien ja -koneiden (= pysyvä pääoma sen tärkeimmässä, välittömästi teknilliseen edistykseen viittaavassa muodossa) lisääntymisprosentti on *maximum suurilla* talouksilla, minimum *keskisuurilla*, sitä paitsi suurilla *enemmän* kuin kaikkein pienimillä!!!

(p. 266, t. 9)

Kokonaisarvon jakautumisprosentti

<i>United States:</i>	Kaikkiaan omaisuutta farmeilla		maatalousinventareja ja -koneita	
	1910	1900	1910	1900
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0
(a) < 20	3.7—	3.8	3.7—	3.8
(β) 20—49	7.3—	7.8	8.5—	9.1
(γ) 50—99	14.0—	16.7	17.7—	19.3
(δ) 100—174	27.1—	28.0	28.9—	29.3
(ε) 175—499	33.3+	30.5	30.2+	27.1
(ζ) 500—999	7.1+	5.9	6.3+	5.1
(η) 1000 ja >	6.8—	7.3	4.7—	6.2

New England:

Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0
	12.0—	10.1	7.8+	7.3
	13.3—	13.7	11.5—	12.2
	20.0—	21.2	20.8—	22.0
	24.2—	25.1	27.9—	28.0
	24.4—	24.8	27.3+	26.2
	3.9+	3.4	3.3+	2.9
	2.4+	1.8	1.5+	1.3

Middle Atlantic:

Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0
	8.9—	7.8	6.5=	6.5
	11.3=	11.3	10.6—	11.1
	24.6—	25.5	27.2—	28.0
	31.9—	32.7	34.5=	34.5
	20.3+	20.1	19.4+	18.1
	1.8=	1.8	1.3=	1.3
	1.2+	0.8	0.8+	0.5

<i>United States:</i>	Omaisuutta farmeilla		maatalousinv. ja -koneita	
	1910	1900	1910	1900
The North: Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0
pienet	2.9—	3.3	3.1—	3.5
	5.1—	6.7	6.5—	8.2
	14.7—	18.0	18.2—	21.3
keskisuuret	30.1—	31.2	31.7—	32.7
suuret	38.0+	33.4	32.9+	29.0
	6.4+	4.8	5.5+	3.8
	2.8—	2.5	2.1+	1.6
The South: Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0
pienet	4.7+	4.4	4.6+	4.2
	13.0+	12.0	13.7—	12.3
	17.3+	16.0	19.2+	16.7
keskisuuret	23.1+	22.1	24.4+	22.4
suuret	24.2—	24.3	24.1+	22.3
	6.8—	6.8	6.4—	6.7
	11.4—	14.4	7.9—	15.5
The West: Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0
pienet	6.9+	6.5	5.9+	5.6
	9.3+	7.1	10.0+	7.9
	9.1+	7.2	10.0+	8.7
keskisuuret	16.3+	15.2	19.6—	20.0
suuret	22.6—	21.1	25.0—	25.1
	12.1—	12.5	12.3—	12.7
	23.7—	30.4	17.3—	20.0

Johtopäätökset:

- (1) 2 vanhaa aluetta (New England + Middle Atlantic). *Suurten* maksimaalinen kasvu. Keskisuurten poishuhtoutuminen. Kaikkein pienimpien vähäisin kasvu.
- (2) Pohjoinen (kapitalismi). *Suurten* kasvu *pienten* kustannuksella.
- (3) Etelä (siirtyminen orjuudesta kapitalismiin). *Pienten* kasvu *suurten* kustannuksella. (NB: Suurinten osuus keskinkertaista *korkeampi*.)
- (4) Länsi (uudet maat. Maximum homesteadeja). *Pienten* kasvu *suurten* kustannuksella. (NB: Suurinten ja suurten osuus keskinkertaista *korkeampi*.)
- (5) Yhteenveto. ΣΣ (Koko Yhdysvallat): *Syrjäytetään kaikkia pieniä ja kaikkia keskisuuria*. *Syrjäytetään latifundiumeja* (1000 ja >). Kasvavat *suuret kapitalistiset* (175—500; 500—1000).

United

Mielenkiintoista on verrata talouksien

Farmien luku		A) Viljellyn maan määrä		B) Farmien koko omaisuuden (arvo)		C) Maan arvo		
1910	1900	% maa-alasta		1910	1900	1910	1900	
+13. ₂	11. ₇	+ pienimmät (<20)	1. ₇	1. ₈	- 3. ₇	3. ₈	- 2. ₈	2. ₈
+22. ₂	21. ₉	- pienet ja	7. ₆	8. ₀	- 7. ₃	7. ₉	- 6. ₄	7. ₂
-22. ₆	23. ₈	- keskisuuret	14. ₉	16. ₂	-14. ₆	16. ₇	-13. ₄	16. ₁
-23. ₈	24. ₈	-	26. ₉	28. ₈	-27. ₁	28. ₀	-26. ₇	28. ₂
+15. ₄	15. ₁	+ suuret ja	33. ₈	32. ₇	+33. ₃	30. ₅	+35. ₁	32. ₂
+ 2. ₀	1. ₈	+ latifundiumit	8. ₅	7. ₁	+ 7. ₁	5. ₉	+ 7. ₈	6. ₂
= 0. ₉	0. ₈	- (latifundiumit)	6. ₃	5. ₀	- 6. ₉	7. ₃	+ 7. ₈	7. ₁
					(- 3. ₇	3. ₈		
					(- 49. ₀	52. ₆		
					(+ 40. ₄	36. ₄		
					- 6. ₉	7. ₃		

Erinomaista!

Maan arvossa on lisäystä!! (sekä suurilla että latifundiumeilla).

Vain 2 alueella (divisions) *ei ole latifundiumien* (1000 ja >) laskua, nimittäin vanhimmilla ja kapitalistisimmilla alueilla: New England ja Middle Atlantic!! Näillä kahdella alueella latifundiumien osuus *on kasvanut kaikissa suhteissa* (jopa karjakin!!) (Middle Atlantic = 0.6—0.6 karja, New England = 1.5—1.4 karja).

Poikkeuksena on (NB) latifundiumien maksimaalinen häviö *West South Centralissa* = 21.3—41.9 ja *The Westissä* = 33.6—38.5, siis nimenomaan siellä, missä latifundiumit ovat *tavattoman* suuria!!

Arvon

Farmien koko omaisuuden arvon kokonaislisäys = + 20 551 miljoonaa dollaria.

	miljoonaa \$		
Siinä luvussa pienimmät...	+ 753		
pienet ja keskisuuret	{ +1 365	4 708	-
	{ +2 590		
	{ +5 368	5 368	-
suuret ja	{ +7 422		
latifundiumit	{ +1 707	10 475	-
	{ +1 346		
		<hr/> Σ=20 551	

Näiden samojen 10 vuoden aikana *teollisuustyöläisten* (1900: 4.7 miljoonaa, 1910 — 6.6 miljoonaa) (+40.4%) palkka kasvoi 1419 miljoonalla dollarilla (+ 70.6%).

States:

eri elementtien jakautumisprosentteja.

Rakennusten arvo		Maatalousin- ventaarien ja -koneiden arvo		Karjan arvo		Farmien koko omaisuuden arvo		Kaikkien maan määrä	
1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900
+ 8. ₀	7. ₁	- 3. ₇	3. ₅	- 3. ₂	3. ₅	- 3. ₇	3. ₈	+ 1. ₀	0. ₀
- 10. ₆	10. ₇	- 8. ₅	9. ₁	+ 7. ₈	7. ₀	- 7. ₃	7. ₀	+ 5. ₂	5. ₀
- 19. ₃	20. ₁	- 17. ₇	19. ₈	+ 15. ₂	14. ₃	- 14. ₆	16. ₇	- 11. ₇	11. ₈
- 28. ₃	29. ₀	- 28. ₉	29. ₃	+ 26. ₈	25. ₈	- 27. ₁	28. ₀	+ 23. ₁	23. ₀
+ 26. ₈	25. ₉	+ 30. ₂	27. ₁	+ 30. ₆	28. ₃	+ 33. ₃	30. ₃	+ 30. ₂	27. ₈
+ 4. ₃	4. ₀	+ 6. ₃	5. ₁	= 7. ₀	7. ₀	+ 7. ₁	5. ₉	+ 9. ₃	8. ₁
- 2. ₆	2. ₀	- 4. ₇	6. ₂	- 9. ₃	13. ₀	- 6. ₉	7. ₃	- 19. ₀	23. ₆

karja	karja
26. ₃ -25	± %
+ 1. ₃	- 0. ₂
26. ₈ -25. ₆	+ 0. ₈
+ 1. ₂	+ 0. ₇
46. ₅ -49. ₁	+ 1. ₂ *
- 2. ₅	=
	- 4. ₆

kasvu:

farmien %-määrä	milj. farmia	idem (1900)
58. ₀	3. ₇	(3. ₂)
23. ₈	1. ₃	(1. ₄)
18. ₂	1. ₁	(1. ₀)
100. ₀	6. ₃	(5. ₇)

 * Edelleen Lenin on jättänyt pois ryhmän 175-499: +2.₁. Toim.

Eräitä *Yhdysvaltojen* talouselementtejä
väenlaskun

Kapitalistit teollisuudessa:	Yritysten luku (tuhansissa)	1900	1910 +	+ %
		207,3	268,3 + 61	+ 29,4 %
Kaupunkiväestö + 34,2 %	Palkkatyöläisten luku (tuhansissa)	4 713	6 615 + 1 902	+ 40,4 %
Maatalous:	Farmien luku (tuhansissa)	5 737	6 361 + 624	+ 10,9 %
Maaseutuväestö + 11,2 %	Palkkatyöläisten luku		82,3 % : 70,9 % = x : 40,4 % x = 47,1 %	
			vrt. s. 1 ja toista puolta *	
Viljan (kaiken) tuotanto (cereals) miljoonaa bushelia:		4 439	4 513 + 74	+ 1,7 %
Teollisuus:	tuotoksen arvo (yritysten luku (tuhansissa) ja %-määrä kokonaissummasta)			
	<i>tuotanto:</i>	1900	1910	+ + %
	(< 20 000 dollars) pien-	144	180	+ 36 + 25 %
	(20-100 000) keskisuuri	66,8 % 48	+ 67,3 % 57	- 9 + 18,7 %
	(100 000 ja >) suur tuotanto	22,2 % 24	- 21,3 % 31	+ 7 + 29,1 %
		11,2 %	+ 11,3 %	
	yhteensä.....	216 100 %	268 100 %	+ 52 + 24,2 %
Maatalous:	(talouksien luku (tuhansissa) ja %-määrä kokonaissummasta)			
	(alle 100 acres) pien-	3 297	3 691 + 394	+ 11,7 %
	(100-174) keskisuuri	57,1 % 1 422	+ 58,0 % 1 516	+ 94 + 6,8 %
	(175 ja >) suur tuotanto	24,8 % 1 018	- 23,8 % 1 154	+ 136 + 13,3 %
		17,7 %	+ 18,2 %	
	yhteensä.....	5 737 100 %	6 361 100 %	+ 624 + 10,9 %

* Ks. tätä osaa, ss. 486-487. *Toim.*

(respective luokat) 12. (1900) ja 13. (1910)
 mukaan

	1900	1910	+	÷	%		1900	1910	+	%
Näiden pääoma: (miljoonaa dollaria)	8 975	18 428	+ 9 453	+	105.3%	Tuotoksen hinta (miljoonaa dollaria):	11 406	20 672	+ 9 266	+ 81% *
Näiden työ- palkka: (miljoonaa dollaria)	2 008	3 427	+ 1 419	+	70.6%					
Näiden omai- suuden hinta (miljoonaa dollaria)	20 440	40 991	+ 20 551	+	100.3%					
Näiden työ- palkka (miljoonaa dollaria)	357	652	+ 295	+	82.3%					
Sen hinta (miljoonaa dollaria)	1 483	2 665	+ 1 182	+	79.8%					
	1900	1910	+	÷	%					
tuotteiden hinta (miljoonaa dollaria)	927	1 127	+ 200	÷	21.3%					
	6.3%	5.2%								
	2 129	2 544	+ 415	÷	19.1%					
	14.1%	-12.3%								
	11 737	17 000	+ 5 263	÷	44.8%					
	79.8%	+82.2%								
	14 793	20 671	+ 5 878	÷	39.7%					
	100%	100%								
näiden omai- suuden hinta (miljoonaa dollaria)	5 790	10 499	+ 4 709	+	81.3%					
	28.1%	-25.6%								
	5 721	11 089	+ 5 368	+	93.8%					
	28.0%	-27.1%								
	8 929	19 403	+ 10 474	+	117.3%					
	43.7%**	+47.3%								
	20 440	40 991	+ 20 551	+	100.3%					
	100%	100%								

 * V. I. Leninin julkaistussa teoksessa, Teosten 22. osassa, s. 84, tämä numero on korjattu 81.2%:ksi. *Toim.*

 ** V. I. Leninin julkaistussa teoksessa, Teosten 22. osassa, s. 88, tämä numero on korjattu 43.6%:ksi. *Toim.*

Kolme
tyyppiä:

- 1) pohjoinen
- 2) etelä
- 3) länsi

Yhdysvaltojen rajoissa asuvan väestön luonnehti

Maan väestöluokittin jakautuminen

		koko väestö	maassa syntyneitä valkoisia	syntyperältään ulkomaalaisia valkoisia	neekereitä	
(Abstract of the Census, p. 92)	United States	maaseudun kaupunkien	53.7 46.3	55.8 44.2	27.8 72.2	72.6 27.4
	New England	maaseudun kaupunkien	16.7 83.3	20.4 79.6	7.6 92.4	8.2 91.8
	Middle Atlantic	maaseudun kaupunkien	29.0 71.0	33.7 66.3	16.1 83.9	18.8 81.2
	East North Central	maaseudun kaupunkien	47.3 52.7	51.6 48.4	28.6 71.4	23.4 76.6
	West North Central	maaseudun kaupunkien	66.7 33.3	68.4 31.6	60.8 39.2	32.3 67.7
	South Atlantic	maaseudun kaupunkien	74.6 25.4	74.4 25.6	34.0 66.0	77.9 22.1
	East South Central	maaseudun kaupunkien	81.3 18.7	82.2 17.8	33.3 65.7	80.8 19.2
	West South Central	maaseudun kaupunkien	77.7 22.3	78.4 21.6	60.8 39.2	78.0 22.0
	Mountain	maaseudun kaupunkien	64.0 36.0	64.0 36.0	60.3 39.7	28.0 72.0
	Pacific	maaseudun kaupunkien	43.2 56.8	44.2 55.8	38.7 61.3	16.8 83.4

*) Kahden vertikaalisen numeroluvun summa = 100.

jakautumisen (1910)
 miseksi

N B N B

Neekerit pakenevat *etelästä*
 (suurimmaksi osaksi kau-
 punkeihin). Pohjoinen antaa
 väestöä *Länteen*. Ulkomaalaiset
 karttavat *etelää*.

prosentteina *):

%:a koko väestöstä

syntyperäitään ulkomaalaisia	neekereitä	ibidem p. 175			† tai — väestöä (1910) sisäisestä siirtolai- suudesta	
		%:a väestöstä (1910)			valkoisia	neekereitä
		nykyisellä asuma-alueel- laan syntynei- tä	muilla alueil- la syntyneitä	syntyperäitään ulkomaalaisia		
14.5	10.7	72.6	12.3	14.7	—	—
27.7	1.0	66.2	5.5	27.9	— 226 219	+ 20 310
25.0	2.2	69.7	4.9	25.1	— 1 120 678	+ 186 384
16.8	1.6	73.4	9.3	16.8	— 1 496 074	+ 119 649
13.9	2.1	65.4	20.2	13.9	+ 472 566	+ 40 497
2.4	33.7	92.6	4.7	2.5	— 507 454	— 392 827
1.0	31.5	91.5	7.3	1.0	— 974 165	— 200 876
4.0	22.6	72.3	23.3	4.0	+ 1 434 780	+ 194 658
16.6	0.8	41.8	40.2	17.2	+ 856 683	+ 13 229
20.5	0.7	35.8	40.3	22.8	+ 1 560 561	+ 18 976

Volume IV. Elinkeinotilasto
Table 15. p. 54

	(Työntekijäin luku, 10 vuotta ja enemmän)				
	Kumpaakin sukupuolta	1910	1900	1890	
Maanviljelystyö	12 567 925	10 381 765	9 148 448	7 713 875	naisten luvussa suurentelua (X)
Maataloustyöläisiä	6 088 414	4 410 877	3 586 583	3 323 876	12 567 925
Maidonmyyjä	35 014	10 875	17 895	8 948	- 468 100
Farmareita, plantaasin omistajia ja työn- valvoja	5 981 522	5 674 875	5 281 557	4 229 051	12 099 825 10 381 765
Puutarhureita, kukkatarhan- ja lämpöla- vanhoitajia y.m.	143 462	61 788	72 601	56 032	116 %
Kuormaajia ja lauttaajia	127 154	72 020	65 866	30 651	+ 16 %
Karjanhoitajia, paimenia ja karjalauman ajajia	122 189	84 988	70 729	44 075	
Metsätyöläisiä	27 567	36 075	33 697	12 731	
Tärpätin tislausta harjoittavia farmareita ja työläisiä	28 967	24 735	19 520	7 450	
Muut maanviljelystyöt	13 636	5 532		1 061	
Mehiläishoittajia	2 145	1 339	1 773	1 016	

Maanviljelystyoiläisiä	6 088 414	4 410 877	<u>6 088 : 4 410 = 137%</u>
miehiä	4 566 281	3 747 668	→ 4 566 281 : 3 747 668 = 121,8% + 21,8%
(X) naisia	1 522 133	663 209	100 — 21,8 = 78,2

(p. 27) + (1910—1900) = 129,5% (1900—1890 : + 23,3%, page 26).

(α) Farmilla työskenteleviä naisia, <i>perheen jäseniä</i>	1 176 585	441 055	[+ 166,8%]
(β) palkattuja <i>naispuolisia</i> maataloustyöläisiä	337 522	220 048	[+ 53,4%]
idem <i>miehiä</i> (α) (perheen jäseniä)	— 2 133 949	?	
(p. 91) (β) (työläisiä)	— 2 299 444	?	
	<u>Σ = 4 433 393</u>		

Kaikkiaan *palkkatyöläisiä* maataloudessa:

	1910	1900	
naisia (naispuolisia työläisiä)	337 522	220 048	
miehiä (miespuolisia työläisiä)	2 299 444	1 798 165	= <u>likimain = 78,2%</u> v. 1910 luvusta
	<u>Σ = 2 566 966 * 2 018 213</u>		

ks. s. 2 kääntöpuoli **

* Summa on Leninin korjaama. Ks. tätä osaa, s. 489. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 489. *Toim.*

Teollisuustilasto osoittaa

	<i>palkkatyö- läisiä</i>	<i>työpalkka</i>
1899.....	4.7 milj.	2 008 milj. doll.
1909.....	6.8 „	3 427 „ „
	+40.4 %	+70.8 %

*Palkkatyöläisten lukumäärän kasvu maatalou-
dessa voidaan siis katsoa suunnilleen seuraavaksi:*

		Farmien lukumäärän kasvu	Maaseutu- väestön kasvu
pohjoinen	40 %	+ 0.6 %	+ 3.9 %
etelä.....	50 %	+18.2 %	+14.8 %
länsi.....	66 %	+53.7 %	+49.7 %
	<u>48 %</u>	<u>+10.9 %</u>	<u>+11.2 %</u>

(X) Maanviljelyksessä työskentelevien naisten lukumäärää * (1910) koskevassa kysymyksessä kirjoittaja (p. 27) katsoo näiden lukumäärän *suurennelluksi* ja tulee *likimääräisten* laskelmien pohjalla johtopäätökseen, että *todenmukaisinta* on ottaa tällaiset numeroluvut: (p. 28)

maanviljelyksessä työskentelevien naisten kokonaismäärä: 1 807 050:n asemesta 1 338 950 (siis — 468 100), ja talouden *kaikilla* aloilla työskentelevien naisten kokonaismäärä 8 075 772:n asemesta 7 607 672 (— 468 100)

lisäykseen: vaikka koko tuo suurentelu luettaisiin vain farmilla työskentelevien — perheen jäsenten — osalle, niin saadaan: $1\ 807\ 050 - 468\ 100 = 708\ 485 : 441\ 055 = 166\% + 66\%$

* Ks. tätä osaa, s. 487. *Toim.*

Niinpä siis Occupation Statisticsin tietojen mukaan
(ks. s. 1 kääntöpuoli) *

	1910	1900 ÷		
kaikkiaan maanvil- jelyksessä työs- kenteleviä	12 099 825	10 381 765	+ 16 %	
	** ks. № 1 (alhaalla)			
farmareita	5 981 522	5 674 875	+ 5 %	5 981 522 5 674 875
				105.4
palkkatyöläisiä	2 566 966	2 018 213	+ 27 %	2 566 966 2 018 213
(ks. s. 1 kääntöpuoli) * ks. № 2 (alhaalla)				127

Yleensä Amerikan Occupation Statisticsista tulee sanoa, ettei sillä ole mitään arvoa, sillä se ei kerta kaikkiaan tunne sellaista kysymystä kuin "henkilön asema elinkeino-ammattissa" (ei tunne isännän, perheeseen kuuluvan työntekijän ja palkkatyöläisen välistä eroavuutta).

|| Siksi sen tieteellinen arvo on miltei nolla. ||| NB

NB

Edelleen se ei kerta kaikkiaan tunne käsitettä
Nebenerwerb.

Yhteenvetonumerot olen kirjoittanut muistiin *Statistical Abstractin* p. 235.

№ 1: + 16% samaan aikaan kun *maaseutuväestö* = + 11%. Why? Ilmeisesti siksi, että kasvoi työskentelevien *naisten* lukumäärä.

№ 2: *Työpalkkamenojen* Σ + 48%. Why? Ilmeistä on: siksi että palkkautuvat myös *köyhät farmarit* (Nebenerwerb).

* Ks. tätä osaa, ss. 486—487. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 486. *Toim.*

Elinkeinoilastoa

Jakautumisprosentti:

Työntekijäin (10 vuotta ja >) kokonaismäärä

	Työntekijäin kokonaismäärä	Maanviljelys, metsä- talous ja karjanhoito	Mineraalien muokkaus	Manufaktuuri- ja koneteollisuus	Kuljetus	Kauppa	Yleisönpalvelu	Spesiaalipalvelu	Koti- ja henkilöllinen palvelus	Kansliatyö
United States.....	38 167 336	33,7	2,5	27,0	6,0	9,5	1,2	4,4	9,0	4,0
New England.....	2 914 680	10,4	0,3	49,1	6,5	10,6	1,7	4,8	10,7	5,5
Middle Atlantic.....	8 208 885	10,0	4,2	40,0	8,0	12,0	1,4	4,9	11,8	7,1
East North Cen- tral.....	7 257 953	25,8	2,6	33,2	7,6	10,8	1,1	4,8	9,2	5,3
West North Cen- tral.....	4 449 043	41,2	1,8	20,0	7,8	10,4	1,1	5,2	8,5	3,9
South Atlantic.....	5 187 729	51,4	1,8	18,6	5,0	6,1	1,0	3,0	10,5	2,8
East South Cen- tral.....	3 599 695	63,2	1,9	12,4	4,0	5,3	0,8	2,8	8,4	1,7
West South Cen- tral.....	3 507 081	60,1	0,7	12,6	5,2	7,0	0,8	3,3	8,1	2,1
Mountain.....	1 107 937	32,4	9,4	19,5	10,5	8,7	1,7	5,2	9,1	3,8
Pacific.....	1 934 333	22,6	2,4	27,2	10,5	12,6	2,0	6,0	11,8	5,5

Kirjoitettu v. 1914
toukokuun 5 (18) päivän
ja v. 1915 joulukuun 29
(v. 1916 tammikuun 11) päivän
välisenä aikana

Julkaistu ensi kerran v. 1932
XIX Lenin-kokoelmassa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

HUOMAUTUKSIA

¹ V. I. Leninin teos "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" on kirjoitettu osa osalta eri aikoina: ensimmäiset yhdeksän lukua vuoden 1901 kesä- — syyskuussa ja viimeiset kolme lukua syksyllä 1907. Leninin Teosten neljännessä painoksessa tämä teos on julkaistu 5. osassa (luvut I—IX) ja 13. osassa (luvut X—XII); Teosten 5. painoksessa se on julkaistu kokonaisuudessaan 5. osassa. Tässä osassa julkaistaan "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" teoksen alustavaa aineistoa — jäsenyyksiä ja sisältö sekä arvostelevia huomautuksia porvarillisten taloustieteilijöiden ja revisionistien teoksista, aineistoa, jota on saatu maataloustilaston yleisten tietojen muokkaamisen ja erittelyn tuloksena.

Tässä osassa julkaistut Leninin teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" neljä jäsenysvarianttia heijastavat tämän teoksen rakenteen ja sisällön muokkaamisen prosessia. Ennen kaikkea Lenin asettaa tehtäväkseen "arvostelijoiden" yleisten teoreettisten katsomusten — "maan vähenevän hedelmällisyyden lain" ja siihen liittyvien korkoteorioiden sekä niistä tehtyjen malthusilaisten johtopäätösten tieteellisen kestättömyyden paljastamisen. Edelleen hän hahmottelee jäsenyyksen eritelläkseen seikkaperäisesti ja arvostelevasti agraariteorian ja agraarisuhteiden tärkeimpiä probleemeja (tuotannon keskittyminen maataloudessa, koneet maataloudessa y.m.) käsittelevää porvarillista ja revisionistista kirjallisuutta sekä paljastaakseen "arvostelijain" soveltamien tutkimusmenetelmien ja fakta-aineiston käyttämisen virheellisyyden ja tieteellisen epärehellisyyden. Maataloudessa todella tapahtuvien prosessien, nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistisen järjestelmän tutkimiseksi ja porvarillisten sekä revisionististen kirjoittajien arvostelemiseksi Lenin erittelee erikoisesti Ranskassa, Saksassa ja muissa maissa vallitsevia agraarisuhteita koskevia yleisiä tilastotietoja ja erikoistutkimien tuloksia.

Tämän asiakirjan käsikirjoitus kuvastaa Leninin työtä teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" jäsenyyksen laatimiseksi. Jäsenyyksen neljässä variantissa laajennetaan johdonmukaisesti kysymysten piiriä ja niiden sisältöä, muutetaan jäsenyyksen kohtien paikkaa. Lenin palaa usein jäsenyyksen täydellisimpään neljänteen varianttiin. Tässä variantissa jäsenyyksen yhdentoista jakson roomalaiset numerot on tehty lyijykynällä. Lyijykynällä on myös tehty lisäykset kohtaan 12: "Aikakauslehti 'Natshalo' ('Alku') I, ss. 7 ja 13" sekä kohtaan 21: "Latifundiumit. (Vrt. Hertz 15; Bulgakov II 126, 190, 363.)" Kohdassa 12, alkaen "№ 4, 141" ja

- kappaleen loppuun ja lisäyksessä tähän (12) kohtaan oikealla "Engels Belgiasta, № 10, 234" sekä lisäyksessä kohtaan 18, alkaen sanoista: "Bulgakov II 289" ja kappaleen loppuun, sanat on viivattu kevyesti yli lyijykynällä.— 3.
- ² Otteita ja arvostelevia huomautuksia kirjasta "Bäuerliche Zustände in Deutschland". Berichte, veröffentlicht vom Verein für Sozialpolitik. Bd. 1—3. Leipzig, 1883 ("Talonpoikain asema Saksassa". Sosiaalipolitiikan liiton julkaisu. Osat 1—3. Leipzig 1883) ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 166—180. Tätä aineistoa Lenin käytti teoksessaan "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" (ks. Teokset, 5. osa, ss. 169—171 ja 13. osa, ss. 170—181).— 3.
- ³ V. I. Leninin huomautuksia Baudrillart'in teoksesta "Les populations agricoles de la France". La Normandie (passé et présent). Paris, 1880 ("Ranskan maanviljelysväestö". Normandia (ennen ja nykyisin). Pariisi 1880) ks. Ленинский сборник XXXII (XXXII Lenin-kokoelma), ss. 82—105. Leninin huomautuksia Baudrillart'in kirjasta "Les populations agricoles de la France. 3. série. Les populations du Midi". Paris, 1893 ("Ranskan maanviljelysväestö. 3. sarja. Etelän väestö". Pariisi 1893) ks. tästä osasta, ss. 251—252.— 3.
- ⁴ Lenin tarkoittaa F. Engelsin teoksesta "Talonpoikaiskysymys Ranskassa ja Saksassa" otettujen sitaattien vääristeltyä käännöstä ja tulkintaa eserräläisessä "Revoljutsionnaja Rossija" ("Vallankumouksellinen Venäjä") lehdessä. Ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 287—293.— 3.
- ⁵ V. I. Leninin huomautuksia Hugo Böttgerin kirjasta "Die Sozialdemokratie auf dem Lande". Leipzig, 1900 ("Sosialidemokratia maaseudulla". Leipzig 1900) ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 304—306.— 3.
- ⁶ "Iskra" ("Kipinä") lehden 3. numerossa huhtikuussa 1901 julkaistiin Leninin kirjoitus "Työväenpuolue ja talonpoikaisto", joka oli VSDTP:n agraariohjelman luonnos (ks. Teokset, 4. osa, ss. 403—411).— 3.
- ⁷ V. I. Leninin arvostelua P. Maslovin maḡxilaisvastaisesta korkoteorian tulkinnasta ks. Teoksista, 5. osa, s. 117, alaviite.— 4.
- ⁸ Tarkoitetaan P. Mackin kirjaa "Der Aufschwung unseres Landwirtschaftsbetriebes durch Verbilligung der Produktionskosten. Eine Untersuchung über den Dienst, den Maschinenteknik und Elektrizität der Landwirtschaft bieten". Königsberg, 1900 ("Maataloustuotantomme kohotaminen alentamalla tuotantokustannuksia. Tutkimus palveluksista, joita maataloudelle tekee konetekniikka ja sähkö". Königsberg 1900).— 4.
- ⁹ Tarkoitetaan Kautskyn kirjoitusta "Die Elektrizität in der Landwirtschaft". "Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, XIX. Jahrgang.

Band I, № 18, SS. 565—572 ("Sähkö maataloudessa". "Uusi Aika", Stuttgart 1900—1901, XIX vuosikerta, I osa, № 18, ss. 565—572).— 4.

- ¹⁰ Liberaalisten narodnikkien aikakauslehdessä "Russkoje Bogatstvo" ("Venäjän Rikkaus") vuonna 1900 julkaistiin sarja V. Tshernovin kirjoituksia yleisotsikolla "Типы капиталистической и аграрной эволюции" ("Kapitalistisen ja agraarikehityksen tyypit"). Teoksessaan "Agraarikysymys ja Marxin arvostelijat" V. I. Lenin arvosteli Tshernovin katsomuksia. Tässä ja alempana Lenin merkitsee "Russkoje Bogatstvon" ne numerot ja sivut, joissa on V. Tshernovin lausuntoja.— 4.
- ¹¹ Irlanti katsottiin esimerkiksi maasta, jossa vallitsi suurmaanomistus ja pien- ("nälkä")-vuokraus ja jossa rinnan maanomistajain valtavien rikkauksien kanssa on olemassa kansanjoukkojen kurjuutta, usein toistuvaa nälänhätää sekä farmariväestön köyhtymistä ja joukoittaista maastamuuttoa. Bulgakov peitteli irlantilaisien farmarien kurjuutta ja sortumista malthusilaisilla "liika"-väestöä ja maan "riittämättömyyttä" koskevilla argumenteilla, silloin kun todellisena syynä oli suurmaanomistusmonopoli ja pienfarmarien velkaorjuudellinen riisto.— 5.
- ¹² K. Marxin ja F. Engelsin esipuheessa "Kommunistisen puolueen manifestin" vuoden 1882 venäjänkieliseen painokseen sanotaan maanomistuksesta Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa: "Farmarien pieni ja keskiuuri maanomistus, tämä Amerikan koko poliittisen järjestelmän perusta, sortuu vähitellen kilpailussa jättiläisfarmien kanssa" (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, s. 3).— 5.
- ¹³ Ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), s. 159.— 5.
- ¹⁴ V. I. Leninin huomautuksia Georges Blondelin kirjasta "Études sur les populations rurales de l'Allemagne et la crise agraire". Paris, 1897 ("Tutkielmia Saksan maalaisväestöstä ja agraarikriisistä". Pariisi 1897) ks. Ленинский сборник XXXI (XXXI Lenin-kokoelma), ss. 84—86.— 5.
- ¹⁵ Ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 166—180.— 5.
- ¹⁶ 2a36 — P. N. Lepeshinskin salanimi.— 6.
- ¹⁷ S. Bulgakovin kirjoitusta "Kysymykseen maanviljelyksen kapitalistisesta kehityksestä", joka julkaistiin "legaalisten marxilaisten" aikakauslehdessä "Natshalo" ("Alku") № 1—2 v. 1899, Lenin arvosteli teoksissaan "Kapitalismi maataloudessa" (Teokset, 4. osa, ss. 91—144) ja "Agraarikysymys ja Marxin arvostelijat" (Teokset, 5. osa, ss. 93—211 ja 13. osa, ss. 157—203).— 8.
- ¹⁸ *Rentengüter* — verotiloja, joita muodostettiin Preussissa ja Poznassa niiden lakien perustalla, jotka oli hyväksytty Preussin

maapäivillä huhtikuun 26 p:nä 1886, kesäkuun 27 p:nä 1890 ja heinäkuun 7 p:nä 1891 Saksan itäisten maakuntien siirtoasuttamiseksi saksalaisilla talonpojilla. Verotilojen perustamisen tarkoituksena oli voimistaa saksalaista ja heikentää puolalaista vaikutusta noissa maakunnissa ja turvata suurmaanomistajat halvalla työvoimalla. Verotiloja järjestettäessä suuri (toisinaan puolalaisilta maanomistajilta ostettu) kartano jaettiin pieniksi ja keskiuuriksi paltoiksi, jotka annettiin saksalaisille talonpojille omaisuudeksi ehdolla, että nämä maksavat niistä pääoma-arvon tai vuosikoron. Jos siirtolainen osti maan vuosikoron maksamisen pohjalla, hänen määräysvaltansa maahan oli rajoitettu: ilman valtion suostumusta hän ei saanut pirstoa tilaa, luovuttaa sitä osittain j.n.e.—9.

¹⁹ Tämä asiakirja on lyhyt merkintä V. I. Leninin teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" toisen osan eri lukujen sisällöstä. Teos julkaistiin ensi kerran aikakauslehdessä "Образованије" ("Sivistys") № 2 helmikuussa 1906. Käsikirjoituksen sivujen laskeminen luvuttain antaa perustan olettaa, että asiakirja kuuluu kauden, jolloin käsikirjoitusta valmisteltiin aikakauslehteen painettavaksi.—13.

²⁰ Kaksi suorakaiteiden sisässä olevaa merkintää käsikirjoituksen lopussa ovat laskelma ajasta, joka tarvitaan teoksen tämän osan käsikirjoituksen lukemiseen. Ensimmäinen merkintä koskee V lukua ja VI luvun alkupuolta ja merkitsee tulosta Leninin "itseksään nopeasti lukemisen" kokeesta, minkä perusteella hän päätteli (toisessa merkinnässä), että teoksen tämän osan käsikirjoituksen lukemiseen menee "noin 2 tuntia".—13.

²¹ Tässä julkaistut asiakirjat ovat alustavaa aineistoa V. I. Leninin luentoihin aiheesta "Marxilaisia mielipiteitä agraarikysymyksestä Euroopassa ja Venäjällä", joka hän piti helmikuun 10—13 (23—26) p:nä 1903 Venäläisessä yhteiskuntatieteiden korkeakoulussa Pariisissa. Koulun oli perustanut vuonna 1901 ryhmä liberaalisia professoreja, jotka tsaarihallitus oli karkottanut Venäjän korkeakouluista (M. Kovalevski, J. Gambarov ja E. de Roberti); koululle antoivat apuaan I. Metshnikov, Elisée Reclus, G. Tarde y.m. Koulu toimi legaalisesti. Sen kuulijakuntana oli pääasiallisesti Pariisiin venäläisen siirtokunnan vallankumouksellista emigranttinueorisoa ja venäläisiä ylioppilaita. Lenin kutsuttiin luennoimaan agraarikysymyksestä "Iskran" ("Kipinän") pariisilaisen ryhmän vaatimuksesta ylioppilaiden sosialidemokraattisen osan kannattaessa tätä vaatimusta. Lenin piti Venäläisessä korkeakoulussa helmikuun 10, 11, 12 ja 13 (23, 24, 25 ja 26) p:nä 1903 neljä luentoa, joilla oli suuri menestys.

Luentoihin valmistautuessaan Lenin tutki suuren määrän agraarikysymystä käsittelevää kirjallisuutta ja alkulähdeaineistoa, kirjoitti paljon otteita Marxin ja Engelsin teoksista, Internationalen päätöksistä sekä venäläisten ja ulkomaisten kirjoittajien (P. Maslovin, V. Vorontsovin, Davidin, Nossigin, Böttgerin, Stumpfien y.m.) kirjoista ja kirjoituksista, laati taulukoita Baijerin, Preussin, Württembergin, Hollannin y.m. maataloudellisten tilastokyselyjen perus-

teella. Lenin teki erityisen käännöksen F. Engelsin kirjoituksesta "Talonpoikaiskysymys Ranskassa ja Saksassa" (ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 295—300). Lenin laati luentojen ohjelman ja lähetti sen etukäteen koululle, kirjoitti luentojen kaksi konseptivarianttia.— 14.

²² Ks. Karl Marx, "Das Kapital", Band III, Berlin, 1957, S. 864 ("Pääoma", III osa, Berliini 1957, s. 864) sekä V. I. Lenin, Teokset, 3. osa, ss. 130—131.— 14.

²³ Ks. F. Engels, "Talonpoikaiskysymys Ranskassa ja Saksassa" (K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, ss. 378—379).— 14.

²⁴ Marxilaisen tieteellis-poliittisen aikakauslehden "Zarjan" ("Sarasituksen") (jota "Iskran" ("Kipinän") toimitus julkaisi legaalisesti Stuttgartissa vuosina 1901—1902) joulukuussa 1901 ilmestyneessä 2.—3. numerossa julkaistiin V. I. Leninin teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" neljä ensimmäistä lukua otsikolla "Herrat 'arvostelijat' agraarikysymyksessä. Ensimmäinen katsaus".— 14.

²⁵ Ks. V. I. Lenin, Teokset, 5. osa, ss. 206—211 ja ote "К вопросу о кооперациях" ("Osuuskuntia koskevasta kysymyksestä") Saksan maataloustilastosta — Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), s. 302.— 15.

²⁶ V. I. Leninin huomautuksia, joissa hän analysoi Baijerin ja Württembergin tilastokyselyjen tietoja, ks. Ленинский сборник XXXII (XXXII Lenin-kokoelma), ss. 50—80, 155—160.— 15.

²⁷ Tarkoitetaan K. Marxin ja F. Engelsin seuraavia kirjoituksia: "Der Gesetzenwurf über die Aufhebung der Feudallasten" ("Lakiesitys feodaalisten rasiusten poistamisesta") ja "Die Polendebatte in Frankfurt" ("Keskustelut Puolan kysymyksestä Frankfurtissa") (ks. Marx, Engels, Gesamtausgabe, Erste Abteilung, Band 7 (Kootut teokset, I osa, 7. nide), ss. 256—261, 301—304, 312—317). Otteita näistä kirjoituksista ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), s. 303.— 15.

²⁸ Lenin tarkoittaa K. Marxin ja F. Engelsin kirjoitusta "Der Volkstribun, redigiert von Hermann Kriege", zweiter Abschnitt. Ökonomie des Volkstribunen und seine Stellung zum jungen Amerika ("Kiertokirje Kriegeä vastaan", toinen osasto Volkstribunin kansantaloustiede ja suhde Nuoreen Amerikkaan) (ks. Marx, Engels, Gesamtausgabe, Erste Abteilung, Band 6 (Kootut teokset, I osa, 6. nide), ss. 10—13).— 15.

²⁹ Otteita Internationalen kongressien päätöksistä ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 303—304.— 15.

³⁰ Tarkoitetaan Engelsin teoksensa "Saksan talonpoikaissota" alkulauseeseen vuonna 1874 kirjoittamaa toista osaa. Ks. K. Marx ja

- F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, ss. 574—579.— 15.
- 31 Puhe on Saksan sosialidemokraattisen puolueen Breslaun puoluepäivillä lokakuussa 1895 käydyistä agraarikeskusteluista.— 15.
- 32 V. I. Leninin huomautuksia P. Maslovin kirjasta "Условия развития сельского хозяйства в России" ("Maatalouden kehityksen edellytykset Venäjällä") ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 307—309; ks. myös Leninin kirjettä Plehanoville (Teokset, 34. osa, s. 139).— 16.
- 33 "II katsauksella" tarkoitetaan Leninin teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" lukuja V—IX, jotka julkaistiin aikakauslehti "Образованиен" ("Sivistyksen") 2. numerossa helmikuussa 1906 (ks. Teokset, 5. osa, ss. 149—211).— 16.
- 34 Korkolaskelman Lenin on tehnyt käsikirjoituksen sivulle, jolle on kirjoitettu: "II katsaus (agraariilasto)".— 17.
- 35 Ks. Karl Marx, "Das Kapital", Band III, Berlin, 1957, S. 864 ("Pääoma", III osa, Berliini 1957, s. 864).— 19.
- 36 V. I. Lenin viittaa K. Kautskyn kirjaan "Die Agrarfrage" ("Agraarikysymys").— 19.
- 37 Ks. Karl Marx, "Das Kapital", Band III, Berlin, 1957, SS. 850—851 ("Pääoma", III osa, Berliini 1957, ss. 850—851).— 19.
- 38 Ks. Karl Marx, "Das Kapital", Band III, Berlin, 1957, SS. 796—822, Kap. 45 "Die Absolute Grunnrente" ("Pääoma", III osa, Berliini 1957, ss. 796—822, 45. luku "Absoluuttinen maankorko").— 20.
- 39 Ks. Karl Marx, "Das Kapital", Band III, Berlin, 1957, SS. 721—722 ("Pääoma", III osa, Berliini 1957, ss. 721—722).— 21.
- 40 Otetta, jossa on K. Marxin lausunto R. Jonesista ("Das Kapital", B. III, 1957, S. 831 ("Pääoma", III osa, 1957, s. 831)), ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 309—310 sekä V. I. Leninin teoksesta "Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907". Teokset, 13. osa, ss. 290—291.— 21.
- 41 Tarkoitetaan P. Vihlajevin teosta "Очерки из русской сельскохозяйственной действительности". СПб., 1901 ("Venäjän maatalouden todellisuuden kuvauksia". Pietari 1901).— 25.
- 42 Referaatin aiheesta "Sosialistivallankumouksellisten ja sosialidemokraattien agraariohjelma" V. I. Lenin piti Pariisissa maaliskuun 3 p:nä 1903 niiden luentojen jälkeen, jotka hän oli pitänyt agraarikysymyksestä Venäläisessä yhteiskuntatieteiden korkeakoulussa. Tässä koulussa vallinneiden olosuhteiden vuoksi Lenin ei voinut tehdä luennoissaan ohjelmallisia poliittisia johtopäätöksiä ja esitti ne erityisen referaatin muodossa, jonka hän piti koulun ulkopuolella

venäläisen siirtokunnan jäsenille. Referaatin käsittely kesti neljä päivää: maaliskuun 3., 4., 5. ja 6. Vastaväittäjinä esiintyivät Nevzorov (J. Steklov) "Borba" ("Taistelu") ryhmästä, B. Kritshevski "Rabotsheje delosta" ("Työväen asiasta"), Vladimirov (V. Tshernov) narodnikeista, N. Tshaikovski, O. Minor sosialistivallankumouksellisista, V. Tsherkeзов anarkisteista y.m.

Tässä osassa julkaistaan kaksi referaatin konseptivarianttia, loppulauseen jäsenyykset ja konsepteja sekä yhteenveto referaatista. Leninin muistiinpanoja vastaväittäjien puheenvuoroista sekä otteita eri lähteistä ja kirjallisuudesta ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma).

Referaatin konsepti on laajuudeltaan ja sisällöltään sellainen, että sen piti mahdollisesti olla myös eseriä vastaan suunnatun kirjasen suunnitelmana. Aikomuksesta kirjoittaa sellainen kirjanelen Lenin kirjoitti Plehanoville tammikuun 28 p:nä 1903 (ks. Ленинский сборник IV (IV Lenin-kokoelma), s. 208).— 28.

⁴³ "Sosialistivallankumoukselliset" (eserrät)— pikkuporvarillinen puolue Venäjällä; syntyi vuosien 1901—1902 vaihteessa erilaisten narodnikiryhmien ja -kerhojen ("Sosialistivallankumouksellisten liitto", sosialistivallankumouksellisten puolue y.m.) yhdistymisen tuloksena. Sen virallisiksi äänenkannattajiksi tulivat sanomalehti "Revoljutsionnaja Rossija" ("Vallankumouksellinen Venäjä") (1900—1905), aikakauslehti "Vestnik Russkoi Revoljutsii" ("Venäjän Vallankumouksen Sanomat") (1901—1905) ja myöhemmin sanomalehti "Znamja Truda" ("Työn Lippu") (1907—1914). Eserrien katsantokannat olivat narodnikkilaisuuden ja revisionismin eklektistä sekoitusta: Leninin sanonnan mukaan eserrät yrittivät korjata "narodnikkilaisuuden puutteita" "marxilaisuuden opportunistisen muoti-kritiikin" paikkatilkkuilla" (Teokset, 9. osa, s. 297). Eserrät eivät nähneet proletariaatin ja talonpoikaiston välistä luokkaeroa, hämäsivät talonpoikaiston luokkakautumisen ja talonpoikaiston sisäiset luokkaristiriidat, kiistivät proletariaatin johtavan osuuden vallankumouksessa. Yksilöterroritaktiikka, jota eserrät propagoivat itsevaltiudenvastaisen taistelun perusmenetelmänä, aiheutti suurta vahinkoa vallankumousliikkeelle, vaikeutti joukkojen järjestämistä vallankumoustaisteluun.

Eserrien agraariohjelma edellytti maan yksityisomistuksen hävittämistä ja maan siirtämistä yhteisöjen määräysvaltaan tasasuhtaisen käytön pohjalla sekä myös kaikenlaisen osuustoiminnan kehittämistä. Tuossa ohjelmassa, jota eserrät yrittivät esittää "maan sosialisoinnin" ohjelmana, ei ollut mitään sosialistista, sillä vain maan yksityisomistuksen hävittäminen, kuten Lenin osoitti, ei voi tehdä loppua pääoman herraudesta ja joukkojen kurjuudesta. Eserrien agraariohjelman reaalisenä, historiallisesti edistyksekkäänä sisältönä oli taistelu tilanherrain maanomistuksen hävittämiseksi; tämä vaatimus ilmaisi objektiivisesti talonpoikaiston etuja ja pyrkiä porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kaudella.

Bolshevikkipuolue paljasti eserrien yritykset naamioitua sosialisteiksi ja kävi päättävää taistelua eseriä vastaan vaikutusvallasta talonpoikaistoon, paljasti eserrien yksilöterroritaktiikan vahingolliseksi työväenliikkeelle. Samanaikaisesti bolshevikit tekivät tietyillä

ehtoilla eserrien kanssa väliaikaisia sopimuksia taistelussa tsarismia vastaan.

Talonpoikaiston luokkakokoonpanon kirjavuudesta johtui viime kädessä eserräpuolueen poliittinen ja aatteellinen epävakaisuus sekä organisatorinen hajanaisuus, eserrien alinomainen horjunta liberaalien porvariston ja proletariaatin välillä. Jo Venäjän ensimmäisen vallankumouksen vuosina eserrien puolueesta erottautui oikeistosiipi, joka perusti katsomuksiltaan kadetteja lähellä olevan legaalisin "Kansansosialistisen työpuolueen" (enessä), ja vasemmistosiipi, joka muodosti puolianarkistisen "maksimalistien" liiton. Stolypinin aikaisella taantumuskaudella eserräpuolue joutui aatteellisesti ja organisatorisesti täysin rappiolle. Ensimmäisen maailmansodan vuosina eserrien enemmistö oli sosialishovinismin kannalla.

Vuoden 1917 Helmikuun porvarillis-demokraattisen vallankumouksen voiton jälkeen eserrät olivat yhdessä menshevikkien kanssa porvarien ja tilanherrojen vastavallankumouksellisen Väliaikaisen hallituksen perustukena ja puolueen johtajat (Kerenski, Avksentjev, Tshernov) kuuluivat Väliaikaiseen hallitukseen. Eserräpuolue kieltäytyi kannattamasta talonpoikaiston vaatimusta tilanherrain maanomistuksen hävittämisestä ja kannatti tilanherrain maanomistuksen säilyttämistä; Väliaikaisen hallituksen eserrämisterit lähettivät rankaisuretkikuntia tilanherrain maita haltuunsa ottaneita talonpoikia vastaan.

Vuoden 1917 marraskuun lopulla eserrien vasemmistosiipi järjestyi itsenäiseksi vasemmistoeserrien puolueeksi. Säilyttääkseen vaikutusvaltansa talonpoikaisjoukkojen keskuudessa vasemmistoeserrät tunnustivat muodollisesti Neuvostovaltion ja tekivät sopimuksen bolshevikkien kanssa, mutta kohta sen jälkeen alkoivat taistelun Neuvostovaltaa vastaan.

Ulkomaiden sotilallisen intervention ja kansalaissodan vuosina eserrät tekivät vastavallankumouksellista tihutyötä, tukivat aktiivisesti maahanhyökkääjiä ja valkokaartilaisia, osallistuivat vastavallankumouksellisiin salaliittoihin, järjestivät terroritekoja Neuvostovaltion ja Kommunistisen puolueen toimihenkilöitä vastaan. Kansalaissodan päätyttyä eserrät jatkoivat Neuvostovaltiota vastaan tähdättyä vihamielistä toimintaansa omassa maassa sekä valkokaartilaisemigranttien leirissä.— 28.

⁴⁴ *Narodnikkilaisuus* — XIX vuosisadan 60- ja 70-luvulla syntynyt pikkuporvarillinen virtaus Venäjän vallankumousliikkeessä. Narodnikit pyrkivät itsevaltiuden hävittämiseen ja tilanherrain maiden luovuttamiseen talonpoikaistolle. Samalla he kiistivät sen, että kapitalististen suhteiden kehitys Venäjällä oli lainmukainen ilmiö, ja tätä vastaavasti pitivät vallankumouksen päävoimana talonpoikaistoa eivätkä proletariaattia; kyläyhteisöä he pitivät sosialismin alkeismuotona. Narodnikkien taktiikka — yksilöterrori — ei voinut tuoda eikä tuonut heille menestystä, sitä ei tuonut myöskään heidän yrityksensä vallankumouksellistaa talonpoikaistoa propagoimalla utopistisen sosialismin aatteita.

XIX vuosisadan 80- ja 90-luvulla narodnikit alkoivat hakea sovintoa tsaarivallan kanssa, he ajoivat kulakiston etuja ja kävivät raivokasta taistelua marxilaisuutta vastaan.— 28.

- ⁴⁵ Tässä ja alempana V. I. Lenin tarkoittaa A. Rudinin kirjasta "К крестьянскому вопросу" ("Talonpoikauskysymyksestä"), vuosi 1903. Tämän kirjasen johdosta Lenin kirjoitti Plehanoville tammi-kuun 28 p:nä 1903: "Oletteko nähnyt Rudinin ('sosialistivallankumouksellisen') kirjasta ('Talonpoikauskysymyksestä')? Aika hävyttömiä ryökäleitä! Sormiani syyhyttää *kauheasti* käydä käsiksi Rudiniin ja 15. numeroon sosialisoinnista!.. Mieleeni tuli ajatus: kirjoittaa artikkeli Rudinia vastaan ja julkaista erikseen 'kirjoituksia sosialistivallankumouksellisia vastaan' yhdessä 'Vallankumouksellisen seikkailupolitiikan' kanssa" (Ленинский сборник IV (IV Lenin-kokoelma), s. 208).— 28.
- ⁴⁶ Sitaatti on otettu vetoamuksesta "Sosialistivallankumouksellisten puolueen talonpoikaissiitolta kaikille vallankumouksellisen sosialismin työntekijöille Venäjällä", joka oli julkaistu "Revoljutsionnaja Rossija" lehden 8. numerossa, s. 8.
- "Revoljutsionnaja Rossija" ("Vallankumouksellinen Venäjä")— eserrien illegaalinen lehti; sitä julkaisi vuoden 1900 lopusta lähtien Venäjällä "Sosialistivallankumouksellisten liitto" (1. numero, jonka julkaisuvuodeksi oli merkitty 1900, ilmestyi tosiasiallisesti tammi-kuussa 1901). Tammikuusta 1902 joulukuuhun 1905 lehti ilmestyi ulkomailla (Genevessä) eserrapuolueen virallisena äänenkannattajana.
- Referaatin "Sosialistivallankumouksellisten ja sosialidemokraattien agrariiohjelma" konsepteissa Lenin arvostelee kirjoitusta "Talonpoikaissiike" ja vetoomusta "Sosialistivallankumouksellisten puolueen talonpoikaissiitolta kaikille vallankumouksellisen sosialismin työntekijöille Venäjällä", jotka oli julkaistu "Revoljutsionnaja Rossijan" 8. numerossa, sekä kirjoitussarjaa, joka oli julkaistu yleisötsikolla "Ohjelmakysymyksiä" numeroissa 11—15.— 28.
- ⁴⁷ V. I. Leninin merkintöjä kirjasessa "Koko Venäjän talonpoikaistolle sosialistivallankumouksellisten puolueen talonpoikaissiitolta", 1902, ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 315—316.— 31.
- ⁴⁸ Puhe on lainauksesta A. Martynovin kirjasesta "Рабочие и революция" ("Työläiset ja vallankumous"). "Venäjän sosialidemokraattien liiton" julkaisu, Geneve 1902.— 31.
- ⁴⁹ Ks. lainausta A. Engelhardtin kirjasta "Из деревни" ("Maaseudulta"), Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), s. 310.— 32.
- ⁵⁰ Tiivistelmää näistä numerotiedoista ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), s. 313 ja selityksiä niihin referaatin yhteenvedoista (tämä osa, s. 44).— 32.
- ⁵¹ "Sitaattia V. V:ltä" (V. P. Vorontsovilta) ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 311—312; osan tästä sitaatista Lenin esitti ja kommentoi kirjoituksessa "Vastaus ohjelmaluonnoksemme arvosteluun" (Teokset, 6. osa, ss. 435—436).— 32.

- ⁵² V. I. Leninin huomautuksia kirjasta "Les syndicats agricoles et leur oeuvre" par le comte de Rocquigny (Kreivi de Rocquigny. "Maanviljelyssyndikaatit ja niiden toiminta") ks. Ленинский сборник XXXII (XXXII Lenin-kokoelma), ss. 24—49.— 32.
- ⁵³ Lähteen nimeen on pujahtanut virhe, puhe on "Russkije Vedomosti" ("Venäläisistä Sanomista"), jonka johtavaan kirjoitukseen V. Tshernov viittasi käsiteltäessä V. I. Leninin referaattia maaliskuun 4 p:nä 1903. Ks. Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), ss. 270 ja 282 (12. kohta).— 41.
- ⁵⁴ Helmikuun 4 p:nä 1903 "Russkije Vedomosti" ("Venäläiset Sanomat") tiedotti landlordien ja arentimiesten edustajain konferensista, joka oli pidetty joulukuussa 1902 Dublinissa. Konferenssi laati esityksen, jossa osoitti yleiset perusteet siitä, miten sen mielestä voi tapahtua maan lunastaminen landlordeilta valtionrahaston avulla.— 43.
- ⁵⁵ Numeroluvut luonnehtivat talonpoikaiston luokkaryhmiä hevosten omistamisen kannalta ja merkitsevät: talonpoikaistorvariston 1½ miljoonalla taloudella oli 6½ miljoonaa hevosta kaikilla talonpoikaistalouksilla olleista 14 miljoonasta hevosesta; keskiarakkaiden talonpoikain 2 miljoonalla taloudella oli 4 miljoonaa hevosta; 6½ miljoonalla puoliproletaarisella ja proletaarisella taloudella (siis maalaisköyhälistön talouksilla) oli 3½ miljoonaa hevosta. Tästä ks. V. I. Lenin, Teokset, 6. osa, ss. 367—368 ja Ленинский сборник XIX (XIX Lenin-kokoelma), s. 343.— 44.
- ⁵⁶ Tässä julkaistu aineisto on "Talonpoikaisto ja sosialidemokratia" aiheisen teoksen tai referaatin jäsennyksiä. Tällaisen teoksen kirjoittamisesta tai Leninin tästä aiheesta pitämästä referaatista ei ole tietoja.
"Talonpoikaiston ja sosialidemokratian" jäsennyksissä mainittujen tekijöiden teosten tutkimista koskeva Leninin aineisto on julkaistu tässä osassa sekä XIX, XXXI ja XXXII Lenin-kokoelmassa.— 46.
- ⁵⁷ Muistiinmerkinnät ja arvostelevat huomautukset S. Bulgakovin kirjasta "Капитализм и земледелие" ("Kapitalismi ja maanviljelys") Lenin on kirjoittanut vihkoon, jonka otsikkona on "Agraarialalta. Venäläistä (ja ulkomaista) kirjallisuutta agraarikysymyksestä". Tätä alustavaa aineistoa on käytetty laajasti teoksessa "Agraarikysymys ja Marxin arvostelijat", jossa Bulgakovin katsomuksia on arvosteltu kaikinpuolisesti.— 51.
- ⁵⁸ Ks. Karl Marx, "Das Kapital", Band III, Berlin, 1957, S. 794 ("Pääoma", III osa, Berliini 1957, s. 794).— 51.
- ⁵⁹ Luvut merkitsevät, että maatalouskoneiden omistajien lukumäärä vuonna 1855 oli 55, vuonna 1861 — 236, mutta koneilla työskentelevien lukumäärä — 1205. Vuonna 1871 nämä kumpikin kategoria laskettiin yhteen ja yhteinen lukumäärä teki 2160 ja vuonna 1881 — 4222.— 54

- ⁶⁰ *Small Holdings Akt 1892* (laki pientalouksista), jonka Englannin parlamentti hyväksyi vuonna 1892 tarkoituksenaan pidättää maanviljelysväestöä maaseudulla ja luoda jälleen XVIII vuosisadalla ja XIX vuosisadan alussa hävitetty pientalonpoikaisto (yeoman)—halpa työvoimalähde suuria kapitalistisia farmaritalouksia varten. Tätä lakia ei sovellettu laajasti eikä sillä ollut käytännöllistä merkitystä.— 55.
- ⁶¹ *Instit*, instmannot (Instleute)—Saksassa rengit, jotka on palkattu pitkäaikaisella sopimuksella, asuvat suurmaanomistajan maalla omassa asunnossaan ja saavat paitsi rahapalkkaa osan sadosta määrätyltä maapalstalta (osaviljelys).— 56.
- ⁶² *Middlemanisto* — suurtilallisten muunnos, välittäjiä lendlordien ja arentimiesten välillä Irlannissa. Middlemanit ottivat lendlordeilta vuokralle suuria maapalstoja (20—150 eekkeriä ja enemmän), jakoivat ne pieniksi (1—5 eekkerin) palstoiksi ja antoivat nämä vuosi- vuokralle pienille vuokramiehille orjuuttavilla ehdoilla.— 62.
- ⁶³ P. S. — teoksessa "Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik", 7. Band. Berlin, 1894. SS. 626—652 ("Sosiaalisen lainsäädännön ja tilaston arkisto", 7. osa. Berliini 1894, ss. 626—652) julkaistun kirjoituksen "Die neuere russische Gesetzgebung über den Gemeindebesitz" ("Venäjän uusin yhteisöläinsäädäntö") kirjoittaja.— 75.
- ⁶⁴ Tämän aineiston Lenin käytti teoksessaan "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" (ks. Teokset, 5. osa, ss. 129—133).— 86.
- ⁶⁵ Ks. Karl Marx, "Pääoma", I osa, Petroskoi 1957, ss. 327—328, 339—340.— 87.
- ⁶⁶ M. Hechtin kirjassa "Drei Dörfer der badischen Hard" ("Badenin Hardin kolme kylää"). Leipzig, 1895, esitettyjen tietojen kriittillisen erittelyn Lenin suorittaa teoksensa "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" V luvussa — "Nykyajan edistyneiden pientalouksien kukoistus". Badenin esimerkki" (ks. Teokset, 5. osa, ss. 149—157).— 96.
- ⁶⁷ Tämän huomautuksen ensimmäisellä rivillä Lenin pance merkille Hechtin niiden numerotietojen eroavuuden, jotka koskevat Friedrichsthalin viljakylvöalaa. Sivulla 28 tekijä sanoo, että viljalle on tässä kylässä kylvetty 143 morgenia = 51,48 ha. Mutta kirjan 21. sivulla tämän saman kylän viljakylvöala on määriteltä 18%:ksi yleisestä kylvöalasta, mikä tekee 46,44 ha. Huomautuksen toinen rivi merkitsee 678 morgenin (Hechtin kirjan 28. sivulla mainittu Blankenlochin viljakylvöala) likimääräistä muuntamista hehtaareiksi.— 102.
- ⁶⁸ Ensimmäinen numerosarake (jaettavat) merkitsee maan kokonaisuusmäärää (hehtaareissa) kussakin kylässä erikseen: Friedrichsthalissa, Blankenlochissa ja Hagsfeldissa; toinen sarake (jakajat) maan keskimäärää (hehtaareissa) perhettä kohti kussakin kylässä; kolmas sarake perheiden likimääräistä lukumäärää kussakin kylässä.— 102.

⁶⁹ H. Auhagenin kirjoitusta "Ueber Groß- und Kleinbetrieb in der Landwirtschaft" ("Suur- ja pientuotannosta maataloudessa") Lenin erittelee arvostelevasti osittain teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" VI luvussa "Pien- ja suurtalouden tuottavuus. Esimerkki Itä-Preussista" (ks. Teokset, 5. osa, ss. 158—159).— 106.

⁷⁰ Teosta "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" kirjoittaessaan Lenin käytti aineistoa saksalaisen taloustieteilijän K. Klawkin kirjoituksesta "Über Konkurrenzfähigkeit des landwirtschaftlichen Kleinbetriebes", joka oli julkaistu "Landwirtschaftliche Jahrbücherrissa", Bd. XXVIII. Berlin, 1899 ("Maataloudellisen pientuotannon kilpailukykyisyydestä", joka oli julkaistu "Maataloudellisessa vuosikirjassa", XXVIII osa. Berliini 1899).

Klawkin kirjoituksessa on kuvattu 12 tyypillistä saksalaista taloutta (suuria, keskisuuria ja pieniä — neljä kutakin), jotka ovat samanlaisissa olosuhteissa. Lenin eritteli huolellisesti ja muokkasi arvostelevasti tässä kirjoituksessa esitetyt tiedot. Kirjoitus oli seikkaperäinen tutkimus, mutta ei sisältänyt tarpeellisia yleistyksiä eikä oikeita johtopäätöksiä. Klawkin kirjoituksessa esitettyjä tietoja Lenin käytti pääasiallisesti VI luvussa "Pien- ja suurtalouden tuottavuus. Esimerkki Itä-Preussista" (ks. Teokset, 5. osa, ss. 157—171). Lenin osoittaa virheellisiksi Bulgakovin yritykset käyttää Klawkin kirjoitusta puolustellakseen porvarillista teoriaa pientalouksien etevämmyyksistä maanviljelyksessä suurtalouksiin verraten. Klawkin tutkimusten sisältämien tietojen tieteellinen käsittely vahvistaa, kuten Lenin osoittaa, suurtalouden teknillisen etevämyyden maanviljelyksessä, karakterisoi pientalonpojan ylenmääräistä työtä ja aliravitsemusta, hänen muuttumista suurtalouksien rengiksi ja päiväläiseksi, näyttää pientalouksien lukumäärän kasvun ja talonpoikaiston puutteenalaisuuden ja proletarisoitumisen kasvun yhteyden.

Leninin johtopäätökset, jotka hän oli tehnyt Klawkin kirjoituksessa esitettyjen fakta- ja tilastotietojen seikkaperäisen tarkastelun ja muokkaamisen tuloksena, saivat vahvistusta myös Saksan talonpoikaistalouksia koskevista yleisistä tiedoista. Päinvastoin kuin Klawki, joka ei syventynyt taloudellisten prosessien olemukseen ja ignoroi talonpoikaistalouksien eri ryhmien vertailevan analyysin (ja pohjautui johtopäätöksissään ylimalkaisiin keskilukuihin), Lenin teki syvällisen marxilaisen analyysin talonpoikaistalouden kehityksestä kapitalismin vallitessa ja toi esiin erilaiset tyypit. Näiden tietojen pohjalla Lenin laati yhteenvetotaulukon (ks. Teokset, 5. osa, s. 160).

Klawkin kirjoituksessa esitettyjen tietojen huolellisen tarkastamisen ja tieteellisen ryhmittelyn tuloksena Lenin paljastaa hänen suur- ja pientalouksien vertaillua tuottoisuutta koskevien laskelmiensa virheellisyyden. Ne epätieteelliset menettelytavat, joita Klawki käyttää pienmaanviljelyksen etevämyyden perustelemiseksi, olivat Leninin luonnehdinnan mukaan pääpiirteissään ominaisia kaikille porvarillisille ja pikkuporvarillisille taloustieteilijöille. Siksi noiden menettelytapojen erittely Klawkin tutkimusten pohjalla on hyvin kiintoisa. Siihen konkreettiseen tilastoaineistoon pohjautuen, jolla Klawki operoi, Lenin paljasti tilastotietojen muokkaus- ja käyttömenetelmien koko valheellisuuden sekä niiden johtopäätösten täy-

dellisen kestättömyyden, joita porvarilliset ja pikkuporvarilliset taloustieteilijät tekivät maatalouden kehityksen lainmukaisuuksista kapitalismin vallitessa.— 118.

- ⁷¹ *Landwirtschaftlich benutzte Fläche* — viljelty maatalousmaa. Alustavissa aineistoissa Lenin käyttää useimmissa tapauksissa termiä "landwirtschaftlich benutzte Fläche" kääntämättä sitä venäjän kielelle, lukien siihen maatalousmaan varsinaisessa mielessä (siis maan, jolla viljellään peltokasveja, sekä niityt ja parhaat laitumet) sekä puutarhat ja viinitarhat (ks. tätä osaa, ss. 138 ja 180). Eräissä tapauksissa Lenin kääntää tämän termin sanoilla "сельскохозяйственная площадь" ("maatalousmaa") (ks. tätä osaa, s. 175). Tämän osan 360. sivulla Lenin panee merkille, että saksalaisessa lähteessä termin "landwirtschaftlich benutzte Fläche" tilalla on termi "Überhaupt landwirtschaftliche Fläche" samojen tietojen merkitsemiseksi. Teoksessa "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" Lenin käyttää termiä "вся сельскохозяйственная площадь" ja "сельскохозяйственная площадь" ("kaikki maatalousmaa" ja "maatalousmaa"), kun esittää *landwirtschaftlich benutzte Flächen* numeroita (ks. Teokset, 5. osa, ss. 188 ja 194). Teoksessa "Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä. 1. vihko. Kapitalismi ja maanviljelys Amerikan Yhdysvalloissa" Lenin kirjoittaa: "Jakaessaan farmit ryhmiin maan määrän mukaan Amerikan tilasto ottaa lukuun koko maa-alan eikä yksistään viljeltyä maata, mikä olisi tietysti oikeampi menetelmä, ja Saksan tilasto tekeekin siten" (Teokset, 22. osa, s. 38).— 124.
- ⁷² *Scharwerker* — työkyinen perheenjäsen tai ei perheenjäsen, joka asuu maatyöläisen asunnossa ja on velvollinen perheen pään ja kartanonherran välisen sopimuksen mukaisesti työskentelemään kartanossa, mutta jolle maksaa palkan kontrahoitu maatyöläinen (perheen pää).— 128.
- ⁷³ *Deputant* — renki, maatyöläinen, joka saa vakinaisen vuosipalkan rahana ja sen lisäksi tiettyjä luontoismaksuja työpalkan osana — maapalstan ja asunnon maanomistajan tilalla.— 135.
- ⁷⁴ *Deputaattimaa* — maa, jonka kartanonherra antaa maatyöläiselle sopimuksen perusteella tämän työpalkan luontoisosana.— 138.
- ⁷⁵ Käsikirjoitus "*Brase ja muut*" on vihko, jonka kanteen on värikynällä kirjoitettu tämä otsikko. Otteet on kirjoitettu nähtävästi samanaikaisesti kuin otteet K. Klawkin kirjoituksesta (ks. tätä osaa, ss. 118—139), koska K. Klawkin kirjoituksesta tehtyjen muistiinpanojen lopussa on sanottu: "Vertaa *Brasen* kirjoitusta, erikoisesti ss. 292 ja 297—298."— 140.
- ⁷⁶ A. Souchonin kirjassa "La propriété paysanne" ("Talonpoikain omaisuus") esitettyjä tietoja Lenin aikoi käyttää teoksessaan "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" ja luennoissa "Marxilaisia mielipiteitä agraarikysymyksestä Euroopassa ja Venäjällä", jotka hän piti helmikuun 23—26 p:nä 1903 Pariisissa, sekä teoksessa "Talonpoikaisto ja sosialidemokratia" (ks. tätä osaa, ss. 3, 15, 23, 47).— 150.

- ⁷⁷ Puhe on A. Souchonin kirjassa (tekstin 24. sivulla ja I. alaviitteessä) olevasta viittauksesta julkaisuun: "Ministère de l'agriculture française. Enquête de 1892", p. 247 à 249 ("Ranskan maanviljelysministeriö. Vuoden 1892 tilastokysely", ss. 247—249).— 150.
- ⁷⁸ *Allotments act* — Englannissa syyskuun 16 p:nä 1887 annettu laki pienten maapalstojen antamisesta työläisille. A. Souchonin kirjassa on sanottu tästä laista: "Soveltaa 'Allotments' merkitsee oleellisesti sitä, että työläisille annetaan pienen pieniä maapalstoja, mikä tekee heille mahdolliseksi lisätä ansioitaan joillakin niukoilla maatalousresursseilla, parhaassa tapauksessa pitää yhtä lehmää tai muutamia lampaita" (s. 151).— 152.
- ⁷⁹ Aineiston, joka koskee F. Mauricen kirjaa "L'agriculture et la question sociale. La France agricole et agraire". Paris, 1892 ("Maanviljelys ja sosiaalinen kysymys. Ranskan maanviljelys- ja agraariolot". Pariisi 1892), Lenin aikoi käyttää teoksessaan "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'", ks. tämän teoksen jäsennyksiä (tämä osa, ss. 3, 5, 9, 10).— 153.
- ⁸⁰ Lenin tutustui A. von Chlapowo-Chlapowskin kirjaan "Die belgische Landwirtschaft im 19. Jahrhundert". Münchener volkswirtschaftliche Studien. Herausgegeben von L. Brentano und W. Lotz. Stuttgart, 1900 ("Belgian maatalous 19. vuosisadalla". Müncheniläisiä kansantaloudellisia tutkimuksia. Julk. L. Brentano ja W. Lotz. Stuttgart 1900) valmistellessaan teostaan "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'". Siitä on todistuksena maininta Chlapowskin kirjasta Leninin tämän teoksen alustavissa jäsennyksissä ja konsepteissa (ks. tätä osaa, ss. 3, 6 ja 10). Tätä aineistoa Lenin aikoi käyttää myös Pariisissa luennoissaan agraarikysymyksestä (ks. sama, s. 23).— 158.
- ⁸¹ Tässä osassa julkaistaan osa Badenin tilastokyselyä koskevista V. I. Leninin huomautuksista.
- Otteet Badenin tilastokyselytiedoista ovat alustavaa aineistoa Leninin teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" VII lukuun "Badenin kyselykaavake talonpoikaistaloudesta", jossa näitä aineistoja on käytetty laajasti kapitalismin vallitessa tapahtuvan talonpoikaiston luokkakeroantumisen erittelemiseksi ja luonnehtimiseksi.
- Lenin osoitti, että Badenin tilastokyselyn aineisto teki mahdolliseksi erottaa, saada esiin talonpoikaiston eri ryhmät. "Tutkimusten tulosten" laatijat eivät kuitenkaan esittäneet talonpoikaistalouksien tieteellistä ryhmittelyä; he eivät vertailleet toisiinsa erilaisia talousryhmiä, vaan kokonaisuudessaan otettuja yhteisöjä. Tuota menetelmää, jolla talonpoikaiston sisäiset luokkaeroavuudet hämättiin käytämällä ylimalkaisia keskimääriä, sovelsivat "Marxin arvostelijat" agraarikysymyksessä.
- Käyttäen Badenin tilastokyselytutkimuksen yleistettyjä tietoja Lenin antoi tieteellisen karakteristiikan Saksan maaseudun luokkarakenteesta. Hän erotti kolme tyypillistä talousryhmää: suuret keskisuuret ja pienet talonpoikaistaloudet, ja sitä varten hän muokkasi ja eritteli 31 suurta, 21 keskisuurta ja 18 pientä taloutta koskevat tilastotiedot.

Näiden kolmen tyypillisen talonpoikaisryhmän kohdalta Lenin määritti maanomistuksen keskiuuruudet, perheiden keskikoon ja palkkatyön käytön keskimäärät sekä taloudenhoidon tulokset puhtaana voiton muodossa. Muokatessaan tietoja maanomistuksen ja puhtaan voiton määristä Lenin esittää kaksi laskelmavarianttia: kaikkien 70 talouden osalta sekä poistamalla niistä 10 taloutta kolmesta yhteisöstä, joissa maanomistus on poikkeuksellisen suurta. Tällä Leninin menetelmällä tuoda esiin tyypilliset ilmiöt ja tarkastaa samanaikaisesti johtopäätökset ilmiöiden kokonaisuutta koskevien tietojen pohjalla on tärkeä merkitys tilastometodologialle.

Taloudellisen analyysin tuloksena Lenin paljasti niiden suurten talonpoikaistalouksien liikeyrityksellisen, kapitalistisen luonteen, joita hoidettiin maatyöläisten ja päiväläisten palkkatyön pohjalla ja jotka saivat suurimman puhtaan voiton kutakin taloutta kohti. Samaan aikaan taas pienet talonpoikaistaloudet tulivat hädin tuskin toimeen. Niiden Badenin tilastokyselyn tieteellisesti muokattujen tietojen pohjalla, jotka koskivat talonpoikaistalouksien eri ryhmissä käytettyjen tärkeimpien tarvikkeiden määrää, Lenin osoitti, että keskivarakkaisiin ja suurtalonpoikiin verrattuna pientalonpoika supistaa kulutustaan hyvin huomattavasti. Jos pientalonpoika käyttäisi rahalla ostettaviin tarvikkeisiin yhtä paljon kuin keskivarakas, niin hänellä syntyisi hyvin suuri vajaus, ja jos keskivarakas talonpoika käyttäisi yhtä paljon kuin suurtalonpoika, niin hänelläkin syntyisi vajaus. Tämän perusteella Lenin tekee johtopäätöksen, että pientalonpojan ja jopa keskitalonpojankin "puhdas voitto" on *pelkkää olettamusta*" (Teokset, 5. osa, s. 174). Täten Lenin paljasti pientalonpoikain hädänalaista asemaa, näiden aliravitsemusta ja köyhtymistä kaunistelevien "Marxin arvostelijoiden" vilpilliset menetelmät.

Badenin tilastokyselyn aineiston erittelyn perustalla Lenin osoitti, että talonpoikaistalouden peruspiirteet ovat Saksassa samankaltaisia kuin Venäjällä, että kapitalistisen kehityksen prosessi johtaa palkkatyöhön perustuvien kapitalististen talouksien vähemmistön muodostumiseen ja pakottaa talonpoikain enemmistöä etsimään yhä suuremmissa määrin sivuansiotöitä, t.s. muuttumaan palkkatyöläisiksi. "Talonpoikaiston jakautuminen osoittaa meille kapitalismin *syöimät* ristiriidat aivan niiden *ilmaantumisen* ja edelleen kärjistyksen prosessissa; näiden ristiriitojen täydellinen arvioiminen johtaa kiertämättä siihen, että tunnustetaan pientalonpoikaiston aseman ulospääsemättömyys ja toivotomuus (toivotomuus — jos se jää ulkopuolelle proletariaatin vallankumouksellisesta taistelusta koko kapitalistista järjestelmää vastaan)" (Teokset, 5. osa, s. 180). Täten Lenin toi esiin työväenluokan ja pientalonpoikaiston etujen yhteisyyden taloudelliset perustat ja näiden välisen liiton välttämättömyyden taistelussa kapitalismia vastaan.

Sillä aineistolla, jonka Lenin on saanut Badenin tilastokyselyn tietojen muokkaamisen tuloksena, on suuren taloustieteellisen merkityksen lisäksi myös tärkeä metodologinen merkitys niiden menetelmien selvittämiseksi, joita Lenin sovelsi tilastotietojen muokkauksessa ja käyttämisessä marxilaista taloustieteellistä analyysia varten (esimerkiksi talonpoikaistalouksien tieteellisistä laadittujen tilastoryhmitysten soveltaminen, tuottavuuden, kulutuksen y.m.

differentioitujen keskimäärien määrittely ja käyttäminen niiden ryhmitysten pohjalla talonpoikain kunkin luokkaryhmän kohdalla). Tilastotietojen käsittelyn leniniläiset menetelmät ovat arvokas panos marxilaisen tilastotieteen metodologiaan.— 160.

- ⁸² Tässä mainitut 70 budjetin tietoja koskevat muistiinpanot käsittävät suuren taulukon, jonka otsikkona on "Yhteenveto Badenin tilastokyselyn 70 budjettia koskevista tiedoista" ja jossa on Leninin muokkaamia Badenin tilastokyselyn tietoja. Nämä muistioon tehdyt muistiinpanot ovat säilytettävänä NKP:n KK:n marxismin-leninismin instituutin Keskus-puoluearkistossa. Näiden tietojen muokkaamisen yhteydessä Lenin määritteli suurten, keskisuurten ja pienten talonpoikaistalouksien eri ryhmien osalta maanomistuksen keski-suuruuden, perheen koon, käteiset tulot ja menot (osoittaen pääerät) ja laski tulojen ja menojen vertailemisen pohjalla ylijäämän tai vajauksen. Sitä paitsi taulukossa on osoittimet työstä (esimerkiksi työkustannukset 1 hehtaaria kohti, palkkatyövoima, osoitettu erikseen päiväläiset) sekä tiedot sivuansioista ja muita. Näiden tietojen erittelyä ks. V. I. Lenin, Teokset, 5. osa, ss. 171—178.— 161.
- ⁸³ Teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" VII ja IX luvun (aikakauslehti "Образованиен" ("Sivistyksen") 2. numerossa v. 1906 julkaistun ensimmäisen painoksen) tekstistä näkyy, että V. I. Lenin aikoi tässä teoksessa käsitellä Ranskan maataloustalouden tietoja ja eritellä arvostelevasti ranskalaisten taloustieteilijöiden teoksia. Leninin IX lukuun tekemän huomautuksen (ks. Teokset, 5. osa, s. 204) perusteella voidaan päätellä, että hän oli varta vasten tutkinut viininviljelyksen tilaa Ranskassa. Siksi on mahdollista, että E. Seignouret'n kirjaa "Essais d'économie sociale et agricole" ("Esseitä yhteiskunta- ja agraaritaloudesta") Lenin käytti valmistellessaan teosta "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" kesä— syyskuussa 1901.— 166.
- ⁸⁴ Leninin vihko "Saksan maataloustilastosta" sisältää huomautuksia ja muistiinpanoja kokoelmasta "Statistik des Deutschen Reichs", Neue Folge, Bd. 112. "Die Landwirtschaft im Deutschen Reich nach der landwirtschaftlichen Betriebszählung vom 14. VI. 1895", Berlin, 1898 ("Saksan tilasto", uusi sarja, 112. osa. "Saksan maatalous kesäkuun 14 p:nä 1895 suoritettuna maataloustuotantoa koskevan tilastokyselyn tietojen mukaan", Berliini 1898). Tästä vihkosta näkyy, kuinka Lenin käsitteli Saksan kahden (vuosien 1882 ja 1895) maataloustiedustelun tietoja, joita on käytetty teoksen "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" valmistelussa (pääasiallisesti VIII ja IX lukuja varten). Kirjoittamisajan puolesta vihko kuuluu Leninin tämän teoksen parissa työskentelyn ensimmäiseen kauteen (vuodet 1900—1901). Eräissä tapauksissa Lenin on lisännyt vihkoon myöhemmin Saksan vuoden 1907 maataloustiedustelun tietoja koskevia muistiinpanoja, jotka on tehty kokoelmista "Statistik des Deutschen Reichs", Band 212, Teil 1a.— "Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907. Landwirtschaftliche Betriebsstatistik", Berlin, 1909 ja Band 212, Teil 2a, 1910 ("Saksan valtion tilasto", 212. osa, nidos 1a.— "Ammatteja ja yrityksiä koskeva tilastokysely 12. kesäkuuta 1907. Maatalousyrittäjätilasto", Berliini 1909, ja 212.

osa, nidos 2a, v. 1910). Nämä lisäykset Lenin on tehnyt vuonna 1910 ja ne on tarkoitettu Saksan maataloutta koskevaa teosta varten.

Saksan maataloustilaston tietoja Lenin käytti Marxin talousopin "arvostelijoiden" niiden johtopäätösten kumoamiseksi, joiden mukaan Lännessä pieni ja keskisuuri talonpoikaistalous muka syrjäyttää suurta.

Muokkaamiensa Saksan maataloustilaston tietojen pohjalla Lenin paljastaa talonpoikaiston kaksi proletarisoitumisprosessia: ensinnäkin talonpoikaiston lisääntyvä maattomaksi joutuminen, maaseutuväestön pakkoluovutus, sen muuttuminen maata omaavista työläisistä maattomiksi työläisiksi; toiseksi talonpoikaiston "sivuansioiden" kehitys, t.s. maanviljelyksen ja teollisuuden yhtyminen, joka merkitsee proletarisoitumisen ensimmäistä astetta.

Leninin suorittama Saksan maataloustilaston aineiston muokkaus on mallinäyte tilastotietojen tieteellisestä erittelystä ja käsittelystä. Lenin ei ryhmitellyt talouksia yhden tunnusmerkin (esimerkiksi maa-alan suuruuden), vaan monien tunnusmerkkien mukaan: maatalouskoneiden määrä, erikoiskasvien viljelysala j.n.e.; kombinoi (yhdisteli) erilaisia ryhmytyksiä, t.s. jakoi kunkin ryhmän (joka oli määritelty esimerkiksi maa-alan mukaan) alaryhmiin karjan lukumäärän ja muiden tunnusmerkkien mukaan. Tutkimustyön kulussa Lenin joutui usein muokkaamaan ja täsmentämään käyttämiään tilastotietoja; hän muuttaa uuteen muotoon eräitä taulukkoja (esimerkiksi taulukon, joka luonnehtii kaupallisen puutarhaviljelyn keskittymistä, ja muita), suurentaa tyyppillisimpien talousryhmien esiintuomiseksi niiden välistä intervallia ja erottaa samalla erityisesti latifundiumit, jotka ovat yhteydessä teollisiin yrityksiin (sokerinvalmistus, viinanpolto y.m.). Lenin laskee prosenttisuuhteita, jotka osoittavat esimerkiksi eri talousryhmien ominaispainon, määrittelee tärkeimpien maatalouskoneiden käyttötapausten absoluuttiset keskimäärät 100 taloutta kohti talouksien kussakin (maatalousmaan) pinta-alan mukaisessa ryhmässä j.n.e.— 172.

⁸⁵ Tämän tiivistelmän tiedoista, jotka koskevat maan keskittymistä viininviljelyksessä, Lenin on tehnyt edellisen taulukon perustalla. Vasen numerosarake merkitsee talousryhmitystä, oikea sarake vastaavaa maaryhmitystä näiden talouksien osalta. Ensimmäinen numerolukupari koskee viinitarhoja, joiden pinta-ala on alle 20 a; toinen 20—50 a; kolmas 50 a — 5 ha ja enemmän.— 175.

⁸⁶ Lenin tarkastelee erilaisissa talouksissa olevien lehmien lukumäärää koskevia tietoja vuodelta 1895 luonnehtiakseen karjan keskittymistä suurtalouksiin. Kaikkien talouksien yhteissumma ja kaikkien kolmen ryhmän kaikkien talouksien lehmien yhteissumma on kirjoitettu tämän taulukon yläpuolelle (kun alla ei ole ollut tilaa).— 197.

⁸⁷ Tämä asiakirja on eri liuskoille kirjoitettuja erillisiä muistiinpanoja. Sen lisäksi NKP:n KK:n marxismin-leninismien instituutin Keskus-puoluearkistossa on julkaisematonta alustavaa aineistoa, joka koskee Ranskan maataloustilastoa ja jossa on konseptiluontoisia merkintöjä ja otteita eri lähteistä. Näihin kuuluvat ennen kaikkea kokoelmat "Statistique agricole de la France. Résultats

généraux de l'enquête décennale de 1892" ("Ranskan maataloustilasto. Vuonna 1892 kymmenen vuoden ajalta suoritetun tutkimuksen yleiset yhteenvedot"), "Statistique générale de la France. Résultats statistiques du Dénombrement de 1896" ("Ranskan yleinen tilasto. Vuoden 1896 kyselyn tilastolliset tulokset") sekä tutkimusten (tilastokyselyjen) tuloksia muilta vuosilta. Paljon tilastotietoja Lenin on kirjoittanut muistiin seuraavista kirjoista: K. Kautsky, "Die Agrarfrage" ("Agraarikysymys"); S. Bulgakov, "Капитализм и земледелие", том II ("Kapitalismi ja maanviljelys", II osa); F. Maurice, "L'agriculture et la question sociale. La France agricole et agraire" ("Maanviljelys ja sosiaalinen kysymys. Ranskan maanviljelys- ja agraariolot"); A. Souchon, "La propriété paysanne. Étude d'économie rurale" ("Talonpoikain omaisuus. Katsaus maataloudelliseen talousjärjestelmään"); N. Kudrin, "Крестьянский вопрос во Франции" ("Talonpoikaiskysymys Ranskassa"); "Бюллетень бюро труда" за 1901 г. ("Työtoimiston bulletiini" vuodelta 1901) y.m. Näihin muistiin kirjoittamiinsa tilastotietoihin Lenin on liittännyt selityksiä ja tehnyt arvostelevia huomautuksia.

Ranskan tilastosta muistiin kirjoitetussa aineistossa ovat vallitsevana yleistetyt tiedot, muun muassa talouksien ryhmitykset maatalousmaan pinta-alan mukaan eri vuosilta. Lenin panee merkille Ranskan tilaston myönteisenä puolena sen, että siinä osoitetaan erikseen "aktiivinen" (t.s. ansiotoimintaa harjoittava) väestö, ja kirjoittaa muistiin laajan aineiston "aktiiviseen" väestöön kuuluvista ryhmistä. Analogisia tietoja Lenin ottaa myös ylempänä mainitusta F. Mauricen kirjasta ja vertailee eri lähteistä otettuja samantyyppisiä tilastotietoja, luonnehtii noita lähteitä ja tekee yhteenvedoja "aktiivisen" väestön eri ryhmien (kategorioiden) lukumäärässä ja ominaispainossa tapahtuneista vuosittaisista muutoksista.

Kaikki yllä luonnehdittu Ranskan maataloustilaston aineisto, jonka Lenin oli käsitellyt ja josta hän oli tehnyt yleistäviä yhteenvedoja, antoi täydellisen karakteristiikan talouden eri puolista talonpoikaistalouksien erilaisissa luokkaryhmissä ja vahvisti sen marxilaisen väittämän, joka koskee suurtalouden etevämmyyttä ja sen osuuden kasvua sekä pientalonpoikain proletarisoitumista.— 202.

⁸⁸ Tämän yhteenvetotaulukon Lenin on laatinut vertailtavien maiden vastaavien vuosien tilastotietojen pohjalla. Saksaa, Englantia ja USA:ta koskevat tiedot on otettu kokoelmasta "Statistik des Deutschen Reichs", Band 112 ("Saksan tilasto", 112. osa); osa Ranskaa koskevista tiedoista samasta lähteestä, toinen osa teoksesta "Statistique agricole de la France". Résultats généraux de l'enquête décennale de 1892. Tableaux ("Ranskan maataloustilasto". Vuonna 1892 kymmenen vuoden ajalta suoritetun tutkimuksen yleiset yhteenvedot. Taulukot); Belgiaa koskevat tiedot teoksesta "Statistique de la Belgique". Agriculture. Recensement général de 1880 ("Belgian tilasto". Maatalous. Vuoden 1880 yleinen tilastokysely) ja teoksesta "Annuaire statistique de la Belgique 1896" ("Belgian tilastollinen vuosikirja vuodelta 1896"); Tanskaa koskevat tiedot "Die Neue Zeitista", XIX. Jahrgang 1900—1901, Band II, s. 623 (G. Bangin kirjoitus "Die landwirtschaftliche Entwicklung Dänemarks"—"Tanskan maataloudellinen kehitys").— 208.

- ⁸⁹ Lenin nimitti Hollannin maataloustiedusteluiksi vuodelta 1890 teosta "Uitkomsten van het Onderzoek naar den Toestand van den Landbouw in Nederland" ("Alankomaiden maatalouden tilan tutkimuksen tulokset"), joka julkaistiin 4 osana vuonna 1890 Haagissa. Tämän 95 yhteisöä käsittävän tutkimuksen yhteenvedot erosivat samantapaisista muissa maissa suoritetuista tutkimuksista siinä, etteivät sen tiedot olleet täydellisiä ja ettei siinä ollut, kuten Lenin osoitti, kaikkia yhteisöjä käsittäviä yhteenvedoja. Mutta näistäkin aineistoista Lenin sai mielenkiintoisia tietoja, jotka luonnehtivat erilaisia talousryhmiä (tyypillisiä yhteisöjä) sekä talousryhmiä (eri yhteisöjen sisällä), jotka on määritetty maan pinta-alan, renkien ja työläisten luvun, hevosten lukumäärän ja muiden tunnusmerkkien mukaan. Nämä tiedot ilmentävät Hollannin maanviljelyksen kapitalistista luonnetta.— 211.
- ⁹⁰ Lenin aikoi arvostella E. Stumpfen käsityksiä suur- ja pientuotannosta maataloudessa monissa teoksissaan ("Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'", "Marxilaisia mielipiteitä agraarikysymyksestä Euroopassa ja Venäjällä"— ks. tätä osaa, ss. 16, 23 ja 47) sen vuoksi, kun monet "Marxin arvostelijat" vetosivat Stumpfen teoksiin.— 215.
- ⁹¹ G. Fischerin teoksen "Die sociale Bedeutung der Maschinen in der Landwirtschaft" ("Koneiden sosiaalinen merkitys maataloudessa") Lenin tutki ennen Stumpfen kirjoitusta "Ueber die Konkurrenzfähigkeit des kleinen und mittleren Grundbesitzes gegenüber dem Grossgrundbesitze" ("Pienen ja keskisuuren maanomistuksen kilpailukykyisyydestä suurmaanomistukseen verrattuna"); tästä kirjoituksesta tekemissään muistiinpanoissa Lenin mainitsee Fischerin teoksesta kuten jo tutkitusta (ks. tätä osaa, s. 222).— 232.
- ⁹² Leninin huomautus tekstin lopussa "Ei ole ihme, että kirja (Britannian museossa) on yhä aukileikkaamatta" antaa aihetta olettaa, että Lenin tutustui Turot'n kirjaan ollessaan Lontoossa, jonne "Iskran" ("Kipinän") julkaiseminen oli siirretty, siis aikaisintaan huhtikuussa 1902. Lontoossa Lenin tutki agraarikysymystä valmistellessaan puolueen agraariohjelmaa; ennen Pariisissa (helmi- ja maaliskuussa 1903) pitämiään luentoja ja referaattia hän tutki Ranskan maatalouselämää. Turot'n kirja mainitaan myös Leninin huomautuksissa E. Lecouteux'n kirjasta (ks. Ленинский сборник XXXII (XXXII Lenin-kokoelma), s. 381).— 250.
- ⁹³ Baudrillart'ista Lenin mainitsee ensi kerran muistiinpanoissaan Hertzin kirjasta "Agraarikysymykset yhteyksissään sosialismiin" (kesä— syyskuu 1901). "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" teoksen jäsennyksissä Lenin mainitsee Baudrillart'ista Hertzin ja Bulgakovin mukaan. "Marxilaisia mielipiteitä agraarikysymyksestä Euroopassa ja Venäjällä" (1903, ennen helmikuun 10 (23) päivää) aiheisten luentojen konseptissa Lenin mainitsee Baudrillart'in teoksesta jo kuten tutkituista. Tässä osassa julkaistaan Leninin huomautukset H. Baudrillart'in yhdestä kirjasta: "Les populations agricoles de la France. 3-me série. Les populations du Midi". Paris 1893 ("Ranskan maanviljelysväestö. 3. sarja. Etelän väestö". Pariisi 1893).

- Muistiinpanoja ja arvostelevia huomautuksia Baudrillart'in kirjasta "Les populations agricoles de la France. La Normandie". Paris 1880 ("Ranskan maanviljelysväestö. Normandia". Pariisi 1880) ks. Ленинский сборник XXXII (XXXII Lenin-kokoelma), ss. 82—105. Nämä kaksi asiakirjaa ottavat suurimman osan vihkosta, jonka Lenin on otsikoinut "*Baudrillart + Backhaus*".— 251.
- ⁹⁴ Kirjan täydellinen nimi: Comte de Rocquigny. "Les syndicats agricoles et leur oeuvre". Paris, 1900 (Kreivi de Rocquigny. "Maanviljelijäin syndikaatit ja niiden toiminta". Pariisi 1900). V. I. Leninin muistiinpanoja ja arvostelevia huomautuksia tästä kirjasta ks. Ленинский сборник XXXII (XXXII Lenin-kokoelma),
- ⁹⁵ Tarkoitetaan Elie Coulet'n kirjaa "Le mouvement syndical et coopératif dans l'agriculture française. La fédération agricole". Montpellier, 1898 ("Syndikalistinen ja osuustoimintaliike Ranskan maanviljelyksessä. Maanviljelijäliitto". Montpellier 1898). Ks. tätä osaa, s. 253.— 254.
- ⁹⁶ Siteeratessaan Deschanelin edustajakamarissa pitämää puhetta, jossa tämä oli ylistänyt maanviljelijäin syndikaattien toimintaa työläisten hyväksi, Rouanet huomauttaa: "Sillä tavalla hra Deschanel kirjoittaa maanviljelijäin syndikaattien historiaa noiden syndikaattien jäsenten aplodeeratessa. Nämä jäsenet riemastuivat kovasti saatuaan yhtäkkiä tietää, kuinka mainioita tekoja he olivat tehneet."— 255.
- ⁹⁷ Pariisissa pitämässään luennoissa "Marxilaisia mielipiteitä agraarikysymyksestä Euroopassa ja Venäjällä" ja referaatissa Lenin mainitsee Nossigin eräänä monista kirjailijoista, "jotka eivät ole myötmielisiä marxilaiselle teorialle, vaan sen 'arvostelulle'..." ja joilla "heidän oma tietoaaineistonsa puhuu heitä vastaan" (Teokset, 6. osa, s. 329). Käsikirjoitukseen tehdyn merkinnöt puhuvat siitä, että Lenin oli käsitellyt sitä moneen kertaan. Niinpä esimerkiksi eräät sanat on kirjoitettu tekstiin toistamiseen sinikynällä ilmeisesti niiden käytämisen helpottamiseksi luennon aikana; eräiden sanojen käännös sulkeissa on kirjoitettu lyijykynällä.— 256.
- ⁹⁸ E. Davidin kirjan "Socialismus und Landwirtschaft" ("Sosialismi ja maatalous") V. I. Lenin luki kohta sen ilmestyttyä. Niinpä G. Plehanoville osoitetussa maaliskuun 15 p:nä 1903 päivätyssä kirjeessään hän kirjoitti: "Davidin olen jo tilannut ja parhaillaan luen sitä. Kauhean pitkäveteistä, köyhää ja latteaa" (Teokset, 34. osa, s. 139). Kirjoituksessaan "Les beaux esprits se rencontrent (venäjäksi likipitään: свой своему поневоле брат (oma on omalle tahtomattaankin veli))" (julkaistu "Iskran" ("Kipinän") 38. numerossa huhtikuun 15 p:nä 1903) Lenin jo arvostelee Davidin kirjan perusajatuksia (Teokset, 6. osa, ss. 418—422). Perusteellisen arvostelun Davidin kirjasta — "revisionismin pääteoksesta agraarikysymyksen alalla" — Lenin antoi teoksensa "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" X luvussa (Teokset, 13. osa, ss. 159—169).

Alleiviivauksien luonteesta näkyy, että Lenin on käsitellyt huomautuksiaan toistamiseen ja merkinnyt eräitä kohtia puna- ja sinikynällä; toistamiseen suoritettujen tarkastamisen yhteydessä on myös kaikki käsikirjoituksessa mainittujen lähteiden nimet alleiviivattu punakynällä.— 258.

- ⁹⁹ Tarkoitetaan F. Engelsin kirjoitusta "Talonpoikaiskysymys Ranskassa ja Saksassa" (ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, suomenk. painos, II osa, 1959, ss. 378—397).— 259.
- ¹⁰⁰ Lenin tarkoittaa V. V:n (V. Vorontsovin) teosta "Прогрессивные течения в крестьянском хозяйстве". СПб., 1892 г., с. 70—84. ("Edistyksellisiä virtauksia talonpoikaistaloudessa", Pietari 1892, ss. 70—84.) Siitä ks. V. I. Lenin, Teokset, 3. osa, ss. 236—237.— 269.
- ¹⁰¹ Tässä Lenin viittaa H. Drechslerin esittämiin tietoihin, jotka tämä julkaisi vuosien 1875 ja 1884 uusittujen maataloudellisten tutkimusten tuloksena. Tarkoitetaan Drechslerin kahta tätä kysymystä koskevaa teosta: 1) "Die bäuerlichen Zustände in einigen Teilen der Provinz Hannover", "Schriften des Vereins für Sozialpolitik". XXIV. 1883; 2) "Die Verteilung des Grundbesitzes und der Viehhaltung im Bezirke des landwirtschaftlichen Kreisvereins Göttingen", "Landwirtschaftliche Jahrbücher" herausgegeben von Dr. H. Thiel. XV. Band. Berlin, 1886 (1) "Talonpoikain asema Hannoverin provinssin eräissä osissa" "Sosiaalipoliittikan liiton teokset". XXIV. 1883; 2) "Maanomaisuuden ja karjan jakautuminen Göttingenin piirikunnan maatalousseuran alueella", "Maataloudelliset vuosikirjat", tri H. Thielin julkaisu. XV osa. Berliini 1886). H. Drechslerin kummankin teoksen arvostelevan erittelyn Lenin suoritti teoksensa "Agraarikysymys ja Marxin arvostelijat" XI luvussa (ks. Teokset, 13. osa, ss. 170—181).— 277.
- ¹⁰² Tässä ensi kertaa julkaistut merkinnät ja muistiinpanot kirjasta "Hand and machine labor" (Thirteenth annual report of the commissioner of labor. 1898. Vol. I and II) ("Käsi- ja konetyö" työasiainvaliokunnan 13. vuosiselostus. 1898. I ja II osa) on tehty vihkoon, jossa on muistiinpanoja taloutta, tilastoa ja filosofiaa käsittelevistä kirjoista sekä vuoden 1904 lokakuun 19 ja 21 päivän sanomalehdistä. Kaikki nämä muistiinpanot Lenin on tehnyt todennäköisesti syksyllä 1904 Genèven kirjastossa.
- Käsikirjoituksen toiselle lehdelle Lenin on tehnyt viittauksen: "Ks. esimerkkejä erilliseltä liuskalta." Esimerkit, jotka on otettu kirjan "Käsi- ja konetyö" kummastakin osasta ja jotka Lenin on kirjoittanut erilliselle liuskalle, julkaistaan tämän osan ss. 284—289.— 278.
- ¹⁰³ Ensimmäisen kerran Lenin mainitsee Leo Huschken teoksesta "Landwirtschaftliche Reinertrags-Berechnungen bei Klein-, Mittel- und Großbetrieb dargelegt an typischen Beispielen Mittelthüringens" ("Laskelmia maataloustuotannon puhtaasta tulosta pien-, keski- ja suurtalouksissa Keski-Thüringenin tyypillisten esimerkkien perusteella") "Talonpoikaiston ja sosialidemokratian" kahdessa jäsenyksessä (ks. tätä osaa, s. 47). Osan tässä julkaistusta aineistosta

Lenin käytti teoksensa "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" VI luvussa "Pien- ja suurtalouden tuottavuus. Esimerkki Itä-Preussista", huomautuksessa vuoden 1908 painokseen (Teokset, 5. osa, ss. 168—169). Samalla Lenin toivoi voivansa "vielä palata hra Huschken mielenkiintoiseen kirjaan" (sama).— 290.

¹⁰⁴ Tämän asiakirjan käsikirjoitus on vihko, jonka kannessa on otsikko „Saksan agraaritulasto (1907)” ja yläosaan kirjoitettu värikynällä:

- 1) Saksan agraaritulasto,
- 2) Venäjän agraaritulasto,
- 3) Venäjän lakkotulasto + Unkarin agraaritulasto.”

Vuonna 1907 suoritettua Saksan maataloustiedustelun aineistoa V. I. Lenin on tutkinut vuoden 1910 (ennen syyskuuta) ja vuoden 1913 (kesäkuun jälkeen) välisellä kaudella.

Saksan agraaritulaston erittelylle Lenin antoi erikoisen suuren merkityksen maanviljelyskapitalismin kehityslakien selvittämiseksi ja porvarillisen apologetiikan paljastamiseksi agraarikysymyksessä. "Saksa kuuluu edistyneimpiin ja nopeimmin kehittyviin kapitalistisiin maihin. Maatalousyrityksiä koskevat tilastolliset kyselyt suoritetaan siellä luultavasti jopa paremmin kuin missään muualla Euroopassa. Siksi on ymmärrettävää se mielenkiinto, jolla sekä saksalainen että venäläinen kirjallisuus ottivat vastaan viimeksi suoritettua, vuoden 1907 tilastokyselyn yhteenvedot (ensimmäinen ja toinen kysely suoritettiin vuosina 1882 ja 1895). Porvarilliset taloustieteilijät ja revisionistit alkoivat yhteen ääneen veisata, että kyselyn antama aineisto on kumonnut — sadannen ja tuhannennen kerran! — marxilaisuuden" (Ленинский сборник XXV (XXV Lenin-kokoelma), s. 127). Siksi Lenin katsoi välttämättömäksi tämän Saksassa v. 1907 suoritettua kyselyn antamien tietojen seikkaperäisen erittelyn.

Saksan agraaritulaston aineisto on otettu pääasiallisesti saman kokoelman kolmesta osasta: "Statistik des Deutschen Reichs". Neue Folge. Band 112. "Die Landwirtschaft im Deutschen Reich nach der landwirtschaftlichen Betriebszählung vom 14. Juni 1895", Berlin, 1898; "Statistik des Deutschen Reichs". Band 202. "Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907", "Berufsstatistik", Berlin, 1909; "Statistik des Deutschen Reichs". Band 212. "Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907", "Landwirtschaftliche Betriebsstatistik" (Teil 1a; 1b; 2a), Berlin, 1909—1910 ("Saksan tilasto"). Uusi sarja. 112. osa. "Saksan maatalous kesäkuun 14 p:nä 1895 suoritettua maataloustuotantoa koskevan tilastokyselyn tietojen mukaan", Berliini 1898; "Saksan tilasto". 202. osa. "Vuoden 1907 kesäkuun 12 p:n ammatillinen ja tuotannollinen tilastokysely", "Ammatillinen tilasto", Berliini 1909; "Saksan tilasto". 212. osa. "Vuoden 1907 kesäkuun 12 p:n ammatillinen ja tuotannollinen tilastokysely", "Maataloustuotannon tilasto" (osat 1a; 1b; 2a), Berliini 1909—1910).

Yllä mainittuja sekä kaikkia niitä seuraavia tilastoaineistoja Lenin käytti osittain kirjoittaessaan artikkelia "Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä" (ks. Teokset, 16. osa, ss. 425—449). Saksan agraaritulaston aineistoa Lenin ajatteli käyttävä myös toisessa Saksan maataloutta koskevassa kirjoituksessa, jonka hän aikoi kirjoittaa myöhemmin.

Saksan agraaritulaston aineistoon kuuluu monilukuisia taulukkoja, taulukkojen osia ja erillisiä tilastotietoja, jotka on kirjoitettu muistiin yllä mainitusta "Saksan tilasto" kokoelmasta sekä F. Zahnin, Schmelzlen y.m. kirjoituksista; eräitä lannoitekysymystä koskevia tietoja Lenin otti monista ranskalaisista lähteistä. Muistiinkirjoittamiin tilastotietoja Lenin usein itse muokkasi, vertaili niitä, teki merkintöjä yhteenvetoja varten sekä laskelmia lisäosoittimien saamiseksi j.n.e.

Leninin muokkaama ja systemoima Saksan agraaritulaston aineisto toi esiin ja kuvasi kapitalismin erilaisia kehitysmuotoja maanviljelyksessä.

Saksan agraaritulaston aineistoissa olleiden maanviljelysväestöä koskevien laajojen tietojen perustalla Lenin tutki talonpoikaiston proletarisoitumisprosessia: talonpoikaiston yhä suurempi maattomaksi joutuminen, maaseutuväestön pakkoluovutus, sen muuttuminen maattomiksi työläisiksi, sekä talonpoikaiston "sivuansiotöiden" lisääntyminen, t.s. maanviljelyksen liittyminen teollisuuteen, mikä on proletarisoitumisen ensimmäinen aste. Tilastotiedot koneiden käyttämisestä, työkarjaa omaavien yritysten prosenttimäärästä ja työkarjan kokoonpanosta, maataloustuotteita jalostavien teollisten yritysten, maitotalouden y.m. kasvusta luonnehtivat suurtuotannon, kapitalistisen tuotannon kehitystä.

Erikoisen mielenkiintoinen on Leninin selitys taulukkoon (kokoelma "Saksan tilasto", 202. osa, vuoden 1907 kyselyn yhteenvedot), joka luonnehtii väestöä ansiotoimintaa harjoittavien päätoimen mukaan (ks. tätä osaa, ss. 344—347 ja 372). Kuten Leninin huomautuksesta tämän osan s. 348 näkyy ("Jakautuminen (tuhan-sissa), joka on otettu 'Agraarikysymykseen', s. 244"), Saksan maaseutuväestön jaotuksen periaate, vuosien 1882 ja 1895 tietojen mukaan kolmen pääryhmän (I, II ja III) osalta, vastaa täydellisesti sellaista jaotusta, jonka Lenin esittää ja perustelee teoksessaan "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" (ks. Teokset, 5. osa, ss. 206—211). Käyttäessään Zahnin kirjoituksessa olevia tietoja väestön kokoonpanosta ammattien mukaan Lenin panee merkille Saksan "ammattitulaston" sekavuuden (ks. tätä osaa, s. 357). Seikkaperäisempää esitystä tästä kysymyksestä ks. Teokset, 5. osa, ss. 206—211.

Eräät Saksan tilastosta otetut taulukot julkaistaan tässä osassa teknillisistä syistä osiin jaettuina.— 299.

- ¹⁰⁵ Merkitsemiensä sarakkeiden tietoja Lenin käytti palkkatyöläisiä koskevissa laskelmissaan. Ks. taulukon viimeistä saraketta (s. 325).— 322.
- ¹⁰⁶ Lenin viittaa Fr. Zahnin kirjoitukseen "Deutschlands wirtschaftliche Entwicklung unter besonderer Berücksichtigung der Volkszählung 1905 sowie Berufs- und Betriebszählung 1907" ("Saksan taloudellinen kehitys erikoisesti vuoden 1905 väenlaskun ja vuonna 1907 suoritetun elinkeinoja ja yrityksiä koskevan kyselyn valossa"), joka oli julkaistu "Annalen des Deutschen Reichsissa" ("Saksan valtakunnan annaaleissa"), vuoden 1910 7. (heinäkuun) numerossa ja 8. (elokuun) numerossa.— 326.

- ¹⁰⁷ Lenin tarkoittaa Schmelzlen kirjoitusta "Die ländliche Grundbesitzverteilung, ihr Einfluss auf die Leistungsfähigkeit der Landwirtschaft und ihre Entwicklung" ("Maanomaisuuden jakautuminen maaseudulla, sen vaikutus maatalouden tuottavuuteen ja kehitykseen"), joka oli julkaistu "Annalen des Deutschen Reichsissa" ("Saksan valtakunnan annaaleissa") vuoden 1913 6. (kesäkuun) numerossa.— 337.
- ¹⁰⁸ Kahdessa seuraavassa taulukossa Lenin esittää teoksensa "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat'" IX luvusta tietoja vuosilta 1882 ja 1895. Tämä teos julkaistiin kokoelmassa "Аграрный вопрос". Часть I, СПб., 1908 ("Agraarikysymys". I osa, Pietari 1908) (ks. Teokset, 5. osa, s. 208). Ensimmäisen taulukon käsikirjoituksessa Lenin korjasi kaksi kokoelmaan pujahtanutta painovirhettä: vaihtoi kategoriamerkintöjen "c 2)" ja "c 3)" paikkaa.— 348.
- ¹⁰⁹ Lenin esittää tässä tietoja kokoelmasta "Statistik des Deutschen Reichs". Band 211. "Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907". Berufsstatistik. Abteilung X. Die berufliche und soziale Gliederung des deutschen Volkes. Berlin, 1913 ("Saksan tilasto". 211. osa. "Kesäkuun 12 p:nä 1907 suoritettu ammatteja ja yrityksiä koskeva kysely". Elinkeino-tilasto. X osasto. Saksan kansan ammatillinen ja sosiaalinen jakautuminen. Berliini 1913).— 357.
- ¹¹⁰ "Musta vihko" on "Itävallan maataloustilaston" vihko; siinä on samalla otsikolla ensimmäinen asiakirja, johon kuuluu käsikirjoituksen 4. ja 5. sivu (ks. tätä osaa, ss. 390—397).— 371.
- ¹¹¹ Tässä julkaistu asiakirja kuvastaa kolmea vaihetta Leninin työssä hänen tutkiessaan Saksan vuoden 1907 maataloustiedustelun aineistoa, jonka hän oli koonnut vihkoonsa "Saksan agraaritalasto" (ks. tätä osaa, ss. 299—373). Ensimmäinen vaihe — yleisen suunnitelman laatiminen tämän aineiston muokkaamiseksi 13 (0—12) teemasta. Toinen vaihe — ensimmäisen kirjoituksen "Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä" jäsenyyksen laatiminen ja tämän kirjoituksen kirjoittaminen, jossa Lenin käsitteli yleisen suunnitelman ensimmäiset viisi (0—4) kohtaa (teemaa) (ks. Teokset, 16. osa, ss. 425—449). Toiseen kirjoitukseen jääneitä teemoja ks. tästä osasta, ss. 375—376). Kolmas vaihe — viisi kohtaa eli teemaa käsittävän toisen kirjoituksen jäsenyys. Toinen kirjoitus jäi kirjoittamatta.
- Aika, jolloin Lenin työskenteli tämän suunnitelman parissa yleensä, määräytyy kaudesta, jolloin hän kokosi sitä varten Saksan agraaritalaston aineistoa vuoden 1907 tilastokyselyn pohjalla, siis kysymyksessä ovat vuodet 1910—1913.— 374
- ¹¹² Tämä ja seuraavat merkinnät vasemmalla marginaalilla yleisen suunnitelman eri kohtien kohdalla osoittavat vastaavien lukujen numerointia ja kokoa kirjoituksessa "Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä" (I kirjoitus) (ks. Teokset, 16. osa, ss. 425—449), jonka Lenin on kirjoittanut tuon suunnitelman pohjalla. Roomalaiset numerot (I—VII) merkitsevät tämän kirjoituksen

lukuja, arabialaiset numerot (1—87) raameissa ja kaarisulkeissa artikkelin käsikirjoituksen sivuja, joilla on esitetty yleisen suunnitelman vastaavat kohdat (teemat). Yleisen suunnitelman kohtien numerointilukujen vasen palsta, joka on kirjoitettu sinikynällä, on yhtäpitävä kirjoituksen lukujen numerjärjestyksen kanssa ja merkitsee suunnitelmien vastaavien kohtien käyttämistä tässä kirjoituksessa.— 374.

¹¹³ Unkarin agraaritilastoa koskeva aineisto, josta Lenin käytti osan kirjoituksessaan "Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä" (ks. Teokset, 16. osa, ss. 445—447), on julkaistu kokoelmassa Ленинский сборник XXXI (XXXI Lenin-kokoelma), ss. 274—297.— 375.

¹¹⁴ Viittaus vuoteen 1895 merkitsee vertailua Saksan vuoden 1895 maataloustiedustelun tietoihin.— 375.

¹¹⁵ Lenin viittaa H. Drechslerin kahteen teokseen: "Die bäuerlichen Zustände in einigen Teilen der Provinz Hannover" ("Schriften des Vereins für Sozialpolitik". XXIV. 1883. "Bäuerliche Zustände in Deutschland. Berichte, veröffentlicht vom Verein für Sozialpolitik". Dritter Band) ja "Die Verteilung des Grundbesitzes und der Viehhaltung im Bezirke des landwirtschaftlichen Kreisvereins Göttingen" ("Landwirtschaftliche Jahrbücher", hrsg. von Dr. H. Thiel. XV. Band. 1886) ("Talonpoikaiston asema Hannoverin provinssin eräissä osissa" ("Sosiaalipoliittikan liiton teokset". XXIV. 1883. "Talonpoikaiston asema Saksassa. Sosiaalipoliittikan liiton julkaisemat selostukset". Kolmas osa) ja "Maaomaisuuden ja karjan jakautuminen Göttingenin piirikunnan maatalousseuran alueella" ("Maataloudelliset vuosikirjat", julk. tri H. Thiel. XV osa. 1886)).— 375.

¹¹⁶ Tämä luettelo on tilastotaulukoista, jotka Lenin esittää kirjoituksessa "Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä" (ensimmäinen kirjoitus), ja siinä on osoitettu käsikirjoituksen sivut, joilla taulukot ovat (ks. Teokset, 16. osa, ss. 435, 440, 442, 446, 447 ja 448). Taulukot 4, 5, 6, 7 ja 8 kuuluvat käsikirjoituksen niille sivuille, joita ei ole löydetty.— 377.

¹¹⁷ Muistiinpanot Tanskan tilaston tiedoista on tehty suunnilleen vuonna 1911, mikä on voitu todeta Leninin tässä viimeksi siteeraaman tanskalaisen tilastojulkaisun, vuoden 1909 kyselyn "Tilastotaulukojen", ilmestymisajan mukaan.

Lenin teki muistiinpanoja tilastotiedoista luonnehtiakseen pääomien ja tuotannon keskittymisprosesseja Tanskan maataloudessa. Jakaen talouksien koko määrään neljään suureen ryhmään (alle 3,3 ha — proletaariset ja puoliproletaariset taloudet, 3,3—9,9 ha — pientalonpojat, 9,9—29,7 ha — suurtalonpojat ja talonpoikaistorvaristo, yli 29,7 ha — kapitalistinen maanviljelys) Lenin osoittaa talouksien taloudellisten tyyppien erilaisuuden. Kahdella alimmalla ryhmällä (63,4% kaikista talouksista) oli vuonna 1909 11,7% maasta ja 17,2% nautakarjasta, kun taas kaksi ylintä ryhmää (36,6% kaikista talouksista) keskitti käsiinsä 88,2% maasta ja 82,8% kaikesta

nautakarjasta. Tämä paljastaa talouksien tyypillisen kapitalistisen kerrostumisen, sen, että melkein $\frac{9}{10}$ maasta ja yli $\frac{4}{5}$ kaikesta nautakarjasta on keskittynyt liikeyritystalouksien käsiin. Lenin panee erikoisesti merkille suurtalouksien lukumäärän lisääntymisen vuodesta 1898 vuoteen 1909. Tällä kaudella talouksien yleinen lukumäärä lisääntyi 1,7%:lla, mutta sellaisten talouksien luku, joilla oli 15—49 päättä nautakarjaa, kasvoi 35%:lla, ja sellaisten, joilla nautakarjan pääluku oli 50 ja enemmän, kasvoi 46,3%:lla. Karjanhoidon kehityksen korkean tason Tanskassa Lenin osoittaa vertailemalla tietoja nautakarjan määrästä Tanskassa, Saksassa ja Venäjällä laskettuna 1000 asukasta, 1000 hehtaaria ja yhtä neliökilometriä kohti.— 378.

- ¹¹⁸ Muistiinpanot Itävallan maataloustilastosta on tehty ilmeisesti vuosina 1910—1912, sillä "Itävallan tilastollisen käsikirjan" 28. osa, josta Lenin mainitsee asiakirjan alussa, ilmestyi vuonna 1910 ja käsikirjoituksen samalle sivulle tehdyssä lisäyksessä mainittu 29. osa ilmestyi aikaisintaan marraskuussa 1911 (tuon osan esipuheen päiväyksenä on lokakuu 1911).

Itävallan maataloustilaston aineisto sisältää pääasiallisesti tietoja, jotka luonnehtivat maan määrää ja maa- ja metsätalousyritysten henkilöstöä, maatalouskoneiden käyttöä ja työkarjan pitämistä. Maa- ja metsätalousyritysten luonnehdinta viljellyn maa-alan määrän ja maatalouskoneiden käytön kannalta on esitetty tässä tilastollisena ryhmittymisenä yhdistelmätaulukon muodossa, joka kuvastaa näiden kahden tunnusmerkin keskinäistä yhteyttä. Taulukon toisen puoliskon (tämä osa, s. 387) Lenin laati mainitun kokoelman monien taulukkojen perusteella itse jaoitellakseen talouksien keskiryhmän (2—100 ha) edelleen 5 alaryhmään maa-alan mukaan.

Maa- ja metsätalousyritysten ryhmittäminen tuotannollisen maa-alan mukaan (ks. ss. 390—397) luonnehtii yritysten henkilöstöä siltä kannalta, missä määrin se on yhteydessä palkkatyöhön; tilastotiedot puhtaasti perhetalouksista sekä talouksista, joissa on perheeseen kuulumattomia henkilöitä, Lenin on saanut muokkaamalla kokoelman "Oesterreichische Statistik" 6. taulukon tietoja. Itävallan tilaston aineisto kuvasti kapitalismin kehitystä maanviljelyksessä ja, kuten näkyy, Leninin tarkoituksena oli käyttää sitä myöhemmissä agraarikysymystä käsittelevissä teoksissaan.— 385.

- ¹¹⁹ Schmelzlen kirjoitus "Die ländliche Grundbesitzverteilung, ihr Einfluss auf die Leistungsfähigkeit der Landwirtschaft und ihre Entwicklung" ("Maaomaisuuden jakautuminen maaseudulla, sen vaikutus maatalouden tuottavuuteen ja kehitykseen") painettiin julkaisussa "Annalen des Deutschen Reichs für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft" ("Saksan valtakunnan annaalit") № 6. Tämä numero ilmestyi kesäkuun 10 p:nä 1913. Siksi Lenin saattoi tutustua Schmelzlen kirjoitukseen aikaisintaan heinäkuussa 1913.— 399.

- ¹²⁰ Tarkoitetaan teosta: H. Quante, "Grundkapital und Betriebskapital". "Landwirtschaftliche Jahrbücher" von H. Thiel. XXXIV. Band. Heft 6. Berlin, 1905. Ss. 925—972 ("Maapääoma ja tuotantopääoma". H. Thielin "Maataloudelliset vuosikirjat". XXXIV osa, 6. vihko, Berliini 1905. Ss. 925—972).— 399.

- ¹²¹ Tarkoitetaan tri K. Vogeley'n teosta "Landwirtschaftliche Betriebsverhältnisse Rhein Hessens". "Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft". Heft 133 ("Tuotantosuhteet Reinin Hessenin maataloudessa". "Saksan maatalousseuran teokset". 133. vihko).— 399.
- ¹²² Tässä kohdassa siteerataan Schmelzlen mukaan tri A. Burgin teosta "Beiträge zur Kenntnis des landwirtschaftlichen Betriebs im Vogelsberg". "Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft". Heft 123 ("Vogelsbergin maataloustuotantoon tutustumiseksi". "Saksan maatalousseuran teokset". 123. vihko).— 400.
- ¹²³ Muistiinpanot E. Laurin kirjasta on tehty suunnilleen v. 1913, koska Lenin on kirjoittanut ne muiden muistiinpanojen väliin, jotka on tehty vuonna 1913. Muistiinpanojen sisältämät tilastotiedot ovat vuosilta 1886—1906. Ne tekivät mahdolliseksi Sveitsin silloisen maatalouden kehityssuunnan kaikinpuolisen luonnehdinnan. Leninin tarkoituksena oli nähtävästi käyttää näitä tietoja rinnan muun aineiston kanssa teoksensa "Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä" jatkamiseen.— 404.
- ¹²⁴ Leninin huomautukset E. Jordin kirjasta "Der Elektromotor in der Landwirtschaft" ("Sähkömoottori maataloudessa") on kirjoitettu vihkoon, jonka otsikkona on "Engels, Savoiji etc., myös muuta sekä sotaa koskevia muistiinpanoja", joukossa muistiinpanoja sanomaja aikakauslehtien syyskuun numeroista vuodelta 1914.— 408.
- ¹²⁵ Alempana julkaistut asiakirjat ovat alustavaa aineistoa V. I. Leninin teokseen "Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä. I vihko. Kapitalismi ja maanviljely Amerikan Yhdysvalloissa". Tämä aineisto jakautuu kahteen osaan; ensimmäinen sisältää Leninin kyseisen teoksen jäsenyyksen varianteja, toinen Amerikan vv. 1900 ja 1910 census'ien (väenlaskujen) tilastoaineistoja. Johdantona näihin tilastoaineistoihin on "Huomautuksia Amerikan maataloustilastosta" (ks. tätä osaa, ss. 420—424).
- Jäsenyyksen variantit Lenin on kirjoittanut erillisille liuskoille, joiden toiselle puolelle hän on kirjoittanut saksan kielellä kirjoituksen "Der Opportunismus und der Zusammenbruch der zweiten Internationale" ("Opportunismi ja II Internationalen vararikko") (ks. Teokset, 22. osa, ss. 99—111). Liuskoja ei ole numeroitu, siksi Leninin mainitun teoksen jäsenyyksen eri variantit on sijoitettu siten, että viimeisenä on se, joka on lähinnä lopullista, julkaistun kirjan sisältöluettelossa esitettyä jäsenyyttä. Jäsenyyksen erillisten täydellisten varianttien lisäksi samoilla liuskoilla on jäsenyyksen katkelmia.
- "Huomautuksia Amerikan maataloustilastosta" sisältää tärkeitä metodologisia ajatuksia taloustyyppien tutkimisesta ja vertailevan karakteristiikan siitä sisällöstä ja merkityksestä, mikä on farmien ryhmityksillä kolmen tunnusmerkin — farmien maa-alan, tärkeimman tulolähteen ja rahallisen kokonaistulon — mukaan. Tämän yhteydessä Lenin korostaa kahden viimeksi mainitun tunnusmerkin mukaan suoritettujen farmien ryhmityksen merkitystä ja osoittaa

samalla farmien maa-alan mukaisen ryhmittämisen soveltamisen puitteet ja puutteet, sillä erikseen otettuna sellainen ryhmittäminen hämäää pientuotannon syrjäyttämisen (se yhdistää toisiinsa kasvavien farmien vähemmistön ja takapajuisten ja tuhoutuvien farmien suuren joukon). Leninin suorittamassa tulojen mukaisessa farmiryhmittämisessä maafaktori on pääoman alainen. Leninin metodologian erikoisuutena oli tässä tapauksessa kahden tunnusmerkin esittäminen yhdessä ryhmittämisessä (yhdistelmätaulukon muodossa), minkä ansiosta tilastotiedot talouksista maa-alan mukaan tulivat verratuiksi saman taloustyyppin puitteissa. Lenin katsoi Amerikan tilaston puutteeksi yhdistelmätaulukkojen vähäisen käyttämisen. Amerikan tilastossa ei käytetty yhdistelmätaulukkoja, joissa olisi kuvastunut taloustyypit (siinä erotettiin 7—10 farmiryhmää, mutta Lenin yhdisti ne 3:ksi pääryhmäksi, jotka vastasivat kolmea taloustyyppeä). Niinpä vuoden 1900 väenlaskun aineistosta Lenin kirjoitti, että "siinäkään ei ole suoritettu ainoatakaan ryhmittäystä täydellisesti kaikkien talouden tyyppiä ja suuruutta koskevien olennaisten tunnusmerkkien kannalta" (Teokset, 22. osa, s. 50).

Alustavan aineiston toinen osa — "Amerikan agraaritalasto" — on Leninin muokkaamia Amerikan kahden, vuonna 1900 ja 1910 suoritettujen väenlaskun tilastotietoja. Census reports. Volume V. Twelfth census of the United States, taken in the year 1900. Agriculture. Part I. Washington, 1902 and Thirteenth census of the United States, taken in the year 1910. Volume V. Agriculture. 1909 and 1910. Washington, 1914 (Väenlaskuselostuksia, V osa. Yhdysvaltojen kahdestoista väenlasku v. 1900. Maatalous. I nide, Washington 1902, ja Yhdysvaltojen kolmastoista väenlasku v. 1910, V osa, Maatalous. Vv. 1909 ja 1910. Washington 1914). 14. väenlaskusta (v. 1910) tehtyjen muistiinpanojen kolmen ensimmäisen sivun toisella puolella on muistiinpanoja saman väenlaskun IV osasta (Elinkeinotilasto). Sen lisäksi näissä aineistoissa on eräitä numerotietoja, jotka on otettu tilastokokoelmasta Statistical Abstract of the United States. Washington, 1912 (Tilastollinen katsaus Yhdysvaltoihin. Washington 1912).

Ensiksi Lenin esittää luettelon vuoden 1900 väenlaskun aineistoista tehdyistä muistiinpanoista. Muistiinpanot 12. census'in (vuoden 1900 väenlaskun) aineistoista käsittävät 12 Leninin numeroimaa (lihavilla kirjasimilla merkittyä ja alleviivattua) liuskaa, ja 13. census'in (vuoden 1910 väenlaskun) aineistoista — 16 liuskaa. Tämän lisäksi aineistoissa on muutamia erillisiä liuskoja, joissa on Leninin erilaisia laskelmia (esim. hevosten omistavien talouksien %-määrästä vv. 1900—1910). Näiden Leninin laskelmien tulokset on esitetty hänen teoksessaan "Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä" (Teokset, 22. osa, s. 81).

Suurin arvo Leninin työssä hänen tutkiessaan ja todistaessaan kapitalismin kehitysprosessia yleensä ja sen sitä muotoa, jolloin suurtuotanto syrjäyttää pientuotantoa sekä teollisuudessa että maanviljelyksessä, oli vuonna 1900 suoritettun 12. väenlaskun aineistoilla, joissa oli käytetty farmien ryhmittelyn kolmea eri tapaa (farmin tärkeimmän tulolähteen; farmin maa-alan; farmin tuotoksen arvon — rahallisen kokonaistulon mukaan). Mutta tässäkin, kuten

ylempänä on jo mainittu, ei ole suoritettu ainoatakaan ryhmitystä täydellisesti kaikkien talouden tyyppiä ja suuruutta koskevien olennaisten tunnusmerkkien kannalta. Vuoden 1910 väenlaskun yhteenvedoissa ei taas ole suoritettu täydellisesti, kuten Lenin osoittaa, edes talouksien perinteellistä ryhmitystä maa-alan mukaan. Lenin korjasi nuo puutteet: hän laati yleistävän (yhteenvedo-) taulukon, jossa vertaillaan kolmea ryhmitystä. Analyysissaan Lenin paljasti rajoitetuksi ja vaillinaiseksi farmeilla olevan maan määrän mukaisen ryhmityksen (ryhmityksen mielenmenetelmän porvarillisessa tilastotieteessä) ja osoitti välttämättömäksi muuttaa tutkimusmetodeja, ryhmitysmenetelmiä j.n.e. niitä muotoja vastaavasti, joissa kapitalismi tunkeutuu maanviljelykseen.

Kuten ylempänä on jo mainittu, vuoden 1910 13. väenlaskun aineistot olivat sisällöltään köyhempiä eikä Leninillä ollut mahdollisuutta muodostella ryhmityksiä, jotka olisivat olleet analogisia edellä esitettyjen kanssa, analysoida niitä ja tehdä vastaavia johtopäätöksiä. Lenin käytti vuoden 1910 väenlaskun absoluuttisia ja osittain suhteellisia tilastotietoja vertailua varten. Tämän osan ss. 446—449 esitetään maanviljelystä koskevien tietojen lisäksi tietoja väestöstä USA:n kolmen tärkeimmän alueen osalta: Pohjoinen teollisuusalue, entinen orjanomistuksellinen Etelä ja siirtoasutettava Länsi; näiden samojen tärkeimpien alueiden osalta esitetään Leninin muistiinkirjoittamat osoittimet, jotka luonnehtivat karjanhoidon kaupallista luonnetta ja muun muassa karjanomistuksen keskittymistä Pohjoisessa. Lenin tulee siihen koko maata koskevaan yleiseen johtopäätökseen, että pieniä ja keskisuuria talouksia syrjäytetään ja että kapitalistiset suurtaloudet kasvavat. Edelleen ss. 482—483 on esitetty tilastotietoja, joita Lenin on käyttänyt sen porvarillisten taloustieteilijöiden väitteen kumoamiseksi, ettei maanviljelyksessä muka vaikuta se laki, jonka mukaan suurtuotanto syrjäyttää pientuotantoa. Nämä tilastotiedot muodostivat pohjan Leninin teoksen "Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä" 15. §:lle ("Vertailukuva teollisuuden ja maanviljelyksen kehityksestä"). Lenin tulee johtopäätökseen, että teollisuuden ja maanviljelyksen "kehitys tapahtuu ihmeellisen yhtäläisesti".

Lenin alkoi työskennellä Amerikan vuoden 1900 tilastoaineiston parissa Pariisissa (vuonna 1912), mutia ei lopettanut tämän osan kirjoittamistyötä. Niinpä Krakovasta I. Gurvitshille Washingtoniin helmikuun 27 p:nä v. 1914 lähettämässään kirjeessä Lenin kirjoittaa: "Olen Pariisissa tutkinut amerikkalaista maataloustilastoa (vol. V. Agriculture — census of 1900) ja löytänyt hyvin paljon mielenkiintoista. Asuessani nyt Krakovassa en voi saada näitä julkaisuja käyttööni" (Teokset, 36. osa, s. 246). Poroninista N. Nakorjakoville New Yorkiin toukokuun 18 p:nä 1914 lähettämässään kirjeessä Lenin tiedottaa saaneensa vuoden 1900 census'in V osan ja pyytää lähettämään vuoden 1910 13. census'in V osa (ks. Teokset, 35. osa, s. 109).

Kirja "Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä. I vihko. Kapitalismi ja maanviljelys Amerikan Yhdysvalloissa" (ks. Teokset, 22. osa, ss. 1—92) on ilmeisesti kirjoitettu loppuun v. 1915 ja tammikuussa 1916 lähetetty Bernistä Gorkille "Parus" kustannusliikkeelle annettavaksi. Samanaikaisesti

käsikirjoituksen kanssa lähettämässään kirjeessä Lenin kirjoitti: "Olen yrittänyt mahdollisimman kansanomaisesti selostaa Amerikkaa koskevia uusia tietoja, jotka ovat käsittääkseni erittäin sopivia marxilaisuuden tunnetuksi tekemisen ja faktillisen perustelun mielessä... Haluaisin jatkaa ja julkaista myöhemmin myös II vihkon — Saksaa käsittelevän" (ks. Teokset, 35. osa, s. 180). Kirja julkaistiin ensi kerran vasta vuonna 1917 "Zhizn i Znanije" kustannusliikkeen toimesta.— 412.

V. I. LENININ SITEERAAMAN JA MAINITSEMAN
KIRJALLISUUDEN HAKEMISTO

A

«Annalen des Deutschen Reichs für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft», München — Berlin, 1910, N 6, S. 401—441; N 7, S. 481—518; N 8, S. 561—598; 1911, N 3—4, S. 161—248. — 326—327, 328—329, 342—343, 355—356, 357.

— 1913, N 6, S. 401—434. — 337, 399—403.

«Annuaire statistique de la Belgique. Vingt-septième année. — 1896. T. 27. Bruxelles, J.-B. Stevens, 1897. X, 383, XII p.; 4 carte. (Ministère de l'Intérieur et de l'Instruction Publique). — 208.

Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Hft. 118. Betriebsverhältnisse der deutschen Landwirtschaft. Stück I. Verfasser: P. Teicke, W. Ebersbach, E. Langenbeck. Berlin, 1906. XXVI, 225 S.; 22 Tab. — 400.

Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Hft. 123. Betriebsverhältnisse der deutschen Landwirtschaft. Stück II. Verfasser: H. Aussel, A. Burg. Berlin, 1906. [1], 171 S.; 6 Tab. — 400.

Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Hft. 130. Betriebsverhältnisse der deutschen Landwirtschaft. Stück III. Verfasser: P. Gutknecht. Berlin, 1907. 215 S.; 5 Tab. — 400.

Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Hft. 133. Betriebsverhältnisse der deutschen Landwirtschaft. Stück IV. Verfasser: G. Stenkhoff, R. Franz, K. Vogetley. Berlin, P. Parey, 1907. 139, 117 S.; 15 Tab. — 399, 400.

Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Hft. 218. Betriebsverhältnisse der deutschen Landwirtschaft. Stück XXI. Verfasser: O. Sprenger. Berlin, 1912. 80 S.; 2 Tab. — 400, 402.

«Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik», Berlin, 1894, Bd. VII, S. 626—652. — 75.

— 1900, Bd. XV, S. 406—418. — 4, 5, 8, 86—89, 244, 245.

Auhagen, H. Über Groß- und Kleinbetrieb in der Landwirtschaft. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1896, Bd. XXV, S. 1—55. — 5, 8, 13, 16, 23, 46, 47, 79, 83.

85, 106—117, 238, 239, 261, 262, 265, 277.

Aus dem literarischen Nachlaß von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Stuttgart, Dietz, 1902. VI, 491 S. — 15, 24, 28, 31, 36.

Avenel, G. Histoire économique de la propriété, des salaires, des denrées et de tous les prix en général depuis l'an 1200 jusque'en l'an 1800. T. I. Paris, Imprimerie nationale, 1894. XXVII. 726 p. — 59.

B

Backhaus, A. Agrarstatistische Untersuchungen über den preußischen Osten im Vergleich zum Westen. Berlin, P. Parey, 1898. 303 S. (Berichte des landwirtschaftlichen Instituts der Universität Königsberg i. Pr. III). — 87.

— Die Arbeitsteilung in der Landwirtschaft. — In: «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1894, Folge 3, Bd. 8, S. 321—374. — 53.

Badenin tilastokysely — ks. Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Großherzogtum Baden 1883.

Baijerin tilastokysely — ks. Untersuchung der wirtschaftlichen Verhältnisse in 24 Gemeinden des Königreichs Bayern.

Bang, G. Die landwirtschaftliche Entwicklung Dänemarks. — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1900—1901. Jg. XIX, Bd. II, N 45, S. 585—590; N 46, S. 622—631. — 209, 272, 275.

Baudrillart, H. Les populations agricoles de la France. La Normandie (passé et présent). Enquête faite au nom de

l'Académie des sciences morales et politiques. Paris, Hachette et Cie, 1880. XII, 428 p. — 3, 4, 5, 9, 15, 23, 47, 76, 78, 251.

— Les populations agricoles de la France. [2-ème série]. Maine, Anjou, Touraine, Poitou, Flandre, Artois, Picardie, Île-de-France. Passé et présent. Paris, Guillaumin et Cie, 1888. XII, 643 p. — 3, 4, 5, 9, 15, 23, 47, 76, 78, 251.

— Les populations agricoles de la France. 3-e série. Les populations du Midi (Méditerranée, Alpes, Pyrénées, Massif Central), Provence, Comté de Nice, Comtat Venaissin, Roussillon, Comté de Foix Languedoc passé et présent. Paris, Guillaumin et Cie, 1893. VI, 655 p. — 3, 4, 5, 9, 15, 23, 47, 76, 78, 251—252.

Bäuerliche Zustände in Deutschland. Berichte, veröffentlicht vom Verein für Sozialpolitik. Bd. 1—3. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1883. 3 Bd. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik. XXII—XXIV). — 3, 4, 15, 16, 23, 80, 230.

— Bd. I. X, 320 S. — 5, 8, 13, 61, 93, 95.

— Bd. 2. VIII, 344 S. — 5, 8, 13, 61.

— Bd. 3. VI, 381 S.; 2 Tab. — 277, 375, 376.

Bensing, F. Der Einfluß der landwirtschaftlichen Maschinen auf Volks- und Privatwirtschaft. Breslau, 1897. IX, 205 S. — 66—73, 87, 222, 236, 237, 264, 265.

Bernstein, E. Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie. Stuttgart, Dietz, 1899. X. 188 S. — 259.

Blondel, G. Études sur les populations rurales de l'Allemagne et la crise agraire. Avec

- neuf cartes et plans. Paris, L. Larose et Forcel, 1897. XII, 522 p.; 9 carte.— 5, 8.
- Böttger, H.** Die Sozialdemokratie auf dem Lande. Ein Beitrag zur deutschen Agrarpolitik. Leipzig, E. Diederichs, 1900. 155 S.— 3, 4, 6, 11, 15, 25, 32, 36, 41, 42.
- Brase-Linderode.** Untersuchungen über den Einfluß der Verschuldung ländlicher Besitztümer auf deren Bewirtschaftung.— In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1899, Bd. XXVIII, S. 253—310.— 139, 140—148.
- Brentano, L.** Agrarpolitik. Ein Lehrbuch. I. Teil: Theoretische Einleitung in die Agrarpolitik. Stuttgart, J. G. Cotta, 1897. 145, VI S.— 6, 53.
- Brinkmann, F.** Die Grundlagen der englischen Landwirtschaft und die Entwicklung ihrer Produktion seit dem Auftreten der internationalen Konkurrenz. Hannover, M. und H. Schaper, 1909. 128 S.— 400.
- Buchenberger, A.** Agrarwesen und Agrarpolitik. Bd. I—II. Leipzig, C. F. Winter, 1892—1893. 2 Bd. (Lehr- und Handbuch der politischen Ökonomie. Hauptabteilung III. Teil II).— 46, 47.
- C**
- Census reports.** Vol. 5. Twelfth Census of the United States, taken in the year 1900. Agriculture. P. I. Washington, United States Census office, 1902. CCXXXVI, 767 p.; 18 plates.— 412, 417, 425—445, 482—483.
- Chłapowo-Chłapowski, A.** Die belgische Landwirtschaft im 19. Jahrhundert. Stuttgart, J. G. Cotta, 1900. X, 184 S. (Münchener volkswirtschaftliche Studien. 37. Stück).— 3, 6, 10, 15, 23, 158—159.
- Conrad, J.** Agrarstatistik.— In: Handwörterbuch der Staatswissenschaften. 3. gänzlich umgearb. Aufl. Bd. I. Jena, G. Fischer, 1909, S. 237—255.— 364—365.
- Die Stellung der landwirtschaftlichen Zölle in den 1903 zu schliessenden Handelsverträgen. Beiträge zur neuesten Handelspolitik Deutschlands, herausgegeben vom Verein für Sozialpolitik. Leipzig, 1900. 155 S.— 259.
- Coulet, É.** Le mouvement syndical et coopératif dans l'agriculture française. La fédération agricole. Montpellier—Paris, Masson et Cie, 1898, VI, 230 p.— 253, 254.
- D**
- [Daniel'son, N.]** Die Volkswirtschaft in Rußland nach der Bauern-Emancipation. Autorisierte Übersetzung aus dem Russischen von G. Polonsky. T. I—II. München, 1899. 2 T. Otsikon jälkeen tekijä: Nicolai —on.— 75, 84.
- [Danmarks Statistik].** Statistisk Tabelværk, Aeldste Række, 5 Hæfte... 1838. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, [1840].— 378.
- Statistisk Tabelværk, 3-de Række, 3-e Bind, indeholdende Tabeller over Kreaturholdet i Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvig den 15de Juli 1861 og i Hertugdømmet Holsteen og Hertugdømmet Lauenborg den 15de Februar 1862. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1864. XXXII, 100 S.— 378.
- Statistisk Tabelværk, 3-de Række, 10 Bind, indeholdende

- Tabeller over Kreaturholdet i Kongeriget Danmark den 16de Juli 1866. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1868. XI, 135 S. — 378.
- Statistisk Tabelværk, 3-de Række, 24 Bind, indeholdende Oversigter over Kreaturholdet i Kongeriget Danmark den 15de Juli 1871. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1873. XI, 133 S. — 378.
- Statistisk Tabelværk, 4-de Række, Litra C, N 1. Kreaturholdet den 17de Juli 1876. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1878. XXI, 136 S. — 378.
- [Danmarks Statistik]. Statistisk Tabelværk, 4-de Række, Litra C, N 3. Kreaturholdet den 15de Juli 1881. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1882. XXVIII, 135 S. — 378.
- Statistisk Tabelværk, 4-de Række, Litra C, N 6. Kreaturholdet den 16de Juli 1888. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1889. LXIV, 151 S. — 378, 379, 380—381, 382, 383, 384.
- Statistisk Tabelværk, 4-de Række, Litra C, N 8. Kreaturholdet den 15de Juli 1893. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1894. LXIII, 163 S. — 378, 379, 380—381.
- Statistisk Tabelværk, 5-e Række, Litra C, N 2. Kreaturholdet den 15de Juli 1898. Udgivet af Statens Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1901. 52, 144 S. — 378, 379, 380—381.
- Statistisk Tabelværk, 5-e Række, Litra C, N 5. Kreaturholdet i Danmark den 15de Juli 1909. Udgivet af Statens Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1911. 51, 174 S. — 378, 379, 380—383.
- Statistiske Meddelelser, 4-de Række, 5-e Bind, 4-de Hæfte. Kreaturtællingen i Danmark den 15de Juli 1898. Udgivet af Statens Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1899. 15 S. — 378, 379, 380—381.
- Statistiske Meddelelser, 4-de Række, 16-de Bind, 6-e Hæfte. Kreaturholdet i Danmark den 15de Juli 1903. Udgivet af Statens Statistiske Bureau. København, Bogtrykkeri, 1904. 3, 60 S. — 378, 379, 380—381.
- David, E. Bäuerliche Barbaren.— In: «Sozialistische Monatshefte», Berlin, 1899, N 2, S. 62—71. — 5, 8, 79, 90—95, 258.
- Sozialismus und Landwirtschaft. Bd. I. Die Betriebsfrage. Berlin, Verl. der Sozialistischen Monatshefte, 1903. 703 S. — 15, 18, 22, 46, 47, 174, 222, 258—276, 277.
- Zur Beweisführung unserer Agrarier. — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. II, N 36, S. 293—303. — 224.
- Déherain, P.-P. Les plantes de grande culture. Blé, pommes de terre, betteraves fourragères et betteraves de distillerie, betteraves à sucre. Paris, Carré et Naud, 1898. XVIII, 236 S. — 257.
- Delbrück, M. Die deutsche Landwirtschaft an der Jahrhundertswende. — In: «Preußische Jahrbücher», Berlin, 1900, Bd. 99, S. 193—205. — 89.
- Die Deutsche Volkswirtschaft am Schlusse des 19. Jahrhunderts. Auf Grund der Ergebnisse der Berufs- und Gewerbebezüg-

lung von 1895 und nach anderen Quellen bearbeitet im Kaiserlichen Statistischen Amt. Berlin, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1900. VII, 209 S.—178, 196—197.

Drechsler, H. Die bäuerlichen Zustände in einigen Teilen der Provinz Hannover.—In: Bäuerliche Zustände in Deutschland. Berichte, veröffentlicht vom Verein für Sozialpolitik. Bd. 3. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1883, S. 59—112, 2 Tab. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik. XXIV).—277, 375, 376.

— Die Verteilung des Grundbesitzes und der Viehhaltung im Bezirke des landwirtschaftlichen Kreisvereins Göttingen.—In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1886, Bd. XV, S. 753—811.—277, 375, 376.

Dühring, E. Kursus der National- und Sozialökonomie einschließlich der Hauptpunkte der Finanzpolitik. Berlin, T. Grieben, 1873. XII, 563 S.—60.

E

Engels, F. Die Bauernfrage in Frankreich und Deutschland.—In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, N 10, S. 292—306.—3, 4, 6, 10, 14, 15, 19, 25, 32, 36, 41, 42, 47, 85, 258, 259.

— Vorbemerkung. [zu: Der Deutsche Bauernkrieg]. 1. Juli 1874.—In: F. Engels. Der Deutsche Bauernkrieg. Leipzig, 1875, S. 3—19.—15, 258.

— Zur Wohnungsfrage. S.-Abdr. aus dem «Volksstaat» von 1872. Zweite, durchges. Aufl. Hottingen—Zürich, 1887. 72 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. XIII).—8.

Ergebnisse der Erhebungen über die Lage der bäuerlichen Landwirtschaft in den Gemeinden Willsbach OA Weinsberg, Öschelbronn OA Herrenberg, Oberkollwangen OA Calw, Wiesenbach OA Gerabronn, Ingerkingen OA Biberach und Christazhofen OA Wangen des Königreichs Württemberg 1884—1885. Stuttgart, W. Kohlhammer, 1886. 392 S.—15, 16, 23.

Ergebnisse der Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Großherzogtum Baden 1883. [Karlsruhe, Braun, 1883]. 185 S.; 8 Taf. (Julkaisussa: Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Großherzogtum Baden 1883, veranstaltet durch das Großherzogliche Ministerium des Innern. Bd. 4).—3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 16, 23, 47, 160, 161—165.

Erhebungen über die Lage der Landwirtschaft im Großherzogtum Baden 1883, veranstaltet durch das Großherzogliche Ministerium des Innern. Bd. 1—3. Karlsruhe, Braun, 1883. 3 Bd.—3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 16, 23, 47, 160—161, 214.

Ermittelungen über die allgemeine Lage der Landwirtschaft in Preußen. Aufgenommen im Jahre 1888—89. I und II T.—In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1890—1891, Bd. XVIII, Ergänzungsband 3; Bd. XIX, Ergänzungsband 4.—47.

F

Fischer, G. Die soziale Bedeutung der Maschinen in der Landwirtschaft. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1902. I, 66 S. (Staats- und sozialwissenschaft-

- liche Forschungen. Bd. XX, Hft. 5). — 222, 232—249, 264, 265, 275.
- Fritsch, J. Les Engrais. T. I—II. Paris, L. Laveur, S. a. 2 osaa. (L'agriculture au XXe siècle.) — 350—351.
- Frost, G. Feld- und Waldbahnen. — In: «Technische Rundschau», Berlin, 1899, N 43. — 88.

G

- Garola, C.-V. Engrais. Paris, 1903. — 350—351.
- Goltz, T. Die agrarischen Aufgaben der Gegenwart. 2. unveränderte Aufl. Jena, G. Fischer, 1895. VIII, 190 S. — 46, 47.
- Handbuch der landwirtschaftlichen Betriebslehre. 2. umgearb. Aufl. Berlin, Verl. für Landwirtschaft, Gartenbau und Forstwesen, 1896. VIII, 638 S. — 46, 47.
- Die ländliche Arbeiterklasse und der preußische Staat. Jena, G. Fischer, 1893. VI, 300 S. — 240, 241.
- Vorlesungen über Agrarwesen und Agrarpolitik. Jena, G. Fischer, 1899. VI, 294 S. — 58.
- Grabmayr, C. Die Agrarreform im Tiroler Landtag. Meran, F. W. Ellmenreich, 1896. 157 S. — 149.
- Schuldnöte und Agrarreform. Eine agrarpolitische Skizze mit besonderer Berücksichtigung Tirols. Meran, F. W. Ellmenreich, 1894. XII, 211 S. — 148—149.
- Grandeau. Annales de la Station agronomique de l'Est. — 256, 257.
- Grohmann, H. Die Niederländische Landwirtschaft im Jahre 1890. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Ber-

lin, 1893, Bd. XXII, S. 741—799. — 210—211.

- Grunenberg, A. Die Landarbeiter in den Provinzen Schleswig-Holstein und Hannover östlich der Weser, sowie in dem Gebiete des Fürstentums Lübeck und der freien Städte Lübeck, Hamburg und Bremen. Tübingen, H. Laupp, 1899. X, 212 S. (Die Landarbeiter in den evangelischen Gebieten Norddeutschlands. In Einzeldarstellungen nach den Erhebungen des Evangelisch-Sozialen Kongresses hrsg. von M. Weber. 2. Hft.). — 244, 245.

H

- Haggard, R. Rural England. Being an account of agricultural and social researches carried out in the year 1901—1902. Vol. I—II. London, N. York and Bombay, Longmans, Green and Co., 1902. 2 vol. — 47.
- Hainisch, M. Die Zukunft der Deutsch-Österreicher. Eine statistisch-volkswirtschaftliche Studie. Wien, F. Deuticke, 1892. VIII, 165 S. — 148.
- Hand and machine labor. Vol. I—II. Washington, Government printing office, 1899. 1604 p. 2 vol. (Thirteenth annual report of the commissioner of labor. 1898.) — 264, 278—289.
- Handwörterbuch der Staatswissenschaften. 3. gänzlich umgearb. Aufl. Bd. I. Jena, G. Fischer, 1909, S. 237—255. — 364—365.
- Hasbach, W. Die englischen Landarbeiter in den letzten hundert Jahren und die Einhegungen. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1894. XII, 410 S. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik. LIX.). — 54, 55.

Hecht, M. Die Badische Landwirtschaft am Anfang des XX. Jahrhunderts. Mit 6 Taf. u. 12 Karten. Karlsruhe, Braun, 1903. X, 262 S. (Volkswirtschaftliche Abhandlungen der Badischen Hochschulen. VII. Bd. I. Ergänzungsband). — 401.

— **Drei Dörfer der badischen Hard.** Eine wirtschaftliche und soziale Studie. Leipzig, Wilhelm, 1895. 94 S. — 3, 4, 5, 8, 12, 13, 15, 16, 23, 47, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 96—105, 270, 275.

Herkner, H. Die Arbeiterfrage. 2. völlig umgearb. und stark verm. Aufl. Berlin, 1897. XVI, 608 S. — 238, 239.

Hertz, F. O. Die agrarischen Fragen im Verhältnis zum Sozialismus. Mit einer Vorrede von Ed. Bernstein. Wien, 1899. VII, 141 S. — 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 22, 54, 65, 74—85, 259.

Hessenin tilastokysely — ks. Die landwirtschaftliche Enquête im Großherzogtum Hessen.

Hollannin maataloustiedustelut vuodelta 1890. — ks. Uitkomsten van het Onderzoek naar den Toestand van den Landbouw in Nederland.

Holmes, G. K. Progress of agriculture in the United States. — In: Yearbook of the United States Department of agriculture. 1899. Washington, 1900, p. 307—334. — 246, 247.

Hubach, C. Ein Beitrag zur Statistik der Verschuldung des ländlichen Grundbesitzes in Nieder-Hessen. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1894, Bd. XXIII, S. 1035—1043. — 47.

Huschke, L. Landwirtschaftliche Reinertrags-Berechnungen bei Klein-, Mittel- und Großbetrieb dargelegt an typischen

Beispielen Mittelthüringens. Jena, G. Fischer, 1902. VI, 184 S. (Abhandlungen des staatswissenschaftlichen Seminars zu Jena. Bd. I. Hft. 4.) — 47, 290—296.

I

Илjin, VI.; Илjin Vladimir — ks. Ленин, В. И.

J

«Jahrbuch der deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft», Berlin, 1899, Bd. 14, S. 141—145. — 88.

«Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich», Leipzig, 1899, 23. Jg., Hft. 4, S. 283—346. — 232, 233.

«Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1894, Folge 3, Bd. 8, S. 321—374. — 53.

Jordi, E. Der Elektromotor in der Landwirtschaft. Bern, 1910. — 408—411.

K

Kautsky, K. Die Agrarfrage. Eine Übersicht über die Tendenzen der modernen Landwirtschaft und die Agrarpolitik der Sozialdemokratie. Stuttgart, Dietz, 1899. VIII, 451 S. — 5, 8, 11, 14, 18, 19, 20, 22, 79, 81, 91—92, 95, 108, 232, 233, 234, 235, 259, 271.

— Die Elektrizität in der Landwirtschaft. — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, N 18, S. 565—572. — 4, 5, 8, 244, 245.
— Das Erfurter Programm in seinem grundsätzlichen Teil.

- Stuttgart, Dietz, 1892. VIII. 262 S. — 42.
- **Die soziale Revolution.** I. Sozialreform und soziale Revolution. Berlin, Exp. der Buchh. «Vorwärts», 1902. 64 S. — 15, 47.
- **Die soziale Revolution.** II. Am Tage nach der sozialen Revolution. Berlin, Exp. der Buchh. «Vorwärts», 1902. 48 S. — 15, 47.
- **Tolstoi und Brentano.** — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. II, N 27, S. 20—28. — 6.
- **Sozialismus und Landwirtschaft.** — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1902—1903, Jg. 21, Bd. I, N 22, S. 677—688; N 23, S. 731—735; N 24, S. 745—758; N 25, S. 781—797; N 26, S. 804—819. — 41, 42.
- **Zwei Kritiker meiner «Agrarfrage».** — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1899—1900, Jg. XVIII, Bd. I, N 10, S. 292—300; N 11, S. 338—346; N 12, S. 363—368; N 14, S. 428—463; N 15, S. 470—477. — 8.
- Keup, E. und Mührer, R.** Die volkswirtschaftliche Bedeutung von Groß- und Kleinbetrieb in der Landwirtschaft. Mit einer Einleitung von Dr. O. Auhagen. Berlin. 1913. XXXI, 414 S. — 400.
- Klawki, K.** Ober Konkurrenzfähigkeit des landwirtschaftlichen Kleinbetriebes. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1899, Bd. XXVIII, S. 363—484. — 3, 4, 5, 8, 12, 13, 15, 16, 23, 46, 47, 118—139, 238, 239.
- L
- Die Landfrage auf den Kongressen der Internationale.** Eine Reminiszenz. — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, N 12, S. 357—364. — 15.
- Die Landwirtschaft in Bayern.** Nach der Betriebszählung vom 12. Juni 1907. Hft. 81 der Beiträge zur Statistik des Königreichs Bayern. Hrsg. vom K. Statistischen Landesamt. München, Lindauer, 1910. [3], 215, 225 S.; 3 Kart. — 402.
- Die landwirtschaftliche Enquête im Großherzogtum Hessen.** Veranstatet vom Großherzogtums Ministerium des Innern und der Justiz in den Jahren 1884, 1885 und 1886. Bd. I—II. — 47.
- «Landwirtschaftliche Jahrbücher»**, Berlin, 1886. Bd. XV, S. 753—811. — 277, 375, 376.
- 1887, Bd. XVI, S. 481—530. — 87.
- 1890, Bd. XVIII, Ergänzungsband 3. XIX, 648 S. — 47.
- 1891, Bd. XIX, Ergänzungsband 4. 579 S. — 47.
- 1893, Bd. XXII, S. 741—799. — 210—211.
- 1894, Bd. XXIII, S. 1035—1043. — 47.
- 1896, Bd. XXV, S. 1—113. — 5, 8, 13, 15, 16, 23, 46, 47, 79, 80, 83, 85, 106—117, 215—223, 238, 239, 261, 262, 265, 269, 277, 399.
- 1899, Bd. XXVIII, S. 253—310, 363—484. — 3, 4, 5, 8, 12, 13, 15, 16, 23, 46, 47, 118—139, 140—148, 238, 239.
- 1905, Bd. XXXIV, S. 925—972. — 399, 401.
- Landwirtschaftliche Statistik der Länder der ungarischen Krone.** Bd. IV—V. Budapest, 1900. 2 Bd. — 375, 376.
- Lange, F. A. J.** St. Mill's Ansichten über die soziale Frage und die angebliche Umwälzung der Sozialwissenschaft durch

- Carey, Duisburg. Falk und Lange, 1866. VIII, 256 S. — 60.
- Laur, E. Grundlagen und Methoden der Bewertung, Buchhaltung und Kalkulation in der Landwirtschaft. Berlin, 1911. — 401.
- Statistische Notizen über die Entwicklung der schweizerischen Landwirtschaft in den letzten 25 Jahren. Brugg, 1907. — 404—407.
- Lecouteux, E. L'agriculture à grands rendements. Paris, 1892. 363 p. (Bibliothèque agricole). — 47.
- Cours d'économie rurale. T. 1—2. Paris, 1872—1879. 2 osaa. — 47.
- Lenin, N. — ks. Ленин, В. И.
- Losch, H. Die Veränderungen im wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Aufbau der Bevölkerung Württembergs nach den Ergebnissen der Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907. — In: «Württembergische Jahrbücher Statistik und Landeskunde», Stuttgart, 1911, Hft. 1, S. 94—190. — 401.

M

- Mack, P. Der Aufschwung unseres Landwirtschaftsbetriebes durch Verbilligung der Produktionskosten. Eine Untersuchung über den Dienst, den Maschinenteknik und Elektrizität der Landwirtschaft bieten. Königsberg, 1900. 56 S. — 4, 5, 8, 88.
- Malthus, T. R. An Essay on the Principle of Population or a View of its Past and Present Effects on Human Happiness. London, Ward, Lock and Co., [1890]. XLII, 614 p. — 60.
- Martiny, B. Prüfung der «Thistle»-Melkmaschine. Aus Veranlassung der deutschen Landwirtschafts - Gesellschaft ausgeführt. Berlin, Unger, 1899. 117, 83 S. (Arbeiten der deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Hft. 37). — 88.
- Marx, K. Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I. Buch 1: Der Produktionsprozeß des Kapitals. Hamburg, O. Meissner, 1867. XII, 784 S. — 261.
- Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I. Buch I: Der Produktionsprozeß des Kapitals. 3. verm. Aufl. Hamburg, O. Meissner, 1883. XXIII, 808 S. — 87.
- Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. III, T. 2. Buch III: Der Gesamtprozeß der kapitalistischen Produktion. Kap. XXIX bis LII. Hrsg. von F. Engels. Hamburg, Meissner, 1894. IV, 422 S. — 4, 8, 14, 19, 20, 21, 47, 51, 269, 274.
- Maurice, F. L'agriculture et la question sociale. La France agricole et agraire. Paris, Savine, 1892. 380 p. — 3, 5, 9, 10, 78, 153—157.
- Mill, J. St. Principles of political economy with some of their applications to social philosophy. 4 Ed. Vol. 1. London, J. W. Parker and son, 1857. XVI, 606 p. — 273.
- «Mitteilungen der deutschen Landwirtschafts - Gesellschaft», Berlin, 1899, Jg. 14, Stück 17, 25. September, S. 201—274. — 87.

N

- «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, N 10, S. 292—306. — 3, 4, 6, 10, 14, 15, 19, 25, 32, 36, 41, 42, 47, 84, 258, 259.
- 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, N 12, S. 357—364. — 15.

- 1894—1895, Jg. XIII, Bd. II, N 36, S. 293—303. — 224.
 — 1899—1900, Jg. XVIII, Bd. I, N 10, S. 292—300; N 11, S. 338—346; N 12, S. 363—368; N 14, S. 428—463; N 15, S. 470—477. — 8.
 — 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, N 18, S. 565—572. — 4, 5, 8, 244, 245.
 — 1900—1901, Jg. XIX, Bd. II, N 45, S. 585—590; N 46, S. 622—631. — 209, 272, 275.
 — 1900—1901, Jg. XIX, Bd. II, N 27, S. 20—28. — 6.
 — 1902—1903, Jg. 21, Bd. I, N 22, S. 677—688; N 23, S. 731—735; N 24, S. 745—758; N 25, S. 781—797; N 26, S. 804—819. — 41, 42.

Neuere Erfahrungen auf dem Gebiet des landwirtschaftlichen Betriebswesens. Neunzehn Vorträge gehalten auf dem von der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft veranstalteten VII. Lehrgänge für Wanderlehrer zu Eisenach vom 31. März bis 6. April 1910. Berlin, 1910. XI, 460 S. (Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Heft 167). — 401.

Nicolai —on — ks. Daniel'son.
Nikolai —on — ks. Даниельсон, H. Ф.

Nossig, A. Revision des Sozialismus. Bd. 2. Das System des Sozialismus. (Die moderne Agrarfrage). Berlin — Bern, 1902. VII, 587 S. — 14, 22, 256—257.

O

Österreichische Statistik hrsg. von der K. K. Statistischen Zentralkommission. Bd. LXXXIII. Hft. I. Ergebnisse der landwirtschaftlichen Betriebszählung vom 3. Juni 1902 in den

im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern. I. Hft. Analytische Bearbeitung. Summarische Daten für das Reich, die Verwaltungsgebiete und Ländern, nebst Anhang, enthaltend Übersichten nach natürlichen Gebieten. Bearb. von dem Bureau der K. K. Statistischen Zentralkommission. Wien, 1909. [4], XLV. 65 S. — 371, 385, 386—387, 395—397, 398.

Österreichisches statistisches Handbuch für die im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder. 27. Jg. 1908. Hrsg. von der K. K. Statistischen Zentralkommission. Wien, 1909. IV, 506 S. — 385, 388—389.

Österreichisches statistisches Handbuch für die im Reichsrate vertretenen Königreiche und Ländern. 28. Jg. 1909. Hrsg. von der K. K. Statistischen Zentralkommission. Wien, 1910. IV, 510 S. — 385, 388, 390—394, 398.

Österreichisches statistisches Handbuch für die im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder. 29. Jg. 1910. Hrsg. von der K. K. Statistischen Zentralkommission. Wien, 1911. IV, 484 S.; 3 Diagr. — 385.

P

P. S. Die neuere russische Gesetzgebung über den Gemeindebesitz. — In: «Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik», Berlin, 1894, Bd. VII, S. 626—652. — 75.

Petersilie, A. Schichtung und Aufbau der Landwirtschaft in Preußen und seinen Provinzen, nach den Betriebszählungen von 1882, 1895 und 1907. — In: «Zeitschrift des König-

lich Preußischen Statistischen Landesamts», Berlin, 1913, 53. Jg., 67—108. — 401.

Preussin tilastokysely — ks. Ermittlungen über die allgemeine Lage der Landwirtschaft in Preußen.

«Preußische Jahrbücher», Berlin, 1900, Bd. 99, S. 193—205. — 89.

Pringsheim, O. Landwirtschaftliche Manufaktur und elektrische Landwirtschaft. — In: «Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik», Berlin, 1900, Bd. XV, S. 406—418. — 4, 5, 8, 86—89, 244, 245.

Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Breslau vom 6. bis 12. Oktober 1895. Berlin, Exp. der Buchh. «Vorwärts», 1895. 223 S. — 15, 47.

Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Hannover vom 9. bis 14. Oktober 1899. Berlin, Exp. der Buchh. «Vorwärts», 1899. 304 S. — 42.

Q

Quante, H. Grundkapital und Betriebskapital. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1905, Bd. XXXIV, S. 925—972. — 399, 401.

R

«La Revue Socialiste», Paris, 1899, T. XXIX, janvier — juin, p. 219—237. — 253, 254—255.

Ricardo, D. On the principles of political economy and taxation. Third edition. London, Murray, 1821. XII, 538 p. — 14, 21.

Rocquigny, R. Les syndicats agricoles et leur oeuvre. Paris, A. Colin et Cie, 1900. VIII, 412 p.; 1 carte. (Bibliothèque du Musée Social). — 32, 39, 46, 47, 255.

Rouanet, G. Revue économique. Du danger et de l'avenir des syndicats agricoles. — In: «La Revue Socialiste», Paris, 1899, T. XXIX, janvier-juin, p. 219—237. — 253, 254—255.

Rümker, K. Benkendorf und seine Nebengüter. Skizze eines landwirtschaftlichen Musterbetriebes der Provinz Sachsen. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1887, Bd. XVI, S. 481—530. — 87.

S

Schmelzle, H. Grundsätzliches zur Fleischteuerung. — In: «Wochenblatt des landwirtschaftlichen Vereins in Bayern», München, 1912, N 47 [und folgende]. — 403.

— Die ländliche Grundbesitzverteilung, ihr Einfluß auf die Leistungsfähigkeit der Landwirtschaft und ihre Entwicklung. — In: «Annalen des Deutschen Reichs für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft», München — Berlin, 1913, N 6, S. 401—434. — 337, 399—403.

Seignouret, M. E. Essais d'économie sociale et agricole. Beaugency, J. Laffray, 1897. VII, 300 p. — 166—171.

Sering, M. Die Agrarfrage und der Sozialismus. [Arvostelu kirjasta:] Kautsky, K. Die Agrarfrage. Eine Übersicht über die Tendenzen der modernen Landwirtschaft und die Agrarpolitik der Sozialdemokratie. Stuttgart, 1899, Dietz Nachf., VII u. 451 S. — In: «Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung

- und Volkswirtschaft im Deutschen Reich», Leipzig, 1899, 23. Jg., Hft. 4, S. 283—346. — 232, 233.
- **Die Bodenbesitzverteilung und die Sicherung des Kleingrundbesitzes.** — In: Verhandlungen der am 20. und 21. März 1893 in Berlin abgehaltenen Generalversammlung des Vereins für Sozialpolitik über die ländliche Arbeiterfrage und über die Bodenbesitzverteilung und die Sicherung des Kleingrundbesitzes. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1893, S. 135—150. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik. Bd. LVIII). — 400.
- **Die innere Kolonisation im östlichen Deutschland.** Leipzig, Duncker u. Humblot, 1893. IX, 330 S. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik. Bd. LVI). — 223, 259, 262.
- Seufferheld, A.** Die Anwendung der Elektrizität im landwirtschaftlichen Betriebe, aus eigener Erfahrung mitgeteilt. Stuttgart, Ulmer, 1899. 42 S. — 88.
- Sinell.** Über den augenblicklichen Umfang der Verwendung von Elektrizität in der Landwirtschaft. — In: «Jahrbuch der deutschen Landwirtschaftsgesellschaft», Berlin, 1899, Bd. 14, S. 141—145, osastossa: Die Winterversammlung 1899 zu Berlin. — 88.
- Sismondì, S.** Etudes sur l'économie politique. T. I. Paris, C. Treuttel et Würtz, 1837. XI, 470 p. — 258.
- «**Soziale Rundschau**», Wien. — 149.
- Souchon, A.** La propriété paysanne. Étude d'économie rurale. Paris, Larose et Forcel, 1899. VIII, 257 p. — 3, 5, 9, 15, 23, 47, 59, 78, 150—152, 204.
- «**Sozialistische Monatshefte**», Berlin, 1889, N 2, S. 62—71. — 5, 8, 79, 90—95, 258.
- Statistik des Deutschen Reichs, Neue Folge, Bd. 112.** Die Landwirtschaft im Deutschen Reich. Nach der landwirtschaftlichen Betriebszählung vom 14. Juni 1895. Bearbeitet im Kaiserlichen Statistischen Amt. Berlin, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1898. VIII, 70, 500 S. — 3, 4, 5, 6, 9, 12, 13, 15, 16, 47, 172—201, 208, 209, 260, 301, 320—321, 334—340, 343, 360, 361, 362—363, 364, 365, 375, 376.
- Statistik des Deutschen Reichs, Bd. 202.** Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907. Berufsstatistik. Hrsg. vom Kaiserlichen Statistischen Amte. Abteilung I. Einführung. Die Reichsbevölkerung nach Haupt- und Nebenberuf. Berlin, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1909. [5], 240, 134 S. — 300, 344—347, 372—373.
- Statistik des Deutschen Reichs, Bd. 211.** Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907. Berufsstatistik. Abteilung X. Die berufliche und soziale Gliederung des deutschen Volkes. Bearbeitet im Kaiserlichen Statistischen Amte. Berlin, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1913. [6], 325, 270 S. — 300, 357.
- Statistik des Deutschen Reichs, Bd. 212.** Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907. Landwirtschaftliche Betriebsstatistik. Hrsg. vom Kaiserlichen Statistischen Amte. Teil 1 a, 1 b, 2 a. Berlin, [1909—1910], 3 T. — 299—377. Teil 1 a, [1], 14, 366 S. — 173, 299, 300, 302—303, 369. Teil 1 b, S. 367—681. — 299, 300, 304—311, 326—329, 330—331, 349, 358, 368.

- Teil 2 a, [6], 380 S.—172, 178, 180, 182, 187, 189, 195, 299, 300, 301, 312—325, 336, 337, 338, 339, 340, 369, 370.
- «Statistische Monatsschrift», Wien, 1901, Jg. 27, Nr. 1.—149.
- Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich. Hrsg. vom Kaiserlichen Statistischen Amte. 31. Jg. 1910. Berlin, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1910. XXXII, 410, 67 S., 2 Diagr.—300.
- Statistique agricole de la France. Résultats généraux de l'enquête décennale de 1892. Paris, 1897, 451, 365 S.—3, 4, 5, 9, 150, 202—207, 208.
- Statistique de la Belgique. Agriculture. Recensement général de 1880.—208.
- Stumpfe, E. Der kleine Grundbesitz und die Getreidepreise. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1897. 130 S. (Staats- und sozialwissenschaftliche Beiträge. Bd. III. Hft. 2).—16, 23, 224—231.
- Über die Konkurrenzfähigkeit des kleinen und mittleren Grundbesitzes gegenüber dem Großgrundbesitze. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», Berlin, 1896, Bd. XXV, S. 57—113.—15, 47, 80, 215—223, 238, 239, 262, 269, 399.
- T
- «Technische Rundschau», Berlin, 1899, N 43.—88.
- «Thiel's Landwirtschaftliche Jahrbücher» — ks. «Landwirtschaftliche Jahrbücher».
- Thirteenth census of the United States, taken in the year 1910. Vol. IV—V. Washington, Government printing office, 1913—1914. 2 V. (Department of commerce. Bureau of the census).
- Vol. IV. Population. 1910. Occupation Statistics. 1914. 615 p.—486—490.
- Vol. V. Agriculture. 1909—1910. General report and analysis. 1913. 927 p.—446—485.
- Vol. V. Abstract of the census. 1914.—455, 473, 489.
- Tourdonnet, de. Étude sur le métayage en France. [Ilman julkaisuaikaa ja paikkaa.]—251.
- Turgot, A. R. J. Oeuvres. Nouv. éd. classée par ordre de matières avec les notes de Dupont de Nemours augm. de lettres inéd., des questions sur le commerce, et d'observations et de notes nouv. par E. Daire et H. Dussard et précédée d'une notice sur la vie et les ouvrages de Turgot par E. Daire. T. I. Paris, Guillaumin, 1894. CXVIII, 675 p.—273.
- Turot, P. L'enquête agricole de 1866—1870. Résumée. Paris, 1877. XV, 504 p.—250.
- U
- Uitkomsten van het Onderzoek naar den Toestand van den Landbouw in Nederland, ingesteld door de Landbouwcommissie, benoemd bij Koninklijk besluit vom 18. Sept. 1886. [4 banden]. Gravenhage, 1890.—210—214.
- Untersuchung der wirtschaftlichen Verhältnisse in 24 Gemeinden des Königreichs Bayern. München, R. Oldenbourg, 1895. XXXII, 575 S.—15, 16, 23, 47, 66, 230.
- Untersuchungen betreffend die Rentabilität der schweizerischen Landwirtschaft im Erntejahr 1909/10. Bericht des schweizerischen Bauernsekretariats an das schweizerische Landwirtschafts-Departement. Bern, 1911.—400, 403.

V

V. V. — ks. Воронцов, B. B.

Vandervelde, É. *Le collectivisme et l'évolution industrielle.* Paris, Société nouvelle de librairie et d'édition, 1900. 285 p. (Bibliothèque socialiste. N 2—4). — 3, 6, 10.

Verhandlungen der am 20. und 21. März 1893 in Berlin abgehaltenen Generalversammlung des Vereins für Sozialpolitik über die ländliche Arbeiterfrage und über die Bodenbesitzverteilung und die Sicherung des Kleingrundbesitzes. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1893, S. 135—150. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik. Bd. LVIII). — 400.

Vogeley-Alsfeld, K. *Landwirtschaftliche Betriebsverhältnisse Rheinhessens mit besonderer Berücksichtigung des Weinbauers.* — In: «Arbeiten der Deutschen Landwirtschaftsgesellschaft», Hft. 133. Betriebsverhältnisse der deutschen Landwirtschaft. Stück IV. Verfasser: G. Stenkhoff, R. Franz, K. Vogeley. Berlin, P. Parey, 1907, S. 1—117. — 399.

W

Wagner, A. *Grundlegung der politischen Ökonomie.* 3. Aufl. Teil I. Grundlagen der Volkswirtschaft. Halbband 1—2. Leipzig, C. F. Winter, 1892—1893. 2 BÜch. (Lehr- und Handbuch der politischen Ökonomie.) — 79.

Weber, M. — ks. Grunenberg, A. **Werner und Albrecht.** *Der Betrieb der deutschen Landwirtschaft am Schluß des XIX. Jahrhunderts.* Berlin, 1900. 96 S.

(Arbeiten der Deutschen Landwirtschaftsgesellschaft. Hft. 51). — 400.

West, E. *The application of capital to land 1815.* London, Underwood, 1815. 54 p. (A Reprint of economic tracts). — 21.

«**Württembergische Jahrbücher für Statistik und Landeskunde**», Stuttgart, 1911, Hft. 1, S. 94—190. — 401.

«**Wochenblatt des Landwirtschaftlichen Vereins in Bayern**», München, 1912, N 47 [und folgende]. — 403.

Wolff, Les Engrais. Paris, 1887. — 350—351.

Württembergin tilastokysely — ks. *Ergebnisse der Erhebungen über die Lage der bäuerlichen Landwirtschaft... des Königreichs Württemberg 1884.*

Y

Yearbook of the United States. Department of agriculture. 1899. Washington, 1900, p. 307—334. — 246, 247.

Z

Zahn, F. *Deutschlands wirtschaftliche Entwicklung unter besonderer Berücksichtigung der Volkszählung 1905 sowie der Berufs- und Betriebszählung 1907.* — In: «Annalen des Deutschen Reichs für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft», München — Berlin, 1910, N 6, S. 401—441; N 7, S. 481—518; N 8, S. 561—598; 1911, N 3—4, S. 161—248. — 326—327, 328—329, 342, 343, 355, 356, 357.

«**Zeitschrift des Königlich Preussischen Statistischen Landesamts**», Berlin, 1913, 53. Jg., S. 67—108. — 401.

Б

- Беседы о земле — *ks.* Шншко, Л. Э. Беседы о земле.
- Булгаков, С. Н. К вопросу о капиталистической эволюции земледелия. — «Начало», Спб., 1899, № 1—2, стр. 1—21; № 3, стр. 25—36, [tieteen ja politiikan osastossa]. — 8, 10, 22.
- Капитализм и земледелие. Т. 1—2. Спб., В. А. Тиханов, 1900. 2 т. — 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 21, 22, 47, 51—64, 65, 66—67, 77, 78, 80, 83, 137, 150, 154, 180, 189, 190, 191, 200, 206, 230, 252, 266.

В

- «Вестник Русской Революции», Женева, 1901, № 1, июль, стр. 1—15. — 29, 35.
- 1902, № 2, стр. 39—87. — 32, 36.
- Вихляев, П. А. Крестьянское хозяйство — *ks.* Сборник статистических сведений по Тверской губернии.
- Очерки из русской сельскохозяйственной действительности. Спб., «Хозяин», 1901. IV, 173 стр. («Книжки Хозяина», № 21). — 25.
- [Воронцов, В. В.] Наше крестьянское хозяйство и агрономия. — «Отечественные Записки», Спб., 1882, № 8, стр. 143—169; № 9, стр. 1—35, osastossa: Современное обозрение. Allekirjoitus: В. В. — 16, 32, 38, 43.
- Прогрессивные течения в крестьянском хозяйстве. Спб., И. Н. Скороходов, 1892. VI, 261 стр. Otsikon jälkeen tekijä: В. В. — 269.

Г

- [Гед и Лафарг]. Чего хотят социал-демократы? Пер. с

франц. С прим. Г. Плеханова. Женева, тип. группы «Освобождение труда», 1888. 39 стр. (Qu'est-ce que la démocratie socialiste? Б-ка современного социализма. Вып. 7.) — 43.

Герц, Ф. О. Аграрные вопросы. С предисл. Э. Бернштейна. Пер. А. Ильинского. Спб., «Знание», 1900. 323 стр. — 74, 81.

Гиммер, Н. Из итогов последнего ценза С.-А. Соединенных Штатов. — «Заветы», Спб., 1913, № 6, стр. 39—62. — 412, 414, 475—476.

Д

[Даниельсон, Н. Ф.] Очерки нашего пореформенного общественного хозяйства. Спб., А. Бенке, 1893. XVI, 353 стр.; XVI л. табл. Otsikon edellä tekijä: Николай — он. — 5, 8, 16, 42.

Ж

«Жизнь», Спб., 1901, № 3, стр. 162—186; № 4, стр. 63—100. — 4, 5, 6.

З

«Заветы», Спб., 1903, № 6, стр. 39—62. — 412, 414, 475—476.

«Заря», Stuttgart, 1901, № 1, апрель, стр. V. — 29.

— 1901, № 2—3, 1 декабря, стр. 259—302. — 14, 21, 22.

И

«Искра», [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 3, 4, 6, 11.

К

К читателям. — «Заря», Stuttgart, 1901, № 1, апрель, стр. V. — 29.

Каблуков, Н. Об условиях развития крестьянского хозяйства в России. (Очерки по экономии сельского хозяйства). М., «Книжное дело», 1899. VIII, 309 стр. — 8, 42.

Карышев, Н. Крестьянские вне-надельные аренды. Дерпт. Г. Лакман, 1892. XIX, 402 стр., XVI стр. прилож., 15 карт, 5 диагр. — 42.

Ко всему русскому крестьянству от Крестьянского союза партии социалистов-революционеров. Б. м., тип. партии социалистов - революционеров, 1902. 32 стр. — 31, 33, 39.

Крестьянское движение. — «Революционная Россия», [Женева], 1902, № 8, 25 июня, стр. 1—5. — 29, 30, 31, 32, 33, 36.

Л

[Ленин, В. И.] Аграрный вопрос. Ч. I. Спб., 1908, 264 стр. Otsikon edellä tekijä: Вл. Ильин. — 348.

[Ленин, В. И.] Аграрный вопрос и «критики Маркса». — Kirjassa: [Ленин, В. И.] Аграрный вопрос. Ч. I. Спб., 1908, стр. 164—263. Otsikon edellä tekijä: Вл. Ильин. — 348.

— Аграрный вопрос и «критики Маркса». [Гл. V—IX]. — «Образование», Спб., 1906, № 2, стр. 175—226. Allekirjoitus: Н. Ленин. — 16, 18, 19, 23.

— Гл. «критики» в аграрном вопросе. — «Заря», Stuttgart, 1901, № 2—3, декабрь, стр. 259—302. Allekirjoitus: Н. Ленин. — 14, 21, 22.

— Рабочая партия и крестьянство. — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 3, 4, 6, 11.

— Развитие капитализма в России. Процесс образования внутреннего рынка для крупной промышленности. Спб., М. И. Водовозова, 1899. IX, IV, 480 стр.; 2 л. диагр.; VIII стр. табл. Otsikon edellä tekijä: Владимир Ильин. — 19, 20, 21, 22, 24—25, 26, 30, 41, 42, 47, 89.

М

Мануилов, А. Аренда земли в Ирландии. М., Л. Ф. Пантелеев, 1895. [I], 319 стр. — 62.

Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии. Декабрь 1847 г. — январь 1848 г. — 15, 258.

— Манифест Коммунистической партии. Пер. с нем. изд. 1872 г. С предисл. авторов. Женева, Вольная Русская тип., 1882. 50 стр. (Русская социально - революционная 6-ка. Кн. третья). — 5, 8, 25, 84.

— Предисловие авторов к русскому изданию [Манифеста Коммунистической партии] 21 января 1882 г. — Kirjassa: Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии. Пер. с нем. изд. 1872 г. Женева, Вольная Русская тип., 1882, стр. VI—VIII. (Русская социально-революционная 6-ка. Кн. третья). — 5, 8, 25, 84.

— Циркуляр против Криге. 11 мая 1846 г. — 15.

Маркс, К. Капитал. Критика политической экономии, т. III, ч. 1—2. 1894 г. — 14, 228, 416.

Мартынов, А. С. Рабочие и революция. Изд. Союза рус-

- ских социал-демократов. Женева, тип. Союза, 1902. 47 стр. (РСДРП). — 31, 38.
- Маслов, П. К аграрному вопросу. (Критика критиков). — «Жизнь», Спб., 1901, № 3, стр. 162—186; № 4, стр. 63—100. — 4, 5, 6.
- Условия развития сельского хозяйства в России. Опыт анализа сельскохозяйственных отношений. Ч. 1—2. Спб., М. И. Водовозова, 1903. VIII, 493 стр. — 14, 16, 21, 22, 25, 31, 39.
- Мировой рост и кризис социализма. — «Вестник Русской Революции», Женева, 1902, № 2, стр. 39—87, osastossa I. — 32, 36.
- Москва, 4 февраля. [Передовая]. — «Русские Ведомости», М., 1903, № 35, 4 февраля, стр. 1. — 41, 43.

Н

- На славном посту (1860—1900). Литературный сборник, посвященный Н. К. Михайловскому. Ч. II. [Спб.], Н. Н. Клобуков, [1900], стр. 157—197. — 8, 11, 74.
- «Народная Воля», Спб., 1879, № 1, 1 октября, стр. 1. — 41.
- «Начало», Спб., 1899, № 1—2, стр. 1—21; № 3, стр. 25—36. — 8, 10, 22.
- Наша программа. — «Вестник Русской Революции». Женева, 1901, № 1, июль, стр. 1—15. — 29, 35.

О

- «Образование», Спб., 1906, № 2, стр. 175—226. — 16, 18, 19, 23.
- От Крестьянского союза партии социалистов-революционеров ко всем работникам революционного социализма в России. — «Революционная Рос-

сия», [Женева], 1902, № 8, 25 июня, стр. 5—14. — 28, 30, 31, 32, 33, 35, 38, 39.

- От редакции. — «Народная Воля», Спб., 1879, № 1, 1 октября, стр. 1. — 41.
- «Отечественные Записки», Спб., 1882, № 8, стр. 143—169; № 9, стр. 1—35. — 16, 32, 38.

П

- Парвус. Мировой рынок и сельскохозяйственный кризис. (Der Weltmarkt und die Agrarkrisis). Экономические очерки. Пер. с нем. Л. Я. Спб., О. Н. Попова, 1898. 143 стр. (Образовательная б-ка. Серия 2-ая. (1898). № 2). — 14, 18, 20, 22.
- Плеханов, Г. В. Всероссийское разорение. — «Социал-Демократ», Женева, 1892, кн. 4, стр. 65—101, osastossa: Современное обозрение. — 41, 43, 44.
- О задачах социалистов в борьбе с голодом в России. (Письма к молодым товарищам). Женева, тип. «Социал-Демократа», 1892 г. 89 стр. (Б-ка современного социализма. Вып. 10). — 41, 43, 44.
- Программные вопросы. — «Революционная Россия», [Женева], 1902, № 11, сентябрь, стр. 6—9; № 12, октябрь, стр. 5—7; № 13, ноябрь, стр. 4—6. — 28—29, 30, 31, 33, 35, 36, 38.
- Программные вопросы. — «Революционная Россия», [Женева], 1902, № 14, декабрь, стр. 5—8; 1903, № 15, январь, стр. 5—8. — 29, 31, 32, 34, 36, 37, 40.
- Проект программы русских социал-демократов. — Kirjassa: [Гед и Лафарг]. Чего хотят социал-демократы? Пер. с франц. С прим. Г. Плеха-

нова. Женева, тип. группы «Освобождение труда», 1888, стр. 34—39. (*Qu'est-ce que la démocratie socialiste? Б-ка современного социализма.* Вып. 7). — 43.

Р

«Революционная Россия», [Женева], 1902, № 8, 25 июня, стр. 1—14. — 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39.

-- 1902, № 11, сентябрь, стр. 6—9; № 12, октябрь, стр. 5—7; № 13, ноябрь, стр. 4—6. — 28—29, 30, 31, 33, 35, 36, 39.

— 1902, № 14, декабрь, стр. 5—8; 1903, № 15, январь, стр. 5—8. — 29, 31, 32, 34, 36, 37, 40.

Рудин, А. К крестьянскому вопросу. Обзор текущей литературы. Отд. оттиск из № 3 «Вестника Русской Революции». Б. м., тип. партии социалистов-революционеров, 1903. 29 стр. (Партия социалистов-революционеров). — 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 43.

«Русские Ведомости», М., 1903, № 35, 4 февраля, стр. 1. — 41, 43.

«Русское Богатство», Спб., 1900, № 4, стр. 127—157; № 5, стр. 29—48; № 6, стр. 203—232; № 7, стр. 153—169; № 8, стр. 201—239; № 10, стр. 212—258. — 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 22, 77, 84.

— 1900, № 11, стр. 232—248. — 8.

С

Сборник статистических сведений по Тверской губернии. Т. XIII. Вып. 2. Крестьянская хозяйство. Сост. П. А. Вихляев. Изд. Тверского губ. земства. Тверь, тип. Твер-

ского губ. земства, 1897. X, 313 стр. — 42.

Скворцов, А. Влияние парового транспорта на сельское хозяйство. Исследование в области экономики земледелия. Варшава, М. Земкевич, 1890. VIII, VI, 703 стр. — 52.

— Основания политической экономии. Спб., О. Н. Попова, 1898. IX, 432 стр. — 52.

«Социал-Демократ», Женева, 1892, кн. 4, стр. 65—101. — 41, 43, 44.

Струве, П. Б. Критические заметки к вопросу об экономическом развитии России. Вып. 1. Спб., И. Н. Скороходов, 1894. X, 292 стр. — 60.

Ч

Чернов, В. К вопросу о капиталистической и аграрной эволюции. — «Русское Богатство», Спб., 1900, № 11, стр. 232—248. — 8.

— Крестьянин и рабочий, как категории хозяйственного строя. — *Kirjassa: На главном посту (1860—1900).* Литературный сборник, посвященный Н. К. Михайловскому. Ч. II. [Спб.], Н. Н. Клобуков, [1900], стр. 157—197. — 8, 11, 74.

— Типы капиталистической и аграрной эволюции. — «Русское Богатство», Спб., 1900, № 4, стр. 127—157; № 5, стр. 29—48; № 6, стр. 203—232; № 7, стр. 153—169; № 8, стр. 201—239; № 10, стр. 212—258. — 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 22, 77, 84.

Ш

[Шишко, Л. Э.] Беседы о земле. Изд. 2-е, пересмотренное, партии социалистов-

революционеров и Аграрно-социалистической лиги. Б. м., 1902. 16 стр. (Народно-революционная б-ка. № 4). — 39.

Э

Энгельгардт, А. Н. Из деревни. 11 писем. 1872—1882. Спб.,

М. М. Стасюлевич, 1885. 563 стр. — 32, 38.

Энгельс, Ф. Крестьянский вопрос во Франции и Германии. 15—22 ноября 1894 г. — 85.

— Предисловие к «Крестьянской войне в Германии». 1 июля 1874 г. — 15.

NIMIHAKEMISTO

A

- Albrecht — 400.
 Auhagen, Hubert — 5, 8, 13, 16,
 23, 46, 47, 79, 83, 85, 106, 108,
 109, 116, 238, 239, 261, 262,
 265, 277.
 Avenel, G. — 59.

B

- Backhaus, A. — 53, 87.
 Bang, Gustav — 209, 272, 275.
 Baudrillart, H. — 3, 4, 5, 9, 15, 23,
 47, 76, 78, 251, 252.
 Benkendorf — 87.
 Bensing, F. — 66, 67, 87, 222, 236,
 237, 264, 265.
 Bernstein, Eduard — 75, 76, 259.
 Blondel, G. — 5, 8.
 Brase — (Linderode) — 139, 140.
 Braun, Heinrich — 86.
 Brentano, Lujo — 6, 53.
 Brinkmann, F. — 400.
 Buchenberger, A. — 46, 47.
 Bulgakov, S. N. — 3, 4, 5, 6, 7, 8,
 9, 10, 11, 13, 14, 21, 22, 47, 51,
 53, 54, 55, 60, 62, 65, 66, 67,
 77, 78, 80, 83, 137, 150, 154,
 180, 189, 190, 191, 200, 206,
 230, 252, 266, 277.
 Böckelmann — 87.
 Böttger, H. — 3, 4, 6, 11, 15, 25,
 32, 36, 41, 42.

C

- Chlapowo-Chlapowski, A. — 3, 6,
 10, 15, 23, 158.

- Cohn, W. — 257.
 Conrad, Johannes — 259.
 Coulet, Élie — 253, 254.

D

- Danielson, N. F. (N. —on,
 Nikolai —on) — 5, 8, 16, 24,
 42, 75, 84.
 David, Eduard — 5, 8, 15, 18, 22,
 28, 36, 46, 47, 79, 87, 90, 91,
 93, 94, 95, 174, 222, 224, 258,
 259, 262, 263, 266, 267, 268,
 270, 272, 273, 274, 277.
 Déherain, P.-P. — 257.
 Delbrück, Max — 89.
 Deschanel, Paul — 255.
 Drechsler, Gustav — 277, 375, 376.
 Dühring, Eugen — 60.
 Dünckelberg, W. F. — 257.

E

- Engelhardt, A. N. — 32, 38.
 Engels, Friedrich — 3, 4, 5, 6, 8,
 10, 14, 15, 19, 25, 32, 36, 41,
 42, 43, 47, 55, 76, 77, 80, 82,
 83, 85, 258, 259.

F

- Fischer, Gustav — 222, 232, 233,
 264, 275.
 Foville, A. — 78.
 Fritsch, J. — 350—351.

G

- Garola, C.-V.** — 350—351.
Gimmer, N. N. (Suhanov, N.) —
 412, 414, 475, 476.
Goltz, T. — 46, 47, 57, 58, 240, 241.
Grabmayr, Carl — 148, 149.
Grandeau, L. — 256, 257.
Grohmann, V. G. — 210.
Guesde, Jules (Basile, Mathieu
 Jules) — 28, 36.

H

- Haggard, H. R.** — 47.
Hainisch, M. — 148.
Hasbach, W. — 54, 55.
Hecht, Moritz — 3, 4, 5, 8, 12, 13,
 15, 16, 23, 47, 79, 80, 83, 85,
 90, 94, 96, 99, 100, 102, 103,
 270, 275, 401.
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich —
 271.
Hellriegel, Hermann — 257.
Herkner, H. — 238, 239.
Hertz, Friedrich Otto — 3, 5, 6, 7,
 8, 9, 10, 11, 14, 15, 22, 54, 62,
 65, 74, 76, 81, 83, 84, 85, 87,
 88, 259.
Herzen, A. I. — 24.
Heuzé — 350, 351.
Hofstetter, I. A. — 42.
Hohenlohe — 228.
Holmes, G. K. — 246, 247.
Hubach, C. — 47.
Huschke, L. — 47, 290, 292, 293,
 294.
Hölder, Alfred — 149.

I

- Ijtin (Lenin)** — 30, 41, 42, 89.

J

- Jaurès, Jean** — 28, 36.
Jones, Richard — 21.
Jordi, Ernst — 408—409.

K

- Kablukov, N. A.** — 8, 42.
 2a36 — ks. Lepeshinski, P. N.

- Karyshev, N. A.** — 42.
Kautsky, Karl — 4, 5, 6, 8, 11, 14,
 15, 18, 19, 20, 22, 28, 36, 41,
 42, 47, 61, 74, 75, 76, 77, 78,
 79, 80, 81, 82, 84, 91, 92, 94,
 95, 108, 232, 233, 234, 235, 244,
 245, 259, 260, 264, 270, 271.
Keup, E. — 400.
Klawki, Karl — 3, 4, 5, 8, 12, 13,
 15, 16, 23, 46, 47, 118, 119, 120,
 121, 122, 123, 124, 125, 129,
 133, 135, 136, 137, 138, 139,
 238, 239.
Kraft — 234, 235, 350—351.
Kutzleb — 80.
Kühn — 224.

L

- Lange, Friedrich Albert** — 60.
Laur, E. — 401, 404.
Lecouteux, E. — 47.
Lemström — 89.
Lenin — 41, 42, 266, 291, 302, 345,
 348, 366, 372, 375, 395, 398,
 434, 439, 445, 450, 481, 483,
 487.
Lepeshinski, P. N. (2a36) — 6, 11.
Levitski, N. V. — 32.
Lieb knecht, Wilhelm — 36.
Losch, H. — 401.

M

- Mack, P.** — 4, 5, 8, 88.
Malthus, Thomas Robert — 60.
Manuilov, A. A. — 62.
Martiny, B. — 88.
Martynov, A. S. — 31, 38.
Marx, Karl — 4, 8, 14, 15, 19, 21,
 24, 31, 36, 42, 43, 47, 51, 52,
 53, 54, 55, 59, 60, 63, 64, 67,
 79, 87, 228, 258, 261, 263, 269,
 274.
Maslov, P. P. — 4, 5, 6, 14, 16, 21,
 22, 25, 31, 39.
Maurice, F. — 3, 5, 9, 10, 78, 153,
 154, 156, 157.
Miaskowski, A. — 224.
Mill, John Stuart — 273.
Mühlbrecht — 299.
Mührer, R. — 400.

N

- N. —on, Nikolai —on — *ks.* Danielson, N. F.
 Nevzorov — *ks.* Steklov, J. M.
 Nossig, A. — 14, 22, 256, 257.

O

- Oppenheimer — 87.

P

- P. S. — 75.
 Parvus (Helphand, A. L.) — 14, 18, 20, 22.
 Petersilie, A. — 401.
 Plehanov, G. V. — 41, 43, 44.
 Pringsheim, Otto — 4, 5, 8, 86, 244, 245.
 Puttkammer — 299.

Q

- Quante, H. — 399.

R

- Ricardo, David — 14, 21, 51, 53.
 Rimpau — 236, 237.
 Rjazanov, D. B. — 27.
 Rocquigny, R. — 32, 39, 46, 47, 255.
 Rouanet, Gustave — 253, 254, 255.
 Rudin, A. (Potapov, A. I.) — 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 43.

S

- Schmelzle — 337, 399, 403.
 Schmoller, G. — 232, 233.
 Schulz, Arthur — 401.
 Seignouret, E. — 166, 167.
 Sering, M. — 223, 232, 233, 259, 262, 400.
 Seufferheld, A. — 88.
 Simon, Rodolphe — 254.
 Sinell — 88.

Sismondi, Jean Charles Léonard
 Simon de — 258.

- Skvortsov, A. I. — 52.
 Smith, Adam — 228.
 Souchon, A. — 3, 5, 9, 15, 23, 47, 59, 78, 150, 204.
 Steklov, J. M. (Nevzorov) — 41, 42, 43, 44.
 Stoeckhardt — 350—351.
 Struve, P. B. — 60.
 Stumpfe, Emil — 15, 16, 23, 47, 80, 215, 217, 221, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 238, 239, 262, 269, 399.

T

- Thiel, H. — 106, 118, 140, 211, 215, 401.
 Tourdonnet — 251.
 Tshernov, V. M. (Vladimirov) — 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 22, 41, 42, 43, 74, 77, 84.
 Tshernyshevski, N. G. — 16.
 Turgot, A. R. J. — 273.
 Turot, P. — 250.

V

- V. V. — *ks.* Vorontsov, V. P.
 Wagner, A. — 79.
 Wakefield, E. G. — 63.
 Vandervelde, E. — 3, 6, 10.
 Weber, Max — 244, 245.
 Weisengrün — 87.
 Werner — 400.
 West, Edward — 21.
 Vihljajev, P. A. — 25, 42.
 Vladimirov — *ks.* Tshernov, V. M.
 Vogetey-Alsfield, K. — 399.
 Wolff, J. — 350—351.
 Wolny — 257.
 Vorontsov, V. P. (V. V.) — 16, 32, 38, 43, 269.

Z

- Zahn, F. — 326—327, 329, 342, 343, 355, 356, 357.

SISÄLTÖ

Esipuhe	IX
<i>I</i>	
<i>AGRAARIKYSYMYSTÄ KÄSITTELEVIENTEOSTEN JÄSENNYKSIÄ JA KONSEPTEJA</i>	
"AGRAARIKYSYMYKS JA 'MARXIN ARVOSTELIJAT'" TEOKSEN JÄSENNYKSIÄ	3—11
"AGRAARIKYSYMYKS JA 'MARXIN ARVOSTELIJAT'" TEOKSEN SISÄLTÖ	12
"AGRAARIKYSYMYKS JA 'MARXIN ARVOSTELIJAT'" TEOKSEN V—IX LUVUN SISÄLTÖ	13
MARXILAISIA MIELIPITEITÄ AGRAARIKYSYMYKSESTÄ EUROOPASSA JA VENÄJÄLLÄ. <i>Luentojen konsepteja</i>	14—27
Ensimmäinen variantti	14
Toinen variantti	18
SOSIALISTIVALLANKUMOUKSELLISTEN JA SOSIALIDEMOKRAATTIEN AGRAARIOHJELMA. <i>Referaatin konsepteja</i>	28—45
Ensimmäinen variantti	28
Toinen variantti	35
Loppulauseen jäsennyksiä ja konsepteja	41
Alustava jäsennyks	41
Alustavan jäsennyksen tiivistelmä	41
Yhteenveto referaatista	42
Referaatin yhteenvedon jäsennyks	44
Yhteenveto referaatista	44
TALONPOIKAISTO JA SOSIALIDEMOKRATIA	46—48

II

**PORVARILLISEN KIRJALLISUUDEN ARVOSTELEVA ERIITTELYÄ
JA YLEISTEN AGRAARITILASTOTIETOJEN ANALYSOINTIA**

Vu. 1900—1903

ARVOSTELEVA HUOMAUTUKSIA S. BULGAKOVIN KIRJASTA "KAPITALISMI JA MAANVILJELYS", I ja II OSA, JULK. v. 1900	51—64
BULGAKOVIN KIRJAA KOSKEVIEN VASTAVÄITTEIDEN JÄSENNYS	65
ARVOSTELEVA HUOMAUTUKSIA S. BULGAKOVIN JA F. BENSINGIN TEOSTEN JOHDOSTA	66—73
F. HERTZIN "AGRAARIKYSYMYKSET YHTEYKSISSÄÄN SOSIALISMIIN" KIRJAN ARVOSTELEVA ERIITTELYÄ	74—85
F. Hertzin kirjaa koskevien vastaväitteiden jäsen- nyksiä	83
O. PRINGSHEIMIN ARTIKKELISSA "MAATALOUSMANUFAKTUURI JA SÄHKÖISTETTY MAATALOUS" ESITETTYJEN TIETOJEN ERIITTELYÄ	86—89
ARVOSTELEVA HUOMAUTUKSIA E. DAVIDIN ARTIKKELISTA "TALONPOIKAISBARBAARIT"	90—95
M. HECHTIN "BADENIN HARDIN KOLME KYLÄÄ" KIRJASSA ESITETTYJEN TIETOJEN ERIITTELYÄ	96—105
H. AUHAGENIN "SUUR- JA PIENTUOTANNOSTA MAATALOUDESSA" ARTIKKELIN AINEISTOJEN ERIITTELYÄ	106—117
ARVOSTELEVA HUOMAUTUKSIA K. KLAWKIN "MAATALOULLISEN PIENTUOTANNON KILPAILUKYKYISYYDESTÄ" ARTIKKELIN JOHDOSTA	118—139
BRASE JA MUUT	140—149
a. Brasen "Tutkielma maatilojen velkaantuneisuuden vaikutuksesta niiden taloudenhoitoon" artikkelissa esitettyjen tietojen erittelyä	140
b. Bibliografisia huomautuksia ja annotaatioita kirjoista	148
ARVOSTELEVA HUOMAUTUKSIA A. SOUCHONIN KIRJASTA "TALONPOIKAIN OMAISUUS"	150—152
ARVOSTELEVA HUOMAUTUKSIA F. MAURICEN KIRJASTA "MAANVILJELYS JA SOSIAALINEN KYSYMYS RANSKAN MAANVILJELYS- JA AGRAARIOLOT"	153—157

MUISTIINPANOJA A. CHEAPOWO-CHEAPOWSKIN KIRJASTA "BELGIAN MAATALOUS 19. VUOSISADALLA"	153—159
HUOMAUTUKSIA BADENIN TILASTOKYSELYN AINEISTOJEN JOHDOSTA	160—165
MUISTIINPANOJA E. SEIGNOURET'N KIRJASTA "ESSEITA YHTEISKUNTA- JA AGRAARITALOUDESTA"	166—171
SAKSAN MAATALOUSTILASTOSTA	172—201
"RANSKAN MAATALOUSTILASTO. VUONNA 1892 KYMMENEN VUODEN AJALTA SUORITETUN TUTKIMUKSEN YLEISET YH- TEENVEDOT" KIRJASSA ESITETTYJEN TIETOJEN ERITTELYÄ	202—207
YHTEENVETOTIEDOT SAKSAN, RANSKAN, BELGIAN, ENGLAN- NIN, USA:n JA TANSKAN MAANVILJELYSTALOUKSISTA 1880- ja 1890-LUVUN LASKENNAN MUKAAN	208—209
HOLLANNIN MAATALOUSTIEDUSTELUT VUODELTA 1890	210—214
HUOMAUTUKSIA E. STUMPFEN TEOSTEN JOHDOSTA	215—231
A. Stumpfen "Pienen ja keskisuuren maanomistuksen kilpailukykyisyydestä suurmaanomistukseen verrat- tuna" artikkelin tietojen erittelyä	215
B. Huomautuksia E. Stumpfen kirjasta "Pienmaan- omistus ja viljanhinnat"	224
HUOMAUTUKSIA G. FISCHERIN TEOKSESTA "KONEIDEN SOSIAALINEN MERKITYS MAATALOUDESSA"	232—249
MUISTIINPANO P. TUROT'N KIRJASTA "VUOSIEN 1866—1870 MAATALOUDELLINEN TILASTOKYSELY"	250
MUISTIINPANOJA H. BAUDRILLART'IN KIRJASTA "RANSKAN MAANVILJELYSVAESTÖ. 3. SARJA. ETELÄN VAESTÖ"	251—252
É. COULET'N "SYNDIKALISTINEN JA OSUUSTOIMINTALIIKE RANSKAN MAANVILJELYKSESSÄ. MAANVILJELIJÄLIITTO" KIR- JAA KOSKEVA MERKINTÖ	253
MUISTIINPANOJA G. ROUANET'N ARTIKKELISTA "MAANVILJE- LIJAIN SYNDIKAATTIEN VAARALLISUUDESTA JA TULEVAISUU- DESTA"	254—255
NOSSIGIN KIRJASSA "SOSIALISMIN REVISIO" (II OSA. NYKY- AJAN AGRAARIKYSYMYKSEN) ESITETTYJEN TIETOJEN ERITTELYÄ	256—257

ARVOSTELEVIA HUOMAUTUKSIA E. DAVIDIN KIRJASTA "SOSIALISMI JA MAATALOUS"	258—277
A	258
B	277
MUISTIINPANOJA KIRJASTA "KÄSI- JA KONETYÖ"	278—289
L. HUSCHKEN (PIENVILJELYSTÄ KOSKEVIEN) TIETOJEN ERIT- TELYÄ	290—296

III

*AINEISTOA EUROOPAN JA USA:n
KAPITALISTISEN TALOUDEN TUTKIMISEKSI
Vu. 1910—1916*

SAKSAN AGRAARITILASTO (1907)	299—373
KESÄKUUN 12 p:nä 1907 TOIMITETUN SAKSAN MAATALOUS- TIEDUSTELUN ANTAMIEN TIETOJEN KÄSITTELYSUUNNITELMA	374—377
TANSKAN TILASTO	378—384
ITAVALLAN MAATALOUSTILASTO	385—398
HUOMAUTUKSIA SCHMELZLEN KIRJOITUKSESTA "MAAOMAI- SUUDEN JAKAUTUMINEN MAASEUDULLA, SEN VAIKUTUS MAA- TALOUDEN TUOTTAVUUTEEN JA KEHITYKSEEN"	399—403
MUISTIINPANOJA E. LAURIN KIRJASTA "TILASTOLLISIA MER- KINTÖJÄ SVEITSIN MAATALOUDEN KEHITYKSESTÄ VIIMEISTEN 25 VUODEN AJALTA"	404—407
HUOMAUTUKSIA E. JORDIN KIRJASTA "SÄHKÖMOOTTORI MAA- TALOUDESSA"	408—411
KAPITALISMI JA MAANVILJELYS AMERIKAN YHDYSVALLOISSA	412—419
Johdannon konsepti. Amerikan maataloustiedustelut	412
Jäsennysvariantteja	412
Nimivariantteja	415
Katkelmia eri varianteista	416
Sisällysluettelon variantteja	418
HUOMAUTUKSIA AMERIKAN MAATALOUSTILASTOSTA	420—424
AMERIKAN AGRAARITILASTO	425—490

<i>Huomautuksia</i>	491—522
<i>V. I. Leninin siteeraaman ja mainitseman kirjallisuuden hakemisto</i>	523—541
<i>Nimihakemisto</i>	542—544

K U V A T

V. I. Leninin käsikirjoitus "Agraarikysymys ja 'Marxin arvostelijat' teoksen V—IX luvun sisältö".— Ennen helmikuuta 1906	12—13
V. I. Leninin "Talonpoikaisto ja sosialidemokratia" artikkelin käsikirjoitus.— Aikaisintaan syyskuussa 1904	46—47
V. I. Leninin käsikirjoituksen "Saksan agraaritulasto (1907)" 8. ja 9. sivu.— Syyskuu 1910—1913	314—315
V. I. Leninin käsikirjoituksen "Amerikan agraaritulasto" 12. sivu.— V. 1914 toukokuun 5 (18) päivän ja v. 1915 joulukuun 29 (v. 1916 tammikuun 11) päivän välinen aika	444—445

SUOMENTANEET O. KUKKONEN ja T. NUUTINEN.

LUKIJALLE

Kustannusliike Edistys pyytää lukijoita esittämään mielipiteensä tämän kirjan suomennoksen laadusta ja kirjan asusta. Kustannusliike on kiitollinen myös muista ehdotuksista ja toivomuksista.

Osoitteemme:

*Zubovski bulvar, 21
Moskova, Neuvostoliitto.*